

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE.

UDGIVNE VED

C. F. BRICKA OG J. A. FRIDERICIA

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

5. BIND.
1641—1644.

MED UNDERSTØTTELSE AF
MINISTERIET FOR KIRKE- OG UNDERVISNINGSVÆSENET
OG DEN HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF RUDOLPH KLEIN
1883--85.

KJØBENHAVN. I. CØHENS BOGTRYKKERI,

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 11te Februar 1877 besluttet at udgive Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve 1632—1648 ved Arkivassistent C. F. Bricka og Bibliotheksassistent, Dr. phil. J. A. Fridericia under Tilsyn af Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke.

C. F. Bricka. Kr. Erslev. J. A. Fridericia. S. Gjellerup.
A. D. Jørgensen. Fr. Krarup. W. Møllerup. O. Nielsen.
Henry Petersen. V. A. Secher. S. Birket Smith.
Johannes C. H. R. Steenstrup. A. Thiset. C. Weeke.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggjørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved Kr. Erslev og W. Møllerup. 1879.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia. 1632—44. 1878—85.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved O. Nielsen. 1880—81.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved Kr. Erslev og W. Møllerup. 1881—82.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV's Tid, udgivne ved Kr. Erslev. 1. Hefte. 1883.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger og Nekrologium, udg. ved C. Weeke. 1. Hefte. 1884.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden: C. F. Bricka, J. A. Fridericia, Johannes C. H. R. Steenstrup.

Forord.

Nærværende Bind, der omfatter Aarene 1641—44, ligner i Indhold Slutningen af det foregaaende: det er Brevene til Christen Thomesen Sehested og Korfits Ulfeldt, der udgjøre Hovedmassen. Som de i Antal og Omfang langt overgaa alle de andre tilsammen, saaledes høre de i indre Betydning ogsaa til de interessanteste. De ofte ubetydelige Billetter til Rentemestrene ere derimod for disse Aar svundne ind til et ringe Tal. En Kilde, der før flød rigelig, er hørt op med at give Bidrag, nemlig Frederik Urnes Kopibog, som standser med Begyndelsen af Aaret 1641 og derfor kun har ydet faa Breve til dette Bind. Derimod er der en anden Person, som træder ind i Rækken af dem, med hvem Kongen flittig korresponderer, og det er Residenten i Stockholm Peder Vibe; næst efter Christen Thomesen Sehested og Korfits Ulfeldt er der ingen, til hvem der er bevaret flere Breve fra Kongens Haand i disse fire Aar, end netop ham.

Det følgende Bind vil gaa lige til Kongens Død og tillige indeholde de udaterede Breve fra Tidsrummet 1632—48, som vi ikke have turdet henføre til en bestemt Tid, samt et lille Supplement.

Den Omordning af Arkivforholdene, som har fundet Sted i de sidste Aar, har medført, at de egenhændige Breve fra Christian IV, som tidligere bevaredes i Kongerigets Arkiv, i det saakaldte Rentekammer-Arkiv, nu ere blevne overførte til Gehejmearkivet, hvor de dels ville findes i den store Samling af Kongens Haandbreve, nemlig for saa vidt de tidligere havde deres Plads i den Pakke, der betegnedes som »Diverse Dokumenter VII. E. 228«, eller vare Bilag til de glückstadtiske Regnskaber, dels ville være

at søge ligesom hidtil blandt Bilagene til Rentemestrenes Regnskaber.

I øvrigt vil det med Hensyn til nærværende Bind (af hvis fire Hefter det første udkom i Septbr. 1883) formentlig være tilstrækkeligt her med Tak at omtale, at det ligesom dets Forgænger er udgivet med Understøttelse baade fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og fra den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, og at vi under Arbejdet ligesom tidligere ere blevne støttede paa bedste Maade af d'Hrr. Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke, Selskabets Tilsynhavende ved denne Udgave.

Kjøbenhavn, i Februar 1885.

C. F. Bricka.

J. A. Fridericia.

KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES

EGENHÆNDIGE BREVE

1641--1644.

1.

1. Januar 1641.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Lykønskning i Anledning af det nye Aar. — *Geh. Ark.*

Herdtzliiber Sohn, Ich habe auss deinem Skreiiben dein freundt, Sohnliches Newes Jahrs wunschung verstanden, vndt wunske ich diir hinwiiderum von godt dem Almechtigen Eiin gutes frewdenreiiches Newes Jahr, vndt das du nit allein disses, Sondern viil folgende Jahr mit guther gesundtheit vndt in guther Ruhe leben mugest.

Was ich sonsten dem Chanseler Rewendtlau befohlen diir zu skreiiben, das werdestu zueiiffuels Ohn miit Erster gelegenheit von im vernehmen. Befehle dich hiimit dem Schudtz des Allershögsten vndt verbleiibe allezeiit

Dein getrewer vather

Christian.

Auff dem hause kolding den 1 *Ianuarij Anno* 1641.

Udskrift: An Meinen Herdtzliiben Son Dem Erdtziibiskop von Brehmen.

2.

1. Januar 1641.

Til Rentemestrene.

Befaling, at der herefter hver Maaned af Rentekammeret skal udbetales Anne Mortensdatter, Jakob Mikkelsens Hustru, 25 Rdl. — *Rentek. Ark, Div. Dok. VII. E. 228 E.*

Worris Rentemeister, Som Nu Er Eller herepther kommendis worder, Skal lade bekomme Anne Jacob My-

ckelsøns¹⁾ fra denne dags *Dato* huer Manid fem och tyffue Riix daler *in specie*²⁾. *Actum* kolding hus den 1 *Ianu: Anno* 1641.

Christian.

3.

1. Januar 1641.

Til Rentemestrene.

Om Udbetaling af 2 Rosenobler til Nytaarsgaver. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1640—41.*

Rentemeisterne Skal lade Anne Iacob Myckelsøns komme thu Rossonobel, som hun skall pa worre wegne giiffue *D: Peter Paa* och Anne wybaldtz³⁾ tiil Niitars gaffue⁴⁾.

Koldinghus den 1 *Ianuarij Anno* 1641.

Christian.

4.

2. Januar 1641⁵⁾.

Til Korftis Ulfeldt.

Han skal lade trykke den engelske Toldrulle og sende Kongen nogle Exemplarer af den. Kongen venter samme Dag Pfalzgreven,

¹⁾ Jvfr. om hende Brevene 1632—35 S. 83 f.

²⁾ At de 300 Rdl. virkelig udbetaltes hende i Løbet af Aaret, viser Rentemestrenes Regnskab.

³⁾ Jvfr. forrige Bind S. 178.

⁴⁾ Vedlagt findes en Kvittering paa 8 enk. Dlr., dat. Kjøbenhavn 9. Januar 1641, udstedt paa Annes Vegne af Anders Bentsen.

⁵⁾ Afskriften har Datum 2. Decbr., og der er ingen Grund til at tvivle om, at Orig. har haft samme Datering. Formodentlig har Kongen ved en Fejltagelse skrevet den Maanedes Navn, han nylig var kommen ud af, thi Brevet synes bestemt at være fra Januar 1641. I Novbr. og Decbr. 1640 havde Kongen udstedt Befalinger om at trykke Toldruller (forrige Bind S. 422 f. 429. 433), og i Henhold til Ordren i dette Brev, hvortil der udtrykkelig refereres i det følgende Brev af 3. Januar (Nr. 5), udkom den engelske Toldrulle 9. Febr. 1641. Medens

som han ønsker han snart var af med. To Tønder Øl skulle sendes Kongen. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Wdi mit siiste bleff forglemdt at befahle, att du ochsaa skulle lade trycke den Engelske Tolrulle. Huorfor du samme Rulle skaldt lade trycke epher den vnderhandling, som med *M: Roe* deroffuer giordt er¹⁾, och mig deraff 10 eller 20 Exemplaria tilskiicke, ded første skee kan.

I dag kommer Paldtzgreffuen hiid. Wor herre giiffue, at ieg waar aff med hannem igen, Huilckid inted wiill skee saa snardt. Du skaldt sende miig thu tønder Brøyhan hiid, saa uell foruarid for frost, som skee kan. *Vale.* Aff koldinghus den 2 *Dec: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *Postscriptum*, Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

5.

3. Januar 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sig om den ham tilsendte Sundtoldrulle. Han venter sig gode Resultater af Arnims Forehavende og mener, hvis dette lykkes, selv at kunne magte Sverig. Om en Hølade ved Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Kongen i Decbr. 1641 opholdt sig i Holsten, var han i de første Dage af Aaret paa Koldinghus, hvor han fra 2. til 9. Jan. havde Besøg af Pfalzgreve Karl Ludvig (Slange S. 1045. Danske Samlinger 2. R. III, 388. Brevet Nr. 8 i det følgende). Alt dette viser, at Brevet er fra 2. Jan. 1641. Kun een Omstændighed kunde tale for 2. Decbr. 1641. Ved et mærkeligt Træf modtog Kongen ogsaa paa denne Dag som Gjæst en Pfalzgreve, nemlig Karl Ludvigs Broder Ruprecht (Slange S. 1055. Danske Samlinger 2. R. III, 389); men det foregik i Fulsbüttel ved Hamborg, og Begyndelsen af Brevet tillader paa ingen Maade at henføre det til denne Tid.

¹⁾ Nemlig den Overenskomst om en Nedsættelse af Sundtolden for den engelske Konges Undersaatter, som Ditlev Reventlov i Begyndelsen af 1640 havde sluttet med Sir Thomas Roe, men som ikke blev ratificeret (forrige Bind S. 311).

Dyne thuende breffue, Ded Ene med wybeckis piige, ded andiid med wyldkatten framskiickid, Dii Erre mig y afftis til hande kommen. Ded sølff och guld med ded sylcki, som piigen haffde med siig, ded uar frøckerne heel uel kommen. Dii tryckte tol Ruller erre flerre, End her kan *distribueris*. Ieg kan aldrig tencke, huortil dy Engelske och skotske Ruller Er tryckt derhuos pa ded baggerste blaad, Saat man heer haffuer madt lade liime dy thuende baggerste blade Sammen, paded at ded inted skal *causere* andre tancker, Aldenstund den Er inted Rett indfòrdt, som foraffskeiidit Er. Den kommer dy andre ycke heller nogiid weed¹⁾. Om den Engelske tol Rulle at lade trycke haffuer du Nuhmer wel fat myn Order.

¹⁾ Toldrullen af 2. Decbr. 1640 haves i to forskjellige trykte Udgaver. Af den ene, den ældste, findes et Exemplar i det kgl. Bibl. i den Hjelmstjerneske Samling (Nr. 599 i 4.). Efter den egentlige Toldrulle indeholder den paa næstsidste Side „Skibs-Tolden aff Hollænderne“ og paa sidste Side „Skibs-Tolden aff Engelske, Skotter, Irlender, Spanske oc Portagisser oc Frandske“. Den anden Udgave, hvoraf et Exemplar opbevares i det kgl. Bibl. i et Samlingsbind af Forordninger fra 1613 til 1641, stemmer ganske med den foregaaende, undtagen hvad den sidste Side angaar, der har til Overskrift: „Skibs-Tolden aff Spanske, Portagisser oc Frandske“. Idet saaledes netop i Overensstemmelse med Kongens Befaling Englændere, Skotter og Irlændere ere strøgne i den sidste Udgave, kunde man tro i den første at have den, som Kongen fører Klage over, hvis ikke hans Beskrivelse af den syntes at modsige dette, naar han siger, at man for at raade Bod paa Fejlen havde maattet lime de to bageste Blade sammen, altsaa for at skjule noget, thi det indses ikke, hvorledes man ved en saadan Fremgangsmaade kunde bringe det til at forsvinde, som staar paa den bageste Side, med mindre der efter den er fulgt et nu manglende Blad. Dette Blad maatte da i Henhold til Kongens Ytringer have indeholdt den engelsk-skotske (og irske) Toldrulle. Hvorom alting er, turde det være sikkert nok, at den af de to kjendte Udgaver, der her er betegnet som den ældste, maa være bleven kasseret og omtrykt, fordi den stiller den engelske Konges Undersaatter, der vare blævne begunstigede ved Overenskomsten 1640 (S. 3 Anm.), paa lige Fod med Spaniere og Fransk-mænd. Naar Kongen er fortrydelig over, at de to Toldruller ere trykte

Dy tydinge, Peder wiibe skriffuer Om Arnheim, dem habiis Ieg att uerre Sanden, Tii Ieg haffuer loffuid hannem tiil hans *Intent* at fordtsette 100 tussind daler, Huilcke penge Ieg formener well att werre anlagdt, Och bør mig aff Riigid til all tacke at betaliis ¹⁾. Tii Ieg forhabiis med gudz hiielp, at dermed kan mehre *Effectueris* wformerckct, End man Eller haffde vdrettid med ty gange samange penge. Wyl gud y himmelen giiffue lycke tiill Arnheims werck, at hand kan faa nogen hastig framgang, Da wiil ieg uel komme til Rette med dy dannemend y Suerig, huor Stolthe och kloge dii och lader dem tycke med derris *Allianser*, dy smeder offuer myn halss. Huor lang och breed den hólade pa den liiden ladgard ued frede: skal uerre, ded wed dy best, som wed *quantiteten* aff høiid,

sammen, hvorved der gaves Lejlighed for andre Nationers Søfarende til at se, hvilke Fordele der var indrømmet Englænderne, maa han have glemte, hvad han skrev nogle Uger tidligere (22. Nov. 1640) til Korfits Ulfeldt: „Toldrullerne skal trykkes, i Sønderlighed den engelske, al den Stund den dog skal sættes paa en Tavle, saa at hver Mand den kan læse, hvorfor det haver ingen Betænkende med de andre“ (forrige Bind S. 422 f.). Befalingen om nu at trykke den engelske Toldrulle for sig blev efterkommet; „Told-Rulle udi Øresund, Huor effter annamnis Told aff de Engelske“ udkom med Datum 9. Febr. 1641. Den viser lavere Satser end Toldrullen af 2. Dec. 1640, f. Ex. 2 Rdl. 4 β af en Læst Hvede (1640: 2½ Rdl.) og samme Betaling for et Skippund Vox (1640: 3 Rdl.). Englænderne fritages for at erlægge Fyrpenge, og medens det 1640 hedder, at hvert Skib, lidet eller stort, giver 2 Rosenobelers 1 Rdl., siges der 1641 om Englænderne: „Saa og som de en Tid lang haver givet to Rosenobelers, skal de nu give en“. Den Told, som Englænderne skulle betale, er, efter hvad der udtales i Slutningen af Toldrullen, den dobbelte af den 1625 udgivne.

- 1) Det var den sachsiske Statsmand Hans Georg v. Arnims Plan at danne et tredje Parti i Tydskland, som, støttet til den engelske og danske Konge, skulde arbejde henimod en almindelig Fred. Den var rettet mod de tre Magter Østrig, Sverig og Frankrig, paa denne Tid nærmest mod Sverig, hvis Tropper han vilde fordrive fra Pommern. Fridericia, Danm. ydre po it. Hist. II, 134 ff. 150. Arnim døde 18. April 1641.

som inted kan faa were andens sammested. *Vale.* Aff koldinhus 3 *Ianu: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

6.

5. Januar 1641.

Til Frederik Urne.

Tolderen Herman Holst skal erklære, hvorfor han ikke i Tide anholdt sin Tjener, som havde gjort sig skyldig i Svig, og det skal betydes ham, at hvis han ikke skaffer denne Tjener tilstede, skal han selv staa til Ansvar for Brøden. 20,000 Rdl. skulle udtages af Tolden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom ieg erfarer, Att Tolderen herman holstis tiener, Som haffuer Skreffuen dend toldseddell, som *eraderet* er, er dragen aff weyen, Siiden at hand i herman holstis paahør bleeff beskylpt aff Skipperen, Som Samme Seddell angick, Da Skalltu aff Samme tolder fornemme, huorfor hand icke Samme hans tiener Samme aften anholtt, der hand fornam, Saadan werligh gierning aff hannom att were begangen. Och Skalltu hannom derhøes lade forstaa, Att Saafremt hand intett Skaffer Samme hans tiener tillstæde igien, da Skall hand Staa i hans Sted igien¹⁾. Herhøes Sender ieg dig nøgelen igien till huel-

¹⁾ 9. Januar fik saavel Tolderne i Sundet som Admiralitetsdommerne Niels Trolle, Melchior Oldeland, Jakob Mikkelsen, Hans Nikkelsen, Johan Braem og Floris Reinersson Breve om at møde i Kolding 25. Januar i Anledning af, at der for nogen Tid siden havde været indstævnet en Sag for Admiralitetet om en raderet Seddel, som var bleven indlagt paa Toldboden i Helsingør; i denne Sag var der nemlig blevet fældet een Dom af de to førstnævnte Dommere og en anden af de andre (Sjæll. Tegn. XXVII, 134). 27. Januar fik Frederik Urne Brev om i Hemmelighed at anmode den nederlandske Resident om at anvende den største Flid paa, at Herman Holsts Dræng, som havde skrevet et falsk Pas og derfor var remt, formentlig til Holland, kunde blive anholdt og sendt tilbage til Danmark (Sjæll. Tegn. XXVII, 139).

ningen till at tage derud 20 tusinde daler, Som Skall Sendis hiid till *Commissario Wlfeldt*¹⁾. Aff Coldinghuues dend 5 *Ianvarij Anno 1641*²⁾.

7.

6. Januar 1641.

Til Frederik Urne.

Foruden de 20,000 Rdl. skal der endvidere sendes Knud Ulfeldt 10,000 Rdl. af Sundtoldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efttersom ieg Skreeff dig till weed toldskriffueren, Som leffuerede her *Vnion* Skatten, att du Skulde hiidsende tyffge tusinde dlr: till *Commissario* Ulfeldt, Da effterdi ieg haffuer anammet treduffue tusinde daler aff Samme *Commissario*, Da Skall hannom endnu ti tusinde daler till de tyffue tusinde tillskickis. Aff Koldinghuus dend 6 *Ianvarij Anno 1641*³⁾.

8.

11. Januar 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen rejser til Christianspris. Den svenske Enkedronning er i Kiel. Kongen ytrer sig om Tolderne, om Kejserens og de katholske Fyrsters formentlig ringe Lyst til Fred og om Pfalzgreuens Besøg i Danmark. Hamburgerne have opslaaet en Plakat paa Kirkedørene i Pinneberg angaaende Grevskabet Schaumburg. De have ikke villet slutte Regnskaberne for det sidste Aars Told i deres By, hvilket Kongen ikke rolig vil finde sig i. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 43S.*

Epthardi denne breffuisser nu uyl henad køben:, da haffuer ieg uylled skriffue med hannem, Endog heer Er inted megiid att skriiffue. Ieg drager y dag pa weiien

¹⁾ Knud Christoffersen Ulfeldt til Svenstrup.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 9. Januar.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 10. Januar.

henad Christianpriis tiil at forrette myne sager y kyll, huor Enckedronningen aff Suerrig fyndis y En borgers Huss, som hun til Paske først kommendis skal giiffue 500 daler aff. Gud hielppe mig uel fra hinder. Ieg kommer hinder nu saa neer, som ieg tilforn aldriig waar.

Worris tollere y Helssinør och andenstedtz mager ded, Gud skee loff, Saa, at man kan Spørre heer tyl dem¹⁾. Gud giiffue, huorledis ded uyl løbe aff y lengden. Tiil Regensborg gar ded sleet tyl, ded siinis, at keysseren och dii Catholische haffuer lyden list til friid, dertilmed da Erre dii Reede sammesteds for Banniir.

Paldtzgreffuen drog her fra for tu dage siiden. Hand setter Endnu hans haab paa Engeland. Huad hand naar, ded giiffuer tyden.

Graff Pendtz skreff mig *per posta* tyl Om Ett *placat*, som dii Hamborger hiemeligen haffde laat *affigere* paa kyrcke døren I ded Greffskafft Pinnenberg, huilcked, den tyd ded kam fram, daa uar der Inted y ded, mig angiick, mens ded Greffskafft Skowenborg.

Dy gadt folck y Hamborg haffuer giiorde mig Ett Pudtz med tollen der y byen, som hører mig²⁾, yded att dy inted y Aar som tilforn haffuer wyldt slutte Regenskaberne. Mens skycker dy siig icke derudi, daa uyl uy well finde hinanden. *Vale*. Aff koldinghus den 11 *Ianuarij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

9.

12. Januar 1641.

Til Melchior Oldeland.

De af Kongens Kreditorer, som ønske deres Penge igjen til næste Omslag, skulle nu gjøre Anmeldelse derom. — *Rentck. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.*

¹⁾ Meningen er den, at Toldernes Utroskab er saa stor, at den heldigvis er opdaget. Jvfr. Brevet Nr. 15.

²⁾ Tilføj: til.

Epthersom ded Er ymorgen den Siiste dag y dette Aars Omslag, da skaldtu paa myne wegne lade dem, som haffuer forstrackdt mig penge Enthen y Aar eller dii forrige Aringer, forsta, Att huem udaff dennom, som tylkommende Omslag begerer derris penge ygen, At dy da nu lader mig ded uye, Paded leg y tyde kan rette mig derepther. Aff ferregarden ued Medsund den 12 *Ianuarij Anno 1641.*

Christian.

Udskrift: Melcher Oldeland ¹⁾ tiil hande.

10.

23. Januar 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ytrer Misfornejelse med Tolderne i Helsingør. I Sverig er man ikke venlig sindet mod Danmark. Kongen har beset Skibsbyggeriet i Neustadt og befaler, at der i Tide skal tænkes paa Master, Takkelage og Tovværk til de to der under Arbejde værende Skibe, og at de ligesom Prammene, der bygges paa Holmen, skulle overgydes indvendig med Saltlage. Der skal forfærdiges Huse til Soldaterne i Christianspris. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Aff denne breffuissar, som brachte den Brøyhan ²⁾, haffuer ieg emphanen dyn Skriiffuelse, huorhuos fandtis Peder wybis breff, Huorpaar ieg dig inted forholder, At den Engelske Tolrulle, du skriffuer om, er engang tilskyckit Tollerne y Sundit, Huilcken dy uel uyste dennom inted omsunst at uerre tilskyckid. Och om dy endskøndt haffde uerrid sa tabelige, som dy siig ansteller, da haffde dy kund spurdt sig for, huorfor samme Rulle uar dem tilskyckid. Huorfor ieg seer inted, huortiil man skulle nu

¹⁾ Han var Rentemester siden 9. Aug. 1640 sammen med de to ældre, Jørgen Vind og Sten Beck. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 168.

²⁾ Som Kongen havde skrevet om 2. Jan. (Nr. 4).

wiider sende den fram, Aldenstund man vnderskeden ymellom den forrige och den siiste snart kan finde, om dy ellers wiil¹⁾. Myg siinis, at dy Erliige fuele gør ded, dy uyl, och inted ded, dy bør. Ded skal nu uel finde siig, mens Tyuen dii trettis. Ded uar stor Siind och Skaam andid, end at dy io skulle fa derris fortientde løn²⁾.

Dy *Offiserer*, som erre hendt fra Stralsund henad Suerrig, dy erre inted hendt for uorris beste, som man nocksom skall aff Iørgen wiindtz *relation* erfahre. Peder wybe formener y siin Skriiffuelse, siig at haffue fornommen aff Chanseler Oxensterns Myner, at Iørgen inted bliiffuer welkommen huos Regeringen³⁾.

Ieg uar y disse dage hen huos dy Skiib, som biggis tyl Nyenstad, och befandt, att ded største er sa sterck aff tømmer, som ieg er uyss pa, at magen inted fyndis y Europa. Ded myndste er aff den Størrelse som Nelleblad. Der uyl tenckis y tyde pa Master, tackel och tou aff den Størrelse, som *S: Sopkiis* Master och Redskab er, och den anden ephther Nellebladtz tilbehøring. Dy bliiffuer begge ferdig strax ephther *S: Hans* dag.

Der skal strax pa forarid sendis henad Nystadt 9 eller 10 Lester Bay saldt til att gørere laage aff tiil at

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 4 f.

²⁾ Det kan bemærkes i denne Sammenhæng, at Tolderne i Sundet under 26. Januar fik Brev om, at de for Fremtiden i Stedet for deres egne og Toldskrivernes Segl skulde bruge det Indsegl, som Kongen vilde lade gjøre til det Brug; desuden skulde de ligesom de to Toldskrivere egenhændig undertegne alle Toldsedler (Sjæll. Tegn. XXVII, 139). Samme Dag udgik der et aabent Brev om, at da der var nogen Disorder i Øresund, idet en Del Skippere kun antegnede deres Lasts Drægtighed og Varer med Chifre i deres Sedler, saa skulde det for Fremtiden ske med fulde Bogstaver. 27. Jan. udstedtes en Instrux for Tolderne og Toldskriverne i Helsingør (Sjæll. Reg. XXI, 4. 5).

³⁾ 16. Januar havde Jørgen Vind Audiens hos Dronning Christina. Om hans uheldige Gesandtskab se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 148 f.

begiide Skybiid med inden udi, som beuarer tømmerit lenge fra Rondelsse. Paa samme maner skal dy pramme, som biggis paa Holmen, ochsa begiidis, paa ded dy ochsa kan ware nogiid, ty dy haffuer ded best behoff, aldenstund dy bliiffuer aaben. Om dy samme Pramme haffuer ieg inted spurdt, siiden at ieg drog fra københaffn, Om dy erre vnder henderne eller eii ¹⁾.

Ieg kommer nu fra Christianpriis, huor behøffuis tu Reii Husse tyl Soldaterne sammestedtzt, huoraff dig herhuos sendis affriidtzten, huylcke waninger, med ded første skee kan, skall tyleggiis och forferdigis, Sa at dy samme y Sommer, om Gud uyl, kan komme derhen. *Valc.* Aff koldinghus den 23 *Ianuarii Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

11.

30. Januar 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Admiralitetet paa Holmen vægrer sig ved at dømme en Kaptajn uden efter en udtrykkelig kongelig Befaling, skulle dets Grunde til denne Vægning opsættes skriftlig og tilsendes Kongen. Sten Beck kan forløves en Tid. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn Skriffuelse er mig tilhande kommen, huorudi du lader mig forsta, att *Amiralitetit* paa Holmen inted uyl dømme paa den *Capitein*, som Senist bleff sendt herfra fangen henad køben: ²⁾, uden at ded *Expres* befalis af mig. Da ephtherdi ded er nogid niit, Och ieg inted thuiffler, at dii gadt folck io haffuer derris fornunfftige beten-

¹⁾ Jvfr. forrige Bind S. 416. 421.

²⁾ Det er Kaptajnen paa Gak med. Jvfr. forrige Bind S. 437 og Brevene af 12 og 21. Febr. 1641 i det følgende.

ckende derhuos, som dem tyl sliigdt beueger, Saoch *Exempler at Alligere*, at sliigdt Er brugeligdt andenstedtz, At offisererne ingen *Iustitie* epther Artyckels breffuen befoddere vden *Expers* (!) befahling, Isønderlighed y ded, som Herren selfuer angar, Huorfor derris betenckende y dy mader mig Skriiffelig under derris hender Skall tylskiicke (!), pa ded ieg mig dyste beder derpa kan Erklere.

Rentemeisteren Sten Beck kan forløffuis sa lunge, intil hans Søsters Brøllup er offuerstanden¹⁾. *Valc.* Aff koldinghus den 30 *Januarij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

12.

1. Febr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal sammen med Hofprædikanten foreholde Grev Valdemar Christian hans usømmelige Opførsel og lade ham vide, at den opfordrer Kongen til at bringe sin Sag med Kirstine Munk for en Herredag. — *Geh. Ark.*

Epthersom greff woldemar Christian y gaar uar tiil Alters, Da uar hand strax Epther Moldtiid hen y frøcken kammer och *exerserede fructum et usum sacre cene*, yded att hand sammesteds kaldt borgemeisters datter y køben:.

¹⁾ Sten Beck havde tre Søstre, Anne, Margrethe og Lisbeth (Bricka og Gjellerup, Den danske Adel I, 263). Da Anne døde ugift 1680 (Petersen, Vallø og Omegn S. 228), maa der enten menes Margrethe, som blev gift med Arild Svave (Petersen, anf. Skr. S. 203. Skånska Herregårdar I: Näsbyholm), eller Lisbeth, som ægtede Tage Andersen Thott til Duegge og Sirekjøbing († 1643), der var Enkemand efter Klare Sparre (deres Bryllup stod 1610, Dsk. Mag. 4. R. IV, 33).

som Er huos frøcken ¹⁾, for En hore och derhuos wiibecke och hiinders børn for hore och horunger och truede suardt, huad y framtiden skee skulle. Huorfor du med hoffpredikanten ²⁾ skaldt holle hannem sliigdt for Och hannem derhuos formelde, at hans (!) giiffuer mig med sliigdt En god pamyndelse at driiffue ³⁾ myn sag Engang tiil Ende pa En Offentlig herredag med fru kyrsten.

Koldinghus den 1 *Febru: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

13.

1. Febr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil tale med Ellen Marsvin om Kirstine Munks Sag strax efter Paaske, indtil hvilken Tid Grev Valdemar Christian kan opholde sig hos Fru Ellen. — *Geh. Ark.*

Du haffuer vdenthuiffuel aff myt forrige fornommen myn willie y ded med greff woldemar Christian. Da Eptherdi dedsamme optog kommer heell uel tilpas, aldenstund ieg dog y alle Børnens Pahør uylle strax epther Pask ⁴⁾ pa køben: Slott uylle haffue holdt et *colloquium* med fru Ellen om fru kyrstens dondt, Huorfor greffuen indtiil den tyd kan uerre huos fru Ellen ⁵⁾, att legge offuer, huad dy Epther Pask uyl suare. Att ded lenge siiden

¹⁾ Formodentlig en Datter af Reinhold Hansen og dennes første Hustru Kirstine Madsdatter, Kongens forrige Mæstresse (s. Brevene 1632—35 S. 88. 466). Universitetsprogrammet over ham viser, at han ægtede hende 1612, og at hun fødte ham 2 Sønner og 4 Døtre i deres 17aarige Ægteskab.

²⁾ Dr. theol. Jakob Madsen, der 1645 besteg Aarhus Bispestol.

³⁾ Orig. har: briiffue.

⁴⁾ Paasken faldt 1641 paa 25. April.

⁵⁾ Paa Ellensborg.

icke Er skeed, Ded haffuer dy tu tuyllingers¹⁾ wngdom
causerit. Vale.

Koldinghus den 1 *Febru: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chauseleren H: Christian Tommissøn till
 hande.

14.

2. Febr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested og Dr. Jakob Madsen.

Et medfølgende Brev skal leveres Grev Valdemar Christian.
 — *Geh Ark.*

Dette haffuer y at leffuere greffuen y steeden for
 Creditiffuid.

Koldinghus kyndelmysse dag *Anno* 1641.

Christian²⁾.

15.

2. Febr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham den engelske Sundtoldrulle, hvori der er
 glemmt et Par Poster. Tolderne have faaet en alvorlig Advarsel
 om at rette sig efter Toldforordningerne. De skulle herefter op-
 tegne, hvad der indkjøbes for Adelen. Om Bygningen af Pram-
 mene, om at hente Master fra Norge, om Takkelage til det Skib,
 som bygges i Norge, om de bornholmske Stenkul, om de Svenskes
 Hvervning af Søfolk, om Aabningen af en Dør paa Kjøbenhavns
 Slot. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

¹⁾ Frøkenerne Christiane og Hedevig, fødte 15. Juli 1626.

²⁾ Dette Brev ligger nu inden i Brevet Nr. 12, og Folderne vise,
 at det ogsaa har ligget der, da hint sendtes afsted. Altsaa
 er hint vel ved en Forglemmelse (jvfr. Begyndelsen af Nr.
 13) blevet holdt tilbage til 2. Febr.

Dyn skriiffuelse *daterit* den 29 *Ianu: passatj* Er mig y afftis til hande kommen, hurpa ieg dig inted forholder. Den Engelske tolrulle angaendis, da haffuer du den herhuos at emphange, saledis som *Accorderit* Er, Allene ded er der udj glemdt, at *Rebus sic stantibus* ad skal dy giiffue En *Roso.*, som dy En tyd lang haffuer giiffuen tou, Och naar der skal tagiis nogid wd tyl myn fornødenhed, at ded da befahlis under myn hand.

Tollerne fyck her En god *correx*, som dy ret uel fortientdt haffde, ty dy haffde slett inted rettid dem Epther tolordinandtzen, hurudoffuer *conclusionen* faldt, At nar dy kam sa ygen, da skal dy uden dom Straffis pa lyffuid ¹⁾.

Der skal yndbyndis En bog aff papiir *in folio*, som dem skal tylskyckis, hurudi skal tegniss ued dag och *dato*, huad for Adelen indkiøbis ²⁾.

At der er giordt sa megid pa dy pramme, som du skriiffuer, ded er mig kerdt, Tii med dii samme tyngiister kan man gørre gode tienister med.

Tiil dy Master at hendte fra Norrie kan brugis huylckid aff skiiben som er Nest ued handen, ty, Gud uerre loffuid, der Er ingen Mangel for Skiib.

Der uyl ochsa tenckis pa y tyde pa tackel och tou til ded skiib, som biggis y Norrie ³⁾, som Er fast større end ded tyl Niistadt, Mens ded kan dog gaa med saadan Redskab, som *S: Sophiia* haffuer.

Dy Stenkul betreffende pa Borringholm, da saframdt dy, som forstar sig der pa, Er y den Mening, at dy inted bliffuer bedre med tyden, da Er ded tyd at kuytere dem.

¹⁾ Der synes at være bleven anstillet en Undersøgelse om Toldvæsenet i begge Riger, og den faldt ikke ud til Fordel for Toldembedsmændene. Se for Norges Vedkommende Norske Rigsregistr. VIII, 17 ff.

²⁾ Som bekendt var Adelen fritagen for at betale Told og Accise, men lige saa bekendt er det ogsaa. at denne Rettighed misbrugtes, idet Adelen solgte „Sisesedlerne“ til andre. Det var vel som et Kontrolmiddel, at Protokollerne skulde indføres.

³⁾ Vistnok af Christoffer Gjæe. Se forrige Bind S. 365 f, jvfr. Norske Rigsregistr. VIII, 35. 46. 63. 84.

At dy svenske uyl leede Epther Søefolck til derris Orlofskiib y Rostock, wiismer och Stralsund, der haffuer dy liided gadt aff, ty pa dii steder Er inted at hendte. Ded er best, at dy bliiffuer *more solito* ued bønderdrenge at vdscriiffue. Herhuos haffuer du ded affridtz pa dy Soldatenboder y Christianpris at Emphange ¹⁾.

Den dør, som siist bleff murid til ymellom prouyandt-hussiid och gangen henad kyrcken pa slottid, skal ygen opluckis och saledis fliis, at man uden forhindring kan komme aff den Ene gang pa den anden. Slotzfogeden ²⁾ ued god beskeed derom, Och wldrich Christian haffuer Nøggelen til samme gang. *Vale*. Koldinghus kyndelmisse dag *Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

16.

8.(?) Febr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Befalinger om Bygningen af Prammene, om Istandsættelse af Gjerdet om den store Dyrehave ved Frederiksbørg, om Klæder til Ulrik Christian Gyldenløve og om Uddeling af de trykte Toldruller. Kongen omtaler Stemningen mod sig i Nederlandene,

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 11.

²⁾ Joachim Waldburger. Han blev i Slutningen af 1629 ansat som Hoffurer, fra hvilken Stilling han efter 8 Aars Forløb gik over til at være Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 158. Friis, Samlinger t. dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 60). Denne Post beholdt han til sin Død 1665 (Leonora Christinas Jammers-Minde S. 129 f. 136). Han synes at have været en ret velhavende Mand, eftersom han ejede adskillige Ejendomme i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 671 f. 745. III, 239. 349. 370. 616). Et levende, men just ikke tiltalende Billede af ham har Leonora Christina givet i sit „Jammers-Minde“ (s. Reg.).

sender et Mønster, hvorefter der skal gjøres Fløjel i Børnehuset, og paabyder at anstille Undersøgelser om en Mand i Proviantgaarden. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Ieg sender dig herhuos et *Memorial* pa ded, som skal haffuis y acht pa bigningen pa dy pramme, som Settis op pa Holmen. M: Hans Ohnemøller skal bese den store dyrehaffue ued frede:, om den med gerde omkryng saledis er forsørgid, at deraff ingen dyr kan komme.

Du skaldt Erfahre, huor megit tømmer aff ded, som for nogen tyd siiden bleff bestildd til samme haffue, Endnu findis ued Handen.

Samme dyrehaffues *Reparation* skal y Rodertal med uysse folck fortyngis, bade med tømmerid at hugge och sette, Steenen pa Ny at sette och med Enneberstager ded at flette. Der er Et sted, som gerdiid gaar ygenom En Mosse, huor ded altyd syncker, pa huilckiid steed der skal settis Et Planckeuerck paa Peel. Der framskiickes nogiid gammel fløiiel aff En forbrugdt klenning, som skal tilstillis kuynden y børnehusiid, at hun ded oppudtzer, sauyt ded skee kan, tiil En klenning til wldrich Christian. Der skal gørris tiil wldrig Christian En Suordt fløiiels klenning med En suordt kleede kappe underfoderit med fløiiel ¹⁾. Saframdt der er Endnu pa kleedekammerid sa megit gradt fløiiel aff ded, som Ieg siist fick kleeder aff, Som til En haat at drage offuer med kan brugis, da skal ded sendis hiid med ded første.

Dii tryckte tol Ruller ²⁾ kandtu deele ud til huem du wiildd. Der er allereede sendt hen tiil tancke ³⁾ en Party

¹⁾ 22. Febr. 1641 sendte Kongen sort Klæde til Ulrik Christian Gyldenløves Klæder (Nr. 21). Man har endnu den ikke fuldt 11aarige Kongesøns latinske Brev til Faderen (dat. Kjøbenhavn 1. Marts 1641), hvori han takker for de nye Klæder, som efter hvad Korfits Ulfeldt har ladet ham vide forfærdiges til ham paa Kongens Befaling (Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8, S. 256).

²⁾ Jvfr ovfr. S. 4 f.

³⁾ Martin Tancke var siden 1638 dansk Resident i Haag og spillede i denne Stilling en ikke uvigtig politisk Rolle. Men

aff dysamme, som hand der skal vddele. Den gemene man y holland saa uel gerne, at alting uar uel Imellom mig och dem, mens dy Herren Stathen inted saa, Tii dii

under Korfits Ulfeldts Ophold i Nederlandene 1646—47 som dansk Ambassader, kom han til at staa paa en meget spændt Fod med denne, især da han havde en Proces med indflydelsesrige Personer af Slægten Brasser, hvilken Ulfeldt paa-stod var til Skade for Danmarks Interesser (Aitzema, Verhael van saeken van staat en oorlogh VI, 592. Slange S. 926. 1433. 1466. 1475 og fl. St. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 217 og fl. St. Dsk. Mag. 3. R. IV, 134. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, LXI. Gigas. Rebolledo S. 90). Følgen heraf var, at Christian IV ved en Skrivelse af 6. Febr. 1648 til Generalstaterne notificerede disse Tanckes Tilbagekaldelse (Ausländ. Reg.) og udnævnte en ny Resident i Haag, Peter Roch. Tancke, der sammen med flere andre 24. Jan. 1648 havde faaet en Bevilling paa Laxefiskeri paa Island (Ketilson, Forordninger udg. til Island II, 472 ff.), blev dog i Haag, vistnok fordi han tillige var akkrediteret hos Generalstaterne af Hertug Frederik som Ærkebiskop af Bremen (jvfr. Aitzema, anf. St.). Som Konge udstedte Frederik III 29. Decbr. 1648 et Gjældsbevis til Tancke, „unserem Rath von Haus aus“, paa 3130 Rdl. (Geh. Ark., Holland Nr. 85 b). 28. Decbr. 1648 havde Kongen dog bedet Generalstaterne om at tilstaa ham Afskedsaudiens; denne fik han af ubekjendte Aarsager imidlertid først 11 Novbr. 1649, og to Dage efter modtog han en Guld-kjæde til Værdi af 600 Gld. (Generalstaterne til Frederik III, 11. Novbr. 1649, Geh. Ark., Holland Nr. 87, og Generalstaternes Resolutioner i Rigsark. i Haag). Efter et Ophold i Amsterdam træffe vi ham i August 1650 i Hamborg og i August 1651 i Kjøbenhavn (Skrivelser fra ham til Frederik III af 24. Aug. 1650 og 30. Aug. 1651, Holland Nr. 105 a). 8. Novbr. 1651 fik han af Kongen Brev paa en aarlig Pension paa 500 Rdl. (Sjæll. Reg. XXIII, 164). I 1652 vendte han efter at have været i Hamborg (Hist. Tidsskr. III, 375) paa ny tilbage til Haag og havde der en Slags Stilling som Agent for Kongen indtil 1659 (forskjellige Relationer fra ham til Kongen, Holland, forskj. Nrr.) Allerede 1643 var han bleven naturaliseret og optagen i den danske Adelsstand (Tancke til Frederik III, ^{10/20} Marts 1649, Holland Nr. 85 b), og paa Rigsdagen i Kjøbenhavn 1660 optræder han imellem Adelsmændene (Aarsberetn. fra Geh. Ark. II, 122. Danske Samlinger 2. R. II, 96). For øvrigt er hans Herkomst ubekjendt; kun paa Grund af Navnefællesskabet kunde man formode, at han hørte til den haderslevske Familie Tanck eller Tancke, hvoraf en Gren

haffuer stackid siiden under handen ladiid siig mercke, At om myn Søn Byskoppen aff Brehmen uylle begere aff dem att uerre *mediator* ymellom mig och siig, da uylle dy uel skycke siig derudi ¹⁾, huilckid neppeligen Skeer y Ar, ickeller ad Are.

Herhuos fiindis Ett munster, huorepther skall gørris graadt och tannenbrun fløijel y børnehussiid pa saa mange getou, som dertyl finner (!).

Der findes En y prouyandtgaarden, Som haffuer tyendt H: Axel Arenfeldt ²⁾ och kommen ylde fra hannem, Om huylcken du skaldt diig Erkundige, huorfor hand fyndis der, Tii man haffuer inted behoff at tage wiitterliige tyue an, andenstund (!) man haffuer god lycke til dem, som man wed inted aff. *Valc.* Aff koldinghus den 8 febru: ³⁾ Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

nedsatte sig i Norge (Saml. t. det norske Folks Sprog og Hist. III, 123. M. Arnesen, Haldensia I, Frederikshald 1878, S. 36).

- ¹⁾ Kongen udtrykker sig, som det synes, mindre klart, thi den Omstændighed, at Generalstaterne havde antydnet, at de vare villige til at antage Hertug Frederik til Mægler i Striden mellem dem og Kongen, var da intet Bevis paa, at de ikke ønskede denne Strid bilagt. Rimeligvis har Kongen villet sige, at vel have Generalstaterne gjort hin Antydning, men det er ikke deres alvorlige Mening. For øvrigt havde Hertug Frederik selv 3. Febr. 1641 tilbudt Generalstaterne sin Mægling (Generalstaterne til Hertug Frederik, 20. Marts 1641, Geh. Ark., Bremen Nr. 3).
- ²⁾ Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den Klevenfeldtske har: Annefeldt. Axel Arenfeldt til Basnæs, f. 1590 † 1647.
- ³⁾ Samme Datum findes i Langebeks Excerpter Fasc. 135 (Kgl. Bibl.), hvor en Afskrift af Slutningen af Brevet bevares, hvorimod Langebeks Afskr. af hele Brevet bærer Datum 3. Febr. Da Kongen havde skrevet et længere Brev til Korfits Ulfeldt 2. Febr., er der Grund til at antage, at nærværende Brev ikke er skrevet Dagen efter, men snarere 8. Febr.

17.

12. Febr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Admiralitetet paa Kjøbenhavns Slot skal ikke dømme Kaptajnen paa Gak med. Kongen udtaler sig om det af Fangerne i Blaataarn udførte Arbejde. Der skal sendes Klæder til to af Kongens Døtre, for at de kunne være tilstede ved et Bryllup. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn skriiffuelse *sub Dato* den 6 *Huius* er mig y dag tiil hande kommen, Och deraff forstanden den wrange mening, du haffuer uerrid y, at *Admiralitetyd* pa Slottid skulle dømme pa *Capiteinen*, som uar pa gackmed, Huilckid herepther wiil haffuis y acht, aldenstund dy haffuer ingen gemenskap [med]¹⁾ Bremmelholmen²⁾.

Paa ded, som fangerne haffuer maadt forrette y ded Blaa tarn, kan ingen, som nogen fornuift haffuer, klaage, Tii sliig arbeiid *competerer* dem och ingen anden.

Ieg haffuer beuylgiid, at dii thuende frøcken, som heer Erre³⁾, ma drage tiil karren Seestedtz Briillup⁴⁾, saframdt ieg kan faa saa megiid tøy, som ieg imod samme tiid kan kleede dem y, Huorfor du haffuer herhuos *desig-*

¹⁾ Tilføjet efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).

²⁾ Den Admiralitetsret, som 10 Maj 1639 fik sit Sæde paa Kjøbenhavns Slot (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 215), er forskjellig fra det ældre Admiralitet paa Bremerholm. Sagens Sammenhæng er misforstaaet hos Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 221 f.

³⁾ Christiane og Hedevig.

⁴⁾ Karén (Klavsdatter) Sehested, en Søster til Hannibal, f. 1606 † 1672. Hun var først gift med Tyge Kruse til Aastrup og Stenalt, der døde 1629. Som Enke var hun i noget over tre Aar (1631—34) Hofmesterinde for Kongens Børn og er som saadan bekjendt for den haarde Tugt, hun udøvede. Fra denne Tid haves adskillige egenhændige Breve fra Kongen til hende. Anden Gang ægtede hun Jørgen Sefeldt til Visborggaard (f. 1606 † 1667), der var Enkemand efter sin første Hustru Barbara Friis's Død i A. 1638. Danske Samlinger 2. R. I, 147 ff. (og de der anf. Steder). Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 131. Brevene 1632—35 (s. Registr.). Jvfr. Brevet af 15. Marts 1641.

nationen deroffuer att Emphange. War der nogiid smuck y Børnehussiid at bekomme, da haffde Ieg ded heelst. *Vale.* Aff koldinghus den 12 febru: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt til hande.

18.

14. Febr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal sendes et Koffardiskib til Oluf Parsbergs Len (i Norge) for at hente Sild til Holmens Behov. — *Gch. Ark.*

Epthersom H: Oluff Pasberg haffuer giiffuen til kende, At der Er stor gudtz welsingnelse aff Siild y hans Lehn¹⁾ at bekomme, Huorfor der skall med første Aaben wand sendis Ett aff kopfardii skyben paa 120 lester derhen, som kan hendte sa megiid derfra, som tyl holmen behøffuis. *Vale.* Aff koldinghus Den 14 febru: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tiil hande.

19.

21. Febr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om Afstraffelsen af en Kaptajn og en Skipper og om at undersøge, hvorledes disse og andre Fanger kom løs af det Skib, de førtes paa. Kongen er tilfreds med en Tegning af Karl van Mander. Han ytrer sig haanlig om Residenten Cracau og Nederlandenes Forbund med Sverig. De engelske Sundtoldruller ere sendte til Hamborg. Der skal gjøres en Rejseseng af Jern til Kongen og leveres ham en anden Annis-Elixir i Stedet for den sidst sendte. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl, Kallske Saml., 4., 438.*

¹⁾ Throndhjem Len, som han havde haft i Forlønning siden 1629 (Norske Rigsregistr. VI, 74. 76 ff.).

Dyne skriiffuelser angaendis den *Capitein*, som der er gangen dom offuer ¹⁾, Item Carll von Manderens Tegning, saoch dy Engelske tolruller och Carll von *Crachous' discurs* Erre mig tilhande kommen, Huorpa ieg dig inted forholder, att *Capiteinen* skal gørris fast ued En aff dy Erløssese ²⁾ skelmer pa holmen, Och skipperen med den Bracknesse til En anden aff ded samme Slags, ty samme skipper Er den Elste och fornemste tyu, pa holmen fiindis, och haffuer hand uyst *partisiperet* med *Capiteinen* y ded tyueri, dy giorde y glyckstadt. Och uyl dy dannemend wel haffuis y acht, at dy inted faar fødderne løs igen, førend dy beuysser, huorledis dy Erre kommen til dy deeler, dy haffuer soldt. Och er uel at achte, huad medhold *Capiteinen* haffuer hafft pa ded lau, hand torde ga *grusatum* (!) pa københaffuens gade och gørre *Parlement* med Adels folck.

I sønderlighed skal den skiipper med hans indehaffuendis folck, som skulle haffue førdt samme *Capitein* med den Bracknessede skipper och andere fangen henad køben:, med fliid *Examineris*, huorledis fangerne alle kam løss, førend skiibet støtte, Tii strax epherad skiibed uar bleffuen, da bleff ded sagdt y glyckstadt, at skiipperen, som fangerne war befahlid, haffde laadt dem løs, och dy siiden haffde nød hannem tiil at landløbe skibid. Den tyd den Erlige *Capitein* da kam y land, da skamskende hand En fattige mand der pa landiid, som skiibid bleff pa, som giorde hannem Inted. Och skal samme *Examen* aff diig och iørgen wynd y Radstuen anstillis, Sa at den Ene ³⁾ inted weed aff den Anden at Sige.

Angaendis Carll von Manderens tegning, daa kommer den siiste megiid beder En den første, Naar hand waarer siig kun, at *Skylderit* inted kommer saa siidt neder, att dy, som sidder op tiil den siide, icke kan skamfehre ded med derris Riig.

¹⁾ Nemlig Kaptajnen paa Gak med.

²⁾ o: æreløssese.

³⁾ Nemlig af Fangerne.

Residentens Crachaus discours kommer mig inted vnderlig for, ty ieg kender den Dannemandtz maner wel. Hans herris och dy Suenskis *Allianse*¹⁾ Er sa uild saat sammen, at dy den inted tør uerre bekendt for derris Eiigen.

Dy Engelske tolruller, huorudj nogid er tilsat, som dy Erlige toller haffde udelatt aff den, dy leffuerede mig²⁾, dem haffuer ieg Emphangen och sendt hen ad Hamborig. At der uar *faut* pa samme Rulle, ded saa ieg uel, mens ieg uyste inted, huor ded sad, huorfor der bleff saat y samme *Accort, quantum fieri potest*, som *M: Roe* y lang tyd inted uylle wnderskriiffue, mens hand motte dog deran.

Iohan Brahm skall befahlis, at hand lader mig gøre y køln³⁾ En Reiisseseng aff Iern, mens der ma inted uerre nogiid pa siiderne, som holder klederne sammen.

D: Peter Paa skaldu lade forsta, att den *Annis Elixir*, der siist kam hiid, smager sa forbrendt, at man den Inted kan bruge, Huorfore hand strax skal skaffe anden hiid. *Vale.* Aff koldinghus den 21 *februarii Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfiidtzwlfeldt tiil hande.

20.

21. Febr. 1641.

Til Frederik Urne.

Naar Dommen er fældet over Toldskriveren Lavrits Randulf, skal den udføres. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff diin Skriffuelse haffuer ieg erfaret Lauritz Randulffs dont anlangendis, huad for dom der wngeferlig will falde i dend Sag, du hannom paa mine vegne haffuer

¹⁾ Forbundet af 1. Sept. 1640 mellem Sverig og Nederlandene mod Danmark. I Januar var det blevet antaget baade af de svenske Stænder og af Generalstaterne (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 255 ff.).

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 4.

³⁾ Langebeks og en anden *Afskr.* (i Gøh. Ark.) har: Køben.

till att tale ¹⁾, hvorpaa ieg dig intett forholder, att naer hand er dømmt till een falskner, da Skalltt du lade hugge hoffuedett aff hannom. Kommer hand Saa igien, da kand du lade henge hannom. Koldinghus dend 21 *Februarij Anno 1641* ²⁾.

21.

22. Febr. 1641.

Til Korffts Ulfeldt.

Om Ansættelsen af en ny Skriver ved Tøjhuset; om noget Klæde til Ulrik Christian Gyldenløve. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Epthersom denne breffuissier giiffuer for, at Skriiffueren y Tøyhussiid skal uerre død, Och begehrid at uerre y hans Pladtz ygen, Huilckiid hannem ochsa er beuylgiid, Huorfor du skaldt sette hannem tiil samme bestilling at forresta. Samme Person er leffuerit nogiidt suardt kleede tyl wldrich Christians kleeder, som hans Skolemeister ³⁾

¹⁾ Jvfr. forrige Bind S. 427 f.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 27. Febr.

³⁾ Jens Dolmer, der var født omtr. 1611 og efter at have studeret i Udlandet tog Magistergraden i Kjøbenhavn 1639, blev ved Bestalling af 9. Juli 1640 ansat som Præceptor for Ulrik Christian Gyldenløve fra 1. Febr. 1640 at regne. I Begyndelsen synes han at have udført sin Gjerning til Kongens Tilfredshed, saa at han 1643 fik Løfte paa Embedet som Sognepræst ved Domkirken i Aarhus. 1647, da dette Embede blev ledigt, interesserede Kongen sig ogsaa for, at han fik det, men kort efter indtraadte et fuldstændigt Omslag i Kongens Stemning mod ham. I Septbr. 1647 udgik der Befaling til at tage ham i Forhør for hans „grove Excesser“. Rimeligvis sigtes derved bl. a. til, at han i Drukkenskab havde givet Kongesønnen et Ørefigen, „en ridderlig Gjerning“, som Faderen var meget harmfuld over, især da han samtidig opdagede, at Mester Jens „med stor Flid“ havde forømt sin Discipels Undervisning. Udfaldet blev da, at han mistede det Kald, han nylig havde opnaaet, og han levede nu i flere Aar uden nogen fast Stilling. 1656 tilstodes der ham en aarlig Pension af 300 Rdl., indtil der blev et Kanonikat ledigt i Oslo Kapitel, mod at han skulde fortsætte sine Stu-

skall tylstillis. *Vale.* Aff Koldinghus den 22 februar:
Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

22.

27. Febr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Af det modtagne Silketøj sendes det tiloversblevne tilbage med Bemærkning om, at der var brændt Hul i det ene Stykke. Der skal undersøges, om Kongen er sikret, hvis den Sejermager, som har paataget sig at gjøre Værket paa Kronborg, ikke opfylder sin Forpligtelse. Der skal sørges for Tømmer til Spiret paa Kronborg. Holmens Kirke i Kjøbenhavn skal udvides og Gudstjenesten midlertidig holdes et andet Sted. I Nyboder skulle Gaderne brolægges og have Navne, og der skal tænkes paa Polititilsyn der. Klæder til Pagerne skulle være færdige til Paaske, og de skulle gjøres forsvarlig. Grev Valdemar Christians Flaskefoder skal fyldes, og der skal sendes Fløjel til Ulrik Christian Gyldenløves Klæder. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Ded sylcketøy, denne breffuissier førde hiid, ded er mig uel tilhande kommen, och er der aff forbrugdt, sauydtt kuytandtzen uduysser. Resten er hannem uel Indpackid tilstillid. Udi ded støcke kaffa uar Brendt thuende Huul icke langdt fra hinanden, huorpa Iuncker knud¹⁾ burde at

dier over danske Antikviteter, og denne Pension skal han have oppebaaret til sin Død. Under Kjøbenhavns Belejring var han Auditør ved Studenterkorpset. Han døde i Kjøbenhavn 1670. Jvfr. de om ham og hans litterære Virksomhed samlede Notiser af G. Storm i (Norsk) Hist. Tidsskr. 2. R. IV, 118 ff og de der anførte Kilder, hvortil endnu kan føjes Dsk. Mag. I, 223. V, 207. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 89. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 188. Personalhist. Tidsskr. II, 124.

¹⁾ Klædekammerskriveren Knud Christensen, f. 1584 † 1647 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 123. Personalhist. Tidsskr. I, 200).

haffue giiffuen acht pa, at sligdt meisterne ¹⁾ inted bleff gaad giordt.

Der er en Seiermager y køben:, som haffuer patagid sig at gørrer werckid paa *Cronborg*, om huilcken M: dy spaar mig Ilde, formenendes, at hand Er inted Bastant till at gørrer samme werck. Huorfor du dig om samme leilighed skaldt Erkundige, om ieg er foruarit med hannem ²⁾).

M: Hans Ohnemøller skall y tyde see sig om tømmer til Spiidzen pa ded store taarn pa *Cronborg*, Aldenstund hannem er bekiendt, at den samme skal uerre vngeferlig, som den forrige uar.

Huorledis myn mening Er, at Holmens kyrcke skal forhøiies och gørris med et krydtz udtill holmen, ded er dig bekendt. Da ephtherdi ded skeer, fordi at man uyl *Ampliere* kyrcken, da er ded nu En wmag at lade krydtziid ga vd pa den syde ymod byen liige sa uel som ymod holmen ³⁾).

Och Epherdi ingen *Sacra* kan *Administreris* y Holmens kyrcke, ymens den skal forandris, da uil sliigdt ymidlertyd skee der, som Søefolkidit faar Mad. Huorfor uyl y tyde tenckis pa, huor at Predickestolen kan staa, saoch pa Ennebertree at Røge med, ymod tiienisten skeer.

Och epherdi pa badtzmentz boderne y Aar inted for den trynde kyrckis ⁴⁾ skild inted(!) kan biigges, da skall der tenckis pa, huorledis man kan faa dy gader broelagdt, sauoydt Boderne Erre ferdig.

Der skal tenckis paa Naffn tiil alle gaader Och streeder,

¹⁾ I Børnehuset.

²⁾ Sejerværket paa Kronborg blev forfærdiget af Hans Steenbuch i Kjøbenhavn. Det blev opsat 4. Aug. 1641. Den akkorderede Betaling, 800 Rdl., udbetaltes i tre Portioner mellem 27. Okt. 1641 og 10. Febr. 1642 (Rentemestr. Regnsk.). Jvfr. Brevene af 13. Marts 1641 og 19. Maj 1642.

³⁾ Om Holmens Kirkes Udvidelse se Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 99 ff.

⁴⁾ St. Anna (rotunda), hvis Bygning var begyndt 1640 (se forrige Bind S. 360).

som Søefolckiid Nu y boer och y framtyden komme att boe y.

Kyrcken skal kalliis *S: Anne* kyrcken *Et per Consequens* Byen *S: Anne* By. Der skall ochsa tenckis pa, huorledis *Iustitien* sammestedtzt kan hollis y acht, førend man faar harm derfor aff disse dannemend, som allerede fyndis dery, ty dy kan gørrer aldt ded, dy uyl, och ingen kan faa att uyde, huem der gørrer ded.

Skredderen ¹⁾ skal haffue drengenes kleeder ferdig tiil Pasker och saledis lade sii Snorren pa, at dy holle ded ud med kleedid. Kleederne gørris Nu sa fransøsiisk, at dy skelmer kan huercken Røre eller bøiie sig dery.

Haffde man om Ariid En leerklenning och En klee-klenning ²⁾ tiil dem, daa formeener ieg, att dy kunde bedre komme tilrette End Nu.

D: Peter pavi skall fylle greff woldemar Christians flaskefoder med allehande, som hand pleiier att gørrer, och sende mig En Partj Iorber wand.

Ded graa fløiieel tiil wldrig Christians kleeder bleff siistegang glemdt, mens sendes nu fram. *Vale.* Aff koldinghus den 27 februr: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtz wlfeldt tyl hande.

23.

2. Marts 1641.

Til Iver Vind og Dr. Jakob Madsen.

De skulle tilligemed Biskop Hans Mikkelsen begive sig til Ellen Marsvin for at lade hende vide, at det er Kongens Hensigt paa et Møde med sine Børn at angive Grunden til sin Uvilje mod Kirstine Munk, og for at faa hende til at nævne, hvem hun helst vil have med sig ved Mødet. — *Molbechsk Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c.*

¹⁾ Ernst Møller.

²⁾ o: Læder-Klædning og Klædes-Klædning.

Worris Offuerste Sekreterere och Hoffpredikanten skal siig den 8 *Martij* førstkommendis herfra henad Ottense begiffue och sammestedt pa uorris uegne befahle By-skoppen *D*: hans Myckelsøn, at hand sig med dem til fru Ellen Marsuyn, huor hun er at finde, forføiier¹⁾. Naar dy nu kommer diid, som hun Er, da skal dy lade hinder forsta, dennom aff os at uerre befahlid hinder at lade uyde, At Eptherdi der *passerer* allehande *discurs* y landid Om worris och hinders datters Skylsmal, som oss inted anstar lenger at fordrage, Da eptherdi uorris Elskelige kere Børn, som uy ued hinders datter Auliid haffuer, Byllig bør at uyde Arsagen, huorfor derris moder Er sa ylde ansiiet huos os, som hun Er, Da haffuer uy for godt ansiiet at tilsammenkalde alle Børnen y Pasker ugge førstkommende y Ottense²⁾ Och y hynders *presens* och Børnens pahør *demonstrere* arsagen til den wuille, uy beer til derris moder. Huorfor hun nu skal Erklere siig, huem hun uil haffue derhuos, nar sliigdt skeer, Aldenstund uy ingen Skii beer, huem och huor mange hun begerer at haffue derhuos. Huilckid eptherdi uy erre uys pa, at ded uyl bliiffue hinder en hard Nød at byde paa, da skal uorris *deputerede* uden affladelse trenge pa at Erfahre, huem hun heldtz uyl haffue derhuos, bade til att høre derpa, saoch at *protuollere* ded, som sagdt bliffuer. Saframdt hun nu ingen uyl Neffne, daa skal uorris *deputerede* lade hinder forsta, at uy uille tage dem dertil, som hun inted gerne seer derhuos.

Dy skal giffue hinder god Respiit tiil at betencke siig, Nar hun enten med greeden eller med wnødig *discurs* uil holde dem op y den forhabning, at hun uil gørre

¹⁾ Af Biskop Hans Mikkelsens Dagbøger erfares, at han 6. Marts fik Bud fra Iver Vind om den følgende Aften at møde i Nyborg, at han efterkom dette, og at han 8. Marts sammen med Iver Vind og Jakob Madsen drog til Ellensborg for at udføre Kongens Hverv (Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VII, 182).

²⁾ Senere berammedes Kjøbenhavn som Mødested (se Brevet af 3. April 1641).

dem keed deraff, Om ded endskøndt skal uare en dag, tu eller tree. Saframdt hun nu offuer al forhabning til inted er at bringe, da skal dy lade hinder forsta, Dennom at haffue befaling med siig til Neste Lensmand at skaffe hinder ymod hinders wyllie hiid til os.

Nar sliigdt forrettid er, da skal forbenēnte worris *deputerede* derris forretning skriifftlig oss lade tilkomme. Koldinghus den 2 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Iffuer wiind Och Hoffpredikanten tiil hande.

24.

4. Marts 1641.

Til Christen Thomesen Sehested og Ditlev Reventlov.

De skulle forhandle med Sendebudet fra Prinsen af Oranien om Løsgivelsen af de Skibe, som beslaglagdes, fordi de havde ikke fuldgyldige russiske Penge inde, idet der maa tages Hensyn til, hvor stor Skade slige Penge kunne foraarsage, saaledes som de i Nederlandene prægede gjøre i Danmark. — *Geh. Ark.*

Man haffuer siig uel for att see, at man inted forløbber siig med den hollender, her Er¹⁾. Chanseleren H: Christian tommissøn uar uell ygar y den mening. at epherdi tollerne y Riisland haffuer med god *contento* tagen disse pennig an, som uy dragis om²⁾, Derfor da haffde man inted at siige derudi. Mens ded sydder inted Sa sammen, Tii ded, dy gør y Riisland pa dy fyskerleiiier, som dii *Ruinerer* myne vnderساتer formedelst ded, at dy handler med vnde och di andre med god myndt, Ded skeer heer y Riigid och dessen vnderliggende lande dageligen.

¹⁾ Prinsen af Oraniens Sendebud hed Theodor Boreel (Frederik Henriks Kreditiv af 13. Febr., *Geh. Ark.*, Holland Nr. 66).

²⁾ Det er Striden om de fire hollandske Skibe, som 1639 bleve anholdte under Lapland, fordi de formentes at have urigtige russiske Mønter inde. Jvfr. forrige Bind S. 299 f. 318 f. 407 og Brevet af 11. Marts 1641.

Tii dy fleste daler Erre hollandske, som Myne toller eller andre. som pa myne uegne nogiid haffuer at annamme ¹⁾, fordi at dy ingen anden kan faa, Der dy dog inted Er sa gode aff skrodt och korn, som dy bør at uerre. Huorudoffuer man kan gerade y en wbodeliige skaade, førend man bliiffuer ded waar, Tii ded kan komme y En handuending, at der kommer En lumppen skriiffuer Eller tu tiil Omslag, som *mouerer Valorem* aff samme daler, som løbber fast 60 daler pa tussind, at dy Erre Ringer, End dy bør at uerre. Huorudoffuer den, som ded Rammer, uyl faa nogiid at tage ware.

Ieg seer inted, *Ex quo capite* dy ma mere end andre y werden omgaes med sliigdt, som y en hast kau forarsage ganske konnigriger och lande sliigen skaade. Myn mening Er, at ded er uel, at denne *Monsør* Er kommen hiid, Och att Prindtzen och inted Staterne, som lader myndte dy Erlige daler, skriiffuer sig at uerre tungen(!) til at *inter-sedere* for dy, som haffuer myst derris skiib. Io før y nu kan beginde pa samme *conferens*, Io bedre ded Er, ty ded faar inted sa snart Ende, ty dalerne aff *diuers* slags uyl *proberis* y lybeck och ham:

Aff koldinghus den 4 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn och Chan: Reuendtlou tiil hande.

25.

5. Marts 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal i Tide tænkes paa, hvem af Rigsraadet der skal deltage i Underhandlingerne i Tydskland, og hvor man skal faa Penge til Rejsen. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Ordet skulde vist have været skrevet to Gange, eller ogsaa er der glemt et lignende Ord.

Epthardi den Paldtzske Sag skall *tracteris* den 26 *Aprilis* først kommende ¹⁾, Och dertil uyl En aff Riigens Raad med dem, som skall ware pa ²⁾, saoch penge, Huorfor der uyl tenckis pa y tyde, Huem udaff Radiid der skal hen ³⁾, Och huor myddelen til Reiissen skall tagis.

Koldinghus den 5 *Martij* Anno 1641.

Christian.

Üdskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

26.

11. Marts 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

I Anledning af Ankomsten af et Sendebud fra Prinsen af Oranien forlanger Kongen Admiralens Beretning om de Skibe, som beslaglagdes under Nordland, og Underretning om, paa hvilke Betingelser disse Skibe med deres Gods ere blevne løsladte. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom der Er En Munsør fra Prindtzen aff wranien kommen henad kolding med ansendtlig *Recommendation* om *Restitution* aff dii skiib och ded godtz, som Eriick Ottessøn tog vnder norland, Som nu aff mangel aff *information* aff werckiid Er *Remitterit* tiil den forgadering, som Er berammid y Stade ⁴⁾, Huorfor du skaldt miig med ded første Eriick Ottessøns *Relation* lade tilkomme Och derhuos mig lade forsta, *qua cum conditione* leg gaff dii samme Skiib och ded godtz løss, dentyd leg derom paa

¹⁾ Næmlig paa Rigsdagen i Regensburg.

²⁾ Christoffer v. d. Lippe og Dr. Vilhelm Bidenbach havde hidtil varetaget Kongens Interesser paa Rigsdagen.

³⁾ Valget faldt paa Korfits Ulfeldt, hvis Instrux er dateret 20. Maj 1641 (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 157).

⁴⁾ Efter Forslag fra Ærkebiskoppen af Bremen skulde Gesandter fra Nederlandene og Danmark møde hos ham i Stade 18. Maj (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 270).

køben: derom (!) bleff tiltalddt. *Vale.* Aff Hadersleff Hus den 11 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till Hande.

27.

13. Marts 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen mener, at den gottorpske Handel med Persien over Rusland er forbi for stedse. Han ønsker, at Russerne vilde begynde Krig med Sverig. Den franske Resident i Stockholm skal være misfornøjet med den svenske Regering. Ordre om Lønningen af de Søfolk, der skulle antages. Kongen rejser til Kjøbenhavn. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl: Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Vdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at den Segermager, Som haffuer tagit siig ded werck pa, som skal pa *Cronborg*, kommer uel fordt dermed. Den Ryssyske tyener, som uyl henad godttorp, drager wyst forgeffuis dyd, ty kommer Persyanerne inted henad gottorp, dy til gottorp kommer aldrig tyer ad persien Igen ¹⁾.

Wylle Muskouytteren beginde nogid med Suensken, da fiick man uel friid y tyssland.

Peder wybe skriiffuer, at den fransøssiske *Resident* der ²⁾ Er heel ylde tilfriidtz med Regeringen.

Ded Søfolck, som skal antages, ded skal giiffues sa megiid, som dennom Er loffuid, som kam fra Riibe. Gud giiffue, huor Pengene uyl komme fra.

Pa tysdag ³⁾ førstkommende y ded lengste begiiffuer

¹⁾ Nømlig efter det uheldige Forsøg, som gjordes 1635 af Hertugen af Gottorp paa at knytte en Handelsforbindelse mellem sine Lande og Persien. Den russiske Tolk Hans Helms, en født Holstener, var sendt til Danmark (Slange S. 1096).

²⁾ d'Avangour.

³⁾ d: 16. Marts.

ieg mig, Om gud wiil, pa Reiissen henad københaffuen.
Vale. Aff Hadersleff Hus den 13 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

28.

13. Marts 1641.

Til Korffits Ulfeldt.

Om en ny Mejerske og hendes Piger paa Ladegaarden ved
 Kjøbenhavn og om de gamles Afskedigelse. — *Geh. Ark.*

Dysse kuyndfolck Erre heer antagen, Den Ene tiil En
 Meijerske, dii andre tyl at werre wnder hinder pa lad-
 garden wdenfor køben; Huorfor samme kuynde aff lens-
 manden pa køben: Slott¹⁾ skal strax leffueris *Inuentarium*
 aff Samme ladgard, sauydt den forrige ded hafft haffuer²⁾.
 Den forrige med syne Piiger skall affbetaliis och afskaffis
 Saner som dy, som denne wiil beholde aff dem huos siig.

Den forrige motte huer torredag stycke pengen, hun
 fyck for huiis hun soldte, y En Stock³⁾, som dertii giordt
 waar, Huilckiid denne ochsa skall gørere.

Saframdt disse kuyndfolck kommer Nogiid tylig An
 for Paske, da skal dy, som nu Erre pa samme ladgard,
 giiffuis derris Maniidtz koest tyl Paske. Dy, som bliiffuer
 huos denne, Derom Er ingen *disputation* att gørere. *Vale.*
 Aff Hadersleff hus den 13 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

¹⁾ Niels Trolle.

²⁾ I Paasken 1641 afløstes Bodil Hansdatter som Mejerske paa
 Københavns Ladegaard af Ellen Andersdatter (Kjøbenhavns
 Lens Regnsk.).

³⁾ Stok, Blok, Pengeblok (jvfr. Larsen, Af en Afskrivers Op-
 tegnelser S. 59).

29.

15. Marts 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal snarest tænkes paa den Person, som skal have Opsyn med de unge Herrer paa Slottet. — *Geh. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, huad Ieg talede med dig y dag om den Person, Som skulle haffue Opseend med dy vnge herrer¹⁾, Daa Er ded fornøden, att ded skeer Snardt, ty karren Sestedtz brillup Er for dørren, huordthen frøckerne kommer²⁾, Och ymidlertyd dy borte Erre, ded gesiindecken inted kan laadiis Radeløss, huorfor sliigdt uyll haffuis y acht.

Aff koldinghus den 15 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christ[i]an tommissøn till hande.

¹⁾ Der menes de to unge Hertuger Frands Philip (f. 1626 † 1651), en Søn af Hertug Philip af Glücksborg, og Hans Bugislav (f. 1629 † 1679), en Søn af Hertug Frederik af Nordborg. Valget af den Person, der skulde have Opsyn med dem, faldt paa Ove Juul. Han fortæller derom i sin Dagbog (Hist. Tidsskr. 3. R. III, 498), at d. 19. Marts 1641 talte Kansleren til ham i Kolding om, at det var Kongens Vilje, at han skulde drage op paa Koldinghus til de to nævnte Fyrster, som Kongen dengang havde taget til sig, „at ligge udi Kammeret hos dennem og med dem og deres Folk at have Indseende“, hvilket ogsaa skete to Dage senere. 1. Maj, da han var kommen til Kjøbenhavn med de to Fyrster, blev deres Opsyn ham fuldkommen betroet, og han fik da sin Bestalling (som deres Kammerjunker, Sjæll. Reg. XXI, 49. 86, jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 133). Efter at have tilbragt nogen Tid paa Frederiksborg rejste de i Januar 1642 til Sorø (jvfr. Tauber, Sorøe Academies Forfatn. S. XXXVII, hvor Aarstallet 1641 maa rettes til 1642), og her studerede de saa paa femte Aar.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 20.

30.

22. Marts 1641.

Til Frederik Urne.

De to Toldere ved Sundtolden skulle levere fra sig alt, hvad der findes i Toldkisten, saa at de nye Toldere strax kunne træde i deres Sted. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Herhoes haffuer du nøgelen till de andre nøgeler at emfange, till dend ende att hermand holdst oc Gødert Bram Skall fra Sig leffuere, huis Som der findis i toldkiisten och derpaa tage quitantze, Saa att disse breffuiser ¹⁾ Strax kand træde i de forbemeldtis pladz och tieniste igjen. Aff kiøbenhaffn dend 22 *Martij Anno* 1641 ²⁾.

31.

24. Marts 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal betydes Karen Andersdatter, at hun skal skifte med Sønnen, inden hun indlader sig i Ægteskab. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom ieg y disse dage wed Borgemeister Iacob Myckelsøn och Reiiholdt hansøn haffuer ladt adspørre karren Andersdatter, huorfor hun Inted fahrer fordt med siit forretagen giifftermal, da suarede hun, Siig hiidindtil

¹⁾ De to nye Toldere vare Jonas Heinemark (om hvem se Brevene 1632–35 S. 86) og Mads Mortensen. Som bemærket i Hist. Tidsskr. 5. R. I, 685 f., vides det ikke, om denne Mads Mortensen, der døde 1667, var en Broder til den tidligere Tolder Villum Mortensen (Rosenvinge), der døde 1637, og som var Svigerfader til Jonas Heinemark; men det er i hvert Fald meget sandsynligt, at han har hørt til Familien Rosenvinge, som gjennem flere Slægtled var knyttet til Sundtolden. I Følge Sundtoldregnsk. overleverede Herman Holst og Gødert Braem 28. og 30. Marts Sundtoldkistens Beholdning til de nye Toldere.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 23. Marts.

derudi at haffue uerid forhindriid, Mens hun uylle dermed med ded første fahre fordt ¹⁾.

Huorfor du tiil hinder skaldt sende thuende Danne-
mend med Byfogden ²⁾, som hinder lader forsta, at Eptherdi
Ieg ingen forhindring uyl gørre hinder y siit gudeliige
forseet, Naar hun haffuer Skiifft med Sønnen, som bruge-
liigdt Er, Huorfor hun Byfogden skal lade wiide, Nar hun
dermed wiil beginde, paded hand pa hans Embedis wegne
kan haffue Hans wldrigs *interesse* y acht. Samme karren
Andersdatter vnderstod siig udi dii Offuenbenendis, Anne
Iacob Myckelsøns Och Iunckerens ³⁾ Pahør siige, siig aff
Ingen Søn att uyde, Huilckid uyl haffuis y acht, ty ded
lacker nu ymod Sommer, at dy kan siige ⁴⁾ tiil wandtz
herfra bade selffuer med huad dy haffuer. *Vale.* Aff
køben: Slott den 24 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til Hande.

32.

25. Marts 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der er sendt Bud til Sorø efter En, som kan være Lærer for
de unge Herrer. Det er ikke tilraadeligt at forlene Ditlev Re-
ventlov med Silkeborg Len. Nederländerne ere langsomme med
at faa Mødet i Stade bragt i Stand. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer Ieg fornommen, at hertug
Phiiliip Søn ⁵⁾ Er ankommen ⁶⁾, Och der behøffuedis En

¹⁾ Jvfr. om denne Sag forrige Bind S. 316 f. 322. 331. 373 f.

²⁾ Klavs Iversen Ravn.

³⁾ Ved denne spottende Betegnelse mener Kongen uden Tvivl
Niels Nelausen, den Person, med hvem Karen Andersdatter
tænkte paa at gifte sig.

⁴⁾ I Følge Vidsk. Selsk. Ordbog VI, 218 betyder „sige tilbage“
at trække sig tilbage.

⁵⁾ Frands Philip (s. ovfr. S. 34, Anm. 1).

⁶⁾ Der maa menes: til Kolding.

anden *præceptor* tyl dii vnge herrer, Huorfor der Er bud Epther En tyl Soer, som med ded første skal stille siig ind¹⁾. At forlehne Chanseler Reuendtlau med Sylckeborg Lehn, Ded uylle giiffue smucke langsam *Expeditiones*, Aldenstund ded giiffuer smucke lange Spriing fra køben: Eller fra glyckstadt henad Sylckeborg²⁾.

Dy hollender Erre smuck langsam med den *Dyet*³⁾ tiil Stade at sette y werck. Ieg uar uel tiilfriidtz, at den-samme forbleff, indtill *D:* von der Lyppen kam hiiem ygen⁴⁾, Tii hand haffuer for tu eller tre Aar siiden giordt En *Extract* offuer alle dy *grauamina*, som man haffuer offuer⁵⁾ dii hollender. *Vale.* Aff køben: Slodtt Den 25 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

- ¹⁾ Hieronymus Weitz fik 26. Maj 1642 Bestalling som Præceptor for de unge Hertuger Frands Philip og Hans Bugislav, at regne fra 18. Febr. 1641 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 189). Han var født i Thüringen 1606 og var i henved 6 Aar Lærer for de to slesvigske Prinser. Derefter drog han til Rostock, men Frederik III kaldte ham tilbage og gjorde ham til Lærer for Kronprins Christian (V). 1653 tog han Magistergraden i Sorø, og 1663–65 var han Professor Eloqvientiæ ved Sorø Akademi. Han døde 1679 i Korsør. Worm, *Lexicon* ov. lærde Mænd II, 560. Tauber, *Sorøe Academies Forfatn.* S. XXXVII. *Danske Mag.* V, 207. *Nye Danske Mag.* IV, 230. *Danske Saml.* I, 302. Rørdam, *Studenternes Deltag. i Kjøbenhavns Forsvar* S. 162. 166 f.
- ²⁾ Silkeborg Len var blevet ledigt ved Christian Holcks Død d. 18. Marts 1641. Han havde faaet det 30 Aar tidligere (Rørdam, *Kjøbenhavns Universitets Hist.* 1537–1621 III, 485). Det blev nu overdraget til den hidtilværende Lensmand paa Frederiksborg og Kronborg Frederik Urne, der fik Lensbrev derpaa 25. April 1641 (*Jydske Reg.* X, 120), men allerede efter et Aars Forløb forflyttedes til Throndhjem.
- ³⁾ *Diæta*, Forsamling, Kongres.
- ⁴⁾ Fra Regensburg, som han forlod i Slutningen af Februar (jvfr. hans *Relation* af 3. Septbr. 1641, *Geh. Ark.*, *Reg.* 82 *Suppl.*, *Kejseren*; samt *Fridericia*, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 157).
- ⁵⁾ Ordet er skrevet to Gange.

33.

26. Marts 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen hævder sin Ret til Haven ved Farveriet i Kjøbenhavn og til Grundene langs Volden fra Løngangen til Vesterports Mølle. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Der uyl erfahris, huem der tylegner siig den Haffue, som er giordt wed Enden aff farreriid, som Luckas¹⁾ boer y. Bruger Luckas den, da haffuer ded siine weiie, mens brugis den aff en anden, daa wiil Ieg uyde, *cuius permissione* ded skeer. Tii samme Pladtz hører *immediate* till farreriid²⁾, huilckid er att erfahre aff thuende tyng,

¹⁾ Lukas Hammer. Et Kongebrev af 29. Decbr. 1631 tilsiger ham, der da var antagen som Klædefarver ved Børnehuset, Nydelsen af de samme Privilegier, han hidtil havde haft, nemlig Fritagelse for borgerlig Skat og Tynge, toldfri Indførsel af al den Farve, han bruger til Børnehusets Fornødenhed, og fri Bolig sammesteds, „som han nu ibor og hannem tilforn naadigst var bevilget“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 104, jvfr. 116). Jvfr. Brevet af 29. Marts i det følgende.

²⁾ Det kgl. Farveri i Kjøbenhavn var anlagt af Frederik II, som lige i Begyndelsen af sin Regering købte en Gaard ved Vandmølletaarnet for der at indrette et Farveri og et Klædeberederi og kort efter forøgede Grunden ved Tilkjøb. Farveriet laa der, hvor nu Vartov ligger, og den forbiløbende Gade fik Navnet Farvergade. At de to Anstalter ikke trivedes, erfares af et kgl. Skjøde, udstedt 25. Marts 1589 til Tyge Brahe, hvorved denne faar to øde Huse næst op til sin Gaard i Farvergaden, hvoraf det ene tilforn har været et Klædeberederhus og det andet er det, „som Farveriet nu udi er“. Der er noget uklart i denne Overdragelse, thi et Kongebrev af 13. Marts 1589, der paalægger Byens Magistrat at lade disse to Huse, som Kongen har tilstaaet Tyge Brahe, vurdere, siger, at de ligge „næst op til Farvegaarden“. Heraf skulde man med Dr. O. Nielsen (Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 363) slutte, at Farvegaarden, der altsaa er forskjellig fra Farveriet, som dreves i det ene af de to Huse, maa være en Gaard, som Tyge Brahe tidligere var kommen i Besiddelse af; men dette modsiges, i hvert Fald tilsyneladende, af Tyge Brahes Revers, udstedt samme Dag som Skjødet, hvori han

først att rett ued Enden aff samme Hus ind y Graffuen stod ett tryndt Taarn, huorpa Tyckou Brade y dy dage, Garden uar hans. bruchte syne *Instrumenta* paa¹⁾. Syden daa giick der en alfar weii derygennem offuer tiil den weirmølle, som staar der pa Rundelen²⁾.

Den Pladtz, som nu Byssens Bade³⁾ och fyskernis Reedskab pa staar och henger⁴⁾, den hører ingen vden

erklærer, at Kongen nu har bevilget og undt ham til arvelig Ejendom „den Gaard udi Farvegade, som kaldes Farvegaarden og Farveriet haver til des været udi, saa jeg den, med hvis Huse derpaa findes, maa gjøre mig saa nyttig, som jeg bedst vil og kan“ (Dsk. Mag. II, 255 f.). Tyge Brahe forpligtede sig til at opføre en særegen Vaaning ud til Vandet, hvor Farveriet altid kunde være og Farvemesteren have Bolig. Denne Forpligtelse efterkom han, men noget nærmere vides ikke om Farveriet. Da han havde forladt Danmark, vilde han gjerne sælge Gaarden, men det faldt vanskeligt netop paa Grund af, at der skulde være et Farveri, og endnu 1604 var den usolgt (Nielsen, anf. Skr. III, 362 f.). Senere maa Ejendommen være vendt tilbage til Kronen. 1639 befaler Kongen at istandsætte det Hus, hvori Lukas Farver arbejder, da det efter hans Angivelse skal være meget forfaldent (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. V, 214 f.).

- ¹⁾ Dette Taarn, det saakaldte Vandmølle-taarn, stod der, hvor Stadsgraven drejede mod Øst og løb (hvor nu Løngangsstræde er) ned mod Vandkunsten. Det i den foregaaende Anmærkning omtalte Kongebrev af 13. Marts 1589 opfordrer bl. a. Magistraten til at laane Tyge Brahe „den Skanse af Sten, som staar næst op til Volden“, og et lille Stykke af Volden, „efter at han er til Sinds paa samme Skanse at lade en Bygning foretage og opsætte, som til den vidt berømte astronomiske Kunst kan være tjenlig og brugelig“, mod at han forpligter sig til igjen at afstaa samme Skanse og Vold, naar Nøden fordrer det (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. IV, 684 f.). Dengang betragtedes Fæstningsværkerne altsaa som tilhørende Byen (Lassen, Documenter og Actst. t. Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 20). Taarnet lod Kongen nedbryde omtr. 1619, da Fæstningsværkerne her omdannedes (Lassen, anf. Skr. S. 34).
- ²⁾ 1615 akkorderedes der med to Gravere om, at de skulde lade grave og opsætte en Runddel (Bastion) udenfor Farveriet med Brystværk (Lassen, anf. Skr. S. 33).

³⁾ o: Baade.

⁴⁾ Kongens Brev af 29. Marts 1641 indeholder en nærmere Bestemmelse af, hvor denne Plads har ligget, nemlig mellem

mig allene, Huyckid er att erfahre aff Løngangen och wollen med syne Graffuer fra Løngangen indtil wester Pordtis Mølle, Huilckid alsammen aff mig er bekostid och icke kost byen en dansk skylling ¹⁾). Byssens befestning y gamle dage bestod fra westerport indtill farregarden y en mantel mur med en rynge wold bag, sa at tu inted kunde gaa hinanden derpa forby, Som endnu nocksom kan erachtis aff dii Haffuer, som ligger langs Graffuen indentyl. Fra farueriid indtil wandkonsten bestod festningen y ett Planckeuerck, liige som ded er, huoraff endnu ett støcke fyndis oppe ymod wandkonsten ²⁾). *Vale.*

Aff Rossenborg den 26 *Martii Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwfeldt tiil hande.

Med dette breff tiil Graff Pens skal en sendis fram med offuermorgen.

34.

26. Marts 1641.

Til Frederik Urne.

Kongen sender ham de forrige Tolderes Kvittans underskreven og melder et forestaaende Besøg paa Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Derhoes haffuer du de förrige Tolders ³⁾) *Qvitantz* wnderskreffuen at emfange. Paa Søndag nestkommendis ⁴⁾) agter ieg, om Gud vill, imoed afften att vere paa Chronenborgh. Aff Rosenborgh dend 26 *Martij Anno* 1641 ⁵⁾).

Vandmøllen ved Vandkunsten og Løngangen, altsaa omkring den nordlige Ende af den nuværende Frederiksholmskanal.

¹⁾ Befæstningsarbejdet udførtes i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, jvfr. Lassen, anf. Skr. S. 32 ff. Løngangen var en muret Buegang, der fra Slotsholmen førte over til Byen ved Vandkunsten.

²⁾ Jvfr. Lassen. anf. Skr. S. 6.

³⁾ Herman Holstein og Gødert Braem.

⁴⁾ c: 28. Marts.

⁵⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

35.

29. Marts 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Mølleren paa Valkemøllen ved Vandkunsten i Kjøbenhavn skal afløses af en anden. Kjøbenhavns Magistrats Fordringer paa de opfyldte Grunde i Byen afvises som ubeføjede. Lukas Farver skal opsiges og Farveriet overdrages en anden, efter at det dog først har været tilbudt hin til Kjøbs eller til Leje. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg sa y gar, mens ieg kyorde hiid, Et skiib, som giick op ad køben:, huilckid uar ded hollandske skiib, som formentis at uerre bleffuen ¹⁾, heel lygdt.

Den, som boer pa walckmøllen ued wandkunsten, skall derud nu til Paske, och skall dery settis En Anden. Den samme, som nu er dery, hand hørde inted op at klage, at hand med den Mølle, som altiid werrid haffuer, inted kunde offuer komme at walcke sa megiiid kleede, som behoff giordis, Huorfor den anden med stor bekostning bleff opbigd, Som hand Nu inted Bruger, mens den lader forfalle, som for Øiien Er at See ²⁾.

¹⁾ o: at være gaaet under.

²⁾ Kjøbenhavns Slots Vandmølle laa ved Vandkunsten. Fra en Kornmølle var den gaaet over til at blive en Klædemølle (Valkemølle). Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 155. Det var Stadsgravens Vand, der drev Møllen, men Vandkraften var ikke videre betydelig, og da der vistnok som Følge heraf 1633—34 indrettedes en ny Valkemølle. som det synes tæt ved den gamle, blev det en Hestemølle (Brevene 1632—35 S. 192. 232. 309 f. 314. 371. 431. 1636—40 S. 77). Naar Kongen 1649 skjæder „tvende vores og Kronens Valkemøller“ ved Vandkunsten til en Privatmand (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 317, skulde man tro, at det var de to nævnte Møller, men dette modsiges maaske af Wolf (Encomion regni Danie S. 155), der 1654 omtaler en Valkemølle liggende paa Byens Side af Løngangen „under det meget høje murede Krudttaarn“, thi hverken dette Taarn eller den deri værende Mølle nævnes i Skjødets fra 1649. (Krudttaarnet ved Vandkunsten var indrettet 1613. Lassen, Doc. til Kjøbenhavns Befæstn. Hist. S. 22. Jvfr. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 41.)

Den Iord ymellom samme Mølle och løngangen, som byssens Bade och fiisker Redskab settis, Skal haffuis y acht, som ieg dig stackid siiden haffuer ladiid forsta.

Tii skulle Borgemester och Raad Egne siig ded tiil, som med skarnagerne fyldt Er, daa kam dem tøyhussit¹⁾ med all den *circumferens* indtill knud Christensøns itzige kuarter tyl pa den Ene siide och pa den anden Syde fraa Hussid, som Baaden staar y, Indtill Amagger Broe²⁾, som aldtsammen Er fiildt ud aff Skarnagerne aff Byen. Med ded fillen, der Er skeed bag ued stallen³⁾, huorfra dy nu Nylligen motte wiige, haffuer ded den beskaffenhed, At dentyd dy gode Herrer En pardt fick lyst till at bigge store Husse paa Skaarnholmen⁴⁾, Som Byen giiffuen Er aff dii framfarende konger til att sette derris Bade och henge derris fysker Redskab pa, Da skulle dy Enstedtz hen med ded, som der tagiis vdaff haffnen, huorfor dy lagde ded der, I den acht och mening at dy uylle haffue *continuerit* den bygning, som begind uar, Indtil løngangen,

¹⁾ Sonden for Kjøbenhavns Slot lod Christian IV faa Aar efter Regeringens Overtagelse Grunden opfylde, og her opførte han et nyt Tøjhus, der synes at være blevet taget i Brug 1604 (s. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 5 ff.).

²⁾ Den ældre Betegnelse for Knippelsbro.

³⁾ Staldene ved Kjøbenhavns Slot synes at have ligget paa den vestlige Side af Slotsholmen, s. Lassen, anf. Skr. S. 31. 79.

⁴⁾ Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.); den Klevenfeldtske har: Skaarnhelleren. Skarnholmen laa oprindelig i Strømmen mellem Slotsholmen og Byen, hvor nu Thorvaldsens Musæum er (Lassen, anf. Skr. S. 33. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 259); men den var i Tidernes Løb bleven landfast med Slotsholmen. 1549 havde Christian III tilladt Kjøbenhavns Magistrat at opbygge et Ladested og en Bradebænk „paa den Holm norden op til vor Slotsvold, sønden til Strømmen og Dybet imod Byen“, hvorved sagtens menes Skarnholmen. 13. Febr. 1641 gav Kjøbenhavns Magistrat det islandske Kompagni Skjøde paa en Plads paa denne Holm (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 423. 655). Frederik III afhændede i Begyndelsen af sin Regering adskillige Grunde her (anf. Skr. I, 670 ff. III, 314. V, 327 f.), og 1650 befalede han, at Navnet Skarnholmen skulde ombyttes med Slotsholmen (III, 355).

Och dermed forhindre bigningen paa Christianshaffuen, tyl huilcken Ende dy ochsa haffde begiind En broe fraa Byens wandhus eller gemen Seekredt offuer tyl Stallen. Huilckid altdsammen war hans treegardtz Och Borgemester Iørgen Daniels Inuentioner¹⁾.

Luckas faruer skall siigis aff farueriid, hand nu Boer udi, til Paske. Dog uyl hand ded købe Epther wordering, da skall ded staa hannem friidt for. Saframdt hand Nu inted ded uyl købe, daa skall ded *presenteris* hannem tyl leiiie²⁾, wiil hand ded inted, daa skall ded *presenteris* Iohan Etterssøn. som haffuer ded faruery derhuos³⁾. *Vale.*
Aff *Croneborg* den 29 *Martij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wifeldt till hande.

- ¹⁾ Hans Trægaard (jvfr. Brevene 1632—35 S. 189, blev 11. Marts 1641 begravet i Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn (Personalhist. Tidsskr. I, 194); Jørgen Danielsen døde 1638 (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskr. III, 212 f. Brevene 1632—35 S. 407). De vare begge Medlemmer af det islandske Kompagni.
- ²⁾ Lukas Hammer beholdt Farveriet, uden dog at købe det, thi et Kongebrev af 25. Novbr. 1642 omtaler ham som „vor Farver“ og tillader hans Hustru og Børn, da han skal være angreben af en haard Sygdom, der truer med Døden, at beholde Farveriet efter hans Død, „saa længe de det betjener og forestaar, som det sig bør, og ingen billig Klage over dennem kommer“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 235 f.). Det maa vel være denne Lukas Hammer, om hvem det hedder i nogle annalistiske Optegnelser, at han 26. Marts 1640 kom i det blaa Taarn (anf. Skr. V, 788).
- ³⁾ 1633 havde Johan Ettersen, Borger i Kjøbenhavn, faaet det Farveri bag ved Vandkunsten, som Klædekompaniet tidligere brugte — forskjelligt fra det Farveri, hvor Lukas Hammer arbejdede —, i Forpagtning, og med det samme overdroges ham Valkemøllen mellem Kjøbenhavn og Helsingør, kaldet Strandmøllen. 1636 gaves der ham Skjøde paa dette Farveri. 1643 tillodes det ham at indrette en Papirmølle ved Valkemøllen (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 116. 162. 242 f.). Han synes at have været en meget driftig Mand, og hans Virksomhed var mangeartet: han leverer f. Ex. Krudt (sammen med Tolderen Morten Villumsen Rosenvinge, han driver en betydelig, ikke altid ganske tilladelig Hvalfangst, han faar

36.

2. April 1641.

Til Frederik Urne.

Om forskjellige Arbejder ved Frederiksborg¹⁾, især Gravning af Grøfter og Opførelse af Hvælvinger over dem samt Istandsettelse af en Mølle. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Memorial.

1. De grøfter, Som gaaer tuert igieuum vrte haffuen, Skall giøris to alne dybere, Som de nu ere, Naer Søen affladis, huormed Strax Skall begyndis, effterdi Søen er heell fuld.

2. Naer nu Samme grøfter ere giorde Saa dybe, som Sagt er, da Skall der Slaes pæle paa begge Siider till att Sette huelningerne paa, Som Skall komme offuer grøftene.

3. Der ligger her och der i mosserne derhoes Skøne Ellepæle, Som kand brugis dertill, Saa uiitt de kand Naa; de andre Skall huggis i tiide, huor de ere at bekomme. Begyndelsen paa Samme huelninger skall giøris paa dem, Som ere forhøyett med tømmer.

4. Tegelbrenderen faaer att were derom, att hand kand brende een offuen eller to fleere Steen end de andre Aar.

5. Skeffuersteenen, Som findis paa møllen, Skall afftagis och Siden dermed tecke dend eene Siide och dend anden Siide med ny Steen, Som Skall Sendis hiid fra kiøbenhaffn. Huor Møllen ellers er brøsthølden, der Skall dend, imidler tiid Søen er affløben, hielpis. Frederichsborgh dend 2 Aprilis Anno 1641²⁾.

Bevilling til at holde Gjæsteri og Værtshus i Vedbæk. Han var død i Maj 1652; i Juli 1653 udstedte hans Enke Mette Christoffersdatter Skjøde paa Strandmøllen. Se om ham Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 494. III, 196. 244 f. 274. V, 163. 174. 178 f. 187. 189 f. 205. 241. 327. Nyrop, Strandmøllen S. 15 ff. 18. 24—29. 31 f. 34. 36 f. 39. Danske Saml. V, 59. Hist. Tidsskr. 4. R III, 676. Brev af 17. Juni 1641 i det følgende.

¹⁾ At Brevet angaar Frederiksborg, siges i en Randnote.

²⁾ Modtaget sammesteds.

37.

3. April 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har foreløbig opgivet sin Rejse til Kolding paa Grund af Ankomsten af en Gesandt fra Kongen af Portugal; derimod vil han gjøre en „Postrejse“ til Glückstadt i Anledning af Banérs Nederlag. Kongens Børn skulle drage til Kjøbenhavn, det tyske Kancelli til Haderslev. Det tilsagte Møde i Kirstine Munks Sag skal holdes i Kjøbenhavn i Stedet for i Odense. — *Geh. Ark.*

Ieg haffde uel y Synde, Om ded saledis haffde behagid den Allerhøiieste, At holde Paske pa koldinghus, Mens Eptherdi wor herre haffuer belad mig y disse dage med den Nii konning y Portugals gesanter ¹⁾, Som Er kommen offuer med myt skiib, Huiis *Negotia*, Om dii Endskøndt mig bekendt Erre, Sa wiil dii dog *caute* omgaes, y Betrachtning at myn gesandter Er inted Endnu kommen fra den *potentat* ²⁾, huiis vndersatt haffuer *Rebellerit* Och Sendt gesandter hiid att *Iustificere* ded, som hand giirdt haffuer, Huorfor ieg inted uyl haste dermed, Om ded Endskøndt wiill koste nogiid, Och gørre ymellom dette och Paske, Om gud uyll, En Postreiisse henad glyckstadt, ty den Nedderlage, Banniir haffuer Liid ³⁾, kan *Animere* keysserens Party *et per consequens* dii Hamborger. Børnen med all hoffuyd skall anstille derris Reiisse hiid-offuer, Saledis Att dy heer kan werre Mydt y vggen for dymmelugge ⁴⁾. Ded tydtske Chandtzeliu skall gaa henad Hadersleff.

Riigens Maars ⁵⁾ skall pa myne uëgne befahliis att ansiige dy Adelss personer, som befahliid uar at møde y Ottense den ugge Epther Paaske ⁶⁾, att dy Nu møder heer

¹⁾ Hans Navn var Francisco de Sousa Coutigno (Slange S 1088).

²⁾ Først 9. Maj forlod Hannibal Sehested Madrid (Slange S. 1087).

³⁾ I Januar 1641 brød Banér ind i Øvre-Pfalz for derfra at overrumple Regensburg, men Tøvejr afløste pludselig den strenge Kulde, Isen paa Donau brød op, og Forsøget maatte opgives. Forfulgt af de Kejserslige maatte Banér i Ilmarscher drage gennem Bøhmen til Sachsen.

⁴⁾ Dimmeluge, Ugen før Paaske.

⁵⁾ Jørgen Urne.

⁶⁾ Jvfr. ovfr. S. 28.

y byen ymod den forsagde tyd, att Hoffuid heer skall møde.
Vale. Aff københaffuen Slott den 3 *Aprilis Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissøn til
 hande.

38.

3. April 1641.

Til Frederik Urne.

Han skal vise Grev Valdemar Christian en ved Frederiksborg liggende Sten, hvori er hugget et Sæde og et Aarstal, og fortælle ham, at Mesteren, som huggede dette, hed Morten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skaltt lade Greffue woldemar Christian forstaa, dig aff mig att vere befalett att wiise hannom noget i dyrehaffuen. Naer hand nu gaaer eller Rider med dig, da Skaltt tu wiise hannom dend Steen, Som ligger wed dend wey, Som gaaer bag ud fra dend liiden Stald hen till dend liden Ladegaard, udi huilcken Steen er huggen ett Sæde. Herhøes Skall berettis, att Samme Steen der her er lagtt *Martini* dag i dett Aar, Som paa Steenen huggen er, *Item* att Mesteren, Som hug Sædet i Steenen, heed Morten, huis naffn ochsaa findis paa Steenen. Saa fremt nu Greffuen will wiide Aarsagen, huorfor Samme Steen hannom wiisis, da kand du hannom Suare, dig det at were wbewist¹⁾. Frederichsborgh dend 3 *Aprilis Anno* 1641²⁾.

¹⁾ Endnu den Dag idag ligger Stenen med det udhugne Sæde, Aarstallet 1628 og Kongens Navnechiffer i Lille Dyrehave ved Frederiksborg. (Den er afbildet hos Trap, *Beskriv. af Danmark*, 2. Udg., III, 78.) Dens Historie er given i Kongens nedenfor aftrykte Deduktion mod Ellen Marsvin (Nr. 46). Hensigten med at forevise Kongesønnen dette Mindesmærke om hans Forældres daarlige Samliv var vistnok at forberede ham til den Sammenkomst, der skulde finde Sted, og til de uhyggelige Afsløringer, han der skulde være Vidne til (jvfr. Smith, *Grevinde Ulfeldts Hist.* I, XLIV); men i øvrigt kunde man nok behøve en Kommentar til Brevet, thi Brasch's Forklaring (*Gamle Eiene af Bregentved* S. 240) af Kongens Mening med Navnet Morten, „som han herved giver sig“, turde ligge meget fjern.

²⁾ Modtaget sammesteds.

39.

3. April 1641.

Til Frederik Urne.

Der skal gjøres tre Nøgler til Laasene paa Vejen fra Frederiksborg til Sparepenge, hvilken Vej for øvrigt skal holdes aaben om Søndagen, og naar der ellers holdes Prædiken. Bestemmelser om de Hverv, der paahvile de to Urtegaardsmænd ved Frederiksborg og Sparepenge. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Memorial.

Till de Laase, Som ere for de porte och dørre, Som gaaer henad Sparpenge, Skall giøris trende nøgele, huoraff hoffmesterinden ¹⁾ Skall haffue dend eene, Staldmesteren ²⁾ dend anden och Slodzfogden ³⁾ dend tredie, Och kand Staldmesteren veed Siin bestille allt dett, Som er att bestille hoes Sadellmageren, Sporemageren och bøsse-mageren. Naer hans Tiboltt ⁴⁾ intett følgis med Staldmesteren, da haffuer hand wey att Ride omkringh. Dend wrtegaarsmand ueed Sparpenge Skall intett bewerre Sig med køckenet, meden dend anden i dend rette køckenhaffue ⁵⁾, Meden hand i haffuen imellom Slottett och Sparpenge Skall haffue i dend, huad mand i windter behøffuer till køckenet, *Item* baaurter ⁶⁾, huortill hand haffuer rom nock hoes Sig och under tagett paa badstuen. Slodzfogden Skall holde weyen hen at Sparpenge aaben om Søndagen och i vgen, naar der holdis Prædicken. Frederichsborgh dend 3 *Aprilis Anno* 1641 ⁷⁾.

¹⁾ Sophie Hedevig v. Blixen.

²⁾ Arent v. d. Kuhla.

³⁾ Peder Ibsen.

⁴⁾ Hans Diepholt v. d. Rothfelser, Hofjunker.

⁵⁾ Urtegaardsmand i Kjøkkenhaven ved den lille Ladegaard var Morten Karl, Urtegaardsmand ved Lysthaven var Henrik Hermansen (Lens Regnsk.).

⁶⁾ o: Badeurter.

⁷⁾ Modtaget sammesteds. Dette Brev er det sidste i Frederik Urnes Kopibog. Som ovfr. S. 37 bemærket, forflyttedes han kort efter til Silkeborg.

40.

20. April 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Magistraten i Kjøbenhavn skal lade bortføre alt det Skarn og Jord, som ligger langs Indersiden af Volden. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Borgemeyster Och Raad her y Staaden skal tyllholliis att lade bordtføre ded Skaarn och den Iord, som Er førdt alle uegne op tyll wollen, y sønderlighed wed wollen fra Østerporidt langs hen ad den gamle myndt¹⁾, huor Ingen kan komme med nogen laas²⁾ ymellom wollen och Hussen.

Rossenborg den 20 *Apri: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidt wlfeldt tiil Hande.

41.

21. April 1641.

Til Rigsraadet.

Kongen vil foreløbig af Hensyn til den spanske Konge ikke modtage Kongen af Portugals Afsending, men lade nogle af Rigsraadet forhandle med ham, hvorom dets Betænkning æskes. — *Geh. Ark.*

Epthersom her Er ankommen den Nii konning y Portugals abgesandter med werff tiil os, uden thuiffuel tiil at lade os syn herris Regimenttys antredelsse forsta. Och derhuos *presentere* os hans herris wenskab och *correspondens*, Huilckid aff oss icke allene kan anhøris, megiid mynder *Acceptoris*, I Betrachtning at Sliigdt bliiffuer kon: y Hy-

¹⁾ Efter Reformationens Indførelse blev St. Klara Kloster jævnlig brugt baade som Mønt og som Gjethus; men omtrent 1620 forandredes dette ved Klosterkirkens Nedrivelse, Grundene paa den gamle Mønterplads udstykkedes, og Gaden Gammel-mønt opstod (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 81 ff.).

²⁾ o: Læs.

spannien heel *suspect*, som uy Nylligen haffuer ladt ued uorris gesandter besøge Och Erlangiid god *contentament* pa hans anbringen. Att uy Nu sa wformodtlig skulle Indlade oss y *tractater* med H: k: *Rebeller*, ded staar Os inted An, Huorfor uy Erachter Radeliigst at uerre Inted y Eiigen Person at fornemme aff samme gesandter hans anbringen, Mens wed Nogle aff Raadiid, som kunde laade hannem forsta Arsagen, huorfor uy hannem Inted kunde *Admittere*. Befynder man syden ded huos hannem, som kunde beuege Oss tiil att giiffue hannem *Audiens*, daa Er ded Enda god tyd siiden ¹⁾).

Huilcken leilighed Riigens Raad skall Offuerueye Epther sagsens beskaffenhed Och oss deroffuer derra is vnderdanige betenckende lade forstaa. Paa køben: Slott den 21 *Apri: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tyl hande.

42.

25. April 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

De Huse, som ere huggede til rette paa Frederiksborg og vare bestemte til Glückstadt, skulle føres til Christianspris. Kongen giver Befalinger om Transporten af disse Huse. — *Geh. Ark.*

Memoriall tyl stadtholderen.

1. Att dy husse alle, som Erre huggen til Rette paa frederiksborg Och skulle hen tyl glyckstadt, dy skall henad Christianpriis Och der opsettis ²⁾).

¹⁾ Om den portugisiske Gesandts Ophold og Underhandlinger her se ovfr. S. 45 og Brevene af 3. og 24. Maj 1641 samt *Fridericia*. Danm. ydre polit. Hist. II, 267. I Kjøbenhavn var han indkvarteret hos Jakob Timmermann fra 3. April til 7. Maj, og som Betaling for hans Traktement der fik Værten 1500 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 11.

2. Naar Rustuognen gaar med Ett laass tømmer herfraa henad frede: tyl den laade paa den liiden ladgard, Da skall dy føre først Ett laas aff ded forbenendte tømmer, som skall henad Christian priis tyl Stranden, førend dy gaar tilbage ygen tiil køben:

3. Ded Arbeiid ued krudmøllen skall ligge stille, indtil dette offuenbemeldte Er forrettid, Paded wogenmeiisteren kan holde wognen sammen. Och formener Ieg, at man dertyll kunde bruge En deel att (!) Arbeiidtz wognen, Aldenstund møllen Nuhmer staar stille.

4. Om Mandagen skall Rustuognen gaa herfraa henad frede: saa tylig, att dy Icke allene kan legge ded aff, som dii førdt haffuer, mens ochsaa laade ded paa, som dy anden dagen skall føre tyl dagelycke Sleett, och age tomme tilbage ygen. Onsdagen staar dii stille pa frede:, andendagen gaar dy leddig henad køben:, freddagen gaar dy fraa køben: ygen henad frede: och saa løffuerdagen ygen henad dagelycke Sleett, och staar saa stille om Søndagen Och Siiden begiinde Om mandagen att køre henad køben:, som dy før begindte att kørre fraa køben: henad frede:, Och saa paa Reien, indtil ded springer Om ygen. Och uyl hollis yacht, att hestene huergang, bade ymellom køben: och frede: sauel som Imellom frede: och dagelycke Sleett, Beeder, Huortil dy wden Reffselse inted gør.

Køben: Slott den 25 *Aprilis Anno* 1641.

Christian.

43.

26. April 1641.

Til Iver Vind.

Han skal give Grev Valdemar Christian en Afskrift af den Ed, der forelagdes Ellen Marsvin paa Antvorskov, og hendes Svar samt Beretningen om, hvad der er passeret med Vibeke Kruse. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom diig bekendt Er, at fru Ellen nu siist y haffuen¹⁾ saad och besaa syn hand wnder den Eed, der bleff begerid aff hinder pa Anderskou y dy dage, der hun uar der och *Agerede*²⁾, Daa skaldtu samme Eed med hinder Suar *affcopiere* Och den samme tilstille greff woldemar Christian, at hand den med hans Søskind med fliid lesser och beseer. Och paded hand kan uerre uys paa, at *Originalit* *corresponderer* med *Copien*, da skaldtu lade hannem leessee dem begge, at hand kan see, at dy stemmer Offuer Ett. Och Epthe[r]di fru Ellen sagde Ney for allehande, som Ieg giorde myn Eed pa saledis att uerre y sandhed, Da Er der Inted at thuiffle pa, at hun Io ochsa syger Ney for ded, som med wybecke krusse *passerit* Er, som Er fattiid y Pennen³⁾, huilckiid greffuen ochsa skal tylstillis, tiil att fornemme, huoruydt fru Ellen ued syn Eed wiil wedga ded, som derudi fyndis, Eller Nechte ded.

Aff køben: Slott den 26 *Apri: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Iffuer wiind tiil hande.

44.

26. April 1641.

Til Iver Vind.

Hvis Ellen Marsvin vil aflægge Ed, skal det ske paa bestemt Dag og Sted i hans, Biskoppens og Hofprædikantens Nærværelse.
— *Geh. Ark.*

Memoriall.

Saframdt fru Ellen lader siig forlyste att Suerge, da skall ded skee paa En uys dag och steed y dyn, Byskoppen *D: Iesspers*⁴⁾ och Hoffprediikantens⁵⁾ Neruerrelse,

¹⁾ o: Rosenborg.

²⁾ 1636, se forrige Bind S. 100.

³⁾ Jvfr. S. 64.

⁴⁾ Jesper Brochmann.

⁵⁾ Dr. Jakob Madsen.

paded Eeden saledis, som ded siig bør, kan *formaliceris*, saatt hun inted kan Suerge Eett och mene andiid.

Køben: den 26 *Apri: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Iffuer wiind tiil hande.

45.

28. April 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

En Befaling til Peder Vibe om den svenske Enkedronning skal sendes afsted. Ditlev Reventlovs fortrolige Ytringer til den kejserlige Resident Lützow i Hamborg ere af denne blevne mindre korrekt refererede, hvorom Peder Vibe skal underrettes. — *Geh. Ark.*

Med den Post, som kommer y morgen, kan den befahling tiil Peder wybe, Encke dronningen y Suerrig angæendis, sendis fordt. Dy Ord, som aff *M:* Reuendtlou y fortroen Er sagdt til den keysserlige *Resident* lydtzou y Hamborg, kan dermed *Voceris in dubio*, Naar man sender Peder wybe *copiam* aff myn Skriiffuelse tyl samme lydtzou, deraff at *Iudicere* hans *humør*, att hand haffuer skreffuid Nogiid Rundeliger om Reuendtloous snack, End som den werrid haffuer, Paded hand hans *Noua* dermed tiil Regensburg kunde forlengere, Aldenstund hand gør for penge aldt ded, hand kan gøre mig ymod¹⁾. *Vale.* Aff køben: Slott den 28 *Apri: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

¹⁾ Den kejserlige Gesandt Lützow var alt andet end venlig sindet mod Danmark. For at vække Sverigs Mistanke mod Danmark udsprede han fortrolige Ytringer af Christian IV og Ditlev Reventlov. Se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 160.

46 a.

April 1641.

Kongens Udkast til en Fremstilling af Kirstine Munks Forhold til ham¹⁾. — *Geh. Ark.*

Eptherdi uy erre uys pa, At fru Ellen herepther som indtildes legger alle Aarer for borde, Nar hun seer siit hold dertil, At indbilde worris Børn, som uy ued hinders datter Auliid haffuer, At uy haffuer giordt derris Moder stor wrett,

Da paded dy kan erfahre den rette arsag till worris och derris Moders Skylsmall, da haffuer uy hermed wiilddt lade dem forsta den rette arsag, Huorymod ingen med sandhed skal kunde siige Et ord.

Dentyd fru kyrsten haffde y Ectteskab ued os fød til werden Nii smucke Børn, da lod hun sig aff deffuelen ved Ringreffuen forleiide y et letferdig leffnidt, som bade fru Ellen och andre bekendt Er, huorledis tylgiick, først pa dalum, siden pa *Croneborg* och y københaffn, huilckiid Om Endskøndt fru Ellen [derris letferdighed]²⁾ inted med Øiien haffuer siiet, Som vden thuyffuell fru Ellens(!) uyl suare³⁾, da kan hun inted Nechte, siig Io att haff(!) uyst aff datterens bedriift y dy mader, som sagdt Er, huorfor uorris mening Er, att Da uar hun enda inted aff den Oprichtighed och tilbørlig troskab ymos(!) os [letferdighed, som hun offentlig y den Allerhöiestis øiien och ansiicht

¹⁾ Hensigten med dette Klageskrift var den, at det skulde fremlægges ved den Sammenkomst mellem Kongen og Ellen Marsvin, som skulde finde Sted i April 1641, og som skulde overværes af Kongens og Fru Kirstines Børn. Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 107. 110. Udkastet er senere afskrevet og til Dels omarbejdet af Kongen. Paa Grund af Afvigelserne mellem de to Redaktioner meddeles de begge her, den øldste af dem først. Desuden findes der en tredje udateret Redaktion, udarbejdet nærmest paa Grundlag af den første, men da den ikke med Sikkerhed kan henføres til dette Tidspunkt, vil den først faa Plads mellem de Breve, hvis Tid ikke kan bestemmes.

²⁾ Det Indklamrede er overstreget.

³⁾ Her har først staaet: „fru Ellens *discurs* uyl staa pa“.

dreeff], At hun uylle uare os ad¹⁾. Tii y den mening Erre uy fuld och fast, at haffde fru Ellen y begindelsen verrid sa Erliig, At uy aff hinder haffde faat En wiinck om samme leilighedtz tilstand, fru kyrsten haffde aldrig kommen y den *Laborint*, hun stycker y, Isønderlighed dentyd Iens Bolmeister²⁾ fick den Sølffkande, fordi at tyrcken uylle staa bii med os ymod keysseren y tysland, Huormed ded saledis er beskaffen, som følger.

Dentyd wy haffde mangel pa høiie *officerer* y forleden krig, Da slog Ringreffuen oss hans vetter graff Otthe³⁾ for, som uar en gammel Soldatt, Huilcken hans (!) dog os inted kunde foruyssere, at hand siig y uorris tiieniste skulle begiiffue, Mens formente at *disponere* hannem dertil, Om hand kunde fa hannem til Ordtz, Huorfor hand fyck befahling aff os, at hand siig hen til hannem skulle forføiie.

Imidlertid hand uar bordte, da droge uy fra Stade offuer ad Siieland, Och fru kyrsten drog hen tiil dalum⁴⁾, huor fru Ellen pa dy tyder uar. Och haffde fru kyrsten for hinders forreiissen fra Stade tagen affskeen Med Iens Bolmeister, Att Sa snart Ringreffuen kam tilbage, da skulle hand pa post lade hinder ded wyde, hun uylle uell *Recompansere* hannem hans wmag.

Dentid Ringreffuen Nu kan (!) til Stade igen, da be-

¹⁾ Hele Stedet fra: „Om Endskøndt fru Ellen“ er ved gjentagne Udstregninger og Omskrivninger tilsidst blevet uden Mening, idet de i Klammer satte Ord ere blevne staaende. Oprindelig har der staaet: „om endskøndt fru Ellen icke allene en stor deel deraff med syne Øien sa, mens ochsa aff andre kunde spørre [rettet til: (om endskøndt fru Ellen icke) med øinen sa, da kunde hun ded mehre dag for dag spørre, som hun inted Nechte v(il)], Da uar enda inted den Oprichtiged och tilbørlig troskab ymos (!) os y fru Ellen, Al dentyd hun sa siig inted att kunde styre datterens letferdighed, som hun offendtlig y den Allerhøiestis øien och ansiicht dreeff, At hun uylle uare os ad“.

²⁾ Jens Dajon. se Brevene 1632—35 S. 256.

³⁾ Se Brevene 1632—35 S. 350.

⁴⁾ Passerede 1626 eller 1627.

gaff sig Iens Bolmeister strax pa Reiisen henad dalum och kam diid Om morgenen tylig for Porten, ymens fru Ellen Och fru kyrsten Enda la huer y syn Seng. Der nu En aff piigerne kan(!) och sagde til fru kyrsten, at Iens Bolmeister uar for porten och haffde breffue fra Ringreffuen, Da bleff fru kyrsten sa glaad, saat fru Ellen merckede ded, dersom hun la, Och sagde: kyrsten, huor Er fatt, huii est du saa glaad? Da suarede fru kyrsten: O moder, tyrcken uyl komme konningen til hielp ymod keysseren.

Huorudoffuer fru Ellen gaff siig op aff sengen ud pa gullid och tog fru kyrsten ued handen och giiorde En wending eller tu sammen pa gulliid.

Nogiid derepther da fick Iens Bolmeister En stor forgiildt kande och dy tydske Iomfruer huer En demandtz Riing, och den Herremand Harenberg ¹⁾, som uar huos fru kyrsten, En Siilcki klenning Och piigerne nogle støcker guld.

Huilckid aldt sammen til den Ende her føris pa banen til att *demonstrere* werden, at om fru EMen pa dy tyder, dentyd hun saa for Oiinen, at hun saledis uar fexerit aff datteren, at hun da icke Strax warid os ad om sliigge hinders datters pudtz ²⁾.

Och om endskøndt fru Ellen uil suare, som hun uel før haffuer giordt, att hun inted wndt haffue[r] siiet aff dennom, Da er ded bekendt, at ingen Erlig kuinde gaar ind tiil En anden mand, nar ³⁾ hand ligger y syn seng, som fru kyrsten giorde paa dalum, som drauanterne dage-ligen sa, huoraff Endnu Otte eller ty leffuer, Som hun altiit motte forby, nar hun uylle ind tyl Ringreffuen, Huilcke drauanter nocksom wed, huorledis Ringreffuens drengre pleiiede at komme ud til dem med Buxerne pa

¹⁾ Se Brevene 1632—35 S. 351.

²⁾ Der har først staaet i Stedet for den sidste Sætning: „Strax haffde warid os ad om sliigge hinders pudtz, Da haffde fru kyrsten uell betenckt siig anderledis och ladt sliigdt bliiffue“.

³⁾ Her har først staaet: „En anden End siin Egen mand, mens“.

hoffuediid, Naar fru kyrsten kam [och uylle]¹⁾ ind til Ringreffuen.

Och om Endskøndt fru Ellen siiger siig²⁾ att werre dragen [bordt]³⁾ fraa Dalum, och mueligdt til den Ende, att hun dermed uyl vndskylde, at hun int[ed] kunde uide aff fru kyrstens Optøger til dalum, da Er dette uel derhuos att achte, Att om endskøndt fru Ellen war bordte, som hun syger, Saa uar hun dog Ett gadt stund paa dalum, Eptherad datteren haffde begiindt att omgas Ringreffuen. Som sagdt Er, sa skeed, ty ded uar En temmelig tyd ymellom ded, att wii kam att lossere Paa dalum⁴⁾, Och att dalum lehn bleff hinder opsaagdt⁵⁾, saatt hun aff dy thuende pudtz, som datteren giiorde hinder, haffde Arsaag Nock tiil att waare oss ad om hindere Optøger⁶⁾.

Att fru kyrsten la en Rom tyd pa *Croneborg* med Riingreffuen, och at hun inted uylle henad køben; der

1) Det Indklamrede er overstreget.

2) Orig. har: siiger siiger. Først har der staaet: wiil siige sig.

3) Det Indklamrede er overstreget.

4) Her følger, vistnok bestemt til Overstregning, hvilket dog kun er sket med det Indklamrede: „Och att fru kyrsten sagde til oss, Att fru Ellen inted lenger uylde haffue dalum lehn y forlehnning, [ty d er uar Ett gadt stund ymellom ded, att] Iens Bolmeister haffde bracht dy tydinger om tyrcken“.

5) Med Dalum Kloster forlenedes Frands Rantzau 11. Maj 1628. Den paafølgende 30. Maj fik Erik Urne og Henning Valkendorf Befaling til at være tilstede paa Dalum, naar det overgaves til ham af Ellen Marsvin. Men han havde kun Lenet et Aar. 13. Juli 1629 fik Fru Ellen Følgebrev til Dalums Bønder, 29. Juli paalagdes det de samme to Adelsmænd at levere hende Lenet, og 6. Aug. udfærdigedes Lensbrevet. Fynske Reg. III, 408 f. 427 f. 431 f. 484 f. Fynske Tegn. IV, 29. Smith, Grevinde Ulfelds Hist. I, VII.

6) Hele Stykket fra Lin. 3, der er tilføjet paa sidste Blad med tilbagevisende Mærke, er meget rettet og forsynet med Tilføjelser foroven og forneden, hvilket gjør Forstaaelsen meget vanskelig. Nederst findes følgende Sætning, som sandsynligvis hører til Lin. 10: „huilckid allerede uar begiindt, lenge ferend fru Ellen drog fra dalum, Och den hystorie med Iens Bolmeisters tydinger om tyrcken uar aldt passerit“.

hun dog tyer end Engang haffde bud Epther hinder, ded er fru Ellen uel bekendt.

Der fru kyrsten da Endeligen Motte henad køben:, da møtte Ringreffuen hiinder En myl fra køben: pa den weji henad *Croneborg*, huor dentid dy møttes, da stod dy aff deris vogen och giick med hinanden ind y skouen, huor dy bleff En Rom tyd sammen och lod blifue huos uognen Iomfruer och Piigerne, huilek alle [Endnu] ¹⁾ leffuer, *item* kudtsken, som kyorde for fru kyrsten, warer nu wogenhussid tiil frederigsborg. Der dy da kam udaff skouuen, da satte dy dem pa wognen sammen Och kiiorde fod for fod henad kø:

Dentid ded Barn, som dentyd stod liig pa køben:, uar begraffuen ²⁾, Och dy, som ded haffde fuldt, skulle til taffel, da løb fru kyrsten bag neder aff Slottid och kyorde vd med Riingreffuen y Haffuen Och bleff der Allene med hannem langdt ud pa Aftenen.

Der fru Ellen Nu merckede, at ded bleff sa grofft, at drengen och kerlingerne pa gaden pegede med fynger Epther datteren, Da gaff hun siig til at grede imer fordt och fordt, Mens uy motte aldrig fa at uyde huorfor.

En dag, som uy uylle ga bag neder y prouiantt-garden Och fru kyrsten war med, Da sagde uy til hinder: Huy tussind pocker gredder diin moder sa altid och ladder ylde? Da suarede hun: Myn moder er gaal. Nar hun seer, at ieg taler med en aff dy fremmede, da er hun heel aff laue, ty hun kan ingen tydsk lide, hun kan ickeheller ued siin død liide dy tydtske Iomfruer, der er huos mig. Huortil uy suarede: ded ma uerre, huorledis ded kand, mens war dig uel, huad du gør, ty wy sa Endnu aldrig

¹⁾ Det Indklamrede er overstreget.

²⁾ Christian IV's og Kirstine Munks Søn Frederik Christian døde 17. Juli 1627, lidt over to Aar gammel, paa Dalum (Pontoppidan, *Marmora Danica* I, 9). Hans Lig blev nedsat i Roskilde Domkirke, men Ligbegængelsen var foregaaet i Odense 11. Oktbr. (Smith, *Grevinde Ulfeldts Hist.* I, VII. Jvfr. *Saml. t. Fyens Hist. og Topogr.* V, 407).

nogen Lyde uel, som med forset och frii uillie gjorde siine forelder ymod. Syden den dag tog *Crediten* ymellom os och fru kyrsten dag epther anden aff, Isønderlighed der hun begindte at snakke y lauyd, at hun uar uys pa, at uy leffuede inted til Paske. Dy tydtske Iomfruer och alle piigerne, som y de dage uar huos hinder, Anmodede hun och befohll, at dy med hinder skulle bede gud y himmelen, at hand uille giiffue hinder syn hiiertens begehring. Nar hun hørde os lee och uerre lystig, Da sagde hun til Iomfru Marii: Marii, höret, Ich werde in mein tage nit loss. En dag y uggepredicken pa køben: da bleffue uy ylde til pas y kyrcken, saat uy ginge aff kyrcken och lagde os. Der hun nu kam aff kyrcken ind y stuen, da tog hun Iomfru Marii ued handen och dandt-zede om Bordiid och kuaad: Ladt talecken frii gaan, ladt talecken, frii gaan.

I dy samme dage begehrede hun aff os, at hun motte drage henad Nykøbing til frummoder salig och der søge om Raad for hinders skrøbelighed. Dentiid uy nu forløffuede hinder at drage derhen, da fuldtis H: Christoffer wrne med hinder. Der hun nu begaff sig tilbage igen fra Nykøbing, da begaff hun siig hen ad kyppinge kyrcke y falster. Der hun nu med En piige giick ind y samme kyrcke, da bleff H: Christopher wrne ude pa kerregarden.

Der fru kyrsten nu kam y kyrcken, da giick hun hen och lagde nogle støcker guld y alterbagen saoch y Stocken. Siiden lagde hun siig Needer y En aff stolen och befohl piigen at legge siig y en anden Och bede ded, som før sagdt Er. Dentyd ded uar forrettid, sa gaff hun deynen nogid och drog sa syn kaas.

Nar piigerne om morgenen skulle gøre warmdt øl til os, da uylle hun, at nar uy begerede ded, da skulle dii først berre ded ind til hinder, at hun kunde komme sucker dery. Der piigerne nu ded inted torde gøre, aldenstund uy hafde forbødiid dem at komme sucker derudi, Da bleff hun byster och gal pa piigerne. At piigerne inted giiorde hinders wyllie y dii made, derudi uar Prindtzen

arsag, som noglegange sagde tyl Piigerne: Seer eder for, huad y gør, at bade y och Eder frue faar icke skam til-sammen. Och formener uy, at Prindtzen haffde Engang Hoffmeisteren Saliig ¹⁾ huos hinder och lod hinder siige, at saframdt os kam nogiid tyl, da skulle hindens been inted berre hinder derfra.

En morgen hel tylig kam fru kyrsten for dørren pa Rundelen pa køben: och klappede pa. Dentid uy uylle uyde, huem der war, da sagde hun: ded er mig. Der hun nu kam ind, da begerede hun at drage til frede: der at ga til Alters, huilckid uy hinder beuilgede. Mens ded uar inted hindens Erinde diid, ty hun kam inted tyl alters, som *D:* Christen-salig ²⁾ selffuer sagdt os, Mens drog derfra henad *Croneborg* och packede siit tøy ynd, som hun siiden med den drabanter Hans kørssener, som Endnu forhanden Er, sende henad Suerrig, Och uy ded med worris Orloff skiib *Spes* lod føre tilbage igen. Der nu fru kyrsten sammetid bleff nogid y Rundelen huos os, da fiick hun et guld kousken herfor med nogiid huidt puluer y ligesom Sucker, huilckid hun satte pa bordid. Der uy nu uylle uyde, huad ded skulle gøre deer, da suarede hun: wille E: M: bruge ded pulffuer, da skulle E: M: befinde sig hel uel derepther. Huortil uy suarede: huad tussind syger skulle uy bruge ded skaarn, Oss skader io, gud uerre loffuid, inted.

Huorpa hun suarede: *D:* Peter Paii haffuer giiffuen mig ded, Ded kan pa en stackiid tyd betage liisten tyl kuyndfolck. Huorudoffuer uy Loe och bad hinder sette kouskenid pa bordiid, som ochsa skedde, Och giick hun sa ud fra os och satte siig pa syn wogen. Der hun nu uar nedenslottens Broe, da sende uy Epther *D:* Peter Pay. Der hand nu kam op til os, da lod uy hannem See kouskenid med ded, dery uar, och spurde hannem ad, om fru kyrsten haffde faat ded aff hannem, da suarde hand:

¹⁾ Frands Rantzau.

²⁾ Hofprædikanten Christen Jensen.

Ia. Dentyd uy uylle uyde huortil, da sagde hand: til at komme pa dy fynder, hun faar y ansiichtid. Dentyd uy nu uylle uyde, om man dedsamme kunde wden skade bruge Induortis, Da suarede hand med stor forundri[n]g: gud beuare Oss derfor, ded er forgiifft.

Fa dage førend hun *presenterede* os samme pulffuer, da kam hun til os y sengikammerid och sagde, siig numehr at uerre En afflex kuynde, huorfor hun uylle Rade oss, at uy sa os om en smuck piige, som kunde uare pa Oss, Anne iacob Myckelsøns uar nu y stuen, som kende dy Smuckeste, som der uar y byen. Huortil uy suarede: den wmag haffuer du inted behoff, Du haffuer Io selffuer smucke piiger, som kan forrette ded, huorfor skulle man gørere siig wmag om andre. Hurledis dy thu *discurs* Riimer dem sammen, ded motte uy gerne uyde.

Anno 1638 ¹⁾ ymod S: Mortens afften befohl uy Prindtzen, at hand skulle tage H: wldrig salig och den gammel greffue aff tuurn ²⁾ med siig henad frede:, huordthen fru kyrsten for frøcken Annis saligs ³⁾ skiild ochsa bleff befahlid at komme. Tii uy holdtte megid aff ded salige barn, som hun inted kunde lyde, fordi ded uar os liigdt.

Huorfor uy yckeheller uille tage dedsamme allene med derhen, Paded at hun inted skulle gørere Barnid wndt. Tii haffde uy icke kommen engang dermed tiil made, da haffde hun giiffuen sig ytag med Barnid med En Iern stang for En siinal skild, som lylle Tiire haffde klaagid hinder for at uerre aff hinder bordtka[st].

Dentyd uy nu samme Mortens afften kam til bordtz och skulle uerre lystig, da sad fru kyrsten och Surmuliid och uylle huercke See eller tale til Prindtzen eller tyl H: wldrich salig, huorudoffuer ded lau bleeff spiildt.

Dentyd ded nu uar tyd at ga y seng, Da luckede

¹⁾ Skal være 1628.

²⁾ Den fra Trediveaarskrigen bekjendte Hejnrich Matthias v. Thurn, f. 1567 † 1640.

³⁾ Anne Kathrine.

hun dørren ymellom os och siig Och lagde dy thuende tydtske Iomfruer och nogle andre kuyndfolck tuerdt for dørren, saatt ingen kunde komme der ygenom. *In cuius Reij memoriam* uy strax om anden dagen lod legge en stor kamppesten pa ueien, nar man gar bagneder henad den liiden ladgard, huilcken Steen Endnu fyndis der med Arsstall pa huggen Och med Ett Seede huggen dery ¹⁾).

Anno 1639 ²⁾ *Egidii* dag fødte fru kyrsten ded *cassee-rede* frøcken ³⁾, huos huiis ankomst tiil werden fru Ellen inted uylle lade siig fynde, der hun dog uar huos datteren y alle dii Barsselsengi, hun la y, Huilckid uden thuiiffuel haffuer hafft siine arsager, som fru Ellen bør at sige heer y lauyd, Aldenstund hun tyer end En gang y uorris pahør Ønskede til gud, at datteren motte sette lyffuid tiil y den barsselseng.

Huilcken Ønsk fru Ellen gerne uylle tyde derhen, at Eptherdi datteren[s] opuardtning inted stod os an, som hun ded gerne haffde Siiet, derfor Ønskede hun hinder sligdt, Mens arsagen uar den, At nar hun tenckte pa dy trynde syder, datteren giick med, och hun inted kunde uye, huorledis dermed kunde tylga, da kam sliigdt herfor.

Naar dy gadtfolck haffuer siiden uylt besmycke fru kyrstens Horery, da haffuer dy ladt sig formercke, at Ringreffuen ynted uar y Riigid pa dy tyder, at fru kyrsten bleff med ded Barn, Huilckid om ded sa Er eller ycke, da kommer ded os inted ued.

Mens derom uyl ded gaa, huor fru kyrsten uar huos oss 40 vgger, førend hun fødte ded syste barn. Wy for uorris person haffuer aldrig Neffn Ringreffuens naffn y anden Mening, End som Pondtius piilatus neffnis y uorris Christelige troens Artickel, som inted kan lessis, wden dii forbenente Naffn Neffnis, Sa kan der Icke heller taliis om fru kyrstens Horerys y(!) begindelsse, Myddel och Ende,

¹⁾ Se Brevet Nr. 38.

²⁾ Læs: 1629.

³⁾ Dorothea Elisabeth.

wden at Ringreffuens Naffn bliiffuer Neffn. Da Eptherdi uy Erre uys pa, att fru Ellen inted aff aldt dette, som sagdt Er, kan Nechte, da skal hun Nu y denne forsamlings pahør lade os forsta, Om hun Regner worris lange *pasiens* offuer hinders datters groffue Optøger at uerre sked aff Nade eller aff wanuyttighed eller tabelighed.

NB. Huad skeed Er, ded er sked for Børnens skiild tyl at demppe fru kyrstens dondt med, y Betrachtning at frøcken Anne saliiig var forloffuid med Hoffmeisteren saliiig, och en del aff dy andre uar halff om half forsagdt, huorfor uy ochsa tyl offuerflod tilstedde, At fru kyrsten motte bliiffue tiil hoffue och søge dug och diiske med os och børnen, Dog med den betyng, at hun inted skulle haffue med Børnen at skaffe y nogen made, Huilckid med fru Ellens egen hand er at beuysse.

Dentid fru kyrsten Nu kam til frede:, da uar aldt ded glemdt, som aftaald uar, Och begindte paa syn forrige maner at buldre med Børnen, huorfor uy kaldede fru Anne lycke¹⁾ til oss Och spurde hinder ad, huorfor hun stedde sliigdt, Aldenstund hun for ingen arsag uar *Recommanderit* os aff fru Ellen End tiil at holde Stiire pa fru kyrstens optøger, hun haffde for med Børnen. Da suarede hun siig inted at kunde Raade hinder, ty hun skøtte hinder Inted. Huorfor uy strax forandrede worris kammer saoch wachten for dørren, paded uy kunde diste bedre haffue et Øiie derhuos.

Der Nu sliigdt uar passerit, da bleff hun byster gal, saat hun sad och greed ded heele molyd offuer. Der nu Molydid haffde Ende, och der bleeff leest fra bordtz, da lagde hun siig aff vndskab pa vedden, som stod ued skorstenstenen y Riidderstuen pa frede:, saat hun med uedden kam ud pa gulliid. Om morgenen heel tylig sende fru kyrsten Anne lycke tyl oss och begerede, at hun motte drage fra hoffue, ty hun kunde slett inted uerre

¹⁾ Var Hofmesterinde.

deer lenger. Der uy nu uylle uyde, huordt hun uylle hen, da suarede hun: Hun uyl hen til syn moder, huortil bleff suarid: Der bliiffuer hun Inted velkommen, siig hinder ded. Sa gyck samme frue ind tiil hinder igen och kam strax tilbage igen til oss med samme begering, Huorfor hun fiick dedsamme suar som før. Der hun Nu haffde giordt nogle wendinger pa samme maner, Da sagde hun til Os: Nadigste herre, E: M: kan aldrig gøre En større almys gerning, End om E: M: ladder hinder drage siin kaas, ty E: M: kan aldriig troe, hurledis hun fergiis ¹⁾. Huorpa uy suarede: wiil hun da bordt, da ma hun fahre ty tussind deffuel y wold. Huorpa samme frue giick ind till hinder och kam strax ind til os Igen med stor tacksiigelsse for god beskeen, Derhuos begerendis, at uy uylle Skriiffue fru Ellen tyl, at hun os waffuydendis inted uar dragen bordt. Huilckid breff uy strax forferdigde och tilstillede ded fru Anne lycke, som ded strax baar til fru kyrsten, Och kam Sa strax løbendis tylbage och begerede, at fru kyrsten motte komme och giiffue oss gode nat, Huortil uy suarede: Paa sliig affskeen, som heer tagis, da gørris der ingen godenat fornøden. Och vende uy os sa fra Anne lycke och ginge Neder aff Slottid och satte os pa uorris wogen Och droge sa hen ad køben: tyl Iffuer wiindtz Søns Barssel.

Strax epherad uy uar bordt dragen, da haffde fru kiirsten bud epher H: wldrig salig och sagde tiil hannem: gud uerre loffuid, Nu haffuer ieg Erlangiid ded, som ieg lenge haffuer lengtis epher, Huorfor den salige herre begerede at uyde arsaen til den store gleede. Da suarede hun: Ieg ma nu drage fra hoffue och uerre pa myt Egiid. Och forehrede hun derpa den Saliige herre Et Stucken støcke, som ded uar skyldriid, Saoch et *Conthor* med glaas omkriing, som Staar endnu pa frede: y Rundelen udtill Søen. Huilcken fru kiirstens affskeen H: wldrig

¹⁾ Læs: ferdis.

saliig *Auiserede* worris Søn, den Itziige Erdtzbiskop aff Brehmen, som pa dy tyder uar y franckerige ¹⁾).

Der fru kyrsten nu kam offuer tiil fin ²⁾), och Moderen uyste hinder inted til uyllie, da begindte hun at drage omkring fra den Ene til den anden y landiid. Der uy nu bleff sliigdt waar, da skreff uy fru Ellen tiil, At sliig Riippen och Striippen op och Neder y landiid war Icke allene Børnen Skiimplig, mens gadt folck besuerligdt, Huorfor hun skulle affsta datteren Boluer och Rossenuold. Huilckiid Om hun skøndt Inted gerne giiorde, Da *Accommoderede* hun sig dog derudi ³⁾).

Da paded fru Ellen pa dy tyder kunde Indbylde gadt folck, at hun med datterens dondt uar Ilde tiil friidtz, Da lod hun briide neder aff hussen pa begge garden ald ded, som briidis och bordtføris kunde, Saat uy formendte, att hinders urede ymod datteren uar sa fihrig, at wand den inted kunde slycke.

Mens dentyd den frue aff Øssel, huiis mund der bleff lagdt En klemme pa Paa En almyndeliige herredag, med hinders anhang kam tiil at *tractere* ymellom Moder och datter, Da bleffue dy sa gode uenner, Att dy med ydeliige Skriiffuen och Senden aldrig huylede.

Der uy Nu lod fru kyrsten følge, huys som hun haffde laadt Epther siig pa [Croneborg och] ⁴⁾ frederigsborg, Da Indbyldede siig fru Ellen mueliig, att uy forstod ded Inted beedre, Mens ded, som passerit uar, ded uar for wiibecke krussis person skiild skeed, Som fru Ellen dog uel uyste Inted sa at uerre y sandhed, huorom herepther uyder skall bliiffue taaliid ⁵⁾). Da sende hun vnderskedtligte gadt-

¹⁾ Hertug Frederik rejste ud i Maj 1629 og kom tilbage i Juli 1630. Danske Saml. 2. R. III, 380. 382.

²⁾ I Januar 1630. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 41. xxv.

³⁾ 13. April 1630 kom Kirstine Munk til Boller. Bang, Saml. af nytt. og opbygg. Materier I, 327 f.

⁴⁾ Det Indklamrede er overstreget.

⁵⁾ Der findes forskjellige Optægnelser af Kongen om hans Forhold til Vibeke Kruse, som ville blive meddelte samlede blandt de udaterede Breve. Jvfr. S. 80 f.

folck tiil os pa vnderskedtlige tyder, At Erfahre uorris wylliie om samme frøckens¹⁾ Optuchtelse. Der uy nu tiil sliig hinders Anmoding Os inted uille forsta, Mens formendte hiinder at uerre gammel nock tiil at optuchte Sadandt Ett frøcken vden worris *direction*. Da tog hun siig for y Eigen person at bringe os syn mening y dy mader for Och Reiissede sa henad Slagelsse, huor hun holdte sig op pa nogle dags tyd wformerckt²⁾. Der hun nu bleff keed deraff, da haffde hun bud Epther hoffpredikanten *D*: Peder wynstrup och begerede aff hannem, at hand vnderdanigst uylle holde an huos Oss, at hun motte komme os tiil ordtz. Der hand nu kam op tiil os och forrettede fru Ellens Erinde, Da suarede uy hannem, At uy uar tylfrydtz, at hun om anden dagen motte komme Op tiil oss, och sagde uy derhuos tiil *Docteren*: *D*: *Docter*, wy Erre uys paa, at ded faar En skiiden Ende. Huortil hand suarede: Ney, med gudtz hielp, ded skeer inted, hun haffuer suoren for mig, at hun Icke skal taale Ett ord, som kan gerade E: M: til fortørnelse y nogen made. Huortyl uy Suarede: Ia, Ia, tyden skal giiffue ded. Der hun Nu andendagen kam op pa slottid och bleff deroppe lossert och ued uorris taffel *tracterit*, saoch legthe kordt med oss, Da geradede hun vden all thuiffuel y dy tacker, at hun nu haffde Ramdt ded Reet, huorfor hun Nu wylle bruge tyden och syn Lystighed til at flicke oss syn datters vnge pa halsen.

Der hun Nu haffde uerrid Nogle dage der, som sagdt Er, Da kam hun Engang ind til os y sengikammerid stackiid for moltyd. Der ded nu lackede ymod tyden, at madden skulle paa bordiid, da stod uy op fra bordyd, som uy saad och skreff ued, och ginge hen til fru Ellen, som hun stod, Huorpa hun gjorde siig y snack med os aff Ringe *importantie*. Mens førend snacken war halff vde, da fortroede hun os, at fru kyrstens Øngste Barn

¹⁾ Dorothea Elisabeth.

²⁾ Foregik i Decbr. 1636. Jvfr. Brevene 1636—40 S. 96 ff.

war os lyger End nogen aff dy andre børn. Huortyl uy inted Suarede, Aldenstundt uy stodt y dy tancker, at ded uar for tylig til att suare till sliig snack, ymens och all den stund uy uar uys pa, at hinders Erinde dersamme-stedtz uar allene derhen Anseit, att hun uylle forsøge, Om hun kunde bringe oss den horunge pa halssen.

Wdi dy samme dage haffde hun for at haffue worris datter Eliisabetam Augustam y Ennerom huos siig, Huilckid der ded hinder inted angick, Da giiorde hun anslag pa greff woldemar Christian, at hun hannem kunde faa y Ennerom til siig, Huilckiid hinder ochsa Lyckedis. Huorudoffuer wii *Resoluerede* os, at pa den wiis war hun gammel nock y garde, Och skreff hind[er] sa tyl¹⁾, At uy med stor forundring haffde fornommen hinders uforskammede driistighed y ded, at hun torde lade siig mercke, at hinders datters vnge uar os liig, Der hun dog uel uyste, at uy aldrig haffde holdt ded for uorris at werre.

46 b.

April 1641.

Kongens Udkast til en Fremstilling af Kirstine Munks Forhold til ham²⁾. — *Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 1016 b³⁾*.

Eptherdi uy Erre uys pa, at fru Ellen herepther som hidindtil legger alle Aarer for Borde, Naar hun seer siit hold dertil, at yndbylde uorris hørn, som uy med hinders datter aulyd haffuer, At uy derris moder gør stor wrett,

Da paded dy kan Erfahre den rette arsag til uorris och derris moders skiilsmal, da haffuer uy nu y Eiigen person wyllid lade dem forsta den rette arsag, huorymod ingen med sandhed skal kunde siige Ett ord.

¹⁾ 21. Decbr. 1636.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 53.

³⁾ Lidt afvigende herfra er Foss's Afskrift i Gl. kgl. Saml., 4., 2642; men om han har benyttet en nu ubekjendt Redaktion, er dog tvivlsomt.

Dentyd fru kyrsten y Echteskab med oss haffde fød tyl werden Nii s[m]ucke Børn, Da lod hun sig aff deffuelen ued Ringreffuen forleyde y Et letferdigdt leffnidt, som bade fru Ellen och andre bekendt er, huorledis tylick, først pa dalum, siden pa *Croneborg* och y køben:, Huilckid om Endskøndt fru Ellen inted med Øien siiet haffuer, som hun uden thuiffuel uyl Suare, Da kan hun dog med Ehren inted Nechte, sig io at haffue wyst aff datterens letferdighed, hun offendlig for den Allerhøiestis Øien och ansiicht dreff, och dog inted, som En Erlig dannek[u]ynde och worris vnderdan anstod, wylle giiffue os derom ded ringiste wiinck. Tii haffde ded skeed, da Erre uy uyss pa, Att fru kyrsten aldrig haffde kommen y den *Laborindt*, hun stycker y, Isønderlighed y begindelssen, dentyd Iens Bolmeiister fyck den Store Sølfkande, fordi at Tiircken uylle Sta os bii ymod keysseren, Huorom Saledis Er beskaffen.

Dentyd uy y forleden krieg haffde mangel pa høie *officerer*, da slog Rin: hans vetter Riingreff Otte for, som uar en gammel Soldatt, huys tieniste hand os dog inted kunde foruyssere, vden at hand motte drage hen til hannem, Huorfor hand fyck befahling aff os, at hand siig til samme hans vetter skulle forføie.

Imidlertyd Riin: uar bordte, da droge uy fra Stade offuer ad Siieland, Och fru kyrsten drog henad dalum til fru Ellen Och haffde for Siin forreiissen fra Stade tagen affskeen med Iens Bolmeister, at sa snardt Riin: kam tilbage igen, da skulle hand wfortøuyd lade hinder ded uyde, hun uylle uel forskylde hans wmag.

Dentiid Riin: nu kam til stede igen, da begaff sig Iens Bolmeister strax henad dalum och kam diid Om morgenen tylig for porten, ymens fru Ellen och datteren Enda laa huer y siin seng. Der nu En aff piigerne kam och sagde tiil fru kyrsten, at Iens Bolmeister uar for porten och haffde breffue fra Riin:, Da bleff fru kyrsten sa glaad Och slog henderne sammen, saat fru Ellen mer-

ckede ded, huorfor hun¹⁾ sagde: kyrsten, huor er ded faat, huy estu sa glaad? Da suarede hun: O moder, Tiircken uyl komme konningen till hiielp ymod keysseren. Huorfor fru Ellen gaff siig ud pa gulliid och tog datteren ued handen och giiorde en uendiing Eller thu sammen paa gulliid.

Syden fick Iens Bolmeister En stor forgiildt kande, Och dy thuende tydtske Iomfruer fyck huer En demandt Riing, och den herremand, som uar huos fru kyrsten, En Harenberg aff Slecht, En siilcky klenning, och huer aff piigerne Et støcke guld.

Huilckid aldtammen til den Ende her føris pa banen til at lade werden forsta, at om fru Ellen pa dy tyder, dentyd datteren saledis dreff pudtz med hinder, haffde uarid Os ad, Da haffde frø kyrsten uel betenckt siig, førend hun haffde kommen uyder y texsten.

Och om endskøndt fru Ellen uyl syge, Siig inted wundt at haffue siiet aff dennom, Da er ded bekendt, At ingen Erlig kuynde gar ind til En fremmid mand, ymens Och aldenstund hand ligger y hans seng, som fru kyrsten giiorde pa dalum, Som alle drauanterne fast dageligen Saa, aff huilcke drauanter offuer 8 eller 10 Endnu leffuer, Som sa, huorledis Riin: dreng kam løbendis ud fra Riin: med Buxerne pa hoffuedid, Nar fru kyrsten kam ind til Riin:

Att fru Ellen uyl siige, siig inted at haffue uerrid paa dalum, mens pa anden steedz, Imens och aldenstund sliigdt passerede, Da er ded uyst nock, at hun uar et gaadt stund derfra, førend uy droge der fra for alwor, Mens arsagen uyl uy wiide, huorfor hun drog fra dalum. At hun uyl siige, at ded skedde, fordi at hun bleff aff med lehnid, Da er ded inted, Tii uy haffde uerrid nogle ugger pa dalum, førend den forandring skedde med dalum, huilcken dog hinders Eiigen datter brachte til ueiie, Sii-

¹⁾ I Stedet for de to Ord „huorfor hun“ har der først staaet: „der som hun laa och“.

gēndis til os, at moderen inted uylle uerre lenger der, Huortil uy suarede: wyl hun inted uerre heer, da fyndis der uel en anden, som skal tage derymod. Dentiid uy nu tenckte os nogiid om Om samme lehns forandring, Da sagde uy til fru kyrsten: Ded kommer os ret uel tilpas, at dyn moder er keed aff dette sted, Tii heer Er ingen lehn leddig til den Nii Riigens Hoffmeister, Och hand kan beest komme tiil rette med dyn moder om Rueseden, som er saad til klosterid.

Huilcke tuende Pudtz, som datteren giiorde hiinder stackiid pa hinanden, dy kunde Enda inted bewege hinder til at uare oss ad¹⁾.

Att fru kyrsten uar En rom tyd pa *Croneborg* med Riin:, Och at hun inted uylle henad køben:, der fru Ellen dog tyer end engang haffde bud epther hinder, ded kan inted nechtis. Der hun da Endeligen motte henad køben:, da møtte Rin: hinder En myl fra køben: Dentyd dy nu møttis, da stod dy aff derris wogne Och ginge med hiinander Eene ind y Skouen, huor dy bleff sammen En Rom tyd. Iomfruerne Och piigerne lod hun huos wognen, huor *general* kuartermeister Priis ochsa bleff. Kudtsken, som kyorde for hinder, som²⁾ Nu warer wogenhussiid tiil frede:

Der dy nu haffde uerrid lenge Nock y skouen, da kam dy til wognenen igen Och satte siig pa fru kyrstens kuudtz sammen Och kiiorde sa fod for fod henad køben: och *continuerlig* kyssedis pa weien. Dentyd ded Barn, som y dy dage Stod liig pa køben:, war begraffuen, Och dii, som haffde fuldt samme barn, skulle tiil Bordtz, da løb fru kyrsten bag neder aff Slottiid och kiiorde med Riin: ud y haffuen, huor dy bleff Eene sammen indtil langdt ud pa afftenen.

¹⁾ Herefter har der staaet: „NB. At Erfahre, huor fru Ellen først Spurde, at frans Randtzou uar bleffuen Riigens Hoffmeister“, men disse Ord har Kongen igjen overstreget.

²⁾ Der er blevet rettet ved Stedet, saa at der er kommet til at staa som ovenfor, medens der først rigtig har staaet „warer nu“.

Der fru Ellen Nu merckede, at ded bleff sa grofft, at drengen Och kerlingerne pa gaden peegede med fynger ephther datteren, Da gaff hun siig til at greede Immer fordt och fordt, Mens uy motte inted faa at uyde huorfor.

En dag ginge uy bag neder aff slottid hen ad tøy-hussiid, och fru kyrsten uar med pa ueien, sagde uy til hinder: Huy tussind Bocker gredder dii[n] moder saa? Da Suarede hun: Myn moder Er gaal. Nar hun seer, at ieg taler med En af *Officerene*, da uyl hun heel bliiffue aff Laaue, ty hun kan Ingen tydtsk liide, Hun kan Icke-heller ued syn død liide dy Iomfruier, der Er huos mig. Huortil uy suarede: ded ma uerre, huorledis ded kan, ded ma inted saledis sydde sammen. Waar dig, huad du gør. Wii saa endnu aldrig nogen, som ded giick uell y lengden, som med uyllie giiorde siine forelder ymod.

Siiden den dag da tog fru kiirstens *Crediit* dag ephther anden aff ymellom os och hinder, Isønderlighed der hun begindte at Spaa, at uy leffuede inted tiil Paske.

Dy tydtske Iomfruier och alle piigerne uylle hun, at dy med hinder skulle bede wor herre, at hand uylle giiffue hinder Syn hiiertens begehring. Nar hun hørde os Lee och uerre lystig, da sagde hun til Iomfru Marii: Marii, hördt doch, Hördt, Ich werde Ihn mein tage nit loss. En dag y vggen, som der holdttis predicken, Da bleffue uy ylde tiil pas y kyrcken, saat uy motte hen och legge os. Der hun nu kam aff kyrcken ind y stuen, Da tog hun Iomfru Marii ued handen och dandtzede om Bordiid och kuad: laad tahlecken frey gan, lad taalecken frey gaan.

I dy samme dage begerede hun at motte drage hen till worris fru Moder Saliig Och søge om Raad for hinders skrøbelighed. Dentyd uy nu forløffuede hinder at drage diid, da fuldttis H: Christoffer wrne med hinder derhen. Der hun Nu begaff siig pa hiiemreissen igen, da tog hun siin uey henad kyppinge kyrcke. Der hun Nu med En piige giick in y kyrcken, da bleff H: Christoffer wrne vde pa kerre garden. Der fru kyrsten kam ind y kyrcken, da giick hun och lagde nogle støcker guld y Alterbagen

saoch nogle y Stocken, Och giick sa ind y En aff Stolen och befohll piigen at ga ind y En anden Och dedsamme begehre aff gud, som sagdt Er. Dentyd ded forrettid uar, da gaff hun deynen nogiid och drog sa syn kaas.

Nar piigerne om morgenen skulle gørere warmdt Øl til os, da uille hun, at Nar uy haffde bud derepther, at di da først skulle berre hynder ded tyl at komme Sucker der y. Der pigerne ded inted torde gørere, aldenstund dy uyste, at uy ingen Sucker uylde haffue dery, Da bleff hun biister och gaal pa Piigerne. At pigerne Inted gjorde hinders wyllie, derudi uar Prindtzen arsag, ty hand sagde tyl pigerne: Seer tiil, huad y gør, at bade y och Ederß frue faar Icke skam tilsammen.

Och formener uy uyst, at Prindtzen sende Engang bud tyl fru kyrsten Med hoffmeisteren Saliig Och lod hinder siige, Att saframdt Oss kam nogiid tiil, da skulle hun wiist faa skam, ty hand saa uel, huorledis ded uar faat.

En morgen heel tylig kam fru kyrsten for dørren pa Rundelen pa køben: och klappede paa. Der uy uille uide, huem der uar, da sagde hun: ded er mig. Der hun nu kam Ind, da begerede hun at drage henad frede: och sammestedtz gaa til gudtzbor, huylckid uy hinder forløffuede. Mens ded uar Inted ¹⁾ hinders Erinde, ty hun inted giick tyl gudtzbord, som D: Christian saliig siiden sagde os, at hun inted uar til gudtzbord, Mens hun drog derfra henad *Crone*: at packe ded godtz ind, som skulle haffue uerrid henad Suerrig, Och uy ded med uorris Orloffskiib *Spes* lod hendte tilbage Igen.

Der fru kyrsten sammetyd haffde uerrid et stund derinde, Da fiick hun Ett guld kausten ²⁾ herfor med nogiid huydt pulffuer y lyge som Sucker, huilckiid hun satte pa bordiid. Der uy begerdte at uyde, huad ded skulle der, Da suarede hun: wille E: M: bruge ded pulffuer, Da skulle

¹⁾ Ordet er skrevet to Gange.

²⁾ Læs: Kousken.

E: M: befinde siig heel uel derepther. Huortyl uy suarede: huad tussind Syger skulle uy bruge ded skarn, Os skader Io inted, gud uerre loffuid. Huorpa hun sagde: D: Peter Pay haffuer gyffuid mig ded, ded kan pa En stackiid tyd betage lysten tyl kuyndfolck. Huorudoffuer uy kam y En latther och baad hinder sette ded skaarn pa bordiid, som ochsa skeedde, Och giick hun sa vd fra os och satte sig pa syn uogen.

Der hun Nu uar nedden slottens Broe, da sende uy bud Epther D: Peter Pay. Der hand nu kam til os, da lod uy hannem see kouskenit med ded huyde pulffuer och spurde hannem ad, Om fru kyrsten haffde faat ded aff hannem, Da suarede hand: Ia. Dentyd uy uille uyde huortii, da sagde hand: til at komme pa dy fynder, hun haffuer y Ansiichtid. Siiden spurde uy hannem ad, Om man kunde bruge dedsamme ynduordtis vden fahre, Huortii hand Suarede: gud beuare os, ded er forgiift.

Fa dage førend hun *præsenterede* os samme pulffuer, da kam hun Ind til os y sengikammerit och sagde sig at uerre Numer en aflex kuynde, Huorfor hun uylle Rade os, at uy saa os om En smuck piige, som kunde wahre pa Os, Anne Iacob Myckelsøns uar nu y stuen, som kende dy Smuckeste, der uar y byen, om uy icke uylle befahle hinder at leede En vd. Wii stod lenge och saa hinder an Och sagde saa tyl hinder: den wmag haffuer uy Inted fornøden, Du haffuer Io selfuer smucke piiger, Som kan forrette ded, huorfor skulle man gørre siig wmag for andre. Huorledis dii thuende Snack Riimer siig sammen, ded forstar uy Inted.

Anno 1638¹⁾ Imod S: Mortens afften beføl uy Prindtzen, At hand skulle tage H: wldrich salig och den gammel greffue aff Turn med sig henad frede:, huordthen fru kyrsten for frøcken Annis saligs skiild ochsa fick befahling at komme diid, Tii uy holdtte megid aff ded salige

¹⁾ Skal være 1628.

Barn, som hun inted kunde fordrage, fordi ded uar os liigdt, huorfor uy yckeheller uylle tage ded med os allene derhen, paded hun inted hiemmeliigen skulle gørrer hinder nogiid wndt. Tii haffde uy icke Engang kommen tiil made dermed, da uylle hun haffue slagiid samme baarn med En lernstang for En synal, Lylle tyre klagede hinder for at haffue kaast bordt.

Der uy Nu samme S: Mortens afften kam tiil Bordtz, Da sad fru kyrsten och Surmuliid och uille huercke See eller tale til Prindtzen eller H. wldrig saliiig, huorudoffuer ded lau bleff Spiildt.

Dentyd ded nu uar tyd at ga Iseng. da luckede hun dørren Imellom Os och Siig och lagde dii thuende tydske Iomfruer med nogle andre kuyndfolck tuerdt for dørren, saat ingen kunde komme der igennem. Huorfor uy tiil En Euig gedechtnis strax om Morgenen lod legge En temmelig stor ka[m]ppesten pa weien, nar man gaar bag vd hen till den liiden ladgard, Huilcken Steen Endnu findis der med Arstallid paahuggen och Ett seede giiorde dery.

Anno 1639¹⁾ *Egidij* dag fødte fru kyrsten ded *casserede* frøcken, huos h[u]iis ankomst til verden fru Ellen inted uylle lade sig finde, wansiit at hun y alle dy Barsselsengi, fru kyrsten laa y, uar tilstede, Huylckid uden thuiffuel haffde syn Arsag, Som fru Ellen bør at siige os heer, Aldenstund hun tyer End Engang y uorris pahør Øndtskede tyl gud, at datteren motte sette lyffuid til y den Barsselseng. Huilckid fru Ellen siiden haffuer uyldt derhen tyde, at Eptherdi datterens Opuardtning inted stod os sa uel an, som hun gerne Saa, da haffde hun Øndskyd Sliigdt²⁾.

Nar fru kyrstens *partj* uyl besmycke hinders horery,

¹⁾ Skal være 1629.

²⁾ Derefter have staaet følgende, senere overstrege Ord: „Mens uy troer ded Inted, vndertagen fru Ellen uyl Suere ded at uerre Sandt.“

da ladder dy sig fornemme, at Riin: ynted uar her y landid, dentyd fru kyrsten fyck denne wnge, Huylekiid, om ded saledis Er eller yke, da kommer ded os ¹⁾ inted ued. Mens derpa uyl ded ga an, huor fru kyrsten war huos Os 40 vgger, førend hun fødde ded Siiste Barn. Wy for uorris person haffuer aldriig neffndt Riin: naffn anderledis, End som Pondty Pylaty naffn Neffnis y worris troens artyckell, Som ingen kan lesse, som hand bør, vden at hand Neffner samme Naffn, Saa kan Ickeheller taliis om fru kyrstens horeries begindelse, Myddel eller Ende, vdenad Riin: Naffn bliffuer Neffndt.

Da Eptherdi uy formercker, at fru Ellen inted aff aldt dette, som sagdt Er, kan Nechte, Da skal hun Nu y denne tiilsammenkomstis Pahør lade os forsta, Om hun regner uorris lange *pasiens* offuer hinders datters groffue *Excasser* at uerre skeed aff Nade eller aff wanuyttighed eller tabelyghed. Att fru kyrstens Øngste Baarn er En horunge, ded beuyssis aff uorris tegnebøgger, fru kyrsten att uerre bleffuen med samme vnge Otte dage, Eptherad hun luckede dørren pa frede: ymellom oss och siig: Huorfor fru kyrsten faar at leede En fader Op dertiil.

Huad som sked Er, ded Er skeed for Børnens skiild tiil att demppe fru kyrstens dondt med, y betrachtung at frøcken Anne Saliig war forloffuid med Hoffmeisteren Saliig, Och en del aff dy andre uaar om halff forsagdt, Huorfor uy tiil offuerflod tilstedde, At fru kyrsten motte bliiffue til hoffue och søge dysk och dug med oss och Børnen, Dog med Børnen motte hun inted y nogen maade haffue at skaffe, Huilckid med fru Ellens Eiigen hand Er at beuyssse.

Dentyd fru kyrsten da kam hen tyl fr[e]de:, Da uar aldt ded glemdt, som y køben: forafskeiidit waar, Och begindte pa syn gammel uys at Buldere med Børnen,

¹⁾ Ved Tal har Kongen senere forandret Ordenes Følge lidt, men den oprindelige Ordstilling er her bevaret som den rigtige.

·huorfor uy kaldede pa fru Anne lycke Och spurde hinder ad, huorfor hun stedde sliigdt, aldenstund hun for ingen anden arsag skiild uar *Recommanderit* os aff fru Ellen End dertil, at hun skulle holde Styre pa fru kyrsten. Da suarede hun siig inted at kunde Raade hinder, Tii hun skøtte hinder Inted. Huorfor uy strax forandrede uorris kammer och wachten for dørren, pa ded uy kunde haffue Et Øiie derhuos.

Der Nu sliigdt passerit uar, da bleff hun Ret spliitter gaal och Saad ded heele Maltyd offuer och greed. Der nu maltiid haffde Ende, och der bleff lest fra Bordtz, Da lagde hun siig baglengs pa wedden, som stod ued skorstenen y Riidderstuen paa frede:, saat hun med uedden kam vd pa gulliid.

Om Morgenen hel tylig da sende fru kyrsten Anne lycke til os och begerede, at hun motte drage fra hoffue, ty hun kunde slett inted uerre lenger der. Der uy nu viille uyde, huordthen hun wylle, Da suarede hun, at hun uyl hen tiil Moderen, Huortil uy suarede: Der bliiffuer hun inted welkommen, ded ued ieg well.

Sa giick samme frue Ind til fru kyrsten igen Och kam strax tilbage til os Igen aldt med ded samme. Der hun inted uylle lade oss tilfriidtz, mens kam tydt igen Och sagde: Nadigste herre, E: M: kan aldriig gøre En større Almysse gerning, End att y lader hinder drage syn kaas, Ty E: M: kan aldrig troe, huorledis hun ferris. Huorpa uy suarede: wyl hun da bordt, da ma hun drage tussiind deffuel y wold. Huorpa samme frue giick ind¹⁾ fru kyrsten och kam strax med stor tack tilbage igen Och begehrede, at uy uylle skriiffue fru Ellen tyl, at hun oss waffuydendis inted uar dragen bordt, Huilckid ochsa skedde. Der nu breffuid uar ferdigdt, da tilstyllede uy ded fru Anne lycke, at hun ded fru kyrsten skulle tilstille. Huilckid der hun ded forrettyd haffde, Da kam hun lø-

¹⁾ Her er glemt: til.

bendis ud aff kammerid, fru kyrsten uar y, Och begehrede, at fru kyrsten motte komme ind och giiffue Os godenat, Huortyl uy suarede: Pa sliig affskeen, her tagiis, Da Er der giiffuen godenatt Nock. Och wendte os sa om fra Anne lycke och ginge Sa neder aff Slottid och satte oss pa uorris wogen Och [og]¹⁾ sa henad køben: tyl Iffuer wyndtz Søns Barssell.

Strax epterad uy uar bordt dragen, da haffde hun bud Epthet worris Søn Hertug wlderich Saliig och sagde tiil hannem: Gud uerre loffuid, Nu haffuer ieg Erlangiidt ded, som leg haffuer lenge lengtiis Epthet. Da spurde den Salige herre hinder ad, huorfor hun uar sa lystig. Da suarede hun: Ieg ma Nu, gud uerre loffuid, drage fra hoffue och uerre pa myt Eiigid. Och forehrede Sa den saliige herre Ett stucken støcke, liige som ded haffde uerriid Skiilderit. Huilcken fru kyrstens affskeen H: wldrich Salig *Auiserede* vorris Søn, den Itziige Biiskop aff Brehmen, som pa dy tyder uar y franckerige.

Der fru kyrsten nu kam offuer til fiin, och fru Ellen uyste hinder inted tiil uyllie, Da begindte hun at drage omkring y landiid fra den Ene och til den anden. Der uy nu bleff sliigdt uaar, da skreff uy fru Ellen tiil, At sliig Strippen och Rippen omkring y landyd war icke allene Børnen Skymphlig, mens ochsa gaadt folck besuerligdt, huorfor hun skulle afftrede fru kyrsten Boluer och Rosenwold. Huilckid om Endskøndt fru Ellen icke sliigdt gerne wille gørre, Sa *Accommoderede* hun sig dog derudi.

Dentyd fru Ellen da Indrømde datteren dii forbenndte thuende garde, Da paded fru Ellen kunde yndbylde gadt folck, at hun med datterens Optøger war hel Ille til friidtz, Da lod hun briide neder aff hussen pa begge garden aldt ded, som briidis och bordtføris kunde, Saat uy formendte, at hinder wrede ymod datteren waar sa firig, at wand den Inted kunde Slicke.

¹⁾ Det indklamrede Ord er overstreget.

Mens dentyd den frue aff Øssel, huiis mund der bleff saat en klemme pa y En offen herredag, med hynders anhang kam til at *tractere* ymellom Moderen och datteren, Da bleffue dy sa gode uenner, At dy med ydelige skriffuelser och Senden aldrig huylede.

Da Eptherdi uy Erre uys pa, at fru Ellen Inted aff aldt dette kan Nechte, Da skall hun sich nu y denne forsamlings Pahør lade os forsta, Om hun regner worris lange *pasiens* offuer hinders datters groffue Optøger at werre kommen aff Nade imod Børnen Eller och aff wanuyttighed eller tabelighed.

Dentyd uy Nu lod fru kyrsten følge, huis som hun haffde ladt epther siig pa frede:, Da ma io fru Ellen haffue indbyldiid siig, at uy forstod ded ycke bedre, Mens ded, som passerid war, ded uar for wybecke krussis skiild skeed, ded fru Ellen dog uel uyste inted Saa at uerre, Tii hun strax derepther sende vnderskedtlige gadt folck pa vnderskedtlige tyder til os at Erfahre uorris uyllie om samme frøckens Optuchtelse.

Dentid uy nu tiil sliig hinders Narske Spørsmal inted uylle Suare, formenendis hinder at uerre gammel nock til at optuchte sadandt Ett frøcken vden uorris *direction*, Da tog hun siig for y Egen person at bringe os sliigdt for Och begaff sig sa henad Slagelsse, huor hun y nogle dage holdte siig hiiemmelig. Der hun Nu bleff keed deraff, Da haffde hun bud Epther Hoffpredikanten D: Peder wynstrup och begerede aff hannem, at hand wnderdanigst uille holde an huos Os, at hun motte komme os tyl Ordtz. Der hand nu kam op til os och brachte siit uerf for, Da *Resoluerede* uy os, at hun andendagen motte komme til os, Och sagde derhuos til hoffpredikanten: D: *Doctor*, uy Erre uiis pa, At ded faar en skyden Ende. Huortil hand suarede: Ney, med gudtz hiielp, ded skeer inted, hun haffuer Suoren for mig, at hun icke skal tale Ett ord, som kan beuege E: M: til fortørnelse y Nogen made. Huortil uy suarede: Ia, Ia, tyden skal giiffue ded.

Der hun Nu andendagen kam op pa Slottyd och bleff

deroppe lossarit och ued uorris taffel *tracterit*, Saoch lechte kordt med os, Da geradede hun uden thuiffuel y dy tæncker, At hun Nu haffde Ramdt ded ret, huorfor hun Nu wylle forsøge, om hun med syn lystige Snack och tale med Os kunde flycke oss datterens unge pa halssen. Der hun Nu haffde uerrid nogle dage der, som sagdt Er, da kan (!) hun En dag stackid for maltyd ind til os y sengiikammerit. Der ded nu lackede ymod tyden, at Madden skulle op pa bordiid, da stod uy op fra bordyd, som uy sad och skreff ued, Och ginge hen til fru Ellen, der hun stod, Huorpa hun gaff siig y snanck (!) med os om allehande, som lydid haffde paa syg. Mens førend snacken fiick halffparten Ende, Da kam hun herfor dermed, at fru kyrstens Øngste datter uar oss liiger End nogen aff dy andre fru kyrstens børn. Huortil uy inted suarede, aldenstund uy uar uys pa, at hun for ingen anden arsag skiild uar kommen dyd, uden fordi att hun mente at bringe mig datterens unge bii, som sagdt Er.

Strax derepther da tog hun sig for at haffue frøcken Elisabet Augustam y Ennerom huos siig, Huilckid epherdi ded hinder inted kunde lyckis, Sa giiorde hun anslag pa greff woldemar Christian, att hun hannem allene kunde faa tiil siig, huilckid hinder ochsa lycktys. Huorudoffuer uy toge den *Resolution*, at pa den Maaner da uar hun gammel nock ygarde, Och skreff hinder sa tiil, At uy. med Stor forundring haffde fornommen hinders wforskammede drystighed y ded, at hun torde lade sig Mercke, at hinders datters wnge uar os liig, Der hun dog uel uyste, at uy aldrig haffde holdt fru kyrstens Øngste Barn for uorris att werre.

Pa huilcken uorris skriiffuelse ¹⁾ hun suarede Os En haab huiis huas, som uy y al sandhed Ingen Reede kunde fynde y, Allene at hun haffde inted tenckt andiid, End att uy haffde holdt samme barn lyge ued dy andre Børn,

¹⁾ De sidste to Ord ere skrevne to Gange.

Item at hun uel Saa, at der fandtis nogle y uorris dagelike Omgengelsse, Som fortrød, att uy sa lenge kunde fordrage hinders Neruerrelse huos oss.

Huorfor uy andendagen derepther sende uorris Hoffpredikandt til hinder med En Eeed y den mening, At hinder ingen arsag bekendt war, huorfor uy skulle thuyffle mehre pa ded barn end dy andre, Huylcken Eed hun inted torde Suerge, som med hinders Eiigen hand Er at beuysse.

Huorfor uy icke wbiilligen skaffede horungen aff ueyen¹⁾. Der nu samme Paradys fuel uar bordtfløien, Da uar der sadan en klagen huos fru Ellen och hinders party Offuer samme kramsfuels forreyssend, at ded uar inted att tale derom. Der uy Nu kam y Erfahring Om ded, da befol uy Chanseleren salig och Riigens Maars, at dy skulle beskeiide fru Ellen Enstedtz tiil siig tyl at fornemme uorris wyllie²⁾. Mens aldenstund *materien* uar hinder bekendt, som dy haffde at tale med hinder Om, Daa vndskyldede hun siig først med syn Skrøbelighed, dy andre gange fattedis hinder Sommetyd Ett och sommetid andiid. Endeliigen da fattedis hinder hinders Broder³⁾, som uar fru kyrstens werge Epther lowen.

Der uy nu *Anno* 1639 fiick fru Ellen, hinders Broder och Søster⁴⁾ Sanckiid y kolding, da lod uy dem forsta, at saframdt hun med broderen Icke uylle siige Ia eller Ney tyl ded, som der fyndis y uorris tegnebøgger om fru kyrstens dondt, Da uylle uy steffne Saagen tyl Herregagen (!), som uar for dørren. Da haffde hun med syn Broder och Søster for att giiffue os Ett breff, At dy inted uylle tale Om ded, huiis ymellom Os och fru kyrsten passerit war, Huilckid uy for mange arsager skiild inted wylle *Acceptere*, Aldenstund wii dermed inted kunde stoppe

¹⁾ 1637, se forrige Bind S. 207 f.

²⁾ Jvfr. forrige Bind S. 206.

³⁾ Otte Marsvin.

⁴⁾ Helvig Marsvin.

munden, som Er ferdig med allehande *discurs* y dy mader, Mens befohl fru Ellen ded Aar derepther kordt for herredagen at møde y køben:, huorfra hun siig inted skulle begiiffue vden uorris *Expres* forloff. Der hun nu diid ankom, da lod uy hinder forsta, Arsagen, huorfor uy hinder dyd haffde ladiid kalde, uar denne, At uy Engang for alle uylle uerre tyl Ende med hinders datters sag, Paded uerden kunde Erfahre, huos huem skylden fyndis. Huortil fru Ellen ingen Ørren haffde, Mens sende Riigens Maars och Stadtholderen H: Corfiidtzwillefeldt tiil os med derris wnderdanige skriifftlige forseckering, at uy inted uyder om ded *casserede* frøckens dondt skulle *molesteris*. Med huilcken derris forseckering Os lyge sa lydit tyendt Er som med ded forrige, som omtaliid Er, Aldenstund uy inted achter y den sag nogiid *A parte* at *tractere*, Børnen waffuydendis, lygesom uy bar sky for sagen.

Huorfor uy Nu y Børnens pahør haffuer uylt anstelle denne *Conferens* med fru Ellen Och spørre hinder ad, huorfor hun icke som En Erliig kuynde Och uorris vnderdan warede oss ad, Dentyd hun Saa, att hun Inted kunde Styre datterens letferdighed.

Wiibecke krusse angaendis, som fru Ellen med Syne *confedererede* uyl skyde skylden pa halssen, hinder at uerre arsay y worris och fru kyrstens skylsmall, Da Endog ded Er nocksom beuyst, aff huad arsay wy och fru kyrsten inted tymte¹⁾ lenger sammen, Da uylle uy, dessen wansiuet, lade børnen forsta, huorledis worris Och wiibecke krussis wenskab først Er kommen tyl byes.

Frue Ellen ued siig nocksom at Errindre, At dentiid fru kyrsten Iagede wiibecke och den Ene tydtske Iomfru med tre piiger neder aff køben: Slott, Och uy siiden Iagede Resten Neder, Da kam fru Ellen om morgenen for dag til os wdenfor Slotzporten pa køben: Der uy Nu bleff hinder waar, Da sagde uy til hinder: Huad tussind

¹⁾ el. tyente.

pocker gør du heer sa tylig? Da suarede hun: Ieg uylle gerne tale med E: M: Huorfor uy sagde: kam med os, saa kandtdu siige oss, huad du haffuer att siige. Der uy nu haffde gangen y Prouyandt garden Aff En uynckel ind y den anden, Daa Sagde hun tiil oss: Er E: M: Icke tilfriidtz, att wybecke ma bliiffue huus(!) mig? Huortil uy suarede: huad kommer ded os ued, huor hun med dy andre bliiffuer? Dy Erre wforaldriid, dy faar uel tyeniste huos andre.

Der fru Ellen Nu trengede pa suar, da sagde uy: wiil piigen uerre huos dig, uy kan sachte uerre tilfriidtz dermed. Huorpa hun tackede os och giick strax bordt.

Nogle wgger derepther, dentid uy uylle med *Armeien* pa Øen, Och uy haffde Ingen nermer uey at komme derhen End ygenom fiin, Da toge uy uorris uey henad Ellensborre och derfra henad Suynborg, huor skuderne laa, Som skulle føhre folckiid och *Munitionen* offuer tiil Øen.

Der ded nu forhalede Sig nogiid med folckens Indskybning, da begerede fru Ellen, at wy, ymidlertyd uy der y Suynborg bleff opholdt, som sagdt Er, wiille losserepa hinders gard keerstrup, som ligger der strax huos, Huilckid uy ochsa Beuylgede. Imidlertyd uy nu uaar pa samme gaard, da bleffue uy kendt med wybecke, saat hun bleff med Baarn¹⁾.

Der uy nu formedelst den Allerhøiestis nadige bystand haffde fuldendt samme tog, och friidden ymellom Os och keysseren uar sluttid, Da tog uy uorris uey tilbage Igen igennem fyn Och kam dyd, som fru Ellen uar pa dy tyder, huor wybecke ochsa uar. Der uy nu haffde uerrid nogid y hussid, da ginge uy hen tyl wybecke och talede med hinder, Huordthen fru Ellen strax kam Och spurde oss ad, huorledis wybecke behagede os Nu, ty hun uar kendelig trynd. Huortil uy suarede, Epthersom ded os pa dy tyder kunde Indfalde.

¹⁾ Skete 1629, se Brevene 1632—35 S. 359.

Nogiid derepther Da begerede hun, at wybecke motte ligge y Barsselseng pa En aff hinders garde, huortil uy inted uylle suare, mens lod ded sa sta hen. *NB.* Haffde fru Ellen icke uyst datterens leilighed saa uel, som hun uyste, hun haffde inted uerrid sa høfflig at bødiid wybecke ded, som hun bød hinder ¹⁾).

Saframdt Nu fru Ellen Inted kan beuyssse, hinders datter at [haffue] ²⁾ werrid pa dy steeder, som uy uar, denyd hun bleff med ded syste Barn ³⁾), saatt hun kan dermed tiil Inted gørere uorris tegnebøgger, Daa skall fru Ellen forlade siig tiil, at hun skall Staa os Ett glaas tiil Roeers Bade for den Reiiisse, hun giiorde Offuer tiil Anderskou att forsøge, Om hun kunde flycke Oss hinders datters unge ⁴⁾ paa halssen, *Item* att hun tør ⁵⁾ begere horungen y sytt hues att haffue, der hun dog ued, huorledis den Er kommen tyl byes worris Børn tyll Skaade, dermed att gørere Oss Och børnen mere Spodt, End uy allerede hafft haffuer, yded att man dageliigens kunde spørre, huor hun waar, *Item* Att hun och datteren skulle haffue horungen ymellom sig Och gørere aff derris løsøre, huad dii uylle, Och syden Skyllle Børnen ued Syn Egen [Och] ⁶⁾ datterens løssøre.

I sønderlighed da achter uy att søge uorris vdlagde Penning huos fru Ellen, som uy haffuer *spend[e]rit* pa horungen, Syden att hun gaff oss arsaag tiil, att uy tog horungen aff hinders hus, indtil denne dag.

¹⁾ Resten af Siden og de følgende 3 Sider staa blanke, men paa den 4de Side, den sidste i Læget, fortsættes saa (med mange Rettelser).

²⁾ Det indklamrede Ord er overstreget, og i Stedet er skrevet: „uerre frii“.

³⁾ Orig. har: Bran.

⁴⁾ Først har der staaet: horunge.

⁵⁾ I Stedet for „tør“ har der oprindeligt staaet: „pa vnderskedtlike tyder haffuer vforskamid turdt.“

⁶⁾ Det indklamrede Ord er overstreget

47.

2. Maj 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

I Valby og Bakken derved findes en Del Kjeltringer og Betlere, som falde rejsende Folk til Besvær, hvorfor de skulle gribes og føres til Kjøbenhavns Slot. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg kommer y Erfaring, at y den By her nest huos, waalby, fyndis en haab kelteringer och Betler, som er gaadt folck, som reisser, *molest* Och haffuer derris waaninger y dy Leergraffuer, som er y Backen ued samme Landtzby, Da skaldtu y en hast vdryste sadan en *Armei*, som kan leede oss dy godt folck op bade y Byen och y Backen och føre dem til Slottiid. *Vale.* Aff Rossenborg den 2 *Maij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwlfeldt til hande.

48.

3. Maj 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med det skete Valg af Rigsdrot i Sverig og sin Misbilligelse af den Maade, hvorpaa den svenske Enkedronning behandles der. Han rejser til Holsten for at være nærmere ved Stade, hvor Generalstaternes Gesandter møde. Den portugisiske Gesandt har ikke faaet Audiens hos ham, men vil rimeligvis opnaa en saadan i Sverig. Samme Gesandt siges at medbringe en stor Sum Penge til at kjøbe Skibe og Munitioen for i Hamborg. — *Geh. Ark.*

Vdaff dyn Siiste haffuer Ieg forstanden, huorledis ded med Drosten y Suerrigs *Election* Er tylgangen. Att Chanseleren inted gerne Seer Nogen y Regeringen huos siig uden syne Egne, derpa Er inted at thuyffle. Och skal man Erfahre, att samme *Election* skal tage paa hans helbred, aldenstund densamme uaar hannem Saa megiid

6*

y mod. Ded Er mig keerdt, at ded Er gangen, som ded Er, huylickiid du wnder handen kandt lade Drosten forsta¹⁾. Dii Maa skamme dem, Att Dy *tracterer* derris droonnings frummoder, som dii gør²⁾. Hynders herre uar all werden for Sneeuere, Och Nu maa hun leffue aff andriis Naade.

Ieg drager nu henad Landte Holstein att fornemme, huad dii hoch vndt Mogenden herren Stathen generall y Stade uyl giiffue for³⁾.

Den gesandter aff Portugal haffuer ingen *Audiens* kund Erlange huos mig, Huilcken hannem y Suerrig vden all thuiffuel nocksom vndiis, y betrachtning att dy thuende *Nationer* liidit kan gøre hinanden Endten vndt eller gaadt⁴⁾.

Ded siigis, samme gesandter att haffue 400000 *ducaters* med siig tiil at købe Skiib och *Munition* for y Hamborg

¹⁾ Som omtalt i forrige Bind S. 430, var Per Brahe i April bleven valgt til svensk Rigsdrost. Modpartiets Kandidat var Rigsskatmesteren Gabriel Bengtson Oxenstjerna. I øvrigt bleve Modsetningerne mellem Per Brahe og Rigskansleren Axel Oxenstjerna færre, efter at den førstnævnte var bleven Medlem af Regeringen. Odnher, Sveriges inre historia under droctn. Christinas förmyndare S. 101 f.

²⁾ Man inddrog Dronning Maria Eleonoras Livgeding. Odnher, anf. Skr. S. 99 f.

³⁾ Efter Forslag af Ærkebiskop Frederik af Bremen var der berammet et Møde i Stade til 18. Maj mellem Gesandter fra den danske Konge og Generalstaterne. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 270.

⁴⁾ Ogsaa Korfits Ulfeldt ytrede ved Afskeden til den portugisiske Gesandt, at han vistnok vilde finde gode Venner i Sverig; „i det mindste vil I der finde eders Fjenders Fjender“. Slange S. 1089. Det gik ogsaa i Opfyldelse, idet den svenske Regering sluttede en Handelstraktat med Portugal og strax selv sendte tre Skibe med Vaaben, Ammunition osv. til Portugal. Arckenholtz, Mémoires concern. Christine III, 197. Odnher, anf. Skr. S. 297. J. F. B. de Castro, Collecção dos tratados, convenções, contratos e actos publicos celebrados entre a corôa de Portugal e as mais potencias desde 1640 I, Lisb. 1856, S. 50 ff.

tyl syn herris tyeniste. Huoruydt hand nu med dy penning kan komme, ded ued gud.

Aff køben: Slott den 3 *Maij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Wybe.*

49.

4. Maj 1641.

Til Korfits Ulfeldt..

Befalinger om Reparationer ved Sorø Kloster. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg haffuer uerrid y dag paa Soer Och der Seet *defecten* at werre stor, Huorfor du skaldt sende Bygmeisteren¹⁾ derhen, att besee altyng sammestedt Och siiden sette ded op, huad ded wiil koste. Der skal ochsa derhen Sendis En skeffuertecker, som kan gøre Offuerslag pa, huor mange Riiss skeuersten der uyl tyl att tecke vdsiiderne med paa kyrcken sammestedt, Huilcke syden skall bestyllis fraa Suurland²⁾. *Vale.* Anderskou Slott den 4 *Maij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt till hande.

50.

8. Maj 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Et Par Skibe skulle gaa til Christianspris for derfra at overføre den svenske Enkedronning til Preussen. — *Geh Ark.*

¹⁾ Leonhard Blasius.

²⁾ Saaledes en Afskrift efter Orig. hos Klevenfeldt (Geh. Ark.), hvorimod den Afskrift, der er lagt til Grund for Texten, har: Suueland. Suurland er Sauerland, et Bjerglandskab i Westfalen.

Epthersom Ieg haffuer beuylgid Enckedronningen aff Suerig Ett aff Orloff skiiben tyl at føre hinder offuer tiil Prydtzen¹⁾, Huorfor den Norske Løffue strax med gode Styremend och En Pynasse, huorpa hun kan gaa Ind y landiid, skall gaa henad Christianpriis Och der Indtage samme dronning med siit folck.

Huad fersk mad, Øll och wyn tyl samme Reiisse kan behøffuis, ded haffuer *Capiteinen* huoss *gubernøren* paa festningen sammestedt²⁾ att kreffue. Aff Rensborg Slott den 8 *Maij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeld till hande, Och y hans frauerrelsse Rentemeisterne at Opbriide³⁾.

51.

17. Maj 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har faaet Underretning om, at de nederlandske Gesandter først komme til Stade efter Pintse, til hvilken Tid Kongen og hans Gesandter næppe kunne vente. Grev Valdemar Christians Afrejse til Rusland bør finde Sted strax efter Pintse. En forrykt Student skal sættes i Børnehuset. — *Geh. Ark.*

Epthersom Iørgen wiind och Iørgen Seefeldt Er kommen hiid, fordi att myn Søn Erdtzbiskoppen aff Brehmen mig lod forsta, att Staternis gesandter ymod den 18 *Huius* uylle uerre y Staade, Mens Epthardi Ieg ygaar, som Ieg kam hiid fra Althenau, fandt *Tancciiis* breff for mig, huorudi hand skriiffuer. Att samme gesandter Inted begiiffuer siig pa Reiissen, førend derris Pyndtze dag Er gangen⁴⁾, wden thuiffuel *instinctu Suęcorum*, Daa seer ieg

¹⁾ Af denne paatænkte Rejse blev der ikke noget. Enkedronningen drog i Stedet til Sjælland.

²⁾ Axel Urup.

³⁾ En Paaskrift paa Brevet viser, at det er blevet leveret Rente-mestrene.

⁴⁾ Efter gammel Stil faldt Pintsedag 1641 paa 13. Juni, men i Nederlandene brugtes i Regelen den nye Stil (Kongen skriver

inted, huorledis myne gesandter Och megiid mynder Ieg den tyd kan abuardte, y sønderlighed mens ded Er *Notorium*, at Ieg haffuer y synde att begiiffue mig op til Norrie ¹⁾).

Ded Er best, at graff woldemar Christians dondt henad Muskou ²⁾ *interim* bliiffuer ferdig, Saat hans Reiisse kan gaa for siig Strax ³⁾ worris Pyndtze fest, Imod huylcken Ieg habis med gudtz hielp att uerre tiil steede. *Vale*. Aff Glyckxborg y glyckstadt den 17 *Maij Anno* 1641.

Christian.

Der findis En *studiosus* y køben: y Prindtzen ⁴⁾ ved Naffn Iacob Ruun, fød y Slessuig, som Er forryckt y hoffuedid, Som skall settis y Børnehussiid, sammestedt att lehre Ett af dy handuerck, som der brugis.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

ogsaa „deres“ Pintse og længere hen i Brevet „vores“ Pintse), og efter den faldt Pintsedag 1641 paa 19. Maj.

- ¹⁾ Kongen var fejltagtig underrettet. Instruxen for de nederlandske Gesandter Willem Boreel, Raad og første Pensionær i Amsterdam, Albert Sonck, forhen Borgmester i Hoorn, og Johan van Weede, forhen Borgmester i Utrecht, var udstedt 8. Maj (g. St.). Kort efter at Kongen har skrevet sit Brev, maa han have erfaret, at Mødet i Stade dog var nær forestaaende. Hans Kreditiv for hans Kommissærer, Jørgen Vind, Jørgen Sefeldt og Ditlev Reventlov, er udstedt 16. Maj, Instruxen for dem 19. Maj. De drog afsted fra Glückstadt 21. Maj. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 271 f. Danske Samlinger 2. R. III, 388.
- ²⁾ Den egentlige Hensigt med Grevens Afsendelse til Rusland var at indlede en Forbindelse mellem ham og Zarens Datter. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 317 f.
- ³⁾ Her mangler Ordet: efter, eller ogsaa mangler efter „fest“ Ordene: er forbi ell. lign. Instruxen for Valdemar Christian og Gregers Krabbe som Gesandter til Rusland udstedtes 13. Juni, men først i den følgende Maaned sejlede de afsted. Fridericia, anf. Skr. II, 318. Slange S. 1094.
- ⁴⁾ Saaledes hed en Gaard i Store Færgestræde (der løb langs den østlige Side af den nuværende Højbroplads), som i hvert Fald senere brugtes som Herberge. Danske Samlinger 2. R. I, 356.

52.

22. Maj 1641.

Til Rentemestrene.

Om et Dækken til den Hest, der skal sendes til Moskau til-
ligemed Hopperne, og om et Skib til at overføre disse. Et Skib
skal hente Temmerlast i Norge og føre den til Spanien for der i
Stedet at indkjøbe Salt. — *Geh. Ark.*

Rentemeisterne skal skaffe Stalmeisteren¹⁾ Sa megid
flöiuel aff *collør*, saoch guld knypling Eller *possomenter*,
som der kan behöffuis til Ett tecken offuer den hest, som
skall med dii hopper henad *Muschou*.

Dii skal lade mig yde, Om der Er nogen aff myne
skiib, som kan tage samme hest med hopperne Ind och
føre dem henad Naaruen ymod *Augustj Maanid*²⁾. Och
haffuer dii Ingen *fatcit* at gørrer sig pa ded skiib, som
bleff hendt(!) hiid med *prouiant* Och uar forgangen Aar
med dy heste henad Engeland³⁾.

Saframdt der findis Nu ingen yblandt myne, som der-
til tiienlig Er, daa skall dertil frachtis skiib.

Den Huyde Byørn skall med ded første ga henad
Norrie Och tage tømmer Ind Och løbe dermed henad
Spannien och sammestedtz forhand[l]e tømmerid for Saaldt
Och ded heer losse. Folcken, som med samme skiib
kommer hen, skall loffuis En uys hiire, som billigdt kan
uerre. Passen med breffue op til Norrie findis herhuos⁴⁾.

Aff Glyckxborg den 22 *Maj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande⁵⁾.

¹⁾ Arent v. d. Kuhla.

²⁾ Grev Valdemar Christian og Gregers Krabbe afsejlede i Juli
(jvfr. S. 87 Anm. 3) med tre kongelige Skibe under Sigvard
Gabrielsen Akeleies Befaling til Riga. Slange S. 1094. Man
kan vel formode, at Hestene vare med paa et af disse Skibe,
og at de vare bestemte til at foræres den russiske Storfyrste.

³⁾ Jvfr. forrige Bind S. 358. 362. 368.

⁴⁾ Brevet til Christoffer Urne er trykt i Norske Rigsregistr.
VIII, 55. Ligesom i 1640 (forrige Bind S. 376 f. 382) førtes
den hvide Bjørn nu af Villum Evertsen.

⁵⁾ Modtaget 22. Maj.

53.

23. Maj 1641.

Til Tolderne i Sundet.

Kongen giver Ordre om Udbetaling af Penge til Rasmus Jensen Hellekande for Hamp, som han skal levere til Bremerholm. — *Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1641.*

Aff dii tyue tussind daler, Som tollerne y Sundiit Er befahliid at købe hamp for y Sundiit, Skal dii lade tylkomme denne breffuysser Rasmus hellekande¹⁾, Eptherhanden som hand leffuerer hamp tyl godtfriid Myckelsøn, Sa mange penning, som aff forbenente Summa Endnu inted for hamp vdgiiffuen Er, huer skiippund beregnit tiil halff fiortende daler R:

Glyckxborg den 23 *Maj Anno* 1641.

Christian²⁾.

54.

24. Maj 1641.

Til Peder Vibe.

De nederlandske Gesandter ved Mødet i Stade have vist sig forekommende. Hannibal Sehested har opnaaet meget i Spanien: toldfri Saltudførsel i 3 Aar. Kongen udtaler sig om det portugisiske Spørgsmaal og spotter over den portugisiske Gesandts Ubekjendtskab med de nordiske Landes Beliggenhed og over den nye Vandvej gjennem Sverig, som Nederlænderne have fundet. — *Geh. Ark.*

Eptherad ieg aff myn Søn Erdtziiskoppen aff Brehmen fornam, At Staternis *deputerede* var y Staade, Da sende ieg myne *deputerede* ochsa derhen³⁾, Som anden-

¹⁾ Om ham se Brevene 1632—35 S. 215.

²⁾ Vedlagt findes en Kvittering af Skriveren paa Bremerholm Gotfred Mikkelsen af 26. Juli 1641 for at have modtaget af Rasmus Jensen, Borger i Kjøbenhavn, 303 Skpd. 4 Lpd. Rigaisk Hamp samt Rasmus Jensens Kvittering, dat. Helsingør 15. Septbr., for at have modtaget 4093 Rdl. 19 Sk. dansk for den leverede Rigaiske Hamp.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 86 f.

dagen lod mig uyde, at Staternis *deputerede* y alle made Styllede siig høffellig och *Cortois* an, Saat ded siinis, at dy med gudtz hielp bliiffuer beder at handle med, End uorris Naboer ded formener.

Ieg haffuer disse dage faat breff fra Hanibal Seested, huorudi hand Rosser mechtig hans *Expedition* huos kon: y Hiispannien, y ded att myne vnderdan y tre Aar ma føre Saalddt tolfrii udaff hyspannien, Som kan *profitere* offuer fem tønder guld. I samme hans breff bleff *portugal* Icke neffnd med Et ord, Saat ded werck ma werre ringe achiid huos Dem. Den gesandter aff Portugal, som Er y holland ¹⁾, hans *Negotia* huos købmenden gar slet fordt, ty dii haffuer ingen mod dertiil. Gud giiffue, huad for En *opinion* Regeringen y Suerrig uyl fatte om hannem, som kam aff danmarck hen tiil dem ²⁾. Ieg tackede gud, at ieg bleff aff med hannem, Hand byldede siig ind, at hand kunde ga fra lybeck henad Portugal och inted berøre myne Strømme, huylcken uey mig er wbekendt. Ieg tencker, at hand uyl gaa den Ny uey, dy hollender haffuer Leedt op fra gothenborg ygenom Suerrig ind y Østersøen til at føre Salpeiiter Igenom, saat den inted kommer igennem Sundiid ³⁾. Kommer gesandten samme weii, da

¹⁾ Tristan de Mendoza Furtado. Jvfr. Aitzema, Saken van staet en oorlogh V, 197 ff.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 84.

³⁾ Det nederlandske Gesandtskab, som 1640 var i Sverig (forrige Bind S. 360. 410), havde taget Ordet for paa en eller anden Maade at undgaa Farten gjennem Øresund, og Axel Oxenstjerna, -som nærede saa stor Interesse for Udvidelsen af Sverigs Kanalsystem, ledede da selv Talen hen paa at tilvejebringe en Forbindelse gjennem Sverig mellem Kattegat og Østersøen; men Vanskelighederne, der skulde overvindes, ansaas for at være for store. (Styffe) Om Sveriges Kanalbyggnader intill medlet af 18. seklet, Stockh. 1846, S. 60. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 234. 236. 254 f. Odhner, Sveriges inre hist. und. Christinas förmyndare S. 258. Christian IV's Spot over Projektet gjentages endnu af Holberg, som kalder det sælsomt og latterligt (Dannemarks Riges Hist. II, 815).

skal hand Neppeliigen haffue reyssid En lystiger Och mageliger weii y *Portugall*.

Aff Glyckxborg den 24 *Maj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

55.

28. Maj 1641.

Til Peder Vibe.

Han skal anholde om Audiens hos Dronningen af Sverig og der forebringe, hvad Kongen har gjort for hendes Moder Enkedronningen, i Anledning af den Ros, som den svenske Regering har givet Hertugen af Gottorp for hans Opførsel mod samme Enkedronning. — *Geh. Ark.*

Eptherdī Ieg kommer y Erfaring, at Regeringen y Suerrig y den Regerende dronnings naffn haffuer tackiid H: friderich aff holstein, At hand frummoderen haffuer huos siig och hinder med vnderholding forsørgiid, Der hun aff alle uar forladt, Som du aff huosføiede *copia* haffuer at fornemme,

Da skaldtu huos samme dronning om *Audiens* anholde Och y derris *presens*, som *pro tempore* erre ued handen, pa Myne uegne Anbringe, At Epthardi ieg er kommen y Erfaring om ded, som Regeringen haffuer skreffuid H: af holsten tiil, Och ieg inted gerne uylle fyndis yblandt dennom, Som haffde forladt hinders frummoder, Daa haffuer Ieg nu Indrømdt hinder Et aff myne husse¹⁾, Huorpa hun med siin *commitat* aff mig med Notturfft skall bliiffue forsørgiit, Indtil ded bliiffuer werden bekendt, aff huem hun bliiffuer forladt, Huilckit lenge siiden haffde skeed,

¹⁾ Næmlig Ibstrup; senere fik hun Ophold paa Vordingborg. Slange S. 1093. 28. Maj fik Lensmanden paa Kjøbenhavn Slot Niels Trolle Brev om at skaffe Vogne og Heste til at føre hende til Ibstrup. Sjæll. Tegn. XXVII, 185.

om Ieg icke haffde fornommen, at ded aff Regeringen icke sa heel Ilde haffde uerrit optagen, at Ieg frummoderen med myne skiib lod føre Icke aff Suerrig, mens aff myne Egne lande. Inted thuiiffendis, at sliigdt, som frummoderen aff mig y dy made Skeer, hinder Icke allene Er keerdtt at fornemme, Mens ochsa Siig, som hindere Eniste Baarn, lader uerre angelegen At *disponere* Riigens Raad och Stenderne, Att dii icke Erre yblandt dem, som Regeringen y derris skriiffuelsse tiil H: aff holstein taler Om.

Aff Glyckxborg den 28 *Maj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

56.

30. Maj 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Underretning om Mødet i Stade og om den Instrux, Kongen har givet sine Afsendinge, hvis de nederlandske Gesandter ikke komme med fornuftigere Forslag. Disse Gesandter have for-gjæves søgt Raad hos Salvius, og Kongen venter, at Mødet vil ende en af de første Dage. — *Geh. Ark.*

Eptherad dii Stadiiske *Deputerede* uar ankommen tyl Staade, da sende ieg strax myne derhen, Huilcke, Eptherad *seremonialia* uar forbii, begindte at *tractere*, wansiet att dy Stadiiske begerede y begindelsen att *tractere* med myne *excluso Archiepischopo*, Huylckiid, dentiid ded inted uyl gaa an, Da begindte dy att *tractere* Och sloge for, att dy motte y tii Aar først løbe frii uden nogen toll ygenom Sundid och siiden *tractere de modo prosedendi*. Der nu myne sliigdt med forundring hørde, Daa Ermandte dii dem, at dii uylle betencke siig bedre, Mens ded uaar forgefuis, Huorfor Iørgen wiind och *M:* Reuendtlou begaff siig hiid om Morgenen strax derepther och giorde derris *Relation* om, huiis *passerit* uar, Huorpa dii fyck befahliing, Att om dii kam tyer herfor med sliig

snack, daa skulle dy drage derfraa Och befahle dem fanden. Dentyd dy nu samme dag¹⁾ offuer tiil Stade Igen, daa uar dii andre dragen henad Hamborg til *Saluium* och(!) lade siig aff hannem *Informe[re]*, huorledis dy sig skulle *comportere*, Mens *Saluius* suarede, Siig ingen befahling att haffue nogiid udi den Sag att gørrer, Endten y En Eller anden made, huorfor dy Er dragen tyl Stade Igen ygaar. Och foruendter Ieg Ende paa samme *tractater* y morgen eller y ded lengste Offuermorgen. *Vale*. Aff Glyckxborg den 30 *Maij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissøn' tiil hande.

57.

4. Juni 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Efterretninger fra Sverig, hvor de nederlandske Officerer, der ere hentede til Flaaden, ere misfornøjede med deres Stilling. At den moskovitiske Post, Nikkel Kock førte til Narva, ikke var velkommen, var Kongen forberedt paa; han spaar Valdemar Christian en lignende Modtagelse. Han sender en Afskrift af det Svar, han har givet de nederlandske Gesandter i Stade. Han drager nu til Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, *daterit* den 30 *Maj*, Er mig ydag med Peder wiibis breff tylhande kommen. Peder skriiffuer inted om dy 11000 mand, som Christian Biilou²⁾ formener at werre Sammen y Suerrig. Hand skriiffuer yblandt andiid, at dii *Officerer*, som dy lod hendte aff holland tiil flaaden, dii Erre allerede keed aff Lauyd. Att den Muskouyterske Post, som Nyckel kock førde henad Narwen, Inted uaar velkommen der, Ded gettede ieg nock, førend

¹⁾ Her mangler Ordet: drog ell. lign.

²⁾ Lensmand paa Lagholm.

hand kam diid. Ieg mener, at greff woldemar Christian bliiffuer Lige saa welkommen, Naar hand, Om gud uyll, kommer diid.

Huad dii herren Stathen abgesandter Er giiffuen tiil suar, deraff haffuer du *Copiam* herhuos att Emphange. Myne abgesandter droge ydag med samme *Resolution* offuer tyl Stade. Ieg achter med gudtz hiielp Inden En dag eller thu at begiiffue mig herfra liige henad køben: ¹⁾. *Vale*. Aff Glyckxborg den 4 *Iunij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

58.

13. Juni 1641.

Til Gejstligheden i Sverig.

Udkast til en Skrivelse, hvori Kongen protesterer mod, at Hertugen af Gottorp er bleven takket af den svenske Regering som den eneste, der har staaet Enkedronningen af Sverig bi, og hvori han fremhæver, hvad han selv har gjort for hende. — *Geh. Ark.*

An dii geiistligkeiit in Sueden²⁾.

Nachdem dii kön. frau wytwe aus Sueden sich herausser begeeben, vndt wiir Sii auss sonderbahren wrsachen fir diissem nit sprechen wollen, Insonderheidt weil man vns Nachsagen wollen, Als solthen wiir I: L: zu solcher *Retrette* anlas gegeben haben, weil wiir I: L: miit vnseren Orloff skiiffen von gottland naher denmarck bringen lassen.

¹⁾ Han kom til Kjøbenhavn 10. Juni. Danske Samlinger 2. R. III, 389.

²⁾ Udenpaa med Fred. Günthers Haand: „I. K. Mtt. Ordre wegen eines schreibens an die Geistlicheit in Schweden. 13 Iunij 1641.“

Weil wiir aber dii grosse dancksagung, so dii könnigliche tochter dem herdtzogen von holstein gethan wegen dessen, das Er dii fraumutter, So von allen den Ihrigen verlassen, Auff vndt an genommen hatt, verstanden,

So haben wiir billig Niit in der anzall sein wollen, so sii verlassen, Aber viil mehr auff das wiir I: L: allen freundt, vetter vndt Suegerlichen gefallen leiisten können, I: L: Eiins von vnseren Embdtheren hii im lande Eingereumett, worauff Sii ihr verbleiiben haben kan, biiss das dii Regiirung I: L: das, was ihr von godt vndt Rechtes wegen gebiihrett, zugeuandt wiirdt, Niitt zue[i]fflende, sii alss gottes diiner *Intersedendo* daran sein werden, das der guthen königinnen das wiiderfahren muchte, was anderen könnichlichen wiiuwen in der weldt wiiderfehret.

59.

14. Juni 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen skriver om Uenigheden i Sverig; han mener, at Torstenson næppe vil kunne maale sig med Banér; han ønsker at erfare, hvad den svenske Regering vil sige til det uheldige Udfald af Mødet i Stade og til Valdemar Christians russiske Rejse. Fra Norge vil Kongen rejse til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyne vnderskedtlige Breffue haffuer Ieg fornommen, tilstanden y Suerrig siinis inted at kunde lenge haffue bestand, Tii dii forligis inted y lengden om derris *commando* ¹⁾. Den tostensøn skal Neppeliigen gørre ded Epther, Som Bannyr haffuer giordt y tyssland ²⁾. Ded

¹⁾ Kongen tænker vel nærmest paa det mindre gode Forhold mellem Axel Oxenstjerna og Per Brahe (se ovfr. S. 84) og mellem den førstnævnte paa den ene og Rigsadmiralen Karl Gyllenhjelm og Johan Skytte paa den anden Side (jvfr. Odhner, Sveriges inre hist. S. 103 f.). Ogsaa mellem de svenske Generaler herskede der Uenighed.

²⁾ Johan Banér døde 10. Maj 1641, og Maanedsdagen derefter erklærede Lennart Torstenson sig for det svenske Rigsraad villig til at overtage Overkommandoen. Hans Fuldmagt som

skal liiste mig at Erfahre, huad Regeringen y Suerrig wiil siige dertiil, Att den *conuentus stadencis* Er løbben saa sleet aff.

Huad dy gode herrer uyl *Iudicere* om myn Søns greffue woldemar Christians Reiisse henad Muskou¹⁾, Huorom myn herhuosføiiede skriiffuelsse tiil dig om formelder²⁾, Ded skaldtu med ded første lade mig uyde y glyckstadt, Tii om Ieg Endskøndt mueligdt inted saa snartt derhen aff Norrie *Arriuerer*, Daa setter ieg dog myn kaas fra Norrie henad Elffuen³⁾.

Aff Rossenborg den 14 *Iunij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

60.

16. Juni 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham et Brev til Dronningen af Sverig an-gaaende hendes Moder og paalægger ham at trænge paa Svar paa dette Brev. — *Geh. Ark.*

Feltmarskalk udfærdigedes dog ikke før 31. Aug., og stanset af Sygdom kom han først til Tydskland i Begyndelsen af Oktober: Cronholm, Trettioåriga kriget och underhandl. i Tyskland II, 489 f.

¹⁾ Jvfr. Kongens Breve af 2. og 7. Aug. 1641

²⁾ Peder Vibe fik under 14. Juni Brev om hos den svenske Regering at skaffe Passer til Guvernøren i Riga og andre Officerer i Lifland for Valdemar Christian og Gregers Krabbe, der i disse Dage skulde rejse som Afsendinge til Rusland. Sjæll. Teg. XXVII, 189.

³⁾ 17. Juni sejlede Kongen til Norge; men ved Hjemrejsen fulgtes ikke ganske den ovenfor udtalte Plan, thi efter at have forladt Norge 9. Juli sejlede Kongen til Sjælland. Han naaede Kronborg 13. Juli; efter faa Dages Ophold drog han imidlertid over Land til Glückstadt, hvor han ankom 19. Juli. Danske Samlinger 2. R. III, 389. (Norsk) Hist. Tidsskr. III, 511. Det Kongebrev af 19. Juli, som er meddelt i Norske Rigsregistr. VIII, 90, kan derfor ikke være underskrevet af Kongen i Antvorskov paa denne Dag. Det skulde vel ikke være af 17. Juli og være det, som omtales i Kongens egenh. Brev af samme Dag?

Herhuos haffuer du Ett breff tiil dronningen aff Suer-
rig att Emphange, Som angaar hinders frummoder, huil-
ckid du udaff huos fœiiede *copia* haffuer att Erfahre. Och
skaldtu Om Suaar pa samme breff fliitig *urgere* ¹⁾.

Køben: Slott den 16 *Iunij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Viibe.*

61.

17. Juni 1641.

Til Rentemestrene.

Ordre om Udbetaling af en Del Summer. — *Geh. Ark.*

Denne breffuissier Iens anderssøn ²⁾) haffuer annammid y Rede penning 43833 Riix daler, som skall giiffuis greff woldemar Christian paa hans Reiisse	12000 dl.
Syman de Paas	3000 dl.
Iohan Bram	5000 dl.
Søren Iensøn ³⁾) for krud.	3709 dl.
Hendrich Byskop	1300 dl.
Hans Stenbuck ⁴⁾) for Ett Segeruerck	800 dl.
Nyckell kock.	4440 dl.
Hans Boyssøn tiil hoffolckiid	864 dl.
Hans Boyssøn for hummell	5000 dl.

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 77.

²⁾ Rimeligvis den Jens Andersen, som var Renteskriver fra 1635 til 1646. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 172. Dsk. Mag. V, 205. Forrige Bind S. 425. 1642 begravedes der i Kjøbenhavn en Mand af samme Navn, der betegnes som „Boldmester eller Sølvpop“. Personalhist. Tidsskr. I, 216. Jvfr. Norske Rigsregistr. VII, 286. 734.

³⁾ Var, som Rentemestr. Regnskab viser, Borger i Christiansstad.

⁴⁾ Sejermager i Kjøbenhavn, Fader til Professor Christen Steenbuck (f. 1625 † 1665). Nielsen, Hellig Trefoldigheds Gilde S. 35. Danske Samlinger VI, 108 Worm, Lex. over lærde Mænd II, 416. Slange durch Schlegel II, 137. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. IV, 770(?). Det i Texten nævnte Sejer-
værk er det paa Kronborg, se ovfr. S. 26 og 32.

Martyn Pleess ¹⁾	3000 dl.
Wyllem Mortensøns aruynger	3000 dl.
Iohan Etterssøn	1720 dl.

Paa tolboden y helssingør den 17 *Iunij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

62.

17. Juni 1641.

Til Rentemestrene.

En Dæmning ved Frøderiksborg skal istandsættes, og en Baad skal bygges til Visitøren i Helsingør. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.*

M: hans Ohnemøller skall forskaffis Egiitømmer tiil den dam ued den gammel ladgard ued frede:, saat den for uynter kan bliiffue fliied, som den bør att werre.

Visitøren y helsingør skall biggis En Ny baad tiil att *visitere* Skyben med. Paa *S:* Sophiia den 17 *Iunij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

63.

13. Juli 1641.

Til Sten Beck og Hans Ulrik Gyldenløve.

Kongen er meget misfornøjet med den Maade, hvorpaa Admiralen paa Bremerholm, Erik Ottesen Orning, har udrustet det

¹⁾ Rentemestr. Regnsk. viser, at Morten Pletzius (Pletius), Indvaaner i Kjøbenhavn, oftere i Aaret 1641 fik Betaling paa egne og Steffen Rodes Arvingers Vegne for Kramvarer og Klæde leverede til Kongen. Det er sikkert den samme Mand, der nævnes hos Carlsen, Rønnebæk Sogn S. 311, som havende haft en Gjældsfordring paa Kongen, men om hvem for øvrigt intet vides. Han har vel været i Slægt med den Mand af samme Navn, der var Rektor og Slotspræst i Haderslev og 1605 døde som Sognepræst ved Domkirken i Slesvig (Møller, Cimbria lit. II, 646 f.).

Skib, paa hvilket Kongen er sejlet til Norge, hvorfor samme Admiral skal fratræde Bestillingen, indtil han kan bevise sin Uskyldighed. Skibet skal repareres. Kongen vil vide, hvortil en kasseret Byfoged i Stavanger bruges. — *Kgl. Bibl.*

Ded Er bekendt, at Eriick Ottensøn En Rom tyd haffuer Niit Admiral paa Bremmerholmens *tractament* ¹⁾, til den Ende at hand med fladen y Riigens *Admirals absens* skulle haffue den y achtt, som ded sich bør. Huorledis hand nu sliigdt Eptherkommit haffuer, Ded haffuer Ieg pa denne stackede Reiiisse Erfahrit, Tii ieg uar neppeligen kulden forby, da befandt Ieg Skiibit sa lack, at man ded med stor Nød kunde holde, at ded icke Saanck, Och ded aff mangel at pumperne bade uar uferdige saoch forroden, at dii stod inted ²⁾ at hiilppe, førend gud y hymmelen ued En god uynd hiialp oss ind pa Bergen waag ³⁾.

Dentyd man besluttede siig at Erfahre, huor leckiid waar, da befandtis leckiid at uerre y mellom Staunen och galliion kneyt, huilcken mangel der formenis dennom pa holmen lenge at haffue uerrit bekendt.

Kabyssen uar Icke allene Ilde med Leer och Saaldt foruarit, Mens ochsa inted med kobber, som brugeligdt Er, foruarit, Saat Ieg Om Natten y myn skiiordte motte op och leske ⁴⁾ branden y køckenit.

Den skiiipper, hand haffuer saat Ind pa samme skiib, den tog hand aff lyndormen, der hannem dog uar bekendt, at hand Enten liidit eller inted hører och mynder forstaar ⁵⁾. Rasmus Samsings maner, som død Er ⁶⁾, sagde

¹⁾ Han udnævntes til Holmens Chef 23. Okt. 1630 med en aarlig Løn af 500 Rdl. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 165.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Vaagen er Navnet paa den Havarm, der skjærer sig ind i Byen Bergen.

⁴⁾ o: slukke (löschen).

⁵⁾ I Brevet Nr. 69 fremsætter Kongen nye Beskyldninger mod Skipperen och Arkelimesteren.

⁶⁾ Altsaa maa der have været to Overskipperere af samme Navn, thi den ene levede endnu.

hand ¹⁾ tiil mig selffuer at haffue uerit, At hand ²⁾ altiid lod skriiffue dy wagiiste ³⁾ badtzmend til dii skiib, som ieg selffuer uille segle paa. Huorudoffuer ieg geradede y den mening, at dy, som Ieg haffde ynde⁴⁾, kunde alle passere for kuartermeistere, huilckid sig siden megit anderledis befandttis, ty dentiid ieg kam y Søen med dy dannemend, da uaar der yblandt 200 mand Néppeligen 40, som kunde telle En kompas Omkring, Megiit mynder kunde brugis y weerit, huor fornøden uar.

Huorfor hannem Bremmerholmen skal forbiidis, Indtil hand beuysser, at sliigdt, som sagdt Er, inted aff hannem, mens aff andre *Causerit* Er ⁵⁾.

S: Sophiia skal strax hieelpis, Om Endskøndt gallionen gandtske skulle tagiis deraff, Aldenstund den Ellers inted uden fahre brugis kan. Der skall giiffuis god acht pa, at ymidlertiid ingen Brendeued forriickis aff samme Skyb.

Och Eptherdi ded bleff sag (!) y Bergen, at hiifogeden, som stackiid siiden tyl Stauanger bleff *casserit*, ued naffn Iens tommissøn, haffuer tienstie pa holmen Eller y Prouiantgarden, Huorfor derom skal Erfahris, *Ad quid* hand brugis, Tii Ieg Erachter Endnu Ingen mangel at uerre pa Skalcke y danmarck, Saat man Endomstund Er trengdt tiil dii Norske. *Croneborg* den 13 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Dette skal aff Rentemeisteren Steen Beck och Hans wldrich gyldenløffue forrettis.

¹⁾ o: Erik Ottesen.

²⁾ o: Rasmus Samsing.

³⁾ Voveste o: sletteste, udygtigste.

⁴⁾ Kongen mener nu, i Modsætning til hvad der tidligere havde fundet Sted.

⁵⁾ 21. Juli skriver Kongen til Korfits Ulfeldt, idet han gjentager sine Klåger over Erik Ottesen, at denne er „degraderet“ (se

64.

15. Juli 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen melder sin Tilbagekomst fra Norge og klager over den svenske Resident i Helsingør, Strömfelt. — *Geh. Ark.*

Ieg Er, gud uerre loffuud, well och lyckeligen kommen fra Norrie tyl danmarck och, gud uerre loffuud, aldtill (!) Eptherladt y Norrige, som ded siig bør. Den Resiident y sundit holder sig hel wölbørlig, huorom du nu strax kandt Bogstauere, mens Indted gandske *concludere*, førend du faar den gandske Reest att fornemme.

Frederigsborg den 15 Iulij¹⁾ Anno 1641.

Christian.

Udskrift: A M: M: wybe.

65.

16. Juli 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham en Del falske Certifikater udstedte af den svenske Resident i Helsingør, Strömfelt, og en Toldseddel, som en dansk Mand har faaet i Sverig for sin der erlagte Told. Kongen rejser nu til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Ieg skreff dig Siist om den Suenske Resiidentis y helsingør hans Optøger, huo[r]for Ieg sender dig nu herhuos En andel aff hans Sertifikandtzer, som alle Erre falske. Den losse kompan tager En daler for huer falsk seddel.

Nr. 71). Dette er dog næppe at forstaa bogstavelig. Hans Efterfølger som Holmens Chef, Christoffer Lindenov, udnævntes først i Januar 1645 (Garde, anf. Skr. S. 165).

¹⁾ Som ovfr. S. 96 anført, varede Kongens Norgesrejse fra 17. Juni til 13. Juli. Der maa derfor vistnok i Brevets Datum læses: 15 Iulij, skjønt de noget utydelige Træk maaske snarere kunde tydes som: 15. Iunij.

Der uar stackiit siiden En hollender, Som aff frii støcker bekende sig att haffue faat Sadan En Seddel aff samme Resiident.

Iblandt andiit fiindis heryblandt En tolseddell, som En dansk mand haffuer faat y Suerrig for siin toll, hand haffuer vdgiiffuen, Der dy danske dog Epther fordragiit bør att werre tolfrii.

Du skaldt see dig uell for, at den tolseddell inted kommer bordt, Ickeheller nogiid aff ded andid. Naar du haffuer hafft ded lenge nock, da skaldtu sende miig ded Igen. Ieg drager Nu liige henad glyckstadt Och (!) sammestedtzt fornemme, hurledis *tractaterne* tiil Stade uyl løbe aff.

Anderskou Slott den 16 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wybe.

66.

16. Juli 1641.

Til Sten Beck.

En Pakke skal sendes til Peder Vibe (i Stockholm). Vognmesteren skal have en alvorlig Paamindelse, fordi han har forsømt sin Pligt under Kongens Fraværelse. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.*

Dette *pachet* skalldtu sende tyl Peder wiibe med Ett Egiid bud. Wogenmeysteren¹⁾ skalldtu lade forsta, mig at uerre kommen y Erfaring, att hand inted haffuer uerrit huoss Rustuogn[e]n ymellom køben: och frede:, ymens Ieg uar y Norrie. Saframdt att sliigdt skeer herepther, daa

¹⁾ Hieronymus Pfal. Fra Juli 1634 til Marts 1640 tjente han som Enspænder og blev derefter Vognmester. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 158. Jvfr. Danske Mag. V, 208. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 292. V, 319.

skall hand uerre uys paa, At for huer gang hand gør sliigdt mehre, daa skal hand for huer dag, hand bliiffuer fraa wognen, Sydde En Manid y hulliid.

Anderskou Slott den 16 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Steen Beck tiil hande.

67.

17. Juli 1641.

Til Sten Beck.

Befalinger om Forberedelser til en Ombygning af Drøgstuen (Tørrestuen) paa Bremerholm, om Forfærdigelse af Dækkener til Hopperne, som skulle til Moskau, og om Forsendelsen af et Brev til Christoffer Urne i Norge. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg achter Nest gudtz hiielp, Naar Ieg kommer y københaffuen Igen, at forandre drøystuen pa holmen, Daa skaldt du uerre derom att skaffe saa mange Mursten ued handen Optyl Segelhussiid ued Enden aff Reberbanen, som den drøystue, som nu brugis, kan forandriis med, thuende huelffuinger offuer hynanden, saa lang som hussiid Er bredt tiil. Huorepther der ochsa skall skaffis kaalck ued handen.

Tiil dy hopper, som skall henad Muskou¹⁾, skall gørris tecker aff kleede besaat med Ett streeg eller thu fløiiel.

Dette herhuosföiiede breff tiil Stadtholderen H: Christoffer wrne skaldtu med første leilighed skaffe fordt.

Anderskou Slott den 17 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Sten Beck til hande²⁾.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 88.

²⁾ Modtaget 17. Juli.

68.

17. Juli 1641.

Til Sten Beck.

Befaling om Ubedring af Hegnet om Jægergaarden ved Frederiksborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.*

Eptherdi Ieg Erfahrer, Iegergarden ued frede: att uerre sa brystfelddig, at hunden indted uel kan holdis derinde, Da skall med ded første Saa mange deeler sendis derhen, att den bliiffuer luckt.

Aff Anderskou Slott den 17 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Sten Beck tiil hande ¹⁾.

69.

18. Juli 1641.

Til Sten Beck og Hans Ulrik Gyldenløve.

Der skal anstilles Undersøgelser om nogle Beskyldninger mod Arkelimesteren paa Skibet St. Sophie for Pligtovertrædelser. Ogsaa over Skipperen paa samme Skib er der klaget. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.*

Siiden Ieg talede med Eder pa frede: Om Erick Ottessøns Dondt, Da Erfahrer Ieg, at Arckeliimeisteren pa S: Sophia haffuer fast dageligen løbben drucken och fuuld pa skiibit, *Item* hand skal haffue hafft En tønde krud Staendis y Arckeliid, huor huermand løb med lyss om afftenen. Om huilcken leilighed Arckeliimeisterne, som *Artholoriit* befahlid Er²⁾, *iniungeris* skall fiittig att *inquirere* huos Bysseskøtterne, som med pa skybid waar.

Skipperen siigis at haffue offuerskeldt huermand,

¹⁾ Modtaget 17. Juli.

²⁾ Christoffer Schwencke og Underarkelimestrene.

som haffuer taliid om, at der uar nogen mangel Endten y En Eller anden made paa skybit.

Nyborre Slott den 18 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeister Sten Beck och hanss wldrich gyldenløffue til hande.

70.

21. Juli 1641.

Udkast til en Instrux for Sigvard Gabrielsen Akeleie, som med nogle Orlogsskibe skal krydse mellem Sjælland, Bleking og Gulland. — *Geh. Ark.*

Worris Søeadmiral Syuerdt gabrielsøn med uorris Orloff skiibe, Som hannem tylordnit bliiffuer, Skal forføiie siig henad Østersøen Och kriisse Søen ymellom Siiland, Skaane, Bleging och gulland, Dog Ingen uden giiffuen arsag angriibe. Drog ded siig tiil, at hand aff uer och uynd bleff forsatt under dii Suenske koster och hannem sammestedt møder Suenske Orloffskiib, Och hand indted kan gaa forby at føre merssegelen, da skal hand Epther fordragid udi tyde, førend hand kommer dem Neer, sette paa Mersseglen. For En uynd eller for En løss bouliine skall hand ingen merssegel føre, saa lenge ded uarer. Naar dy suenske møder hannem paa dy danske foruand, da bør dii att stryge for hannem.

Skulle ded nu offuer al formoding saledis falle, Att hannem pa danmarckis strømme møde Endten Slupper, galeiiier Eller andre skiib, aff huad slags dy Och uerre kan, Som setter derris kaas henad Smaalanden ¹⁾, Daa skall hand aff yderste macht och formue uerre derom, at dy indted Naar derris *intent* ²⁾.

Glyckxburg den 21 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

¹⁾ Øerne Syd for Sjælland og Fyn.

²⁾ I Sjæll. Reg. XXI, 59 findes den udstedte Instrux for Sigvard Gabrielsen Akeleie, dat. 22. Juli, i Overensstemmelse med Kongens Brev.

71.

21. Juli 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Underhandlingerne med Nederlandene i Stade, der ikke synes at skulle føre til noget, om Erik Ottesen Ornings Afskedigelse som Chef for Bremerholm paa Grund af den slette Maade, hvorpaa Skibet, der førte Kongen til Norge, var udrustet, og om Forvirringen i England, der umuliggjør en kraftig Optræden uadtil. — *Geh. Ark.*

Syden at ieg, gud uerre loffuid, kam fra Norrie til Danmarck igen, Da begaff ieg mig strax hiid och fandt heer for mig Myne *commissarier*, som *deputerit* (!) hen til Stade pa dy *tractater* ymellom mig och Staterne, Aff huilcke ieg haffuer erfahrit Staternis ganske vbyllig begehning¹⁾, Saat ieg indted seer, at der kan bliiffue nogit gaadt aff. Ded beste Er, att wor herre leffuer Endnu, Huorfor ieg habis, at ded skal ingen Nød haffue.

Dy haffuer nu sendt henad holland om anden *Instruction*. Huad der siiden bliiffuer aff, ded lerer tyden oss. Eriick Ottensøn Er *degraderit*, Aff arsaag at dentiid ieg uar neppeligen kullen forby, da fyck uy sa megiid uand y skiibid y En hast, att ded uar at forundre siig derpa. Dentiid man søgte pumperne, da uar dy uferdige och forfuliid, at dy indted stod til at hielpe. Tiil uorris lycke da kom uy med en god uynd snardt henad Bergen, huor uy fyck andre pumper. Kabiissen uar huercken med leer eller Saldt foruarit, som ded siig burde, yckeheller saledis med kobber foruarit, som skiiben pleiier at foruaris, Huorudoffuer der kam Iild løs y kabyssen om Natten, saat ieg motte op y myn Skyorte och se, huorledis man kunde demppe Ilden. Førænd ieg giück til skiibs, da sagde hand til mig, at ded altiid haffde uerrit Rassmus Samsing, som

¹⁾ Efter langvarige Forhandlinger vare de nederlandske Gesandter gaaede ind paa at antage Toldsatserne fra 1637, hvis Kongen vilde forpligte sig til ikke at forhøje dem i et vist Aaremaal. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 275.

død er, hans uys, at ded uagiiste folck bleff skreffuen til dii skiib, som ieg uylle Segle pa, huorudöffuer ieg geradede y den mening, at alle dy, som uar pa myt skiib, dy kunde alle passere for kuartermeister. Mens dentid ieg kam y Søen med dy dannemend, Da uar der faa inden borde, som kunde staa tilroers, Saat kuartermeiisterne motte staa bade dag och Natt och uysse dem, huorledis dy skulle omgaes med Roriid.

I Engeland Staa(!) ded Endnu *in confusione*. Gud giffue, at *M*: Roe uylle først bringe hans landtzmend y En god skiick, førend hand truer keysseren¹⁾, Ellers Leer dy ham uyst vd. *Vale*.

Glyckxburg den 21 *Iulij Anno* 1641.

Christian²⁾.

72.

27. Juli 1641.

Til Rentemestrene.

Noget Guld skal sendes til Glückstadt til Forfærdigelse af et Kredensbæger. — *Geh. Ark.*

Eptherdi mig mangler 183 lod wngerysk guld tyl Ett kreedendtz, som skall gørris y Hamborg, Daa skall y uerre derom med ded første at skaffe saa megiid guld hiid.

Glyckxburg den 27 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande³⁾.

¹⁾ Roe var engelsk Gesandt i Regensburg.

²⁾ Brevet er forsynet med en tydsk, ikke egenhændig Udskrift til Korfits Ulfeldt.

³⁾ Modtaget 27. Juli (hvilket synes umuligt, hvis det er modtaget i Kjøbenhavn).

73.

28. Juli 1641.

Til Korfts Ulfeldt.

Befaling om, hvorledes han i Regensburg skal føre Sagen om Grevskaftet Pinneberg. Hvis den engelske Gesandt kommer med Trusler, bør han afvises ved Hentydning til Uenigheden mellem hans Konge og Parlamentet. Underhandlingerne med Generalstaterne ere afbrudte, da de slet ikke vilde give efter i noget. Kongen haaber, at denne Stivhed vil vække Misfornejelse hos Menigmand, naar man erfarer Kongens Tilbud om at nedsætte Sundtolden. — *Geh. Ark.*

Ieg sender dig herhuos ded, som ieg haffuer Skreffuid keys: och ded Chur: *collegium* tiil, ded greffskafft Pinnenberg angaendis ¹⁾. Huos ded Chur: *collegio* skal med flid Søgis, at dy dedsamme med god betenkende lesser och sagsens uychtighed betrachter, Saa som den beskaffenhed, derris *pri[n]siper* och alle fiirster y ded Romske Riige mach[t] pa ligger. Dii skall uyst befinde derhuos at uerre begangen sa store *Exorbitantier* aff dy keys: *Ministris*, at ded indted bør at *tollereris*. Du skaldt lade abgesandterne wyde, at ieg y samme mening haffuer skreffuen derris herrer til, dog kordteligen.

Naar *M:* Roe kommer *more solito* fram med hans truen, da bør man at spørre hannem ad, om hand truer *nomine Regis aut Parlamentj*. Hiidindtil haffuer Parlamenttit liidit bekymrit sig om Paldtzgreffuens dondt. Huad hiieelp konningen kan *apart* gøre Paldtzgreffuen, ded er uel bekendt.

Staternis gesandter her y Naboelaut Erre framturende

¹⁾ Kongen paastod, at Pinneberg, der var blevet ledigt ved Grev Otto af Schaumburgs Død, hørte til Stormarn og altsaa tilkom ham og Hertugen af Gottorp, medens Kejseren gjorde Fordring paa det som et hjemfaldent Len. Muligvis har Kongen tænkt paa sin Skrivelse af 28. Juli til Kurfyrste-Kollegiet, hvori han navnlig dvæler ved sine Stridspunkter med Hamborg, men ogsaa omtaler den pinnebergske Sag. Manifest Kön. May z Dennem. an Ihre Röm. Kays. May. (1641) Fol. Ij-Kj.

y derris mening, at dy uyl haffue alting Eptther derris hoffuid Och indted *accommodere* dy danske och Norske vnderساتers *grauamina*, huorudoffuer *tractaterne* ymellom oss Er *interrumperit*.

Worris *senatores* kan nu See, huad man haffuer aff dy kompaner, der uy dog, gud uerre loffuid, inted trenger tiil dem, Och haffuer y saa mange Aar Niit landtzens gode y danmarck och Norrie och dessen vnderliggende *prouintier*. Ieg hobis dog, at ded skal giiffue stor *Alteration* yblandt den gemene mand, nar dy fornemmer, at man haffuer *presenterit* dennom, at man uylle *Reducere* tollen, som den uar *Anno 1637* ¹⁾. *Vale*. Myt dem Ersten was Mehres. Aff Glyckxborg den 28 *Iulij Anno 1641*.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfditz wifeldt tiil hande ²⁾).

74.

28. Juli 1641.

Befaling, at Krigskommissarierne ved Afregningen med Soldaterne skulle tage med i Betragtning den Fortæring, som er medgaaet til dem, der have ligget paa Orlogsskibene paa Elben. — *Geh. Ark.*

Commissarierne, Endten den Danske ³⁾ Eller H: key von Anefeldt, som skall gøre affregningen med Soldaterne, skall befahliis at haffue den fortering yacht, som der er medgangen paa dem, som *pro tempore* haffuer leien paa Elffuen pa Orloff skiiben.

Glyckxborg den 28 *Iulij Anno 1641*.

Christian.

¹⁾ Men hertil havde Kongen knyttet den Betingelse, at han forbeholdt sig Ret til efter eget Tykke i Fremtiden at forandre Toldsatserne. *Fridericia*, anf. Skr. II, 274.

²⁾ Modtaget 13. August.

³⁾ Knud Ulfeldt til Svenstrup.

75.

30. Juli 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Om den Titel, der gives Kejseren; om Pfalzgrevens Sag og det unyttige i, at den engelske Gesandt søger at føre den gjen-nem ved at true; om Underhandlingerne med de nederlandske Gesandter i Stade. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, *Da*: Regensburg den 15 *Huius*, Er mig den 30 her tilhande kommen, Och deraff forstanden, huad siig siiden dyn ankomst diid¹⁾ haffuer tyldragen. Den *tittell* betreffende²⁾, da skall der ingen kunde siige andiit End, at keysseren ingen anden *tytell* end *Senis-simo*³⁾ giiffuis aff kron Suerrig, och aff kron franckerige Ringer. Vdi den Paldtzgreffuiske Sag skall dy uel trycke siig, ded meiste dii kan⁴⁾. Kan *M*: Roe nu true siin herre y lawe igen, da haffuer hand Større lycke End Rett, Mens dy tydinge, uy haffuer aff Engeland, dy rymer siig Ilde ued sliig truen, ty dy kan ingen myddel finde y Engeland tiil at betale ded Skodtske folck, dii haffuer, Huoraff er at Erfare, huad middel der kan uerre til at Effectuere *M*: Roes truen med.

Man haffuer heer En wund Sommer, som siinis at haffue *perturberit* dy Stadiiske gesandter tiil Stade, huor

¹⁾ Korfits Ulfeldt var kommen til Regensburg i Begyndelsen af Juli. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 157.

²⁾ I Ulfeldts Kreditiv til Kejseren var denne tituleret „Eure Liebe und kaiserliche Würde“, men man fordrede, at Tiltalen skulde lyde: „Eure kaiserliche Majestät und Würde“. Som Følge heraf kunde Ulfeldt ikke faa Audiens hos Kejseren, før Christian IV efter at have betænkt sig en Maaned Tid gav efter og udfærdigede et nyt Kreditiv med den forlangte Titel. Fridericia, anf. Skr. II, 157 ff. Jvfr. Kongens Brev af 5. Aug. 1641.

³⁾ Læs: Serenissimo.

⁴⁾ En af Forhandlingsgjenstandene i Regensburg var en Gjenindsættelse af det pfalziske Hus. Den engelske Afsending fremkom med overordentlig store Fordringer, men der udtrettedes intet.

dy Endnu Erre forhanden. Imens myne tiener uar der *in loco*, da uar dem Ingenting tiil made, Mens dentyd dii motte komme hiid, och dii strax derepther lod komme folckiid Epther dem hiid, da Erkende dy derris groffhed och søgte myn Søn Erdtzbiskopen, at hand lod mig pa anden hand forsta, at kunde dy nu naa ded, som dennom tilforn bødit uar, da uylle dy uerre *contandt*. Huilckiid ieg ochsa for Myn Søn Erdtzbisskoppens skiild Eptherlod, Nemblig at tollen motte *Reduceris*, som den uar *Anno* 1637, Naar dy haffde *contenterit* dem, Som dii haffuer wlouligen *offenderit* och giior dt Skaade. Huad nu uyder skeer, ded lerrer tyden oss. *Vale*. Aff Glyckxborg den 30 *Iulij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

76.

31. Juli 1641.

Til Peder Vibe.

Om Underhandlingerne med de nederlandske Gesandter i Stade. Forskjellige Nyheder om det ostindiske Kompagni i Nederlandene, om Uroligheder i Frankrig og om Tropper, som Kongen af Spanien har draget sammen. Kongen sender nogle Exemplarer af sin Skrivelse til Kurfyrste-Kollegiet. — *Geh. Ark.*

Syden Ieg aff gudtz store Nade heer Er wel och Lyckeligen igen ankommen, Och ieg Erfohr, at dy herren Stathens *deputerede* til Stade med allehande vnderliige Pudtz omgiickis, huoraff man kunde mercke, at ded inted uar derris aluor, Da befohl Ieg Raadiit, at dy skulle *Re-terere* dem hiid, huorpa derris *Ministrj* och Opuarter strax fulde, Huorudoffuer dii herren *deputerede* kam y andre tancker och lod myn Søn Erdtzbyskopen forsta, att om dy motte nyde ded, myne tyener dennom tilforn haffde *presenterit*, daa uar dy uel *contant*, Nemblig at tollen y Sundiit motte *Reduceris*, som den waar *Anno*

1637, huilckiid Ieg for forbenente myn Søns *Intercession* dennom beuylgede, Naar dy *contenterede* mig for dii begangene *Exesser*.

Déd Indianske *companj* y holland staar pa Suage fødder, som aff huosføiiede *Auiser* er at See. Den *Reuolta* ymellom konningen y franckerige och dy *Mall contanten* gaar endnu lystig fordt¹⁾, Och løbber konningens folck fraa ham til dy *mall Contanten*, Saat Suerrig mueligdt herepther lydit hielp aff franckerige skal haffue at foruendte.

Konningen aff hyspannien haffuer faat Sølffuer fladen hiiem, Saoch fadt fra *Meylan* 15000 mand vnder *Mar: d: Lyganes*²⁾ och 8000 fraa *Neapolis* under *Duc: d: Nachero*³⁾, som kan gørre allehande, Om Naboerne icke haffuer derris sag uel y acht.

Huad Ieg niilligen haffuer skreffuen ded Churfurstlige *collegium* tiil, Ded haffuer du herhuos att Emphange⁴⁾. Ieg sender dig fleere End Ett *exemplaar*, paded du kandt deele dem ud yblandt dem, som Erre *Curiosi*.

Aff Glyckstadt den 31 *Iullij Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: P:* wiibe.

77.

2. August 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen venter ikke for det første Svar paa sit Brev til Dronningen af Sverig om hendes Moder. Der siges at være

¹⁾ Greven af Soissons havde i Forbindelse med forskjellige franske Stormænd og støttet af Frankrigs Fjender gjort Opstand. Han sejrede 6. Juli 1641 i Træfningen ved Marfée over de kongelige Tropper, der for en stor Del vægrede sig ved at kæmpe, men han dræbtes selv, og den hele Rejsning faldt dermed snart sammen.

²⁾ o: Marqvien af Leganés.

³⁾ o: Hertugen af Nochera.

⁴⁾ Se ovfr. S. 108 Anm.

kommet svenske Soldater til Pommern og Meklenborg. Kongen nærer ingen Frygt for Kjøbenhavns og Sundets Sikkerhed, men er mere bange for en Indkvartering i Holsten og Landene deromkring. Han omtaler sine Underhandlinger med de nederlandske Gesandter i Stade, hvilke endnu ville trække længe ud, og udtaler sin Tilfredshed med den Maade, hvorpaa Valdemar Christians Rejse til Rusland er opfattet (i Sverig). — *Geh. Ark.*

Dyn skriffuelse, *Daterit* den 28 *Iulij*, Er mig ygar til hande kommen, och deraff forstanden, huad Peder wiibe om Suerrigis tilstand haffuer skreffuen. Pa ded breff, Enkedronningen angar¹⁾, far man inted sa snart beskeen, om Enskøndt den portugissiske²⁾ eller Brandenburgiske³⁾ gesandter inted uar der. Ded suenske folck Siigis heer at uerre pa vnderskedtlige Steder y Pommeren och Meckelenborg ankommen. Københaffuen och Sundit haffuer med gudtz hielp ingen Nød, om Endskøndt der gaar Nogle skiib henad Østersøen. Der Seglede ygar Sex herfra henad køben: Kunde man Sael forseeckere dysse kwarter *et per consequens* dy Nest herhuos liggende lande for Indkvartering, nar denne Manid och den Nestfølgende Er forby, da uar ded gaadt.

At *fauten*, som Indtildis til Stade forløben er, Io *commissariernis* skiild Er, derpa Er ingen thuiffuel. Myne gesandter uar inted sa snart bordte, dy haffde strax bud huos myn Søn Erdtzbiiskoppen, at hand uille bemøiie siig, at ded motte bliiffue ued ded, som dennom *meo nomine* aff *Commissarierne presenterit* war.

Der tør Ingen tencke, at dy erlanger nogiit aff mig, uden at dy forseckerer mig pa god Naboskab att holde. Slager dy ded wd, som dem *presenteris*, Daa tør dy y al sandhed inted komme hiem ygen, huilckit dennom Er

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 97.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 84.

³⁾ Kurfyrsten af Brandenburg havde i Foraaret sendt R. v. Leuchtmar til Stockholm (hans Instrux er af 1. Maj 1641) for at virke for en Vaabenstilstand i Tydskland. Droysen, Gesch. d. preussischen Politik III, 1, 230 f.

sagdt y Øiinen aff købmend. Wyl Suensken bye at sende folck henad tysland, indtil alting bliiffuer klaardt til Stade, da skal dy bye, indtil ded lacker ymod S: Mortens dag, Tii førend uy blyffuer klaar med dy *grauamina* Och med derris *Assecuration* for god Naboskab, da uyl der løbbe En wacker tyd bordt. Gud skee loff, att *commis-sarierne* Erre bordte pa myn Siide.

Ded Er mig kerdt, at dy¹⁾ haffuer den mening om greff woldemars Reiiise, som du skriiffuer. Dy, som Erre y den mening, dennom Er myn gode *Affection* ymod dy Persianer inted bekendt. *Vale*. Aff Glyckxborg den 2 *Au: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

78.

5. August 1641.

Til Korffts Ulfeldt.

Om Kejserens Titel, hvorom Kongen venter nærmere Underretning fra Kansleren. Om Underhandlinger mellem Sverigs tyske Soldater samt weimarske, lyneborgske og hessiske Soldater paa den ene og Kongen paa den anden Side. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Dyn skriffuelse, *daterit* den 20 *Iulii*, er mig y gar til hande kommen, och deraff forstanden, huad der er om den tytel forreløben, Huorpa Ieg dig inted forholder, At Chanseler Friis, som siist døde²⁾, haffuer uerit Arsag derudi, at samme Maner er brugdt. Huad betenckende hand nu haffuer haft derudi, ded kan ingen her wyde. Mens epttherdi der fyndis dy, som erre y den Mening, at samme Chanseler icke haffde befahliit sliigdt, vden at hand haffde

¹⁾ Nemlig i Sverig. Jvfr. ovfr. S. 96 og Brevet Nr. 80.

²⁾ Christian Friis til Kragerup, † 1639.

dertil hafft Arsag, Da er der nu Bud huos den itzige Chanseler at erfahre, huad hand om samme leilighed kan fynde til ephtherretning, huilckit med første Post skal bliffue dig tilskyckit. Dy tydske Soldater, som tiener Suerrigis krone, *item* dy weimarske och Lyneborgske med dy Hessiske hafter hafft derris *deputeride* heer huos mig och *presenterit* mig aldt ded forbenendt folck¹⁾. Och ephtherdi dy inted haffde sliig fulmacht, som mig anstod, da bleffue dy *remitterit* tyl om 14 dage at møde heer. Tyener ded inted til andiit, da tiener ded tyl at gørrer et Skaar ymellom dy Suenske och dy Tydske, sa at Suen-sken inted beholder mere end 600 Mand, som er aff derris *Nation*. *Vale*. Aff Glyckxborg den 5 *Aug: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt til hande.

79.

7. August 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen betvivler, at de svenske Troppers Overrejse til Tydskland kan være bleven forsinket ved Underhandlingerne i Stade, hvilke Underhandlinger endnu ikke ere rykkede en Smule fremad. Han omtaler de tydske Soldaters Uvilje mod at kommanderes af svenske Generaler. — *Geh. Ark.*

Aff dyn Skriffuelse Erfahrer ieg Peder wiibis mening om ded Suenske folckis forreiisen aff Riigit henat tyssland²⁾. At dy skulle uerre kommen sa syldig fordt for dii

¹⁾ Om den stærke Misfornøjelse, som ytrede sig i Sverigs tydske Hær efter Banérs Død, fremkaldt dels ved Udeblivelsen af Sold dels ved nationale Rivninger, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 166 ff. og Cronholm, Trettioåriga kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 456 ff. og 468 ff. Jvfr. Kongens Breve af 7., 21. og 27. Aug., 4. og 14. Sept., 7., 9. og 14. Nov.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 95 f. 114.

tractaters skyld y Stade, ded kan ieg inted bilde mig ind, ty skulle dy haffue byed derepther, daa haffde dy Icke endnu uerrit aff landiit, Ickeheller mueligdt y dette Aar, ty *tractaterne* Erre liige saa neer *hac hora*, som dy uar den dag, dy begindtis, ty ded siinis, at dy skammer siig for ded, som skeed Er, och seer inted, huorledis dy med *Reputation* kan komme fra ded, dy haffuer mueligdt vden *order* loffuit y Suerrig at *prestere*. Tii ded tydske werck paa Suerrigis siide Staar heel Slett, saatt ded kan Eptherr menniskens Øiien indted lenge haffue bestand, ty dy tydske uyl slett inted uerre *commanderit* aff Suenske *generaler*, Mens uyl haffue penge och Ett hoffuid, som Er fød y tysland, Huorudoffuer alle dy pladtzer. som Er besatt med tydske, gaar fraa Suensken. Naar ded skeer, daa kan man komme tilrette med laas¹⁾. *Vale*. Aff Glyckxborg den 7 *Augustj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tyl hande.

80.

7. August 1641.

Til Peder Vibe.

Kongen omtaler de Svenskes uformodede Interesse for Valdemar Christian, deres Stilling til Enkedronning Maria Eleonora og deres Forhold til de tydske Soldater samt det Uheld, der har rømt de Skibe, som skulde konvoyere den portugisiske Gesandt. Om Underhandlingerne i Stade vides intet med Vished. Kongen ser gjerne, at en vis Philip Horn begiver sig til Danmark. Han vil kjøbe nogle Louis de Geer tilhørende Geværer. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriffuelse, *daterit* den 24 *Iulij*, haffuer Ieg Erfahren den wformodendis *Affection*, dy Suenske haffuer ladiid siig mercke med ymod greff woldemar Christian. Gud giiffue, at den ma lenge waare.

¹⁾ Lasse, et Øgenavn for Svenskerne.

Enckedronningen angaendis, da skal hun heel wel uerre tilfriidtz, Naar hun kann Naa ded, som der taliis om y Suerrig. *Quo modo* ded kan bliiffue tyl ueiie bracht, *Hoc nihil ad me*. At dy erre mig Och uorris *Nation* Inted God, ded er inted Nytt. Kunde dy nu ued derris *ministris* och *pensionariis* y tisland offuertale dy tydske Soldater, som findis y derris tiieniste, at bliiffue y tyenisten pa den maner, dy hiidindtil uerrit haffuer, daa haffde dy gaffn deraff.

Der findis ickun 600 indfødde Suenske y *Armeiien*, Och dy andre alle uyl uerre her ¹⁾ manit betaldt och *commanderit* aff En tydsk *generall*, huilckiit dy inted kan gørrer, Huorfor Endomstund Inted uyst huos mig Om pommeren kan Sluttis, ded ma ochsa forsøgis, hurledis ded kan forsøgis.

Att dy skiib, som skulle *confoiiere* den Portugissiske abgesandter ²⁾, Erre Omfalden, ded ma giiffue hannem et gaadt Mod tyl En vnd Ende, ty kan dy icke bliiffue offuen wandiit, sau ydt dy bør, da uyl ded gaa Skaarp til med dem y den Spanske Søe.

Om *tractaterne* tyl Stade Er heer vell saa liiden uys-hed som y Suerrig. Myn søn hertug frederich haffuer nu uerrit her offuer Otte dage och ingen bud hafft fra dy *deputerede* aff holland, der dy dog endnu Erre y Stade. At Chanseleren haffuer holdt ded breff sa hiimmeligdt, som kam aff holland, Dertil uar mueliigdt arsagen, at hand fandt inted ded dery, som *Borell* haffde loffuid hannem.

Saframdt dy gode herrer inted *Remedierer* dii *grauamina*, som aff Stralsundt, Riiga och Reeuel klagis offuer, Da tør dy faa nock at gørrer med derris Egiit.

Naar Phiilip horn begehrrer at begiiffue sig ind y dan-marck, da seer Ieg ded gerne Och uyl *fauorisere* hannem,

¹⁾ Der skal staa: huer.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 84. 97.

Saa uydtt skee kan. *Luiis d. gueres* gewehr angaendis, daa uyl ieg ded beholde, saframdt ded Er gadt købmandtz gottz, och hand uyl giiffue byllic køb.

Aff Glyckxborg den 7 *Augustj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: P:* wybe.

81.

20. August 1641.

Til Rigsraadet.

Dets Betænkning forlanges om Midler til at betale de hvervede Tropper, om Forstærkning af Grev Pentzes Regiment, om Forhindring af de Svenskes Bedragerier i Sundet og om Underhandlingerne med Spanien. — *Geh. Ark.*

Arsagen, huorfor uy pa dette sted Nadiigst haffuer uyllit tyl os lade kalle danmarckis Riigis Raad¹⁾, Er kordtteligen denne.

1. At man y tyde tencker pa myddel til at betale ded geworben folck tyl hest och fodtz med, Icke allene fordi at man nu kan faa dem fordt, Mens ochsa at man kan haffue ded aff dem framdelis, huorfor man Nu En Rom tyd dem vnderholdt haffuer.

2. Att greff Pentziis Regiimentt lyge ued dy Regiimentter y fyrstendommen forsterckit bliiffuer pa 500 mand, Endten aff udskoddit y landit eller med geworben folck, som uyl falde besuerligdt for landiit.

3. At dy Suenskiis bedregery y Sundiit forrekommis med tyenlige myddel. *NB.* Sa lenge den *Resident*, som ligger y helssingør, bliiffuer der, da haffuer man Inted andiit at foruendte End ded samme, om ded Endskøndt icke bliiffuer dreffuen paa den Itzige maner, som Nu skeer.

¹⁾ Ved Brev af 27. Juli var Rigsraadet indkaldt til at møde i Odense 17. Aug. (Sjæll. Tegn. XXVII, 200); men Mødestedet maa være blevet forandret.

4. Hanibal Seestedtz forretning y Hiispannien skall med fiid ygenom sees och deroffuer *Delibereris*, huad *in illo Negotio* diisse Riiger och lande tyl beste kan forre-tagis ¹⁾.

Hadersleffhus den 20 *Augustj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

82.

21. August 1641.

Til Peder Vibe.

Det er unyttigt at søge Oplysninger om den svenske Orlogsflaades Styrke. Kongen omtaler Alliancen mellem Portugal og Sverig, Uenigheden mellem de tydske Soldater og den svenske Regering og en Træfning mellem Katholiker og Protestanter i Tydskland. Han venter paa Svar angaaende den svenske Enkedronning. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse, den 9 *Huius daterit*, haffuer ieg iblandt andit forstanden, at du bemøiier dig at erfahre Manehren och størrelsen aff dy Suenske Orloff Skiib, Huilckit *studium Er nullius usui*.

Den *portugissische* och suenske *Allianse* och gesandens tryckte *discurs* Erre hinanden heel liig. Dentiid ded 13 *cap: Apoca:* ²⁾ bleff skreffue(!) y *patmus*, Da skall der

¹⁾ Rigsraadets Betænkning, dat. Haderslevhus 21. Aug., er underskreven af Christen Thomesen Sehested, Jørgen Urne, Mogens Kaas, Tage Thott, Christoffer Ulfeldt, Just Høg, Jørgen Sefeldt og Hannibal Sehested. Det hedder deri, at der intet andet Middel vides til at betale det hvervede Folk end at tage Pengene af den til Michaelis paabudne Skat; indtil denne indkommer, bedes Kongen foreløbig at komme Riget til Hjælp. Det fraaades at haste med at forstærke Grev Pentzes Regiment; angaaende den svenske Residents urigtige Certifikater kan der forhandles med ham ved næste Herredag. Rigens Raads Breve, Fasc. 52.

²⁾ Der skildrer Dyret med de 7 Hoveder og 10 Horn og med Bespottelsens Navn paa sine Hoveder. L. Engelstoft synes

Neppeligen haffue uerrit tenckt pa Chanseler Oxenstern och hans Selskab.

Regeringen haffde uel En drømmer behoff, som kunde drømme dem nogen penge sammen, huormed dy tydtske kunde *contenteris*, som Erre heel *mall contant*. Kommer nu Offuerster Baur¹⁾ tyl dem, da uyl ded inted bliiffue beder, Eptherdi hand Nu haffuer Merckt dem pussen aff²⁾. Dy keysserlige och dy weiimerske och Suenske haffuer Nu uerrit lystig y tag med huerandre, saat der Er bleffuen wacker *offiserer* pa begge siider. Paa keyserens siide Er graff Broy, och paa den weiimarske Siide greffuen aff Nassau bleffuen, foruden mange vnder *offiserer*³⁾.

Dy gode herrer y Suerrig haffuer Endnu Ingen Arsag til att tencke pa nogen *Reuansi* pa mig, førend Ieg faar beskeen paa ded breff, Encke dronningen angar.

Aff hadersleffhus den 21 *Augustj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Viibe*.

ganske at have misforstaaet Stedet (Det skandinav. Litteraturselsk. Skr. 1811 S. 90).

- ¹⁾ Frederik Bauer var antagen i den danske Konges Tjeneste. Som Generalmajor deltog han 1644–45 i Krigen i Holsten, men indlagde sig alt andet end Berømmelse. Stillet for en Krigsret dømtes han i Jan. 1646 til at miste Livet, og kun mod en stor Bøde af 49,000 Rdl. blev Livet skjænket ham. (Slange S. 1071. 1101. 1229. 1295 f. 1381. 1387. Staatsbürg. Magazin III, 740. 744 ff. 749. Neues Staatsbürg. Mag. I, 877. 879. 882. Christiani u. Hegewisch, Gesch. der Herzogthümer III, 376. Brevet af 4. Sept. 1641). Dog synes ogsaa personlige Fjendskaber at have haft Del i Domfældelsen. Bauer gik derpaa vistnok i en anden Fyrstes Tjeneste, og det ser ud til, at han faa Aar senere fik en Slags Erstatning (Ratjen, Verzeichniss der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 86).
- ²⁾ Det har vel altsaa været Kongens Hensigt at lade Bauer træde i Underhandling med de misfornøjede svenske Oberster.
- ³⁾ 14. Aug. stod der en Træfning ved Hornburg i Nærheden af Wolfenbüttel, i hvilken den kejserlige General Bruay blev slagen. At han faldt, beror paa et falsk Rygte; derimod blev

83.

27. August 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

De Svenskes Sager staa daarlig i Tydskland paa Grund af Pengemangel. Den portugisiske Gesandt i Sverig bliver nu ikke behandlet med den Opmærksomhed som før. De Svenskes tyske Tropper og ligesaa de weimarske og lyneborgske ønske Fred. Kongen haaber, at den lille Hær, hvormed han vil lejre sig i Holsten, vil indgyde Respekt. Uenigheden med Nederlænderne om Sundtolden var bilagt, da Underhandlingerne pludselig afbrødes. Den engelske Gesandt Roes Forhandlinger med Kejseren ville blive frugtesløse. Med Hensyn til Freden i Tydskland maa Pfalzgreven have sine Lande igjen, men han kan ikke opnaa Kurværdigheden strax. Kongen haaber, at der skal opstaa Tvist mellem Generalstaterne og Sverig. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriffuelse, *daterit* den 11 *Huius*, er mig Igar tilhande kommen, Och deraff forstanden tylstanden y ded lau, du nu *uerserer* y¹⁾.

Dy suenskiis dondt y tiisland star pa skrøbbelige fødder. Dy, som uar henne y suerrig huos Regeringen om Penge tiil *Armeien*, dy erre kommen tilbage och ingen bracht med, mens tilsaun²⁾ pa Penge, dog *quando* Er inted derhuos³⁾. Dem *resterer* 8⁴⁾ gange 100 tussind daler, som neppeligen fiindes y suerrig. At dy gerne gjorde ded, dy kunde, ded er deraff at erfahre, At dii stackiit siiden haffuer soldt Luiis *de gerres* aff kronens godtz for 80⁵⁾ tussind daler.

en Broder af ham, der var Ritmester, fangen (Chemnitz, Schwedischer in Teutschland geführter Krieg IV, 1, 54). Paa svensk-tydsk Side faldt Grev Vilhelm Otto af Nassau.

¹⁾ Nemlig Regensburg.

²⁾ Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.). Klev. har: tilsuar.

³⁾ Paa de misfornøjede tyske Officerers Vegne vare Rochow og Mortaigne sendte til Sverig for at kræve tilgodehavende Penge. I Juni kom de til Stockholm, men først 5. Aug. stededes de for Regeringen. Man vandt dem ved Gaver, og skjønt de vendte tilbage uden at have faaet, hvad de skulde fordre, lykkedes det dog at dæmpe Misfornøjelsen. Cronholm, Trettioåriga kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 456 ff. 472.

⁴⁾ Langebeks Afskr. har: 5.

⁵⁾ Langebeks Afskr.: 50. Den svenske Regering overdrog 11.

Den Portugisische gesanter y suerrig gar nu tiil fodtz pa dy steeder, der som hand tilforn bleff agiid hen med dronningens kudz.

Der kan ingen troe, huilcken offuerløb man haffuer heer aff dii suenskiis Offiserer, som alle begerer att uerre vnder mig uden Penge, til at Erlange friid y tyssland.

Wyl keysseren indga en oprichtig *Ammistiam*, Ieg uil forsickere hannem pa aldt ded tydske folck, suensken haffuer, *item* ded weiimerske och lyneborgske folck tiil hans tieniste. Huad du kandt mercke, at dii holder aff sliig myn *intention*, ded skaldt du lade mig uyde.

Ieg habis med gudtz hielp, at woris ringe *Armej*, som bestaar y 1000 Heste och 9000 tiill fodtz, skal bliiffue sa høiidt *estimerit* som ingen aff alle dy andre, som pa benen Er, huormed ieg med ded første achter at *campere* ued Alleren ¹⁾).

Den *differens* om tollen y sundit uar aldt *componerit*, at ded skulle bliiffue ued ded Aar *Anno* 1637 ²⁾, mens dentyd dy fick en *expres* aff Suerrig, da *interrumperede* ³⁾ *tractaterne* och droge bordt. Ieg haffuer sendt myn *Resident* y Holland ⁴⁾ aldt ded, [som] ⁵⁾ *tracterit* Er, med *creditif* til Prindtzen, huos huem dii Hollandske abgesandter liiden tack skal fortiene.

Ded, som *M: Roe tractere* ⁶⁾ med mig, tollen y Sun-

Sept. 1641 Louis de Geer Finspång, vurderet til 50,557 Rdl., i Afregning paa hans Fordringer. (Burén) Tankar öfwer Landt-Bruket, Bergs-Rörelsen, Manufacturerne o. Handlen uti förre Gustafianske Tidehwarfwet, med tillämpadt Åre-minne öfwer Louis de Geer, Linköp. 1790, S. 305.

¹⁾ Om denne Lejrsamling jvfr. Slange S. 1063 f. og Brevene af 4. Sept. og 7. Nov. 1641.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 106. 109. 111.

³⁾ Her mangler Ordet: de.

⁴⁾ Martin Tancke.

⁵⁾ Det indklamrede Ord tilføjet efter Langebeks Afskr.

⁶⁾ o: tracterede. Underhandlingerne dreves i Begyndelsen af 1640 (forrige Bind S. 311). Christian IV ratificerede Traktaten 22. Marts 1641 (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 268).

dit angaendis, ded haffuer kon: inted toridt *confirmere*, mens sendt ded med Niels wiind tilbage igen ¹⁾.

Huilckit uil gørre hannem stor *credit* huos keysseren, nar hand Erfarer, huorledis dy omgaas mig, huilckiit du smuck høffelig kandt lade hannem forsta.

Huad som nu sluttis huos keysseren och inted aff *parlamentit confirmeris*, det Er liige sa megit, som ded uar *tracterit* med keysserens kock.

Hans fulmacht pa ded, hand *tracterede* med mig, den haffuer kon: selfuer vnderskreffuen och siiden Inted achiid uyder, end En gemen kompan den haffte vnderskreffuen.

Huad hans *Credit* nu kan mehre gelde End tilforn, ded seer Ieg inted, hand bringer mig pa omkostning, Och ieg kan pa den uys inted uyde huortil. Der kan Ingen oprichtig *Amnistia acceperis*, vden att Paldtzgreffuen och hans foruandter faar derris igen, mens att Erlange Churdit nu strax igen, dertil seer ieg ingen middel.

Peder wiibe skreff mig til for faa dage siiden, att dy hollender haffde *arresterit* thuende Suenske skiib y Holland, huorfor dy suenske haffuer *arresterit* thuende Hollender y suerrig igen, Saat ieg habiis, at dy y steeden for ded, at dy uylle føre mig och dy Hollender sammen, kommer selfuer y Haar sammen. *Vale*. Aff glyckxborg den 27 *Augustj Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwfeldt til hande.

84.

2. Septbr. 1641.

Til Peder Vibe.

De nederlandske Gesandter ere paa Vejen fra Stade til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

¹⁾ 15. April 1641 fik Niels Vind 200 Rdl. i Rejsepenge til England (Rentemestr. Regnsk.). Det er uden Tvivl den „nobilis noster aulicus“, som Kongen i et Brev af 13. April til Karl I omtaler som sendt til England (Geh. Ark., Latina). Jvfr. Slange S. 1091.

Siiden ieg skreff siist, da er heer inted sønderligt forrefallen, wdenat der kam denne tyme En tiil mig, som berettede, at dy Stadyske gesandter kam nu strax hiid fraa Stade.

Dii uar aldt henad førde, Och dentyd dy saa, at man skøtte ded inted, da wende dy om Igen och drog hiid. Huad deraff Nu uyder bliiffuer deraff, ded giiffuer tyden. Aff glyckstadt den 2 *Septem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Viibe.*

85.

4. Septbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.

De nederlandske Gesandter ere komne fra Stade til Glückstadt, hvor de nu skulle have Audiens. Det siges, at Lennart Torstenson med det første kommer til Tydskland med en stor Sum Penge til de svenske Soldater. Kongen ønsker, at hans Hær snart var samlet i Holsten, for at han inden sin Bortrejse kan lægge den i Lejr; men før den nye Officer, Bauer, er kommen, kan Kongen ikke drage derfra. — *Geh. Ark. Orig. sønderreven.*

Epther at dy Stadieske gesandter inted kunde finde pa fleere Pudtz, End forrebracht u[ar], Da forandrede dy lufften och droge hen til førde tiil at *imaginere* werden, at dy u[il]le *Interrumpere tractaterne* och gaa hiiem. Mens dentiid dy merckede, [at] man skøtte ded Inted, Da beginte dy at *tractere* fra førde hiid med myn søn[s] tyener, Och der dy fornam, at dii lige sa lydit kunde *effectuere* med Snack til førde som til Stade, Da lod dii mig forsta dennom at haffue *credenciales* fra derris herrer Och begerede *Audiens* huos mig. Der dennom Nu den beuylgiit bleff, da kam dii strax hiid, Och war nogiit høffeliger End tiilfor, Om ded ellers uyl haffue bestand. Saframdt dy nu ydag vnderskriiffuer ded, som med myn Søn Erdtziiskoppen afftaliit Er, Da skal dy haffue *Audiens* y mor-

gen Epther predicken¹⁾. Gaar alting wel, Som med gудtz hielp uel skeer, da griiber *podagra* uyst Chanseler Oxenstern sterck an igen. Heer haffuer man dageliigens *officerer*, som kommer aff Suerrig tyl at gørere folck uys, att Lennerdt tostensøn kommer med ded første med En heel hab penge tyl ded Suenske folck, huilckiit om ded icke med ded første skeer, daa uyl ded giiffue stor forandring ymellom herr och knechtt. Wor herre giiffue, at uorris Soldater dtz uar ankommen, paded Ieg for myn forreiissen herfra kunde *campere* dem Baur, som Er antagen y *Maior* Randtzous Saligs steed, kommer tylsted igen²⁾ skulle skee inden 14 dage, da kan ieg inted begiiffue mig herfra, Tii att lade folckiit uden *commando*, Aldenstund man ingen uendte aff hertugen aff holstein, y sønderlighed mens yafftis kam fra Regensburch, huoraff Er at Erfahre, huor. *Valete*. Aff Glyckxborg den 4 Sep: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tomme[ssøn] Och Rentemeiisteren Iørgen wii[nd] tiil hande.

86.

5. Septbr. 1641.

Til Peder Vibe.

Jo flere Tropper, der sendes fra Sverig til Tydskland, desto bedre. Uden Penge kan den nye svenske Hærfører intet udrette.

¹⁾ Kongen omtaler slet ikke i Brevet, at han havde gjort Gesandterne en Indrømmelse ved at erklære, at Nedsættelsen af Sundtolden for Nederländerne til, hvad den var 1637, skulde vare i 5 Aar fra 1. Nov. 1641 (Fridericia, anf. Skr. II, 277, jvfr. ovfr. S. 106. 109).

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 120.

Hvor længe den svenske Regering end er om at besvare Kongens Brev om Enkedronningen, maa den dog tilsidst give et Svar. Fra Portugal kan Sverig ikke vente stor Hjælp. De nederlandske Gesandters Iver for en Forsoning med Danmark er afkølet. Peder Vibe faar Orlov paa nogle faa Uger. — *Geh. Ark.*

Dyne thuende skriiffuelser, ded Ene den 19 och ded andit den 21 *Au: daterit*, Er mig y dag tilhande kommen, Och deraff *contenta* forstanden, Huorpa ieg dig inted forholder, At ded Er gadt for oss, att der sendis Stercke *trupper* aff landiit, Tii Io fleere dy sender ud, Io ferre bliiffuer der tiilbage. Der kommer mueligdt Icke mange tylbage aff dem, som kommer ud. Om Lennardt tosten-søn skøndt kommer for En dag uden Penge, da Retter hand inted ud, ty dy tydske sender aldt derris formue Ind y Stederne. Med ded suar, dy byer sa lenge med, Enckedronningen angaendis, kan dii forhaale saa lenge ded lyster dem, mens dii faar dog Engang herfor dermed ¹⁾.

Erlanger dy Icke større *Assistens* aff dy andre derris *Confedererede* End aff dy *Portugisser*, da kommer dy inted langdt dermed. Dii hollender siinis inted Nu sa Iffuerig y sagen, som dii uar, først dy kam hiid. Dy faar *Audiens* y morgen Och bliiffuer *tracterit* her oppe. Dyn forloff angaendis tiil at drage y danmark, Da kandtu pa Nogle uggers tyd drage y danmarck ²⁾, mens med ded første begiiffue dig tilbage ygen.

Glyckxborg den 5 *Sep: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

87.

10. Septbr. 1641.

Til Tolderne i Sundet.

Om Udbetaling af Penge for indkjøbt Vin. — *Geh. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1641.*

¹⁾ Svaret var da skrevet; det er fra 31. Aug. Se Brevet af 7. Oktbr. 1641.

²⁾ Nærmere herom i Brevet af 7. Oktbr. 1641.

Tolleren y helssingør skal betale *Arnoldo* kolario fulmechtigen Iohan horn 24 Støcker Riins wiin Ammen aff den beste for 28 rix daler *in spetie* Och den, som riinger Er, for 26 daler.

Glyckxburg den 10 *Sep: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Ordinant[z], Huorepther tollerne y Sundiit sig skall rette¹⁾.

88.

14. Septbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Forholdet mellem Kejseren og Kongen er ikke blevet daarligt; Hamborg har vel arbejdet derpaa, men har nu faaet andet at tage Vare. Generalstaternes Gesandter ere blevne mere medgjørliche. Kongen haaber snart at kunne komme til Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse med Steffningsbagen Er mig tilhande kommen, Och deraff dyn mening forstanden. Angaendis keysseren och mig, da er der inted oss ymellom *passerit*, som kan *Mouere* nogit, som kunde y nogen made *causere* nogen wliist. Ded, som *passerit* Er, ded haffuer dy Erlige hamborger bracht til ueiie, som gerne haffde hafft derris fynger y ded greffskafft Pynnenberg, huilckit numehr er *Expirerit*, Saat man nu inted hører mehre dertiil. Dy haffuer nu faat sa megit med Borgeriit at gørrer, saat dy

¹⁾ Vedlagt findes Kongens Vinskjænk, Reinholt thor Schmedes Anvisning, dat. Helsingør 6. Oktbr. 1641, til Tolderne i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen om at betale Arnold Calenius' Fuldmægtig Johan Horn Penge for 156½ Amer 6 Firtel Rhinskvin, à 28 Rdl. pr. Ame, og for 47 Amer 5 Firtel Rhinskvin, à 26 Rdl. pr. Ame, som Kongen har afkjøbt ham, og som han selv paa Kongens Vegne har modtaget, samt Johan Horns Kvittering, dat. Helsingør 7. Oktbr. 1641, for 5618½ enk. Rdl.

glemmer ded forrige¹⁾. Ieg habis, at dy kommer wel tyl bedre tancker, End som dy hiidintil hafft haffuer. Paa dy herren Stathen gesandter Er munden Stoppiit, saat man nu retuel kan komme til rette med dem, Saat dy numer tacker och inted klager, Som du vdførliger Erfahrer, Nar Iørgen Seefeldt och hanibal Seested kommer til stede.

Steffningss bagen uyl Ieg sende dig med dennom tilbage igen Och følge, Naar gud uyl, ded kan skee uden fahre, Som ieg dog habis med gudtz hiielp at kunde skee med ded første. *Vale.* Aff Glyckxborg den 14 *Septem:* Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen til hande.

89.

14. Septbr. 1641.

Til Peder Vibe.

Kongens Forhold til Kejseren er ikke blevet forværret; kun har Hamborg søgt at faa Kejseren til at gjøre Byen Indrømmelser i Pinneberg. Sverigs Hær i Tydskland er paa Veje til at falde fra. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, den 29 *Au: daterit*, Er mig tilhande kommen, Och deraff *Contenta* forstanden. Ded, dy gode herrer y Suerrig *imaginerer* siig, att mig och keysseren skulle uerre fallen nogit ymellom, som kunde *causere* nogen wliist, Derudi forløbber dii dem Storligen, Der ieg dog uel ued, at dy gerne saa, at ded uar saledis. Ieg och keysseren haffuer inted hafft med hinanden at gørrer vden ded, som dii Erlige Hamborger haffuer bracht til

¹⁾ Om Stridighederne 1641 mellem Raadet og Borgerskabet i Hamborg, især angaaende et Laan, som Raadet havde optaget, samt Valget af Dr. Broderus Pauli fra Husum til Syndikus, se Versuch einer zuverlässigen Nachricht von dem kirchlichen und politischen Zustande der Stadt Hamburg III, 1733, S. 484, og Gallois, Geschichte der Stadt Hamburg I, 439.

ueiie, Nemblig att dii Bød keysseren penge for ded, som inted stod tyl keysseren att selge, y ded greffskafft Pynenberg. Ded Er vnder, at Chanseler Oxenstern inted taler Om ded, som y hamborg gar y suang, Nemblig at Ieg uyll *debussere* derriss *Armei* y tysland. Den er pa gode ueiie at gørre it sprøng.

Aff Glyckxborg den 14 *Sep: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: *A M: M: wybe.*

90.

17. Septbr. 1641.

Til Korffits Ulfeldt.

Da det ser ud til, at Underhandlingerne med Kejseren ville tage lang Tid og kræve mange Penge, maaske til Unytte, skal han overdrage Sagernes videre Førelse til Dr. Bidenbach. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriffuelse, *daterit* den 1 *Huius*, Er mig til hande kommen, och deraff forstanden, huissom huos keysseren *passerit* Er, och huad der Endnu y wendte Er, Som uyl tage lang tyd och forarsage stor Pengespiilden, som Ieg dageligen Erfahrer aff dyne wexelseddeler, Och man Enda Inted ued, om man fortien tack dermed, y sønderlighed om *M: Roes Credit* inted gelder mehre y denne sag, End den galdt y ded, hand giiorde med mig, Tii ded bleff sendt mig tilbage igen och inted *confirmerit* aff konningen, wansiit hans *Credenciales* uar behengdt med ded store seegel¹⁾. Huorfor du Inted haffuer at følge henad wiien, mens lade *D: Biidenbach more solito* tale paa Sagen²⁾. *Vale.* Aff glyckxborch den 17 *Sep: Anno* 1641.

Christian.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 122 f.

²⁾ Om Underhandlingernes Henvisning til Wien jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 159.

Herhuos Er Ett *creditif* for D: Bydenbach at *tractere* y Sagen.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

91.

2. Oktbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Urne.

Kongen vil efter Løfte komme til Henrik Hvitfeldts Datters Bryllup, men uden at ville deltage i den hele Ceremoni. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg haffuer loffuit at komme tiil H: hendrich huiitfeldtz datters briillup¹⁾, Da uyl ieg, om gud uyl, sliigdt ochsa Eptherkomme, Dog inted følge Brudgommen y kyrcken, Mens uyl uden nogen *seremonj* Stylle mig Ind y kompaniit²⁾ paa ded lau, Naar Brudden fiindis der. Ieg uyl ochsa uerre forskanit for dy første dandtze. *Valete.* Aff køben: Slott Den 2 *Octo: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen och Riigens Marss tiil hande.

92.

7. Oktbr. 1641.

Til Jørgen Urne.

Da Peder Vibe kan ventes at ville benytte sit Besøg i Danmark til at holde Bryllup, og Kongen maaske vil gjøre et Gilde for ham. skal Jomfruen i Tide anbringes i et andet Hus, da hendes Moder ikke kan komme i Kongens Nærværelse, eftersom der er gaaet offentlig Dom paa hendes Mund. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Henrik Hvitfeldts Datter Øllegaard (f. 1622 † 1655) havde 3. Oktbr. 1641 Bryllup med Joachim Gersdorf.

²⁾ Det danske Kompagnihus (i Kompagnistræde).

Epthersom for nogen tiid siiden Er fru Ellen Marsuyn befahlid at fornemme huos frederich Budde, Om hand uylle vnde Peder wybe syn datter¹⁾, Och hun mig derpa haffuer ladit forsta, att sliigdt med foreldernis willie kunde skee, Huorpa Ieg sliigdt Peder wiibe haffuer ladiit forsta, Och hand Epther sliig leilighed haffuer begehrit att motte forløffuis at drage tiil danmarck, Daa Eptherdi sliigdt hannem tiilladt Er, Och hand mueligdt, nar hand ankommer, uyl anuende syn fiid, at hand med ded første kunde faa bryllup med Iomfruen Och tage den med siig henad suerrig, Ieg ochsa kunde faa y siinde at gøre hannem Et lydit afftens gylde, Huorfor uyl fornøden uerre, at Iomfruen y tyde kommer y Ett andiit huus, End som Ieg fornemmer hinder Nu att uerre y, I betrachtning at Moderen inted kan steedis at komme y myn *presens*, Aldenstund der Er gangen Offendtlig dom paa hynders Mund. *Vale*. Aff køben: Slott Den 7 *Octobris Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Riigens Maarss tiil hande.

¹⁾ Peder Vibe havde 24. Okt. 1641 Bryllup med Anne Kathrine Budde, f. 1619 † 1665, en Datter af Frederik Budde til Tøllist (paa Øsel) og Karen Urup. Ved Brev af 23. Okt. indbødes en Del af Adelen til Brylluppet, som Kongen vilde gjøre i Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVII, 230). Efter Peder Vibes Død 1658 ægtede hans Enke Joachim Frederik Vind. Personalhist. Tidsskr. III, 202 Stamtv. Naar her, ligesom tidligere i Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 84, Peder Vibes Bryllup er henført til 24. Okt. 1639 i Stedet for 1641, er dette foranlediget ved en Fejl i Biskop Jakob Matthisens Tegnebog (Danske Mag. I, 220), der ogsaa henlægger Hans Ulrik Gylde-løves Bryllup til 10. Okt. 1639 i Stedet for 1641 (Danske Samlinger 2. R. III, 389. Nye Danske Mag. II, 4). 10. og 24. Okt. faldt netop 1641 paa Søndage, paa hvilken Ugedag Bryllupper da næsten altid holdtes. Fejlene hidrøre ikke fra Ud-gaven, men findes mærkelig nok i selve den originale „Tegnebog“ (Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1358). — Karen Urup maa være den „Frue af Øsel“, som er nævnet i det Foregaaende S. 64 og 77.

93.

7. Oktbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er utilfreds med Dronningen af Sverigs Svar angaaende hendes Moder, hvoraf han har modtaget Kopi; der skal forlanges et andet Svar. — *Geh. Ark.*

Den offuerskiickede *Copie* aff Peder wiibe, Dronningen aff Suergis Suar tiil mig Angaendis hinders frumoder, haffuer Ieg leest Och dedsamme Ett rett Suensk Suaar Och geheii¹⁾ breff at uerre befunden, I betrachtning At om Endskøndt Enckedronningen *hac hora* war y Priissen, Daa gaff dy hinder dog inted, førend Churfursten aff Brandenburg, som derris Offendtlige fiinde, Erlanger keysserens *consens* offuer ded, som Imellom dem och samme Churfurst, ded førstendom Pommeren angaendis, kan bliiffue sluttiit.

Dertiilmed da lader dy siig *tacite* mercke, liige som man heer skulle giiffue hinder anleiidung tiil sliigdt, Der dog ded Stentyne(!) sauel som ded syste²⁾ fordrag vdttriickeligen haffuer y munden, att ded skal staa Enhuer frii for at tage siin *Retrette* y den andens Riiger och lande, Naar behoff gørris. Huorfor der uyl *Vrgeris* pa Ett andiit suar for allehande *consequentier* skild, Som uyl *premediteris*, førend ded Rette³⁾ ankommer.

Køben: Slott den 7 *Octo: Anno* 1641.

Christian.

94.

17. Oktbr. 1641.

Til Leonora Christina.

Hun skal tale med sin Søster Hedevig om en Uenighed, der siges at være opstaaet mellem hende og hendes Fæstemand Ebbe Ulfeldt. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Ordet maa vistnok have Betydningen af at narre.

²⁾ Det knærødske.

³⁾ o: det officielle Aktstykke. Den svenske Regerings Skrivelse til Christian IV, dat. 31. Aug., er trykt i *Det skandinav. Litteraturselsk. Skr.* 1811 S. 92 ff.

Elskelige, kerre datter, Epthersom der formenis, at der skall uerre kommen nogen mysforstand ymellom dyn Søster Heddewich Och Ebbe wlfeldt, Sa, Endog ieg derom Ingen wiished haffuer, Daa skaldtu dog lade samme dyn Søster forsta, Att Saframdt hun till Sliigdt haffuer byllig arsag, At ieg daa uyl gørre ded dertyl, som En fader bør att gørre. Mens ladder hun siig dertiil aff andre, y huem dii och uerre kan, forleiide, Daa kan hun letteligen tencke, huad for En Ende ded uyl tage¹⁾.

Køben: Slott den 17 *Octobris Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Myn Elskelige kere datter Eleenora kyrstina til hande.

95.

19. Oktbr. 1641.

Til Rentemestrene(?).

Om Udbetaling af en Del Penge. — *Kgl. Bibl.*

Tiil huem dii Penning, som kommer fra *Croneborg*:

<i>Cornelius</i> Claussen klump ²⁾	7981 dl.
Hans Bøiisen til hoffolckit aff kammerit	7486
Hans Boiisøn aff Renterit	4522
for Perler tiil Børnen	346
wexell pa Engeland	2050
Eyler wlfeldt ³⁾ <i>gaisi</i>	5000
wexell for Hanibal Seested	7860

¹⁾ Hedevisg og Ebbe Ulfeldts Bryllup stod 6. Nov. 1642. Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, XLIV.

²⁾ 21. Oktbr. 1641 fik Kornelius Klausen Klump af Amsterdam udbetalt fra Rentekammeret 7981 Rdl., som Kongen „af synderlige Gunst og Naade hannem naadigst haver skjænket og foræret for et hans Skib, kaldtes den store Alexander, hannem in Augusto Ao. 1639 blev prisgiort“ (Rentemestr. Regnsk.).

³⁾ Dansk Resident i Spanien.

Dii dageliige Opuardter	1761 dl.
<i>D: fabritius</i> ¹⁾	1000
Steen Bilde	5000
Den hollandtske <i>Resident</i>	500
Laueress Ebbissøns ²⁾ hoffuidstol och Rente	7800
Hendrich Byskop for wull, Maldt och Rue	10000
for nogiit godtz, som bleff <i>confischerit</i> for ham: ³⁾ godtz	2000
Rossenmeiiers Encke for krud ⁴⁾	3000
Aff denne Summa skall kordttis 1000 dl. for ded breff, som Hans Iensøn haffuer vdgiiiffuen, huorfor <i>Summen</i> Er	66306 ⁵⁾
Paa køben: Slott den 19 <i>Octo: Anno</i> 1641.	

Christian.

96.

27. Oktbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal sende Kongen Kopien af det sidste svenske Brev om Enkedronningen af Sverig. — *Geh. Ark.*

Ephtherdi Enkedronningen formener att uerre Nogen tilsaun om En summa penning huer Aar udi ded siiste

¹⁾ Der var to Doctores medicinæ af dette Navn, nemlig Kongens Livlæge Jakob Fabricius (f. 1576 † 1652) og Steffen Rodes Svigersøn Christian Fabricius (f. 1601 † 1666), der praktiserede i Kjøbenhavn. Det var den første af disse, som 21. Oktbr. 1641 fik udbetalt 1000 Rdl., hans resterende Besoldning for et Aar fra 25. Aug. 1640 af (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ Adelsmanden Lavrits Ebbesen Udsen.

³⁾ o: Hamborger.

⁴⁾ Henrik Rosenmeyers Enke Margrethe havde Fuglevad Krudtmølle (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat, V, 175. 234. 245). Hun døde 1655 (Personallhist. Tidsskrift I, 197). Hun var en Datter af Peder Karlsen, Raadmand i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. III, 234. IV, 124).

⁵⁾ Dette er Summen af alle de opførte Pengebeløb uden Fra-
drag af de 1000 Rdl.

suar, som Peder wiibe med brachte, huorfor du skaldt sende mig den *Copie*, som dig aff Peder wybe bleff tilskickit.

Køben: Slott den 27 Octo: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

97.

Oktbr. 1641¹⁾.

Til Frederik Günther.

Udkast til Skrivelser til Hertugerne af den sønderborgske og plønske Linie om at stille Tropper og om at betale en Gjæld til en Mand fra Augsburg. — *Geh. Ark.*

Skreiiben an dii herdtzogen von der Sunderburgiisker Lynie.

Dass sii Erstes tages ihren Rostdinst von dii Erkauffte adeliche giither Nach der Slessuiigske *compani* senden Sollen.

Item das H: hans Christian ²⁾ Seiinen Brudern ³⁾, der so Skiilett, dahin haldten soll, das Er Eiinen Man von Auxburch mit Namen Phiilip hinhöffuer 400 dl. zahlen soll.

An H: Iochim Ernst ⁴⁾ soll geskriiben werden, das Er den mangell an Pherden, so Er zu halthen skiildig, mit dem Ersten Ergendtzen Soll vndt nach dem lager senden.

¹⁾ I Følge Frederik Günthers Paaskrift.

²⁾ Hans Christian af Holsten-Sønderborg, f. 1607 † 1653, ældste Søn af Hertug Alexander af Slesvig-Holsten-Sønderborg.

³⁾ Han havde fem Brødre: Alexander Henrik, Ernst Gynther, Georg Frederik, August Philip, Philip Ludvig.

⁴⁾ Joachim Ernst af Slesvig-Holsten-Pløn, f. 1595 † 1671, Broder til den nys nævnte Alexander.

98.

1. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

En af Professorerne paa Sorø skal i Hofmesterens Fraværelse føre Tilsyn med Anstalten. — *Geh. Ark.*

Pa denne Reiisse haffuer Ieg Merckt, At saframdt ded skall gaa rett til med vngdommen pa Soer, Da skall En aff *professoren* haffue opsicht med alting y Hoffmeisterens ¹⁾ *Absens*. Tii ded mercker Ieg, Att all den *disorder*, der Er kommen paa Samme sted y H: Iost høgs tiid, den Er kommen, at hand tydt uaar siig och lenge derfraa tilliige, Och hand kunde ingen *inspection* ymidlertyd fordrage. Huorfor sliigdt uyl haffuis y acht. *Vale*. Aff Anderskou Slott den 1 *Nouembris Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

99.

1. Novbr. 1641.

Til Rentemestrene.

Til Istandsættelsen af nogle Kamre paa Sorø skal der sendes Tømmer og Brædder; ligeledes skal der sendes Messingtøj til Antvorskov. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Eder bekendt Er, Att der skal fiies nogle kammer pa Soer tiil dii vnge herrer²⁾ Och wldrich

¹⁾ Henrik Rammel afløste 1640 Just Høg som Hofmester paa Sorø og beklædte Stillingen til 1649.

²⁾ Nemlig Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav, s. ovfr. S. 34. Kongen gav 19. og 22. Oktbr. Lensmanden paa Antvorskov Wenzel Rothkirch forskjellige Ordre om at skaffe noget Inventarium samt Bygningsmateriale til Sorø i Anledning af Kamrenes Istandsættelse. Sjæll. Tegn. XXVII, 223. 228.

Christian¹⁾, Da Eptherdi dertiil behøffuis tømmer och deeler Epther huosføiiede Seddell, Da skall y strax skaffe Sliigdt tiil wandtz henad korssør, gud giiffue huor y och tager ded. Der sendis ochsa En party Messing tøy med, y huiis sted y skall sende andiit hiid, som Er stercker.

Aff Anderskou Slott den 1 *Nouem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

100.

3. Novbr. 1641.

Til Rentemestrene.

En Blegdam ved Kjøbenhavn skal sælges. Taget paa Jermers Skanse skal istandsættes. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 E.*

Den Blegdam med ded derhuos liggendis huus, som ligger ymellom københaffuen Bye och myn ladgardt, Skal selgiis tiil huem der uyl giiffue penning derfor.

Borgemeister och Raad y køben: skall befahlis, at dy laader hielpe taggiit paa Iermer Skandtze²⁾ paa dii Steeder, som fiellene Erre bordtte aff taggiit. Hadersleffhus den 3 *Nouem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

101.

4. Novbr. 1641.

Til Rentemestrene.

Organisten Mikkel Krakowitz skal rejse til Haderslev for at prøve et nyt Orgel. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Ulrik Christian Gyldenløve kom i Januar 1642 til Sorø.

²⁾ Jermers Skanse, nu Helmers Bastion, ved det Hjørne, hvor Nørre- og Vestervold støde sammen, var 1607 bekostet om-

Denne herhuosføiiede wogen pass skal tylstillis hoff Organisten Mychel krackeydtz ¹⁾, Att hand siig hiid forføiier Och heer y Slodtz kyrcken forsøger, Om ded Orgeuerck, som Iohan Iorens ²⁾ giordt haffuer, Epther *Contractens* Indhold forferdiget Er ³⁾.

Paa Hadersleff hus den 4 No: Anno 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande ⁴⁾.

102.

7. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er kommen til Glückstadt, hvorfra han vil begive sig til Lejren. Her hersker ikke saa megen Sygdom, som Rygtet

lagt af Magistraten (Lassen, Doc. og Actst. til Kiøbenhavn Befæstnings Hist. S. 38 f.), rimeligvis fordi den udgjorde en Del af den ældre Befæstning (jvfr. Nielsen, Kjøbenhavn Hist. og Beskriv. I, 51). Derfor paalægges det nu Magistraten at lade Istandsættelsen udføre.

¹⁾ Jvfr. Dsk. Mag. V, 206. Both, Kjøbenhavn S. 202. Nielsen, Kjøbenhavn Diplomater III, 249. 253.

²⁾ Johan Lorenz gjorde 1636 Orgelet til Kronborg (Danske Samlinger V, 192); han er rimeligvis identisk med den Johan Laurentsen, som 1619 paatog sig at bygge et Orgelværk til Trefoldighedskirken i Christiansstad i Lighed med det Orgel, han havde bygget til Frederiksborg Slotskirke (Molbech, Christian IV's egh. Breve I, 306 f.; ellers anføres der andre Navne paa dem, der byggede Orgelerne i Frederiksborg, se Danske Samlinger II, 124. 127. Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 218. 238 f.). Han er Fader til den Mand af samme Navn, der var Organist ved Nikolaj Kirke i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavn Diplomater. I, 729. II, 808. III, 263 f. 409. 667. V, 114. VI, 238), og som omkom 1689 ved Amalienborgs Brand med sin Hustru og to Datterbørn (Minerva 1804, IV, 29 Personalhist. Tidsskr. I, 223).

³⁾ 19. Marts 1642 fik Johan Lorenz Slutningsbetaling for Orgelet paa Haderslevhus. Hans hele Betaling var 1700 Rdl., hvoraf de 750 vare ham betalte af Kongens eget Kammer (Rentemestr. Regnsk.).

⁴⁾ Modtaget 4. Novbr.

har sagt, og Hullerne kunne let udfyldes. Der skal i Tide tænkes paa Gesandter til Underhandlingerne i Münster og Osna-brück og paa Pengemidler til dem. Misfornøjelsen blandt Sverigs tydske Tropper er stor, og fra Frankrig vil Sverig næppe faa synderlig Hjælp. — *Geh. Ark.*

Ieg Er, gud uerre loffuid, ygar wel kommen hiid Och achter, Om gud uyll, offuermorgen at begiiffue mig herfra henad legerit ¹⁾, vdi huilckit der findis, gud uerre Ehriit, icke neer sa megiit siigdom, som dii y danmarck haffde wdsprengdt. Der findis kon 156 Siige, huoraff 4 Erre døde, Pa huilcken skade man snaardt kan rade bod pa dii steeder, som legerit ligger, ty ded hessiske *Infanterie* kommer dageligen løbendis, Och dii hamborger Erre nu bleffuen Saa kloge, att dy styller derris werbing Ind.

Eptherdi friidtz *tractationen* Nuhmer Er ansat at skulle anga y Mynster Och Ossnabrigge den 1 *Ianuarij* først komendis, da uyl der tenckis pa y tyde, huem der skal derhen, Och huor myddelen dertiil skal tagiis, Tii myne middel Erre bade diig och dy andre bekendt. Huad der skal skee, ded uyl uerre snardt. Dy, der skal derhen, dy skall y tyde uyde ded, paded dy kan uerre Om wogne, heste Och folck ²⁾.

Dy suenske gaar offuer Elffuen y den mening, att dii uyl *coniungere* sig med dy tydske, som tyener Suerig, som Er hel *mall contant* Och lader sig fornemme, att dy inted achter lenger att sette hudden tiil Och lade dy suenske berre priissen derfra, nar nogit skeer. Dii tør uel offendtlig lade siig høre, At tostessøn Indted tør tencke, att hand med nogle tønder guld skulle bringe ³⁾ y syn *deuotion*, der dii nuhmer *continue* siden konningens død haffuer ladt sig bruge och inted faat derfor. Naar fransossen mercker, at dii tydske gaar fraa dem, Och dy ued, att derris Eiigen folck Er inted *Bastant* att staa y marcken, Daa troer Ieg uyst, at dy suenske faar lyden *Assistens* aff

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 122.

²⁾ Valget faldt endelig paa Just Høg og Gregørs Krabbe.

³⁾ Her mangler Ordet: dem.

dennom. Christian weiner¹⁾ skal strax begiffue sig henad Reusborrig, huor kuartal gerichtit skall holdiis. *Vale.*

Aff Glyckxborg den 7 *Nouem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

103.

7. Novbr. 1641.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et opfanget Brev fra den kejserlige Resident i Hamborg, Lützwow, til Ærkehertug Leopold Vilhelm tilligemed sine Bemærkninger dertil og paalægger ham at lade dem trykke. — *Geh. Ark.*

Hiibe hastu das *intersipirtes* skreiiben, So der keys-
serlicher *Resident* an Erdtzhertzog Leopoldt wylhelm ge-
than, Nebenst Meiine meinung daruber zu Emphanen,
welches du zusammen So balde mugelich In ziimlicher
mengde sollest zu kopen: driicken lassen vndt anhero
skycken²⁾. Ess sollen sich mugelich mehr kauffleuthe zu
der *matherie* fiinden, alss wan Es Ein *capittel* aus der By-

¹⁾ Jvfr. Brevene 1632—35 S. 423.

²⁾ Lützwows Skrivelse blev i Henhold til Kongens Befaling trykt. Den er dat. ¹¹/₂₁ Okt. og var oprindelig skreven med Chifre. Den gjorde Ærkehertugen opmærksom paa, at der var Fare for, at Hamborg af Frygt for Christian IV's Lejrsamling sluttede Forlig med ham til Skade for Kejseren og det tyske Rige, hvorfor man burde love Staden Hjælp for alle Tilfælde. Tillige advarede Lützwow mod den danske Konges Planer, der gik ud paa at blive Konge i den nedersachsiske Kreds. Brevet blev opsnappet i det Brunsvigske og tilstillet den danske Regering. I sin Forbitrelse forlangte Christian IV, at Lützwow skulde kaldes hjem, hvilket Kejseren ogsaa gik ind paa. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 171 f.

bell wehre. Wan ich Ein Stuck oder 50 habe, so mag Er dii anderen verkauffen, wor Er wiill.

Glyckxburch den 7 *Nouem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Friiderich Gunther zu handen ¹⁾.

104.

9. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Paa Grund af Kardinal-Infantens Død skal Hannibal Sehesteds Rejse indstilles. Kongen venter Gesandter fra Brunsvig og Hessen i Lejren, hvorhen han nu begiver sig. Han vil snart trænge til Penge. Torstenson er gaaet over Elben. Hamborgerne trykke paa et stort Skrift mod Kongen. — *Geh. Ark.*

Epthersom ded Erfahris sauel aff dii tryckte som Skreffuen *Auisser*, att *Cardinall Infant* er død ²⁾, Da skaldu lade Hanibal Seested sliigdt uyde, at hand siin reisse Indstyller ³⁾. Med gesandter att Sende hiid Er allerede sauydt giordt En begindelse, At dii Brunsuigske Och Hessiiske abgesandter Erre y Stade och uyl hiid, Mens dii Er foruyt henad Legerit, Huordthen Ieg mig *hac hora* begiiffuer ⁴⁾.

¹⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 11. Novbr. mellem Kl. 7 og 8 om Aftenen.

²⁾ Kardinal-Infanten Ferdinand, en Broder til Philip IV af Spanien, døde 30. Oktbr. i Bryssel.

³⁾ Næmlig til Bryssel, se Brevet af 17. Nov.

⁴⁾ De brunsvig-lyneborgske Afsendinge Thomas Grothe og Schenck samt den hessiske Oberst Günteroth kom i Novbr. til Kongen i Lejren ved Fulsbüttel. Kongen raadede dem til ikke at overile sig med den Forhandling, som førtes i Goslar mellem deres Herrer og de Kejserslige, især angaaende Stiftet Hildesheim, men nægtede at hjælpe dem mod Kejseren. Chemnitz, Kön. Schwedischer in Teutschland geführter Krieg IV, 1, 87 f. 97.

Alting staaar, gud uerre loffuit, weell, Mens ded uyl fattis oss med ded første, Som fattis dii Suenske, Huorfor der ¶ y tyde gørris anordning, att Naar der kommer penge an, at dii da strax sendis fordt.

Leenerdt tostesøn Er nu Offuer Elffuen, Som dii weii-
merske *offiserer*, som uar huos mig ygar, gør heel sterck
til hest och fodtz, Mens tyden skal giiffue ded, Endten
dii Erre sterck paa penge Eller folck. Heer sigis, att dii
hamburger haffuer nogiit for at trycke ymod ded, som
Ieg senisten lod gaa ud, som Er pa 90 Arck papiir, Som
Nu thuende gange aff Borgeskabiit Er *corrigerit*. Ded
skall gerne uerre nogit skøndt, Naar ded kommer for En
dag, Miig lengis derepther att Erfahre, huad ded Er, som
dii icke med Ringere Aarck papiir kunde komme til
med ¹⁾. *Vale*. Aff Glyckxborg den 9 *Nouem: Anno* 1641.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til
hande.

105.

14. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der kan ventes Gesandter fra Nederlandene for at slutte For-
bund med Danmark. I Frankrig hersker Pengemangel. Tor-
stenson har næsten ført hele sin Hær over Elben. Brunsvig og
Hessen ville staa sig godt baade med Kejseren og Sverig, hvilket
vil blive dem farligt. Der er Tale om et Forbund mellem Eng-
land og Sverig, men Englænderne have nok at tage Vare med
deres egne Sager. Nogle af Kongens Folk have været lejede til
at gjøre Vagttjeneste i Altona. — *Geh. Ark.*

¹⁾ 1641 udkom: *Abgenötigte in Jure et Facto wolgegründete Apologia Hamburgensis, entgegen-gesetzt des Herrn Christiani IV in offenen Druck ausgelassene Schreiben*. Det er en Bog i Kwart paa omtr. 31 Ark. Den anonyme Forfatter er Broderus Pauli, Syndikus i Hamborg, f. 1598 i Husum † 1680 som Borgmester i Hamborg. H. Schröder u. C. R. W. Klose, *Lexikon der hamburg. Schriftsteller* V, 651 ff. Jvfr. ofvr. S. 128.

Ieg haffuer for fa dage siiden hafft breff fra *Tanche*, Som *Auiserer* mig om En anseendtlig *Legation*, som kommer fra dii herren Stathen y Nedderland, at gørre Nermere *Allianse* Imellom danmarck och dem, huorpa Prindtzsen aff wrannien Suardt driiffuer ¹⁾. Huad nu skeer, ded giiffuer tyden. Haffuer dy nogiit sliigdt y synde, da Skeer ded dog inted førend pa forarit, ymidlertyd uyl der tenckis pa, huad man uyl suare derpa, naar dii kommer med sliigdt for En dag. Hand skriiffuer ochsa, att der Er stor breck pa penning y franckerige, som mueligdt uyl *causere* allehande huos dii *confædererede*, y sønderlighed huos dii Suenske, Som leffuer her aff fransossens Naade. Lenerdt tostesøn Er nu pa Ett Regimentt Neer offuer Elffuen. Huad uydere Skeer, ded haffuer man at Eruardte, Øffuerlige penge fornemmer man Indted. Her Er nu Brunsuigske, lyneborgiske och hessiske gesandter, Som singer derris gammel sang, At dy gerne wille *gratificere* bade keysseren och Suensken, huilckit uyl bliiffue farliigdt for dem, Om Suensken liigger vnder, ty ded, som dii nu haffuer for, formenendis att biide dii keysserlige hoffuedit, ded er ded siiste, dii kan gørre.

Tanche skriiffuer ochsa, at *generall* Lessle ²⁾ med ded første begiiffuer sig ind at suerrig, der med Chanseleren Oxenstern att Smede En *confederation* sammen ymellom Engeland och Suerrig, Huilcken med gudtz hielp faar liige den framgang, som den fyck, som *Borell* och Oxenstern haffde for Stackiit Siiden ³⁾.

Dii Enge[lske] ⁴⁾ vnder sig selffuer nock att

¹⁾ Forventningen om dette Gesandtskab (jvfr. Brevet af 30. Nov. 1641) blev skuffet. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 280.

²⁾ Der menes vistnok Alexander Leslie, den senere Jarl af Leven, som 1638 var vendt tilbage fra Sverige, i hvis Hær han havde tjent, til Skotland for der at tage Del i Rejsningen mod Karl I. Der blev sikkert ikke noget af hans i Texten omtalte Sendelse til Sverige.

³⁾ Forbundet mellem Sverige og Nederlandene af 1. Sept. 1640.

⁴⁾ Hul i Papiret.

tage ware, Saatt dii liidit Eller inted [Su]errig tiil wyllie. Skal dii *Restituere Palatinum* y tysslan[d] dy Irlender *in ordinem* Igen, da skal dy haffue at gørrer. *V[ale]*. Aff L]egerit ued fulssbyttel den 14 No: Anno 1641.

Christian.

Der haffuer y disse dage tildragit sig En artiig hystorie y Althenau¹⁾, huor der laa En aff *capiteinerne* til att gørrer *Recrutte*. Der dy nu y byen om aftenen skulle drage pa uachten, da bleff aff myt folck leiiet 80 mand, som giiorde wachten om Natten y porten, Tii Ded folck, som gørrer wachten for borgeriit, dii leiies *ordina[r]ij* aff kellerne heer och deer.

Udskrift: Chanseleren H. Christian Tommissøn tiil hande.

106.

16. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der maa i Tide tænkes paa Gesandtskaberne til Münster og Osnabrück med Hensyn til Penge, Boliger og Folk. Da der i 4 Aar ikke er kommet nogen Afgift i Landkisten af Godset under Christianspris og Pengene nu kræves, maa der gøres Laan ved Omslaget. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer for nogen tyd siiden ladit dig tiden forsta, Nar friidtz *tractationen* tiil Mynden²⁾ Och Ossenbriig Er anset, Paded dy, som dertil skal *Amploeris*, y tyde dertil siig kan *preparere*. Da Ephtherdi samme Reiiise fram och tilbage sauel som tyden, som *tractaterne* vdkreffuer, uyl koste Nogiit, Och ingen penge huos mig forhanden Er, som dertiil kunde forstreckis, Da Er ded

¹⁾ Altona hørte til den Del af Pinneberg, som Christian IV efter Grev Otto af Schaumburgs Død 1640 lagde under sig.

²⁾ Fejlskrift for Münster.

høiueligen fornøden, At der taalís y tiide med dem, som pa førstkommende Omslag kan bringe sa mange penning til weiie, som behoff gørriis.

Lossomendterne uyl ochsa bestillis y tiide, paded dii inted aff andre *occuperis*, førend worre gesandters forehrer ankommer. Dy, som skal derhen, uyl aduaris, At dii udi tyde Seer dem om folck, som dy kan bruge til forehrer och andiit sliigdt, Aldenstund der Erre ickun thuende Enspendiger y tienisten¹⁾, Som inted kan Omberriis. Trommeter er der Ickehelder fleere End knap sa mange, som man kan bruge tiil den dageliige Opuardtning.

Och Eptherdi der Er nu pa fihre Aarss tyd Ingen *Contribution* kommen y landkysten aff ded godtz, som ligger v[n]der Christianpriis, Och sligge Restanter mig Nu kreffuis, der Ieg dog inted deraff Niider, Och man offuer Ingen y landit kan gørere Exekution for nogen *Restanter*, sa lenge dy haffuer nogit Sliicht att *pretendere*, Da uyl dertil ochsa optagis penge tiilkommende Omslag. *Vale*. Aff Legerijt den 16 *Novem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

107.

17. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Underhandlingerne med Spanien om Salthandelen; om Hannibal Sehesteds Rejse til Bryssel. der foreløbig skal bero;

¹⁾ Efter Listen over Enspænderne hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 158 f., skulde man tro, at der var flere end to i Tjenesten. Der maa vel menes Henrik Brun og Klavs Johansen (jvfr. Dsk. Mag. V, 205), men hvorfor tages Nicolaus Zegeler og Otte Hansen ikke med, da Rentemestr. Regnskaber dog vise, at de dengang vare i Tjenesten? Ogsaa Matthias Rambler burde vel have været taget med i Betragtning.

om de manglende Bidrag til Landkisten fra Godset under Christianspris; om Forhandlingerne med Salvius og d'Avaux; om Hamborg, der er erklæret i Rigets Akt; om den svenske Hærs slette Tilstand. — *Geh. Ark.*

Wdaff Hanibal Sestedt兹 skriffuelse haffuer ieg forstanden, horuydt ded Er kommen med den Spanske Saldthandel. Naar *patenterne* Erre tryckte ¹⁾, da skall aff dem hiidsendis 50 Stycker. Aff hanibals Reiisse til Bryssel bliiffuer Inted aff, førend der Settis En anden y *Cardinalens* Steed ²⁾. Imidlertyd kan man uerre derom at sancke dy klachter sammen, som vndersaterne haffuer ymod dy dynkercker.

Ieg lod dig for fa dage siiden forsta, att der fattis nogle Aarss *contribution* y landkysten aff den adelige godtz under Christianpriis, huropa Ieg dig nu herhuos sender En *designation*, paded Hendrich holst yblandt dy forrige kan skaffe dem tiil Omslag.

Heer staar ded, gud uerre loffuit, uel tyl. *Saluius* driiffuer Nu stiifft paa friidtz *tractaternis* fremgang. *M: dauaus* haffuer Endnu *quinter* y hans hoffuit aff ringe *importantie*, som ieg med gudtz hiieelp uyl fa rad tiil, Om ded uaar dermed giordt.

Dii ham: Er nu, gud uerre loffuit, *declarerit in Ban-num Imperij propter male administratam Iustitiam Anno 1582* ³⁾. Dy lybske och dii Brehmenses Er nu y ham:

¹⁾ Philip IV havde i Marts 1641 lovet som Erstatning for den Overlast, der var tilføjet danske Skibe af spanske og dänkerkenske Kapere, at overlade Christian IV 100,000 Rdl. i Salt. 17. Nov. 1641 udkom en Forordning om Salthandelen i Spanien (særskilt trykt). Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 266.

²⁾ Kongen af Spanien havde allerede ved et Brev af 19. Juli 1641 bestemt, at en Kommission af nogle Ministre efter Kardinal-Infantens Død skulde lede Regeringen i Nederlandene; men 6. Decbr. udnævnte han Don Francisco de Melo til Generalstatholder. Historische u. politische Nachrichten von den Oesterreichischen Niederlanden, Frkf. u. Lpz. 1784, S. 113.

³⁾ Om en saadan Aktserklæring vides ellers intet. Kongen maa vistnok have tænkt paa Fornyelsen af en saadan Erklæring

Huoruyd dy nu kan hielppe dem derudi, ded giiffuer tyden. *Saluius* waar aldriig sa smydig som Nu, vden thuiffuel fordy at derris sag y tydtzland staar pa Spiidtzten. Hand haffuer Rossiid denne *camperiny*, fordi att dy haffde En wdissiplinerede *Armej*, som kunde beginde ded, som dennom Inted med waar. *Vale.* Aff Legerit den 17 *Nouem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

108.

17. Novbr. 1641.

Til Rentemestrene.

De skulle skaffe den svenske Enkedronning Foder til et Skjørt og til en Trøje. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall werre derom, at dy kan skaffe Enckedronninge[n] aff Suerrig fohder tiil Ett skørdt och tyll En trøye, om hun ded begerer.

Aff Legerit den 17 *Nouem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

109.

30. Novbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der er endnu Tale om et Gesandtskab fra Nederlandene. Forholdene i England hindre dette Rige i at blande sig i Tydsk-

fra 1582; i det mindste omtaler Christoffer von der Lippe i et Brev til Kongen, dat. Meldorf 22. Novbr. 1641, at Kongen ved en Haandskrivelse af 16. Novbr. havde befalet ham at gjøre Undersøgelser om den mod Hamborg 1582 udstedte Aktserklæring. Geh. Ark., Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4.

10*

lands Sager. Breve og Aviser fortælle, at Kongen af Frankrig er død, hvilket vil gavne de Kejserslige. Kongen er glad over, at han har en Hær samlet til at afværge Overgreb. Landfolket maa exerceres flittig og Midler til dets Underhold udtænkes. Med Hamborg er Kongen foreløbig bleven enig angaaende Toldspørgsmaalene. Den engelske Resident i Hamborg ventes at ville opfordre Kongen til at tage sig af Pfalzgreven. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, ued denne breffuissers framskyckit, Er mig til hande kommen, Och Er hannem dy breffue, som hand hiid førde, vnderskreffuen Igen tilstiillit. Om den *Legation* fra Staterne talis Endnu flux, gud giiffue, att den Er ickun *componerit* aff sligge *personer*, Som man kan *tractere* med. Ded ladder siig ansee, At haffuer dii Engelen, Skotter Och Irlander Indtildiis wyllit spiille meister offuer ander, da haffuer dy nu nock huos dem Selffuer at waare, Saat dii glemmer uel tysland och Suerrig. Dii, som hiidindtil haffuer haft derris Øien pa franckerige, dii uyl faa wndt y dem, aldenstund konningen Er død, som nu tre gange Er *confirmert* y vnderskedtlige breffue och *Auissers*¹⁾. Ded kommer dy keysserslige uel tiil paas, ty dermed Er hand frii for den Suenske, Hesiiske och weymarske *Armej*, som *dependerer* aff franckerige. Wy ma tacke den Alsommechtigste gud, at uy haffuer ded folck, uy haffuer, ty dy torde Ellers uel biide os ded, som uy inted gerne skulle uylle. Ded Er høy tid, at man lader landfolckiit flittig *Exersere* Och tencke pa middel, hurledis man kan wnderholde dem, Naar man skal bruge dem. Med dii Hamborger Er ieg kommen så uydt, Att nar ieg inted taler om derris tol, dii bruger uden forloff, da skal dii inted tale om tollens y glyckstadt. Huad nu uyder kan løbe for, ded giiffuer tyden²⁾. Den

¹⁾ Alligevel var Rygtet falsk.

²⁾ Kongen havde indledet Underhandlinger med Hamborg igjennem sin Hofjunker, Hans v. Küssow. Se dennes Brev til Kongen af 29. Novbr., hvorefter Hamborg havde tilbudt at sende Kongen sin Erklæring (Geh. Ark., Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4).

Engelske *Resident* y hamborg¹⁾ haffuer sendt mig siit *Creditif* fra hans herre, Som Endnu Er y Skotlandt, Som kommer nu ymod myddags multiid tiil mig. Hans anbringen skall gerne uerre at *persuadere* mig at *missere* mig y Phaldtzgreffuens sager. Huad suar hand faar derpa, ded Er lettelligen at gette. *Vale*. Aff Leegerit den 30 *No: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

110.

Omtr. 5. Decbr. 1641.

Ordre om en Skrivelse til Ærkebiskop Frederik af Bremen angaaende et Regiment, som sendes til ham. — *Geh. Ark., Bremen Nr. 31.*

Ihrauff Soll geandtwordted werden, das Das begerthe Regimentt sich morgen auff dii *marsse* begeben Sollen Nach blancke Nesse. Wor Er sii henacher (!) hiin haben wiil, das hatt Er zu *com:*²⁾.

¹⁾ Jos. Avery. Se hans Breve af 30. Novbr. og 2. Decbr. 1641 til Kongen, der især handle om den pfalziske Sag (Geh. Ark., England Nr. 45), og Kongens Resolution til ham af 1. Decbr. (Latina).

²⁾ Paaskrift paa et Brev fra Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen, dat. Vörde 4. Decbr. 1641, til Kongen, hvori han takker denne, fordi han har til Hensigt at sende et Regiment Soldater af de hyervede Folk til Sikring af hans Lande og Grevskabet Oldenborg mod fjendtligt Indfald, og beder om at maatte faa det at vide et Par Dage, ferend det kommer, for at kunne ordne dets Indkvartering. „Halte dafür, wofern diese Kälte noch etwas continuiren wirdt, das sie von Altenah gerahde auffs Altelandt nach den Framkop fieglich ihren Wegk nehmen können.“ Brevet er modtaget i Fulsbüttel 5. Decbr. 1641.

111.

6. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen behøver Penge til Omslaget og spørger om, hvor de kunne faas, indtil Skatten kommer fra Norge. Hans Søster Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen er død. De Svenske husere i Stiftet Verden, hvorimod Kongen har ladet gjøre Forestillinger hos Torstenson; denne er næppe stærk nok til at angribe de Kejserslige. Der er Udsigt til Underhandlinger med Hamborg. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Eptherdi ded lacker nu flux henad Omslag, Och hendrich Holst Inted Endomstund ued fleere Penning at bringe tiil weie End 60000 daler, der mig dog Er loffuit 130000 daler tiil førstkommende Omslag, huorpa Ieg ochsa haffuer giordt miit *facit*, huorfor du skaldt lade mig uyde, om der fyndes nogen Penning y tolkysten ued *S: Anne* broe, Eller om der Er andenstedtz nogen Penning at bekomme, som man kunde tage tiil, Indtil Skatten kommer Neder aff Norrie, paded man inted slager Blodt och deroffuer gerader y En wund *credit* huos gadt folck.

Miin Søster Churfyrstinden Er den 26 *Nouem:* siist forlehden dødt¹⁾. Den Alsommechtigste Herre och gud giiffue hinder med alle vdualde En gledelig Opstandelse och ded Euige Riige, *Amen*.

Dii Suenske *Huserer* flux udi ded stiiftt ferrden, och fornemmer man indted, att dii *mouerer*²⁾ sig. Ieg haffuer nu En hen huos [*General*]³⁾ tostessøn och begerit, att hans folck motte haffue sliigdt y fordrag, Anseendis att myn søn H: fredrich inted haffde med kriigen at skaffe⁴⁾.

1) Enkekurfyrstinde Hedevig døde 26. Nov. paa Slottet Lichtenberg (af hendes Ophold der kommer det, at hun i forrige Bind S. 346 kaldes Kurfyrstinden af Lichtenberg).

2) Langebeks Afskr. (Geh. Ark.) har: modererer.

3) Ordet er indsat efter Langebeks Afskr.

4) Torstenson sendte 3. Dec. Ærkebiskop Frederik en Undskyldningskrivelse i Anledning af de af hans Tropper i Stifterne Bremen og Verden begaaede Excesser. Londorp, Acta publ. V, 898 f.

Dii Hessiiske Er gangen opad Ost friisslandt Och dii weimerske henad westfahlen, Saat tostesøn Neppeligen skall werre *Bastant* att griibe dy keysserlige an. Sagen Imellom mig och dii Hamborger staar Endnu paa den forrige fod, dog Er der bud Epther H: Iørgen wrne och H: Iost Høg, som Ieg kunde bruge, om ded kommer til *tractater*. Waare dii wiise, da dreeff dii selffuer derpa. *Vale*. Aff legeriit den Siiete *Decem: Anno* 1641.

Christian.

Frøckerne skall gørris Sørge kleeder.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeld tyl hande.

112.

8. Decbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er utilfreds med et Brev til den svenske Dronning, hvilket derfor skal omskrives, og Indholdet af Brevet skal paa en eller anden Maade offentliggjøres. Han har intet at indvende mod det Udkast til en Forsikring, som de holstenske Raader forange af Rigsraad et. Han trænger stærkt til Penge. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse med breffuid til dronningen aff Suerig Er mig y dag tilhande kommen, Och befunden, at samme breff uylle gørrer Enckedronningen mehre hinder end gaffn. At forandre nogiit derudi, ded kan inted Skee, ty ded Er ganske inted Epther ded, som Ieg sende dig. Naar Ieg faar myt *Concept* eller *memoriall* igen, da kan heer skee, sauit som disse *impedimenta* heer kan taale. Naar samme breff kommer sist y denne manid fordt, da kommer ded tylig nock¹⁾. At den gemene Mand kan faa att uude Indholden aff samme breff, ded Er lyge sa

¹⁾ Christian IV's Brev til Dronning Christina, der er et Svar paa hendes Skrivelse af 31. Aug. (se ovfr. S. 132), er dat. 25. Decbr. 1641. Det er trykt i Det skandinav. Litteraturselsk. Skr. 1811 S. 100 ff.

leett at *practicere*, som andre breffue y uerden kommer andre til Ørnen. Att holde dermed for Chanseler Oxensternes skiild bag biiergit, derpaa Staar Inted Riigernis forseckering.

Ded *concept* aff den forseckering, dii holsteinske Raad beghrer aff Riigens Raad, haffuer ieg Igenom siiet Och inted kund see, hurledis dy anderledis kan uerre forseckerit, Tii hiidintil haffuer ieg maat forseckere dem med myne lehn her y førstendommen til *Cronens* tyeniste och taarff. Kan Riigens Raad fynde En anden *modum Assecurandi*, som kan *Accepteris*, da Er den at følge ¹⁾).

Paa den *Numerum pecuniarum*, som kan behøffuis offuer dy 130000 dl., kan Ingen gørrer dig beder vnderretning End Stadtholderen Och haniball Seested, som haffuer y ar lagdt En tønede guld y blød, Huad der skal skee ²⁾ y tyde. Erlanger *Cronen* icke hielp inden forarid, Daa bliiffuer der En Skammelige Ende paa Størstedelen aff ded, som mest macht paa ligger. *Vale*. Aff leegerit den 8 *Decem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande ³⁾).

113.

15. Decbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er meget misfornejet med, at Generalstaterne ikke have villet modtage en Skrivelse fra ham, hvori der var brugt den sædvanlige Titel. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg gerne haffde Siiet, at man Imellom konningen y Hiispanien och dii Herren Stathen haffde

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 116.

²⁾ Ordene: skal skee, burde vistnok have været gjentagne som Begyndelsen til en ny Sætning.

³⁾ Modtaget 15. Decbr.

kundt bleffuen [s]tyfftiit En god friid, Da haffuer ieg befahliit myn *Resident* in den Hag¹⁾ om samme leilighed siig att Erkundige huos dii herren Stathen, Om dii deren waar att *disponere*, Huortil hannem bleff tilskickit (*Creditif*²⁾) tiil dii herren Stathen Med den Seduanlig tytel, som altiit Indtiil diis brugelig werrit haffuer, Huilckit dii inted uylle *Acceptere*, vden att tyttelen motte forandris, som du aff herhuos fœiiede skriiffuelse haffuer att Erfhare³⁾. Daa Eptherdi ded Er heel fremmit att skriiffue En potentatt for, huad tyttel hand skall giiffue dem, der dii dog nu siist, dy uaar y glyckstadt, lod siig *contentere* med den tyttel, dennom y myn tyd giiffuen haffuer, Da skaldtu gemme samme breff, Indtill leiligheden giiffuer siig, att Raadit kommer sammen Och taaliis derom. *Interim* faar dy Ingen vden den Seeduanlig tyttel aff Miig. *Valc.* Aff Leegerit den 15 *Decem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommesen tiil hande.

114.

15. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Den svenske Hærs Stilling i Tydskland skildres som meget slet. Paa Mødet i Goslar har den danske Gesandt svaret de Kejserslige, at den i Holsten samlede Hær kunde forenes med Kejsereens under visse Garantier. Underhandlingerne i Regensburg med Kejseren synes at blive frugtesløse. — *Geh. Ark.*

Her star ded, gud uerre loffuit, uel tiil, den Allerhøieste hielpe frandelis med Siin Nade. Med den

¹⁾ Martin Tancke.

²⁾ Dat. 9. Novbr. Aitzema, Saeken van staet en oorlogh V, 302.

³⁾ Jvfr. Brevet Nr. 118 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 280.

Suenske *Armei* er ded sleet bestyldt, saat ieg inted Seer, huorledis Den lenge kan haffue bestaand, ty myddelen Erre inted der, som *Requireris* dertil. Der, som *Armeien* nu ligger, der er ingen myddel for heesten, och haffuer dy aldt offuer fem vgger siiden mat *forascre* pa 12 Mylueis, Och siigis foruyst, at der er y en stackiit tyd død 4000 heste, och der uar allerede nogle tussind Riitter tiil fodtz ¹⁾. Ded greffskaft Oldenburg haffuer lenge siiden Erlangit *Neutralitet* huos Suensken, Och myt lyff Regiimendt ded ligger y ded Stiift Brehmen, Saat dy aff dii Pladtzer inted haffuer sig att foruente. Ded tyske Riitherii Er Suagdt och *mall contant* med *generalens* person, saat hand inted tør *presentere* sig y marcken ymod dy keysserlige. At *Retirere* siig henad Pommeren, ded uyl Nuhmer falde hannem besuerligdt, Aldenstund Bønderne y Marcke Brandenburg haffuer Rottiit sig sammen Och ingen uyl lade ygenom.

Nu godtleff von Hagen var gesandtzuis pa den *conuent* y gossler ymellom dy keysserlige och dii herrer aff lyneborg, ded Stiift Hyldessem angaendis ²⁾, Daa formendte dy keysserlige, At denne *Armej* burde at *coniungeris* med derris, Huortil bleff suarit, at ded kunde skee, Naar dii samdtlige Churfurster uylle *cauere*, at den til inted skulle brugiis, som løb ymod den *capittulation*, med keysseren Oprettid Er. Breffuen fra *D: Bydenbach* formelder, at *M: Roe* Er heel *Mall contant*, Och at hand Nu haffuer laagdt siit siiste Indleg Ind, som hand formener at uylle legge ind, huoraff ieg skreff dette: *Sin uero hec justa postulata, cum atque* ³⁾ *huiusmodi certa explicatione de mente et intentione nimirum Rerum restitutorum (!) de mediis tractare impossibile sit, Mihi uell denegantur uell protrahantur, Necessitas ipsa mihi imponit, ut Re^e Matⁱ Domino meo Clementissimo Ad me exonoran-*

¹⁾ Jvfr. Cronholm, Trettioåriga kriget o. underhandl. i Tyskland I, 2, 496.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 141.

³⁾ Læs: absque.

dum de ueritate rei modoque procedendi referam Ipsiusque prudentię relinquam, Quam preterea resolutionem in hoc negotio, quod ultra præscriptum tempus nullum ulteriorem moram pati potest, summere velit. Huoraff nocksom er at Erfahre, at hans forretning huos keysseren bliiffuer heel sleet, gud giiffue, huad for *effect* ded uil *causere*. *Vale.*

Aff Leegerid den 15 *Decem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldtt tiil hande.

115.

16. Decbr. 1641.

Til Christen^{*} Thomesen Sehested.

En Del af Rigsraadet skal sammenkaldes for at udtale sig om den tydske Rigsdags Beslutning, inden denne forelægges Stænderne i Hertugdømmerne til Antagelse. — *Gch. Ark.*

Eptherdi ded Er Stenderne y firstendommen befahliit att komme sammen y kyll strax Epther Omslag Och *Deliberere*, Om Riixdagens Sluss Er at *Acceptere* eller Eii¹⁾, Da Eptherdi Om man densamme *Accepterer*, da

¹⁾ De paa Rigsdagen i Regensburg vedtagne Beslutninger gik ud paa, 1) at alle ældre Fritagelser for Krigsbyrder afskaffedes, 2) at man maatte være betænkt paa at lade sine Tropper forene sig med Kejsereus, 3) at Neutraliteten op-hævedes, 4) at det stod Kejsereus frit for at paalægge Kred-sene Indkvarteringer, og 5) at der strax skulde betales 120 Romer-Maaneder. Paa den Landdag, som holdtes i Begyn-delsen af Decbr. i Kiel, forlangte Kongen og Hertugen, at Stænderne skulde skaffe de 64,000 Rdl., hvortil de 120 Romer-Maaneder beløb sig (om denne Rigsskat se f. Ex. Falck, Handbuch des Schleswig-Holstein. Privatrechts II, 130 ff.), men Stænderne bade om Udsættelse til efter Omslaget. Da de paa ny kom sammen i Kiel i Januar 1642, forelagde Fyr-sterne i en d. 30. Dec. dat. Proposition den hele Regens-burgske Beslutning, idet de udtalte deres Betænkeligheder

kunde densamme *causere* allehænde, som man y framtyden skulle fortriide. Siiger man Neii, da faar man altid uerre *parat at defendere* siig, da for den Ene, da for En anden, Och danmarck hæffuer Epther *Vnionens* Indhold forbunden siig Att *Secundere* førstendommen med Raad och daadt, nar behoff gørriis.

Da pæded man y dag Eller y morgen inted kan giiffue En eller anden Skild, Om alting inted Naar den wdslag, som man gerne Saa, Da sender ieg dig herhuos *copiam* aff samme Riix affskeen, Derhuos breffue til Raadit, som Nest ued handen Er, at dy skal møde y køben:, ded første skee kan, Och *Examinere* samme werck och siiden lade mig wyde derris betenckende derom¹⁾. Och skal dette breff brugis *Loco propositionis*. Med Riigens Maars, Riigens Chanseler och gregers krabbe wiil ieg om samme leilighed tale, Naar gud uyl, ieg kommer y glyckstadt²⁾.
Vale. Aff legerit den 16 *Decembris Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

116.

20. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen rejser til Glückstadt; 3000 Mand blive i Lejren, Resten lægges i Kvarter i Omegnen. Den svenske Hær ligger

ved de fire første Punkter, der rummede store Farer for Holsten, hvorfor de udbade sig Stændernes Erklæring. Denne (dat. 19. Jan.) gik ud paa, at de fire Punkter stredede mod tidligere Traktater og Aftaler, hvorfor man haabede, at Fyrsterne vilde forhindre, at de bragtes i Udførelse i deres Lande. Derimod var man villig til at betale de forlangte Penge. Slange S. 1098 f. Lackmann, Einleitung zur Schleswig-Holstein. Historie VI, 474 ff. VII, 60 ff. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogthümer S. 209.

¹⁾ Rigsraadet fik under 15. Decbr. Brev om saa snart som muligt at begive sig til Kjøbenhavn, hvor Kansleren vilde proponere dem Kongens Vilje. Sjøll. Tegn. XXVII, 270.

²⁾ Se Kongens Brev af 27. Decbr.

spredt om i Lyneborg og er derfor udsat for Overfald. Rigsraadets Forsikring for de Penge, som de holstenske Raader ville laane, maa i Tide fremsendes. Under Omslaget vil Kongen opholde sig i Christianspris. Hofmynsterskriveren skal komme med de Penge, han har; mulige nye Indtægtssummer kunne sendes senere med Andre. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Heer er, Gud werre loffuit, stille, den Allerhøiieste giiffue framdelis siin Nade. Ieg drager med Gudtz hielp y morgen herfra pa ueyen henad Glyckstadt. Heer bliiffuer 3000 Man liggendis, Och bliiffuer Resten forlagdt y Landiit, dog inted lenger herfra, end som dii kan komme hiid igen pa en dags tyd.

Den Suencke *Armei* ligger y Landte Lyneborg, spreed ad y Landiit, huorudoffuer dii Keysserlige hafuer stackit siiden offuerfalden nogle aff dem y derris Kvarter, huilckit wden thuiiffuel uyl tyer skee, inden wynteren gaar forby. Om ded breff, som Riigens Raad skal giiffue dy Holsteiner pa dii penge, Ieg skal haffue til førstkommende Omslag, skaldtu gørrer Anfoddering, att ded kommer tylig nock herfor, pa ded Ieg inted tager feyl aff pengen.

Ieg achter med Gudtz hiielp ymod Omslag at begiffue mig henad Christianpriis, paded Ieg kan uerre ued handen, Att ieg saledis kan forrette miit Omslag, att ieg beholder saa mange penning tiilbage, som Ieg kan leffue aff, indtil Sundiit uyl giiffue nogiit igen. *Vale.* Aff Legerit den 20 *Decembris Anno* 1641.

Christian.

Herhuos haffuer du *copiam* aff myn Skriiffuelse tiil D: Bydenbach angaendis dette *defensions* werck. Hans Boiisøn skall driiffuis fordt med ded, hand haffuer. Kommer der mehre for en dag for Omslag, daa kan ded med andre uel fordt sendis.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

117.

26. Decbr. 1641.

Til Christen Thomesen Sehested.

Et Brev til Dronningen af Sverig sendes ham tilbage forsynet med Kongens Underskrift. Omlagsbrevet skal sendes med Hans Bøjesen. Til et forestaaende Møde kan Adelen indkaldes. Kongen erindrer ikke, om der til et tidligere Møde i Odense (1627) var indkaldt andre af Stænderne end Biskopperne. Underhandlingernes Begyndelse i Osnabrück er af d'Avaux og Salvius fastsat til 15. Marts; fra dansk Side skal Hannibal Sehested møde. Christen Thomesen Sehested faar Orlov til at rejse til et Bryllup.
— *Geh. Ark.*

Dyn Skriiffuelse haffuer Ieg Emphanngen Och deraff forstanden dyn mening om ded breff tiil dronningen aff Suerrig angaendis hindes frummoder, Huilckit vnder-skreffuen dig nu igen tilskyckis ¹⁾).

Ded omslags breff kommer tylig Nock, Naar ded kommer med hans Bøisen, Om der Er Ellers sa mange penge att bekomme.

Dii Breffue om ded mode kan skriiffuis Adelen tyl, Eptherdi ded Er saledis Brugeligdt. Tiil ded mode, som waar y Ottense y den tydske krig, da uar Bysperne med forskreffuen, Mens Om der war fleere aff Stenderne der, ded kommer Ieg inted yhue ²⁾).

Tiil friidtz *tractaternis* begindelse Er nu aff *M: Dauaus* Och *Saluio* berammit den 15 *Martij* y Osnabrig. Om keysseren Nu den dag ochsa uyl *Acceptere*, ded giiffuer tyden. Naar samme *tractater* skall anga, daa kan Hanibal Seested brugis dertiil, aldenstund hans Briillup Inted y Aar kan staa ³⁾), Eptherdi Ieg gaar Suordt for myn Søster Churfirstinden aff Saxen Salig. Tiil dyn hust[r]ues

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 151.

²⁾ I Januar og Febr. 1627 holdtes en Rigsdag i Odense. Foruden Adelen deltog baade Gejstligheden (og det ikke alene Bisperne, men ogsaa den lavere Gejstlighed og Domkapitlerne) og Borgerstanden ved Delegerede i den. Sulms Nye Saml. I, 207. Nyt hist. Tidsskr. I, 446. IV, 155. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 42 f.

³⁾ Det stod 6. Nov. 1642.

Søsters Brillup ¹⁾ -kandtu drage Och siiden, sasnardt see kan, stille dig Ind Igen y køben: *Vale*. Aff Glycksborg den 26 *Decem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

118.

27. Decbr. 1641.

Til Rigsraadet.

Kongen giver en Fremstilling af sit Forhold til Hamborg. Han forlanger Raadets Betænkning om de fornødne Pengemidlers Tilvejebringelse, idet han udvikler Status, samt om den Titel, Generalstaterne fordrer. — *Geh. Ark.*

Arsagen, huorfor uy haffuer hiid tiil os ladit kalde Riigens Maars Och Riigens Chanseler ²⁾, er korteligen denne, At Eptherdi der fandtis nogle y Hamborg, som gaff for, dennom at uylle Sla dii middel for, huorued uy med byen kunde komme y god forstand med hiinanden Igen, Och paded tollen her pa Elffuen inted skulle uerre *tractaterne* y weien, Da formendte dy at uerre best, at man *Durante tractatione* inted skulle tale om tollen. Huilckit uy lod os med gefalle, formenendis, at ded saa uar Meendt, som ded bleff forregiiffuen.

Der dii nu merckede, at uy dermed uar tilfriidtz Och haffde bud Epther Nogle aff Riigens Raad, som kunde werre huos *tractaterne*, Da fick Piiben En anden Lyd, Och uille Sa inted *tractere*, uden at tollen motte uerre den første och fornemste *punct y tractaten*. Da Eptherdi sliigdt inted anstod, Da lod uy trycke Arsagen til den

¹⁾ Christen Thomesen Sehested var gift med Mette Holgersdatter Rosenkrands. Af hendes Søstre havde Beate 31. Jan. 1642 Bryllup med Henrik Thott; det stod i Viborg (Hans Mikkelsens Ligpræd. over hende).

²⁾ Jørgen Urne og Just Høg.

wnade, dy huos Os uar y geraden, Huorymod dy haffuer lat vdga ded, som huermand nu bekendt er, huorpa dy med ded første skal faa sliig suar, som siig derpa Riimer ¹⁾).

Och Eptherdi Riigens Raad, som hiiemme Erre, befahliid Er siig y køben: att Indstille, ded første mueligdt Er, Och der aff Chanseleren, H: Christian tommissøn, worris Nadige uylle Erfahre, Som bestaar først derudi, Hurledis man kan *continuere* dette *Defensions* werck, Och att *contributionen* dog kan forsla nogiit tiil worris och Riigens Nodttorfftig vdgiift, Aldenstund man haffuer inted at thuiffle, Att man faar arsaag tiil Snaarer at tage folck an End at tacke dem aff. Pa huilcken afftackning Riigens Raad tyer End Engang haffuer giordt Os fortrøstning pa *Assistens* aff penning til at stoppe den Store udgiift, som uy dageliigen plagiis med aff huermand.

For ded andiit skall Riigens Raad, som tilstede Erre, oss derris mening lade forsta Pa den tyttel, dii herren Stathen vnderstar siig icke allene at begehre, mens ochsa at derris tyttel altiit skulle settis for worris, Paded man oss y framtyden Inted skall *imputere*, Om der kommer andiit Epther, End som dii gerne Saa. Wy haffuer att See oss for, ty uy haffuer Nu thuende Exempel, Et y Muskou och Ett y Nedderland, som siig haffuer vnderstanden att sette derris tyttel for worris.

Att Riigens Rad, som tilstide (!) Erre, kan See, huruydt denne Pabudden dobbeltd Skaat ²⁾ kan Strecke, da haffuer uy wylliit dette Optegne.

¹⁾ Raadet i Hamborg skrev 10. Decbr. til Ditlev Reventlov, at hvis Kongen vilde holde Elbtolden udenfor Traktaten, saa de ingen Udgang paa denne, da dette Stridsspørgsmaal var det vigtigste Punkt. Som Følge heraf befalede Kongen 13. Decbr. Hans v. Küssow at afbryde Underhandlingerne. Geh. Ark.. Overretsarkivet, Hamborg Nr. 4.

²⁾ 17. Maj var der udskrevet en dobbelt Skat til Michaelis, og 17. Novbr. var der udgaaet aabne Breve om en almindelig Landeskat til Unionens Efterkommelse, Grænsernes Forsikring og Krigsfolkets Underholdning. Sjæll. Tegn. XXVII, 173. 242.

Den dobbeldt skaat formenis at kunde bringe 200000 dl.
 Naar uy nu tager derud dii 130000 dl.
 som uy Riigens Raad forstrackt haffuer, Och
 tager ded derfra, som uy aff kammerit haffuer
 forskudt til *Ambassader* til keysseren, kon: aff
 Hyspannien, kon: aff Engeland, dronningen aff
 Suerrig, *Item* y Muskou, som beløbber siig
 offuer 100000 dl.
 Foruden huilcke pennings *Restitution* och Er-
 statting uy Icke kan Erholde worris huss.

Naar nu *Soldadeschens gaisi* fraa dagss *Dato*
 Indtil Enden aff May Maniid Offuerslaas, da be-
 løbber den 180000 dl.
 Forteringen paa dii, som skall henad Osnabriig
 pa *friidtztractationen*, wiil haffuis ued handen,
 som for ded første uyl uerre 40000 dl.
 Aldenstund man Epther Omslag ingen penning
 kan Bringe til weiie.

Chanseleren H: Christian Tommissen haffuer wel vnder-
 danig ladit oss uyde, at hand haffuer laadiit ded gelbreff,
 som Riigens Raad skall giiffue ud, stelle pa 220000 dl.,
 huilcke uy inted troer att kunde bringis till ueiie. Huorfor
 worris Nadigste wylliie Er, att dii gode herrer, som nu
 heer Erre tiil steede, skal lade oss derris vnderdanige be-
 tenckende deroffuer lade forsta. Befahlendis Eder hermed
 den Allerhøiestis beskerkelse, forbliiffuendis Eder samdt
 och y seer med al kongelig gunst och Nade uel bewogen¹⁾.
 Paa Glycksborg den 27 *Decem: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som her tilstede
 Erre, tiil hande.

¹⁾ 31. Decbr afgave Jørgen Urne, Just Høg og Gregers Krabbe deres Svar paa Kongens Brev, hvori de udførlig fremsatte deres Mening om Pengeforholdene, Generalstaternes Fordringer og Striden med Hamborg. Rigens Raads Breve Fasc. 52.

119.

30. Decbr. 1641.

Til Korfits Ulfeldt.

Svenskerne ligge rolig i Lyneborg, men blive vistnok nødte til at gaa til Pommern. Der skal sendes et stort Parti Fjer til Glückstadt. Kongen begiver sig imod Omslagstiden til Christianspris. Man maa i Tide have at vide, hvor mange Søfolk der skal antages. Kongen er meget bekymret for Penge. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark*

Ded star endnu, gud uerre loffuid, heer uel tiil, den Alsommechtigste Herre och Gud wnde oss, at dette nii Aar och dii epherfølgende Aar ma bliiffue roeliger y Tyssland, end dy forrige werrit haffuer, Saa nider uy med Gudtz hiilep ochsa friid. Dy Suenske ligger endnu styлле y Landte Lyneborg, och siinis, at dy skall liidit rette ud med derris nii *generall*, dii haffuer fatt. Ieg er dog y den Mening, at dy bliiffuer med ded første nød tiil at gaa henad Pommeren igennem Marck Brandenburg.

Ieg haffuer aldt for ett Aar siiden befahlit Rentemeisterne at købe en haab fiere til att filde Sengi med heer pa hussiit, huilcke endnu inted er kommen for en dag. Mueligdt, at Anne Iacob Myckelsøns dem tiil frøckernis vdfii haffuer forbrugdt. Huorfor der skal hydsendis 1100 Pund fier och 150 Pund duun, y Tønder uel indpackit, aff dii, som er y forrad tiil frøckerne, och y steden strax bestillis andre. Dii skal sendis lyge pa kolding tiil, huor Rustuognen dem skall affhendte. Ieg begiiffuer mig ymod Omslag henad Christianspriis att forrette miit Omslag y kyll, Sa erfahrer ieg nock, huad Hans Boiisen fører for Penge med. Ieg tencker, at myne egne erre dy fleste. Man faar at uyde y tyde, huad for Søfolck der fattis tiil floden tiil dy lempelige Skiib, pa ded man y tyde kan uerre derom. Gud giffue, huor man tager penge tiil dem, Naar dy skall segle. Ieg motte ochsa gerne uyde, huor pengen skal komme fraa, naar uy til Paaske skall giffue folcken derris Løn. *Vale.* Aff Glyckxborg den 30 *Decemb: Anno* 1641.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil Hande.

120.

13. Januar 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen kan ikke erklære sig om Kjøbet af Sørup, førend han kommer tilbage til Kongeriget. Han vil vide, hvad Fordel Kronen kunde have af, at Lensmændenes Rostjeneste en Tid lang blev afskaffet. Der trænges i høj Grad til Penge. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Wdaff dyn skriffuelse Erfahrer Ieg, huad der begehris for Sørup ¹⁾. Nu haffde Ieg kund tale med H: Iust høg

¹⁾ Herregaarden Sørup i Ringsted Herred havde i lang Tid været i Familien Basses Eje. Da i Aaret 1639 Peder Basse døde uden at efterlade sig Børn (de vare døde forinden), tilfaldt Gaarden, som det synes, hans Søskende og disses Børn, nemlig 1) hans Søster Margrethe Basses († 1611) og Hans Stensens Datter Anne Hansdatter (Stensen); 2) hans Søster Helle Basses († 1587) og Erik Thotts to Døtre, Agnete Thott (gift med Lavrits Grubbe og Gabriel Kruse) og Anne Thott (Enke efter Frands Brockenhuus); 3) hans Søster Maren Basses († 1591) og Villum Sparres nedenfor nævnte Børnebørn; 4) hans Søster Anne Basse († 1649), Enke efter Korfits Thott. De nys nævnte Villum Sparre og Maren Basse havde Børnene Jens Sparre og Anne Sparre. Jens Sparre var død 1632, efterladende sig Børnene Christian Sparre og Susanne Sparre (gift med Erik Kaas til Bremersvold). Søsteren Anne Sparre ægtede Lavrits Grubbe til Gammelgaard og havde med ham Sønnen Erik Grubbe til Tjele. Det er denne Erik Grubbe († 1692), der omtales i et Kongebrev af 25. Maj 1642 til Jørgen Sefeldt og Niels Trolle, hvori det hedder, at da Kongen havde erfaret, at Sørup Hovedgaard var til Fals, og at Erik Grubbe havde Fuldmagt af sine Medarvinger til at afhænde den til en vis Pris, skulde de undersøge, om den var denne værd, og underrette Kongen derom, førend han rejste (til Holsten). Samme Dag fik Jørgen Sefeldt et andet Brev, at hvis han fandt, at Sørup Hovedgaard, Gods og Bygninger vare det værd, som krævedes derfor, skulde han slutte Kjøbet paa Jomfru Elisabeth Gyldenløves Vegne og paatage sig hendes Værgemaal (Sjæll. Tegn. XXVII, 317 f.). Elisabeth Sophie Gyldenløve var en Datter af Kongen og Vibeke Kruse; men Kjøbet kom ikke i Stand. Sørup synes at være gaaet over til den første af de ovenfor nævnte Arvinger, Fru Anne Hansdatter (Stensen), gift med Køn Jochum Grabov. Jvfr. Secher, Danske Herregaarde XIV: Sørup.

om samme gardtz leilighed, haffde hand Icke uerrit bordte, førend dy[n] skriffuelse ankam, Huorfor ieg inted kan Erkleere mig derpa, førend gud uyl, ieg kommer y Riigit igen.

Du skall lade mig ued første Post uyde, huad *Cronen* kunde haffue deraff, Om lensmendens heste En tydlang bleff affskaffit. Her uil hielp tyl y tyde, førend wndt bliiffuer werre. Ieg kan inted uyde, huor pengen skall tagis Nu tiil Paske, Naar folckiit der hiemme skall haffue ded, dem tiilstaar. *Vale.*

Aff Christianpris den 13 *Ianu: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Riigens Raad Och Rentemeister Iørgen wynd tiil hande.

121.

18. Januar 1642.

Til Rentemestrene.

Kongen paalægger dem at gjøre et Overslag over forskjellige af Kronens Udgifter; det samlede Beløb bør da tages af Rigernes Indtægt, thi han ser ingen anden Udvej, hvis man da ikke vil gjøre Skatterne stedsevarende. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Eptherdi Ieg nu pa siiste Omslag haffuer Merckt, at ded ingen genge med uorris husholding uyl haffue, som man den Nu en tydlang haffuer anstillit, Da skal y med al fiid giiffue eder deroffuer at antegne al *Cronens* vdgiift y Eptherfølgende støcker.

1. Huad pa myn taffel medgar. *NB* køckenskriiffueren haffuer fat siiden vollemis 11349, *Item* til at betale foder och maal¹⁾ y glyckstadt 8836 daler. Gud giiffue, huad der Er medgangen pa frede: Ded, som Prindtzen faar, ded ma inted glemmis, *item* dii 12000 daler, Myn søn Erdtz-

¹⁾ Kost, jvfr. Brevene 1632—35 S. 322.

biiskoppen aff Brehmen faar om arit, huortil ieg y ar haffuer madt giiffue hannem 4000 dl. for ded lenge liggen, hand forgangen Aar motte ligge y Stade for dii Nedderlandtske *tractater* skyld.

2. Bekostning, som sker pa gesandter, som kommer y landit, och pa dem, som sendis aff landiit, *item* huad dii koster, som sendis hiid och diid til at befohdere friidtz *tractationen*, *item* forehring til gesandter Och faddergaffue, nar man bedis tiil fadder, huoraff ieg myndis ingen vden den siiste tiil gottorp, som koste mig 3300 daler, foruden huad Prindtzen der gaff til dryckepege ¹⁾. Ded ma inted glemmis, huad H: Corfiidtz wlfeldt haffuer forterit først y Engeland, syden til Regensburch, *item* Hanibal Seested y Spannien, greff woldemar Christian y Riissland, Iørgen wiind først y Suerrig och siden y Stade ²⁾.

3. Huad der medgaar Paa *Residenter* at vnderholde Paa vnderskedtlig Steeder.

4. Huad der *Repareris* pa *Croneborg*, køben:, Roskiild, Nyborre, Ottensegaar, hagenskou, kolding, Och nu dronningborris Mølle uil koste.

5. Hoffolckens Arsløn, kostpenge och hoffkleeder, *Item* Iegermeiisteren med siine føllesuenne, fyskmeisteren tiil frede: och køben:, *Item* den tiil *Croneborg* Och den tyl kolding och skanderborg Och derris følgesuenne, *Item* Skouriderne y wyldtbanen.

6. *Reparationen* paa flaaden med ded, som tømmerit koster, huormed *Reparationen* sker, *Item* kanifas Och Boldauyd ³⁾, som købiis, Och ded, som gørris y Børnehussiit.

¹⁾ Talen er vel om den senere Hertug Christian Albrechts Daab. Han fødtes 3. Febr. 1641 (Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VI, 535 f.).

²⁾ I de foregaaende Breve ere disse forskjellige Sendelser af Korfits Ulfeldt til England 1640 og til Regensburg 1641, af Hannibal Sehested til Spanien 1640, af Grev Valdemar Christian til Rusland 1641 og af Jørgen Vind til Sverig 1641 og til Stade samme Aar alle omtalte.

³⁾ Boldavid, ubleget Lærred. Kalkar, Ordbog til det ældre danske Sprog I, 242.

7. *Capiteines*, huoryblandt Erick Ottessøn eller den, som kommer y hans sted ¹⁾, med Rasmus Samsing ²⁾ inted ma glemmis, *Lutenanternis*, høiibadztmendis, kuartermesters och gemene badztmendtz Och Pødtkernis besolding, *Item* Skybspresternis saoch holmens Prestiis med hans *Capellan*, Deiin Och skolemeisters besolding.

8. Rebber Banen at holde ued macht med Haamp, tyere och beg, saoch med Meiister Spiinder, fanger Och fange fogeder.

9. Den store Smyddie at holde ued macht med folck, Iern Och kuul, *Item* med Søm, Store Och sma, som arligg købiis.

10. Ded danske och tydske Chansellii med dem, som deraff *dependerer*. NB. Reuendtlou haffuer tyl Omslag 1200 daler.

11. Rentemeisternis med Renteskriiffuernis, *Item* knud Christensøns med hans vnderskriffuers Och godtfriid Myckelsøns med hans vnderskriffuers besolding och hoffkleeder, huorhuos uyl haffuis y acht Stadtholderens *gaisi* sauel y penge som aff Lehnens yndkomst ³⁾, *item* dii leen, som Rentemeiste[r]ne ⁴⁾ Och Iffuer wiind haffuer ⁵⁾, *Item* daalum klostter, greff woldemar Christian haffuer.

12. Folckens besolding y Prouyandt garden Och ded Store Briiggers, *Item* *Reparation* pa kedel och Redskab om Aarit.

13. *Arsenaliit* med dem, som derudynden *commanderer* Och Arbeiiider Bade y En och anden made, *Item* huad

¹⁾ Se ovfr. S. 100 f.

²⁾ Om ham se Brevene 1632—1635 S. 293. Jvfr. ovfr. S. 99.

³⁾ I Penge havde Korfits Ulfeldt af Rentekammeret 1635 Rdl. om Aaret (Dsk. Mag. V, 203). Hans Len, som han havde kvit og frit, var Møen.

⁴⁾ Sten Beck havde Herredsvad Klosters Len, og Jørgen Vind Dragsholm Len.

⁵⁾ Iver Vind, Sekretær i det danske Kancelli, havde Lundensøns Len. Ingen af disse tre Adelsmænd og ikke heller Grev Valdemar Christian havde deres Len uden Aigift til Kronen, se Danske Saml. VI, 327. 329. 332 f.

gydthussit, krudmøllen Och kruddit, som dagliig forbrugis, kosster Om Ariit.

14. Huad der giiffuis *D: Peter Pay*¹⁾, *D: Sperling*²⁾, Badtskeren pa holmen, Iohan y haffuen³⁾, Segermageren, wrtegardtzmenden y Begge haffuer⁴⁾ och andre flere, som ieg nu inted kan komme yhue.

15. Maniidtz Regiüsterit pa frederigsborg.

16. Den bekostning, der gar paa hesten och folckiiit tiil Anderskou och frederigsborg, *Item* paa Beriider och dem. som leerer.

Naar dette alsammen tagis aff begge Riigernis Indkomst Och deraff *dependerende* lande, Da Erfahrer man Resten, som kan deliis yblandt Riigens Raad Och lenssmenden. Kan nu nogen uysse mig en anden Maner End denne, da skal ded uerre mig sare kerdt att fornemme, Mens kan ded inted skee, da kan ingen fortенcke mig, At ieg seer mig Sauydt for, som *Cronens* Indkoms[t] siig Strecker, Eptherdi Ieg seer ingen anden middel tiil att faa nogiit for myn Store umag, møde och Sorrig.

Skall *cronen* altyd hiielppis med *contributioner*, da faar dii altiid Bliiffue, Ellers haffuer *Cronen* Ingen Indkomst, som den kan Stelle Siin dondt Epther.

Christianpris den 18 *Ianu: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande⁵⁾.

¹⁾ Hofchemicus.

²⁾ Kongelig Botanicus.

³⁾ Johan Funcke, Opsynsmand paa Rosenborg. Se Brevene 1636—1640 S. 178.

⁴⁾ Lysthaven og Kjøkkenhaven ved Rosenborg. Størrelsen af disse forskjellige Folks Besoldninger ses af Dsk Mag. V, 211 ff.

⁵⁾ Der findes i Rigens Raads Breve Fasc. 52 en Afskrift af dette Brev, som er sendt til Kansleren Christen Thomesen Sehested, og hvori Brevet underlig nok kaldes: „Copia udaff Kongelige Majesteds Originaell Proposition till Riigens Raad“. Af-senderens Navn findes ikke, men Signetet viser Lykkernes Vaaben, og Tanken ledes derved hen paa Erik Lykke, der paa denne Tid var Sekretær i Kancelliet (Grundtvig, Medd. fra Rentekammerarch. 1872 S. 163).

122.

18. Januar 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal opsætte et Lensbrev paa Haderslev Len for Ditlev Reventlov og omhyggelig udføre den Ordre, som begge Rente-mestrene have faaet. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Epherdi Ieg Er tylsiindtz att forlehne Detloff Rewendtlou med Hadersleff Lehn, Da skaldtu gøre forleningsbreffuit ferdig pa hannem, Saat hand Icke nyder for megiit, icke heller for liidit deraff, Tii som ded nu bliiffuer Saat, Derued bliiffuer ded wel En Stund hen ¹⁾. Offuer ded, som Eder Samdtlig Er befahliid ²⁾, faar du werre flitig, paa ded att man Engang kan faa ded y den stand, som ded bør at uerre.

Vale. Christianpriis den 18 *Ianu.* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Raad och Rentemeister till hande.

123.

18. Januar 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Oplysning om, hvor mange Skibe der skal bruges til Sommeren, samt Paalæg om Antagelse af Styr mænd og Hvervning af Baadsmænd. Han beklager sig over Manglen

¹⁾ Dagen efter Kongens Brev, 19. Januar, forsøgte det i Kiø til en Landdag samlede slesvig-holstenske Ridderskab ved en Deduktion til Kongen at forhindre, at Haderslev Amt forlenedes til Ditlev Reventlov, fordi han ikke var en indfødt Adelsmand, men Kongen afviste Forsøget ved et Reskript af 21 Januar. Lackmann, Einleit. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VII, 73 ff. Ipsen, Die alten Landtage d. Herzogth. Schleswig-Holstein S. 232 ff. Ditlev Reventlov var født i Meklenborg, og han havde tjent en af de meklenborgske Hertuger, men han var i øvrigt af en holstensk Slægt, om end hans Fader havde haft forskjellige Forleninger i Nørrejylland. Jvfr. Fredericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 96.

²⁾ Se Brevet Nr. 121.

paa Penge og omtaler nogle andre Forhold. Han vil om et Par Dage begive sig tilbage til Glückstadt. Englænderne skulle betale den hidtidige Sundtold, da den med Sir Thomas Roe sluttede Overenskomst ikke er bleven ratificeret. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg Emphanngen Och deraff forstanden, diig gerne uylle uyde. huor mange skiib der skal y Sommer Seile, Huorpa ieg dig inted forholder, At 20 lempelige skiib Med gudtz hielp kan forrette ded, som y Aar fornøden Er. Der uyl høriss om Styremend y tyde pa Spannien Och pa *Cola* y Riisland, dog wformerckt. Tiil dy 300 badtzmend at werbe ma man kunde faa penge, Ellers Er der huos mig wnd Raad tiil penge. Skal ded saledis lenge ga tyl, som ded gar, Da Er ded ett slett werck at uerre konning y dannemarck. Skal ieg huerdt Aar sette tiil, da bliiffuer heer Pocker løss. Skall andre haffue Profiitten Och ieg wmagen, Da bytter wy wiist med hinanden, ded ma gaa, som ded kan. Den Staun och dy Bouholdter tyl *S: Sophia* kandtu lade hugge y denne Neiie, Endog ieg Seer ded inted gerne. Tiil dii *Conterfeier* haffuer hand hafft stunder Nock, om hand ellers haffde wiiltdt fare fordt dermed. Dy fyre kommer wel tilpas, Ieg haffuer aldt bud Epther dem. Ded er wel, att dy vnge herrer Er kommen henad Soer. ty dii tiendte inted lenger y ded lau, dy waar¹⁾. Wldrich Christian kan Numer inted gørrer y køben:, Naar hand Er tilpas²⁾.

Heer faar uy Ende pa ded, som heer Er at gørrer, Endten y morgen eller Offuermorgen, Sa begiiffuer Ieg mig med gudtz hielp henad glyckstadt ygen. Ded første

¹⁾ Se ovfr. S. 34 om Hertugerne Frands Philip af Glücksborg og Hans Bugislav af Nordborg.

²⁾ Ulrik Christian Gyldenløve, der hidtil havde været i Huset hos Biskop Jesper Brochmann, rejste 20. Jan. 1642 til Sorø Akademi (Rentemestr Regnsk. Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872 S. 188). 2. Maj 1642 udstedtes der en Instrux for hans Opdragelse der (Sjæll. Reg. XXI, 127). Jvfr. Tauber, Sorøe Academies Forfatn. S. XL. Friis, Saml. til dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 68. Ovfr. S. 136 f. og Brevet af 6. Juli 1642.

ieg seer, at werckit skycker siig Nogiit, som Ieg med gultz hiielp habis, at ded skal gørre, da uyl ieg begiiffue mig henad danmarck ygen. *Vale.* Christianpriis den 18 *Januarij Anno 1642.*

Christian.

Ephtherdi dy Engelske inted haffuer uylt *confirmere* ded, som med *Roe* bleff giordt om tollen, da skal dy giiffue den vd, indtil ded bliiffuer *confirmert*, ded giordt Er ¹⁾. Ieg formener, at dy skall komme tylig y Aar y Sundit.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil hande.

124.

19. Januar 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen samtykker i, at Hannibal Sehested faar Aggershus Len, og giver forskjellige Befalinger om Forandringer med Hensyn til Lenene. Han har faaet en Betænkning fra Rigsraadet. Det har været heldigt, at der har været samlet Tropper i Holsten. Han giver Ordre om Herredagens Ansættelse og om det forestaaende Adelsmøde. Der maa raades Bod paa Kronens uheldige finansielle Stilling. Det er vanskeligt at finde nogen til at sende til Osnabrück i Stedet for Hannibal Sehested, og Forhandlingerne der ville trække længe ud. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn] skriffuelse haffuer Ieg forstanden Hanibal Sestedt begering, At hand motte forlenis med Aggershus lehn, aldenstund H: Christoffer wrne begerer derfra och uerre y danmarck, Da ephtherdi H: Christoffer begerer derfra, Da kan Hanibal trede y hans sted igen ²⁾. Och ephtherdi ieg tilforn haffuer giordt H: Oluff Pasberg fortrøstning pa Bahus lehn, nar Hanibal kam derfra, da kan ded ochsa

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 3.

²⁾ Hannibal Sehested fik Følgebrev til Aggershus Len 6. Febr. 1642 og Lensbrev derpaa 30. April 1642. Norske Rigsregistrarer VIII, 136. 182.

skee ¹⁾. H: Christoffer wrne kan komme pa tranker ²⁾ och frederich wrne tiil trundhiem ³⁾ Och Otte tot tiil Sylkeborg ⁴⁾.

Riigens Radtz betenckende haffuer ieg bekommen och deraff derrig (!) mening forstanden, och er ded uist nock, at dy dannemend her y landit inted haffuer sat sig sa sterck y *postur*, som dy burde, Mens man far at gørrer megit for uorris Eigen skiild ⁵⁾.

Haffde denne *Armei* ⁶⁾ uerrit pa beenen, Och ieg icke haffde tagiit mig werckit Sa Neer, disse kuarter och mueligdt en del aff Iudtland haffde standen en haard pust ud. *Generall gallas* kam for den skiild y wnade huos keysseren, at ⁷⁾ losserede siig icke strax y disse kuarter, førend ieg kam pa beenen ⁸⁾. Worris Holsteiner tager

-
- ¹⁾ Oluf Parsberg fik Følgebrev til Bahus Len 6. Febr. 1642 og Lensbrev derpaa 30. April 1642. Norske Rigsregistranter VIII, 136 186.
- ²⁾ Christoffer Urne fik Lensbrev paa Tranekjær Jen 30. April 1642. Fynske Reg. IV, 275. Lensmand her var tidligere Otte Thott.
- ³⁾ Frederik Urne fik Følgebrev til Throndhjem Len 6. Febr. 1642 og Lensbrev derpaa 30. April 1642. Norske Rigsregistranter VIII, 136. 191. Lenet blev ledigt ved Oluf Parsbergs Forflyttelse.
- ⁴⁾ Otte Thott til Næs fik ikke Silkeborg, men derimod Sølvietsborg ved Lensbrev af 30. April 1642 (Skaanske Reg. V, 368). Silkeborg fik Tage Thott ved Lensbrev af samme Dag (Jydske Reg. X, 191). Den foregaaende Lensmand paa Silkeborg var Frederik Urne, paa Sølvietsborg Tage Thott.
- ⁵⁾ De i Kjøbenhavn tilstedeværende Rigsraader Christen Thomesen Sehested, Tage Thott, Jørgen Sefeldt, Korfits Ulfeldt, Jørgen Vind og Hannibal Sehested havde i et Indlæg af 4. Januar fremhævet, at Riget havde underholdt flere Tropper, end Unionen med Hertugdømmerne gjorde det til Pligt (Riigens Raads Breve Fasc. 52).
- ⁶⁾ Her mangler vel Ordet: ikke.
- ⁷⁾ Her mangler Ordet: han.
- ⁸⁾ Kongen synes at tænke paa Forholdene 1638, hvor han traf militære Forholdsregler for at standse General Gallas's paa-tænkte Indkvartering (jvfr. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 66 ff. og Slange S. 1064). I Nøvr, 1639 blev Gallas i Unaade

gerne ymod *Vnionens Extention*, dog Er ded endnu inted *proponerit*¹⁾.

Herredagen angaendis, da kan den best ansettis den 18 førstkommende *Aprilis*, ty pa den tyd kan ieg best uerre y køben: Och kan dy aff Sieland, fyn och Skane komme tylig nock, nar dy reisser aff derris huss triidie eller fierde Paske dag²⁾.

Dy breffue til Radit om Adelens *conuocation* Erre sauit forandrit, at dy skal wel kalde dem sammen och lade dem forsta huorfor, Mens derris Erklæring den skal dy først giffue fra siig siist y herredagen³⁾.

Omslagit uar mig y Aar heel besuerligdt. Ded kan wmueligdt pa den wiis lenge haffue bestand med mig, ty vdgifften er mange tussind daler høier end yndtechten. Aldt ded, ieg skulle holde mig och myn staadt aff, ded anuendis tiil Holmens, Artholoriens och hundrede anden brug, Saat ded pa den wiis ingen bestandt kan haffue. Der ma myste, huem der skal, *Cronen* wiil vnderholdis aff siit Egiit, sauoydt Indkomsten deraff kan strecke siig, Sa at *contributionen* til inted vden til *Cronens* geld bliiffuer anuendt, Huorpa Riigens Raad skal betencke, forend dy

afsat fra sin Værdighed som kejserlig Generallieutenant (Allg. Deutsche Biographie VIII, 329 f.).

- ¹⁾ Den i Foraaret 1637 fastsatte Udvidelse af Unionen gjaldt for 5 Aar og udløb saaledes 1642. Rigsraadet havde i sin Skrivelse af 4. Januar henledet Opmærksomheden herpaa, og af den slesvig-holstenske Landdags Resolution af 25. Januar fremgaar, at Sagen har været forhandlet, dog uden Resultat. Ratjen, Verzeichniss d. Handschr. d. Kieler Universitätsbibliothek III, 108.
- ²⁾ Paaskesøndag faldt 1642 paa 10. April. Herredagen var for øvrigt allerede ved Brev af 18. Januar udskreven til 18. April (Sjæll. Tegn. XXVII, 275).
- ³⁾ Rigsraadet havde under 15. Januar faaet Brev om at forskrive Ridderskabet i Skaane til at møde i Malmø 30. Marts for at vælge Befuldmægtigede, der skulde indfinde sig i Kjøbenhavn til Herredagen (Sjæll. Tegn. XXVII, 272). Ogsaa den sjællandske Adel mødte i Kjøbenhavn 30. Marts og valgte Befuldmægtigede (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

kommer y køben:, huor dy siig til Paske skal yndstille, Sa at alting, huad derudi ske kan, Skeer for wolberdag ¹⁾.

Angaende, at Hanibal motte forskanis for den reisse henad Ossenbrig, Da kan ded ske, nar man Neffner mig En anden, som man kan bruge y steden Igen, Tii uy haffuer Icke mange at ga y waal blandt, at bruge *in tali negotio*, som *consernerer* fast gans *Europam*. Myn mening Er, at der bliiffuer Endten langsam eller inted aff dy *tractater*, ty keysseren uyl inted giiffue *princessinden* aff *Sauoy* den begerte tyt²⁾. Naar ieg skøndt Erfahrer, Nar den dag skal gaa an for Alwor, Da uil ieg for be- kostningen skiild først sende En gelarten derhen, Indtil man er klaar *in preliminaribus*, huortil behøffuis et haldt ar och mehre. Naar ded dermed Er klaardt, Da kan der komme hen, huem der skall, och mueligdt Enda ligge der Ett Aar Och inted rette vd. *Vale*. Aff Christianpriis den 19 *Ianu: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

125.

3. Febr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen betoner Nødvendigheden af en Forbedring af Kronens finansielle Stilling og omtaler særlig det tilraadelige i Forandringer ved Lensvæsenet. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Wdaff dyn skriiffuelse Erfahrer ieg dyn Mening om den Store fahre, der skulle uerre at foruendte huos Lens- mendens hestiis affskaffelse ³⁾, Huorfor Ieg deroffuer uyl

¹⁾ o: Valborgdag, 1. Maj.

²⁾ Om den Strid, der var tilstede mellem Frankrig og Kejseren angaaende den Titel, som skulde gives Enkehertuginde Christina af Savoyen i Lejdebrevene for hendes Befuldmægtigede til Forhandlingerne i Münster, se Fridericia, anf. Skr. II, 174.

³⁾ Se ovfr. S. 164.

siige diig myn mening, Naar gud uyl, ieg kommer tilstede.

Heer hiielpper ingen snack tiil, Skall ieg hiielppis aff dii middel, som gud haffuer giiffuen, Da uyl all Riigens Indkomst derhen *dirigeris*, att den kan Naa tiil Tiil Riigens womgencklige vdgiift, och att ieg kan haffue nogiit for mig. Resten bør att deelis yblandt dem, som Ieg Och Riigiit-Størst tyeniste kan haffue aff. Disse mange Smaa lehn uyl affskaffis, saat *Cronen* kan Niide Indkomsten høiier. Skatten bør inted att regnis tiil andiit End tiil *Extraordinari* werck, som pakommer.

Naar gud uyl, ieg kommer tilstede, da uyl Ieg uyder tale med dig om samme leilighed, Tii ded Er myn Ramme alwor, att ieg uyl, att Riigens Indkomst Och wdgiift skall *quadrere* siig med hinanden, Ieg haffuer lenge nock troett paa Snack. *Vale*. Aff Glyckxborg den 3 *Febru*: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Danma[r]ckis Riigis Raad Och Rente: tiil hande.

126.

3. Febr. 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen ironiserer over Axel Oxenstjernas Lovtaler over den afdøde Banér og omtaler et Giftermaal, som den svenske Rigskansler har til Hensigt at stifte. Han ønsker at blive fri for den svenske Enkedronning. — *Geh. Ark.*

Vdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at Chanseler Oxenstern Nu *extollerer* S: H: Banniir, Der dog bade hand och dii andre *tracterer* hans Eptherlatte gemahl¹⁾ hel Slett, som heer siigis. Kan hand nu med syn weltalenhed briinge hans lamsmend uyder y kriigen, End som dy allerede Er, da gør hand uel siit beste. Gud giiffue, huad Ende ded tager.

¹⁾ Johan Banérs Enke (hans tredje Hustru) hed Johanne Margrethe og var en født Markgrevinde af Baden-Hochberg.

Ded giifftermal, du skriiffuer om, Ded Er nocksom at troe ¹⁾, ty dy erre begge wandt til att *commanderis* aff Chanseleren. Sender dy gesandter tiil mig, da skeer ded inted for ded giifftermal skield, yhuad ded Ellers bliiffuer for *Matherie*. At feldtherren ²⁾ Seer inted mer, ded giiffuer inted, aldenstund hand y lang tiid inted haffuer Siiet uel.

Tiil ded Niitar, du skriiffuer Om, Er heer liiden Raad. Kunde dyne gode wenner mage ded saa, at Enckedronningen kunde faa Nogiit at leffue aff Och komme fra mig, da waar dii Nytar werdt.

Aff Glyckxborg den 3 *Februarij* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: *Residenten* Peder wiibe tiil hande.

127.

8. Febr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

De Breve, som Hannibal Sehested har bragt, ere underskrevne. Det er vanskeligt at finde en duelig Person, som kan bruges til Fredsforhandlingen i Osnabrück. Vejret har været meget slet. Kongen er meget misfornøjet med Just Høgs Handlemaade i Niels Arenfeldts Sag. — *Geh. Ark.*

Dii breffue, Hanibal Seested førde hiid, Dii Erre vnderskreffuen och sendt, En dell henad Iudtland och En del henad køben: Den person, som Skulle henad Ossnabrigge pa friidtz *tractationen*, kan Ieg endnu inted finde. Gud y himmelen vnde oss en *qualificerit subiectum* dertil, Som skal uerre at leede Epther.

Tiilstanden heer och heromkring Er Hanibal bekendt.

¹⁾ Formodentlig er Talen om Dronning Christina.

²⁾ Vistnok menes hermed Rigsmarsken Jakob de la Gardie. Alderen trykkede ham (han var født 1583), og han var næsten blind. Biograf. lex. öfver namnkun. svenske män, ny revid. uppl., IV, 94. Odhner, Sveriges inre hist. under Christinas förmyndare S. 37.

Heer haffuer en tiidlang uerriit sliigdt Ett weiier, att man Ingenstedtz haffuer kundt komme.

Ieg kan inted nocksom mig forundre offuer H: Iost Høg, At hand Icke allene haffuer vnderstanden siig Ene at uerre loughørring, Mens ochsa at hand tylstedde Niels Arnefeldt, thuerdt ymod konningens Och Riigens Raadtz dom, Att Edle syn lou¹⁾ Med En hab hundtzfotter, Skrattinger²⁾ och skelmer.

Aff En mand, som Er kommen til Aar och Alder, Er ded Ett heel wbetenckt støcke, Tii formandens Opriichighed waar hannem y mange made bekendt, *Item* dii andriis Adeliige herkomst, Naffn och gode riichte, *Item* att ded Arnefeldt eller Ingen anstod Endten att Locke eller true Sønnen att wiinde y den sag, som Moderens Ehre och lyff angiick. Och ded, som ganske Er ymod dommen och lowen tilsted, Att till samme lou att Edle Er brugdt trende wdlender. Bliiffuer Eden Steffnit, som wiist skeer, da bør lousmenden billigen at haffuis y acht³⁾. *Vale.* Glyksborg den 8 febru: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

¹⁾ o: at fuldbyrde sin Kjønsed i Overensstemmelse med Loven.

²⁾ En Skrattinggaard er en lille ufri Hovedgaard; Skratadel = homo novus. Molbeck, Dialect-Lex. S: 496 f.

³⁾ Om Niels Arenfeldts Sag og den paa Viborg Snapsting den 26. Januar 1642 aflagte Lovsed se Brevene 1636—1640 S. 431 f. Med Hensyn til Kongens Klage i dette Brev skal yderligere bemærkes, at Eden skulde aflægges for Jørgen Urne og Just Høg. De 11 Mænd, der sammen med Niels Arenfeldt aflagde Eden, vare: Ove Arenfeldt (Søn af Niels A.), Peder Bilde, Niels Skade, Niels Munk, Svend Freiberg, Anders Thrutmand, Bendix Norby, Bendix Breide, Hans og Niels Harbo (til Nielsbygaard) og Gotfred von Regenstein. Kongen benægtede ikke alene Edens Sandfærdighed, men mente endog, at der for Hans og Niels Harbo's Vedkommende kunde tvivles paa, at de vare Riddersmænd, hvorfor Gregers Krabbe og Gunde Lange fik Befaling at undersøge deres Anetal; to af de andre Lovsmænd vare kort efter blevne fordrevne fra Landet.

128.

17. Febr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen paalægger ham at udarbejde en Oversigt over Rigerens Indtægter og Udgifter samt nærmere at angive, hvad der vil medgaa til en Del Udgiftsposter, der findes nævnte paa en vedlagt Fortegnelse. Han omtaler den heldige Indretning i Sverig, at der kun findes faa Lensmænd, men store Gouvernementer. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Epthersom Ieg Io lenger Io mehre Mercker, At ded ingen bestand kan haffue med myn dondt pa den wiis, som ded nu gaar, Isønderlighed mens udgiifften beløber siig wliige høiier End Indtechten. Da skaldtu med ded første skaffe mig begge Riigernis och dessen vnderliggende landis riichtige Indtecht Och derhuos fiig mig En Riichtig *designation* pa derris besolding, kost och kleeder, som findis paa denne herhuos fœiiede fortegnelse ¹⁾).

Naar gud uyl, at ieg faar dii thuende tyng, nemblich Riigernis Indtecht och vdgiifft, Da uyl ieg nest gudtz hiiehp mage ded Saa, att ded nocksom skal kunde Naa tiil for

Alle bleve de i Maj Maaned indstævnedes til at forsvare deres Adfærd (Breve til Jørgen Sefeldt m. fl., 26 Maj, til Gregers Krabbe og Gunde Lange, 26. Maj, og til Anders Bilde, 17. Novbr. 1642; Jydske Tegn. X, 466 f. 504). Jvfr. Kongens Brev af 4. Novbr. 1642.

¹⁾ Der findes et af Rentemestrene eller maaske snarere Jørgen Vind alene i Aaret 1642 udarbejdet Overslag over Rigens Indtægter og Udgifter (trykt i Danske Samlinger VI, 326—47), som uden Tvivl er blevet fremkaldt ved Kongens Befaling i dette Brev, i Brevet Nr. 121 og i det udaterede Brev Nr. 132. Overslaget er imidlertid ikke affattet saa overensstemmende med Kongens Ordre, at det med Sikkerhed kan henføres til nogen enkelt af disse; men det maa være opsat før 8. Marts (se Kongens Brev Nr. 133). Andre Beviser paa Frugterne af Kongens Befalinger haves i den Oversigt over de af Rentekammeret aarlig udbetalte Lønninger, som er affattet efter 22. Febr. 1642 og er trykt i Danske Magazin V, 203—13, samt vistnok tillige i en Extrait fra April 1642 over Lensmændenes Indtægter og Rostjeneste (trykt hos Grundtvig, Meddel. fra Rentekammerarch. 1872 S. 118—23).

mig, Radiit Och flaadn, gud giiffue, huem der kommer tiil att myste yblandt dy andre. Man haffuer *Exempel* for Øiien y Naboelauyd, som fiindis faa lensmend, Mens store *gubernamenter*, tiil den Ende At *Cronen* kan Niide Indkomsten diiste høiier. *Vale.* Aff Renderssborg den 17 *Febru.* Anno 1642.

Christian.

Ieg wiil wiide:

1. Huad Printtzen nu far mehre om Ariit end før, *item* Huad Prinsessinden faar arligen tiil handpenning.

2. Huad der gaar om Ariit pa greff woldemar Christian. *NB.* Hand haffuer Dalum klosterns lehn, Hans hoffmeister ¹⁾ faar af kammerit ²⁾ 1000 dl.

3. Huad frøckernis opuardning koster. Hoffmeistrinden ³⁾ faar 200 dl., den, som lehrer dem Sprog och dandtze ⁴⁾, 300 dl., den, som leerer dem at lege, 200 dl., trende piiger 70 dl.

4. Huad H: Christian tommissøn faar wyder om ariit End ded, hand haffuer aff S: hans klo:

5. Huad Stadtholdern far aff Renteriiit, *item* huor høiit hand niider Møens land.

6. Huad Rentemeisternis *gaisi* er, *item* huor høiit dii niider derris lehn ⁵⁾.

7. Huad Iffuer wiind haffuer til *gaisi*, Och huor hiiødt (!) hand Niider lehnit ⁶⁾.

8. Huad Chansellii herremendens besolding Er, *item* dii, som pa Chanselliit bestiildt Er.

9. Huad den tydske Chanseler haffuer aff Renteriiit, aff kammerit haffuer hand 1000 dl.

¹⁾ Adam Heinrich Pentz. Se Brevene 1636—40 S. 343.

²⁾ Kongens eget Kammer.

³⁾ Sophie Hedeveg v. Blixen.

⁴⁾ Alexander v. Kückelsom. Se om ham Brevene 1632—35 S. 267.

⁵⁾ Se ovfr. S. 166.

⁶⁾ Se ovfr. S. 166.

10. Huad dii tydtske Chanseliister ygenom bencken koster om Ariit.

11. Huad der gaar med tiil hoffholdingen aff Spansk, Riinsk och frans wiin, *item* aff Rue och huedemel, saldted och fersk kød och fiisk med dertil gehørige Spedtzeri och *Confectiurer*.

12. Huad der gaar med pa Hoffmarskalcken, Offuer-skenck, Stalmeister Och køgemeister, tiil besolding, kostpenning och hoffkleder, *item* Hoffpredikanten ¹⁾, *D: fabritio* ²⁾, *D: sperling*, *D: Peter Paa*, kammerskriffueren, kammertiener, køckenskriiffuer med hans tiener, Hoffbadtsker med hans suend, Badtskern y Børnehussit, *Apo-teckeren*, Hoffskredderen, Sølfuerpappen med hans folck, Mundkocke med derris folck, wiinskenken pa køben:, den paa frede: och den, som er daglig til hoffue, foddermarskalck, fohrereren, thuende wogenmeister, tree Enspendiger, trummeter, Musikandter, drauandter, fyrbødere, karle och dreng y stallen, kudtsker och dreng huos kudtz och Rustuoguen.

13. Huad Iegermeisteren med hans Opuarter koster Om Ariit, *item* Skouriderne pa lehen, som wiildtbauen findis.

14. Fiiskemeisteren pa frede:, *item* pa *Crone*:, pa kolding och pa Skanderborg med derris folckis besolding Om Aariit.

15. Huad Manidtz Regiisterne pa frede: beløbber siig Om Aariit.

16. Huad den øffuerste Renteriiskriffuer med dy andre Renteri skriffuere far om Ariit.

17. Huad knud Christensøn pa kledekammerit, godt-

¹⁾ Dr. theol. Jakob Madsen.

²⁾ Dr. Jakob Fabricius, Kongens Livlæge siden 1637. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 190. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 300 f. I Fortegnelsen fra 1642 i Danske Mag. V, 211 kaldes han Kongens Livbarber. Jvfr. ovfr. S. 134.

friid myckelsøn pa Holmen och for deelehaffuen med derris vnderskriiffuer och drengre haffuer om Ariit.

18. Huad Prouiandtkskriiffueren med den, som Er pa ded Store briigger[s], och derris vnderskriiffuer, wrager och kellersuenne, *item* Brigger och Bager, som vnder dem Erre, med derris folck, *item* Bøcker med ded tømmer, som dii forbruger, koster om Arriit, *item* huad Briiggerredskabiit och Bagoffnen koster om ariit at holde ued machtt, *Item* huad Sengiikleeder koster tiil aldt ded folck att holde ued macht.

19. Huad dii wnge herrer ¹⁾ med derris Opuarter pa Soer uil koste om Ariit med Øll och mad, *item* med kleeder och skou och anden Notturfft.

20. *Residenternis gaisi* y Spannien, Suerrig och Nedderland, *item* huad der gaar paa *Auiser* och *correspondens*.

21. Gesandtternis fortering y fremmede land, *item* huad dii koster, som Sendiis Ind til mig, *item* paa Briilupper Och Barssel.

22. Huad holmens folck, som y tiienisten Er, y huem dy och uerre kan, faar til løen, kost och kleeder om Arriit.

23. Huad Smidden pa Bremmerholmen koster om Arriit med Meiister, Meiistersuenne, gemene suenne, Iern och kuull med redskall (!) och Øxen med derris foder och opuardter.

24. Huad Ierniid koster, som forbrugis pa hammermøllen ued *Croneborg*.

25. Huad Rebberbanen pa holmen koster med haamp, beeg och tiehre att holde ued machtt, *item* med Meiister, hampehegeler, Spiinder, fanger och fangefogeder.

26. Huad der gaar med om Ariit aff kannifas, Seegel lerrit och anden lerritt tiil skiibens wdffii.

27. Huad wrtegardtzmanen udenfor køben:, *item* den tiil frede:, den tiil *Crone:* och den pa kolding faar til løn, kost och kleeder.

¹⁾ Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav, se ovfr. S. 34.

28. Huad skiibens dagelige *Reparering* med krumholdt, kneer, Bielcker, Plancker, Bou och Berrigholdter koster, *item* med Meistren, Meistersuenne Och tømmermend koster, som den *Reparering* forrette skall, med huiis tiere och Beeg der tiil hører.

29. Huad tømmerit koster, som Arliigen forbrugis tyll *Cronens* husse, *Item* til *Affeitter*¹⁾ tyl landtz och wandtz.

30. Huad krud och lod, Blii, lundter och gewehr koster om Ariit, *item* huad krudmøllerne och geethussen koster att holde ued macht om Ariit.

31. Huad Christoffer Suencke med dii andre *Archeli-meistere* Och Bøsseskøtter faar om Ariit, *item* *Archili* skriiffueren med ded andiit folck, som brugis ued *Archeliit*.

32. Huad alle toller y danmarck och Norrie faar tiil *gaisi* om Ariitt.

33. Huad Beriideren pa Anderskou med hans folck, som er pa fohlerne bestiltdt, koster om Ariit, *item* huad haffueren koster, som sammestedt forbrugis.

34. Huad slotdzfogeden pa køben: med fadeburskuinden, *item* den kuinde, som toer for mig y haffuen, *item* Iohan y haffuen med den, som uarer Røgekammerit pa Slottiid, haffuer tiil løn, kost och kleeder.

35. Huad sneckeren paa holmen med hans Suenne, *item* huad tømmerit, hand forarbeider, koster, *item* flaggemager, Maaler²⁾, kompassmager, Slottens snecker och dagelige folck, som wechter, Portener, Bomslutter, tarn-gemmer, Bundmager, liigger, wogendrenge och den, som deeler høed wd, *item* slottens hiilmager och Pliixfogeden y wedhaffuen koster, *item* Suynemenden y Prouiandt-garden och ded store briggers, *Item* Slachteren med Arssknechten och derris fører.

36. Huad slotdzpresten, *item* hand pa holmen med hans kappellan, med Skiibspresterne, degnen eller Skole-

¹⁾ o: Affuter, Lavetter.

²⁾ o: Maler.

meisteren pa holmen faar Om Aarit. *NB.* Den Prest Och hans kappellan, som skall Boe ued kyrcken ude ued *S: Anne Broe* ¹⁾.

37. Huad Riigens Profos haffuer tiil *gaisi* om Ariit, *item* Heerolderne.

38. Huad *generall* Biiggemeisteren *M: Lenerdt* ²⁾ haffuer om Ariit.

39. Huad der giiffuis tiil Studenter om Ariit ³⁾.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Rad Och Rentemeister ⁴⁾.

129.

18. Febr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal meddele den svenske Regering Kejsereens gunstige Svar angaaende Fredsforhandlingen og opfordre den til Imødekommehed. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg nu, gud uerre loffuit, aff den keysserlige *deputerte*, Iohan wiiekardt greffue von Owersberg ⁵⁾, haffuer bekommen keysserens Suar pa myn Anfoddering, friidtz *tractationen* angaendis, Huorudi H: k: och M: siig y alting Epther myn begering haffuer *Accommoderit*, Som aff huos

¹⁾ Først i April 1643 designeredes en Mand til at være Sognepræst ved St. Anne Kirke, nemlig M. Markus Christensen (Humble), Præst i Karleby. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 246.

²⁾ Leonhard Blasius.

³⁾ 1569 havde Frederik II stiftet det saakaldte Stipendium regium paa 400 Rdl. aarlig til 4 danske Studenter Underholdning udenlands. Ved Forordning af 29. Nov. 1600 bestemtes, at Pengene, som hidtil vare udredede af forskjellige Klostre, skulde udbetales af Rentekammeret. Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 II, 83 ff. 694 f. III, 705 ff.

⁴⁾ Det er sandsynligt, at det Blad, hvorpaa denne Udskrift er skreven, hører til dette Brev, men efter den Maade, paa hvilken Brevenes Indheftning er sket i det ovfr. nævnte Nr. af den Thottske Saml., kan det ikke afgjøres med Sikkerhed.

⁵⁾ Johan Weichard Greve af Auersperg.

føiede *Copia* Er at Erfahre ¹⁾, Da skaldtu paa myne uegne H: k: dronningen y Suerrig Och Regeringen sammestedtzt sliigdt *Notificere* Och dem derhuos formane, Att dy siig ochsa y Sagen Saledis, som Christne anstar, uuil *Comportere*, Paded dy icke Er arsaag tiil uyder Iammer Och wlycke, Som dy mueliigdt siiden inted kan *Corrigere*. Aff Rendorsborg den 18 febru: Anno 1642.

Christian.

Udskrift: A M: M: Viibe.

130.

21. Febr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Fredsforhandlingen er kommen et godt Stykke fremad ved Kejsersens sidste Skrivelse, bør man i Tide tænke paa dygtige Afsendinge til Osnabrück og paa Omkostningerne derved. Kongen har allerede bestilt Logis for Gesandterne i Osnabrück. — *Geh. Ark.*

Ephtherdi keysseren Nu y alle made ded haffuer Indgangen, som M: *dauaus* begeritt haffuer, at ieg huos keysseren skulle bringe tiil weiie ²⁾, Saat der er ingen thuiffuel paa, At, uden att samme *Dauaus* bringer nogiit Niit paa banen, som kan støde werckiit Om, da gaar *trac-taterne* uyst for .syg. Huorfor der uyl y tyde tenckis paa dem, som man dertiiil kan bruge. Och om man Skøndt Ephther myn mening, ieg dig siist lod forsta, y begindelsen kan bruge En aff dii gelerdthe Rad, indtil man vngeferlig Er klaar in *seremonialibus*, for bekostningen Skiild, Da Er ded dog derhuos at achte, At om Endskøndt samme

¹⁾ Talen er om Kejsersens Skrivelse til Kongen af 1. Febr. 1642 angaaende den i Hamborg d. 15. Decbr. 1641 undertegnede Fredspræliminærtraktat. Trods Skrivelsens Mangler, der bevirkede, at den langtfra kunde kaldes en Ratifikation, følte Christian IV sig i første Øjeblik tilfreds med den. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 297 f.

²⁾ Kongen tænker her uden Tvivl særlig paa den af Frankrig fordrede Titel for Enkehertuginde af Savoyen; se ovfr. S. 173.

seremonien Striid kan uare nogiit hen y Lauyd, Da tager den dog Engang En Ende, Huorfor der uyl y tyde tenckis pa dychtige persohner. som til sliggit høydtt werck *capabile* Erre, Och att dy samme faar tiienlige Opuardter med siig, Som Ieg kan haffue Ehre och tiieniste aff, Och penning til at *continuere* samme werck med Et Aar, thu Eller tree. Lossomendter haffuer ieg bestyldt for dem y Ossenbrigge, Sautit skee kan. Der uyl dog uden thuiffuel gaa bekostning derpa, førend lossomenterne bliiffuer saledis *Accommoderit*, som ded siig bør. *Vale.* Aff Rendorsborg den 21 *febru:* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen tiil hande.

131.

28. Febr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil tale nærmere med ham om Legationen til Osnabrück, naar han om kort Tid kommer til Kjøbenhavn. Indtil da kan ogsaa Henrik Villumsen Rosenvinges Rejse udsættes. -- *Geh. Ark.*

Dyn Skriiffuelse *sub Dato* den 25 *Huius* Er mig y dag tilhande kommen, och deraff dyn mening Om den *Legation*, som *meo nomine* skal *agere personam mediatoris*, forstanden, Om huilcken der Er att tale om, Naar gud uyl, uy. kommer sammen, Tiil huilcken tyd Hendrich wylmsøns Reiisse kan Indstillis ¹⁾.

¹⁾ Kansleren havde i sit Svar af 25. Febr. paa Kongens Brev af 21. Febr. henstillet til ham selv at vælge passende Gesandter blandt Rigsraaderne og de holstenske Raader; derimod havde han betegnet Christoffer von der Lippe som den dygtigste til at adjungeres pro oratore. Han havde tilføjet, at de Breve, som Henrik Villumsen Rosenvinge skulde have med til Spanien, vare alle i Beredskab; men han vidste ikke, om han skulde vente paa et til Bryssel (Koncept i Rigens Raads Breve Fasc.

Ieg foruendter y morgen Nogle breffue fra Hamborg. Naar dy Erre *Expedierit*, da begifuer ieg mig, Om gud uyl, herfra henad køben: *Vale*. Hadersleffhus den 28 *febru.* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissøn til hande.

132.

Før 8. Marts 1642¹⁾.

Til Rentemestrene.

Rentemestrene skulle optegne Rigernes Indtægter med Undtagelse af Sundtolden og derfra drage Lensmændenes Deputater. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Rentemeisterne skal bringe til papiir Begge Riigernis Indkomst, saner som tollen y sundid, Och derfra tage lensmændens *deputat*, At man kan uerre uys pa, huad kronen haffuer frii til att Erholde dette Eptherfølgende:

1. Myn taffel och opuarter, store och sma, med hofgesindid och huad deraf *Dependerer*.
2. Dy penge, som Prindtzen och hertug frederich arlig giiffuis aff kammeryd.
3. Dy penge, som folcken til frederigsborg giiffuis huer kuartaal.
4. Ded, som kronen affgaar y dy leen, som vnder-skidtlige *offiserer* tyl hoffue Er forlendt med for derris besoldings ringhed skiild.
5. Ded, som Arligen *spenderis* pa vnderskedtlige *Residenter* och *Agenter*.

52). Rosenvinge blev dog først i Maj udnævnt til Agent i Madrid (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist II, 267); men allerede 15. Marts fik han Tærepenge (400 Rdl.) til en Rejse til Spanien (Rentemestr. Regnsk.). Om ham se Brevene 1636—40 S. 369 samt Gigas, Grev Bern. de Rebolledo S. 410.
¹⁾ Om Brevets Datum jvfr. ovfr. S. 177 og Brevet Nr. 133.

6. Ded, som *spenderis* pa ded danske och tydske Chansellii och dem, som dertyl hører.

7. Ded, som giiffuis Rentemeisterne, Renteskriiffuerne Och andre skriiffuer y vnderskedtliige Skriiffuerstuer, *Item* pa tollerne y sundid och for køben:, *Item* pa ued y Radstuen, paa Renteriid och Chanselliierne.

8. Hør och hamp, Iern och andiid sliigdt tyl holmens behoff, *item* Sneeckeruerck, Maluerck, seegeldug, haardug, *compasser* och Nat glaas tiil flaadn.

9. Skiibs *capiteiner*, Lytenanter, skipper och styremend derris *gaisi*, kost och løn. *NB.* Der er antagen thuende, som er loffuid den Ene 800 och den anden 600 daler¹⁾ Om ariid, Och uyl en pardt aff dii andre ochsa forbedris derris besolding.

10. Den store Smiidie med Meyster och behørige folck, Holmen och Reberbaneu med derris behøring, offuer och under skipper, kuartermester, høybadtzmend, halff och hele badtzmend och Pøddecker, *Item* Prest och badtsker, kock och keldersuend, piber och trummeter, *Item* *Artholoriit* med dessen Notuendige folck, *Item* krud och lod, Styckir at støbe, krudmøllen att holde ued macht med folck och Bygning, *Item* werbgelder, som vdgiiffuis om Ariid til at werbe søfolck tiil fladen.

11. Meiisterne y børnehussid med derris *Inspectores*, *Item* den tydske prest y køben: och helssingør, *item* nogle penge, som giffuis nogle høylerde eller fattige om ariid.

12. Bekostningen, som gaar pa Brøggersiid och Bagersiid, *Item* griinmøllen Med heeste och folck, weed och andiid sliigdt.

13. Bekostning, som skeer pa adskillige steder att *Reparere* och holde kronens husse ued macht.

14. Bekostning, som skeer pa brillopper och barssel, vdenlandtz, *item* att besøge faast alle *conuentus in germania*,

¹⁾ Af Klædekammerskriverens Regnskaber for disse Aar, baade før og efter Marts 1642, fremgaar det, at de bedst lønnede Skibskaptajner havde 300 Kur. Dlr. om Aaret og 2 Hofklædninger samt i Maanedskost 20 Kur. Dlr. om Maanedn.

at *Vrgere* friidtz *tractationen*, *Item* fremmede gesanter at vdkuitere och forehring.

15. *Reparation* paa floden, *Item* Nii skiib att bigge och købe tyl att holde Riigens flade ued macht.

133.

8. Marts 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal sende Kongen den af ham affattede Extrakt over Rigernes Indtægter og Udgifter. Kongen gjør en Bemærkning ved et enkelt Punkt i den. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Den *extract*, du haffuer giordt offuer Riigernis Indtecht och vdgiiift ¹⁾, skaldtu sende mig, at ieg den kan vdkriiffue, sa uyl ieg sende dig den Igen.

Den fortering paa gesandter, som sendis ud, och pa dem, som kommer y Riigit, kan bliiffue paa dy 20000 dl. ²⁾, Dog att ded Regiister paa dii 100 och nogle 1000 daler Er derhuos, att beuysse med, at ded Er saledis.

Aff Rosenborg den 8 *Martij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Iørgen wiindt.*

134.

20. Marts 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal forespørge hos den svenske Regering, om den vil give Enkedronning Maria Eleonora hendes aarlige Deputat, hvis hun tager Ophold hos sin Søster Hertuginde Anna Sophie i Brunsvig. Hendes Pengeforhold ere meget slette. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Se ovfr. S. 177.

²⁾ I Rentemestrenes Overslag findes Summen til Gesandter til Udlandet ansat til 20,000 Rdl., men tillige er der opført et Beløb af 4000 Rdl. til Foræringer til Gesandter, som komme til Kongen. Danske Samlinger VI, 343.

Dyn siiste skriiffuelse Er mig tiil hande kommen, Huorudi du lader mig forsta, huad Chansleren Oxenstern dig pa Enckedronningens *tractament* gaff tiil suar, Huorpa Ieg dig inted forholder, At du *de nouo* skaldt y samme sag begehre *Audiens* och fornemme, Om dy wiil wnde hinder hiinders Arlig *deputat*, Naar hun begiiffuer siig herfra tiil Søsteren y landte Brunswich, Aldenstund hun daa Er liige saa langdt herfra, som hun Er, naar hun kommer y Priissen ¹⁾.

Huad du Nu derpa Erlanger for Suaar, ded haffuer du mig strax at lade uyde. Saframdt Nu sligdt Regeringen behager, Da uyl der taliis Om Myddel, at hun kan komme diidhen, som dy uyl haffue hiinder hen. Ieg seer inted, huormed hun uyl anstille siin hussholding, aldenstund hun haffuer Icke sa megiit hussgerad, som hun kan legge En hund pa, End siige siig selffuer. Frederigsborg den 20 *Martij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

135.

27. Marts 1642.

Til Christen Thomesen Sehested, Korfits Ulfeldt og
Rentemestrene.

De skulle tale med Hannibal Sehested om den spanske Salt-handels Tilstand og paalægge ham at lade Kongen se nogle af ham udstedte Kvitteringer. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Christian IV foretrak paa dette Tidspunkt, at Maria Eleonora skulde tage Ophold hos sin Søster Hertuginde Anna Sophie, der som Enke efter Hertug Frederik Ulrik af Brunsvig boede i Schöningen i Brunsvig-Wolfenbüttel, fremfor hos sin Brodersøn, Kurfyrst Frederik Vilhelm af Brandenburg. Se Skandinav. Litter. Selsk. Skrifter 1811 S. 40 og Fridericia, anf. Skr. II, 283 (begge Steder angives Hertugindens Navn urigtig som Katharina).

Chansleren, Stadtholderen Och Rentemeister Skal aff Hanibal Seested fornemme Saldthandelens tyland y Spanien, Paded man icke til forgeffuis skal sende Orloff Skiiben henad fleckerø, som loffuit Er ¹⁾.

Dii skal ochsa med Hanibal Seested werre derom, at Ieg kan faa myne kuytandtzer at See pa dy tymal 100 tussind daler, Som mig tiil myn nytte er kommen tiil hande ²⁾. *Valete.* Aff køben: Slott Den 27 *Martij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren, Stadtholderen Och Rentemeisterne til hande.

136.

29. Marts 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Dr. Lavrits Mortensen Scavenius ikke ønsker at blive Superintendent i Viborg, foretrækker Kongen af de to, som Kansleren har foreslaaet, M. Wichmann Hasebart, da den anden, Dr. Niels Povlsen Schandorf, taler slet Latin. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriffuelse haffuer ieg forstanden, At *D:* Lauers ³⁾ siig for syn skrøbelighed skiild haff (!) undskiildt at

¹⁾ Kongen tænker paa de Orlogsskibe, der skulde konvoyere den Handelsflaade, som var bestemt til Spanien for at hente det af den spanske Regering lovede Salt (se ovfr. S. 46 og Fridericia, anf. Skr. II, 266). Først 23. April udstedtes der Instrux for Køn Jochum Grabov, der med 4 Skibe skulde konvoyere Saltskibene (Sjæll. Reg. XXI, 122).

²⁾ Talen er om de 10 Tdr. Guld, som Rigsraadet 1629 havde lovet Kongen til Afbetaling af hans Gjæld, og som endnu ikke vare fuldstændig betalte. Se Brevene 1632—35 S. 100, og 1636—40 S. 422, samt Kongens Brev i det Følgende af 10. Maj 1642.

³⁾ Dr. Lavrits Mortensen Scavenius, Professor i Theologi ved Universitetet og senere, 1653, Biskop over Sjællands Stift. Om hans i Kongens Brev nævnte Afslag jvfr. Vinding, Regia Academia Hauniensis S. 348. — Viborg Bispestol var bleven ledig ved M. Hans Vandals Død 16. Decbr. 1641.

terre *superintendent* offuer wiiborre stiicht, Huorfor hand ochsa biillig bør at uerre w[n]dskiildt. Iblandt dy thuende, du Neffner y dyn skriffuelse, Er *M:* wyckman den beste tiil sliggen bestilling ¹⁾.

Ieg haffuer hørdt *D:* Niels Pouelssøn ²⁾ Engang predicke latiin pa Slottid. wdi huilcken prediicken hand Spiissede wnderliig latyn for En *Docter* att werre. Dy, som haffuer *promouerit* hannem in *Doctorem*, dy kan aldriig forsuare ded. *Vale.* Aff Frederigs: Den 29 *Martij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissøn tiil hande.

137.

30. Marts 1642.

Til Jørgen Vind.

Der maa endelig betales Folkene paa Frederiksborg deres tilgodehavende Len. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Ieg haffde uel formendt, at folcken heer ued Slottiit haffde verrit giiffuen derris løn Epther *quartall* Regiisteriit. Mens Nu Erfharer Ieg, att dem tiilstaar Et ganske Aars løn tiil førstkommende Paske, Som dy wmueligdt kan wdsta, wden at dy skaal Steele. Huorfor Dem Endeligen

¹⁾ Wichmann Hasebart blev ogsaa ved Brev af 6. Maj udnævnt til Biskop i Viborg, men døde allerede i August 1642. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S. 89 f. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. VI, 79. 112. Om ham se for øvrigt Brevene 1632—35 S. 182, og 1636—40 S. 236.

²⁾ Niels Povlsen Schandorf, f. 1596, efterhaanden Hører i Sorø, Rektor i Slagelse, paa Herlufsholm og i Viborg, Præst først i Aalborg og senere ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, blev Professor ved Universitetet 1639 og Dr. theol. 8. Decbr. 1640, † 1645. Wad, anf. Skr. S. 69 ff.

uyt giiffuis penge, Endthen heeldt eller haldt, Eller kan der Ingen werre y husse med Dem.

Aff frede: den 30 *Martij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rentemeister til hande.

138.

10. April 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal sende Kongen en Fortegnelse over de Lensmænd, som ere i Restance med deres Afgifter. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Ieg glemde y dag att siige dig, att du skulle flii mig En *designation* paa dii lenssmend, som Resterer med ded, som mig tiilkommer, huorfor du, saa Snardt skee kan, skaldt skaffe mig densamme. *Vale.*

Aff køben: slott Den 10 *Apri: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad och Rentemeister tiil hande.

139.

15 (?) April 1642¹⁾.

Til Rigsraadet.

(Udkast til?) en Proposition, hvori Kongen henleder Opmærksomheden paa den Fare, der truer Riget ved Sverigs Bestræbelser for at erhverve Pommern. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Det er højst sandsynligt, at denne udaterede Opsats af Kongen er affattet umiddelbart før den følgende Proposition (Nr. 140), og det er vel rimeligt, at den ikke er bleven overleveret til Rigsraadet, da den anden og vidtløftigere ikke henviser til en tidligere.

Epthersom tydernis beskaffenhed Oss dertiil driiffuer At Errindre Danmarckiis Riigis Raad Om den store fahre, Man seer for Øien, Som disse Riiger och lande offuerhenger, Saframdt worris Naboer Skulle Erlange nogen fremgang y derris forrehaffuende Med Laudte Pommeren att beholde Endten heeldt eller haaldt. Daa haffue uy inted kund wnderlade om samme leilighed Nu dii gode herrer at Errindere, Paded worris person y framtyden kan uerre vndskiildt huos Eptherkommerne, Om slygdt anderledis End weel skulle affløbe. Tii Epther menniskeliige fornufft lader siig ded anse, At keysseren letteligen derhen skal uerre at *disponere*, At Suensken beholder Pommeren. Aldenstund hand deraff inted haffuer, Och Churfürsten aff Brandenburg formar inted ymod Suerrig.

Wii forhabis, at sliig worris Nadigste Errindring Inted y den mening bliiffuer Optagen, at den Skeer aff nogen Begerlighed tiil wroe, Mens at den sker aff den *Affection*, uy berrer tiil uorris vndersather, Och den *obligado*, gud y himmelen och Naturen haffuer saat ymellom os och worris Eptherkommere. Befalendis Eder hermed samdt Och y seer gud y himmelen *etc.*

Udskrift: *Propositio 1.*

140.

15. April 1642.

Til Rigsraadet.

Kongen udvikler udførlig Sandsynligheden af, at Sverig kan erholde Pommern ved Freden med Kejseren, og den Fare, som ligger deri for Danmark. — *Geh. Ark.*

Epthersom man haffuer mange store uychtige arsager til at troe, at uorre Naboer dy suenske fuldkommen *intention* er wed denne languarendis friidtz (!) och ued fredelig forhandling och vdgang derpa Att forbedre Suerrigis *Cronis* grendzer, enten med ganske Pommeren eller den beste del deraff, Der och Er stor *Apparantz* til, at

keysseren, for at skylle ¹⁾ ued En *Cronis* fiendtskab tiil at *separere* tuende *Allierte Croner*, Franckeriige och Suerrig, Och tiil at sancke syn macht och *Armei* imod franckerige, Leet skal uerre tiil at samtycke, At *Crone* Suerrig med en pardt aff en Euangeliske Churfurstis land bliiffuer styllit och fornøit, Huormed keysseren aff hans Indkomst inted affgiick, Och om ded aff ded Rommiske Riige bleff tagen tiil lehen, paa høiheden ickeheller bleff forriingerdt. Konningen aff hiispannien skal uden thuiffuel icke rade derfra. De *catholische* stender, for at skylle sig ued En Euangeliiske fiinde, uden nogen derris forlost, Och samle al derris macht och *consilia* mod franckerige allene, Skulle och wiist alle styrcke keysseren derudi, Sa. dersom det ellers gud y himmelen sa behager, Da siinis Epther menneskelige fornufft For *Crone* Suerrig inted letter at Erholde ²⁾ En god del aff Pommeren dertil, som dy nu alle-rede haffuer y henderne.

Huor farliigdt och *preiudicerligdt* sligdt nu disse lande och Riiger y framtiden wiil falde, ded gørris wfornøden at *decucere*. Suerrig haffuer giiffuit danmarck nock at skaffe, førend derris grendtzer enten y Riisland eller liiff-land bleffue *extenderit*. Skulle nu Pommeren eller En deel deraff derforuden *Amplificere* sadan derris macht, Och heeldtz pa dii steeder y Øster Søen, huor danmarckis *Crone* aldrig Nogen tilforn Nogen Rett eller Rettighed haffuer werit gestendig, Och danmarck først fra Naaruen til Lybeck med suenske Besetninger bliiffuer Indluckt och Omringit, Da kunde y lengden inted andiit end worris keere federne landtz største *preiuditz* deraff forarsagis. Huorfor uy inted haffuer kund forbiiga Dii gode herrer Danmarckis Riigis Raad sadan Skiinbarlig farlighed at styлле for Øien, Paded herom y tyde kan *delibereris* och *Concluderis*, Och uy for worris person huos *posteriteten*

¹⁾ Her mangler Ordet: sig.

²⁾ Her mangler Ordet: end.

kunde uerre vndskiildt, Om Sliigdt anden wdgang end den, uy gerne Saa, skulle bekomme.

Forhabendis, at sadan worris Nadige errindring och welmendte omsorrig icke y mening bliiffuer Optagen, At ded skeer aff nogen begerlighed til wroe, Medens allene aff den *Affection*, wii berre tiil worris kerre troe vnder-sathers bestandige welstand. Och den byllige *obligation*, som gud y himmelen och Naturen haffuer saat ymellom os och uorris kerre Eptherkommer. Befalendis Eder hermed Samdt och y Seer gud y himmelen y wold. Aff københaffuen Slott den 15 *Aprilis Anno* 1642¹⁾.

Christian.

Udskrift: Huiissom Danmarckis Riigis Rad pa københaffuen Slodt skal *proponeris* den 15 *Aprilis Anno* 1642²⁾.

141.

16. April 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen paalægger ham skriftlig at tilkjendegive sin Mening om, hvem der bør være Rigmarsk i den afdøde Jørgen Urnes Sted. — *Gch. Ark.*

Epthersom gud y himmelen haffuer heeden kallid H: Iørgen wrne, fohrdom Danmarckis Riigis Maars, Och uy y denne wanskellige tiid Inted lenge Sliiggen Person kan uerre foruden, Da skaldtu Epthet den Eed, Du oss med foruandt Est, Lade oss forsta Skriiffelig diin mening, Huem

¹⁾ Der findes i Rigens Raads Breve Fasc. 52 et med Kongens Brev saa godt som enslydende Aktstykke, der bærer Datum 16. April 1642 og er skrevet med Christen Thomesen Sehesteds Haand. Det er maaske snarere en Afskrift af Kongens egh. Proposition end et Udkast dertil, som formodet hos Fridericia, anf. Skr. II, 301. — Rigsraadets Svar afgaves 4. Maj; det fra-raadede deri at gjøre noget alvorligt mod Sverig; man burde kun stræbe efter at skaffe sig Venner i Pommern og vinde de vigtigste af Hansestæderne. Fridericia, anf. Skr. II, 302—303. Jvfr. Brevet Nr. 150.

²⁾ Vedlagt findes et løst Omslag med egenhændig Udskrift: „Danmarckis Riigis Raad tiil hande“.

dig synis at uerre tiil samme bestilling *Capabile*, Oss och dette konnigrige tiil Ehre Och tiieniste ¹⁾. *Vale*. Aff køben: den 16 *Aprilis Anno* 1642.

Christian ²⁾.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

142.

16. April 1642³⁾.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Instrux, som han skal opsætte for Hans Siegfried von Lüttichau, der skal rejse til Hertuginde Anna Sophie i Schöningen og opfordre denne til at overlade sin Søster, Enkedronning Maria Eleonora, et af sine Amter, mod at Kongen maa nedlig forstrækker hende med 500 Rdl. — *Geh. Ark.*

Instruction auff M: Lytiickou ⁴⁾.

Das Er auff seiinne Reiiße Naher Lychtenburch ⁵⁾ sich zu der herdtzogin von Skeningen ⁶⁾ verfiigen soll, vndt

- ¹⁾ Jørgen Urne var død 19. Febr. 1642. I sit Svar til Kongen af 17. April henlede Kansleren hans Opmærksomhed paa tre Mænd, Korfits Ulfeldt, Anders Bilde og Knud Ulfeldt. Kongens Valg faldt paa Anders Bilde (Histor. Tidsskr. 4. R. III, 587—88, hvor der fejlagtig nævnes Marts i Stedet for April).
- ²⁾ Paa tredie Side af Brevet findes følgende af Kongen skrevne Begyndelse til et ganske andet Brev: „Elskelige keere Søn, Eptherdi der haffuer werrit adskylle *discurs* ymellom mig och Riigens Raad A[n]gaendis *Cronens* Indtecht och vdgiiift“.
- ³⁾ Frederik Günther har baade nedenunder og bagpaa Brevet tilskrevet dette Datum
- ⁴⁾ Om Hans Siegfried v. Lüttichau, tidligere Hofmarskalk hos Kongens Søster, Kurfyrstinde Hedevig, se Brevene 1632—35 S. 140, og 1636—40 S. 346. Et Brev fra ham, dat. Lichtenberg 27. Jan. 1642, om Kurfyrstinden af Sachsens Efterladenskaber osv. findes i Geh. Ark. (Danske Kongers Hist. Fasc. 103 Nr. 21). Fra 23. Marts til 19. April 1642, fra 8. til 20. Maj s. A. og fra 29. Okt. s. A. til 11. Jan. 1643 laa han med sine Folk indlogeret hos Peter Gagelmann i Kjøbenhavn (Rentemestr. Regnsk.).
- ⁵⁾ Slottet Lichtenberg, hvor Kurfyrstinde Hedevig var død; se ovfr. S. 150.
- ⁶⁾ Se ovfr. S. 188.

nach wberreichem *Creditif* vndt abgelegeten *Curialien* Sol er I: L: an vndt fohr bringen. welchergestaldt ich auff begehren I: L: frau suester, dii königinne aus Sueden, meiiinen fleiis angewendt, das selbige königinne aus Sueden Ihren vntherhaldt vndt in Preiissen ihr *Domicilium* haben muchte, Aber nictes Erlangen können.

Auff das Ich aber I: L: frau Suester biis auff Besser zeit in Etwas vnther dii Armen greiiffen konte, So soll *M:* Lyttickou sich dahin bemiihen, das Er dii von Skeenigen dahin *disponire*, das sii I: L: frau suester Eiins von Ihren Embthern Einreume, vndt auffdas dii Obengedachte kön: frau wiitwe I: L: nit alzu besuerlich sein Soldte, So wiil ich, so lange sii bei I: L: dii von skenigen verbleiiben wiirdt. I: L: dii von Skeeningen Monatlich 500 daler in Hamburch Erleegen lassen ¹⁾.

Udskrift: Frederich giinther zu handen.

143.

18. April 1642.

Til Frederik Günther.

Der skal opsættes en Disposition angaaende Arvedelingen efter Kongens Død mellem Prins Christian og Hertug Frederik. — *Geh. Ark.*

Eiine vetherliche *disposition* Sol gemacht werden, wornach Sich der Priindtz vndt der Erdtzbiskop von Brehmen Nach Meiiinem tödtlichem hiintrit sich richten sollen:

¹⁾ Af et Brev fra Lüttichau til Kongen, dateret Lichtenberg 14. Maj 1642, fremgaar det, at Hertuginde Anna Sophie ønskede, at den kongelige Pension maatte forhøjes fra 500 Rdl. maanedlig til 800 Rdl., og bad Kongen formaa Enkedronningen til at afskedige sin Marskalk (Bernhard) v. Waldow, førend hun tog Ophold i Schöningen. For øvrigt omtaler Lüttichau sin Rejse til Dresden; Kurfyrsten af Sachsen vil afhente Kurfyrstindens Lig til den kurfyrstelige Begravelse i Freiberg. Vedlagt findes et egh. udateret Brev fra Hertuginde Anna Sophie til Kongen (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 59).

1. Der Priindtz sol dem Erdtzbiiskoppen von Brehmen fihr den abtrit siines theils In den firstenthum Slessuich holstein Dreimal hundert daussendt Reix daler geben, Daneben dy helffte von Siigel vndt Briiwen vndt zu-steenden Skulden vndt bahren gelderen, So verhanden.

2. Das Ambdt Suabested miit dessen *pertinentiis* Sol dem Erdtzbiisskop frei *ad vitam* gelassen werden, Doch sol Er der *Cron* Dennemarck *Iura* uber das Styfft Slessuich in acht haben, das demselbigem Nichtes Endtzogen wiirdt.

3. Der Erdtzbiiskop sol keiin theil an dii *Munition*, wess nahmen Es auch seiin mach. So in den Beiiden k nigreichichen vndt firstenthumen verhanden, haben.

4. Dii Herskafft Piinnenberg miit seiinen *Pertinentiis*, wii diiselbe Nach meinem t dtlichen hintrit befunden, Sol dem Erdtzbiiskop allein bleiiben ¹⁾.

Auff dem hause kopenhagen den 18 *Aprilis Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

144.

21. April 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal lade Kongen vide, hvorledes Forholdet er imellem de Betingelser, paa hvilke de Lensmænd, som ere i Raadet, og de, som ere udenfor det, have deres Len. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Eptersom Ded Er En gemen tale, at En deel aff dii lensmend, som Erre wden Raadiit, haffuer Lehnen megit beedre, End Riigens Raad derris Lehn haffuer, Huorfor Du skaldt lade mig uyde, om ded siig saa forholder, och

¹⁾ Jvfr. Kongens Breve af 6. Maj og 28. Aug. 1642 og 13. Aug. 1643 samt det udaterede Brev f r 16. Juni 1642.

huilcke Lehne och huad for lensmend ded Er, som der talis Om.

Køben: slott den 21 *Apri: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Iørgen wiind tiill hande.

145.

21. April 1642¹⁾.

Til Frederik Günther.

Om forskjellige Bygningsarbejder, især i Glückstadt. — *Geh. Ark*

Ich wiil wissen:

1. Wer dii Pheiler nebenst dem gewelbe im keller, so negst der kyrchen verhanden, helffen wiil, vndt was Er dafir zu machen begehret

2. *Item* dy bogen vndter der gallerey auff beiiden zeithen zu zumachen, das der gertener seine sachen darein verwahren kan.

3. Was dii beiide kammeren vnter dem dache bei den giibelen dicht zu machen kosten wollen.

4. Der giibel zu Bramsted. wii auch auff wiibecken haus in der glyckstad sollen diichte gemacht werden.

5. In der mitten auff der *gallerei* soll Ein Erckener²⁾ kommen, 12 Ellen ins firkanndt, welches auff zuehne Pheileren nach der Elbe zu soll zu steen kommen, worzu Eiin Slengwerck³⁾ miit Phal gerammet soll geleet werden.

6. Wehr dii wasser myhle miit vier genge weiiter, dan Itzo verhanden, Machen wiill, vndt was Er dahfir haben wiill.

¹⁾ Frederik Günther har skrevet bagpaa Brevet: „I. Mtt. memorial wegen der gebewe in Glückstadt 21 April: 1642“.

²⁾ Erker, Udbygning, Karnap.

³⁾ Slenge, et af Pæle eller Faskiner i Vandet bygget Værk eller Dæmning. Versuch eines bremisch-niedersächsischen Wörterbuchs IV, 821.

7. Wass das Radthaus zu machen kosten wiill, vndt wii weiiit man miit dem gelde, so dii staadt darzu zu geben sich Erbotten hatt, Recken kan, Ein anfanck mit zu machen.

146.

22. April 1642.

Til Peder Vibe.

Om den svenske Regerings Forhold til Enkedronning Maria Eleonora; hun bør i alt Fald have sit Sølvteøj og sit øvrige Bøskab. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyne vnderskedtlige Skriiffuelser haffuer Ieg forstanden, Huad Suar man haffuer at foruendte y Enkedronningens Sag.

Huorfor du, Saframdt hiinder alle myddel bliiffuer afslagen, Indtil Datteren kommer tiil Regiimentit, Da skaldtu dermed lade Diig *contentere* Och Indstendig anholde, At hinders Sølfuergeskiir med hiinders Eptherladte Bøskab Epther den *designation*, dig tilstillit Er, maa bliiffue følgachtig. Saframdt sliigdt Nu ymod al forhabning hiinder bliiffuer afslagen, Daa skaldtu lade dig mercke, att Sliigdt uyl komme al werden wnderlig for, at dii saledis *tracterer* derris affgangen herre och konnings Eptherlatte gemahl Och dronning.

Aff københaffuen Slott den 22 *Aprilis Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Resident* wiibe.

147.

Omt. 30. April 1642¹⁾.

Udkast til et Brev til Peder Vibe, hvori Kongen udtaler, at der ikke kan være Tale om noget Ægteskab mellem Hertug Fre-

¹⁾ Udkastet maa være skrevet før Nr. 148, der øjensynlig er udarbejdet paa Grundlag af dette, skjønt det henholder sig til et tidligere Brev fra Peder Vibe end det, der omtales i Udkastet. Det kan ikke være skrevet tidligere end 28. April, se S. 200 Anm. 5.

derik og Dronning Christina, da Hertugen allerede er forlovet. Kongen ønsker, at den svenske Regering vil være imødekommende mod Enkedronningen. Derefter følge nogle Udtog af forskellige Breve, som Kongen har modtaget. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Aff dyn Skriffuelse *sub Dato* den 23 *Apri*: haffuer Ieg fornommen, huad for *discurs* der Er falden ymellom dig Och En aff dyne bekendter angaendiss Myn Søns Hertig frederigs giiffthermall med den wnge drodning y Suerrig, Huorpa Ieg dig inted forholder, Att ded Er forgeffuis y den sag att *gørre* stor wmag, aldenstund myn Søn allerede Er saa høiidt forknyppt, som Skee kan ¹⁾. Enkedronnigen angaendis, Daa war ded att ønske, att dy gode herrer wylle selffuer Slage sig til rette Och giiffue hinder ded, dy Bør att giiffue hinder, Och siden lade hinder Vandere der, huor hun heldtz uyll hen ²⁾.

H: Christian ludwich.

Das dii hyldesheimske *tractaten* Ein gudte Ende Erreichet ³⁾.

H: Augustus von Brunswich.

Er wundskyldigett sich Niitt allein selbst, sondern auch durch andere dy begrebnus zu Lychtenburch zu kommen ⁴⁾.

Graff Pentz.

Dy wercke gehen woll fordt, aber an dy slusse wiirdt nitches, Ehe ich alda komme, gethan ⁵⁾.

¹⁾ Allerede i Marts 1640 var Hertug Frederik bleven forlovet med Sophie Amalie af Brunsvig-Lyneborg. Se Brevene 1636—40 S. 324.

²⁾ Det følgende findes skrevet paa Brevets sidste Blad.

³⁾ Traktaten i Goslar mellem Kejseren og de brunsvigske Hertuger blev afsluttet 16. Januar og angik især Stiftet Hildesheim. Det Brev, som Kongen giver et Uddrag af, er fra Hertug Christian Ludvig af Brunsvig og dateret Hildesheim 15. April (*Geh. Ark.*, Brunsvig-Lyneborg Nr. 82).

⁴⁾ Enkekurfyrstinde Hedevig af Sachsen blev ikke begravet i Lichtenberg, men i Freiberg i Juni Maaned (Slange S. 1139; jvfr. ovfr. S. 196).

⁵⁾ Det omtalte Brev fra Christian Pentz til Kongen er dat. Glückstadt 24. April og modtoges i Følge en Paategning af

Detloff Reuendtlau.

1. Zu hamburch ist *altum silentium* wegen des frieden.
2. Dii Sueden haben guthen *progres* in Slessingen, vndt dii fransossen ihm Stifftē kölln.
3. Dii *tractatus* zuisken dem keysser vndt dem hausse Brunswich vndt Lyneburch seindt fullenzogen.
4. Ein gefangener Ehbre[c]her ist zu Hader:¹⁾ verblieben, Begerett zu wissen, was Er mit im anfangen sol.
5. Der gottorpske Chanseler²⁾ wiil sich nit Erkleeren.

148.

30. April 1642.

Til Peder Vibe.

Det er frugtesløst at tænke paa et Ægteskab mellem Dronning Christina og Hertug Frederik, da han allerede er forlovet med en tydsk Prinsesse. Den svenske Regering bør give Enkedronningen, hvad der tilkommer hende, og derefter lade hende tage Ophold, hvor hun helst vil. — *Geh. Ark*

Vdaff dyn Skriiffuelse *sub dato* den 12 *Aprilis*³⁾ haffuer Ieg fornommen, huad for *discurs* du haffuer hafft med En aff dyne bekende Angaendis myn Søns Hertug friiderigs giifftermal med den wnge dronning y Suerrig, Huorpa Ieg dig inted forholder, At ded Er forgefuis y den sag at gørre siig nogen wmag, Aldenstund samme myn Søn alle-rede Er forloffuit med Ett frøcken y tysland.

Enckedronningen angaendis, Da uar ded att Ønske, Att dii gode herrer y Suerrig wille slage siig til rette Och giiffue hinder ded, dy Bør at giiffue hinder, Och lade hinder siiden drage hen pa dy steeder, hund heeldtz uyl werre.

Aff københaffuen Slott den 30 *Apri*: *Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

Fr. Günther 28. April (Geh. Ark., Reg. 90, Breve fra Chr. Pentz).

¹⁾ c: Hadersleben. Ditlev Reventlov var Amtmand i Haderslev.

²⁾ Anton v. Wietersheim.

³⁾ Jvfr. S. 199 f

149.

April—Maj 1642¹⁾.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om en Bestemmelse i Rigmarskens Ed. — *Geh. Ark.*

Dentyd du talede med mig y dag om Riigens Maarssis Eed, da uylle ded Inted²⁾ falde mig Ind, att y samme Eed bør at *precaueris*, Ingen att Raade Endten tiil Eller fraa y dy sager, hand skall dømme y.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn tiil hande.

150.

4—7. Maj 1642.

Til Mogens Kaas og Just Høg.

Kongen meddeler dem sine Betænkeligheder ved de Forslag, som Rigsraadet har stillet angaaende Midlerne til at hindre Sverigs Erhvervelse af Pommern. — *Geh. Ark.*

Danmarckis Riigis Radtz ungeferlige mening³⁾ om Suenskens *dominat* y landte Pommeren at forhindre haffuer uy Nadigst forstanden: 1. At man siig med nogle aff dy fornemste y Stralsund skulle gøre bekendt tyl at forhindre Suenskens forrehafluende y Pommeren. 2. Att man y alle muelige mader skulle *fauorisere Superintendenten* y Pommeren⁴⁾. Och 3. Att man skulle *gratificere* disse gesandter,

¹⁾ Datum for dette udaterede Brev kan næppe fuldt ud bestemmes, men det staar i Forbindelse med den i Brevet Nr. 141 omtalte Besættelse af Rigmarskømbedet. Det kan bemærkes, at Jørgen Krag og Christoffer Hvas under 16. Maj fik Brev om at levere Vestervig Slot og Len til Rigmarsken Anders Bilde, der saaledes maa være udnævnt før denne Dag (Jydske Reg. X, 210).

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Om Rigsraadets Indlæg af 4. Maj se ovfr. S. 194.

⁴⁾ Dr. Barthold Krakewitz. Han var noget knyttet til Danmark, idet hans Søn, Dr. Joachim Krakewitz, 1639 var bleven ansat som Professor i Sorø. Men Sønnen døde 9. Febr. 1642, og

som Nu aff Nogle Steeder erre hiidsende. Huorpa uy dy gode herrer Nadigst inted forholder, worris mening wngeligerlig at werre denne: 1. Att man Neppeligen skal kunde *tractere* nogiit hiimmeligdt med dy Stralsunder. Man ma ochsa sla ded an, huorledis man best kan, y betrachtning at naar man skal *imaginere* dem ded, Att man pa worris siide inted andiit søger, End att wy och dy kunde settis y den forrige Stand igen, Da uyl sliigdt inted indbyldis thu eller tre, mens fleere. 2. At *tractere* nogit hiimmeligdt med *Superintendenten* der y landiit, Ded holder uy liige ued ded, som man kunde *tractere* med dy Stralsunder, Tii manden er allerede *suspect* och fattig, begiinder man at *tractere* med hannem, da *Augeris* den *suspitio* diste mere, Om Endskøndt dertil ingen arsaug giiffuis den første eller andengang, Nar man wexeler skriiffuelse med hannem. Hand skal ycke heller letteligen uden *Recompans hasardere* siig och siine. 3. Att tale om Nogen *gratification*, man skulle lade siig mercke med Imod dy gesandter, her findis fra Nogle Steeder, ded er megiit for tyliigdt, Ty uy faar først at uerre uyss pa, huad dy uyl gørrer Oss tiil beste, Nar behoff gørris, førend uy lader os ud med uorris *gratification* ¹⁾.

Udskrift: H: Mogens kaass Och H: Iost høg tiil hande.

Faderen, der en Tid lang havde staaet som Modstander af den svenske Politik, blev vunden for denne af Johan Oxenstjerna. Han døde for øvrigt 7. Novbr. 1642. Wackenroder, *Altes u. neues Rügen*, 1732, S. 125. Jöcher, *Allg. Gelehrten-Lexicon* II, 2159 f. Tauber, *Udsigt over Soree Academies Forfatning* S. 38. Cronholm, *Trettioåriga kriget och underhandlingarna i Tyskland* II, 65. *Allg. deutsche Biographie* XVII, 25 f.

¹⁾ Jvfr. om Forhandlingerne med Gesandter fra Lybek og Bremen Kongens Breve af 16., 20., 21. og 26. Maj samt 8. Juni. — Rigsraadet gik for øvrigt i sin Svarskrivelse af 7. Maj ind paa Kongens Betæneligheder og tilraadede at se Tiden an. *Fridericia*, anf. *Skr.* II, 303.

151.

5. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested og nogle andre Rigsraader.

Kongen vil gaa ind paa at give Søren Orning Pardon i hans Lejermaalssag, for saa vidt som han faar Sikkerhed for, at dette ikke skal præjudicere Niels Arenfeldts Sag. — *Geh. Ark.*

Epthersom En deel aff Riigens Raad ydag haffuer uerrit huos mig och holdt an om Søren Ornings *perdon* for ded Legermal, hand haffuer begangen med En Adelsperson ¹⁾, Och ieg sammetiid loffuede, at Ieg mig derpa

¹⁾ Søren Villumsen Orning til Jeget (i Vendsyssel), gift med Sophie Jensdatter, havde avlet et Barn med Margrethe Hvas. Hendes Fader, Jens Hvas til Skjørtholt, udstedte 30. Marts 1642 en Erklæring om, at han frafaldt al Tiltale til Søren Orning, og denne henvendte sig nu 12. April med en Bønskrivelse til Kongen om at afgjøre Sagen efter sin Naade uden at lade den komme for Retten; men dette opnaaede han ikke, thi bagpaa Ansøgningen er skrevet, sagtens efter Kongens Resolution: „Gunde Lange skal tale herpaa, saa vidt han kan med Lov og Ret“, og under 27. April udgik da ogsaa Ordre til Gunde Lange, Lensmand paa Aalborghus, i hvis Len Søren Orning boede, til at tiltale ham (Jydske Tegn. X, 446). 26. Maj tilbagekaldtes denne Befaling imidlertid, da Kongen, eftersom den Anklagede vedgik sin Brøde, havde bestemt sig til at indstævne ham for sig og Rigsraadet (Jydske Tegn. X, 468), og samme Dag udfærdigedes Herredagsstævningen til 10. Novbr., ligesom ogsaa Iver Vind fik Paalæg om at optræde som Anklager. Sagen kom dog ikke til Doms. 1. Novbr. bad Søren Orning i en Skrivelse til Iver Vind denne om at gaa i Forbøn for ham hos Kongen, saa at Rettergangen kunde falde bort, og som Bøde lovede han da at skjænke Landgilden af en Gaard til de Fattige i Sæby eller Aalborg. Strax efter maatte han i Henhold til Stævningen drage til Kjøbenhavn, og her indgav han 10. Novbr. et nyt Bønskrift til Kongen om, at Sagen maatte blive afgjort ved Kongens Naade, idet han erklærede, at baade den krænkede Jomfrus Fader og hans egen Hustru vilde være tilfredse hermed. Endelig lykkedes det ham. Mod at forpligte sig til inden Paaske at drage af Riget og blive borte i 5 Aar slap han for Sagens videre Forfølgelse, og han fik kongeligt Tilsagn om, at efter hans Tilbagekomst skulde hans Ære ikke være berørt

uylle Erkleere, Naar ieg sagen huos mig haffde *pondererit*, Da Er derpa denne myn Erklering, Att Naar Riigens Raad samdtlig uyl forseckere mig, at sliigdt inted skall *preiudicere* mig y Niels Arenfeldtz sag ¹⁾, som Ieg achter att steffne, Daa uyl Ieg beuylge ded, som begehris. Mens att denne Orning skulle sliippe, fordi hans frue gør forbøn for hannem (som hun y begindelsen uden thuiffuel Inted haffde y tancker), Daa uyl ded følge, att Naar Niels Arenfeldt[s] hustru och hiinders fader ²⁾, slecht och wenner gør forbøn for hannem, att hand daa ochsa gaar frii, Aldenstung (!) Arenfeldtz partii Er megiiit Stercker, End Orningss Er. *Valete*. Køben: Slott den 5 *Maij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren Och dii aff Riigens Raad. som waar ydag paa slottid y Søren Ornings sag, tiil hande.

152.

6. Maj 1642^a).

Til Frederik Günther.

Om Arvedelingen efter Kongens Død mellem Prins Christian og Hertug Frederik. — *Geh. Ark.*

1. Der Prindtz Sol Nach meinem tödliichem hintriit dem Erdtzbiskop von Brehmen fihr dem abtrit seiines theiils in den fiirstenthumen geben 300000 daler, darneben Ierliche ziinse 6 *pro Cento*, So lange sodane gelder beii dem Prindtzen besteen bleiiben. Wan aber dem Erdtzbiskop Eiinige giither zu kauffe *presentiret* werden, alsddan

af det skete. Hans Forpligtelse er af 17. Nov., Kongens aabne Brev (Sjæll. Reg. XXI, 183) af den følgende Dag. (Efter de orig. Akter i Geh. Ark., Reg. 89, Skab 9, Nr. 56, Pakke 7.)

¹⁾ Se ovfr. S. 176.

²⁾ Karen og Hans Dyre.

³⁾ Frederik Günther har skrevet dette Datum nedenunder Brevet. Jvfr. om dettes Indhold ovfr. S. 196.

sollen ihm dii Obenbenandte gelder ¹⁾ Nach gerade nachdem, man mit den verkaufferen der giitter *Accordiren* kan.

2. Dii sylberkammer nebens wnsere nachlassenskafft an ketten, kleiinodiiien vndt kammerzeug Soll in zue geleiiche theiile getheiiet werden, woruon der Prindtz das Eiine vndt der Erdtzbyskop das ander teil haben sol. Was aber Nagelfast, *item* dii *Munition*, wii sii namen haben mach, Nebenst den skiiffen gros vndt kleiin, *item* dii *Mobilia* auff den Heusseren verbleiiben dem Prindtzen.

3. Der Erdtzbiiskop soll dii helffte aller Siigel vndt Briiffue vndt zusteenden Skulde, So verhanden, haben.

4. Das ambdt Suabested mit dessen *Pertinentiis* sol dem Erdtzbiiskop freii *ad Vitam* gelassen werden. Doch sol Er der *Cron* dennemarck *Iura* wber das stiift Slesswich in acht haben, das demselben nichtes Endtzogen wiirdt.

Dii landtsteiiren, *contributiones* vndt Phlugskadtz sollen dem Prindtzen folgen, *item* mit der *policie* soll Es dem herkommen nach gehalten werden, wiauch das *Ius conferendi prebendas* dem Prindtzen folgen.

5. Dii Herskafft Piinnenberg miit seiinen *pertinentiis*, wii diiselbe nach vnserem tödtlichem hintriit befunden, Sol dem Erdtzbyskop allein bleiiben. Daa aber uber al vermuthen diselbige herskafft dem hause holstein abgekandt wiirde, alssdan soll dér Priindtz dem Erdtzbiskop Ein *Æquipollens* aus den firstenthum geben.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

153.

7. Maj 1642.

Til Peder Vibe.

Axel Oxenstjernas Klager over Kejserens Langsomhed med Hensyn til Fredsforhandlingen have ikke noget paa sig. Da Enkedronning Maria Eleonora ikke længere vil tage Ophold hos sin

¹⁾ Her mangle Ordene: ausbezahlet werden ell. lign.

Søster i Brunsvig, vil Kongen indrømme hende et Slot; vil den svenske Regering ikke give hende Penge, maa hun vente, indtil Uenigheden mellem Rigsdrosten og Rigskansleren ophører. Kongen tror ikke paa Rygterne om Dronning Christinas Giftermaal. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, *daterit ultima Apri*: Er mig ygar til hande kommen, och deraff *contenta* forstanden, Huorpa ieg diig inted forholder, At der kan ingen rette siig y Chanceler Oxensterns *queruleren* offuer keysseren, at hand inted uyl fordt med friidtz *tractationen*, Aldenstund der taliis ingentiid om arsagen, huorfor greffuen aff Ouuersberg skulle haffue mynder lyst tiil friid End lydtzou. Wiiste man, huorudi ded bestod, da kunde man suare dertil ¹⁾.

Enckedronningen angaendis, da kan ieg inted Indbylde mig, at ded Er for hinders beste, at dy uyl haffue hinder y Priissen. Tiil søsteren, den aff Brunsvig, begerer hun Numer inted, aldenstund hun mercker, at ded er inted søsterens leilighed at holde hinder, wdenat Ieg uyl giiffue hinder En uys *deputat* om Maneden ²⁾, Huorfor Ieg Er tiil siindtz at indrømme hinder Ett huus pa landiit och gøre hinder En uys *deputat* ³⁾, Aldenstund hun herepther inted lenger kan uerre huos mig tiil hoffue, Naar frøckerne bliiffuer forsiet ⁴⁾. Naar nu sliigdt skeer, och der findis nogen y Suerrig, der Ancker pa sliigdt, Da uyl ieg uyst uyde, huorfor hun icke skulle maa uerre heer sauel som y Priissen. War dii tiilsiindtz at giiffue hinder Nogit, da uar dii inted sa *Curios* om Steeden, dii skulle telle pengen pa. *In summa*, hun faar att haffue *pasiens*, Indtil drosten ⁵⁾

¹⁾ Trods Auerspergs personlig venlige Holdning overfor Christian IV vare Fredsforhandlingerne dog gaaede istaa i Foraaret 1642. Fridericia, anf. Skr. II, 299.

²⁾ Jvfr. Brevet Nr. 142.

³⁾ Dette blev dog ikke til noget. Fridericia, anf. Skr. II, 283. Jvfr. ogsaa Kongens Brev af 2. Juli.

⁴⁾ Kongen tænker paa sine Døtre Christiane og Hedevids forestaaende Bryllupper med Hannibal Sehested og Ebbe Ulfeldt.

⁵⁾ Per Brahe. Jvfr. om hans Forhold til Axel Oxenstjerna ovfr. S. 84.

och Chanseleren gerader beder sammen om derris *pre-eminens*. Førend ded skeer, da Erlanger hun Inted.

Dii giifftermal, der tallis om, Er Ickun *discurs* at for-driiffue tyden med, aldenstund ded Er dii ringiiste tancker, dy haffuer, at dii uyl haffue hiinder giift ¹⁾).

Køben: Slot den 7 *Maij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

154.

8. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil have nogle Sager behandlede paa Herredagen den følgende Dag, da han i Ugens Løb vil rejse et Par Dage til Frederiksborg. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg tog afskeen med dig y dag At møde y morgen y Radstuen och der sydde Retten, Da Eptherti Ieg y uggen achter at drage paa En dags tiid, tu Eller tre henad frede:, Och Ieg gerne saa dy besuerligste sager affhiolppen, førend Ieg drog dyd, Da skaldtu befahle, att diisse herhuos fortegnede sager kommer for y morgen ²⁾).
Vale.

Køben: Slott den 8 *Maj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

155.

10. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen forlanger en Opgjørelse af, hvad Riget skylder ham; han kræver dog kun Resten af de 10 Tdr. Guld, som bleve lovede

¹⁾ Talen er om den svenske Dronning.

²⁾ I Herredagsdombogen for 1642 findes ingen Domme opførte senere end 6. Maj.

ham 1629, samt Tilbagebetalingen af, hvad han har forstrakt Rentekammeret og Krigskommissarierne med; paa forskjellige andre Fordringer giver han Afkald. — *Geh. Ark.*

Ieg thuiiffer Inted, at du dig Io nocksom Errindrer ded, som Ieg nogiit for her.edagen med diig talede Angaendis den *Lyiquidation*, som ymellom Riigens Raad och Rentekammerit skulle forretagiis, Huilcken, saframdt Endnu inted dermed begiindt Er. Da skaldtu lade dig uerre angelegen, at densamme settis y werck, indtil Ieg derpa kan faa En Ende, Tii ieg achter ingen *Negotia, nec pub: neque priuata*, at høre, fø[r]end Ieg ued, huad ieg med billighed haffuer at kreffue.

Ieg begeerer inted uden Resten aff dy tymal hundriit tussind daler, mig loffuit bleff, Dentyd ieg beuylgede friidtz *tractationen* y Lybeck¹⁾, *item* myne penning, som ieg tyd ephther anden Renteriit och kriegss *commissarierne* med forstrackt haffuer.

Huad *Cronen*, Ieg med krønet bleff, *item* Huad *Arsenalit* med Siin biigning och forrad aff *Munition*, derudi findis, wiider, End Ieg for mig fandt, koster, *item* Prouiandt-hussen med Briiggers och bagers, *item* Børssen, Holmen med fladen och dedsom deraff *dependerer*, med frederigsborrig, *Croneborg*, kolding och andre biigninger, som habuys findes inden och uden køben:, koster, huortil icke en daler *contribuerit* Er, Derfor begehreer ieg Inted, wansiit En huer uel weed, at sliigdt²⁾ uden stor wmag och bekostning kan tilueie bringis, Naar Ieg Erlanger ded, som heroffuenfor om taliis³⁾. *Vale.* Aff Rossenborg Den 10 *Maij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

¹⁾ Se ovfr. S. 189.

²⁾ Her mangler Ordet: ikke.

³⁾ Kongens Forlangende gav Anledning til en Opgjørelse over, hvad han i Tiden fra 12. Maj 1636 til Julen 1641 havde forstrakt Rentekammeret med, hvilken findes i Rigens Raads

156.

16 Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da en god Del af Rigsraaderne vel ville indfinde sig til Kongens to Døtres Bryllupper i November, skal der udtages Stævninger til den Tid i Niels Arenfeldts og Søren Ornings Sager, for at der da kan fældes Dom i dem. Kongen vil samme Dag rejse til Frederiksborg, hvorfor Kansleren og nogle af Rigsraaderne skulle give Hansestædernes Gesandter Audiens og berette Kongen deres Forebringende. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg med den Allerhøiestis Nadige hielp achter att gørere myne thuende døttres briillup med hanibal seested och Ebbe wlfeldt den 6 förstkommande *Nouem:* ¹⁾, Huortil mueligdt En god deel aff Riigens Raad kommer, Daa skal Niels Arenfeldtz och den herremandtz sag. som haffuer beleien den Adelsperson ²⁾, Steffnis. Saat derudi kan hendis dom dagen, Eptherad Briilluppit Er offuerstanden, huorfor Steffningerne derepther skal *dirigeris*.

Och Eptherdi ieg med gudtz hielp begiiffuer mig ydag herfra henad frede:, sammstedtz och pa *Crone:* mig nogle dage at opholde, Da skaldt du med nogle aff Riigens Raad ymidlertyd giiffue ³⁾ Steedernis gesandter, som nu heer

Breve Fasc. 52. Rigsraaderne sendte derefter 13. Maj et Indlæg, hvori de erklærede, at Undersøgelserne havde udvist, at der var betalt mere og ikke mindre end de 10 Tdr. Guld til Kongens eget Kammer, og at alle Skatterne vare brugte dertil, indtil de vare blevne deputerede til at underholde Unionens Folk og Soldatesken. Derimod var det umuligt foreløbig at erstatte Kongen de andre af ham omtalte Udgifter; han maatte tage sin Løn i Undersaatternes Taknemmelighed og et evigt og udødeligt Navn. Af Rigsraadets Brev af 27. Novbr. 1642 synes det dog at fremgaa, at der ved denne Herredag er lovet Kongen nogle Tdr. Guld (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

¹⁾ Christianes og Hedevids Bryllupper fandt Sted efter Bestemmelsen paa denne Dag. 30. Maj udstedtes der Bryllupsindbydelser til Raadet og en Del Adelige (Sjæll. Tegn XXVII, 323 ff. Hofman, Danske Adelsmænd I, 144 f.).

²⁾ Søren Orning; se ovfr. S. 204.

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

findis ¹⁾, *Audiens*, och huad dy forrebringer, mig skriiftlig lade forsta, Huorpa Ieg mig, sa snardt ske kan, uyl *Resoluere*.

Och Eptherdi der kan giiffuis arsag tiil allehande *discurs*, som angar ded, som dy forrebringer, nar *Audi: Er passerit*, Da skall den mig derhuos *notificeris*.

Naar *Audi:* er offuerstanden, da ma dy *Admitt[e]ris* at See siig om, huor ded dennom lyster. Och kan Endten greffuen ²⁾ Eller En aff herremenden drage med dem pa Amager och der hiidtze nogle haarer. *Vale*. Rossenborg den 16 *Maij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn til hande.

157.

17. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

De Rigsraader, som ikke bo i Nærheden af Kjøbenhavn, maa gjerne rejse, naar de ville. Bremerne maa være høfligere end hidtil mod Hertug Frederik. Oluf Parsberg maa ikke rejse, førend han har erklæret sig om Bjergværket i Thronhjem Len. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, *daterit* ygar, Er mig ydag tiil hande kommen, Och deraff *contenta* uel forstanden. Riigens Radtz forloff betreffende, sóm icke sa neer boer herhuos, Da ma dii forreisse, nar dii uyl.

Naar man for aluor skal *tractere* med dii B[r]ehmer, Da ma inted glemmis, at dy Errindris, at dy Erre nogiit

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 203 og de der anf. Breve i det Følgende.

²⁾ Grev Valdemar Christian. Om Tiden for hans Tilbagekomst fra Rusland jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, XL, hvoraf synes at fremgaa, at han maa have været i Danmark i Begyndelsen af April 1642.

høffelig ymod derris herre, End dy hiidindtil uerrit haffuer, Tii ded ligger mig mehre macht pa myn Søns End pa Hyldesheims befriielse for keysserens *garnison* ¹⁾.
Vale.

Frederigsborg den 17 *Maij* Anno 1642.

H: Oluff Passberg ma ingenstedtz drage, førend hand haffuer Erkleerit siig Om berriguerckit y trundhiems lehn, som hand haffuer Indtildis triickt siig for. Ded Er best, att alting gørris Nu klarde Om bøndernis arbeiid tiil gruberne ²⁾.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

158.

19. Maj 1642.

Om Eftersyn af Sejerværket paa Kronborg og om forskjellige andre Arbejder paa dette Slot. — *Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.*

¹⁾ Jvfr. ovfr S. 200.

²⁾ 28. Maj 1642 fik Hannibal Sehested og Frederik Urne Breve om, at da Kongen havde besluttet, at Kobberværket Guds Gave ikke for Fremtiden skulde drives højere end til 600 Skpd. Garkobber, for at Bønderne ikke skulde fordærves, saa skulde den Kontrakt, som var sluttet mellem Oluf Parsberg og Hr. Hans (Lavritsen) paa Tønset, kasseres; for Fremtiden skulde Værket drives ved Throndhjem Lens Bønder alene. Norske Rigsregistranter VIII, 206 ff. Om Kobberværket Guds Gave (Gottes Gabe) i Kvikne Præstegjæld se Brevene 1632—35 S. 402, og 1636—40 S. 114. Minerva 1793 II, 168. Kraft, Beskrivelse over Norge I, 590 ff. Norske Rigsregistr. VIII, 38. 133 f. 232. 245. 248 ff. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. V, 244 (hvormed kan sammenholdes en Skrivelse til den kongelige Sekretær Otte Brockenhuus fra Christen Bentsen, Peter Grüner og Peder Nielsen om at erholde Værket i Forpagtning, dat. Kjøbenhavn 7. Novbr. 1641, Geh. Ark., Reg. 89, Kanslerbreve).

Myn segermager y køben: ¹⁾ med Christian klenssmid ²⁾, boendis y Piile ³⁾ strede, skal sendis hiid, at dy med *M:* Hans wldrich ⁴⁾, Cassper fincke och Chriistoffer Segermager heer y byen ⁵⁾ beseer Segeruerkiit her pa slottit, Som *M:* hans stenbuck ⁶⁾ haffuer giordt, om ded saledis Er giordt, som ded sig bør. Den lange forløien brindmeister fraa hamborg skal tilholdis at skaffe Brøndmeiisteren heer ⁷⁾ siin form igen, Som hand hannem landt haffuer til at støbe Bliie Rør med. *NB.* Saframdt hand siiger siig inted at haffue dem, da Erre dii forsatte Etstedtz, y hur ded och Er. Der skal forskyckis hiid til *M:* hans Snyddecker 120 tyldter Bleegings Plancker, *item* 110 tyldter fyrrer deeler aff dem, som er oplagt paa Rebberbanen. *M:* Hans Ohnemøller skal fortiinge Spiidtzerne pa dy thuende wyndeltrapper heer pa hussiit, som gaar op tiil mit gemack och op tiil Chanseliit. *Vale.* *Croneborg* den 19 *Maij Anno* 1642.

Christian.

-
- ¹⁾ Josias Schytte. Han nævnes 1645 og senere som boende i Pilestræde. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomater. I, 757. II, 832. VI, 325. Jvfr. forrige Bind S. 6 63. Danske Mag. V, 213.
- ²⁾ Sandsynligvis Christen Alchenbrecht (eller Albrecht), der ofte forekommer i Rentemestr. Regnskaber for disse Aar. Jvfr. Nielsen, anf. Skr. II, 804. III, 228 f. 329. VI, 320. En Christen Jensen Klejnsmed forekommer 1629 (III, 92), og en Christen Klejnsmed nævnes 1661 (I, 755). Men om det er tre eller to forskellige Personer, kan ikke afgjøres.
- ³⁾ Afskr. har: Piibe.
- ⁴⁾ Hans Ulrik (eller som han ogsaa kaldes Hans) Svitzer, Mestersmed paa Bremerholm. Nielsen, anf. Skr. I, 754. II, 807. 830. III, 92. 307. 378. 500. VI, 306. Both, Kjøbenhavn S. 183.
- ⁵⁾ Hans Navn var vistnok Christoffer Kletti, se Rasbech, Frederiksborg Slots Beskriv. S. 212.
- ⁶⁾ Om Sejerværket paa Kronborg, der blev forfærdiget af Hans Steenbuch i Kjøbenhavn, se ovfr. S. 26
- ⁷⁾ Brøndmesteren paa Kronborg hed Peter Hofmann (Bilag til Sundtoldregnsk. 1643). En Mand af samme Navn var 1608 Rothgieter i Gjethuset ved Helsingør (Blom, Kristian IV's Artilleri S. 10 f.).

159.

20. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ser af hans Skrivelse, at Hansestædernes Gesandter hidtil kun have gjort Forslag om Sundtolden og om Forholdene i Bergen; begge Forslag ville give Anledning til adskillig Forhandling. Imod Slutningen af Pintsen vil Kongen rejse til Holsten. Waldow er kommen fra Preussen. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, At Stedernis abgesanter Endnu inted uyder haffuer *proponerit* End om Lyndering pa tollen y sundiit ¹⁾, Och huad dii siig offuer Bergen borger haffuer at besuerge ²⁾.

¹⁾ Lybek havde i den sidste Tid anstrængt sig meget for at opnaa Nedsættelse i Sundtolden. 11. Decbr. 1641 havde Afsendinge fra Staden søgt Kongen i Lejren ved Fulsbüttel i denne Anledning; i Februar 1642 havde der paany fundet Forhandlinger Sted i Glückstadt, og Kongen havde 10. Febr. givet den skriftlige Resolution, at naar de lybske Skippere ved Indsejlingen i Sundet i dette Foraar vilde stille Kaution for, at de ved Tilbagekomsten vilde betale Tolden paa den Maade, som Kongen vilde bestemme ved den kommende Herredag, saa skulde de have Lov til at passere uden at betale de nyere Toldforhøjelser. Da Kongen ikke strax gav sine Toldbetjente Ordre i Henhold hertil, klagede Lybek derover til Kongen 21. Marts (Geh. Ark., Reg 90, Originalbreve fra Staden Lybek 1630—48). Men Dagen efter, 22. Marts, udsendte Kongen Ordre derom til Tolderne i Sundet (Sjæll. Tegn. XXVII, 285). Det var altsaa nu ved Herredagen og Rigsraads mødet, at Sagen skulde afgjøres. Se Brevene Nr. 163 og 165.

²⁾ 1641 havde Magistraten i Bergen indstævnet Kontorets Forstandere for Kongen og Rigsraadet i Anledning af, at Kontoret formentlig drev uberettiget Kjøbmandsskab til Skade for Borgerskabet. De Kontorske mødte vel paa Herredagen i Bergen, men vilde ikke undergive sig Dom, da deres Principaler ikke havde befuldmægtiget dem til at optræde, hvorimod de ønskede Sagen afgjort ved Traktater. Kjendelsen, der afsagdes 5. Juli 1641, gik ud paa, at deres Principaler skulde møde paa første Herredag i Kjøbenhavn det følgende Aar med deres Privilegier. Dette skete ogsaa, og Sagen fik da det Udfald (30. Maj 1642), at Kongen ikke længer vilde være bunden ved Odense-Recessen af 1560, og at der blev

Huilckit beggeslags uyl giiffue allehande *Replicas*, som uyl *requirere* nogen tiid, Isønderlighed nar ded kommer dertiil, At man uyl uyde, huad man haffuer siig tiil dem at forsee, Naar behoff gørris. Huorpa dii danne-
mend mueligdt, liige som dy aff Ham: pa Skanderborrig ¹⁾, inted Erre *instruerit*. Helliige dagen Erre y henderne ²⁾, udi huilcke Ieg ymod Enden faar at begiiffue ³⁾ henad landte holstein, Paded ieg, Endnu førend landtgerichtiit angaar ⁴⁾, kan See, huorledis alting staaar y glyckstadt, huorfor tyden uyl haffuis y achtt, Paded ieg icke faar skiild for ded, Ieg ingen Arsag Er y. *Vale. Crone: den 20 Maj Anno 1642.*

Christian.

Waldou Er ygar kommen hiid fraa Priissen. Ded skall Lyste mig, huad Enckedronningen uyl beginde med hannem ⁵⁾.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissøn tiil hande.

fastsat nærmere Bestemmelser om de Kontorskes Handel. De maatte fremdeles handle med Indbyggerne i Nordlandene, men derimod ikke med Beboerne af Bergens Stift, og med Fremmede ikke før efter 14 Dages Forløb. Med Hensyn til Byens Paalæg og Kontributioner skulde de ikke molesteres af Borgerskabet. Nicolaysen, Norske Mag. III, 85 ff.

- ¹⁾ Kongen sigter til Forhandlingerne i Februar 1634 paa Skanderborg med hamborgske Afsendinge. Slange S. 791 f.
- ²⁾ Pintsen faldt 1642 paa d. 29. Maj.
- ³⁾ Her mangler Ordet: mig.
- ⁴⁾ Den slesvigholstenske Landret begyndte i Rendsborg 6. Juni. Lackmann, Einl. z. Schlesw.-Holstein. Hist. VII, 294.
- ⁵⁾ Bernhard v. Waldow havde været Hofmarskalk hos Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg; efter dennes Død traadte han i Tjeneste hos Enkedronning Maria Eleonora som Marskalk og blev af hende anbefalet til Christian IV, der gav ham Titel af Raad. I Kongens Ærinde var han i Foraaret 1642 i Preussen for at repræsentere ham ved Kurfyrst Georg Vilhelms Ligbægøngelse; men ved sin Tilbagekomst faldt han, der ved

160.

21. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er utilbøjelig til at gaa ind paa de hanseatiske Gesandters Fordringer saavel angaaende Kontoret i Bergen som angaaende Nødsættelse af Sundtolden. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse, mig ydag tylig tilhande kommen, Erfarer ieg, huoruydt y Erre kommen med den *Conthorische* sag y bergen, Huorpa ieg inted kan suare, aldenstund Ieg aldrig haffuer *Confirmerit* samme *Conthors* Priuilegia, Mens altiid holdt ded derfor, at ded uar Riigerne Nytte-liiger, at handelen stod derris Induaner saa frii for som *Conthorit*. At unde Stedere (!) større friihed for toll End hollenderne, ded er hel betenckeligdt Och til inter (!) tienligdt uden at skiille mig ued dy fornemste middel, ieg haffuer at holde mig aff.

At foruendte den *Assistens* Aff Stederne, som kunde *Resistere* hollenderne, Naar dy haffuer derris Religion y acht som bestaar y *trafichen*, och uyl med macht gaa ygenom Strømmen, ded er inted *presummerlig*.

Att tencke pa nogen *Recompons* aff Riigit for den forlust, ieg deroffuer kunde hafue, indtil Stederne kommer y derris forrige stand igen, ded Er forgeffuis, Aldenstund Riigens Raadtz Erkleering pa myn syste *proposition* ded anderlediis forklarer ¹⁾. Huorfor ded er ded siickerste for os paa begge siider, at alting *in illo statu*, som ded nu offuer 40 Aar, gud uerre loffuit, Roeliigen werrit haffuer, forbliiffuer, Och att dy *cum pasientia* Eruarther tyden,

sin bydende Optræden havde skaffet sig mange Fjender, i Unaade hos Maria Eleonora. Urkund. u. Actenst. z. Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm v. Brandenburg I, 458. 576 f. 580. 585. Enkekurfyrstinde Elisabeth Charlotte til Christ. IV, Königsberg 18. Maj 1642 (Geh. Ark., Brandenburg Nr. 32). Jvfr. ovfr. S. 196 og Kongens Brev af 14. Juni 1644.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 210.

Naar der skeer forandring med mig: *Vale*. Frederigsborg den 21 *Maj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen tiil hande.

161.

21. Maj 1642.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver Ordre om Anbringelsen af sin Dronnings, sine Brødres og sine Børns Lig i den Begravelse, som han har ladet indrette i Roskilde Domkirke. Hans Broder Hertug Ulriks Lig skal hentes fra Meklenborg. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg gerne Saa, at myn gemahl saligs med myne Brødris och Børns liig kunde y Sommer komme y den begraffuelse, som ieg haffuer ladiit gørrer dertiil y Roskiild domkiircke ¹⁾, Da skaldtu uerre derom med al fiid, at sliigdt *me Absente* settiis y werck. Om myn Broders, H: wldrigh salige liig Er H: Adolff frederich aff Meckelenborg tilskreffuen ²⁾, at hand ded uille lade følge, naar derepther kommer bud, aldenstund hand Rader for ded stiift Biitzou. Huorfor der skal sendis En hen ad warneminde med En Piinasse, som kan føre liggit henad køben:

Myn gemahl saligs liig skal Settis myt y graffuen uel op tiil weggen, Saatt dy trende Øngste Børn ³⁾, ieg haffuer haft med hinder, kan faa rom ued fødderne.

¹⁾ Jvfr. om Arbejderne paa Kapellet Friis, Kong Christian IV's Gravkapel S. 4 ff.

²⁾ Det følgende Brev, Nr. 162, viser, at Skrivelsen dog endnu ikke var afgaaet.

³⁾ Kongen mener vel de tre som Børn afdøde, Frederik (født og død 1599), Sophie (født og død 1605) og Elisabeth (født 1606, død 1608). Disse vare dog ikke de yngste i Alder.

Myne thuende Brødre med myn Søn, H: wldrich saliiig, skall Staa Paa den hoiere siide y graffuen, fraa myn gemahls kyste at Regne, Naar ansiichtiit wendis ymod Altariit. Greff frederich ¹⁾, frøcken Anne katriine, frøcken Mariia katriine ²⁾, alle Saliige y gud, skall staa thuerdt offuer derfra pa den anden siide y Samme graff.

Frederigsborrig den 21 *Maj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: *Corfdtz* wlfeldt tiil hande.

162.

26. Maj 1642.

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte en Skrivelse til Hertug Adolf Frederik af Meklenborg angaaende Transporten af Kongens Broder Hertug Ulriks Lig fra Bützow til Roskilde. — *Geh. Ark.*

Eiin Skreiiben an H: Adalff friiderich von Meckelenburg:

Weil ich Endtslossen Meiines Brudern, H: wldrich Seliigen Leiiche von Biidtzou nach Rotskii[l]dt zu *transportiren*, Als ist an im mein freundt, vetter vndt vatherliches gesinnen, Er wolle sich solches nit allein Niit zu wiideren sein lassen, Sondern auch dii hüilfflige hand Meinem darzu abgeordneten bythen, das dii Leiiche dy warnau hinunther an mein darzu *deputirtes* Skyff kan gebracht werden ³⁾.

Rossenborg den 26 *Maij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

¹⁾ Frederik Christian, Kongens Søn med Kirstine Munk, † 1627.

²⁾ Døtre med Kirstine Munk, † henholdsvis 1633 og 1628.

³⁾ Frederik II's Søn Hertug Ulrik døde 1624 som Biskop af Schwerin, og hans Lig henstod da lige til 1642 i Bützow.

163.

26. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Gesandterne fra Lybek og Bremen ikke have nogen Fuldmagt fra deres Principaler til at gaa ind paa noget om Sundtolden, skal der ikke gjøres dem nogen Indrømmelse. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg igaar Riigens Raadtz, som tilstede uar, derris Erinde huos¹⁾ mig derhen at haffue uerrit *Dirigerit*²⁾, At ieg dy Lybske och Brehmske uylle benade, at dy lyge ued hollender motte nyde tollen y Sundit, indtil tyden uar forby, som y siiste forhandling y glyckstadt beuylgit bleff, Sa er derpa denne myn Erklering, At, saframdt derris gesandter, som her tilstede findis, Saledis siig haffde Erkleerit, som man uel formodiit haffde, Da haffde derris begehring bylligdt funden Staadt, Mens nu dy aldt tilforn, bade y legerit sauel som y glyckstadt³⁾, haffuer aff mig fornommen, huorpa sagen stod, Och dy dessen uacht nu heer *comparerer* med ingen fuldmacht fra derris *principaler* y den sag, Da seer ieg inted andit, End att samme legation allene Er ansiiet derhen at gehye⁴⁾ mig nogiit aff ued Riigens Raadtz *intercession*⁵⁾. *Vale.* Aff Rossen: Den 26 *Maj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissøn til hande.

164.

28. Maj 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Ejler Ulfeldt skal kaldes tilbage fra sin Stilling som Resident i Madrid, og det skal overdrages Henrik Villumsen Rosenvinge at varetage Forretningerne der. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Orig. har: huor.

²⁾ Her mangler: har forstaaet eller lign.

³⁾ Se ovfr. S. 214.

⁴⁾ Vistnok i Betydning: at narre, jvfr. ovfr. S. 132.

⁵⁾ Jvfr. dog Brevet Nr. 165.

Ded uyl haffuis y acht, at den wlfeldt, som Er y Spannien, med ded første Opkyndigis hans bestiilling, Och at den wylmsøn befahliis En tyd lang at forrette der y landit, huad som der forrefalde kan. Breffuen tiil wlfeldt skall sendis tredobbeldt fram, paded hand kan haffue dem wiis ¹⁾).

Vale. Aff Rossenborg den 28 *Maj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

165.

8. Juni 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil ikke modtage Indblanding af de lybske og bremiske Gesandter i hans Strid med Hamborg. Han spotter over Generalstaternes Forsøg paa at mægle mellem Kongen af England og han: Parlament. Det glæder ham, at Kongen af Spanien ønsker hans Mægling mellem sig og Generalstaterne, og han udtrykker sin Tilfredshed med, at de danske Saltskibe i Spanien ere blevne vel behandlede. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriiffuelse, ued Posten framskiickit, haffuer Ieg forstanden, huad der er *passerit*, der dii lybske och Bremske gesandter fick derris *Expedition*, Siiden ieg fra køben: uar forreiiist ²⁾). At dii samme dannemend *Imaginerer* siig at uille *tractere* mig och dii hamborger ymellom, Der dy dog uel wed, huorledis *tractaterne* pa Skanderborg affløb,

¹⁾ Brevene herom udstedtes samme Dag, 28. Maj. Fridericia, anf. Skr. II, 267.

²⁾ Trods sine tidligere Udtalelser (se ovfr. S. 219) befalede Kongen dog ved Skrivelse af Kjøbenhavn 3. Juni til Tolderne i Sundet, at Lybekkerne og Bremerne for Fremtiden skulde betale Told som 1637, altsaa som før de senere Toldforhøjelser. Men allerede 23. Juni udgik en ny Skrivelse til Tolderne om, at Bremerne skulde betale den forhøjede Told som tilforn (Sun toldregnsk.).

item med huad for En maaner dy gerne haffde driillit mig Nu stackiit siiden tiil fulsbyttell, Ded gaar dem Inted Aan. Derris dondt kommer mig for liigesom Stathernis *Ambassade*, som gaar henad Engeland der att *Reconciliere* konningen och Parlaentiit, Der dy dog staar *in maximo periculo* med Prindtzen aff Vraniens *supereminens*, hand søger. Ieg habiis, at *Tempus* skall slette altiing. Naar den Er forby, da haffuer Ieg inted mehre att siige derudi. At konningen aff Hiispannien gerne Seer myn *Interposition* ymellom Siig och Staterne, ded Er mig keerdt at fornemme. Gud giiffue, at den uylle bedre na tiil pa ded sted End den, som Ieg y en Rom tyd haffuer haft for y tyssland.

Att dy 4 skiib, som haffuer laad y Hiispanien Hanibal Seestedtz Saaldt, Sa uel Erre *expedierit* ¹⁾, Och dii danske Sammestedtz Erre uel ansiiet, ded hører Ieg gerne. Gud giiffue, at ded ma ware lenge. Miig sinnis, at ded gaar pa En manehr tiil Rundt omkring os. Gud giiffue, at uy motte Erkende, at wy liider well. *Vale*. Aff Renssborg hus den 8 *Iunij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

166.

13. Juni 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

d'Avaux har tilsendt Kongen en lang Skrivelse, hvori han kaster Skylden for, at Fredsforhandlingen trækkes ud, over paa de Kejserslige og Spanien. Auerspergs Forsøg paa Separatunderhandlinger med Salvius have ikke ført til noget. Kejseren vil vel blive noget tilbøjeligere til Fred, naar Torstenson har Held med sig. Kongen har faaet Oplysning om Pfuels Hvervninger i Hamborg. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Se ovfr. S. 189.

M: dauaus haffuer ued *M: Syndtromein* skreffuit mig En lang *discurs* til ¹⁾, huorudi hand *excuserer* hans herre, at hand inted Er arsag y den lange ophold, der gørris y friidtz *tractationen*, Aff huilcken skriiffuelse ieg haffuer sendt greffuen aff Auuersberg *Copiam*. Huad hand nu derpa uyl suare, ded giiffuer tiiden. Auuersberg uar stackiit for denne *Iuridica* ²⁾ *D: Langerman* ³⁾ om borde, at hand skulle fornemme aff *Saluio*, Om hand Icke *A part* wylle lade siig Ind y *tractater* med keysseren. Da suarede *Saluius* hannem, At saframdt hand uylle handle Ertliigen med hannem och uysse ham syn *plenipotens*, hand derpaa haffuer, Da uylle hand uel handle *A part* med hannem, Mens derpa kam ingen Suar fra greffuen ⁴⁾. Ded Er y allting at See, att keysseren ingen liist haffuer til f[r]id. *M: dauaus* alligerer *inter alia* ded, At dentyd myn skriiffuelse kam keysseren tiilhande, huorudi tyden tiil friidtz *tractationen* bleff ansatt, Daa uar alle dy keysserlige *Ministrj* saa glade, som dy kunde bliiffue, Mens ded første kon: aff Hiispanniens *Resident* Erfohr ded, da magede hand ded Saa, Att ded bleff heel styлле y den saag, saat ingen talede Om friid att Styffte.

Dii skal uel *A parte Imperatoris* bliiffue nogiit smydiger, Om tostessøn faar Nogen fremgang udi dy kuarter, hand Nu y Er ⁵⁾. Den Phulske werbing y hamborg Er numehr forsuunden. Ieg haffuer faat *Aftenticas copias* aff derris *accort*, dy deroffuer haffuer giirdt med keysseren,

¹⁾ d'Avaux's Skrivelse af 30. Maj er trykt hos Londorp, *Acta publica* V, 775—78.

²⁾ Talen er om den slesvigholstenske Landret, se ovfr. S. 215.

³⁾ Dr. jur. Lorens Langermann fra Hamborg, kongelig Raad, † 1658, 63 Aar gammel. Møller, *Cimbria* lit. I, 330. Om hans diplomatiske Virksomhed jvfr. Slange og Fridericia. Se ogsaa Brevene af 10. Maj 1643 og 23. April 1644.

⁴⁾ Om de kejserlige Forsøg paa at aabne Separatunderhandlinger med *Salvius* paa Grundlag af Afstaaelsen af visse Dele af Pommern se Fridericia, anf. Skr. II, 300.

⁵⁾ Det lykkedes paa denne Tid Torstenson at bemægtige sig Lausitz og Hovedpladserne i Schlesien.

Som gaar derhen, at dy med dy hamborgers hielp uylle hafft Indkuartering y dy nest omliggende kuarter, Som dennom dog Indted haffde kund gerade, Om dy ded skøndt haffde begindt¹⁾. *Vale.* Aff Rensborger hus den 13 *Juni* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

167.

Før 16. Juni 1642²⁾.

Til Ditlev Reventlov.

Kongens Bemærkning paa et Udkast (med Kancellisekretær Philip Julius Bornemanns Haand) til en Resolution om, hvad Hertug Frederik skal nyde, nu da han er indtraadt i Mandalderen og agter at gifte sig, og hvad han skal have som Arv efter Faderen. — *Geh. Ark., Bremen Nr. 34.*

Wir Christian der Vierdte etc. Thuen kundt hiemitt gegen menniglich, nachdem der Hochwurdiger, Hochgeborner Furst, vnser Freundlicher, Hertzlieber Sohn, Her Friederich etc., Erwolter vndt *Postulirter* zue Ertz vndt Bischoffen etc. (titul.) nunmehr durch Gottes gnade vndt beystandt sein männliches

-
- ¹⁾ Den tidligere svenske Generalmajor Conrad Bertram Pfuel, hans Broder Adam Pfuel og Ulrik Pentz foretoge Hvervninger i Nedersachsen til Fordel for Kejseren, men lede stor Mangel paa Penge, og de af dem samlede Tropper bleve senere adspalttede af de Svenske. Med Urette antog man, at Christian IV stod bagved. *Fridericia*, anf. Skr. II, 307 og de der anf. Skr.
- ²⁾ Brevet, med hvilket maa sammenholdes Nrr. 143 og 152, maa i Tid ligge forud for Christian IV's endelige Resolution og Arvedeling, dat. Rendsborg 16. Juni 1642 (Orig. paa Pergament med Kongens Segl, *Geh. Ark., Kgl. Testamenter og Dispositioner Nr. 2*).

alter erreicht, auch sonsten iederzeit vnss ein gehorsahmer Sohn gewehsen, das wir also auss bestendiger väterlichen gegenliebe vndt *affection* hochged: S: L: zue besserem Ihrem kumfftigem vnterhalt vndt furstl: *Stats* ausskommen nicht allein vnser antheill in den Iungsteröffneten Pinnenbergischen Ämbtern, wie wirss sambt allen *pertinentien* vndt zuebehörungh, auch hoch vndt gerechtigkeit erlangt vndt nun eine zeitthero besessen, guettwilligh wiederumb erblich *cediret*, auffgethragen vndt vberlassen, besonderen auch zugeleich vnser Ambt Schwabestett mitt allen dessen Iährlichen *intradem*, gefallen vndt nutzungen zeit S: L: lebenss bestendigh eingerambdt, vndt sollen Ihro noch daruber die zwolfftausent Rthler, so Ihro auss vnserm Reich Iährlich gebühren, einen wegk wie den anderen iederzeit, so lange der liebe Gott S: L: beym leben fristen wirdt, richtigh erlegget, gelieffert vndt aussgezahlet werden. Da auch vohochgedachte S: L: durch des allerhögsten schickungh vndt ferneren *direction*, auch auff vnsern väterlichen gnädigen anrath, zue *conservation* vnserer Konigl: *Familie* vndt Stammes heutt oder morgen in den Standt der Heylligen ehe treten vndt also eines Leibgedinghs fur dero Hertzliebsten benothiget, soll Ihro darzue vnser Ambt* Harrouw ietz alssdan vndt dan alss ietzt *deputiret* vndt verordnet seyn vndt bleiben, nichts de weniger, wan deroselben geliebter herr Bruder, der Er-

Dass Reiiich hatt darmit nictes zu thun, sondern das geldt mus aus der kammer gegeben werden, biis das das ambdt Segeberg sein wiirdt.

* Pynnenberg.

wöhlter Printz zue Denne-
marck, Norwegen etc., etwan
annoch in wehrendem ehe-
stande von dem Allmächtigen
mitt leibes Erben mögte ge-
segnet werden, soll S: des
Hern Ertzbischoffen L: vnser
Ambt Segebergh nebenst ob-
angeregtem Hanrou mitt allen
deren Stätten, dorfferen vndt
zubehorungh zue Ihrem antheyll
an diesen furstenthumben ferner
erblich haben vndt behalten,
Im wiedrigen aber, da hoch-
gedacht: des Printzen L: vn-
beerbet bleiben vndt also, wel-
ches der grundtguetige Gott
noch lange verhuetten wolle,
mitt todt abgehen solte, was
Ihro alssdan Gott vndt das
gluck gonnen wirdt, zugewartten
haben. Wir haben aber dieses
alles auss getrewer vaterlicher
vorsorghe vndt gemüthe, wie
obstehet, gleichsamb *inter filios*
vorher *disponiren* vndt verord-
nen wollen, versehen vnss auch
gewisslich, S: L: werde mitt
allem Sohnlichem danck solches
acceptiren vndt sich mitt obigem
vergnugen lassen, massen wir
Ihro dan im vbrigen vndt damitt
Gottes benedeyungh wunschen
sonder alle gefehrde. Vhrkunt-
lich etc.

NB. dii stad Lytcken-
borg mitt graff Pentzen
gudt ¹⁾.

¹⁾ Godset Neudorf (Neuendorf) i Holsten tæt ved Lütjenburg var i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede fra Familien Rantzau gaaet over til Familien Pentz. Grev Christian Pentz arvede det efter sin Fader Marqvard og forøgede det ved 1639 at til-
mageskifte sig Staden Lütjenburg fra Hans Rantzau til Neu-
haus. Allerede 1642 afstod han baade Byen og Godset til
Christian IV mod at faa Godset Wandsbeck og 40,000 Rdl.
Schröder, Darstellungen von Schlössern u. Herrenhäusern der
Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg. Hamb. 1862,
S. 88 f. Archiv f Staats- u. Kirchengesch. der Herzogth.
III, 177 ff.

Wan ihm dii dreimal hundert daussendt daler von dem Prindtzen versiicherdt werden, so mus Er sich keiiner *Mobilien* der heiisser, *item Munitio*n, so verhanden, anmassen, auch weiiter zu dem Prindtzen keiinen zuspruch *pretendiren*, wan das ambdt Segeberg sein wiirdt.

Udskrift: *A M: M: Reuentlau.*

168.

2. Juli 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen deler ikke hans Forventninger om, at den svenske Regering vil stille sig venlig overfor Enkedronningen. Det er bedst for hende at tage Ophold hos Hertuginde Anna Sophie i Schöningen. Hertug Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg er død, og den svenske Hær har god Fremgang. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse, *daterit* den 14 *Iunij*, Er mig ydag tilhande kommen, Och deraff forstanden, huad du formener, at Enkedronningen kunde tiil siin vnderholding udaff Regeringen y Suerrig haffue at foruendte, Huilckit ieg for myn person inted troer, at ded skeer, Wden at ieg Seer først Ett breff derpa med Regeringens hender vnder.

Enkedronningen kan ingenstedtz bedre uerre End huoss Søsteren pa Skeening, y betrachtung at hun faar huos ingen anden lossomendt umso[n]st. Och om ded sköndt skeer, at søsteren tager hinder tiil siig, da wiil hun uerre forseckerit aff mig, att pengene slager inted feil, Tii søsterens middel Er inted at holde Enkedronningen y siit hus for Inted.

Hertug frans Albrecht Er død ¹⁾, Och haffuer den Suen-ske *Armej* Endomstund god fremgang y Slessingen och

¹⁾ Hertug Frands Albrecht af Sachsen-Lauenborg, kejserlig Generalfeltmarskalk, døde 30. Maj 1642 efter at være bleven saaret i Slaget ved Schweidnitz.

Mehren, fordi at dy keysserliche gerne sa H: frans Albredtz
Ruin. Aff Glyckxborg den 2 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M: wiibe.*

169.

6. Juli 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin største Misfornejelse med den svenske Regerings Svarskrivelse angaaende Enkedronning Maria Eleonora og sin Mistillid til dens Hensigter. Han vil fraraade hende at undergive sig Kurfyrsten af Brandenborgs Naade og vil vedblive med at underholde hende. Han sender en Afskrift af Stettinerfredens Artikel om dem, som begive sig fra det ene Rige til det andet. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse *sub Dato* den 23 *Iunij* med dronningen aff Suergis Suar, hynders frummoder angaaendis, Er mig y dag til hande kommen ¹⁾, Och deraff Regeringens store wbeskeiidenedh Erfahrit, Huorfor du pa myne wegne skaldt lade Regeringen forsta, mig at formene, At derris wbeskeiidenedh ymod Enckedronningen Er fast Større End hinders forseelsse ymod Riigit, Aldenstund hun Ingenstedtz werriit haffuer wden huos hinders Neer Slecht och derris gode wenner och Naboer, Och Er ded whørdt, att Endten hiinder Eller nogen Enckedronning skulle uerre formendt att drage til siine wenner Och Naboer. Holder dy mig inted lenger for den, dy uyl holde Naboeskab med, da habis Ieg, at dy warer mig ad.

At hun skulle vndergiiffue sig Churfursten aff Brandenburgis *descretion*, ded achter Ieg inted at Rade hinder,

¹⁾ Ved Skrivelse af 7. Juni havde den svenske Regering afslaaet at bidrage til Enkedronningens Underhold, naar hun tog Bolig i Danmark eller hos Hertuginde Anna Sophie i Schöningen, men derimod tilraadet, at hun skulde tage Ophold i Preussen. Skandin. Liter. Selsk. Skr. 1811 S. 112—18.

Huorfor Ieg achter at vnderholde hinder framdellis y Myt och hinders Søsters den aff Brunswigs, hus, Indtil gud y himmelen derpa will gørre forandring.

Aff Glycksborg den 6 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Huad der Er foraffskeiidit y ded Stentiinske (!) fordrag om dem, som forarsagis at begiiffue sig aff ded Ene konnig-rige ind y ded andiit¹⁾, deraff finder du *copiam* herhuos, Epther huilckit dii Suenske herrer, som siiden myste hoff-uedit, Ett gadt stund holdte sig op y danmarck²⁾.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

170.

6. Juli 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen giver nogle Ordre om Ulrik Christian Gyldenløves Ophold i Sorø; de unge Landgrever af Hessen, som opholde sig der, vedkomme ham aldeles ikke. Kun hvis den theologiske Professor i Rostock fortjener det, bør han indkaldes til Sorø. Peder Vibe har faaet Befaling til at tilkjendegive den svenske Regering, at Kongen vil underholde Enkedronningen i Danmark eller Brunsvig. Kongen forstaar ikke, hvorfor Auersperg vil søge ham; thi han har allerede faaet Afslag paa sin Anmodning om, at de kejserlige Officerer maatte faa indrømmet Hvervepladser i disse Egne. -- *Geh. Ark.*

At wldrich Christians³⁾ fordom kammer behager hannem uel, Som diidhen med dy vnge Phaldtzgreffuer⁴⁾ er an-

¹⁾ Ved Art. 18 i Freden i Stettin var der tilsikret de Undersaatter i de tre nordiske Riger, som af Frygt for deres Konges Unaade maatte søge Tilflugt i et af de andre Riger, Lejde og Beskyttelse i dette Rige.

²⁾ Kongen tænker paa de Tilhængere af Kong Sigismund, f. Ex. Erik Sparre, Hogenskild Bjelke o. fl., som i Aaret 1596 og de nærmest følgende Aar flygtede fra Sverig til Danmark, til Dels paa Vejen til Polen, og hvoraf adskillige bleve henrettede i Linköping Aar 1600.

³⁾ Om Ulrik Christian Gyldenløves Ophold i Sorø se ovfr. S. 169.

⁴⁾ Baade her og nogle faa Linier senere har Kongen ved en Hukommelsesfejl skrevet Pfalzgrevet i Stedet for Landgrever

kommen, ded er mig kerdt, ty disamme gaar mig huercken med hud eller haar An. Wldrich Christian kan nock bliffue huos *M: Byørn*¹⁾ Och der spiissis, Naar der Er giordt Riichtighed Om dii holstenske herris²⁾ vnderholding, aldenstund Paldtzgreffuerne inted kommer mig wed.

Saframdt den *Theologus* til Rostock er saledis, at hand *meriterer* at gørre siig umag for hannem, da kan der

af Hessen. 10. Jan. 1642 skriver Henrik Rammel fra Sorø til Otte Brockenhuus, at han i Henhold til Kongens Missive af 3. Jan. om hos en af Professorerne i Sorø at leje Logi til Landgrevinden af Hessens to Sønner har fundet *M. Bjørn Drachards* Bolig at være den bedste, men at han, forinden han foretager sig noget, ønsker Oplysning om, hvor mange Personer de unge Fyrster have med sig (Geh. Ark., Reg. 89, Kanslerbreve). 30. Jan. fik Henrik Rammel kongelig Ordre til at akkordere med *M. Bjørn* om Traktement for Landgreverne af Hessen, og 15. Juni befaledes det ham at anvisse de to Landgrever Logement paa Sorø (Sjæll. Tegn XXVII, 276. 349). Deres Navne vare Vilhelm Christof og Georg Christian. De forlode Sorø i Aug. 1644, efterladende sig en betydelig Gjæld (Tauber, Sorø Academies Forfatn. S. XXXI). De vare Sønner af Landgrev Frederik til Hessen-Darmstadt. Vilhelm Christof var født 1625 og døde 1681, Georg Christian fødtes 1626 og døde 1677.

¹⁾ Bjørn Drachard.

²⁾ Se ovfr. S. 34. 30. Juli 1642 fik Henrik Rammel omtr. 618 Rdl. som Betaling for Underholdningen af de unge Herrer af Glücksborg og Nordborg samt Christian (!) Gyldenløve med deres Tjenere, i alt 15 Personer, fra 15. Jan. til 1. Maj. 13. Okt. s. A. fik han atter Penge (omtr. 664 Rdl.) herfor fra 1. Maj til 1. Okt., men kun for de to Hertuger og deres Folk, i alt 11 Personer, og det samme gjælder om den tredie Udbetaling (omtr. 749 Rdl.) af 27. Marts 1643. Bjørn Drachard fik 18. Nov. 1642 omtr. 403 Rdl. for Ulrik Christian Gyldenløves Underholdning selv femte i et halvt Aar fra 2. Juni af og ligeledes for en Piges Kost, som i denne Tid havde opvartet Gyldenløve og igjen var forløvet. 27. Jan. 1643 gaves der Boldmesteren Johan Dajon Betaling for 6 Raketter og 26 Dusin Bolde, som vare afkjøbte ham i det foregaaende Aar til de unge Herrer og Ulrik Christian, og nogle Dage senere fik desuden Boldmesteren paa Sorø, Morten Hofman, Betaling for 12 Dusin Bolde, som Gyldenløve havde forspillet paa Sorø (Rentemestr. Regnsk.).

ga bud Epther hannem¹⁾. Mens om ded skulle gaa tiil med hannem, som ded giick mig med den tydske Prest y køben:, som Ieg tog an pa andriis *Relation*²⁾, da bør du Och hoffmeisteren³⁾ at skille Os ued hannem Igen.

Dronningen aff Suergis skriffuelse, frummoderen angæendis, findis herhuos och kan best foruaris huos Chanseliit. Ieg haffuer befahliit Peder wiibe at lade Regeringen forsta, at Enckedronningen skall bliiffue aff mig vnderholden y mit och hinders Søsters huss, Eptherdi sliigdt inted løbber ymod den Oprettede friid, Riigerne ymellom oprettit Er⁴⁾.

¹⁾ Det theologiske Professorat i Sorø var blevet ledigt ved Joachim Krakewitz's Død i Begyndelsen af 1642. Hans Eftermand blev Jørgen (Georg) Witzleben, der dog først udnævntes 1644, idet der i Mellemtiden var gjort Forsøg paa at skaffe andre. Den i Brevet nævnte Theologus i Rostock er sandsynligvis den theologiske Professor der, Dr. Enoch Hutzinger, der døde 1678 efter et temmelig omflakkende Liv (Jöcher, *Allg. Gelehrten-Lex.* II, 1792). I Efteraaret 1641 havde han opholdt sig i Kjøge, hvorfra man har et Brev fra ham til Biskop Jesper Brochmann (Ny kirkehist. Saml. III, 210 f., jvfr. S. 174). Da den rostockske Professor ikke vilde tage Sæde i Sorø, tænkte der, ligeledes forgjæves, paa Provsten i Haderslev Johan Reinboth (se Kongens Brev af 14. Maj 1643), paa Præsten i Danzig Johan Botsack (se Brevene af 16. og 30. Aug. samt 20. Nov. 1643), paa Superintendenten i Lyneborg Peter Reh binder og paa den afsatte Præst fra Danzig Johannes Corvinus (se Brevet af 17. Sept. 1643).

²⁾ Om de tydske Præster i Kjøbenhavn paa Christian IV's Tid se Ny kirkehist. Saml. III, 144 ff. Med en tidligere tydske Præst, Bernt Meier, havde Kongen været meget misfornøjet 1633, da han omtaler hans „grove Forseelser“ og paalægger Biskoppen at undersøge Sagen; og Udfaldet blev da, at en Herredagsdom gik Præsten imod, og at han maatte gjøre Afbigt (anf. Skr. S. 138. 192. 195). Man kan derfor formode, at Brevets Udtryk sigte til ham, men med nogen Bestemthed kan dette ikke udtales. 1642 var Dr. Thomas Lindemann Sognepræst ved Petri Kirke og M. Simon Hennings Kapellan; paa Christianshavn var Matthias Winke Kapellan.

³⁾ Hofmesteren paa Sorø, Henrik Rammel.

⁴⁾ Se ovfr. S. 227 f.

Greffuen aff *Auwersberg* kommer hiid med ded første ¹⁾, Och kan Ieg inted tencke, huad hand haffuer heer at forrette, Aldenstund ieg aldt, førend landtgerichtid pa Rensborrig angick, haffde *D: Langermand* huoss hannem och lod hannem forsta *M: dauausis* besuehring om frydtztractationens lange Ophold, Och hand da suarede, at hand sliigdt hans herre uylle lade uyde, huorpa hand forhobdte snart at haffue *Resolution*, Och *annecterede* ded derhuos, Att hand haffde faat befahling aff syn herre Att *communicere* greff *Pendtz* nogit, som hand mig skulle forrebringe.

Der landtgerichted nu uar Endt, da fick greff *Pens* befahling at beskeiide hannem til sig ymellom dette ²⁾ och ham: Der dy nu kam sammen, da uar ded inted andiit, End at epherdi *Suensken* haffde sa stor *progres* y tyssland, Da skulle Ieg forstatte keysserens *officerer* loffpladtz y disse kuarter, *item* sende greff *woldemar Christian* med ded geworben folck keysseren tiil hielp. Huad for suar derpa faldt, ded Er lett at gette ³⁾, saat Ieg inted kan tencke, huad hans anbringen kan werre. *Vale.* Aff *Glyckxborg* den 6 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tömmissøn tiil hande.

171.

11. Juli 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen sender ham et Manifest imod Hamborgerne, som skal trykkes i Kjøbenhavn under Frederik Günthers Tilsyn. Auerspergs Bæstræbelser med Hensyn til Hvervning af Soldater føre ikke til noget. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Auersperg kom 6. Juli til Christian IV i Glückstadt. Danske Saml. 2. R. III, 389.

²⁾ c: Glückstadt.

³⁾ Om Auerspergs Forsøg paa at faa Kongen til at tillade Kejseren Hvervninger i sine Lande og overlade ham sine af-takkede Soldater se *Fridericia*, anf. Skr. II, 307.

Herhuos haffuer du ded at Emphange. Som landt Chanseleren ¹⁾ haffuer Epter myn befahling forfattit ymod dy hamborger Och *deduceri*t worris *Iura* ymod dem, huilckit skall tryckis y køben: ²⁾, fordi her Er huos denne Bagtriicker ³⁾ Icke saa mange Baagstauer, som dertil behøffuis. Frederich gundter skal befahliis at haffue opsicht derpa, At ded icke allene tryckis *Correct*, Mens ochsa at man kan faa ded ferdig med ded første.

Aff den *conferens*, der Er holdt med greffuen aff Auersberg, kan nocksom Erfahris, at der bliiffuer inted aff, Tii man kan ingen Munsterpladtz tilstede hannem y disse kuarther, Ickeheller loffue hannem nogen aff worris Soldater.

Vale. Glycksborg den 11 *Iulij* Anno 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

172.

17. Juli 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

De nærmest boende Rigsraader og Adelen i Sjælland skulle forskrives med det første til Kjøbenhavn i Anledning af de russiske Gesandters Ophold her. — *Geh. Ark.*

Der uyl gørris breff til dii Neste Raad Och Adelen heer y Siieland, att dii Erre heer, ded første Mueligdt Er,

¹⁾ Den holstenske Landkansler, Heinrich von Hatten. (Jvfr. om ham Moller, *Cimbria* lit. I, 238. Schröder, *Gesch u. Beschreib. der Stadt Schleswig* S. 149.)

²⁾ Skriftet udkom med Titel: *Gründtliche aus den Rechten vnd Historischer warhafften Bewandnuss genomene, auch mit Documenten vnd der Hamburger selbst eigenen verschiedenen Confessionen, Bekändnussen vnd Huldigungs-Gelübden comprobirte vnd bestädigte Remonstration.* Det bærer Datum: Kopenhagen Anno 1642 den 16. Sept.

³⁾ Andreas Kock; se om ham *Brevene 1636—40* S. 167.

paded dii Muskouiter kan faa *Audiens* och komme derris kaas, ty heer tiener dii Inted lenge ¹⁾. *Vale*. Aff Rossenborg den 17 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen till hande.

173.

18. Juli 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen vil kun bevilge den franske Resident i Stockholm Sundtoldfrihed for, hvad han bruger til sit eget Huses Fornødenhed, hvis det kan bevises, at Gesandter og Residenter andre Steder nyde lignende Begunstigelser. — *Geh. Ark.*

Dyn skriffuelse *sub dato* den 2 *Huius* Er mig ydag til hande kommen, Och deraff forstanden, At den fransøssiske *Resident* y Stockholm ²⁾ begerer ded tolfrii, som hand til hans hussiis fornødenhed behøffuer, Huorpa ieg dig inted forholder, At nar leg Erfahrer, *in quo loco* sliigdt skeer, da skal ded hannem Ochsa vedderfahris. Myne gesandter Och Resiidenter haffuer altiid maat betale, Epthersom gemen køb werrit haffuer, wden maa skee at du Niider sliigdt, mig waffuydendis ³⁾.

¹⁾ I Henhold til Kongens Ordre fik en Del Adelige under 18. Juli Brev om snarest mulig at rejse til Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVII, 354). De russiske Gesandter, der skulde forhandle om Fornyelse af de gamle Forbund mellem Rigerne, om Afslutningen af et nyt samt om Valdemar Christians Ægteskab, havde *Audiens* hos Kongen 27. Juli. Man blev kun enig om en kortfattet Fornyelse af de gamle Traktater. Christian IV's Resolution til dem afgaves 2. Aug. Slange S. 1136 f. Danske Saml. 2 R. III, 390. Fridericia, anf. Skr. II, 318 f.

²⁾ d'Avaugour.

³⁾ Jvfr. Brevet Nr. 179.

Dy rosser dem Io selffuer y Suerrig, at dii haffuer ingen tiilførssel fornøden uden aff Saalddt och wiin, Nu komme begge dii thuende slags tolfrii Igenom Sundit, sauuydt ded beuuyssis at uerre Suenskens Eiigen godtz, Saat man for hans begering skiild intid Niitt haffuer behoff att gørrre. Der ligger uyst nogiit andiit derunder begraffuen, gud giiffue, huad ded och Er.

Aff Rossenborg den 18 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

174.

18. Juli 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da den Kommission, som skal dømme i en Strid mellem Kongen og Hertugen af Gottorp angaaende en Inddigning, sikkert ikke vil bringe Sagen til Ende, vil Kongen strax efter dens Kjendelse appellere til den Voldgiftsret af Raader fra begge Sider, som er fastsat i Unionen mellem Hertugdømmerne og Kongeriget. Kongen angiver, hvilke Raader han vil udnævne dertil. -- *Geh. Ark.*

Eptherdi der falder en striid for Imellom mig och hertug frederich om Et dyguessendt, huor myne bønder tillige med hertugens haffuer Inddygit Ett anseendtlig støcke land, huoraff hans bønder Nu inted uyl vnde myne aff, Sa Endog der er aff os begge beuylgit En *Commission* at dømme parterne ymellom, da Er ieg dog uys paa, at der bliiffuer inted aff, fordi att dii *more solito* Riider thu weiie och lader werckiit stycke. Huorfor Ieg strax, Eptherat *commissionen*, som sagdt Er, Er forrettit *in loco*, uyl *Appellere* for *Vnionen* der at føre sagen vd, Och Neffne dyn person, Iørgen Seefeldt, Iørgen wiind, gregers krabbe, Hans lydenou den wnge Och detloff Reuendtlou dertil att møde y kolding, fiirdten dag Eptherat samme *Commission* Er End, som Er ansat y dag Otte dage, Och begere aff hertugen derymod, at hand y liige made mig lader uyde, huem hand pa syn sjide dertiil bruge uyl, Och derhuos sende mig derris Edtz

opladelse, liigelydendis med Eders. *Vale.* Aff Rossenborg den 18 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

175.

29. Juli 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har i Rustkammeret paa Tøjhuset tegnet et Udkast til Instrumenternes Opstilling paa Rundetaarn. Longomontanus og hans Hjælpere skulle undersøge det. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer tegnit wiilsen ¹⁾ aff tarnit ued Regendtzen pa Riistkammerit y Tøyhussit ²⁾, Derhuos Pladtzen aff huer Instrumentt, Huorfor du skaldt befahle *M: Christen lumborg* ³⁾ *cum sotiis*, at dy gaar derhen Och seer, om ded saledis eller anderledis skal werre. Ieg haffuer *eligerit* den Pladtz dertill, fordi ieg der kan komme sommetyd hen Och see, huad dy gør ⁴⁾. *Vale.* Rossenborg den 29 *Iulij Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

¹⁾ o: Vidden, hvilket vistnok paa Grund af den omtalte Plads for Instrumenterne maa forstås som Taarnets øverste og bredeste aabne Del, Platformen.

²⁾ Orig. har: høyhussit.

³⁾ Christen Sørensen Lomborg eller Longomontanus, Professor i Astronomi ved Universitetet, Tyge Brahes bekjendte Discipel.

⁴⁾ Det kan bemærkes, at Henrik v. Qvalen under 17. Novbr. 1642 fik Brev om at have Inspektion med de mathematiske Instrumenter, som Kongen havde ladet opsætte paa det nye Taarn (Sjæll. Reg. XXI, 181).

176.

29. Juli 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Forhandlingerne med de russiske Gesandter angaaende Valdemar Christians Ægteskab samt om den svenske Residents Forebringende angaaende Fredstraktaten og Nedsættelse i Sundtolden for Liflænderne. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, huad dii Muskouyterske gesandter haffuer forregiiffuen Om greffue waldemar Christians giifftermal, Huorpa ieg dig inted forholder, Att, naar altiing, som oss ymellom Er, først Er klaardt, da er ded tiilig nock at tale Om sliigdt ¹⁾.

Den Suenske kluuder ²⁾ uaar huos mig ygar och snackede En hab om friidtz *tractaterne* och tollens forlettering for dii Riiger och dem aff Reffuel, huorpa ieg gaff hannem til suar, at, naar hand gaff mig hans anbringen skriftlig, daa skulle hand faa suar derpa, Huorfor du skaldt sliigdt skaldt (!) aff hannem lade affoddere, paded man sig derpa kan Erkleere ³⁾. *Vale.* Aff Ibstrup den 29 *Iulij Anno* 1642. Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissen til hande.

177.

Juli 1642⁴⁾.

Til Nikkel Helmer Kock.

Om Forholdsregler, som han skal tage ved Visitationen af Skibe i Norge. — *Gch. Ark.*

¹⁾ Se ovfr. S. 233.

²⁾ Den svenske Resident i Helsingør. Johan Strömfelt.

³⁾ Strömtelt begjærede, at den Nedsættelse i Tolden, som 1641 var bleven tilstaaet Nederlænderne, ogsaa skulde indrømmes de svenske Undersaatter i Lifland, men den danske Regering nægtede at gaa ind derpaa. Fridericia, anf. Skr. II. 286.

⁴⁾ Tiden fremgaar af følgende. I *Geh. Ark.* (Reg. 89, Kanslerbreve) findes et Brev fra Nikkel Kock til Otte Brockenhuus, ledsaget af en større Indstilling, som han ønsker fore-

Resolution Pa Nyckel cockiis Skriiffuelse.

1. Naar hand lader mig derris Naffn uyde, som Erre løbben bordt Och indted wyllit sig lade *Visitere*, Da uyl ieg uel finde dem.

dragen for Kongen. Begge ere dat. Hs. Maj. Orlogsskib Snarensvend 18. Juni 1642. I det større Aktstykke fortæller han, at han nu efter Kongens Befaling er opkommen til Norge og ligger i Laurkullen (i Christiania Fjord). Han klager over den megen Uskikkelighed, der gaar i Svang, og opkaster en Del Spørgsmaal, hvorpaa han ønsker Kongens Resolution, nemlig 1) hvorledes der skal forholdes med de Skibe, som bortsejle uden at være visiterede; 2) hvor lange og store Skottebjelker, der maa udføres, skulle agtes, thi de udføres nu paa 24 Fod, medens han mener, at de kun bør være 12 Fod; 3) om der maa bevilges Udlændiske og Indlændiske Føring, thi fra Drammen komme Skibe, som have 3—400 Deler til Føring foruden andet; 4) om han ikke maa afsætte udygtige Visiterer, som opføre sig utilbørlig og ikke se paa Kongens, men paa deres eget Bedste, og i deres Sted indsætte dygtige Personer; 5) hvorledes der skal forholdes med Lodbjelker, der udføres, thi skjont de ere gode Master, 30, 40, 50 Alen lange og 3, 4, 5 Fod i Kanten, fortoldes de dog kun som Bjelker, „thi af Fyrrebjelker paa 18 Alen gives 3 Rdl. Told og svar lidet mere af Masterne, som kaldes Lodbjelker, nemlig 5 Rdl.“; 6) han har skrevet til Statholderen om at faa en liden Pinke med 4—6 Falkonetter, som kunde blive liggende i Laurkullen under Befaling af en dygtig og tjenlig Karl, som han har hos sig, medens han selv med Skibet Snarensvend ser sig om paa andre Steder. Det er ham meget magtpaaliggende hurtigt at faa Svar, navnlig med Hensyn til Føringen; indrømmes den, mener han, at hele Lasten tilsidst bliver til Føring. Intet af Brevene er egenhændigt, ikke engang den lille Efterskrift nederst i det mere private Brev: „Jeg havde tænkt at ville faaet gode Dage, jeg kom ud, mens nu gaar de onde først an. Saa vil hun komme, sagde Peder, Kokken vilde bide ham.“ Seglet viser et Skjold (uden Hjelm), hvori en Blomst og derover Bogstaverne N. K. H. Under Udskriften er tilføjet: „Brevene blev ikke leveret denne Skipper førend idag den 28. Juni 1642, formedelst Vinden var kontrari.“ Kongens Svar paa de opkastede Spørgsmaal kan herefter sikkert henføres til Juli. — Her skal blot endnu mindes om, at Nikkel Kock 11. Maj 1642 havde faaet Befaling til at forestaa Skibsvisitationen i Norge (Brevene 1632—35 S. 166).

2. Alle dy lod byelcker, som Nogiit store Erre, saad dii kunde Regnis for Maaster, Om dy ycke uar huggen firikandtig, skall giiffuis till toll 3 Riix daler styckit¹⁾.

3. Ieg Er Ingen Nogen føring gestendig, aldenstund ded Er En sag, som gaar Skiipper och Badtmend Imellom, huad førring dy skall haffue²⁾.

4. Hannem Er befahliit att *inquirere*, om *Visitørerne* gør ded, dy bør att gøre. Erfahrer hand, dennom att gøre andiit End ded, dy bør att gøre, daa bør hand lade mig ded ude, Saa uyl Ieg uell finde dem.

5. Stadtholderen skall faa befahling att skaffe hannem En Iacht.

178.

5. August 1642.

Til Svar paa Kongen af Polens Haandskrivelse skal der udfærdiges et Rekreditiv for Baudissin, hvem Kongen har meddelt sine Hensigter. — *Geh. Ark.*

Auff disses hiibegefugtes des könning in Pohlen handtbriiffuelein Soll Eiin *Recreditif* gemacht werden, worein sol vermeldet werden, das Baudessen von miir auff sein anbringen meine gemiidtz meinung Endecket³⁾.

Rossenborg den 5 *Augu: Anno* 1642.

Christian.

¹⁾ Forordningen af 3. Juli 1640 om Trælast-Told i Norge havde til Supplering af Toldrullen fastsat, at der af en Tylvt store firkantede Bjelker, som kaldes Lodbjelker, skulde gives 5 Rdl. i Told (Norske Rigsregistr. VII, 738). En senere Forordning af 24. Jan. 1641 havde forbudt, at Tømmer, der kunde bruges til Master, maatte regnes for Lodbjelker, og bestemt, at der for det skulde erlægges samme Told som for aster (anf. Skr. VIII, 17); men denne sidste Forordning synes man ikke at have husket.

²⁾ Føring o: „saa meget Gods, som Skibsfolk have Tilladelse til fragtfri at tage med sig og handle dermed for egen Regning“. Vidsk. Selsk. Ordbog.

³⁾ Wolfgang Heinrich v. Baudissin havde overbragt Christian IV en Haandskrivelse fra Kong Vladislav IV af Polen, dat. 23. Juli (n. St.). Rekreditivet for ham udstedtes 7. Aug., og Christian IV

179.

7. August 1642.

Til Peder Vibe.

Meningen med Kongens Skrivelser angaaende Enkedronningen af Sverig er den, at han ikke vil raade hende til at overgive sig til Kurfyrsten af Brandenborgs Naade, og at han, hvis den svenske Regering ikke vil give hende, hvad der tilkommer hende, vil give hende det nødvendige. Han vil ikke gaa ind paa d'Avaugours Ønske om Sundtoldfrihed for sit Forbrug. Den svenske Regering vil have Vanskelighed ved at svare paa Kongens Forslag angaaende Fredstraktaten. — *Geh. Ark.*

Dyn skriffuelse *sub Dato* den 30 *Iulij* Er mig Igar tilhande kommen, Och deraff forstanden, At du inted kandt uyde, Om du skaldt lade Regeringen forsta, At ieg achter at vnderholde Enckedronningen huos mig eller y hinders Søsters hus, Huorfor ieg dig hermed inted forholder, Att ieg motte gerne wiide, huad ieg skulle skriiffue dig sliigdt tiil, wden at du Skulle lade Regeringen ded forsta. At rade Enckedronningen at begiiffue siig vnder Churfursten aff Brandenburgs *Discretion*, ded skeer aldriig.

Meningen Er denne. Wiil Regeringen Inted giiffue hinder ded, som hinder forskreffuit Er, Da kan Ieg, gud werre loffuit, føde hiin (!), Indtil werit wender siig. At du skriffuer, dig at haffue hafft Ded tolfrii y franckerige, som du haffde huos dig pa Reiissen, Sa er ded lang et andiit, at du haffuer hafft diit tolfrii som en *passager*, som uar fraa mig forskyckit, End at den, som ligger y Suerrig som En *Resident* Aar vd och Aar Ind, skulle y Sundit haffue frii, huad hand wylle gørre folck wiis, att ded skulle tiil hans hussholdings fornødenhed ¹⁾. Ded Er best, at du y

synes at have udtalt sig for et Forbund mellem Danmark og Polen. Fridericia, anf. Skr. II, 306. Han var under sit faa Dages Ophold i Kjøbenhavn indkvarteret, som det synes, hos Hofmynsterskriveren Hans Bøjesen, men han fik tillige Traktament hos en Borger i Byen. Christoffer Beyer (Rentemestr. Regnsk.).

¹⁾ Se ovfr. S. 233.

Suerrig betaler, huad du faar, Epther landtzens manehr, Och at fransossen gør liige Saa heer y Riigit.

Dy gode herrer y Suerrig haffuer hiindntil storliigen beklagit siig, at keysseren inted wylle *Ratificere*, huis som med *M: Lydtzou in preliminaribus* sluttit waar, Mens Ieg formener, at dy skal haffue Større wmag dermed, at suare pa dyn anbringen Epther herhuosføiiede *instructions* Indhold, End som dii nogentiid haffuer hafft ¹⁾.

Københaffuen Slott den 7 Augustj Anno 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M: wiibe.*

180.

Omtr. 7. August 1642²⁾.

Til Peder Vibe.

Han skal klage til den svenske Regering over den Adfærd, en svensk Kaptajn har tilladt sig under Bornholm mod Valdemar Christian. — *Geh. Ark.*

Wdi mit forrige glemde Ieg y En hast at *Commandere*, At du Iblandt andit Skulle giiffue den Suenske Regering tiilkende, Hurledis En aff Suerrigis Riigis *Capiteiter* (!) tiil wandtz haffuer siig Imod greff woldemar Christian vnder Borrhholm *Comporterit*, Som du aff huosføiiede greffuens Indleg haffuer at Erfahre ³⁾. Hurfor du sliigdt skaldt

¹⁾ Efter at Auersperg havde overbragt Christian IV Kejsserens Ratifikation af Præliminærtraktaten, lod Kongen under 7. Aug. Vibe meddele den svenske Regering dette og foreslog, at Udvekslingen af Lejdebrevene skulde foregaa 1. Decbr., hvorefter man strax kunde skride til Hovedtraktaten. Fridericia, anf. Skr. II, 310.

²⁾ Blækkets Farve i Brevet ligner paaafaldende det, hvormed Nr. 179 er skrevet, men gjenfindes ikke i noget andet Brev til Peder Vibe fra denne Tid, hvorfor det vel har været en Efterskrift til Nr. 179.

³⁾ Det, som her sigtes til, var passeret ved Bornholm under Grev Valdemar Christians Hjemrejse fra Rusland i Begyndelsen af 1642 (se ovfr. S. 211). Den svenske Resident i Hel-

lade Regeringen forsta Och aff dennom begere, at samme *Capitein* derfor ma bliiffue straffit, Paded at ded Ewiguarende friidtzfordrag ma bliiffue wforkrenkit y alle made.
Signatum ut in literis.

Udskrift: *Postscriptum A M: M: wiibe.*

181.

7. August 1642.

Til Rentemestrene.

Om Betaling til nogle Guldsmede for Sølvtoj, som er leveret til Kongens Døtre. — *Geh. Ark.*

Rentemeisterne skal forstrecke dy guldsmidde med penning, som haffuer giordt frøckernis Sølfuergeskiir, indtill gud wyl, Ieg kommer y landit Igen ¹⁾. Københaffuen Slot den 7 *Augu. Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

singer Strömfelt gjengiver i en Skrivelse til sin Regering af 17. Septbr. 1642 følgende Beretning derom af en dansk Baadsmand: Da det danske Skib saa, at en svensk Orlogsmand fulgte efter det, gav det dansk Løsen, nemlig 3 Skud, hvilket Svenskerne besvarede med 2 Skud; senere da man kom ind under Bornholm, gav det danske Skib 3 Skud for Slottet (Hammershus), og da man saa, at Svenskerne ikke vilde komme om Bord og vise Søbrev, afskjødes der 4 Skud uden dog at gjøre Skade. Da dette ikke frugtede, og de Svenske ikke strøge Sejl, befalede Valdemar Christian, at man skulde bringe dem med Magt dertil, men Anders Bilde sagde: Før han stryger, før lader han sig skyde i Sænk, thi hvis han gjør det, mister han Hovedet. Under denne Overvejelse gik det svenske Skib til Søs (det svenske Rigsarkiv). Foranlediget ved Vibes Klager, blev Sagen forhandlet i det svenske Rigsraads Møde 22. Aug., hvor Axel Oxenstjerna benægtede, at Strømmene omkring Bornholm tilhørte Kongen af Danmark, thi Øen laa i Storsøen (den svenske Rigsraadsprotokol i det svenske Rigsarkiv). Jvfr. Pufendorf, *De rebus Suecicis ab expeditione Gustavi Adolphi regis in Germaniam ad abdicacionem usque Christinæ*, 2. ed., S. 506, og *Slange* S. 1136.

¹⁾ Kongen rejste i de følgende Dage til Holsten. Der tænkes paa Udstyret til de to Døtre, som havde Bryllup i Efteraaret

182.

18. August 1642.

Til Christian Pentz og Ditlev Reventlov.

Den Præst i Glückstadt, som sidder i Fængsel, skal løslades, men Kongen vil ikke mere have ham i sin Tjeneste. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Der Phaffe, so im loche siidtzet, Sol heraus gelassen werden undt ihm In beiiseindt guther leuthe gesaget werden:

Weil er Eiinen *Extraordinarium Consionatorem Agiret*, wessen geleiichen miir Niihmahls fohrgekommen, In dehm Er nit wissen wiil, das Ihm gebiihre Eiinen armen Siinder, so das leben verwiircket, folgen undt in miit Gottes wordt, biis das ihm der koph heruntter, trösten Soll, So hatt in auch Niit wii Eiin prediiger, Sondern wii Eiin Bernheuther Inss Loch stecken müssen. Wndt da Er niit Offendliche der gemeiinde solches. was geskeen, abbiitten wirdt, So wiil ich in Ihm meiiinen diinste Niit wissen.

Glyckxburg den 18 *Augustj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Dem graffuen v: Pendentz undt dem Chanceler Reuendlou zu handen.

183.

21. August 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal gjøre Forslag til Kongen om Besættelsen af den ledige Bispestol i Viborg. Kongen udtaler sig imod at suspendere den anklagede Præst paa Amager paa Grund af en blot Mistanke. Han forlanger Oplysninger om en Bondegaard, som

1642, Christiane og Hedevig. 20. Jan. 1642 havde Guldsmed Sten Pedersen i Kjøbenhavn faaet 200 Rdl. i Forskud („paa Regnskab“) for Sølvarbejde, han havde under Hænder til Frøkenernes Udrednings Behov; men Rentemestr. Regnsk., hvorfra denne Notits er hentet, viser ikke, at der i Finans-aaret 1642—43 er udbetalt noget hertil.

Henrik Gyldenstjerne skal afstaa til Kronen. Hvis Kejseren sender Dr. Gebhard som Medhjælper for Auersperg, vil Kongen ikke forhandle med ham. Om Bilagene til det Manifest, som skal udgives mod Hamborg. — *Geh. Ark.*

Diig Er nocksom bekendt, at *M*: wyckman Er død, Och at man faar at tencke pa En anden y hans Steed, Huorfor du skaldt lade mig uyde, huem der aff dennom, som forhanden Er, kan uerre *papabiles*¹⁾. Der er falden mig nogiit ind, siden ieg taledede siist med dig om Presten pa Amags sag, som uil haffuis y acht, At ded sinis nogiit selsamdt, at dii, som forfølger Presten, dy skal ochsa uerre hans dommer. Skal dy Høylerde uerre hans dommer, da bør ded Lockede kuy[n]dfolckis Brødre uerre *Actores*²⁾. Kommer den uiis først op, at Man maa *suspendere* En Prest pa Nogle Maneders tyd *ab offitio* for En blodt *suspition* eller snack skiild, Da uyl ded gaa skarp tiil for dii andre.

Du skaldt lade mig uyde, huor Neer ded er med den bundegard, som Hendrich gyldenstern skulle affsta ymod ded *Ius patronatus*, hand fick aff *Cronen*, Tii ieg ued inted, huor uiidt ded er kommen dermed³⁾.

¹⁾ Som bemærket ovfr. S. 190, døde Biskop Wichmann Hasebart i August 1642. Hans Efterfølger blev Mag. Frands Rosenberg, f. 1593, † 1658, tidligere Professor ved Gymnasiet i Lund. Under 16. Novbr. 1642 udgik aabent Brev om hans Udnevneelse (Jydske Reg. X, 244). Se om ham Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. IV, 176 f. Rietz, Skånska skolväsendets hist. S. 293 f.

²⁾ Talen er om Hans Klavsen Jeger, Sognepræst i Taarnby paa Amager (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. III, 286). Om hans Sag findes i Acta consistorii følgende Notitser: 31. Aug. 1642 „blev læst Hr. Hanses paa Amager Varselsseddell til M^{re}cum Rectorem belangende, at han vilde møde til Smørum Ting til Vidnesbyrd at paahøre om det Lejermaal med Peder Hammers Søster, som Hr. Hans beskyldes for“. 17. Septbr. 1642 „Fogdens Forsæt mod Hr. Hans paa Amager om det Lejermaal, han beskyldes for, blev læst. Hr. Hans havde lovet paa Tinget at ville give Svar derpaa til i Dag 8 Dage“. Hr. Hans blev i Embedet til sin Død. Jvfr. om ham med Hensyn til et andet Uheld, han havde, Rørdam, Kjøbenhavns Universitets Hist. 1537—1621 III, 617.

³⁾ Efter Kongens Udtryk maa Henrik Prædbjørnsen Gyldenstjerne til Skovsbo og Elvedgaard allerede paa denne Tid være kommen

Myn *Agent* tiil wien¹⁾ haffuer skreffuit hiid, At dii haffuer for y ded keysserlige hoff at *Adiungere* greffuen aff Auuersberg *Doctorem* Geberhardt²⁾, som altiid haffuer uerriit dy hamborgers anden hand ymod mig, Huorfor Ieg haffuer skreffuen samme greffue tiil, at, saframdt att samme *D:* bliiffuer hannem *Adiungerit*, daa uyl Ieg ingen *communication* haffue med hannem, Huilckit ieg hobis att skal forhindre samme *D:* ankomst.

Frederich gunther uar y den mening Nu siist y køben:, At dii bylage, som burde att uerre huos dii *Acta*, som skal tryckis³⁾, waar inted der huoss, Huorfor ieg strax Epther myn ankomst hiid talede med landt Chanseleren om samme leilighed, Som *Affirmerede* ded *constanter*, at aldt ded, som bør att uerre derhuos, waar sendt henad køben: Huorfor der skal anuendis den største fiid skee kan, At man med ded første faar ded hiid. *Vale*. Aff Glyckxborg den 21 *Au: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

184.

28. August 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal, da Kongen har lovet Hertug Frederik noget af det købte Gods i Holsten til hans Underhold, sende en Fortegnelse

i Besiddelse af den omtalte Patronatsret. Denne har maaske saaledes været en anden end den til Østerlev Kirke i Christiansstad Len, om hvis Mageskifte mod Kjørsingegaard i Fyn der forhandlede mellem Kongen og Henrik Gyldenstjerne i Aarene 1640—42. 1643 fik Kongen Kjørsingegaard ved et Mageskifte, uden at Gyldenstjerne fik Patronatsretten til Østerlev; denne fik han først 1648 ved et nyt Mageskifte af Bøndergods. Vedel Simonsen, Saml. t. Elvedgaards Hist. I, 131 ff.

¹⁾ Dr. Vilhelm Bidenbach.

²⁾ Dr. Gebhard, kejserlig Hofraad.

³⁾ Manifestet mod Hamborg; se ovfr. S. 232.

over Prins Christians Indtægter af hans Len i Laaland og Falster samt af Rentekammeret, for at den ene Broder ikke skal have Grund til at klage over, hvad den anden faar. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Epthersom Ieg haffuer loffuit myn Søn Erdtbisskoppen aff Brehmen nogiit aff ded købde godtz heer y landte holstein tiil hans vnderholding ¹⁾, Daa paded at hand tiil syn Staadt at holde inted faar mehre, End Prindtzen haffuer, Da skaldtu uerre derom, at flii mig En Riichtig *designation* paa ded, som Prindtzen kan haffue Om Aarit aff dy lehn, hand haffuer y falster och laaland ²⁾, saoch aff Rentheriit, Paded den Ene icke skall haffue siig mehre End den anden att beklaage. *Vale.* Aff Glyckxborg den 28 *Augustj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och RentHEMEISTER tiil hande.

185.

28. August 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen ønsker, at det brandenborgske Gesandtskab i Stockholm maa hidføre et for Enkedronningen gunstigt Resultat, men Tiden maa vise, om Løfterne ville blive holdte. En tilsendt Model af en Mølle til at pumpe Vand ud duer ikke. d'Avaux og Salvius ere misfornøjede med Kejserens Ratifikation af Fredspræliminærene. Der ligger et Par Skibe rede til at føre d'Avaux til Frankrig, men han maa ikke trække Tiden for længe ud. — *Geh. Ark.*

Dyne thuende skriiffuelse*r sub dato* den 10 och 13 *Huius* Erre mig filhande komen, Och deraff Churfiirsten aff Brandenburgs gesandters ankomst til Stockholm fornommen med ded, du haffuer kund Erfahre derris werff

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 225.

²⁾ Nykjøbing, Aalholm, Halsted Kloster og Ravnsborg Len (Danske Saml. VI, 332).

at werre, Huorpa ieg dig inted forholder, Att ded uar at Ønske, at ded uar Regeringens mening, at dy uylle Epher dyn *Imagination* gørre ded Imod Enkedronningen, som du skriiffuer, Mens vdgangen deraff skal uel uyse ded wd, nar man uyl werre *Assererit*, at ded, som bliiffuer loffuit, skal bliiffue holdt ¹⁾). Den offuerskickedede *Modell* eller affriidtz aff en mølle tiil at maale wandiit ud Er mig uel bekend, Tii dentiid haffnen ued tøyhussit bleff giordt for 43 Aar siiden ²⁾, Da bleff samme Maaner aff møller brugdt Och kostede mangel hestiis liiff, Tii samme werck gaar heel hardt, saat ded gaar ud offuer hesten och koster dageliigen megiiit at flycke, fordi att der gaar altiid nogiit ysønder derpa.

M: dauaus och *Saluius* Er heel *perplex* offuer den *confirmation* pa Lydtzous *tractater* y hamborg, som greffuen aff *Auwersberg* stackit siiden fiick fra keysse:

Dii holdte en aff myne Enspendiger op y Otte dage, førend hand kunde komme derfra med suar pa ded breff, hand førde dem samme sag angaendis ³⁾.

Ett aff myne beste Orloff skiibe, som kalliis Oldenborg, med thuende Reii støcker Och En Piinasse ligger her paa

¹⁾ De kurfyrstelige Afsendinge v. Götze og v. Leuchtmar kom 9. Aug. til Stockholm. De skulde forhandle dels om en Vaabenstilstand mellem de Svenske og Kurfyrst Frederik Vilhelm, dels om dennes Ægteskab med Dronning Christina, dels om Enkedronning Maria Eleonora. Om Enkedronningen kom man 24. Septbr. til den Overenskomst, at den svenske Regering skulde tilsikre hende et aarligt Underhold af 30,000 Rdl., hvorimod hun skulde tage Ophold i Preussen. Om Gesandtskabet se Urkunden u. Actenstücke zur Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm I, 566 ff. Skandinav. Litter. Selsk. Skrifter 1811 S. 55 f. Odhner, Sveriges deltagande i westfaliska fredskongressen S. 78 ff. Se Kongens Breve af 1., 10. og 13. Septbr. samt 3. Novbr. (eller Oktbr.) 1642.

²⁾ Om Opførelsen af Tøjhuset og de derved foranledigede Opfyldningsarbejder se ovfr. S. 42 og Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskrivelse IV, 201.

³⁾ Om Kongens Forhandlinger med d'Avaux og Salvius angaaende Tiden for Lejdebrevens Udveksling og for Fredsforhandlingens Begyndelse se Fridericia, anf. Skr. II, 310.

Reiiden Epther *M: dauausis* begehring til at føre hannem offuer tiil franckerige. Biier hand for lenge med siin Reiisse, at ded løbber ymod wiinteren, Da gaar myne skiib inted henad franckerige, mens liige henad københaffuen ¹⁾.

Glyckxborg den 28 *Augustj Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

186.

1. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Den svenske Regerings Forlangende om at faa en Afskrift af den kejslerlige Ratifikation af Præliminærfreden er kun et Paaskud. Han skal være Enkedronningen behjælpelig ved de brandenborgske Gesandters Forhandlinger samt anholde om, at Hertuginde af Pommerns Livgeding maa forskaanes for Paalæg. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, at Regeringen y Suerrig inted uyl lade keysserens *Ratification* offuer lyd-zous *tractater* passere, uden dii Seer *copiam* deraff. Saa maa du forseckere dem, at Om den icke uaar forhanden, da haffde Ieg inted skreffuen dem tiil, at Ieg haffuer siiet den at uerre, som den Bør at werre. Ieg tencker, at om dii icke haffde ded at støde dem pa, da hyttede dy uel pa nogiit andiit. Och Eptherdi Enkedronningen aff Suerrig *Imaginerer* sig, att dii Brandenborgiske gesandter Er for hinders skiild sendt ind y suerrig, Da skaldtu werre hinder behielpelig at driiffue hinders sag wed samme gesandter.

Paa Hertuginde aff Pommerens ²⁾ wegne skaldtu wden

¹⁾ Under 20. Juli 1642 havde Stenzel v. Jasmund faaet Ordre til med Skibene Oldenborg og den hollandske Fregat at begive sig til Glückstadt for derfra at føre d'Avaux til Calais eller en anden fransk Havn (Sjæll. Reg. XXI, 157). 15. Septbr. rejste d'Avaux hjem (Chemnitz, Königl. Schwedisch. in Teutschland geführter Krieg IV, 2, 100).

²⁾ Hertuginde Hedevig, Christian IV's Søsterdatter; se Brevene 1636—40 S. 331.

affladelse anholde, att hinders lyffgeding liige ued andre derris maa forskanis med allehande Paaleg, Anseendis, att ded Ellers uylle haffue ded anseend, at hun for myn skyld skulle mehre fexeris End andre.

Aff Glyckxborg den 1 *Septem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

187.

1. Septbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er glad over, at Manifestet mod Hamburgerne snart er færdig trykt; Kejseren har befaleet dem at afskaffe deres Toldpaalæg i Løbet af to Maaneder. d'Avaux og Salvius have endnu ikke givet noget Svar angaaende Kejsereens Ratifikation af Fredspræliminærene, og den svenske Regering forlanger at se en Afskrift af den. Kongen vil have en Afskrift af det Forbund, som han sluttede 1628 med Gustav Adolf. Kongen vil rejse til Listerdyb; Marskalken har allerede været der for at undersøge Forholdene. Katholikerne have paa gottorpsk Grund opført et Kapel der, men Korfits Ulfeldt skal sende to Skibe derhen for at opkræve Told af, hvad der føres dertil. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer yblandt andiit forstanden aff dyn skriiffuelse, at ded, som tryckis ymod dii hamborger, med ded første bliiffuer ferdigdt, huilckiit war heel gadt, at ded skedde, Tii dii Erliige fuele haffuer disse dage faat Ett keysserlig *Mandat* at skaffe alle derris tolle, dii haffuer pasat, aff Och *demonstrere partitionem* inden tu Maneder, som kan *mouere* dem mueligdt, at dii *Accorderer* med mig ¹⁾). Fraa *M: Dauaus* och *Saluio* haffuer Ieg Endnu inted kund faa suar, om dii uyl *Acceptere* keyssereens *Ratification* offuer Lydtzous *tractater*. Y Suerrig uyl Regeringen See *copiam* deraff, der Ieg dog haffuer skreffuit dem tiil, att Ieg haffuer lest och siiet *originalit*. Den *transaction*, der

¹⁾ Det omtalte kejserlige Paalæg var af 5. Aug. 1642. Gallois, *Geschichte Hamburgs* II, 388.

skedde ymellom mig och dii Suenske, dentiid Stralsund bleff besat med Suensk folck¹⁾. skal' opsøgis och En *copie* deraff hiidsendis.

Ieg drager med gudtz hielp med ded første herfra henad Lyster dyb, der att bese leiligheden²⁾, ty Ieg haffde disse dage Marskalcken³⁾ wformerckt derhen, som dii *Catholicher* dyger ded land ynd pa hertugen aff holsteins gebiit, at Erfahre sammestedt leiligheden. Saa haffuer hand *Refererit*, att dii haffuer allerede biigd Ett *Capell* och En skole. *Capellit* Er sa stordt, att derudi skan (!) faa 200 personer Pladtz, Och Er søgningen sa stor tiil samme *Capell*, att Icke halffpardtten kan faa Rom dery. Dii *gottorpienses* haffuer aldrig wiildt uerre ded gestendig, at dii haffde *Lyberum Exersitium Religionis* der, Mens Nu Ieg mercker, att dii uyl giiffue for tiil gottorp, att dii sliigdt uel maa gørere, fordi att ded land uar inted tiil, dentiid der bleff *transigerit* ymellom Riigit och dem Om Reliigionen, Da Er Stadtholderen y køben: befahliit at sende thuende sma skiib derhen, som skall tage toll aff aldt ded⁴⁾, som føris hen tiil dii kompaner, ty pa sligge Nii werck bør man ochsa forsøge Nii *attentata*, paded hertugen kan først klage offuer mig.

¹⁾ Kongen tænker vistnok paa Overenskomsten af 17. Septbr. 1628 mellem ham og Axel Oxenstjerna om Stralsunds Besættelse af svenske Tropper. Slange S. 634 f.

²⁾ Kongen kom 7. Septbr. til Ballum paa Slesvigs Vestkyst ved den inderste Ende af Listerdyb, hvor han vilde anlægge en Handelsstad (se Brevene af 10. Septbr. og 22., 25. og 26. Novbr. 1642, samt Danske Saml. 2. R. III, 390). Det var ikke der, at det katholske Kapel, som omtales i den følgende Del af Brevet, laa, men sydligere, og Kongen maa ved at sætte de to Ting i Forbindelse med hinanden mere have tænkt paa Rejsen derhen end paa selve Opholdet ved Listerdyb. Om det katholske Kapel se for øvrigt Brevene 1636—40 S. 403 og Slange S. 1138 f. Enden paa Forhandlingerne om det blev, at det maatte lukkes.

³⁾ Hofmarskalken Knud Jakobsen Ulfeldt.

⁴⁾ Se Brevet Nr. 192.

Ded er høy tyd, at uy seer os uell for, Tii pa dii steeder Erre landene Blotte, och man kan paa dy steeder sette mange tussind mand heel wformerckt yland Och gørre, huad dii icke uylle lade, bade y Iudtland och begge firstendom ¹⁾. *Vale.*

Aff Glycksborg den 1 *Septem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

188.

10. Septbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er meget vel fornøjet med den Plads til at anlægge en By, som han har fundet i Nærheden af Ballum; derimod misbilliger han Planen om at befæste Snoghøj. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer disse dage werrit y Ballum biie Och besiiet leiligheden sammestedt och befunden, At man der y negden heel uel kan *fundere* En Biie aff Stor *importans* ²⁾, huilchen leilighed du Erfahrer aff Stadtholderen H: Corfidtz wfeldt.

Dentid Ieg begaff mig pa Reiissen derhen, Daa haffde Ieg inted tenckt at finde pa sliiggen Pladtz, som ieg fandt pa. Dii gadt folck, som haffde for at *fortificere* Snoghøj,

¹⁾ En Koncept til en Svarskrivelse fra Christen Thomesen Sehested paa Kongens Brev, dat. 10. Septbr. 1642, findes i Rigens Raads Breve Fasc. 52.

²⁾ Se ovfr. S. 249. Under 9. Septbr. havde Lensmanden paa Riberhus, Gregers Krabbe, faaet Brev om, at han, da Kongen vilde have Marsklandet ved Ballum inddiget, skulde tilsige Diggreven af Bredsted og lade Sekanten fra Ballum til Enden af Marskøn opmaale (Jydske Tegn. X, 487). Slange, hvis Fremstilling S. 1141 er grundet paa Brevet ovenfor og Kongens Dagbogsoptegnelse, har ganske misforstaaet Lokalteterne, da han mener, at Ballum ligger der, hvor nu Fredericia ligger.

dy haffde inted siiet landtkordttit uel Igenom, Mens allene holdt finsk grød och skelfisk y stor *Estime*. *Vale*. Aff Hadersleffhus Den 10 *Septem*: *Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

189.

10. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Om de Betingelser, som Enkedronning Maria Eleonora bør stille for at tage Ophold i Preussen. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelser thuende Erre mig heer tiilhande kommen, Och deraff forstanden, huoruydt du y Enkedronningens sag est kommen. Huad dy Brandenburgiske abgesandter der haffuer forrettit¹⁾, ded haffuer dii ladiit Enkedronningen forsta, som hun siiden mig haffuer ladiit forsta, Huorpa Ieg hinder gaff tiil suar, Att hun siig heel uel kunde lade *contentere* med 26000 daler om Aariit, Saframdt hun dem Epther siin *contento* y Priissen dem (!) motte annamme, Och at Churfirsten hinder Ett hus y Priissen uylle Indrømme Och uerre hinder god for samme Summa Penning.

Om huilcken leilighed dii Chur Brandenburgiske abgesandter bør at Errindris. Saframdt samme gesandter wiil *demonstrere* werden, att Enkedronningens sag dennom gaar tiil hierdtid, da bør dy at *disponere* Regeringen derhen; at Enkedronningen y ded ringiste Erlanger Ett Aars *intrade* aff lyffgedingit til at beginde syn husholding med.

Aff Hadersleff hus den 10 *Septem*: *Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

¹⁾ Se ovfr. S. 246.

190.

13. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal forebringe den svenske Regering Hertuginde Anna Sophie af Brunsvigs Begjæring angaaende Enkedronningen. — *Geh. Ark.*

Aff huosføiiede Skriiffuelse Erfahrer du, huad Hertuginde Sophia Eliisabet ¹⁾ aff Brunswich paa siin Søsters wegne aff mig begherer, Huorfor du skaldt gørrer diit beste, Att du Epther hinders beghering kandt ded huos Regeringen Erlange.

Hadersleffhus den 13 *Septem: Anno* 1642.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

191.

13. Septbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Om Enkedronningens Sag maa man afvente Udfaldet af de brandenborgske Forhandlinger. Han skal lade Præsterne i Sverig erfare Kurfyrsten af Sachsens Mening om den svenske Krigsførelse i Tydskland. — *Geh. Ark.*

Att der falder allehandede *discurs* for Om Enkedronningens vnderholding, derpa thuiffler ieg Inted. Der Er Ickeheller at *Iudicere* derom, førend man seer vdgangen aff ded Brandenborgiske werck.

Huad Churfursten aff Saxens *Iudicium* Er om den Suenskiis *Armatuur* y tysland, ded haffuer du aff huosføiiede *Copie* at Erfahre ²⁾, huilcken du skaldt *communisere* Presterne der y landit, sa uyt mueligdt Er.

Aff Hadersleff huss den 13 *Sep: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

¹⁾ Fejlskrift for Anna Sophie.

²⁾ Kurfyrst Johan Georgs Skrivelse til Kongen, hvori han klager over den svenske Krigsførelse, er dat. 26. Aug. og modtoges i Haderslev 13. Septbr. (Geh. Ark., Sachsen Nr. 48 b).

192.

Omr. 14. Septbr. 1642.

Udkast til en Instrux for Markus Whitte, der skal tage Told af de Varer, som udføres af Riget gennem Listerdyb. — *Geh. Ark.*

Instruction

Pa Marckus wiidt, at hand med den, som hannem *Adiungerit* Er, skall haffue Indseend, Att inted førriis vdaff Riigit ygenom lyster diib tolfrii, mens tage toll aff heste och feh Epther den toll, som der giiffuis aff sliigdt godtz y kolding. Aff korn och andiit sliigdt skall tagiis toll, Epthersom den tagis aff fremmid godtz y Riibe.

Huad hand nu y dii mader oppeberrer, ded skall hand Riichtig optegne och strax stycke ded y den kyste, som dertiil hannem tiilstillit Er, huortiil fiindis thuende Nøggeler, huoraff gregers krabbe skall haffue den Ene Och hand den anden. Och skall samme *Capitein* hollis En dreng, som skriiffue kan, Med huilcken gregers krabbe skall *Accordere* Om hans Arss løn, kosten skal hand haffue pa Skiibit ¹⁾.

193.

20. Septbr. 1642.

Til Biskop Jesper Brochmann.

Præsterne i Sjællands Stift maa ikke i deres Bønner kalde Kongen Christian den Fjerde og Prinsen Christian den Femte. — *Grams Afskr. i Geh. Ark.*

Salutem in Christo Iesu. Keere *D: Doctor*, y skal tilholde Presterne y Eders Stiicht, at dy y deris Bønner for mig och Printzen Inted skall bruge *Quartum aut quintum Num.*; Al den stund den alene hører at haffves y Acht y

¹⁾ En Instrux i Overensstemmelse med Kongens Ordre udfærdigedes af Kancelliet under 14. Septbr. 1642 (Sjæll. Reg. XXI, 169). Samme Dag oversendtes denne Instrux til Lensmanden paa Riberhus tilligemed en Toldkiste for at besørges videre til Markus „Weicht“ (Jydske Tegn. X, 487). Om Skibskaptajn Markus Whitte se Brevene 1636—40 S. 336. Jvfr. ovfr. S. 249.

Patenter, Geldsbreffve, Passer och andet, som Regeringen vedkommer. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 20 *Septem: Anno* 1642¹⁾).

Christian.

Udskrift: Byskoppen *D:* Jessper Brockman tiil hande.

194.

20. Septbr. 1642.

Til Biskop Hans Borchardsen.

Præsterne i Ribe Stift maa ikke i deres Bønner kalde Kongen Christian den Fjerde og Prinsen Christian den Femte. — *Afskr. i Ribe Stiftsarkivs Register over indgangne Kongebreve*²⁾).

Salutem in Christo Iesu. Kiære *D: Doctor,* I skal tilholde Præsterne i Eders Stift, at de i deres Bønner for Mig og Printzen Intet skal Nefne *quartum* eller *quintum,* ald den stund sligt alleene hører at haves i Agt i *Patenter* og Breve, Passer og andet, som hører til Regieringen. *Vale.* Af hadersleb huuss d. 20 *Sept: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Biskoppen *D:* hans Borchersøn til hænde.

195.

28. Septbr. 1642.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Det er ikke imod Kongens Ønske, hvis han modtager Hannibal Sehesteds Bryllups-Indbydelse. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, weil der Stadthaldther auss Norwegen Itzo sich nach diir zu Reiissen vorgenommen

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 194.

²⁾ Meddelt af Hr. Overlærer J. Kinch. Brevet har tidligere været trykt hos Frost, Efterr. om Ribe Domkirke S. 44 med Datum 2. Septbr. 1642 og nogle enkelte mindre Afvigelser. Mon virkelig dette og det foregaaende, hermed næsten enslydende Brev have været egenhændige?

Ihn meinung, wii ich verstanden, Das Er dich zu seiiner hochtzeiit Einladen wiil, Alss habe ich nit vntherlassen wollen dich mit dissem skreiben zu besuchen Vndt darneben freundt, vetterlich zu versteen geben,

Dass, da deiine gelegenheit Es leiiden kan Ihm darein zu wiilfahren, das solches miir nit zu wiideren sein wiirdt. Befehle dich hiimit dem gewaltigen Skudtz gottes vndt verbleiibe allezeiit

Dein getrewer vather

Christian.

Auff dem hause Hadersleben den 28 *Septem: Anno* 1642.

Udskrift: An Meiinen Herdtzliben Sohn dem Erdtzbyskop von Brehmen.

196.

30. Septbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested (?).

Kongen har ladet den engelske Resident Averie vide, at han ikke maa bruge Titlen: kongelig Gesandt, førend Parlamentet agter sin Konge, som det bør. Der skal ledes i Arkivet efter Ægtepagten mellem Christian III's Datter Dorothea og Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lyneborg. — *Geh. Ark.*

Herhuos haffuer du ded *Creditif*, som *Haueri*¹⁾ uyl *Legitimere* sig med for En kongelig gesandter, der dy dog inted achter konningens person y nogen made, Huorfor Ieg haffuer ladt hannem forsta, at hand skal ickun legge ded *Vocabulum Legatj* aff, Indtil ieg Erfahrer, at dii den, som ded vdgiiffuen haffuer, for derris herre²⁾, som ded siig bør. Y morgen, Om gud uyl, uyl Ieg werre paa Slottit weed Otte sleet.

1) Den engelske Resident i Hamborg, Averie.

2) Her mangler Ordet: agter eller lign.

Der skal Leedis *in Archivio* Epther den Ehestiftung, som Er oprettiid ymellom *Christiani* III datter och den itzige Regerende hertug aff Lyneborgs herrefader¹⁾. *Vale*. Rossenborg den 30 *Sep*: *Anno* 1642.

Christian.

197.

2. Oktbr. 1642.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle levere Hans Ulrik Gyldenløve en Sum Penge til Betaling af Folkene paa Frederiksbørg. — *Geh. Ark., Bil. t. Sundtoldregnsk. 1642.*

Disse thuende kuartal Regiister pa ded folck, som Er paa frede:, som belobber tre tussind Otte och fiiresindtziue daler 19 β , skal tollerne y Sundit lade Slotzherren Hans wldrig gyldenløffue med første leilighed styllis tiil hande. Frede: den 2 *Octo*: *Anno* 1642.

Christian²⁾.

198.

24. Oktbr. 1642.

Til Korffts Ulfeldt.

Instrux for ham paa hans Rejse til England; han skal medbringe Geværer og Munition til Karl I, forsøge paa at mægle mellem denne og Parlamentet og under visse Tilfælde stille Kongen Hjælp i Udsigt til næste Foraar. — *Geh. Ark.*

-
- 1) Dorothea, en Datter af Christian III, ægtede 1561 Hertug Vilhelm af Brunsvig-Lyneborg, Fader til Hertug Frederik (1636—1648). Det var sikkert af Hensyn til den Ægtepagt, som skulde opsættes mellem Kongens Søn Hertug Frederik og Sophie Amalie, at Christian IV vilde se den ældre Ægtepagt.
- 2) Vedlagt findes Hans Ulrik Gyldenløves Kvittring, dat. Kronborg 16. Novbr. 1642, til Tolderne i Øresund for den nævnte Sum, som skulde være til Folkenes Afbetaling paa Frederiksborg Slot og underliggende Ladegaarde for 2 Kvartaler, beregnet fra 1. April til 1. Oktbr. 1642.

Instruction, Huorepther Sig worris Stadtholder H: Corrfidtz wlfeldt sig skall Rette.

Epthardi uy fornemmer, at den mysforstand, som En tydlang haffuerrit (!) Imellom vorris Elskelige kere Søstersøn, kon: aff Store Brytannien, och hans Parlamentt y Engeland, Endnu *Continuerer*, Da haffuer uy for godt ansiet at sende worris Stadtholder H: Corfidtz wlfeldt til H: k:, at erfahre den rette beskaffenhed om samme leilighed Och derhuos Erfahre, ued huad middel sliig *differens* kan *Corrigeris* och bileggis.

Naar uorris abgesandter Epthar gudtz uyllie y Engeland lyckeligen ankommer och ded, som dy seduanlige *Curialia* vdkreffuer, haffuer afflagdt, Da skal hand H: k: pa uorris uegne forredrage, At, paded H: k: kan erfahre uorris store benegenhed til H: k: uelstand y denne hans wroelig tilstand, Da haffuer uy epthar H: k: wenlig begering, os ued H: k: tiener Iohan *Cocheran* forrebracht ¹⁾, Nu med uorris abgesandter sendt H: k: Et antal gewehr och *Munition*.

Saframdt nu sliigdt aff H: k: *debito modo accepterit* bliffuer, och H: k: siig med uorris abgesandter y *discurs* Indlader, Da skal uorris abgesandter af H: k: fornemme, om ded H: k: icke kunde gefalle, At hand sig pa uorre uegne med Parlementit motte Indlade til at forsøge om dy icke tiil bedre tancker ymod H: k:, end som dii Nu y begrebben Er, kan *disponere*.

Saframdt Nu uorris abgesandther formercker, at Sliigdt H: k: wel befallder, da skal hand for alting beflitte sig at Erfahre *causam istius malj*, Endten ded kommer fraa kon: eller vndersatherne, Och huad H: k: *intention* ymod *parlamentit* och *parlamentens Inten:* ymod H: k: kan uerre.

Naar hand nu sliigdt erfahrit haffuer, da skal hand

¹⁾ Om Oberst John Cochrans Sendelse til Christian IV i Efteraaret 1642 se Fridericia, anf. Skr. II, 314. I 34 Dage, fra 24. Sept. til 27. Okt., fik han („Kerckhorn“) selv sjette Traktement hos Albert Jørgensen Skotte i Kjøbenhavn (Rentemestr. Regnsk.).

strax ued uorris skiib Markatten sliigdt lade os forsta. Saframdt nu skiilden findis større huos H: k: end huos Parlamenttit. Da skal worrig (!) abgesandter pa uorre uegne H: k: wenligen lade forsta, at uy gerne Saa, at H: k: for siin egen Roe skiild uylle *Accommodere* siig, Sauydt som H: k: *Respect* och *Reputation* ded kan taale. Och om skylden findis huos Parlamentet, da skal dennom føris til gemytte Icke allene den skade, dy deraff kan haffue Indenlandtz, mens ochsa y mange made vdenlandtz.

Saframdt nu worris abgesandter formercker Sagsens beskaffenhed saledis att uerre, at den forbyttering ymellom H: ker: och Parlamenttit er sa stor, at den y wenlighed inted kan Rømmis aff ueien, Da skal uorris abgesandter forseckere H: k:, At saframdt H: k: kan y denne uynter *optinere* den Pladtz, hand nu Inde haffuer, med en madelige *Armei*, Daa wylle uy, med den Allerhøiestis hielp, pa forariit *secundere* H: kerlighed.

Saframdt Nu sliigdt aff H: k: inted *grato Animo* skulle bliiffue *Acceptorit*, Mens med allehande *scrupuleren* holde uorris gesandt Op. Da skal uorris abgesandter lade alting gaa, som ded gaar, och gøre syn *Honorabile Retret* hiem til os ygen.

Mens saframdt hand formercker, at H: k: for sadan *offerter* ued oss tack Och uyl sig y alle made sig oss gerne *Accommodere*, Da skall uorris abgesandter sliigdt, sauit immer mueligdt kan werre, ded hiemmeligdt holde Och siig tiil os Igen begiiffue. Dog saframdt worris gesandter Icke uden faare kan komme der aff Riiget ygen, da skal hand holde siig op huos H. k: intil Aaben wand, Huortil hand huos sig skal beholde worris skiib, som kallis den graa wiilff (!) ¹⁾.

Pa køben: Slott den 24 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldtz *Instruction*.

¹⁾ Korfits Ulfeldts Sendelse til England, der ogsaa havde til Formaal at erhverve Ørkenøerne og Shetlandøerne tilbage, førte ikke til noget Resultat. Fridericia, anf. Skr. II, 315.

199.

24. Oktbr. 1642.

Til Tolderne i Sundet.

Om Betaling til en Englænder for noget Hamp. — *Geh. Ark., Bil. t. Sundtoldregnsk. 1642.*

Tollerne y Øresund skall betale den Hamp, som den Engelsmand haffuer Inde, Epther ded køb, som hand den haffuer y tollen Indsaat.

Køben: Slott den 24 *Octo: Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Tollerne y Helsingør tiil hande ¹⁾.

200.

29. Oktbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal tale med Johan Braem om at skaffe brabantisk og hollandsk Humle. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Du skaldt beskeiide Iohan Brahm tiil dig Och Erfahre, Om hand icke kan skaffe saa megiiit hummel aff Brabant, som fornøden Er, *Item* for huad Priis. Du kandt ochsa tale med hannem Om hollandtz hummel.

Køben: Slott den 29 *Octo: Anno 1642.*

Christian.

Udskrift: Danmarcks Riigis Raad Och Rentemeister.

201.

31. Oktbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Han skal tilkjendegive Erik Ottesen Orning Kongens Misfornøjelse med hans Bestyrelse af Holmen. Kongen giver for-

¹⁾ Vedlagt findes Modtagelsesbevis af Gotfred Mikkelsen, dat. Bremerholm Skriverstue 2. Novbr. 1642, for 171 Skpd. 8½ Lpd. Rigaisk Hamp, som Robert Lowe af Ipsitz (Ipswich?) har leveret, samt dennes Kvittering, dat. Helsingør 7. Novbr., til Tolderne for omtr. 2000 enk. Rdl. for den leverede Hamp.

skjellige Ordre om Arbejder paa Holmen og paa Skibet Trefoldighed. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Du skaldt lade Eriick Ottesson ¹⁾ forsta, at saframdt der skeer inted mere arbeid med den mengde aff folck, som forhanden Er, End som indtildis sked Er, Da skal hand inted forundre sig, om uy icke forliigis lenge sammen.

Dii lader gemenlig med kølhalen och *Reparering* pa kobfardi skiiben, Iachter och Skuder, som man mest behøffuer, ansta indtil forarit, Naar Orloff skiiben skall gørris ferdig, huorudoffuer dii forbenendte Aar epther anden forsømmis och forderffuis.

Der uyl settis En Stor och En liiden kraan ued ded Nii Peluerck wdenfor Reberbanen. huorued man kan kølhale bade store och sma skiib, paded man Icke Er trengdt tyl Braa steder, som man Nu Er.

Der skal herepther ingen bigning eller *Reparering* forretagis pa ded sted, dersom den Smacke bleff bigdt til Prindtzen och nylligen En aff galeiierne bleff *Reparerit*, Tii dy kan heel wel komme sammestedt fra ind y byen.

Tiil forberørdte thuende kraan skal der wldedis tyenlige maaster, saat man denne wynter kunde faa dem ferdig.

Ieg haffuer uiist bade den Ene och anden, huor Ieg uyl haffue En luge Neder aff Arckeliit neder y Rommid paa Treenighed ²⁾, huormed ymorgen skall begindis. Samme luge skall uerre saa Stor, at man kan sette En tønde der Neder. Rett offuenfor samme luge skall uerre En krog (?), som man kan gørrer Ett karnat ³⁾ fast y, til at fyhre godtzit neder med, som skall dery. *Vale.* Aff frede: den 31 *Octo: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rentemeister till hande.

¹⁾ Jvfr. om Kongens Misfornøjelse med ham ovfr. S. 99 f. 166.

²⁾ Skibet Trefoldighed.

³⁾ Karnat, Vinde til at hisse Byrder ind i et Skib. Jvfr. forrige Bind S. 31.

202.

1. Novbr. 1642.

Til Sten Beck (?).

Der skal af Smedene i Kjøbenhavn forfærdiges en stor Masse Søm til Frederiksborg Dyrehave. Modtageren af Brevet skal bryde et Brev til Jørgen Vind og udføre de deri givne Befalinger. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Epthersom ded bleff, Nu ieg uar y køben:, befahlit, At der y Byen skulle Slaass et antal fem tom Søm tyl denne dyrehaffuis fornødenhed, Sa haffuer Ieg siiden ladiit gørrer et offuerslag pa samme Søm Och befunden, at dertil uyl fornøden gørris Syuff och tyue tussind, halfftriissindtz tyue och fiire søm, Som strax aff alle Smede y køben: skal gørris och Epthersanden hiid sendis.

Ded breff, som Ieg ygar skreff Iørgen wiind tiil ¹⁾, ded skaldu briide Och ²⁾ ded, som derudi befahlis, forrette. Frederixborg den 1 *Nouem: Anno* 1642.

Christian.

203.

3. Novbr.(?) 1642.

Til Peder Vibe.

Om Overenskomsten mellem den svenske Regering og Kurfyrsten af Brandenburg angaaende Enkedronningen. Han skal støtte Enkehertuginde af Sachsen-Lauenborgs Anmodning til den svenske Regering om, at hendes Livgeding maa forskaanes for Indkvartering og andre Krigsbyrder. Kongen bryder sig ikke om Axel Oxenstjernas Snak om Svenskernes Frihed i Sundet. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg aff dyn skriffuelse haffuer fornøden, at der kommer Nogen hiid med ded første til Enkedronningen, som skal forklare hinder, huad der er *tracterit* med Regeringen, hinders sag angaendis, Huorfor man

¹⁾ Nr. 201.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

haffuer derris ankomst at Eruardte ¹⁾. Mens Ieg seer inted, *quo iure* Enckedronningen haffuer penge eller losso-mendt aff Chur: at foddere, vden at Chur: fiist loffuer Regeringen En stor *summa* penning for den *Neutralitet*, hand søger huos dem. Och hand siiden, *Rebus sic stantibus*, aff samme penge kan loffue Enckedronningen den *Summa*, nu Omtalis. Ded ladder sig ansee, at Regeringen gerne uylle dreie sig derfra och Slippe dronningen och Chur: sammen, Huilckit ieg aldrig uyl rade hinder, y betrachting at ded uar heel geckeligdt giordt At sliippe Et kongerige Och holde sig ued en forderffuit Chur:, ded ma ochsa ware sa lenge, som ded kan.

Herhuos haffuer ieg wiiltdt lade dig forsta, at Eptherdi H: frans Albredt saligs Eptherleffuerske ²⁾ haffuer begerit aff mig, at ieg uille uerre hinder behiuelppelig huos Regeringen, at ded Ringe godtz, som er hinder forskreffuen tiil lyffgeding, motte for Indkuartering och anden kriegss *pressuren* forskanis. Da skaldtu pa myne uegne *intersedere* for samme fiistinde huos Regeringen, at sliigdt hinder motte beuilgis, y betrachting at ded Er whørdt at anmode den fattige Encke at suare til ded, som dy kan haffue at *pretendere* pa hinders salige herre, der hannem dog Endnu inted Er offuerbeuyt, at hand nogit wbilligdt ymod dem haffuer *tracterit*.

Chanseleren Oxenstern ma Snacke sa megit, hand gydder, om derris friihed y sundit, Sa faar dy dog inted uyder, End som fordragiit fører y munden. Naar hand lader mig

¹⁾ Først i Foraaret 1643 indtraf der en brandenborgsk Gesandt ved Navn Loebe hos Enkedronningen med den Overenskomst, som var sluttet i Stockholm angaaende hende (Skandin. Litterat. Selsk. Skr. 1811 S. 61 f.). Jvfr. Brevene af 3. og 28. Decbr. 1642. Det maa dog bemærkes, at Gerhard Severin de Cuyla i Begyndelsen af Septbr. havde været i Danmark som Af-sending fra de brandenborgske Gesandter i Stockholm, førend Overenskomsten var endelig sluttet (Urkund. u. Actenst. z. Gesch. d. Kurf. Friedrich Wilhelm I, 577. 581 ff.).

²⁾ Enkehertuginde Christina Margrethe, Datter af Hertug Johan Albrecht af Meklenborg.

uyde, huorudi friiheden bestaar, da skal hand ¹⁾ suar derpa, at hand skal skamme siig. Mueligdt, at hand formener, at dy icke haffuer fiender Nock.

Aff frede: den 3 *Octo*: Anno 1642 ²⁾.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

204.

4. Novbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

I Betragtning af Niels Arenfeldts skammelige Brøde anser Kongen det for en større Naade imod ham, hans Børn og Slægt, om han mister Livet, end om han beholder dette, men taber Æren. Saaledes skal ogsaa Iver Vinds Tiltale mod ham indrettes; men for øvrigt vil Kongen føje sig efter Rigsraadets Mening om Sagen. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Niels Arenfeldt er steffnit at møde med ded første pa køben: Slott at forsuare ded, som hand haffde y sinde at bega pa hans hustrue. Och mig er vndfalden, om hans *Reuers* holder hannem til at bliiffue til stede Indtil sagsens vdracht, Da skaldtu sende mig *copien* deraff, Naar gud ³⁾, ieg kommer y køben: Och Eptherdi ded fattis inted pa dem, som taler och *molesterer* mig for hans skyld. dog uden *fundament*, Da erlanger dy alle aff mig ded suar, At huad Rygens Raad y den sag Rader mig, ded uyl Ieg følge. Myn mening Er, At Eptherdi

¹⁾ Her mangler Ordet: faa.

²⁾ Under Kongens Datering: „3. Octo:“ har en anden gammel Haand skrevet: „Novemb.“ Frederiksborg Lens Regnsk. viser, at Kongen har opholdt sig paa Frederiksborg i de første Dage af Novbr., hvorimod der ikke opføres nogen Udgift til Underhold for hans Person i Oktbr., hvilket jo dog ikke udelukker, at han kan have været der nogle Timer, saaledes som Tilfældet maa have været 2. Oktbr. (Nr. 197). To Dage i Træk har han dog næppe gjæstet Frederiksborg paa en saadan Maade.

³⁾ Her mangler Ordet: vil.

hans lyff och leffnit haffuer uerrit Riinge *estimerit* huos dem, som haffuer gud for øiien. At hand Io gerne haffde forgiiffuen siin hustrue, Om hand haffde kund komme til dermed, derpa thuiffler ieg inted.

At hand icke allene sielffuer haffuer Suoren sig om Meen, mens ochsa bracht sønnen til at Suerge, ded er *Notorium*. Och om endskøndt Sønnen inted uar kommen til den alder, at hand kunde *Admitteris* til nogen Eed, Da Er der ingen aff al hans lousmend, som *estimeris* for gaadt folck, Saat hand tyd ephther anden haffuer *Cumulerit Erratum Errato*, Som uden gudtz retferdige Straff offuer land och folck inted bør at bliiffue vstraffit.

Huorfor myn mening Er, At hannem, hans Børn, Slecht och wenner Skeer En stor nade, Om hand myster hoffuedit for den whørdte wgudelig och mehre end Barbariske gernig, hand gjorde ymod sønnen, der hand kam hannem til at Suerge pa ded, som hannem wmueligdt uar at uyde, ty dermed Er hand glemdt. Mens beholder hand lyffuit och myster Ehren, daa straffis dii wskiildige och inted hand selffuer. Ephther huilcken myn mening Iffuer wiindtz *Instruction* til at tale hannem tiil skal Styliseris och hannem tilstillis¹⁾. *Vale*.

Aff frede: den 4 *Nouem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

205.

20. Novbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Det er nødvendigt, at der bevilges en Madskat til Flaadens Udrustning; thi som det nu gaar med de store Bidrag fra Kongens

¹⁾ Som omtalt i Brevene 1636—40 S. 432, blev Niels Arenfeldt og hans Lovsmænd dømte til inden 6 Uger efter 10. Novbr. at forlade Kongens Riger og Lande. Jvfr. ovfr. S. 176 f.

eget Kammer, kan det ikke vedblive; ellers kan Kongen blive nødt til at sælge Flaaden. — *Geh. Ark.*

Ieg talede med dig nu siist paa køben: Om En madskat til fladens vdriistning, aldenstund ded Ellers Er wmueligdt at holde ded ud med dy store pennings vdgiifter, som altid fodderis aff kammerit ¹⁾. Dii faar nu y Renteriit tiil at købe flesk, kød, Iern och ham[p] for 52803 dl. Huad Rentemeisteren y Aar uyder aff kammerit haffuer faat, ded kan hand Selffuer berette. Skal man Icke haffue mehre hiilp til at holde den *in esse*, End som hiidindtil skeed Er, da Er ded ingen vnder, Om lysten forgar mig at see megiiit Epther Den, Mens y tyde selge den, ymens den Endnu aff andre kan brugis, Tii paa den wiis kan ded ingen bestand haffue.

Vale. Aff frede: den 20 *Nouem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissøn til hande.

206.

22. Novbr. 1642.

Til Rigsraadet.

Kongen, der selv har undersøgt Forholdene ved Listerdyb, tilraader varmt Anlægget af en Handelsstad der, enten paa Ribershuses Grund eller ved Ballum i Hertugdømmet. Saafremt Rigsraadet ikke vil bevilge Penge dertil, vil Kongen paa egen Bekostning anlægge en Stad paa slesvigsk Grund. — *Geh. Ark.*

Epthersom uy En Rom tiid siiden altid haffuer hafft y sinde at bese dy kuarter, som fyndis ued lyster dyb eller haffn, Och sliigdt tyd epther anden for adskiillig tylfal skiild er bleffuen Epther, Da haffuer uy Nu stackit

¹⁾ Kongens eget Kammer. 25. Novbr. 1642 bevilgede Rigsraadet en Kornskat til Flaaden, som skulde opkræves til næste Fastelavn (Rigens Raads Breve Fasc. 52). 16. Decbr. udgik der Breve om den (Sjæll. Tegn. XXVII, 403).

siiden os dydhen forføiet, uorris forrige *intention* at sette y werck ¹⁾. Der uy Nu Epther gudtz Nadige welbehag dyd erre ankommen. Da haffuer uy med største fiid bade til landtz och wandtz besiit leiligheden sammestedt Och befunden, At ued samme haffn pa thuende steder findis stor *commoditet* til at *fundere* En fornem handelstad, den Ene pa Riiberhussis grund och den anden ued Ballum. som ligger y fyrstendommit. Huorfor uy icke haffuer uyllit vnderlade sligt at giiffue Riigens Raad til kende Och derhuos lade dy gode herrer uorris mening derom forsta, Nembligen At uy formener, at samme haffuen ligger disse Riiger och Begge førstendomme til stor beskytning, Om den y tyde haffuis y acht, Och til største faare, om den forsømmis, Huorfor Riigens Rad samme leilighed skal betencke, hurledis ded werck best kan angruibis, at dedsamme Icke y lengden *causerer* os andiit, End uy gerne Saa.

Ty saframdt Riigens Raad for bekostningen Eller for Riiber Biies *incommoditet* skiild haffuer nogen betenckende udi at *spendere* nogit pa dy steder, Da Erachter uy, med den Allerhøiestes nadige bystand, pa worris Euentyr och bekostning at *fundere* En Bye pa fyrstendommens grund och bond ued Ballum, ephersom uy kan Erachte, at den worre førstendomme och lande kan uerre til seckerhed, gaffn och beste. Aldenstund uy inted lenger pa samme Pladtz kan uerre forseckerit at beholde, End som ded andre gadt Siinis. Huorpa uy Nadigst Eruardter Riigens Rادتz vnderdanige betenckende, Befahlendis dem hermed gud y himmelen, forbliiffuendis derris gunstige Och Nadige herre och konning samdt Och y Sehr ²⁾. Aff køben: Slot den 22 *Nouem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

¹⁾ Se ovfr. S. 249 f.

²⁾ Rigsraadernes Svar afgaves 25. Novbr. De erklærede heri, at de fandt Listerdyb at være af stor Vigtighed for den be-

207.

25. Novbr. 1642.

Til Rigsraadet.

Kongen forsvarer sin Plan om Anlægget af en Handelsstad ved Listerdyb. Dens Sikring bør ikke ske ved Fæstningsværker, men ved Krigsskibe. — *Geh. Ark.*

Riigens Radtz Erklæring pa uorris *proposition* haffuer uy med forundring lest, sauit som derudi formenis, at Pladtzen, pa huilcken wy uylle, at den handelstad skall *funderis*, skulle liigge langdt fraa lyster haffuen, Tii uy haffuer uel lagdt saa mange werck an, at uy wed uel. at ded sig inted kan skycke at legge En handelstad fraa haffnen, Mens uy Erre uys paa, at man skall kunde losse och laade skiib pa 100 lester ued toruyt. At *Defendere* haffnen Endten derfraa Eller paa dii steeder Neer derhuos, ded kan Inted skee, Mens huad der skal Skee, ded ma skee ued och med Orloff skiib, Tii haffnen Er offuer halffanden Myl indeny wii¹⁾. Paa syden aff yndlobiit kan uel leggis En skandtze, mens den uyl inted uerre Rett secker for storm Och wuer och meiest for fliisand. *Valete.* Aff køben: Slott den 25 *Nouem: Anno* 1642.

Christian.

kvemme og højt fornødne Havns Skyld, hvis denne kunde sikres ved et godt Fort. Men da de ikke kjendte Stedet og derfor ikke vidste, om der paa Enden af List kunde lægges et saadant Fort, eftersom Stedet, hvor den nye Handelsstad skulde funderes, ikke kunde hjælpe til Havnens Sikring, saa bade de Kongen lade gjøre et Overslag over Udgifterne til et Fort. De opfordrede tillige Kongen til at gjøre Forskud paa Udgifterne dertil, thi ellers vidste de ikke, hvorfra de skulde skaffe Penge. Hvis Fortet skulde begyndes, tilraadede de at vente noget med den nye Handelsstad for at undersøge, om Digerne, der skulde lægges derigjennem, kunde blive bestandige. De ønskede, at Byen maatte ligge paa dansk Grund, og hvis noget Gods paa Hertugdømmets Grund fandtes belejligt, at det da blev mageskiftet til Riget; siden kunde man tænke paa Stadens Fortifikation (Rigens Raads Breve Fasc. 52). Jvfr. Brevene Nr. 207 og 208.

¹⁾ o: vid. bred.

208.

26. Novbr. 1642.

Til Anders Bilde og Christen Thomesen Sehested.

Kongen ønsker Revers af Rigsraadet for, at hvad der indiges eller befæstes ved Lister Havn til Gavn for Danmarks Krone, ikke skal være til Skade for ham eller hans Slægt. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg ygaar aff Eder haffuer fornommen aff Riigens Raad, at dy tyl den *fortification* och Inddygen ued Lyster haffuen uyl görre dertyl al muelig *assistens*, Da nøies Ieg dermed, Naar Ieg derpa haffuer Riigens Radtz skriffthlig Erkleering, At sauyt Der Inddygis Eller görris danmarckis krone tiil forseckering eller gaffn y lengden, at ded mig eller myne skall uerre uden skade y alle made ¹⁾.

Valete. Aff køben: Slot den 26 *Nouem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigiis Marss Och Chanseler til hande.

209.

1. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Om Indkjøb af Humle fra Øsel og om Mursten til det store ryggers i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

¹⁾ Rigsraaderne erklærede 27. Novbr., at de gjerne vilde hjælpe Kongen med at fremme Stedets Fundering, men den største Vanskelighed var, at de ikke kjendte Udgifternes Størrelse og derfor frygtede for at love, hvad der siden ikke skulde være Midler til, især da de allerede vare Kongen nogle Tønder Guld skyldige, som de lovede ham sidste Herredag (jvfr. ovfr. S. 210). De bade derfor Kongen være tilfreds med deres sidste Erklæring og med et Løfte om, at de, hvis Fæstningen blev lagt paa Danmarks Riges uomtvistelige Grund, vilde komme Kongen til Hjælp med en enkelt Skat til Beløb af mindst 120,000 Rdl., saa snart Rigerne kunde taale at betale de forrige udlovede Tønder Guld, det fremmede Krigsfolk kunde aftakkes og Rigens Undersaatter taale en ny Skat (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

Epthersom Ieg fornam aff Riigens Mars, Nu hand war y køben:, at man kan fa Hummel Nock tiil købs pa Øssel ¹⁾ for temlig Priis, Som kommer offuer Issen fra dy om-liggende kuarter der omkring, Huorfor du skaldt werre derom at Erfahre, ued huad middel man kan fa penge derhen tiil at Indkøbe hummelen, Saoch ued huem Slygdt ske kan. .

Epthardi dy Mursten, som nu briidis ud, som keedelen haffuer Standen pa, inted kan forsla til att forferdige ded med, som Nu skall gørris, da skaldtu werre Om fleere mursten Och dem lade føre ind y Briggerset ²⁾. *Vale*.

Aff frede: den 1 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rentemeister til hande.

210.

2. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Om nogle Jernkiler, om noget, som man har forsømt at sende til Haderslev, om Lys til de Murere, der arbejde i det store Bryggers, samt om en Beretning om Slaget mellem Kongen af England og Parlamentet. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Der bleff y gaar y En hast forglemdt nogle Iern kyler pa den Store Smydie, som nu med denne Postuogen skal hiid sendis.

Herhuos findis skreffuen pa Engelysk, huorledis *Battalien* ymellom kon: och Parlamenttit Er affløbben ³⁾, Huilckit aff Stadtholderen y Norrie ⁴⁾ best kan fordanskiis, Epthardi hand forstar Spraagit.

¹⁾ Rigsmarsken Anders Bilde havde været Lensmand paa Øsel.

²⁾ Som det fremgaar af Brevet Nr. 211, skulde der forfærdiges en Ovn i det store Bryggers til at varme Stene i.

³⁾ Sandsynligvis Fægtningen ved Edgehill 23. Oktbr. imellem Kongens og Parlamentets Hære

⁴⁾ Hannibal Sehested.

Du skaldt Erfahre, huos huem mangelen fyndis, at ded, som Stadtholderen H: Corfioldtz bleff befahliit at sende henad Hadersleben, førend hand forreisse (!), Indted Er framskyckit. *Spesificationen* derpa fiinder du huos Philip Borneman.

Dy muremeyster, som arbeide y ded store Briggers, skall skaffis Lys aff Staue lyss och aff ded gemene slags. *Vale*. Frede: den 2 *De: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Riigens Raad och Rendtemeister tiil hande.

211.

3. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen sender ham en Model til den Ovn, som skal opsættes i det store Bryggers. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

I dette foder fyndis En skabelun tiil den Offuen, som y ded Store Briiggers skal Opsettis tiil at varme dy steen y, som skal brugis tiil at brigge med, Huilcken skal tylstillis Biggemeisteren *M: lennerdt* ¹⁾, som skal hielppis, at hand dertil kan faa *Matherialia*. *Vale*.

Frede: den 3 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rentemeister til hande.

212.

3. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Kongen har ikke i Vinter villet sende noget Skib til Øsel for at hente Humle, men kun ønsket at faa at vide, om der var nogen der, som vilde skaffe Penge til Humlen mod at faa dem igjen til Foraaret. - *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

¹⁾ Leonhard Blasius.

Dyn Erkleering Om ded humle køb Er mig tiilhande kommen¹⁾, Och war ded inted myn mening, At man for den humle skiild ymod wyndteren skulle *Hasardere* Skiib och folck, Mens uylle uyde, Om der fandtis Nogen der pa landit, Som kunde *fornere* saa mange penge tiil att Indkøbe hummelen for Och tage siine penge Igen pa forariit, Naar hummelen bleff affhendtit. Der kan ingen bedre skaffe breffuen henad Øssel End Peder wiibe. Naar man først er *Resoluerit*, huem man der paa landiit dertiil kan bruge. *Vale*. Paa frede: den 3 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rente: til hande.

213.

3. Decbr. 1642.

Et Brev fra Kurfyrsten af Brandenburg angaaende den svenske Enkedronning skal gjemmes i det tydske Kancelli. — *Geh. Ark.*

Dette Breff, som Er fra Churfyrsten aff Brandenburg Och angaar Enkedronningen aff Suerrig, skall foruaris y ded tydske Chanseliie²⁾.

Vale. Aff frede: den 3 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

214.

Omtr. 4. Decbr. 1642.

Kongens Udkast til en Skrivelse, som han ønsker, at den svenske Enkedronning skal skrive til Dronning Christina an-

¹⁾ Se ovfr. S. 269.

²⁾ Talen er om et Brev fra Kurfyrst Frederik Vilhelm til Kongen af 12. Novbr., som beretter, at hans Gesandter ere komne tilbage fra Sverig med den om Enkedronningen truffne Overenskomst. og at han vil sende en Gesandt til hende for at forhandle med hende derom. Fr. Günther har paategnet paa Brevet, at det er leveret i Kancelliet 4. Decbr. 1642 (*Geh. Ark.*, Brandenburg Nr. 32). Jvfr. ovfr. S. 262 og Brevet af 28. Decbr. 1642.

gaaende sin Tilstedeværelse ved Kongens Detres Bryllupper den 6. Novbr. — *Geh. Ark.*

Freundtliche, Herdt[z]liibe dochter, wiir zueiiffuelen Niit, Das sich Io leuthe bei E: L: sich haben finden lassen, dii vnsere *Actiones* Bei I: k: w: vndt L: freilen tochter Beylager ¹⁾ anders, dan Es sich in der warheit Erheldt, vns beiiessen wollen, zu dem Ende das sii E: L: kyndtliches herdtze, wii mehrmahlen geskeen, von vns abuendig machen können.

Als haben wiir es fir Eiine hoe Nodtwendigkeidt zu sein Erachtet E: L: den verlauff des gandtzen werckes freundt, Mutterlich zu Endecken.

Nachdem I: k: w: vndt L: ihrer fröiilein döchter Bei-lager vns wnwissendt kegen den 6 *Nouem:* itz lauffenden Jahrs angeordnet, vndt wiir hernacher von S. k: w: vndt L: Ersuchet worden, das wiir gedachten I: k: w: vndt L: freulein döchter von friide: naher kopen: das geleiid geben muchten. Wii wiir nun zu kopen: angelanget, vndt dii *copulation* den folgenden tag darauff Erfolgen Soldte, So seindt wiir von S: k: w: vndt L: Bei demselben Christlichem wercke zu kommen freundt, vetter vnd Suegerlich geladen worden. Da wiir vns Nun dessen gewegeret, So ist es darbei nit gebliben. Sondern I: k: w: vndt L: haben den Printtzen vndt dessen herdtzliibe gemahlin an vnss gesandt vndt das fohrige wiiderholet Miit freundt, vetter vndt Suegerlicher zusage, das wiir mit keinem dandtze solthen *molestiret* werden. Das wiir Nun S: k: w: vndt L: Solches weiiter nit ablagen konthen, darzu ist disses dy fohrnemst wrsache gewesen, weil wiir bei I: k: w: vndt L: im hause wahren vndt von Niihmandt in der weldt dan von I: k: w: vndt L: lebens mittel haben kondten.

Wan nun vnsere wiiderwertigen E: L: desswegen Ihr döchterliches herdtze von vns zu wenden sich werden an-

¹⁾ Christianes og Hedevids Bryllupper d. 6. Novbr. med Hannibal Sehested og Ebbe Ulfeldt. Den 6. Novbr. var Aarsdagen for Gustav Adolfs Fald ved Lützen.

gelegen sein lassen, So haben Sii, dii wiir vnder vnserem herdtzen getragen, das in obacht zu haben, Das wan wiir in Sueden beii wnsere anwesenheit nit Ringer dan dii slechteste *damme* da im Reiiche *Estimiret* worden, wiir hetten vns beii Offtgedachtem Beilager nit fynden lassen.

Welches Nun vnther den beiiden, so fiirgelauffen, E: L: in godt Ruenden herren vathern, *gloruiridigen* andenckens, zum grössiisten *dispect* gereichett, das Stellen wiir E: L: Eiigener *diindication* anheim ¹⁾.

215.

4. Decbr. 1642.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et Udkast til en Skrivelse, som han ønsker, at den svenske Enkedronning skal skrive til Dronning Christina; han vil se Skrivelsen, førend den gjøres færdig til Afsendelse, da han selv vil skrive til Dronningen. — *Geh. Ark.*

Aus beiigefugthem *Concept* hastu dii *Contenta* des skreiiben, so ich woldte, das dii aldte konniginne aus Sueden dii tochter zuskreiiben Soldte. Dii maniiir, so dii aldte gebrauchett an dii tochter mit Eiigener handt zu skreiiben, muste folgen, welche *M: Lyttiickou* ²⁾ diir beii der könniginne auff Ibstrup Erfahren kan. Wan selbiges skreiiben *Concipiret*, alssdan sollestu miir das Sehen lassen, Ehe ess *mundiret* wiirdt, weil, *mutatis mutandis*, Ich auch an dii Iunge könniginne auff denysk Skreiiben werde.

Friderigsburg den 4 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Gunther* ³⁾.

¹⁾ Jvfr. Brevene Nr. 222 og 224.

²⁾ Hans Siegfried v. Lüttichau; se ovfr. S. 195.

³⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 4. Decbr

216.

5. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind eller Sten Beck.

Om nogle Søm, som Peder Vibe har sendt Kongen til Prøve.
— *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Herhuos findis den *designation*, som burde at haffue uerrit huos dy søm, som Peder wybe sende *nummererit* fram. Saa uyd't som ieg aff Seddelen kan ¹⁾ See, da Er der ingen skade huos ded køb, Om dii alle bliiff (!) saa uel giordt, som disse Er, som hiidskiickit Er.

Samme *Nummererede* søm fyndis paa køben: Slott y wynduit ued Bordiit y myn stue ud til Pladtzen. Du kandt lade *M: Hans* ²⁾ paa holmen see dem Och lade mig saa uyde hans betenckende derom.

Vale. Frede: den 5 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

217.

7. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen paalægger ham at skaffe Oplysninger angaaende Sagen mellem Ernst Normand og Jakob Madsen. — *Geh. Ark.*

Epthersom du uest dig Nocksom at Errindere, At nu siist y køben: bleff begindt nogit at tale Om Ernst Normans Och Iacob Madtsens sag, dy haffue med hiinanden, Som Ingen Ende tog, fordi at der faldt andiit for, huorfor du skaldt lade mig uyde sagsens Rette beskaffenhed. Ieg haffde y sinde at wille laadt hannem forsta, at saframdt hand Inted Erklerede sig inden En uyss tyd y samme sag, saat Ieg kunde deraff Erfahre hans wskyldighed, Daa wylle Ieg icke allene inted uyde hannem lenger for lensmand, mens lade tale ham tyl, att straffis som hans herris Befahlings forachter, Mens fordi ieg inted uyste sagsens Rette be-

¹⁾ Ordet er skrevet to Gange.

²⁾ Hans Ulrik Svitzer (se ovfr. S. 213).

skaffenhed, huorepther Breffuit uyl *dirigeris*, da Er ded indtil *Dato Eptherbleffuen*¹⁾. *Vale*.

Frederigsborg den 7 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

218.

8. Decbr. 1642.

Til Otte Brockenhuus.

Han skal begive sig til den svenske Resident i Helsingør og affordre ham en Erklæring, om han anser alt svensk Gods for toldfrit, baade det, som forbruges i Sverig, og det, som føres igjennem Sundet til andre Steder. — *Geh. Ark.*

Otte Brockenhuus²⁾ skal ymorgen begiiffue siig henad Helsingør och tale med den Suenske *Resident*.

Kon: Ma: myn allernadigste Herre och konning lader Nadeligen *Salutare Residenten* Och derhuos Nadiigst aff hannem begehre at Erfahre, Om hand holder al Suensk godtz, bade ded, som der y Riigit *Consummeris*, som ded,

¹⁾ 14. Decbr. 1642 udgik der et Kongebrev til Rentemestrene Sten Beck og Melchior Oldeland om at stævne Ernst Normand til Selsø, Lensmand paa Koldinghus, og Borgmester paa Christianshavn Jakob Madsen for sig i Anledning af den sidstnævntes Klage over, at Ernst Normand i nogle Aar havde hindret ham i at faa det Landgildekorn, som Kongen havde givet ham Indvisning paa. De skulde efter at have undersøgt Sagen dømme i den (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. V, 246). Ernst Normand atgik 1. Maj 1643 som Lensmand paa Koldinghus.

²⁾ Otte Jørgensen Brockenhuus var Sekretær i det danske Kancelli fra 1636 til sin Død i en Duel 1645. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 164. Hist. Tidsskr. 4. R. V, 186.

dy svenske lader løbbe ygenom Sundit andenstedtz hen, Epther fordragiit at uerre tolfriie ¹⁾).

Saframdt hand nu *More solito* staar och hacker ded Ene yblandt ded ²⁾, daa skall hannem dette *presenteris* skriifftlig och derymod Ochsa begehris Skriifftlig Suar derpaa.

Huad nu herpaa falder for Suar aff samme *Resident*, ded skall Brocke[n]huss *Referere*.

Huic Actui debent Adesse 1. Slotzherren ³⁾, Om hand Er tyypass, 2. Begge tollerne, som Erre der *in loco* ⁴⁾.

Frederigsborrig den 8 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Otte Brockenhus tiil hande.

219.

10. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.

De skulle tage Kontrakten med Gabriel Marselis og Albert Baltser Bernts for til Udførelse og tænke paa Midler til et norsk Bjergværks Fortsættelse. — *Geh. Ark.*

Chanseleren Och Iørgen wiind skall tage ded for, som Nu med Marselio och Bernsøn sluttiit Er, saat alting kan faa syn Riichtigkeit ⁵⁾).

Ded Norske Berriguerck skall ochsa tagiis for Och

¹⁾ Om Kongens Spørgsmaal der var i Strid med Knærødfredens Art. 4, og om den Opsigt, det vakte, se Fridericia. anf. Skr. II, 287 (hvor Otte Brockenhuus fejlagtig er kaldt Oluf B.). Jvfr. Brevet Nr. 221.

²⁾ Her mangler Ordet: andet.

³⁾ Hans Ulrik Gyldenløve, Slotsherre paa Kronborg.

⁴⁾ Jonas Heinemark og Mads Mortensen.

⁵⁾ Sandsynligvis menes den Kontrakt, som oprettedes 6. Decbr. 1642 med Albert Baltser Bernts og Gabriel Marselis i Hamborg om Afhentningen af Salt fra Spanien. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 266.

tenckis paa middel, huorledis och huormed ded kan fordtsettis. *Valete.* Aff frede: den 10 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissøn Och Iørgen wiind til hande.

220.

10. Decbr. 1642.

Til Otte Brockenhuus.

Det skal befales Erik Grubbe at forsegle Søren Frost's Bo, indtil Sagen med Palle Rosenkrands er bragt til Afslutning. — *Geh. Ark.*

Der skal gørris En befahling tiil Eriick grubbe¹⁾, at Eptherdi att Søren frost²⁾ Er død, at hand derfor lader besegle Boen, Indtill den sag med Pallii Rossenkrandt Er kommen til Ende³⁾.

Frede: den 10 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Otte Brockenhus tiil hande.

¹⁾ Lensmand paa Aarhusgaard.

²⁾ Søren Jensen Frost, en Borgersøn fra Aarhus, tog 1612 Borgerskab i denne By efter de 4 føregaaende Aar at have været Slotsskriver paa Skanderborg. Allerede 1619 nævnes han som Raadmand i Aarhus, og faa Aar efter rykkede han op til at blive Borgmester, hvilket han endnu var 1641, da han maatte betale Kongen 3000 Rdl., fordi han havde siddet for længe i Borgmesters Sted 65 Aar gammel døde han 30. Novbr. 1642, og et Par Uger efter døde hans Enke. Hofman, *Fundationer II*, 65 f. Hübertz, *Aktstykker vedk. Aarhus II*, 196. 210. 220. 320. 328 f. Nyerup, *Magazin f. Rejseiagttag. IV*, 421. *Danske Saml. 2. R. III*, 388.

³⁾ Erik Grubbe fik under 10. Decbr. Brev om, at da Palle Rosenkrands, Befalingsmand over Augdesiden, for nogen Tid siden havde indstævnet Søren Frost og andre hans Medkonsorter til at møde paa Oddernæs Tingstue for der at svare til, hvad han havde dem at tiltale paa Kongens Vegne, saa skulde han befale Søren Frost's Arvinger at møde paa

221.

10. Decbr. 1642.

Om Otte Brockenhuus's Sendelse til den svenske Resident i Helsingør. Hans Ulrik Gyldenløve skal skaffe de af Residenten udstedte Certifikater tilstede. — *Geh. Ark*

Epthersom Ieg disse dage haffuer haft Otte Brockenhus henad Helsingør, der at tale med den Suenske *Resident*, Huad ded uerrit haffuer, som hand paa myne uegne forrebrachte, Ded haffuer y aff ded suar, hand derpaa skriiffelig fra siig giiffuer, lettelig att fornemme ¹⁾.

At samme *Resident* haffuer uerrit En aff dem, som Brockenhussis *Ambassada* uar ansiiet paa, ded er gaadt at gette, Huorfor Ieg haffuer ladt hannem forsta, at hand pa tyssdag forst kommende ²⁾ skal møde til køben: y Radstuen, huor hand uyder skal Erfahre myn wyllie.

Imidlertyd skall hanss wldrich werre derom at skaffe samme *Residentys* vdgiiffuer (!) Seddeler ued handen. Man maa Nu Endeligen holde ham waarem, ymens ded Er nu begiindt med hannem ³⁾. *Valete*.

Frederixborg den 10 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

222.

10. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal tilstille Dronning Christina et Brev fra Enkedronningen til hende, hvori hun forsvarer sin Tilstedeværelse ved Kongens Døtres Bryllupper. — *Geh. Ark*.

nævnte Sted og imidlertid forsegle Boet til Processens Ende (Jydske Tegn. X, 523). Men 7. Marts 1642 tilkjendegav Kongen Palle Rosenkrands, at Sagen skulde bortfalde (Norske Rigsregistr. VIII, 265).

¹⁾ Se ovfr. S. 275 f.

²⁾ 13. Decbr.

³⁾ 9. Decbr. havde Johan Strömfelt i Helsingør afgivet en Erklæring om Sagen. Kongen har udenpaa denne skrevet egh.: „Den svenske *Residentis* Suar Paa Otte Brockenhussis uerff til hannem Pa myne uegne“ (Rigens Raads Breve Fasc. 52).

Epthersom Ieg aff dyn forrige skriiffuelse fornam, at Chanseleren ymod den vnge dronning haffuer taliit Iylde om Enckedronningens anuessenhed pa Myne døttres Bylager, Da Eptherdi der uar ingen Skyldig derudi, att hun kam med paa Sallen, uden Ieg, Da haffuer ieg kommit hinder tiil att vndskiilde siig for datteren, dog ingen Neffnit, som sliigdt om hinder skulle haffue sagdt Huilcket Breff ¹⁾ du den vnge dronning skaldt tilstille, Och om du bliiffuer adspurdt, *Cuius iussu* du *presenterer* dronningen frumoderens breff, da skaldtu suare, at Ieg ded haffuer befahliit, Eptherdi Enckedronningen Er y myt hus, Huoraff ingen kan forbyde hiinder at skriiffue syn datter tyll. Och om Endskøndt derpa Ingen suar Er at foruendte, Da skaldtu dog tyd eptther anden dyg huos hinder *Insinuere* och anholde om Suar Och giiffue acht pa, huad *myne* hun gør dertyl.

Frederigs: den 10 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

223.

10. Decbr. 1642.

Til Jørgen Vind.

Om Udlosningen og Oplægningen af noget med et Skib ankommet Tømmer. — *Kgl. Bibl., Thottske Saml., 4., 1617.*

Epthersom Ieg formercker, at vdi ded skiib *Fenix* skal uerre ankommen En antal kneer och krumholdt. Daa skal sliigdt waarderis, Och eptther ad dedsamme tømmer er lossiit, da skall ded henleggis, dersom dii huelffuinger findis, som Baaden staar y, Paaded Ieg kan uyde, huortil

¹⁾ Se ovfr. S. 272 f. og Brevet Nr. 224.

ded forbrugis. *Vale.* Aff frede: den 10 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Och Rente: til hande ¹⁾).

224.

11. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham Enkedronningens Brev til Dronning Christina, som ved en Forglemmelse ikke kom afsted med sidste Post. Han skal holde vaagent Øje med Strömfeltis Fremstilling af Striden om hans Certifikater. — *Geh. Ark.*

Epthersom ded bleff forsiiet y En hast, At Enkedronningens breff tiil den Regerende dronning inted ued siiste Post bleff dig tilskickit, Da haffuer Ieg nu ued Ett Egiit bud dedsamme uyllet dig tilskycke ²⁾).

Och Er derpa ingen thuiffuel, at Epthardi *M:* Strumpfeldt Er *Citerit* y Radstuen til køben: at møde for Riigens Raad at gøre Regenskab for hans wriichtige *Certificationer*, hand haabuis udgiiffuer, at hand Io anderledis Regeringen y Suerrig ded forbringer, Huorfor du skaldt *Vigilere* derhuos, paded att man y tyde kan *contraminere* ham.

Køben: Slott den 11 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

¹⁾ Nedenunder Brevet er skrevet: „Den 11 xbris er Rasmuss Samsig ansagt at lesse dette tømber och siden oplegge, som forskreffuet staar“. — Rasmus Samsing var Overskipper paa Bremerholm.

²⁾ Se ovfr. S. 279.

225.

21. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Indtægterne af Lenene i Hertugdømmerne ikke ere tilstrækkelige til Udgifterne ved det forestaaende Omslag, maa der desuden skaffes 48,000 Dlr. ved Laan. Herved optages alle Midler til Penge, og da Kongen er til Sinds at gaa alvorlig til Værks mod Hamborg, stoler han paa, at Rigsraadet formaar Adelen til at laane ham de Penge, den har samlet til Landets Forsvar. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg y disse dage med Rendtemeisteren Iørgen wiind Och Hans Boiisen haffuer siiet myt Omslag Regiister Igenom Och befunden, At dii 150000 daler, som stackiit siiden kam henad Hadersleben, med Lehnens indkomst aff begge firstendom Inted kan strecke tyl dette først-kommende Omslags vdgiifft, Menss ma deroffuer optage 48000 daler, huorudoffuer alle myddel aff penge mig Erre betagen.

Och Endog Ieg mig altiit, som dig och andre bekendt er, pa ded lymfeldigste ymod dy hamborger haffuer *comporterit* Och dermed huos dem inted vdrettit, Mens haffuer dag for dag fornommen, at dy sig haffuer ladiit uerre anlegen sig fra mig och myt hus at wndsla, Huorfor Ieg for myn *Reputation*, gode Naffn och Rychtis skyld Nu ma, sauidt Gud y himmelen dertil uyl giiffue syn Nade, *tentere* dy sager, Huor med dy kan settis y En bedre *postur* ymod mig och myn *familie*, End som dii nu y begrebben Er ¹⁾, Huortil *Requireris* penge, Huorfor Ieg forseer mig tiil Riigens Raad, at dy *disponerer* Adelen her y Riigit derhen, at dy pa Et Aars tyd laner mig dy penge, som dy tyl landtsens *defension* haffuer Samliit, Aldenstund ieg inted kan See Eller tencke, huorpa samme penge Bedre kunde

¹⁾ Om Kongens Planer mod Hamborg se Fridericia, anf. Skr II, 322. Jvfr. Brevet Nr. 227.

anuendis End til derris Herris *Reputations*, gode Naffn och Riichtis *Manutenens*¹⁾. *Vale*.

Aff Ballerup Iachtgard²⁾ den 21 *Decem: Anno* 1642.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

226.

22. Decbr. 1642.

Til Rentemestrene.

De skulle betale 200 Rdl. til den svenske Enkedronning. — *Geh. Ark., Bil. t. Rentemestr. Regnsk. 1642—43.*

Rentemeisterne skal lade Enkedronningen aff Suerig bekomme tu hundrit daler, som hinder til handpenning forehrit Er.

Københaffuen Slodt den 22 *Decem: Anno* 1642.
Christian³⁾.

227.

23. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil lade, som om han gaar ind paa Hamburgernes Ønske om, at der bestemmes Voldgiftsmænd i Striden mellem ham og dem; thi det vil trække ud, inden man bliver enig om, hvem der skal være Voldgiftsmænd, og hvordan Voldgiftskjendelsen skal være. — *Geh. Ark.*

Chanseleren Reuendtlou sende mig med siiste Post greffue Pendtziis breff, hannem tilskreffuen, Huorudi hand gaff tiilkende. At dy Ham: haffde stor begerlighed til at

¹⁾ Sagen blev først forebragt for Rigsraadet i Febr. 1643. Om Svaret se *Fridericia*, anf. *Skr.* II, 322 f.

²⁾ Et Par Mil fra Kjøbenhavn.

³⁾ Vedlagt Kvittering af den svenske Enkedronnings Kammerjener Niels Olsen, dat. Kbhvn. 23. Dec. 1642, paa 200 enk. Rdl.

uerre y *gratie* med mig ygen Och ded *per uiam Compromissi*, der dii Bernhiitter ued, att keysseren haffuer forordnit Churfursten aff Saxen och Hertugen aff Brunswig til *commissarier* ymellom dem och mig, som dy inted haffuer uyltd *Acceptere*. Mens Ieg uyl dog stelle mig an, Som ded uar Ett gaadt *remedium* til samme *composition*, Tii ded uyl Staa heel haardt, førend wy bliiffuer Eenss Om dem, som skal uerre *Compromissarij*, Och hurledis *compromissit* skall liide. *Tempus omnia dabit. Vale.* Aff køben: Slodt den 23 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

228.

28. Decbr. 1642.

Til Peder Vibe.

Han skal afvise Dr. Steinbergs og Transehes Forslag om, at Kongen skulde arbejde paa en Partikulærfred. Kongen ønsker, at de brandenborgske Gesandter, som ventes til Enkedronningen, ville bringe Sagen til en for hende god Afslutning. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer aff dyn siiste skriiffuelse *sub Dato* den 20 *Huius* forstanden, huad *D: Stenberg*¹⁾ och *Transeus*²⁾ haffuer *discurrerit* med dig om Churfirften aff Saxen, Huorpa du skaldt lade dem forsta, Naar dertil leilighed giiffuis, Att dy ingen ta[n]cker haffuer at gørrer siig pa myn person y dy made, som du skriiffuer. Tii dii tør inted tencke, at dy faar mig, som haffuer laadt siig bruge y dii *generall tractater* friidden y tysland angaaendis, Och nu

¹⁾ Dr. Jakob Steinberg var tydsk Raad i den svenske Regerings Tjeneste.

²⁾ Joachim Transehe v. Rosereck, f. 1589 i Kurland, 1627—28 i dansk Tjeneste, 1631 svensk Hofraad, adlet 1641, † 1673. Anrep, Svenska adelns ättar-taflor IV, 411. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 178.

skulle lade mig beuege til at *tractere particular* friid Endted (!) y dy eller anden made.

Den Brandenborgiske gesandter foruentis her dageliigen aff Enckedronningen aff Suerrig ¹⁾. Gud giiffue, at samme gesandter kunde mage ded saledis, at hun kunde med Ehren komme herfra, som hun heeldtz werre wylle.

Aff køben: Slott den 28 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

229.

28. Decbr. 1642.

Til Christen Thomesen Sehested (?).

Kongen har skrevet til Peder Vibe, at han ikke vil lade sig bruge til nogen Partikulærtraktat. Der skal udskrives et Møde i Odense til 20. Februar og Herredagen til 17. April. — *Geh. Ark.*

Dette herhuosføiiede Breff ²⁾ kan med første leiilighed framskiickis. Ieg haffuer suarit hannem, At hand ma friidt lade *D: Stenberg* och andre, Som y dy made formener at bruge myn *Interposition* ³⁾, Att ieg Er for gammel dertil at lade mig fexere tiil at lade mig bruge y En *particular tractat*, Imens ieg lader mig bruge til dy al gemeiine frydtz *tractater*.

Den *conuentus* y Ottense kan anordnis den 20 *februarij* først kommende, Och Herridagen at vdskriffue tiil den 17 *Aprilis* først kommende her y københaffuen ⁴⁾. *Vale*. Aff køben: den 28 *Decem: Anno* 1642.

Christian.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 262. 271.

²⁾ Brevet Nr. 228.

³⁾ Her mangler Ordet: vide.

⁴⁾ 29. Decbr. udskreves Herredagen til 17. April 1643, og et Rigsraadsmøde indkaldtes 1. Jan. 1643 til 20. Febr. i Odense (Sjæll. Tegn. XXVII, 409. XXVIII, 1). Det holdtes i Kjøbenhavn i Febr. (se det følgende).

230.

Omr. 4. Januar 1643.

Underretning om Sammenkaldelsen af en slesvig-holstensk Ridderret bør vistnok hellere meddeles de Rosenkrandske Arvinger af andre end af Kongen. — *Geh. Ark., Reg. 90, Hertugen af Gottorps Breve 1642.*

Hiibeist in acht zu haben, Ob solche *conuocation* des Riitterrechtz von miir den Rossenkrandtzen Erben sol *insinuiret* werden oder von anderen. dii solches besser zu thun ansteet ¹⁾.

¹⁾ Otte Rosenkrands, en Søn af den lærde — den „latinske“, som Christian IV kaldte ham — Holger Rosenkrands, var 1639 i en Alder af 31 Aar bleven fældet i en Duel i Rendsborg af Hans Rantzau til Putlos (Hofman, Danske Adelsmænd II, 77 tab. 2. Westphalen, Monum. ined. rerum Germ. I, 2006. Kvartalskr. Orion I, 213, hvor 1669 er en Fejl for 1639). I 3 Aar, 1640—42, førtes der Trætte for Landretten om denne Sag, navnlig om hvor vidt Hans Rantzaus Fader Joachim R. kunde optræde som Defensor for den fraværende Søn (Ratjen, Verzeichn. der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 195. III, 127. Zeitschr. der Gesellsch. f. d. Gesch. der Herzogthümer II, 124). Under 22. Oktbr. 1642 underrettede Hertug Frederik af Gottorp Kongen om, at han havde berammet en Kriminal- og Ridderret til at mødes paa Gottorp 19. Decbr., hvor Holger Rosenkrands burde indfinde sig som Anklager imod Joachim Rantzau, der var admitteret som Defensor for sin Søn. Imidlertid døde Holger Rosenkrands 28. Oktbr. 1642, som tidligere bemærket (forrige Bind S. 253) i Kongens Unaade. Kongen underrettede 19. Novbr. Hertugen herom; denne besvarede Kongens Skrivelse ved et Brev af 23. Decbr., som modtoges i Kjøbenhavn 4. Januar 1643, og hvori han meddelte Christian IV, at han i Henhold til et Indlæg fra Joachim Rantzau havde sammenkaldt en Ridderret til 20. Febr., hvor Rosenkrandses Arvinger burde møde, og bad Kongen meddele disse den oversendte Stævning. Det er paa dette Brev, at Kongens i Texten meddelte udaterede Paategning findes. Det er imidlertid mærkeligt, at Kongen, medens han, da han skrev disse Linier, ikke synes ntilbøjelig til at gaa ind paa en Ridderret, derimod i Brevet Nr. 231 ikke vil have en saadan, men en Krigsret. Hertugen fastholdt paa sin Side i et Brev til Kongen af 1. April 1643 Ridderrettens Sammenkaldelse (Geh. Ark., Reg. 90, Hertugen af Gottorps Breve 1643).

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte en Ed for Major Kretz. En Svarskrivelse skal udfærdiges til Hertugen af Gottorp om, at den afdøde Rosenkrands's Sag skal paakjendes af en Krigsret. — *Geh. Ark.*

Weil ich *Maïor Cressen* fir meinen diiner angenommen, Alss sollestu Eiin Eiidt auff seiine Persohn abfassen, worein Er miir zusaget das niimandt zu offenbahren, was im vertrawet wirdt. Dii bestallung kan hernacher zu papiir gebracht werden²⁾.

Phiilip Borneman ist befohlen mit dii(!) zu Reden wegen der andtwordt, so auff des H: von holsteins skr[e]iiben, den Endtleiibethen Rossenkra[n]dtz betreffende, zur andtwordt soll gegeben werden. So ist ess andem, das ich numer *post mortem patris* dy sache in der Erben gudtachten dii sache(!) nit wiil getriiben haben, sonderen wiill dii sache fihr das kriigsrecht vndt nit fihr das Holsteinste(!) Riitter recht haben, weil ich nur habe fir dissem sehen

¹⁾ Modtageren har skrevet paa Fodæn af Brevet: „Insinuirt 5 Ian: 1643 h. 5 vespert:“

²⁾ Bendix Kretz (Cress, Cräss), der 1644 og de følgende Aar gjorde Tjeneste som Oberstlieutenant og Oberst ved den norske Hær, blev dømt til Døden for begaaet Drab paa nogle Soldater og henrettedes 31. Januar 1649 i Thronhjelm (Samlinger t. det norske Folks Sprog og Hist. III—V, Registr. Danske Samlinger VI, 208. 315. Personahist. Tidsskr. II, 286. Aggershusiske Acters første Quartaels summariske Beskrivelse paa nerverende Aar 1644, Aftryk ved J. C. Tellefsen, Christ. 1883, S. VIII. Norske Tegn. VII, 454. VIII, 32. 36. 38. Forhør i Geh. Ark., Reg. 89, Processer V, 9). At det er ham, der menes i Texten, ses af Rentemestr. Regnsk., hvor der opføres en Udgift af 200 Rdl. til Bendix Krass, Kgl. Maj. Major, der udbetaltes 16. Marts 1643 efter Korfits Ulfeldts Befaling. J. C. Bergs Formodning (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. V, 437 f.), at denne Mand kunde være den samme som den Johan Kretz, der i 1627 var Oberstlieutenant i Wallensteins Hær, bortfalder, efter at det har vist sig, at Fornavnene ere forskjellige.

wollen, wass der vather alss Ein fohrneher theologus beii der sachen thun wolthe ¹⁾).

Udskrift: Friderich gunther zu handen ²⁾).

232.

12. Januar 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Prinsen maa under visse Betingelser tage Vinterophold paa Skanderborg. — *Geh. Ark.*

Epthersom Prindtzen Begerer At motte holde huus pa Skanderborg Om wiinteren for Ildebrand och fiiskery skyld, Huortil hand Indted begerer uyder aff mig End ded, som lengesiiden ymellom Oss om *Accorderit* Er, Da Epthardi ieg formercker, at hand holder siig heer op Epthar Stadt-holderens ankomst, uden thuiffuel fordi at han ued hannem formener at lade tale mig tiil om ded samme, Huorfor du skaldt lade Prindtzen forsta, At windter kuarterit pa begerdte made pa Skanderborg kan anstellis, Naar ded, som paa Reiissen fram och tilbage medgaar, mig inted bliiffuer førdt tiil Regenskab ³⁾. *Vale.* Aff køben: Slott den 12 *Ianu: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 285.

²⁾ Udenpaa Brevet med Fr. Günthers Haand: „Anwort verzeichnet vndter meinen Concepten, vorbei auch formula Iti“ (o: juramenti).

³⁾ Jvfr. det følgende Brev, der er en Efterskrift til dette, og Brevet af 9. April 1643 til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

233.

Omtr. 12. Januar 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen udtaler sig om de Besværligheder, som ere forbundne med et Ophold paa Skanderborg, og tror af den Grund, at Prinsen ikke vil blive der længe, lige saa lidt som Enkedronningen i sin Tid forblev længe i Kiel. — *Geh. Ark.*

Memoriall.

Med Ildebrand, fiiskerii och Iacht pa Skanderborre haffuer ded syne ueie, Mens huorledis ded skal ga til 1. Med sengikleeder, kobber och tyn tiil Prindtzens huss-holding, ded forstaar Ieg inted, Aldenstund aldt husgeradiit, y huad naffn ded med Neffnis kan, kam bordt y fyndens tiid ¹⁾. Huad sammestedtzt siiden brugdt Er, ded Er førdt herfra derhen och siiden derfra hiid Igen. 2. Brødkornit Och haffueren uyl hendtis andenstedtzt fra for Rede penge, Aldenstund købmenden faar Arligen Induyssing y all Leh-nens Indkomst, Saat deraff inted bliiffuer til Offuers wden lensmanden[s] genandt. 3. Huad hand uil haffue aff Husgeradt, wyn och andiit derhen, ded uyl sendis henad Aarss tiil skiibss god tyd om Eptherhøsten, Naar bunden haffuer tylsaed, Och foruaris pa Skanderborg. Huortil uisse folck uyl forordnis, som derhuos bliiffuer.

Denne maner at holde huus waarer Inted lenge, ded Ieg troer, Eptherad den Engang haffuer uerrit forsøgd.

Myn frummoder Saliig forsøgte ded ochsa Engang aff samme *fundament* tiill kyll, som Prindtzen nu haffuer for, Mens dentyd hun haffde forsøgd ded Engang, da begerdte hun inted at forsøge ded tyer ²⁾.

¹⁾ o: i Kejsærkrigen 1627—29.

²⁾ Om Enkedronning Sophies Ophold i Kiel foreligger ellers næppe noget bestemt. Dog kan det bemærkes, at der i Aaret 1606 blev sluttet en Overenskomst mellem hende og Hertug Johan Adolf af Gottorp, hvorefter hun for 200,000 Dlr., som hun havde laant Hertugen, skulde have Amterne Kiel, Bordes-holm og Neumünster i Pant samt tillige Administrationen af disse Amter; men da hun fandt Administrationen for be-

Ieg ued, att hun tog saa stor skaade paa hinders husgeraad, att derom Er inted att tale, Tii der skulle ingen troe, att ded kunde gørre saa megen *incommodetet*, som dentyd skedde.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen til hande ¹).

234.

20. Januar 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ønsker at sætte sig i Forbindelse med Kurfyrsten af Bavern og kan ikke finde nogen anden, gjennem hvem dette kan ske, end Axel Arenfeldt, som derfor skal forberedes derpaa, og til hvis Rejse der skal tænkes paa Penge. Krigskommissarius Knud Ulfeldt skal være tilstede ved Rigsraadmødet i Odense for at oplyse om, hvad der skyldes Soldaterne, thi det er vigtigt at faa denne Gjæld betalt. — *Geh. Ark.*

Epthersom uy kam y *discurs* sammen y afftis Om Chur: aff Beiieren, Daa haffuer Ieg siiden tenckt derpa Och befunden, at ded Er inted aff weijen Att *correspondere* med samme herre, om man dertii kunde finde et tiienligd *subiectum*, Och Endog Ieg haffuer tenckt pa unge och gammel, Da haffuer Ieg dog ingen kund fiinde, som nogiit haffuer werrit brugdt, vden H: Axell Aarenfeldt, som y wnderskedtlige sager aff *importans* haffuer uerrit brugdt ²) Och wed uel, huad hand skal gørre, Och holde ded huos sig.

sværilig, blev der 16. Febr. 1609 i Kiel — hvor hun maaske da har opholdt sig — sluttet en ny Overenskomst mellem hende og Hertugen, hvorefter hun mod anden Erstatning fra 1. Maj 1610 skulde opgive Administrationen, men dog vedblive at have Amterne i Pant (Quellensamml. der schlesw.-holst.-lauenb. Gesellsch. f. vaterländ. Gesch. II, 2, 100).

¹) Denne Udskrift er skreven paa et løst Stykke Papir. Paa Bagsiden af Brevet staar: „*Postscriptum*“. Bladet med Udskriften har rimeligvis dannet en Konvolut baade om Hovedbrevet (Nr. 232), der i øvrigt har sin egen Udskrift, og *Póstskriptet*

²) Han havde 1621 været i Spanien og 1630 som Resident i Nederlandene (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 159. 178).

Huorfor du och Hañnibal Seested skall tale med hannem om samme leilighed, saat hand drager hiem ¹⁾) och *preparerer* sig til samme Reiisse. Och uil der strax talis om penge, som hand skall haffue: 1. Huor mange, 2. Om hand skal tage dem strax med eller gørris offuer paa wexel, 3. Endten ded skall werre Sølf eller guld myndt ²⁾).

Ded uyl haffuis y acht, at *Commissarius* wifeldt Er tilstede y Othense, Naar Riigens Raad kommer diid ³⁾), At Erfahre, huad man Er Soldaterne tiil hest och fodtz skiildig, Indtil dy saledis Er *contenterit*, att man kan *Marsere* med dem, Naar man wiil, *Hoc est*, att dy kan faa En manidtz sold paa handen. Naar ded kan skee, daa skøtter leg inted, Om Aadelens forrad, dy haffuer. Er stor Eller lyden.

Vale. Aff køben: Slot den 20 *Ianu.* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

235.

21. Januar 1643.

Afslag paa en Afbigtsskrivelse fra Theologen Isak Föckler ⁴⁾).

Das Abbitt Schreiben *Isaac Föcklers* wegen seiner *Photinianischen* Irthümer ist abgeschlagen, weil die Welt gross gnug. wohin er sich zu begeben ⁵⁾). Copenhagen den 21 *Ian.* 1643.

Christian.

¹⁾ Han ejede Basnæs.

²⁾ Det blev dog ikke Axel Arenfeldt, men Malte Juel, der sendtes til Kurfyrst Maximilian (Fridericia, anf. Skr. II, 312).

³⁾ Jvfr ovfr. S. 284. Knud Ulfeldt fik 20. Jan. Ordre til at møde 20. Febr. i Odense (Sjæll. Tegn. XXVIII, 9).

⁴⁾ Meddelt efter Dänische Bibliothec VIII, 493.

⁵⁾ Isak Föckler, en tordreven Superintendent fra Durlach, som i nogle Aar havde opholdt sig i Glückstadt, udgav 1642 et lille Skrift (i 50 Exemplarer) med Titelen „Sophronismus“, tilegnet Christian IV. Heri skal han have udtalt Anskuelse til Gunst for Socinianernes Lære. I en Skrivelse til Kongen,

236.

25. Januar 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Fortegnelse paa Skibe, som skulle gjøres sejlfærdige, og Ordre om deres Forsyning. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Fortegnelse pa Skiiben, Store och Sma, som først skal segle.

	Badt: ¹⁾		Badt: ¹⁾
1. Dii tre løffuer	100	1. S: Peder	15
2. Den Norske løffue	100	2. Den fiiendjis Hiirdt	15
3. Lynd ormen	100	3. Dybendal	15
4. Suannen	46	4. Rossen, galeii	15
5. Nelleblad	46	5. Cronen, galeii	15
6. Den graa wlf	46	6. Høiienhall	15
7. Pillykan	46	7. Iomfru Svenden ²⁾	15
8. Fenix	46	8. Lynden	15
9. Delmenhorst	46	9. Ørnen	15
10. Riitteren	46	10. Den Hollandtske galey	15
11. Lammet	46	11. Den kolling galeii	15
12. Dii thu løffuer	46	12. S: Sophiis Essping	8
13. Stockfysken	46	13. Pasiensiis Essping	8
<i>Summa</i>	760	<i>Summa</i>	181 ³⁾ .

dat. Flensborg 23. Decbr. 1642, tilbagekaldte han den lille Bog med Hensyn til alt, hvad der stred mod det paa de 4 økumeniske Kirkeforsamlinger Vedtagne og den augsburgske Konfession, og bad ynkelig om Tilgivelse for sit Fejltrin, ligesom ogsaa Generalsuperintendenten i Hertugdømmerne, Stephan Klotz, med hvem han havde forhandlet om Sagen, og paa hvis Opfordring han skrev sin Afbigt, nogle Dage senere (8. Jan. 1643, henvendte sig til Christian IV med en Forbøn for ham. Kongens Svar, der vel sagtens har været skrevet paa Föcklers Brev, er meddelt ovenfor. Som en Følge deraf maa Föckler have forladt Kongens Lande, og han siges allerede samme Aar helt at være gaaet over til Socinianerne (Møller, Cimbr. lit. II, 197 f. Dän. Bibl. VIII, 493 ff.). — Photinianerne havde deres Navn af Photinus, der levede i det 4de Aarhundrede. De stode Socinianerne nær.

¹⁾ o: Baadsmænd.

²⁾ Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).

³⁾ Efter Langebeks Afskr.

Her yblandt Er inted regnit dii trende *confoier* paa Spanien, nemblig den Suordte Biørn, den Huyde Byørn och gackmed ¹⁾, *item postilionen*, som Nyckel kock skal haffue, *item* Lyckepotten, som kommer y sundet at ligge, och den, som kommer y Beldt att ligge, *item* den Huyde løffue, den siiste Engelender, som bleff *confischerit*, och den forlorne Søn, som skal føre det, som hører til Arckeliit.

Tiil dii 13 her offuen for antegnede Orloff skiib skal 13 Roerss bade gørris, som skall sleebis ²⁾ bag samme skiib, huer bad besat med 5 Mand. Sa framdt der nu inted findis sa mange Bodtzmend y tiienisten, som tiil alle dy Skiib kan behoff gørris, at dy da y tyde bliiffuer werbit. Der Er 500 Bøseskøtter y tiienisten, Huoraff En haab kan segle for Bodtzmend. Med fiisk och kød til denne wd-redning faar man wel Raad, Mens der uyl tenckis y tide pa forrad aff Meel och Maaldt tiil att bage och Brigge *commis* Øll och Brød som kan komme En huer mechtig til hielp, naar der Er icke saa liigø penning ued Handen. Du skaldt Erfahre, huad En tønde Ruemel koster tiil Dantzig, som er uel packid. *Vale*. Aff køben: Slott den 25 *Ianu*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiidtzwlfeldt tiil hande.

237.

28. Januar 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

20 Baadsmænd skulle daglig arbejde paa at opfylde et Sted ved Lønporten i Kjøbenhavns Vold. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

¹⁾ Det kan bemærkes, at der under 9. April 1643 i Kancelliets Kopibog er indført et Pas for en Skibshøvedsmand, der som Admiral skulde afgaa med 5 Orlogsskibe for at konvojere de Skibe, der skulde hente Salt fra Spanien, men der er ladet Plads aaben saavel til Skibshøvedsmandens som til Skibenes Navne (Sjæll. Reg. XXI, 236).

²⁾ Efter Langebeks Afskr.

Du skaldt befahle. at der kommer pa mandag morgen 20 aff dy gemeine Bodtzmend uid lønporten, som den Broe er breidt bort ¹⁾, at dy aff Rundelen der nest huos kaster den ordt fuld med iord, som Indpeliit Er ²⁾. Och uil der huer anden dag settis andre tiil samme arbeyd. *Vale.* Rossenborg den 28 *Ianu: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeld til hande.

238.

29. Januar 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Unionsskatten næppe indkommer tidnok og ikke forslaar, er det Kongen i Anledning af det paatænkte Angreb paa Hamborg magtpaaliggende at faa et Laan af den Skat, Adelen i Danmark har samlet. Hvis Knud Ulfeldt vil arbejde for Sagen, skal der tilbydes ham et Len. — *Geh. Ark.*

Epthersom dig myn *Affection* ymod dii Ham: Och Ar-sagen dertil Nocksom bekendt Er, Och ieg inted thuiffler, at nar Riigens Rad kommer sammen Nu y Ottense, At ded, som mig mest macht pa ligger, wiil giiffue dii største *difficulterer* (!), fordi leg begehre En deel tiil laanss aff den skaatt. Adelen her y Riigit haffuer samliid, Huilcken Summa uden thuiffuel ma uerre samliit fornemlig tiil at *defendere* gudz Ehre Och derris herre Och konning Ehre och *Reputation* att *Manuterere* (!) Och disse Riiger och landis *Conservation*, Da Eptherti Hoffmarskalcken haffuer tilforn

¹⁾ Ordet er underprikket i Afskr.; ligesaa i Langebeks Afskr. (Geh. Ark.).

²⁾ Om Beliggenheden af Lønporten — den førte fra Byen ud til Lysthaven ved Rosenborg — se Lassen, Documenter til Kiøbenhavns Befæstn. Hist. S. 40. Pontoppidan, Origines Hafnien-sens S. 247, misforstaar Brevet ved at antage Lønporten for det samme som Løngangen ved Slottet. Ved denne Tid arbejdedes der paa de nye Volde, hvorved Rosenborg indlemmedes i Byen. Jvfr. Brevene af 21. Juli (?) og 30. Juli 1643.

werrit En aff *directoreren* offuer skatten y fien Och ued uel, huoruit dii fynboer Er dertiil at *disponere*, Da skaldtu tale med hannem Om samme leilighed. Och saframdt du befinder hannem at werre *Inclinerit* dertil at *disponere* dy fynboer til myn *deuotion*, Da madt du pa myne uegne loffue hannem ded lehn y Norrie, som H: Axel Arenfeldt haffuer ¹⁾).

Arsagen, huorfor ieg gør sa megiit om dy lumppen penge, er denne. Att Ieg inted er uys pa, at *Vnions* skatten kommer sa tyliig ind, at Ieg kan forlade mig dertiil, Och nar den skøndt ankommer, da kan den inted forslaa, aldenstund dy Erre gemeenlig mehre skiildig, End dii haffuer att kreffue. Huilckit Riigens Raad best Erfahrer aff *Com:* wllefeldt ²⁾), som Er befahlit at møde y Otthense. *Vale.* Aff køben: Slott den 29 *Ianu:* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfiitz wlfeldt tiil hande.

239.

4. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

En Baad skal bringes til Frederiksborg, og den tydske Kancellisekretær Philip Julius Bornemann skal begive sig sammesteds hen. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Axel Arenfeldt forlenedes 1621 med et Kannikedømme i Oslo og 1623 med Giske Len (Norske Rigsregistr. V. 134. 300). Dette sidste Len mistede han 1643, da han 25. April forlenedes med Stjernholm (Jydske Reg. X, 303; jvfr. Sjæll Reg. XXI, 234). Da „Norske Registre“, den Protokol, hvori de norske Breve indførtes. fattes for 1643—47 (se Norske Rigsregistr. VIII. 251), kan man ikke der finde Oplysning om de norske Forleninger i disse Aar, men det er sikkert, at Kongens Tilbud blev modtaget: i April 1643 fik Korfits Ulfeldts Broder og Axel Arenfeldts Svoger, Hofmarskalken Knud Jakobsen Ulfeldt til Hverringe Giske Len overdraget til sig (se Brevet af 15 April, jvfr. Nye Dsk. Mag. II, 155), og i hvert Fald endnu i 1645 besad han dette Len (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 148; jvfr. III, 156 200. V, 441).

²⁾ Krigskommissæren Knud Christoffersen Ulfeldt til Svenstrup. Jvfr. ovfr. S. 290 og Brevet af 22. Febr. 1643.

Wogenmeiisteren ¹⁾ skal befahliis at skaffe den Baad henaff (!) frede:, som *M: Suend* ²⁾ haffuer giordt och staaer huos dii Baade, som biggis y dy huelffuinger ued Prouyandt-hussit.

Phiilip Borneman skal begiiffue siig henad frede: och der forrette, huiiss hannem befahlis. *Vale. Croneborg* den 4 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfioltz wlfeldt tiil hande.

240.

7. Febr. 1643³⁾.

Udkast til et Svar paa Hamborgernes Stridsskrift. — *Geh. Ark.*

Was der auswertige *Potentaten* vndt Einheimske fiirsten werck betriiff, das geet meinem genedigsten herren vndt könige nichtes Ahn⁴⁾.

Das Aber dii Ham: ihre *Exesse*, so sii kegen I: k: M: veriibet, darmit Endtskuldigen wollen. man hette auf seiithen I: k: M: vrsach darzu gegeben, So zueiffuedt man nit, das, da Etwas warhafftiges daran wehre, sii hettens skon

¹⁾ Hieronymus Pfal.

²⁾ Skibsbyggeren Svend Andersen.

³⁾ Datum fremgaar af følgende, med Frederik Günthers Haand skrevne Overskrift: „Konigl. M^{tt}. memorial, was auf die Hamburger Schrift zu antworten. 7 Febr. 1643.“ Det hamborgske Skrift er det, som findes trykt hos Londorp, *Acta publica* V, 824—26. Det kongelige Svarskrift udkom saavel paa Tydsk som paa Dansk, paa Tydsk med følgende Titel: Kurtze Erleuterung des Beschlusses einer ohne Titul vnd Namen des Authoris newlich in Truck aussgesprengten Schrifft, darin der Königl. Majest. zu Dennemarck, Norwegen etc. eines vnd anders wieder die Warheit beygemessen, hingegen der Stadt Hamburg Landfriedebrüchiche attentata wollen entschuldiget werden. Gedruckt im Jahr 1643. Det er støttet paa Kongens Udkast og behandler, som ogsaa Titlen antyder, kun de 5 sidste Punkter af det hamborgske Stridsskrift.

⁴⁾ Talen er om det uheldige Exempel, der ved Kongens Elbtold gives andre Fyrster.

lange in druck ausgehen lassen, Dan das muste Eiine treffeliche wrsache sein, dii Eiinen wnterthan darzu *disponiren* konthe, das er seiinen herren heimlich wberfallen vndt beskimphen solthe, wii es I: k: M: wiiderfahren ¹⁾.

Das sii ihren Ersten anfall mit Ihrer Soldathen *in-discretion* endtskuldigen wollen, darmit besteen sii gaar schlecht, weil mit des *Magistradtz* wiissen vndt willen Ein anzaahl Sagen *prepariret* worden, wormit ihre grossprecher das glyckstediske Blockhaus in stycken miit zu sneiden sich vermessen.

Wii sii I: k: M: mit bewehrter handt von der Elbe abzuhaldthen fohr hatthen, So ist der Burgemeister Eiiner ²⁾ mit gewessen vndt das *Directorium* gefihret, der, nachdem dii Stycken etwas gespiilet, den hassen Banniir auffgerichtet vndt daruon gegangen, wessen Exempel seiine im zugeordnete *officirer*, klein vndt gross, gefolget vndt Ein kaales fewerwerck hinterlassen, welches mit geleiicher *coraiisi* des Burgemeisters ang[e]bracht vndt sein *effect* gethan.

Wii nun dii Bernheuther durch dii bancke mit Steen diirffthen, So seindt sii den Abendt bei dem Biilenberg zu ancker gegangen vndt den folgenden morgen, miit grosser andacht zu godt klagende ihre grosse Nodt, ihre Ancker gehawen vndt steen lassen.

Das dii Ham: ihre losse *proseduren* gegen I: k: M: ein kriegswessendt zu Nennen vndtthersteen, So sii dem keysser vndt der Erbahren weldt *demonstriret*, das diselbe keiin *pacifragium*, sondern Eiine *Legitima defencio* sei, Darauff kan fir dismal nit geandtwordtet werden, weil es starcke piillen zu verdawen seindt, Aber es wiirdt siich wol skiicken, wan dii wrsache, so I: k: M: ihnen gegeben. ahn den tag kommen mus. vndt keiine lygen Mehr gelthen werden.

Das sii nun der *Cron* dennemarck, Noruegen vndt

¹⁾ Kongen sigter til, at hamborgske Soldater 28. April 1630 skjede efter ham og hans Søn Ulrik, da de vare redne udenfor Glückstadt (Molbech, Christ. IV's Breve I, 405).

²⁾ Nemlig Albrecht v. Eitzen (Brevene 1632—35 S. 161).

des fiirstenthum Holstein *dignitet* vnd *Authoritet separiren* wollen vndt vntherskedtlige *personen* daraus machen wollen, Daraus kan man der Erliichen fögel gemiidtz meinung Erfahren.

Dii *Mutua officia et Beneficia*, so zuiisken dii Densken vndt dii von Ham: im Sua[n]ge seindt, dii werden von gleich *Affectionirthen* leuthen heimlich gedriiben vndt auch zu seiiner¹⁾ vom I: k: M: belohnet werden.

Das der keysser in den sachen, So I: kön: Ma: *Reputation* angeet, Eiin Riichter sein soldte. das hatt der *Autor*, Er sei auch weer Er wolle, wii ein Skeelm auff dii Baan gebracht, weil man auff seiithen I: kön: Ma: dem keysser keiine *supereminens* oder hoheitt wber diisse kronen gestendig, Der keysser auch Solches nihmals *pretendiret*.

241.

8. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested, Korfits Ulfeldt
og Jørgen Vind.

Der skal tilkjendegives den meklenborgske Afsending Kongens Forundring over det gamle Datum paa hans Kreditiv. Kongen vil, at hans Herre skal betale sin Gjæld til ham eller sætte nogle Slotte i Pant. — *Gch. Ark.*

Epthersom Ieg ygar annammede aff Chanseleren Et *Creditif*, som En herremand ued naffn Herman Passau²⁾ haffuer bracht fra H: Adolff friiderich aff Meckelenborg. Och ieg mig Erkleerede. At ieg y dag aff hannem uylle fornemme, huad hand haffde for at bringe, Mens Eptherti samme *Creditif* er *daterit* den 30 *Novem:* forgangen Aar, Da skal Riigens Raad, som tilstede Erre. lade samme person kalde til siig och hannem lade forsta, At ded kommer mig heel fremmid for, at hand kommer nu med sadandt Et gammeldt breff herfor, Der hans herre dog

¹⁾ Her mangler et Ord: zeit ell. lign.

²⁾ Skal være: Hartwich Passow. Se S. 298 Anm. 2.

loffuede *D:* von der lyppe pa myne uegne, at hand pa samme *D:* *proposition* mig skulle lade uydé suar, Saa Snardt dy Meckelborgiske Stender haffde uerrit sammen.

Da epherdi samme abgesandter siin *Moram* med haus suaghed uyl vndskiilde, da formener leg. at hans herre, hannem foruden, Epther hans tiilsaun haffde kund lade mig skriiftlig ded uydé, ded hand nu uyl siige. .-

Mens siigen siidder inted der, hans herre uylle gerne ued hannem och andre giffue mig snack derfor, da om Rendtens forringerung pa hans wegne, da pa hans bröder-søns ¹⁾ wégne, Mens leg uyl haffue penge eller dii husse y et brugelig pandt, som tre keysser *confirmarit* haffuer Och nu Er henne huos den fierde att *confirmere* ²⁾. At hand

¹⁾ Adolf Frederiks Broder Johan Albrecht, Stifteren af den güstrowske Linie, var død 1636 og bleven efterfulgt af sin Søn Gustav Adolf.

²⁾ Christian IV's Fordring til Meklenborg hidrørte fra en Sum paa over 350,000 Rdl., som hans Moder havde laant Hertugerne, og for hvilken der var bleven pantsat hende 10 Amter og Slotte, nemlig Schwerin, Buchow, Eldena, Marnitz, Santkow, Boitzenburg, Schwaan, Stargard, Gnoien og Dargun. Fordringen var efter Dronningens Død gaaet over til hendes Datter Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen (jvfr. forrige Bind S. 199 Anm. 1, hvor Ordet „maaske“ burde have været udeladt), og efter dennes Død i Novbr. 1641 til Kongen. Denne opfordrede nu i Sommeren 1642 Hertug Adolf Frederik til at udlevere sig Amterne, og der fandt i Løbet af dette Aar og 1643 vidtløftige Forhandlinger Sted, under hvilke Christoffer von der Lippe og Dionysius von Pudewils vare Kongens Afsendinge hos Hertugen og Hartwich Passow Hertugens hos Kongen. Det kom ogsaa i Maj til en i alt Fald foreløbig Af-tale, efter hvilken Kongen overlod Amtet Schwerin til Hertug Adolf Frederiks Hofstat, men forbeholdt sig de andre Amter. Efter Kongens Udtalelser i hans egh. Brev til Peder Vibe af 27. Maj og i hans Brev til Dronning Christina af 25. Maj 1643 synes det, som om han virkelig har taget nogle af Amterne i Besiddelse; men dette stemmer ikke med Hertug Adolf Frederiks Brev til Kongen af 8. Juli 1643, hvori han ønsker en ny Sammenkomst af Raaderne før Overleveringen af Amterne. Sagen havde imidlertid ogsaa den anden Side, at de meklenborgske Amter vare afhængige af de Svenskes Magt,

forregiiffuer, at myn Søster salig skulle haffue giiffuen nogiit aff Rendten Epther, Sa er ded inted troeligt, aldenstund Ieg aff medønck for den vnde bethaling, hun fick aff samme herre, motte laane hinder mange penge tiil hinders lyffues ophold.

Heer hiilpper nu Ingen snack dertil. Wiil hans herre indted betale mig, da treeder Ieg tyl miit pandt, hand ma gørrer ded, hand inted uyl lade. *Valete.*

Aff køben: Slodt den 8 *Febru: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren, Stadtholderen Och Rente-meister till hande.

242.

10. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Hemmelige Planer til at indeslutte Hamborg fra Land- og Søsiden. — *Geh. Ark.*

Epthersom du Errindrede mig ygar Om ded, som findis y dy gemene *Auissers* om myn *Affection* ymod dy Ham; Da uyl ded fornemmeligen haffuis y acht:

og at svenske Tropper hyppig indkvarteredes i dem. Kongen forhandlede derfor med den svenske Regering om at forskaane dem for saadan Indkvartering, men den svenske Regering var ingenlunde tilbøjelig dertil, den satte sig tværtimod for at hindre Kongens Planer ud paa Foraaret og Sommeren i Besiddelse af Hovedpasserne i Meklenborg, særlig Boitzenburg og Dömitz, hvilken sidste Plads Kongen havde forhandlet med Kejseren om at overtage. Under disse Forhold lykkedes det ikke Christian IV at faa sin Villie sat igjennem Slange S. 1191 f. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 325 ff. De egh. Breve af 11. og 23. Febr., 30. April, 27. Maj, 20. Juli, 15. Septbr. 1643. Kongens Breve til Peder Vibe, 27. Febr. og 28. April, og til Dronning Christina, 25. Maj (Geh. Ark., Reg. 27 Nr. 281). Forskjellige Akter, særlig Christoffer v. d. Lippes Relation af 5. April, hans og v. Pudewils's af 21. Maj og Adolf Frederiks Breve til Kongen af 16. Maars, 11. Juni og 8. Juli, i Geh. Ark., Meklenborg Nr. 43 a.

At om Riigens Raad wiil tage siig myn sag ymod dy Ham: an, Som ieg forhabis, Da ma dermed gaas warliigen om, At ingen far enthen *propositionen* eller *Conclusionen* at uyde, førend tyd Er.

At indbylde En eller anden at myn *intentio* gaar pa Engeland, ded kan letteligen skee, Naar man skriiffuer greff Pens tiil, at hand hiiemmeligen skall Erfahre, huor mange skiib der y Egnen fyndis, som kan føre heste offuer, Och om der fyndis tømmer ued hannen (!), huoraff Rommene tiil hesten kan gørris ¹⁾).

Soldaterne tyl fodtz kan Stadtholderen lade gørrer Offuerslag, huor mange aff dem der kan faa rom pa Orloff skiiben, bade store och sma. Tiil dem, som inted kan faa rom pa Orloff skiiben, uyl *ordineris* kobfardi skiib, Som dog skal haffue ²⁾ tiil aldt ded, neffnis kan, tiil myn Eiigen sauel som tiil *Armeiiens* fornødenhed. Landt Riiteriit kan befaliis at werre ferdig tiil myn Søns H: frederigs Brillup. Naar man Er ferdig med ded geworben Riiteri at ga pa ueien henad Engeland, som sagdt Er, da kan man ga *Recta* henad Ham: och beligge alle passerne omkring Ham:, at dy ingen tilførssel kan faa til landtz, ickeheller tilløb aff folck

Naar fladen gaar liige herfra henad Elffuen, Och dii største bliiffuer ued Glyckstadt, och dii mynste gaar op tiil Haarborg och der omkring, Daa Erre dii *Blocherit* tiil landtz och wandtz, Huilckit H: aff holstein *Nolens Volens* faar at lade siig med gefalle *propter proprium interesse*.

Saframdt Nu samme Bii med den Allerhoiiestis nadige bystand kan bringis tiil ded, som dii for gud y himmelen och al werden plichtig er at gørrer (huorpa ieg inted thuiffler), Da Er ieg uys pa, at ded skal *facilitere* friidtz *tractaterne* Och *Causere* god Roelighed y den Niider-

¹⁾ Denne Plan om at udsprede falske Rygter udførtes (jvfr. Brevet af 4. Marts 1643) og lykkedes til Dels, se Brevet af 14. Maj 1643.

²⁾ Her mangler Ordet: Rum.

sexiiske kreiidtz. *Vale.* Aff køben: Slot den 10 *Febru:*
Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil
hande.

243.

11. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Det skal gives den meklenborgske Afsending tilkjende, at hvis han har Fuldmagt til at skaffe Kongen Sikkerhed for Pantet paa Gjælden, vil Kongen erklære sig om, hvor meget han vil eftergive af Renterne. — *Geh. Ark.*

Ephtherdi den Meckelborgiske gesandther y syn *proposition* allene talede Om forlyndering pa Rendten, Mens inted Pandtens Indrømmelse, Da skall hand aff dig och Stadtholderen opfodderis, Och hannem lade forsta, At saframdt hand haffuer fulmacht tiil at forseckere mig pa Pandtiit som ded findis y Breffuen, Da uyl Ieg Erklere mig, huad leg uill giiffue hannem Ephther aff Renthen. *Vale.* Aff køben: Slott den 11 *febru: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til
hande.

244.

12. Febr. 1643.

Til Frederik Günther.

Da der fra Lyneborgs Side er gjort Indvendinger mod Slottet Hanerau som Livgeding (for Hertug Frederiks Brud), er Kongen villig til at ombytte det med Segeberg. De mindre Indtægter pleje at rette sig efter Medgiftens Størrelse. — *Geh. Ark., Bremen Nr. 34.*

Weiil *A parte* Lyneburch nictes anders von dem hause Hannerou zu sagen haben, dan das es Ein Adelich haus

gewessen, da Es doch von den Herren von Holstein zu anfangs Erbawet vndt mit gewissen *Conditionen* auff den Adell *transportiret* ¹⁾,

So kan dii leiibgedings verskreiibung auff das haus Segenberg *dirigiret* werden, welches Eiin aldtes Herrenhauss ist. Dan sonsten kein haus in Holstein dan Rensburg verhanden, welches auff dii Herstrasse gelegen. Dii Einkommen vndt handtgelder Phlegen Nach den Eiingebrachten Braudtskadtz *dirigiret* werden, woruon kein Eiiniges wordt gedacht wiirdt ²⁾.

Auff dem hause köpen: den 12 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

245.

21. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Et Telt skal forførdiges over Maskekarret (i Bryggerset ved Kjøbenhavns Slot). — *Geh. Ark.*

-
- ¹⁾ Slottet Hanerau paa Grænsen mellem Holsten og Ditmarsken var et vigtigt Støttepunkt for Greverne af Holsten i deres Kamp mod Ditmarskerne. I det 16. Aarhundrede gik det over til Familien Rantzau som et arveligt Len, men Christian IV købte det 1613 tilbage igjen. 1644 lagdes Slottet i Aske af Svenskerne (J. v. Schröder, Darstell. von Schlössern u. Herrenhäusern der Herz. Schlesw., Holst. u. Lauenburg S. 48 f. Jvfr. Noodt, Beyträge zur Erläut. der Historie der Herz. Schlesw. u. Hollst. I, 632 f. 640).
- ²⁾ Landdrosten i Bremen, Kaspar Schulte, der førte Forhandlingerne med de brunsvig-lyneborgske Raader om Ægteskabsbetingelserne, havde under 1. Febr. 1643 underrettet Hertug Frederik om Indsigelserne mod Hanerau som Livgeding (Geh. Ark., Bremen Nr. 34). I et Brev af 25. Febr. til Hertug Frederik, hvortil findes Fred. Günthers Konzept (sammesteds), gjentager Kongen sit Tilbud om at erstatte Hanerau med Segeberg, og ved Ægteskabskontrakten af 30. Septbr. 1643 blev det ogsaa Segeberg, der bestemtes som Livgeding og Enkesæde for Sophie Amalie, og Kongen udstødte Brev derom 5. Oktbr. 1643 (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 60)

Teldtmageren skal befahlis at forferdige Lyge sadan Ett teldt offuer Maaske karrit ued den Bly keedel, som hand giiorde offuer maske karrit pa den anden siide, Huortill hannem skal forskaffis Boldauyt eller Segeldug, som gørris y Børne hussit ¹). *Vale.* Køben: Slott den 21 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wifeldt tiil hande.

246.

Omtr. 22. Febr. 1643.

Optegnelse om Grundene til, at Kongen vil tvinge Hamborg til Underkastelse, og hvorfor den nærværende Tid er den mest belejlige dertil. — *Geh. Ark.*

Eptherdi di Ham: pa underskedtlige tyder haffuer *ten-terit* allehande ymog (!) Miig fra første begindelse, dy uylle dreie siig ud fra ded huus Holstein, Och ded siiden *Realiter* satte y werck, dentiid dy Anno 1631 ²), stackit epter dy lybske och Bremske gesandter pa derris uegne haffde uerit huos mig och med god *contento* uar dragen fra mig, Greb mig an och beskød mig y myn *Residens* glyckstadt. Och mig siiden sammestedtzt y Nogle wgger holdt belegriit tiil wandtz, Och derforuden ingen Sky baar mig tiil største Spodt at lade dy flagge, som dy aff nogle aff myne skiib Røuit haffde, at lade slebe bag siig glyckstadt forbi, Da kan ieg inted forbi ga med den Allerhøiestis nadige bystand At forsøge myn løcke pa dem, ded første skee kan, Om ieg kan bringe dem til *obediens*, Aff eptherfølgende *motiuer*, som mueligdt langsam eller aldrig saledes skal falde dertil tyl paas. som denne tiid nu Er.

¹) Teltmageren Niels Erlandsen i Kjøbenhavn fik 22. Decbr. 1643 Betaling (21 Rdl.) for 3 Telte, han i April havde forfærdiget til at bruge over Støbekarreene i det store Bryggers (Rentemestr. Regnsk.).

²) Læs: 1630.

1. Keysseren kan *sua autoritate* inted befrii dem for den *Bannum Imperij* ¹⁾, dy stycker udi, udenad dy, som samme *Bannum in Cammera* haffuer bracht til ueye, bliffuer *contenterit*.

2. Ingen aff derris *fauoriter* kan komme dem tiilhielp, mens selffuer haffuer hielp behoff.

3. Dy haffuer faa eller ingen Soldater, Och dem, dy haffuer, dem troer dy inted, uden der er tregange sa mange aff borgerriit derhuos.

4. *Magistraten* och gemenden y Byen *propter male admi[ni]stratam iustitiam* Rider y tu hab.

5. Nar dy fremmede der y Byen, som heer och der haffuer at reiiisse, ma sycker bruge Elffuen forby Ham: och drage, huordt dy uyl, da skal dy lydet bekømr sig om Ham:

6. Nar dy omliggende landtzbyer, Bønder eller andre. som søger torre y Ham:, Mercker, at dy kan fa penge aff mig och myne for ded, dy haffuer at selge, da haffuer dy inted at klage.

At man Nu med den Allerhøiestis nadige biistand Io kan thuyngue dy kompaner til *Obediens*, at man inted bruger dertiil den seduanlig *Prosedur* med *Canoneren*, *Myneren* och andit sliigdt, Ded er myn fuldkommen mening, at ded kan skee, Nar man smuck Stylletyend griiber dem an, Som dy gjorde ued mig, Tii der er uel mange folck der y byen, Mens derinde Erre faa, som dy kan faa udaff pordten, om dii skøndt gerne wylle.

247.

22. Febr. 1643.

Til Rigsraadet.

Kongen frømsætter sine Klager over Hamborgerne og sin Plan om at tvinge dem til Eftergivenhed ved en Blokade, hvortil han

¹⁾ Jvfr. ovfr. S 146 f.

ønsker, at Rigsraadet vil forskaaffe ham de fornødne Penge. —
Geh. Ark.

Arsgen, huorfor uy uorris Elskelige Riigens Rad nu pa denne tyd hiid haffuer ladiit kalle, er denne, At ephthersom ded al werden bekendt Er, Huorledis vorris undersater y Ham: sig haffuer understanden nu pa nogle ars tiid Icke allenist at uylle sig fra os och uorris ganske *familie Separere*, Mens ochsa atskillige høyheder sig fordriistit at tilholde, Derforuden uorris Egen person sauel som uorris Elskelige kerre søn Salig fiindtlig Ephthertrachtit,

I uorris festing glyckstadt *Canonerit*, *Blocherit*, Berøffuit uorris vndersater Och med gewaldt uorris skiib bordtagit, worre och *Cronens* flagge bag sig slebdt och forhanliig medfahrit. Oss icke til ringe spodt och den heele *Nation* tiil skammelig Ephthertale.

Och endog uy nu y lang tiid haffuer ingen bekostning och Omhue sparit ued Retten och *Iustitien* udi ded keys-serlige hoff och pa atskillige Riigss forsamling at bringe samme *Rebeller* tilbørligen til skiildig *obediens*, Sa er ded alformegit bekendt, huorledis dii Ham: sliigdt altiid formedelst Løienachtig angiffuen och vnderfundig *practicher* haffuer forhindriit Och inted mynder end retten ladit sig befalle. Tiilmed da haffuer uy nu pa tretten Aars tyd ingen tienlige *tractater* eller vnderhandling udslagiit, Dog ded altid er befunden, at de enten ganse Erre vdebleffuen eller saledis uerit *instruerit*, at dy inted tiil. huis uy med uorris *Reputation* kunde eller Burde at indga, sig haffuer uillit bekuemme.

Huorfor, ephtherdi uy huercken ued Retten eller ued *Patiens* haffuer andit vdrettit End sa gadt som giordt dem dysuerre halstarrig och *insolent*, da haffuer uy nu os for worris *Reputation* och gode naffns skiild Endeligen *Resoluerit* med gudtz Nadis hielp at forsøge dy middel, huoruod uy formener at tuyngede dem med til derris herris skyldighed och Pliicht. Dog ded inted med nogen *Canoneren* och *Mymeren*, Mens allene med En *Blocquade tentere*,

om dy icke til bedre och forsuarlige *Resolution* ymod oss och uorris *familie* erre at bewege,

Formenendis denne tiid dertil at uerre sa bekuem, som der Ingen Icke letteligen kunde Indfalle, Bade fordy uy inted kunde affse ¹⁾ nogen, som derris sag til nogen vndsetning skulle antage, Eptherdi alle haffuer aff derris Egiit henderne fulde, Och dy i Byen, som duer nogit, holder inted aff derris *Magistrat propter male administratam Iustitiam*, Ded geworben folck, som dog aff Riigit underholdis, nest gudtz hiielp och nu pa denne tiid ingen beder tyeniste for derris lange underholding gørrer kunde.

Huorfor, eptherdi der dog uyl penge tiil folckiit at opbringe, da forseer uy oss nadigst tiil Riigens Raad, at dy gør den anordning, At nar folckiit *commanderis* at *Marsere*, der da motte uerre sadan forrad aff penge, at dy y ded ringiste kan fa En manidtz sold pa handen.

Och dersom *Com:* wlfeldt icke kan gørrer fortrøsting, sa mange penge aff Skatten at uerre tilstede, at Riigens Raad pa andre myddel sig da uylle underdanigst betencke Eller och *Disponere* Adelen at lane oss pa et Ars tyd de penning, som de haffuer tiil landtsens *Defention* y forrad, Aldenstund samme penning inted bedre synis at kundé anwendis End tiil derris herris *Reputation*, gode Naffn och Riichte Mod siine *Rebellische* undersather at *Mantinere*. Wii thuiffler Inted, at dersom gud y himmelen uil giiffue siin nade til en ynskelige *Succes*, som uy formoder. det Io skal bliiffue den Neddersexiiske kreiidtz *et per consequens* worris Riiger och lande tiil Roelighed och aller største *Reputation* och berømmelse, eptherdi uy hermed inted andiit søger End at Erholde tiil ded yderste ded, uy med gudtz nadige biistand haffuer Streebit och Leffuit Epther. Och at Epthérlade uorris *Posteritet* den Rettighed til uorris Stad Hamborg wforandrit, som Os for gud och uerden tiilkommer. Befahlendis Eder hermed gud y himmelen Och

¹⁾ o: se, øjne.

forbliiffuer Eder samdt och y seer Med al kongelige Naade
wel beuogen ¹⁾. Køben: Slott den 22 *Febru: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

248.

23. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Peder Vibe skal forhandle med den svenske Regering om, at den skal lade sine Soldater rømme de Len og Slotte i Meklenborg, som vare pantsatte til Enkedronning Sophie. — *Geh. Ark.*

Denne tyme fick ieg skriffuelse fra Chanseler Reuentlouw, at *D:* von der Liippe haffuer laadt hannem wyde, at alle dy Lehn Och husse y Meckelenborg, som Er frummoder salig satt y Pandt, Erre belagdt med suenske Soldater, Huorfor Peter wiibe skal befahlis om samme leilighed att tale med Regeringen, saat dii sliigdt Indsteller ²⁾.

Naffnen paa samme pantsatte Pladtze uyl Ieg dig Endten y aften eller y morgen lade tiilkomme. *Vale.*
Aff køben: slott den 23 *febru: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

¹⁾ I sit Svar herpaa af 25. Febr. udtrykte Rigsraadet vel et Haab om, at man uden at anmode Adelen om Penge af Landkisten kunde skaffe Midler til at give det gevorbne Folk, som endnu var i Rigtet, en Maanedes Sold paa Haanden, naar det skulde opbydes at marschere, men fraraadede paa det bestemteste at begynde Fjendtligheder mod Hamborg (Rigeus Raads Breve Fasc. 53; jvfr. Slange S. 1149 og Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 323). Jvfr. Brevet Nr. 249.

²⁾ Brevet til Peder Vibe udstedtes 27. Febr. Se ovfr. S. 299.

249.

26. Febr. 1643.

Til Rigsraadet.

Kongen erklærer sig tilfreds med, at der bliver Midler til at betale de hvervede Folk, og besvarer Raadets Erklæring med Hensyn til det hamburgske Spørgsmaal. — *Geh. Ark.*

Wii haffuer aff Riigens Radtz vnderdanigste Erklæring pa' uorris *proposition* Nadigst forstanden, dennom at formene, at ded geworbne folck kan bliffue *contenterit*, at uy ded kunde bruge, Nar behoff gørris, huorned uy ochsa os Nadigst lader *contentere*, om ded sa framybeder *Continuerit* bliiffuer ¹⁾).

For den vnderdanigste Omsorg, dy gode herrer haffuer for' worris person Och Ellers y andre mader, Derfor tacke uy Nadigst dy gode herrer.

At werckit Er farligdt, ded bekender uy sa at uerre, Mens uy habis tiil den, som altiit haffuer standen dem by, som inted haffuer søgdt andit End ded. som Ret uerrit haffuer, At hand ochsa skal sta mig by y dette myt forre hafuende. At uy altiit gerne haffuer bekuemmit oss til alle mueliige ting, som kunde tyene til at *disponere* dii *Rebeller* tiil Roelighed, ded er werden bekendt. At dy gode herrer formener. Endnu uel at kunde findis middel, huorned uorris och uorre *Rebellers* trette uden wydtløfftighed kunde bliiffue slettit, ded kommer os fremmit for, At sadan middel sa lenge for os haffuer uerrit forduuldt.

Dog saframdt dy myddel aff dy gode herrer forreslaas, som oss at Indga anstar, da uylle uy os derpa Nadigst saledis Erklære, At dy gode herrer vnderdanigst dermed skal uerre *contiant*. Befalendis Eder hermed Samdt och y seer den Allerrhøiestis beskermelse. forbliiffuendes Eder

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 247. 3. April fik Knud Ulfeldt Brev om til 1. Maj at lade erlægge til det geworbne Fodfolk en Maanedes Sold, som det kunde have for strax at marschere (Sjæll. Tegn. XXVIII, 39).

En Nadig herre och konning. *Valete.* Aff køben: Slott den 26 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigis Raad tiil hande.

250.

27. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested og Korfits Ulfeldt.

Befaling om et Svar, der skal gives Oluf Parsberg med Hensyn til Otto Lorcks Regnskab. — *Geh. Ark.*

Epthersom H: Oluff Passberg¹⁾ thu dage siiden uar huos mig Och gaff for, at om den Lorck²⁾ skulle gørris

¹⁾ 30. April 1642 var Oluf Parsberg bleven forlenet med Baahus (Norske Rigsregistr. VIII, 186 ff.); tidligere havde han i en lang Aarrække været Lensmand i Throndhjem (ovfr. S. 21).

²⁾ Otto Jakobsen Lorck nævnes 1622 og 1623 som Raadmand i Throndhjem (Norske Rigsregistr. V, 206. 304. Jvfr. Rørdam, Anders Arrebos Levnet og Skrifter I, 279). Faa Aar efter træffes han som Foged i Orkedalen, men som saadan indlagde han sig ikke Hæder, om han maaske end vandt Pengefordele ved sine Udpresninger af Almuen. Han var da ogsaa en af de Fogeder, over hvem Klagerne lode stærkest 1632, og Følgen blev, at han 1633 afsattes og maatte udrede en Bøde paa 400 Rdl (Norske Rigsregistr. V, 543. VI, 52. 115. 447. 638 ff. 643. Y. Nielsen, Jens Bjelke S 240). 1634 var han Bjergskriver i Kvikne i Østerdalen. To Aar senere, da han var med i et Konsortium om at anlægge et Kobberværk paa Ytterøen, hvori ogsaa Lensmanden Oluf Parsberg var Participant, betegnes han blot som Borger i Throndhjem (Norske Rigsregistr. VII, 16. 176); men 1637—39 indtog han Stillingen som Borgmester i denne By. Han fik forskjellige Begunstigelser fra Regeringens Side og stod, som det synes, stadig i et godt Forhold til Oluf Parsberg: begge vare de med i et Selskab, der vilde drive to Kobberværker (Norske Rigsregistr. VII, 3:9. 494. 500. 512. 526. 529. Nicolaysen, Norske Stiftelser I, 63 f.). 1639 i de samme Dage, da han fik Tilladelse til selv anden at anlægge en Salpeterhytte, udnævntes han til Berghauptmand i Øster-

forhindring paa dii wedpenge, Bønderne skulle vdgiiffue, da uylle skaden komme mig tiil at kordte y Lo[r]ckiiis Regenskab, Daa skall y pa myne uegne giiffue hannem ded suar. At naar H: oluff y samme Lorckis Regenskab haffuer giiorde manglerne, da uyl leg suare hannem derpa. *Valete.*

Køben: Slott den 27 febr: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chansleren Och Stadtholderen tiil hande.

dalén, og et nyt Vidnesbyrd om Regeringens Yndest var det, at han 1640 forlenedes med en Kirketiende (Norske Rigsregistr. VII 607 ff. 613. 730). Men da indtraadte et Omslag. 1642 hedder det, at det ikke forholder sig rigtig med hans Sager, hvorfor hans Forhold til Bjergværkerne skal undersøges, og 23. Novbr. s. A. udgaar der Ordre til Oluf Parsberg om, at Lorck strax skal komme til Kjøbenhavn og gjøre Regnskab for Værket Guds Gave. En Maaned senere forbyder et Kongebrev, at han og Konsorter, som have Bjergværket i Inderøens Fogderi i Forpagtning, maa besvære Bønderne, og i de samme Dage faar Iver Prip hans Plads som Berghauptmand (anf. Skr. VIII, 207. 209. 232. 234. 243. 251). Det næste, vi høre om ham, er det, Konge skriver i Texten herovenfor. Den nye Lensmand i Throndhjem. Frederik Urne, sendte ham ganske rigtig ned til Danmark, men Oluf Parsberg anholdt ham, eftersom det var befalet ham at forhøre hans Regnskaber, og Regeringen billigede dette ved en Skrivelse af 14. April 1643. Ogsaa Private fremkom med Fordringer paa ham. Et Kongebrev fra August s. A. tilsikrede dog Otto Lorck Erstatning for de Bekostninger, han havde anvendt paa Kvikne Værk (anf. Skr. VIII, 276. 282. 290), og han klarede for sig, om end maaske først senere, som det fremgaar af et Kongebrev af 30. Juni 1653 (Norske Tegn. IX, 100). Dette Brev viser for øvrigt, at han da laa i Strid med Borgerskabet i Throndhjem om en Sum Penge, hvilken var tilkjendt ham. Ogsaa med Joachim Irgens førte han Trætte paa sine gamle Dage om Røraas Kobberværk (Norske Tegn. VIII, 336. IX, 369. Hjort og Krag. Røraas Kobberverk S. 47). Han boede fremdeles i Throndhjem og forekommer, saa vidt vides, sidste Gang 1656. I dette Aar fik han kongelig Bekræftelse paa sit Forleningsbrev fra 1640 (Norske Tegn. VIII, 373. Norske Reg. IX, 533).

251.

27. Febr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal indrettes et Hønseshus ved Bryggerset ved Kjøbenhavns Slot. — *Geh. Ark.*

Eptherdi heer pa Slottiid er ingen leiilighed tiil at holde lyffuit y dii høns, som man skall haffue tiil wdspiisningen, aldenstund man Nødis tiil at haffue dem Neder y En kelder, Huorudoffuer der kastis dageliigen faast saa mange døde bordt, som der forspiissis,

Huorfor du skaldt y En hast lade gøre Ett hønseshus y den suyne haffue ved Briggersit Op tiil ded hundehus, huorudi man om Natten kan haffue hønsen y, och dii Om dagen kan komme pa Myddingen.

Och kan sammestedt Niels Iørgensen ¹⁾ haffue Opsicht med dem, saatt ded skall werre gaffn for hønsen Och for kornit, der skriiffuis an til dem. *Vale.* Køben: Slot den 27 febru: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Cho[r]fitz wlfeldt till hande.

252.

27. Febr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen bemærker, at den afdøde Christian Ulrik Gyldenløves Kreditorer bør søge Betaling i hans efterladte Løsøre. — *Geh. Ark.*

Epthersom du talede med mig nu siist om Nogle penning, som Christian wldrich salig ²⁾ skulle werre Borgemeisterne y køge ³⁾ skiildig Sa forundrer Ieg mig storligen,

¹⁾ Vistnok den Niels Jørgensen, der forekommer som Bryghus-skriver i Aarene 1636 og følgende (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 790. III, 166 f. Hist. Tidsskrift 3. R. IV, 513. Rentemest. Regnsk.).

²⁾ Faldt 6. Okt. 1640 i Tydskland (se forrige Bind S. 192).

³⁾ Kjøge havde to Borgmestrè. Den ene var vistnok Hans Christensen, der forekommer i denne Stilling i Jan. 1643, men et

at bade Borgemeysteren saoch andre, som formener sig nogit att haffue at kreffue y dy made, at dy Icke søger Christian wldrigs Saliigs løssøre, som siigis at uerre indsatt til Borgemeiister Reinholdt Hansøn heer y Byen, Som skal werre Myn Søns Herdtzog wldrig saliigs Siilbergeskiir, Huorudi Ieg formener, at forbenente Borgemeister nocksom kan Erlange siin Betaling. *Vale.* Aff køben: slott Den 27 febr: Anno 1643.

Christian.

Hans wldrich haffuer lenge werrit mig Om borde sauel som andre, at Ieg hannem dii kyster, som samme Sølf siigis att werre udi,¹⁾ mens Ieg haffuer aldtid suarit, mig inted at uylle haffue med arffuen Eller gellen at skaffe.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen til hande.

253.

3. Marts 1643.

Befaling til at opføre et Plankeværk mellem Holmen og en Have for at forhindre Tyverier og til at lade optage Vidnesbyrd i en Drabssag. — *Afskr. i den Ledreborske Manuskriptsaml., 4., 127.*

Ephtherat wehrit haffuer kaast Planckerne om wiibeckis haffue²⁾ Neder, saat dii aff Holmen kan ued Natter tydt stele tømm[er]it fraa den tømmermand, som hugger pa

Aar senere var afløst af Hans Buch (Petersen, Kjøge Byes Hist. S. 61. 72); den anden var Enevold Rasmussen Brochmann († 1653).

¹⁾ Her mangler et Par Ord: vilde overlade ell. lign.

²⁾ Vistnok den Have, hvorpaa Kongen først noget senere. nemlig 10. Decbr. 1644, gav Vibeke Kruse Skjøde. I dette betegnes den som „en voris Lyst- og Kjøkkenhave liggendis uden Østerport her for vor Kjøbsted Kjøbenhavn imellem voris Sejlhus og Reberbanen paa Bremerholm og den Have, som Johan v. Delden af os elsk. Kønne Jochum Graabo sig haver tilforhandlet“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 254).

Spiidtzten tiil ded store taarn paa *Croneborg* ¹⁾, Och gør ded ingen gode, at man y En hast lader flycke ded sammen igen. som nu fallen Er, Mens man faar at uerre betenckt at sette ymellom Holmen och samme haffue Ett Sterckt planckewerck, inted for haffuen, mens for Holmens skiild. Der siigis at werre nest op til wiibeckis haffue Nogle kyffer ²⁾, som den affsatte prest aff Aamag ³⁾ tilstar, der kommer dii ygenom, Naar dii først haffuer bracht ded stollen tømmer offuer den Enghaffue. som liigger ymellom wandet och haffuen. huor man letteligen kunde sette wacht hen.

Och Eptherdi der Er for faa dage siiden aff En aff *Capiteinerne* Stucken En anden herremand Ihiel, da wiil befahliis, at wiindissbiihren y samme sag bliiffuer forhørdt med ded første. Der siigis, at den, som død bleff, gaff den anden stor aarsag.

Vale. Aff køben: den 3 *Martij Anno* 1643.

Christian.

254.

4. Marts 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Foranstaltninger til at indbilde Hamborgerne, at nogle Ryttere skulle sendes over til England. — *Geh. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, At ieg gerne saa dii Ham: fexerit, Saat dii sich skulle *imaginere*, at frederich von

¹⁾ Maaske Jochim Qvandt, jvfr. Brevet af 1. Aug 1643; men underligt er det dog, om denne helsingørske Tømmermand skulde arbejde i Kjøbenhavn paa Spiret til Kronborg.

²⁾ o: Kipper.

³⁾ Rimeligvis M. Heinrich Marstfeldt, som 1640 blev afsat fra sit Embede som tydsk Præst i Hollænderbyen (forrige Bind S. 389). 1645 nævnes „M. Hendrichs Boe“ (o: Bod) udenfor Østerport (Nielsen, anf Skr. VI, 327). der vel er de i Texten omtalte „Kipper“.

Buchwaldtz ¹⁾ Riither skal henad Engeland. Tii samme Riither wiil nogiit tylig *marsere* henad Holsten, paded dii kan huiile nogiit ud, førend man wiil bruge dem for Aaluor ²⁾, Daa Siinis mig inted at werre aff weien, At du spurde *Marselio*, som nu [til]stede Er, ad, om man kan haffue skiib y Ham: tiil heste, Om man bleff tylsiindtz at sende Nogenstedtz heste hen.

Tiil samme Riitherii Er nu ued denne liigger bestiildt Skiib henad Engeland. *Vale*. Aff køben: Slott den 4 *Martij* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Stadtholderen H: Corfidtz wlfeldt tiil haude

255.

7. Marts 1643³⁾.

Til Frederik Günther.

Befaling om, hvad der skal svares Generalmajor Bauer paa nogle af ham opstillede Fordringer. — *Geh. Ark.*

Auff des *generall Maior* ⁴⁾ anb[r]ingen soll im zu beskeiit werden:

Das miir nit bewust, das im in seiiner bestellung seii freii beheiissung versprochen, vndt daa Es geskeeen wehre. So muste H: friiederich von Holstein dii helffte solcher be- gnadung steen ⁵⁾.

¹⁾ Frederik v. Buchwald til Rastoff, Knoop, Bülcck, Seekamp og flere Godser, Oberstlieutenant, senere Generalmajor. † 1676.

²⁾ 24. Marts udgik Ordre til Frederik v. Buchwald om hans Marsch gjennem Hertugdømmerne med sin Eskadron (Geh. Ark., Inländ. Konc.).

³⁾ Datum er tilskrevet af Frederik Günther.

⁴⁾ „General Wachtmeister“ benævnes han paa Brevets Bagside af Frederik Günther. Der menes Frederik Bauer (jvfr. S. 120)

⁵⁾ 11. Marts udgik en Skrivelse til Hertugen af Gottorp i Anledning af, at Frederik Bauer, „unsere bestalter Generalwachtmeister“, havde ansøgt om fri Bolig i Hamborg; da Sagen

Seine *Compani* betreffende, So hatt Er dii wii sein fohrman, der nictes darauff zu prethendiren hatte, sii lage dan zu felde, vndt da darein Enderung geskeen soldte, so muste man der Reix Rehte meinnung daruber vernemmen, weil das Regimentt von dem Reiche nach laudt der *Vnion* bezahlet, auch lossiiret.

256.

9. Marts 1643¹⁾.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Kurfyrsterne med en Fremstilling af Kongens Forhold til Hamborg og en Opfordring til dem om at mægle mellem de to Parter. — *Geh. Ark.*

An dii samdtliche Churfursten.

Wiir zueiffuelen nit, E: L: werden sich haben berichten lassen, wass vnsere Stat Ham: Nu eiine geraume zeit heer kegen vns forgehabdt, worbeii es nit gebliben, Sondern sii haben sich vnterstanden vns zu mercklichen *preiuditz* mit fremden *Repub: Confederationes* zu machen.

Welches vns bewogen durch des Allerhogsten hüllffe vndt bistan dt sii in eiine andere *Postur* zu Setzen, wordurch sii zu besseren gedancken können gebracht werden, weil wiir *per uiam iustitię* am keysserlichen hoffue ²⁾ kegen sii Erhal dten können.

halvt angik Hertugen, forespurgtē Kongen ham, om han vilde gaa ind herpaa, idet han paa Forhaand erklærede sig villig til at rette sig efter Hertugens Bestemmelse (Inländ. Koncepten i Geh. Ark.) Hertugen udfærdigede derpaa under 27. Marts en Resolution, hvorefter der, hvis Kongen var enig med ham, skulde udbetales Bauer 400 Rdl. af Landkisten; han oversendte 1. April Resolutionen til Kongen med Forespørgsel om dennes Mening (Geh. Ark., Reg. 90, Hertugen af Gottorps Breve 1643). Kongens Svar herpaa afgaves 10. April; han spurgtē heri, om man dog ikke først burde indhente Stændernes Bevilling og indskrænke Bauers Fordring noget (Inländ. Koncepten).

¹⁾ Frederik Günther har paategnet Datum,

²⁾ Her maa mangle Ordet: nichts,

Fiir Iahren, wii sii vns gans vngewarnet Mordersker weiisse wberfilen vndt vns in vnser festung glyckstadt Beskossen, belagerdt vndt geplundertt hatten, Da war keiiner am keysserlichem hoffue, dem solches zu wiideren waar. Aber wii wiir hernacher auff den beiinen kamen vndt sii nach hausse Iageten, Alssdan wahr alssobalde Eiin keysserliches *Auocatorium* verhanden.

Auff das Nun dii Erbahre weldt Erfahren Mach, das vns wm selbiger stadt *Ruin* nit zu thun ist, Als können wiir wol leiiden. das dii Churfürsten zuiisken vns *tractiren* mugen, Dii ess alssdan woll mercken werden, beii wehm der mangel ist ¹⁾.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

257.

12. Marts 1643²⁾.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til de kejslerlige, franske og svenske Gesandter i Hamborg med Underretning om Kongens Hensigt overfor Hamborg og Opfordring til dem om at forlægge deres Forhandlinger til Lybek. — *Geh. Ark.*

An dii keysserliche. fransösiske vndt Suediske
abgesandthen In Ham:

Weil wiir auss Erhebliichen wrsachen Bewogen wnsere Stadt Ham: Etwas Neger dan biis *dato* zu tretten Endt-slossen wm zu versuchen, Ob sii zu andere gedancken, dan sii biis *dato* Eiin begriiffen, zu *persuadiren* sein mugen,

Weil wiir nun dii wrsache vnsers fohrhagens den Herren Churfürsten Enddeckt, woruon *copia* hiibeii. Als hat man wnnötig Erachtet daruon weiitleufftiger zu skreiiben.

Vndt weil Solches den Herren abgesandten grosse wnrue vndt andere vngelegenheit *Causiren* muchte. So den friidens *tractaten* in Etwas hinderlich sein muchten.

¹⁾ I Brevet af 26 April befales at afsende Skrivelserne til Kur-fyrsterne.

²⁾ Datum er tilføjet af Frederik Günther.

Als segen wiir gerne, das di herren abgesandten Naher Lybeck zu gehen vndt daselbsten dii friidens *tractaten* zu glycklicher Endtskafft zu bringen sich woldten gefallen lassen.

258.

Før 22. Marts 1643¹⁾.

Til Frederik Günther.

Udkast til Skrivelser til Adelen i Hertugdømmerne om at møde med dens Opbud i Anledning af det paatænkte Foretagende mod Hamborg og til Kejseren om, at dennes Tjeneres Bestikkelihood er Skyld i, at Kongen nu sætter dette Foretagende i Værk. — *Geh. Ark.*

Ein skreiben an dii landtstende in Slesswig hol;, welches sol gedricket werden.

Weil ess ihuen vndt der Erbahren weldt bekandt, wii dii Ham: Nu Eiine geraume zeitt heer Miit vnss wmggesprungen. welches zu versmerdtzen ohne Eiinige *demonstration Vindicti vnss importabile* bei den lebendigen vndt dem (!) tothen sein woldte, Alss wiil man sii Ihre skuldigkeit Errinnerdt haben, Ob skon dii Regiirung itziger zeitt bei vnss nit ist, Das sii Erstes tages mitt Ihrem Rossdinst bei vnss sich Einstellen an den Ordt, wor wiir vnss auffhaldten werden, vndt daselbst dass leiisten vndt thun, wass Erliichen leuthen ansteet. Sonsten wiirdt Es heiissen *qui non mecum Contra me est*¹⁾.

In dem skreiiben an den keysser Muss I: k: L: vndt Ma: *demonstriret* werden, das, wass Itzo von vnss inss werck gestellet. zu thun genötiget, weil vnss dy *Iustitia* von seiinen bediinthten fihr geldt von den Ham: gehemet vndt abgesnitten worden.

¹⁾ I Følge Frederik Günthers Paaskrift paa Brevet blev den aabne Skrivelse til Ridderskabet i Fyrstendømmerne opsat 22. Marts og forelæst for Kongen 23. Marts, men først dateret 1. April 1643. Jvfr. Brevet til Fred. Günther af 9. April 1643.

259.

25. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Kongen finder, at hellere end at opbyde Rytteriet i Hertugdømmerne maa man begjære frivillig Rostjeneste. — *Geh. Ark.*

Sidderdem ich heuthe mit diir wegen dess auffbottes der Reiitherei in beiden firstenthum ¹⁾, habe ich mich bedacht, das man nach ausfirlicher *demonstration* des miir Erwissenen Skiimph vndt Spottes von ihnen Eienen freiiwilligen Reiitherdinst begehre, workegen noch der herdtzog oder Iehmandt anders Etwas zu Sprechen haben.

Friderigsburch den 25 *Martij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen ²⁾.

260.

28. Marts 1643.

Til Frederik Günther.

Befaling om at lade trykke Patenter, indeholdende Forsikring om fri og sikker Handel paa Elben med Stade. Buxtehude og Haarburg for alle, som betale den sædvanlige Told i Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Da sollen Patenta gedriicket werden, zu glyckstadt *Datiret*, worein allen Erleubet wiir[dt] freii vndt Siicker ihren handel vndt wandel Nach Stade. Buxstehude vndt Haarburch hiinwerdtz vndt zuriicke dreiiben mugen, wan sii den biishero gewohnligen zollen in der glyckstadt Erlegen ³⁾.

Friderigsburch den 28 *Martij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen ⁴⁾.

¹⁾ Her mangle Ordene: gesprochen habe ell. lign.

²⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 26. Marts Kl. 6 om Morgen

³⁾ Jvfr. Brevet af 9. April 1643.

⁴⁾ Modtaget i Kjøbenhavn samme Dags Aften.

261.

4. April 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham Kopier af de Lejdebrevne, der ere udfærdigede i Anledning af Fredsforhandlingerne, og som ere modtagne af den svenske og franske Gesandt i Hamborg. — *Geh. Ark*

Herhuos haffuer du *Copien* aff dii Passebordt tiil fredtz *tractationen* at Emphange, Som *Saluius* uden thuiffuel haffuer sendt Regeringen, Aldenstund hand Och *Syntromein* dem haffuer *Accepterit* ¹⁾. Wiil dii gode herrer nu Indtedd fordt, da ued Ieg inted, huad Ieg skall siige.

Aff køben: Slott den 4 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M: wiibe.*

262.

5. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om, at Grev Valdemar Christian skal have Kommandoen over Soldatesken. — *Geh. Ark.*

Nu pa weiiien hiid faldt mig Ett Ind, som ybla[n]dt andit uil haffuis y ach[t], At greffuen ²⁾ bliiffuer *director* offuer *Soldateschen*. *Vale.* Frederigsborrig den 5 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister ³⁾ till hande.

¹⁾ 23. Marts vare Lejdebrevne blevne udvexlede i Hamborg, efter at forskjellige mindre Stridigheder, især om de spanske Lejdebrevne, vare blevne bilagte (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 312).

²⁾ At dermed menes Grev Valdemar Christian, fremgaar af Brevet af 23. April 1643.

³⁾ Dette er det første af Kongens Breve til Korfits Ulfeldt, der er stilet til denne som Rigshofmester; hans Udnævnelse til dette Embede var sket Paaskedag, d: 2. April (Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, L. CXVIII).

263.

8. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Forskjellige Befalinger med Hensyn til den forestaaende Expedition til Elben. Grunden til Hans Ulrik Gyldenløves Udeblivelse angives. En af det tydske Kancelli og Marselis skulle komme ud til Kongen. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Ieg haffuer aff dyn skriffuelse forstanden, at ded gar. gud uerre loffuit, Smuck for siig med at Indskybe ded, som aff *Archiliit* Er befalet at skulle bringis tiil skiibs. Dii teldt, som skal brugis pa den Reisse, dem fiinder du *Noterit* pa herhuosføiiede Seddel. Mengden pa skyben, som skall henad Elffuen, dem haffuer du med Eiigen hand optegnit, hurued ded ochsa forbliiffuer. Markatten med en anden liiden kan y Sommer følge Iohan Bramss¹⁾ skiib²⁾.

At Hans wrich inted er kommen til dig, dertuil skal gerne uerit arsaag, att Prindtzen lod hannem uyde, at hand uille werre som ygaar pa *Croneborg*³⁾, der hand dog først y dag kommer hiid. *Vale.* Frede: den 8 *Apri: Anno* 1643.
Christian.

En aff dy tydske Chanselister skall strax begiiffue siig hiid.

Naar Marselius haffuer siin *Expedition*, da kan ded inted skade, at greffuen⁴⁾ tager ham med hiid.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den i Texten fulgte Afskr. har: Branss

²⁾ I den Instrux for en Kaptajn, der skal konvoyere Johan Braems Skib til Spitsbergen, som med Datum 21. April 1643 er indført i Sjæll. Reg. XXI, 235, er Navnet paa Kaptajnen ikke udfyldt. Ved Brev af 11. Januar 1643 havde Skibskaptajnen Lukas Henriksen faaet Befaling til at forordne Axel Movat (jvfr. forrige Bind S. 333) til at kommandere paa Marekatten i Iver Børgesens Sted (Sjæll. Tegn. XXVIII, 7).

³⁾ Hvor Hans Ulrik Gyldenløve var Lensmand.

⁴⁾ Valdemar Christian.

264.

9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt (?).

Bygmesteren Leonhard Blasius og Vibeke Kruses Tjener, som ligger og driver i Kjøbenhavn, skulle komme til Frederiksborg. — *Gch. Ark.*

Du skaldt werre derom, at Biggemeisteren *M:* Lenerdt kommer hiid y morgen, saat hand herfra kan drage liige henad laudte holstein¹⁾.

Wybeckis dreng Er kommen aff ded Styfft Brehmen Och liigger och lurur i køben:, Huorfor du skall lade hannem forsta, at saframdt hand løbber icke hiid, da skall kocken toe hannem. Hand Er nock wandt tiil att løbe herymellom. *Vale.*

Frederigs: den 9 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

265.

9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongens Bygmester Leonhard Blasius skal snarest mulig rejse henad Altona for at bese en Bro, som anlægges der. — *Gch. Ark.*

Med denne Breffuisser²⁾ skaldtu *Accorde* om terepenge herfra henad Althenau, huor hand kuansuys skal besece En Broc, som der anleggis³⁾, at den inted saledis anleggis, at fardten sammestedt til Ham: inted forhindris. Io før hand kan fa pengen Och Passen ygenom holstein pa frii wogen, Huilcken du hannem skaldt lade skriiffue y ded tyske Chanselii, Da skal hand komme hiid Igen,

¹⁾ Jvfr. det følgende Brev. 10. April udbetaltes der ham af Rentekammeret til denne Rejse 30 Rdl.

²⁾ Udenpaa Brevet har Korfits Ulfeldt skrevet: „Tocante el Bygmester del Rey“.

³⁾ Se Slange S. 1150 og Brevene af 22. og 23. April 1643.

Och werre bered siig herfra strax henad Althenou sig till *D*: Stappel ¹⁾ at begiiffue. *Vale*.

Frederigsborg den 9 *Apri*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

266.

9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen angiver Grundene til, at han har taget anden Bestemmelse med Hensyn til Skibet den norske Løve, men kan det blive færdigt med de andre Skibe, er det alligevel bedst, at det deltager i Togtet til Elben. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt) i Geh. Ark.*

At Ieg giick fra den første *ordinantz*, dig giiffuen er, at den Norske Løffue inted skulle brugis pa dette Tog, war thuende Aarsager, 1. fordi at den skulle forhuudis offuen wandit, pa ded den kunde bliiffue styffuer vnder syne Segel, som nu best kunde skeep, mens huos Holmen nu inted megiiit er at gørrer, 2. at man diiste bedre kunde strecke tiil med Badtzmend och Bøsseskøtter. Mens saframdt samme Skiib kan bliiffue ferdig med dy andre, da er ded paa Elffuen tiienligdt och staar Flaaden well an. *Vale*. Aff Frederigsborg den 9 *April*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

267.

9. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

Angivelse af de Betingelser, paa hvilke Kongen vil tillade, at Prinsen følger med ham om Sommeren og tager Vinterkvarter

¹⁾ Dr. jur. Frands Stapel, Kongens tyske Raad (Slinge S. 1131. 1153. 1162. Fridericia, Danm ydre polit. Hist. II, 396).

paa Skanderborg. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Epthersom Prindtzen haffuer begeret at wardte mig op y Sommer, och Ieg sliigdt beuylgit haffuer, sa framd hand den med faa Folck uyl anstelle, Mens om hand uyl haffue mange Folck huos siig, da er ded huerken for hannem eller mig, ty kuarteren uil falde enge och slett nock, Och ieg maa endeligen haffue dem ued handen, som ieg kan bruge Aften och Morgen. At anstelle thuende husholdinger, ded er inted myn Leilighed y denne tyd, ty aldt ded, der skal edis eller driickis, ded ma købis for rede penning. Ieg seer y al Sandhed inted, at hand kan gørrer nogit deer, Tii ded bliiffuer allene en *Blochade*, som mueligdt uyl staa nogit an, tiil at forsøge, om dy dannemend er at *disponere* tiil bedre tancker. Miig kommer den opuardtning for, at hand gerne wiil henad Gottorp och wiil bringe mig med sliig opuardtning tiil at staa Omkostningen pa Reiissen derhen. Wiil hand endeligen werre med, da faar hand haffue heste med och tage besolding derpa, som andre faar, Naar hand wardter op, Tii ded er en heel wmuelighed, at ieg kan spiise hans Folck och skaffe Høe och Haffuer tiil hans Heste ¹⁾.

Om ded uynter kuarter pa Skanderborg haffuer ieg erklerit mig, som Eder bekendt er ²⁾, At sa framdt ieg dertil inted skal *contribuere* vden wyldbradt, Fiisk och Ildebrand, Och at Lensmenden epher Chanselerens mening inted fører mig til Regenskab, som medgar, naar Prindtzen draager til eller fraa wynter kuarterit, da er ieg dermed tilfriidtz, Mens Rentemeisterne skal derom aduaris, pa ded dy sliigdt haffuer y acht, nar Lensmendens Regenskab kommer for en dag. Om huycken Leilighed y skall tale med Prindtzen, nar hand kommer til

¹⁾ Prins Christian og Hertug Frederik af Gottorp kom i Maj til Kongen i Glückstadt (Slange S. 1153).

²⁾ Se ovfr. S. 287.

københaffn, Tii mig ligger macht pa begge del. Skulle hand ma reysse op och neder och med hans wyndter kuarter forteere Leenens Indkomst och nu wardte mig op med Suogeren ¹⁾ och hans Hoffstadt, ded er inted mig gelegen, Huorfor ded er best at lade hannem nu forsta myn mening, at hand siig derepther kand rette. *Valete.*
Aff Frederichsborrig den 9 April: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister och Chanseler tiil hande.

268.

9. April 1643.

Til Frederik Günther.

Om Patenter vedrørende Opbudet af Ridderskabet i Hertugdømmerne og Tilladelsen til fri Søfart paa Stade, Buxtehude og Harburg og om Breve til Kurfyrsterne, hvilke enten ere trykte eller skulle trykkes. — *Gch. Ark.*

Aus deinem Skreieben habe Ich verstanden, das der dricker den auffbodt der Riitterskafft in beiiden fir-stenthum ferdigt vndt biis *dato* heimlich gehaldthen ²⁾.

Dii zulassung der freiiien *Navigation* Nach Stade, Buxstehude vndt Harburch mussen fertig seiin ³⁾, vndt kan es gleiichuil machen, wass *datum* darein gesetzt wiirdt.

Dii Briiffue an dy Churfirsteren ⁴⁾ können leiichtliich in der Chansellei *mundiret* werden, vnd da Es soldte auskommen, alsdan weiis man, bei wehm man es suchen sol ⁵⁾.

¹⁾ Hertug Frederik III at Gottorp var gift med Maria Elisabeth af Sachsen, en Søster til Prins Christians Gemalinde Magdalena Sibylla.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 317 og Brevet af 26. April 1643.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 318.

⁴⁾ Jvfr. ovfr. S. 315 f.

⁵⁾ Der haves forskjellige Udgaver af en lille Piece, indeholdende Patentet om Skibsfarten paa Elben, dat. 15. April, og Skrivelsen til Kurfyrsterne, dat. 30. April.

Vndt da der auffbodd des Rosdinst in beiiden fir-
stenthum bei den drücker hat können heimlich bleiiben,
wii du skreibbest, So ist zu hoffen, das dii skreiben an
dii Churfirsten auch kan heimlich gehaldten werden, In
betrachtung weil der dricker ohne zueiffuel weniger
Sueger vndt verwandten vnther den Churfirsten dan vnther
der Riitterskafft in beiiden firstenthum hatt.

Friderigsburg den 9 *Aprilis Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Friderich guntheren zu handen ¹⁾).

269.

10. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham foreløbig sit Kontrafej og en Snørekjæde,
som begge tilhøre Datteren Elisabeth Sophie Gyldenløve. Et
større Parti Breve ligger færdigt til at besørges over til Hertug-
dømmerne af Leonhard Blasius. — *Geh. Ark.*

Strax Eptherad ieg y morris haffde suarit dig på dyt
Breff, Da kam Ieg y Erfaring, At Iomfru Eliisabet Sophiia
haffde mit konterfey heer huos siig Och En Snørekeede,
Huorfor Ieg sender dig herhuos begge slags, som Ieg
formener Nocksom at kunde *passere*, indtil uy faar ded,
som man kan Holde ued. *Vale.* Aff frede: den 10 *Aprilis*
Anno 1643.

Christian.

Heer ligger En gauske party breffue ²⁾), som *M:* Lennardt
skulle haffue med sig, Naar hand kommer, huorfor du
skaldt skynde på hannem.

Udskrift: Riigens Hoffmeister [till] hande.

¹⁾ Modtaget i Kjøbenhavn samme Dags Eftermiddag.

²⁾ Sagtens de i det foregaaende Brev omtalte.

270.

11. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Bestemmelse om Overførelsen af Officerernes Bagage. --
Geh. Ark.

Dyn mening Om Herremendens *Bagaisi* at bringe fordt haffuer ieg forstanden, Som Nocksom kan gaa, sau dyt dy danske angar, som haffuer myddel, Mens ymod dy andre *Obligerer* man sig dermed uyder, End den Omkostning Er werdt, Huorfor ded Er best at gørrer den Ene sauel som den anden den *tractament* pa *Bagaisen*, som man kan staa ued, om dy Endskøndt icke strax faar Pengen. Och Er ded derhuos at achte, at nar dy faar *gaisi* pa wogeheste, Da Er Ieg uys pa, At Ieg kan sende sa mange wogne ud med myne vnder wogemeisterens *Commando*, som Ieg haffuer *pro tempore* Nødig til at hendte Endten ded Ene eller ded andit. Tii pa dy tyder haffuer man lydit eller inted aff dem, y landyt Boer. *Valc.*
Aff frede: den 11 *Aprilis Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

271.

15. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om Forflyttelser blandt Lensmændene. - *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Forandring pa Lehnen *Anno* 1643.

Koldinghus Lehn	Jochim Beck.
Sylkeborre Lehn	Mogens Bylle.
Styernholm	H: Axel Aarne.
Hynssgaffuel	(Claus Seested ¹⁾).

¹⁾ Paa Koldinghus havde Ernst Normand siddet som Lensmand siden 1631. Han efterfulgtes ikke af Jochum Beck, men af

Ded Lehn y Nor:, som H: Axel haffde, Skall Hoffmar: haffue ¹⁾).

Huorepther følgebreffuen pa En huer skal forferdiges. Køben: Slott den 15 *Apr: Anno ut supra.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

272.

15. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har henvist (Sekretæren hos) den nederlandske Resident til ham angaaende nogle Skippere, som ikke have villet lade sig visitere af Nikkel Kock. Vandmøllen ved Vesterport i Kjøbenhavn skal sælges, og Prisen paa Bly ønskes opgiven. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Den Hollendtske *Residentis* ²⁾ Ehriinde heer er inted andit, end at hand uyl tale for dii Skiipper, som undløb *Capitein* Nyckel och intid uylle lade siig *visitere* ³⁾. Och

Mogens Bilde, hvorimod Jochum Beck kom til Silkeborg, hvor han afløste Tage Andersen Thott, der kun havde haft denne Forlening i et Aar. Axel Arenfeldts Formand paa Stjernholm var Erik Krabbe, der ogsaa kun havde været Lensmand her i et Aar. Hindsgavl, som Klavs Sehested fik, havde været forlenet siden 1639 til Hans Lindenov († 1642). Alle fire Lensbreve ere udstedte 25. April 1643.

- ¹⁾ Axel Arenfeldts Len var Giske, og det tilfaldt Knud Ulfeldt (se ovfr. S. 294).
- ²⁾ Kongen tager her fejl, idet han taler om Residenten, v. Cra-cau, der paa denne Tid, som forskjellige Breve i Rigsarkivet i Haag vise, var i Holland, i Stedet for om hans Sekretær, der varetog hans Forretninger i Danmark.
- ³⁾ Jvfr. ovfr. S. 237. Under 24. Marts havde Nikkel Kock faaet Brev, at da nogle hollandske Skippere i Norge 1642 vare løbne bort fra deres Toldsedler og ikke havde villet lade sig visitere af ham, saa skulde han prisgjøre dem af dem, som han maatte træffe efter Pinsedag, hvis de ikke kunde fremvise Kongens Pardon. To Dage efter fik han Brev, at de nævnte Skippere kunde løskjøre sig for 500 Rdl. hver (Sjæll. Tegn XXVIII, 33. 34.). Imidlertid skrev v. Cra-cau

formener Resiidenten, at samme Skipper ingen Uret haffuer, Aldenstund dy uar fortolliit och *visiterit* tilforn, Huilckit hand dog uel mercker, at ded gar hannem intid an, Huorfor hand nu gerne uylle tyngge aff, Sa haffuer Ieg uyst hannem hen tiil dig.

Wanmøllen ued wester Port haffuer Ieg store skade end som Gaffn aff, huorfor du skaldt afhende den tiil den, myst uil giiffue derfor ¹⁾. Du skallt lade mig uyde. huad ett Skyppund Bly koster, *item* om der er nogiit att bekomme, och huor megit. *Vale.*

Københaffns Slott den 15 *Aprilis Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

273.

22. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om forskjellige Ting, som Expeditionen til Elben skal føre med sig. - *Geh. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, at der Er En temmelig *quantitet* aff Meel och Maldt packiit y tønde, Huilcke tønde herepther kan brugis tiil Øllid, Naar ded Er ferdig.

Der uyl Endeligen En haab Bandtholdt med, aldenstund

24. Marts fra Amsterdam til Kansler Christen Thomesen Sehested og klagede over, at Nickel Kock havde fremstillet Sagen mod de 26 Skippere, der skulde være sejlede fra Norge uden Pas, paa en usand Maade; det var Kock, der havde fejlet, thi han havde uden Grund ladet dem vente 5 Dage paa Pas (Rigsark. i Haag).

¹⁾ Efter at denne Vandmølle var bleven istandsat 1635, beskikkedes Anders Kock det følgende Aar til Møller der med Forpligtelse til kun at male for Kongen. Den solgtes senere til Henrik Müller, men naar dette skete, vides ikke (Nielsen. Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 155).

mig Er bekendt att uerre mangel paa sliigdt y holsten.
Vale.

Aff køben: Slott den 22 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Rügens Hoffmeister tiil hande.

274.

22. April 1643¹⁾.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Svarskrivelse fra Rigsraadet til Hamborg, hvori denne Bys Opfordring til at mægle mellem Kongen og den afslaaes for denne Gang med Anvisning til at henvende sig til Kongen. — *Geh. Ark.*

Das sii ihr skreiben Emphanngen vndt daraus verstanden, das sii Ihre *interposition* bei I: k: M: vnterthenigst suchethen, weil aber darneben darein der absönung halber, so forheer geen mus, nictes gedacht wiirdt, Als haben sii sich ihrem begehren fiir dismal noch nit *Accommodiren* können, Niit zueiiffuelen, das, da sii sich I: k: M: darein *debito modo Accommodiren* werden, I: k: M: werden sich dergesta[]dt gegen sii sich Erklaren, wii das Eiiinem Christlichem *potentaten* woll ansteett²⁾.

275.

Omtr. 22. April 1643.

Kongen giver Ordre angaaende hvad Rigsraadet skal svare Hamburgerne, særlig med Hensyn til deres Klager over An-

¹⁾ Efter Frederik Günthers Paaskrift. Han har ligeledes noteret paa Papiret, der er en afklippet Seddel med Spor af, at der har staaet noget skrevet paa det bortklippede: „I. M. Concept, wornach die Reichs Rathe das hamburg: Schreiben zubeantworten“. 7. April havde Hamborg henvendt sig med en Skrivelse til det danske Rigsraad, hvori det særlig dvælede ved den Sag, som omtales i det næste Brev (Nr. 275), men ogsaa i Almindelighed bad Raadet hjælpe Staden til Kongens Naade (Rügens Raads Breve, Fasc. 53; jvfr. Slange S. 1151).

²⁾ Om Rigsraadets Svar se Brevet af 23. April. Jvfr. Slange S. 1152 f.

lægget af en Bro ved Altona. — *Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 53¹⁾*.

Der Ham: skreiben an dii Reix Rethe dii Brycke bei Althenau betreffende, so können dii Reix Rethe sii wol versichern, das ich dii *Negotien* auff der Elffue mit der Brycke zu *Ruiniren* nit gedencke, welches daraus zu Ersehen, das ich den Baumeister dahin geskycket diselbe Brycke dergestaldt anzulegen, das der straum dadurch nit verhinderdt wiirdt²⁾.

Dii *intercession* betreffen, So bleiibett diiselbe auff dii manihr beandtwordtet, wii skon befohlen³⁾.

276.

23. April 1643.

Kongen sender et Udkast til en Svarskrivelse fra Rigsraadet til Hamburgerne. — *Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 53*.

Dette Breff haffuer Ieg ladiit sette sammen, Huilckit Riigens Rad, mig wden *prejuditz*, kan giiffue dy Ham: tyl suar.

Køben: Slott den 23 *Apri: Anno* 1643.

Christian⁴⁾.

1) Kongens Paategning findes bag paa en Afskrift af en Skrivelse fra Borgmestre og Raad i Hamborg til Kongen af 7. April 1643, hvori de opfordre ham til at opgive Anlægget af en Bro ved Altona som skadeligt for Elbstrømmen og derigjennem for Hamborgs Handel og Privilegier. Over den samme Sag havde de klaget i det ovfr. S. 329 omtalte Brev til Rigsraadet af 7. April.

2) At Kongen ikke mente det ærlig med dette Forsvar for sin Plan om Anlægget af Broen, fremgaar af Brevet Nr. 265.

3) Jvfr. Brevet Nr. 274.

4) Disse Bemærkninger ere skrevne efter et Udkast til en Skrivelse fra Rigsraadet til Borgmestre og Raad i Hamborg som Svar paa disses Brev af 7. April. Det fremhæves her — i Overensstemmelse med Kongens Ønske (Nr. 275) —, at der ingen Grund er til Klage over Broanlægget, der ikke vil forandre Strømmen i Elben eller skade Handelen; det er udtrykkelig befaleet Bygmesteren at anlægge Broen saaledes,

277.

23. April 1643.

Til Korfits Ulfeldt (?).

Udkast til en Instrux for Marsken paa den forestaaende Expedition mod Hamborg. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Memoriell, Riigens Maars angaendis.

1. Hand skal begiiffue siig med ded Danske Riiteri pa weien hen ad landte Holstein, ded første hand kan¹⁾.

2. H: kay van Anefeldt²⁾ skal skaffe hannem En fortegnelse pa dy kvarter, huorudi hand pa Reiissen skal lossere.

3. Naar hand kommer mig sa neer, at hand kan hendte Ordiit huos mig, da skal hand ded hendte om myddagen, bade for Riitter och fodfolck. Ordiit for Riitheriit skal hand tylstille greffue woldemar Christian Och ordiit for fodfolekiit tiil *generall Maior* Baur.

4. Ordiit skal dennom forsegliit tilstillis, liigesom Riigens Mars ded aff mig Emphanger, Och dennom befahle. att dy skall bliiffue wbrudt, indtil dii skall vdgiiffuis, nemblig ded lade (!) den eene³⁾ for Myndnat och ded andiit Epther myndnat.

5. Riitheriit skall aldtsammen deelis y trende deel, huoraff altiit den triidie deel skal haffue wachten. Dii, som wachten haffuer, dy skall *continuerlig Bathere*⁴⁾ om

at Strømmen ikke hindres i sit vanlige Løb; Broen tilsigter kun at give Altona en god Anlægsplads. Og naar Hamborg for øvrigt siger, at Kongen har kastet sin Unaade paa Staden uden Grund, saa maa Raadet minde om Angrebet paa Glückstadt 1630, en Plet, som Kongen ikke kan lade sidde paa sig uden Satisfaktion, hvad det allerede har fremhævet ved Underhandlingerne 1634; men hvis Staden vil stille sig imødekommende heri, vil Kongen uden Tvivl vise sig som en naadig Potentat.

¹⁾ Under 18. April havde Ritmestrene i Sjælland, Fyn og Jylland faaet Brev om at møde med deres Kompagnier og fulde Rostjeneste i Kolding 15. Maj (Sjæll. Tegn. XXVIII, 42 f.).

²⁾ Den tydske Krigskommissær.

³⁾ Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har blot: nemblig ded ene.

⁴⁾ Patrouillere.

Ham: ¹⁾ herom, y sønderlighed pa dy steeder. der som dy haffuer lønueye til at snige breffue och andiit ind y Byen. Der skal derforuden inted stedis ind y Byen, ded kome och fraa, huorfra ded kan.

6. Hand skal haffue god opsicht pa alting, at ingen Endten til Hest eller fodtz *Exorbiterer* y nogen made wstraffit, Och holde handen offuer *generall* gewaldiger, at hand siit *Offitium*, som ded sig bør. kan forrette. Mens, saframdt *geualdigeren* inted gør den del, hand bør at gøre, da skal ieg derom y tyde aduaris, paded at man derpa y tyde kan Raade bod, aldenstund hand med siin wtroeskab kan gøre megen *disorder* ²⁾.

7. Hand skal med al fiid giffue acht pa, at ded geworben folk til Hest och fodtz inted forløffuis ³⁾ udaff kuarterit och besøge dii omliggende Pladtze, huor dii kan musse ⁴⁾.

Hand skal bade selfuer och ued andre giiffue acht pa, huor stercke *companierne* drager paa wachten, Och Erfahre, liuor dy monne werre, som Inted findis paa *Runderne* ⁵⁾, naar wachten føris op.

Du begerede y gar pa Riigens Marssis wegne, at uy ⁶⁾ uylle lade hannem ude, huad hand vngeferlig skulle forrette.

Huorfor Ieg haffuer sanckit nogit sammen, huorom du

¹⁾ Efter Langebeks Afskr.

²⁾ Efter Langebeks Afskr.

³⁾ Ligesaa; den ellers i Texten fulgte Afskr. har: løffuis.

⁴⁾ Ordet maa vel forklares som at stjæle, rapse (af det tydske mausen). Jvfr. Resen, Frederik II's Krønike S. 121: „dog røfvede oc musede hand udi alle Vraaer“. Maaske Ordet har samme Betydning hos Hier. Justesen Ranch (Danske Skuespil S. 85; i Ordforklaringen S. 381 tillægges det en anden Betydning). Jvfr. „Museparti“ (Mndskr. Orion II, 128) og maaske ogsaa „Musefane“ (thi Forklaringen i Nyt hist. Tidsskr. IV, 197 f. holder næppe Stik).

⁵⁾ Efter Langebeks Afskr.

⁶⁾ Langebeks Afskr. har: ieg.

med hannem kand tale Saframdt dette, som optegnet Er, [inted er]¹⁾ nocksom, Och der kan mehre derudi *desidereris*, daa kan ded snart settes derhuos, naar dette *munderis*. *Vale*.

Køben: Slott den 23 *Aprilis Anno* 1643.

Christian.

278.

26. April 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen vil vide Biskop Jesper Brochmanns Mening om Dr. Peter Payncks Søn. — *Geh. Ark.*

Du skaldt tale med Byspen, Om hand haffuer taliit med *D*: Peter Pais Søn²⁾, och huad hans mening Er om

¹⁾ Det Indklamrede tilføjet efter Langebeks Afskr.

²⁾ Christian IV's Hofchemicus Peter Diderik Paynck havde i det mindste tre Sønner: Ahasverus, f. 1608, Hofmedicus hos Frederik III, † 1667 (Moller. Cimbria lit. I, 482), Christian, der tidlig forlod Danmark og levede som katholsk Gejstlig først i Olmütz eller Ulm, siden i Rom (Nord. Tidsskr. f. Oldkynd. III, 340 ff.), og Ferdinand, der døde 1660 som Sognepræst i Løsning og Korning i Aarhus Stift (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. II, 357). Den sidste er næppe den i Texten omtalte Søn; han havde 1637 taget Magistergraden ved Kjøbenhavns Universitet og var da allerede Præst i de to nævnte Sogne (Personalhist. Tidsskr. III, 272), hvor han vel som Datidens fleste Landsbypræster har henlevet sit Liv i stille Ubemærkethed. Og endnu mindre kan der menes Christian Paynck, som allerede før 1641 sad i Rom, og om hvem intet tyder paa, at han efter den Tid har besøgt Danmark. Tilbage bliver da af de tre Brødre — og flere kjendes ikke — Ahasverus Paynck. 22 Aar gammel træffe vi ham 1630 studerende i Leyden (Personalhist. Tidsskr. II, 119), og Studierne og Rejserne fortsattes gennem mange Aar: først 1645 tog han den medicinske Doktorgrad i Groeningen. (Med Rette gjør Mansa, Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. S. 341, opmærksom paa, at den i O. Wormii Epistolæ S. 478 nævnte Dr. Asverus maa være en anden Mand.) Alle disse Aar tilbragte han dog ikke i Udlandet, thi da det i hans Gravskrift siges, at han i 24 Aar praktiserede her i Landet, maa man vist med Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 354, deraf slutte, at han ned-

hannem. *D:* siiger, at Sønnen haffuer giiffuen Byskoppen ded for, som hand inted haffuer kundt y nogle dage Erkleere sig paa.

Ieg forstar, at kappelanen aff den tydske kyrcke ¹⁾ gaar bud ymellom Byspen och samme Person. Ded ma uerre vnderlig faat med den kompan, ty hand uyl inted tale med dem, som haffuer kendt ham tilforn. *Vale.* Rossenborg den 26 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommessen til hande.

279.

26. April 1643²⁾.

Til Frederik Günther.

Om Forsendelsen af Patenterne om Rostjenesten i Holsten og Skrivelserne til Kurfyrsterne og Martin Tanke. — *Geb. Ark.*

Dii Patenta den Rosdynst in holstein betreffende³⁾ Sollen ins klein zusammen geleget werden vndt von dem Buchbinder zusammen gepresset werden. Darbei mus Ein skreiiiben an H: key von Anefeldt sein, worcin im befohlen wüirdt diiselbe an den man zu bringen, uell⁴⁾ diis werck mit der Regiirung keiine gemeinschaft hatt⁵⁾.

satte sig her 1643. Under sine Udenlandsrejser var han ligesom Broderen Christian gaaet over til den katholske Tro, men senere vendte han tilbage til den lutherske Kirke (Nord. Tidsskr. f. Oldkynd. III, 341). Forudsat — hvad der formentlig er Grund til —, at det er ham, der tales om i Kongens Brev, synes den Formodning at ligge nær, at det netop er dennes hans Overgang fra den ene Kirkelære til den anden, der har været Anledning til hans Forhandlinger med Biskoppen i Sjællands Stift.

¹⁾ Rimeligvis M. Simon Hennings, † 1661 som Sognepræst i Bremen.

²⁾ Efter Frederik Günthers Paategning.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 324.

⁴⁾ Skal vel være: weil.

⁵⁾ Skrivelsen til Kaj Ahlefelt maa være udfærdiget før denne

Dii skreieben an dii Churfirften ¹⁾ vndt an *Tanchen* mussen heii selbiger Post fordt.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

280.

26. April 1643²⁾.

Til Frederik Günther.

Der skal skrives til Kejseren om at skaffe Kurfyrsten af Bajern hans forrige Pant for derved at bane Vej for en Udsoning mellem denne Kurfyrste og Pfalzgreven. — *Geh. Ark.*

Da soll Ein skreiben an den keysser gemacht werden, worein im zu wissen gethan wiirdt, das ich durch skreieben den Churfirften von Beieren Ersuchet habe, das Er sich kegen dem Phaldtzgraffuen In Etwas *Accommodiren* woldte, vndt Er sich in allem woll Erkleeret, wan im der keysser sein fohriges Phandt wiiderum Einreumen wolthe ³⁾. Weil nun solches Christlich, Byllig vndt Recht ist, Alss lebet man der hoffnung, der keysser wiirdt in dem fall sich woll zu Erkleeren wissen.

Befaling fra Kongen, thi Koncepten har Datum 21. April. Det hedder deri, at der sendes ham et trykt Patent, hvorved Ridderskabet opfordres til frivillig Rostjeneste, hvilket han skal sørge for bliver vedkommende bekjendt; thi medens almindelige Udskrivninger i Fyrstendømmerne foregaa gjennem Landkansleren, har Kongen denne Gang foretrukket at følge en anden Fremgangsmaade, „weil dieses von uns allein und ausserhalb der Regierung ausgelassen“ (Geh. Ark., Inländ. Conc.).

¹⁾ Jvfr. ovf. S. 324.

²⁾ Efter Frederik Günthers Paategning.

³⁾ Kurfyrst Maximilian af Bajern havde i en Skrivelse til Christian IV af 14. Januar 1643 udtalt sin Beredvillighed til at afstaa Pfalz og forhandle om Opgivelsen af Kurværdigheden, saafremt Kejseren vilde betale ham 13 Millioner for hans Omkostninger eller indtil denne Sums Betaling paa ny indrømme Øvreøstrig som Pant (Geh. Ark., Bajern Nr. 3). Kejser Ferdinand II havde 1619 pantsat Øvreøstrig til Kurfyrsten som Pant for de Omkostninger, denne paadrog sig ved at støtte

Dy post kan niit weck ¹⁾, Ehe diis skreiben vndt das ander, so Phylip Borneman befehlen ist zu machen, mit sich bekondt(!).

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

281.

30. April 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen sender ham et Svar til den svenske Regering an-gaaende Godserne i Meklenborg. Hamborgerne have gjennem Hertugen af Gottorp søgt Kongen om Tilgivelse. men ingen vil indestaa for Opfyldelsen af deres Løfter. Den franske Gesandt i Stockholm vil næppe kunne udrette noget i Osnabrück, da Ludvig XIII ligger for Døden. — *Geh. Ark.*

Hvad du skaldt *Replicere* pa ded, som Regeringen y Suerrig dig pa ded godtz y Meckelenborg giiffuit haffuer. ded haffuer du aff huosføiede *Memoriall* at Erfahre ²⁾.

Dii Hamborger angaendis, da haffuer dy wed hertugen aff holsten ladit besøge mig om *perdon* ³⁾, mens der wiil Ingen loffue for dem, att dy skal holde ded, dy loffuer mig.

Hvad ieg y den sag haffuer skreffuen dy samdtlige Churfirster tiil, ded fyndis herhuos. Den fransøssiske abge-sandter y Suerrig ⁴⁾ ma ga henad Ossnabrig, nar hand uyl, Mens ieg seer inted, hvad hand sammestedtz kan vdrette, aldenstund hans herre inted kan leffue sa lenge ⁵⁾, at friidtz-tractaterne angar.

Aff køben: Slott den 30 *Apri: Anno* 1643.

Christian.

ham i Kampen mod Bøhmerne, men 1628 havde Maximilian givet Afkald paa dette Pant mod at faa Øvrepfalz og de paa den højre Rhinbred liggende Dele af Nedrepfalz.

¹⁾ Her mangler et Verbum (reisen, ziehen ell. lign.).

²⁾ Instruxen for Peder Vibe var udstedt 28. April. Jvfr. ovfr. S. 298 f. og 307.

³⁾ Jvfr. Slange S. 1153.

⁴⁾ d'Avangour.

⁵⁾ Orig. har: legge.

282.

10. Maj 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Rigsadmiralen er endnu ikke kommen til Glückstadt. Der er Udsigt til Fred med Hamborg. Hertugen af Gottorp har været meget ivrig for at faa den arresterede hamborgske Syndikus Broderus Pauli frigiven. Spørgsmaal om Størrelsen af de til St. Anna rotunda støbte Metalpillér. Der skal indsamles Skovmærker og syltes Lilliekonvaller og Jordbær. Teglladen ved Frederiksborg skal igjen bringes i Virksomhed. Der skal skaffes en Stegevender, og en Genealogi skal undersøges. Om Kjøbet af en af Korfits Ulfeldts Brøders fynske Gaarde; om en Klejnsmed til Glückstadt; om Kejserens Naadesbevisninger mod Dr. Langermann. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Riigens *Admirall*¹⁾ Er Endnu inted hiid ankommen, och siinis ded icke heller at kunde skeep sa snart for dette stulle weer skiild.

Strax Epther myn ankomst da forløffuede ieg greff Pens, Chanseler²⁾ Rewendtlou och *D:* Stappel pa dii Ham: vnderdanige begiering at tale med derris *Deputerede* y Elmsshorn om ded, som den 14 *huius* her skal *concluderis*, som y afftes sig igen huos mig Indstillede och giiorde sadan *Relation*, at, safremt ded, som der til Elmsshorn loffuit Er, bliiffuer Eptherkommen, da wiil denne krieg med gudtz Hiieelp pa myn siide giiffue fleere penge End wagen netter.

Huilcket du skaldt lade Printzen forsta. H: aff Holstein Er wduldiger deroffuer En dii Ham: selffuer for den *Broderum paulj*, ieg haffuer y hullet³⁾. War dii Breffue,

¹⁾ Jørgen Vind var nylig bleven udnævnt hertil. 10. April 1643 aflagde han sin Ed (J. Brochmanns Ligpræd. over ham S. 36).

²⁾ Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.). Den Afskr., som ellers er fulgt, har: *Gen:*

³⁾ Den hamborgske Syndikus Broderus Pauli, om hvem se ovfr. S. 128 og 142, var i April Maaned bleven sendt tilligemed to af Byens Raadmænd til Hertugen af Gottorp for at forhandle med denne om Midler til at stille Kongen tilfreds. Paa deres Tilbagerejse blev Broderus Pauli anholdt af kongelige Ryttere og ført til Rendsborg, og der blev han, i hvem Kongen saa en af sine bestemtteste Modstandere i Hamborg, holdt fangen.

som hand mig for den kompans skiild skreffuit haffuer, och huad derpa suarit Er, triickt, da bleff dy uyst snarer opkøbdt, End om ded uaar tagen aff Bybelen.

Du skaldt, sa snart skee kan, lade mig uyde, huor lange, *item* huor tunge och tycke aff Methal dy Pyller Er, som der bleff støbdt y Helssingør til den nii kyrcke wde ued myn Haffue.

Du skaldt befahle, at dy pa Lehnen y Sieland lader y denne maniid plucke Een temmelig *quantitet* aff Skoumercke och legge dem hen at tørre. Naar *lyllium Conualium* och Iordberren kommer herfor, da skall der saldtis nogle krucker fuld deraff. Kruckerne ued slodtzfogeden pa køben: Rad tiil.

Du skaldt werre derom, at tegelladen ued fride: kan komme y Suang igen, pa ded at man kan faa nogen steen y forrad.

Der Er En Steguender bestyldt huos Cassper fyncke, om huilcken du skaldt lade Erfahre, huor neer den Er ferdig. Saframdt ieg nu den samme inted snart kan bekomme, da skal hand flii den tilstede. som hand tog udaff Bradtkøckenet pa Friderichsborrig¹⁾.

Den herhuos føiiede *genealogia* skall *Examineris* Imod den, som Sporman²⁾ y køben: befahliit er at bringe paa den *Statuam*, som skall oprættis³⁾.

Først ved Forliget i Slutningen af Maj kom han løs igjen (Borgmestre og Raad i Hamborg til Chr. Pentz og Ditlev Reventlov, 12. Maj. Geh. Ark., Overrets-Arkivet, Hamborg Nr. 4. Slange S. 1151 f.).

¹⁾ 15. April fik Kaspar Fincke Betaling af Sundtoldkisten for to Stegevendere til Kongen (Sundtold-Regnsk.).

²⁾ Mag. Peder Sporman, af skotsk Familie, f. 1608 i Helsingør, 1635 Professor i Historie ved Københavns Universitet, † 1661. (Se om ham især Vindingius. Regia academia Haun. S. 334 ff. Worm, Lex. over lærde Mænd II, 413. Kirkehist. Saml. 3. R. III, 678. Bruun, L. Holberg som Lærer i Historie S. 11 ff. 125 ff. 133.)

³⁾ I Acta Consistorii læses under 17. Jan. 1644: „Maa foræres den, som havde offereret Academiæ Kongens statuam eqvestrem afridset paa Pergament med Pennen, en Rosenobel, og ham

Du uest dig nocksom at Erindre, at du talede stackit siiden med mig om En Herregard. En aff dyne brødre uylle selge, Da, epherdi Ieg siiden inted uyder derom haffuer hørdt tale, Och mig *presenteris* En gaard y Fyn ¹⁾, Da skaldtu lade mig uyde, huad dyn Broders mening y dy made kan uere.

Meiisteren pa den store Smyddie ²⁾ talede mig tiil for En kleinsmid, som uylle sette siig neder heer y Byen, som inted findis heer, Huorfor du dig om samme person skaldt Erkundige, om hand Endnu Er y syn forrige meening, Och om hand haffuer myddel til at driiffue ded, som hand formeener at gøre ³⁾.

Naar Posten gar hiid, da skal hannem altiid medgiiffuis En Bempel med Brøyhan, som Er indsuøfft y Ett klede, saat hand inted ued, huad ded Er.

Dom dechanten y Ham: *D:* ⁴⁾ Langemand ⁵⁾ Er aff keysseren *Nobilitetit* och med En guldkede forehrit. Keeden haffuer hand *Acceperit* och *Nobilitatem Repudierit* ⁶⁾. Ded

dertil leveres Billedet igjen til at søge sin Profit videre dermed paa en anden Steds, efterdi man dog tilforn havde det samme trykt bedre.“ Staar denne Optegnelse i Forbindelse med det i Texten omtalte?

¹⁾ Maaske Rørbæk eller Østergaard, hvorom se nærmere det udat. Brev fra Juni 1643 og Brevet af 28. Novbr. 1643. Da paa den ene Side Korfits Ulfeldt havde flere Brødre, som 1643 vare i Live, og paa den anden Side Kongens Ord intet Vink give om, hvor denne Ulfeldts Gaard har ligget. er det meget vanskeligt at opstille nogen Formodning om, hvad Kongen sigter til. Kun som løs Gisning tør maaske fremsættes, at der kan være tænkt paa den fynske Gaard Hverringe, som Knud Ulfeldt til Hellerup havde tilgiftet sig; den ligger nemlig i Nærheden af Rørbæk og Østergaard.

²⁾ Hans Ulrik Svitser.

³⁾ Jvfr. Brevet af 28. Septbr. 1643, hvor der tales om en Smedesvend, som er antagen til at bo i Glückstadt. 8. Juni 1643 fik Hans Wulf, Smedesvend, 100 Rdl. paa Regnskab for Arbejde. han skulde udføre i Glückstadt (Rentemestr. Regnsk.).

⁴⁾ Saaledes Langobeks Afskr., medens den i Texten fulgte har: H:

⁵⁾ Jvfr. ovfr. S. 222.

⁶⁾ Langermann modtog denne Gave fra Kejseren som Anerkjend-

siinis deraff, at keysseren haffuer nu større liist til friid
End tilforn, *tempus omnia dabit. Vale.* Aff glyckxborg
den 10 *May Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

283.

14. Maj 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Flaaden endnu ikke er kommen til Elben, tro Ham-
borgerne at den er sejlet til England. Den følgende Dag skal
det vise sig, hvad Hamborgernes endelige Møning er, men de
synes ikke meget fredelig sindede. Englænderne i Hamborg have
faaet Lov af Kongen til at drage bort fra Byen, hvis det sker i
rette Tid. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Alting staar, Gud werre loffuit, heer wel, den aller-
høieste giiffue framdelis siin nade. Floden Er Endnu inted
ankommen, som *causerer*, at dy Hamborger *presumnerer*,
at den Er gangen *Recta* henad Engeland, fordi at Ieg nu
y wyndter giiorde greff Pens wiis, at Ieg uylle sende dy
geworben Riitter herfra tiil skiibs henad Engeland, huortil
hand skulle høre sig om skiib y Ham: och anden stedtz ¹⁾.

Huad nu derris Endelige meening Er, [ded]²⁾ Erfahrer
man med gudtz hielp y morgen. Ded lader siig Endnu
sleet anse pa derris siide, dy werber Riiter der y Byen.
Dy Engelender y Ham: haffuer begered paas aff mig at
ga henad Stade, Huorpa Er suaret, at huad der kan skee
y dag och y morgen, ded Seer ieg gerne, mens siiden Er
ded for siilde. *Vale.* Aff Glyckxborg den 14 *Maj Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

delse for den Iver, hvormed han som Christian IV's Agent
havde under Forhandlingerne i Hamborg arbejdet for Istand-
bringelsen af de egentlige Fredsunderhandlinger, der skulde
aabnes 1. Juli. Ogsaa den svenske Regering forærede ham
en Guldkjæde (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 313).

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 300.

²⁾ Det indklamrede Ord indsat efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).

284.

14. Maj 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ytrer sig om Provsten i Haderslevs Ansættelse ved Sorø Akademi. Biskoppen i Ribe kan faa et Kanonikat, men Præceptoren for den afdøde unge Hertug af Glücksborg fortjener ingen Udmærkelse. Hamburgs Erklæring ventes næste Dag. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, at den *Theologus* y Rostock kommer inted ¹⁾, Och at dy y hans sted gerne haffde Prouysten y Hadersleben ²⁾.

Sa endog samme mand Er pa ded sted wmystendis, da skal hand dog stille sig ind pa Soer, sa snart hand kan. Sadan folck Erre vnde at faa, som hand Er, Tii hand haffuer sat mig presterne y Hadersleff Lehn udi sadan *postur*, Som dii aldrig uar y Myn tiid.

Byskoppen aff Riibe kan Erlange ded *Canonicat*, du skriiffuer om, Naar breffuit derpa sendis hiid at vnder-skriffue ³⁾.

Att den unge herris aff Holsteins *præceptor*, som døde pa koldinghus ⁴⁾ skulle Nyde større Nade end andre, ded

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 230.

²⁾ Johan Reinboth, f. 1609 i Altenburg i Meissen, blev efter Tilendebringelsen af sine mange Studeringer, der ogsaa havde strakt sig til Kjøbenhavn, hvor han særlig sluttede sig til Jesper Brochmann, 1636 udnævnt til Provst i Flensborg. Tre Aar senere forflyttedes han til Haderslev Provsti, hvor han forblev, eftersom han ikke modtog Kaldelsen til Sorø, indtil 1645, da Hertugen af Gottorp gjorde ham til Superintendent over sin Del af Hertugdømmerne og til Provst i Gottorp og Husum. Han døde 1673. (Møller, Cimbria lit. II, 691 ff. Allen, Det danske Sprogs Hist. i Slesvig I, 94.)

³⁾ Hans Borchardsen, der døde 4. Jan. 1643, fik til Efterfølger paa Ribe Bispestol Sognepræsten ved Helliggejstes Kirke i Kjøbenhavn Erik Monrad, hvis Udnævnelse er af 13. Marts (Jydske Reg. X, 285). Der maa dog være kommet noget i Vejen for Udførelsen af Kongens Tilsagn, thi først 17. Febr. 1648 fik han Brev paa et Kannikedømme i Ribe Kapitel (Jydske Reg. X, 511).

⁴⁾ Om Hertug Hans af Glücksborg, der døde i Decbr. 1640, se

meriterer hand inted, ty hand Er en hofferdig Essel Och waar mere y letferdig selskab, End hand war dersom hand burde at werre.

Wy foruendter y dag dy Hamborger och ma Eruardte derris *Resolution* y Morgen.

Vale. Aff glyckxborg den 14 *Maj Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tyl hande.

285.

21. Maj 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen underretter ham om det heldige Udfald af Forehavendet mod Hamborg og mener, at dette i Forbindelse med

forrige Bind S. 294. Hans Præceptor havde fra Febr. 1635 været Hans (eller Johan) Berntsen Meier (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 188). Denne Mand, en Søn af den i det foregaaende (S. 230) nævnte Bernt Meier, var født i Begyndelsen af Aarhundredet i Haderslev, hvor Faderen dengang var Rektor. Efter at have fuldendt sine Studier i Udlandet — 1630 var han i Leyden —, samtidig med at han skal have været Hovmester for Christian IV's Søn Ulrik, blev han senere, som bemærket, Lærer for Hertug Hans. 1640 ell. 41 blev han Rektor i Ribe, 1643 tog han Magistergraden i Kjøbenhavn (han kreeredes 15. Maj, altsaa Dageu efter at Kongens Brev er skrevet); men Skolelivet tiltalte ham ikke, og 1647 afskedigedes han fra sit Rektorat, som han forinden paa egen Haand havde forladt, efter Sigende paa Grund af en ulykkelig Kjærlighed. I nogle Aar privatiserede han nu, indtil han 1650 paa ny maatte tage Skolegjerningen op, denne Gang som Konrektor i Bordesholm; og her blev han til sin Død, en halv Snes Aar senere. Han var en anset latinsk Digter, endogsaa poeta laureatus. (Moller, Cimbria lit. I, 400. Worm, Lex. over lærde Mænd II, 34. Kinch, Ribe Bys Hist. 1536—1660 S. 461 f. Ny kirkehist. Saml. IV, 163. Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 142. Personalhist. Tidsskr. II, 119. IV, 57.)

Kongen af Frankrigs Død vil indvirke nedstemmende paa Axel Oxenstjerna. — *Geh. Ark.*

Eptherat Ieg, gud uerre loffuit, war wel hiid ankommen, da war wynden y Nogle dage myn flaade *contrari*, saad dy Hamborger waar fuld och fast y den mening, at den waar henad Engeland, Indtil dy sa den ligge pa Elffuen heer for festingen, Huorudoffuer derris *consilia* mechtig bleff *Althererit*,

Saad dii *contanterede* mig med En anseendtlige Summa penning Och *depreccerede* ded, skeed war, Och Erkende mig for derris Rette Herre, lod tollen sta, som den Staar, Och bekende sig ingen høyhed at haffue paa Elffuen ¹⁾.

Huilckit alsammen uden thuiffuel uyl werre Et gadt koplaster til Chanseler Oxensterns Podageriske fødder, Isønderlighed Naar hand derhuos Erfahrer konningen aff franckerigis dødelige affgang ²⁾.

Glyckxborg den 21 *Maj Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe. .

286.

27. Maj 1643.

Til Peder Vibe.

Om Forholdet til Sverig med Hensyn til Sundtolden, Tolden ved Ruden, Fredsforhandlingerne, Forliget med Hamborg og de meklenborgske Godser. — *Geh. Ark.*

Aff dyn syste skriiffuelse haffuer Ieg fornommen allehande kuyuter, som dy Suenske stycker y hoffuedit angaendis myn *Armatuur*, Och forundrer ieg mig storligen, At dy gode herrer fortryder ded sa høiueligen, at man

¹⁾ Hamborg maatte som bekjendt forpligte sig til at betale Kongen 280,000 Rdl. Afbigtsbrevet er dat. 25. Maj og findes trykt bl. a. hos Slange S. 1154 f.

²⁾ Ludvig XIII døde 4. Maj (gl. St.) 1643.

seer nu nogit flitiger købmenden pa henderne y Sundit End før, Der dy dog med sandhed inted kan siige, At derudi nogit skeer, som løbber ymod ded oprettede friidtzfordrag, som Riigerne ymellom oprettit Er, Tii om man gjorde ded ringeste derymod, da glemde dy uel inted at trenge pa Ett mode paa grendsen, som dy før giordt haffuer y Ringer sager, En ded kan werre.

Ded, som tagis aff skyben ued Ruden, ded er inted Niit, Och er dy gode herrer bekendt, at ieg sliigdt haffuer giordt strax y begindelsen aff den keysserlige krieg och ded *continuerit* immer fordt och fordt siiden den oprettede Lybske fordrag Indtil denne dag¹⁾. Huad *intention* konning gystaf Salig haffuer førdt krieggen y tysland, ded uyl komme for En dag, Nar friidtz *tractater[n]e* far derris fremgang. Ded konnigrige danmark kan ingen gode haffue aff friidtz fordragit med ded Romske Riige, Mens stor skade, Om dii Suenske skulle Erlange sadan friid, som dem kam tilpass.

At Drosten y Suerrig²⁾ gerne skulle see En god tilstand ymellom mig och dy Ham., ded staar mig inted An, Aldenstund *Saluius* gyck til sengs, Dentyd hand Erfohr, at ieg uar *Accorderit* med Ham:³⁾.

Om ded Meckelborske godt[z], som Ieg haffuer y pandt, gørris Ingen wyder *discurs* fornøden, Tii Ieg haffuer ded numer *in possessione* Och achter sleet inted wiider at fihre dii suenske derfor.

Dy gode herrer y Suerrig tør inted tencke, at dy vndersather, som ligger under dy lehn, som pandtsat Er, skal herepther *contribuere* tyl derris krieg, Huorom herhuos

¹⁾ Om Tolden ved Ruden, som Kongen havde begyndt at opkræve under Kriegen med Kejseren og senere var vedbleven med at hæve, se Fridericia, anf. Skr. I, 121. Hvad Sverig særlig klagede over i Foraaret 1643, var imidlertid, at der krævedes Told af Varer tilhørende den svenske Krone. som førtes fra Sverig til Tydskland (anf. Skr. II, 287 f.).

²⁾ Per Brahe.

³⁾ Om den svenske Regerings og *Salvius's* Stilling til det hamburgske Spørgsmaal se Fridericia, anf. Skr. II, 324. 355.

fyndis En skriiffuelse tiil Dronningen, huorpa du skaldt trenge om Suar¹⁾. Glyckxborg den 27 Maj Anno 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wybe.

287.

28. Maj 1643.

Til Peder Vibe.

Han skal lade den svenske Regering vide, at hvis den ikke trækker Garnisonen bort fra Osnabrück, vil Kongen ikke sende Gesandter derhen. Den franske Gesandt Saint Romain ventes til Glückstadt. — *Gch. Ark*

Epthersom ieg denne tyme Erfahrer aff dumdekanten Langeman, at der Er kommen tyding an tiil Hamborg, At den Suenske *garnison* y Ossnabriig inted uyl Epther der²⁾ tiilsaun kuytere samme Pladtz, Mens Eptherdi hand inted skriffuer, huad for *discurs* hand haffuer haft med *Saluo* derom, Da kan Ieg derudi inted uyst *statuere*, Mens haffuer uyllit dig ued denne Post dette lade wyde, Paded du kandt lade Regeringen wyde. at sliigdt mig inted behager, Och skall uerre wiis pa, at myne gesandter inted kommer diid, wansiit Ieg allerede haffuer ladt bestylle lossomendter tiil dem och pa myn omkostning laadt flii den (!) igen, at folck kan uerre derudi³⁾. *M: Syndtro-mein* kommer hiid y denne wgge pa Enkedronningen och den wnge konning i franckerigis wegne, Saat ieg inted thuiffuel, at Naar hand ankommer, da uyl Ieg Nocksom Erfahre, forledis (!) alting fatt Er *A parte Suetie*, Som dig med første Post skall bliiffue *communicerit*.

Glyckxborg den 28 Maj Anno 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

¹⁾ Kongens Brev til Dronningen er dateret 25. Maj. Jvfr. ovfr. S. 298 f.

²⁾ o: deres.

³⁾ Jvfr. Brevet Nr. 290.

288.

30. Maj (?) 1643¹⁾.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Klæder til Hoffolket i Anledning af Hertug Frederiks Bryllup. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Ephtherdi myn Søn Erdtziiskoppen aff Brehmens By-lager, om gud wiil, skal Staa Endten nogit for eller Ephther S: Myckelsdag, Och mit Folck ymod samme tiid uyl kleedis, da skaldtu lade mig wyde, huoruydt man kan Na med ded Røde och gule tøy, som Er giiorde y Børnehussit, Endten ded kan naa til Drauanter. Musikandter Eller Trommeter, Och om ded inted kan naa tiil, da skaldtu lade mig uyde, om nogen aff uorre købmend uyll leffuere saa megit Rødt fløiuel och guldt Atlask eller Damask, som behoff gørris, ymod samme tiid.

Antallit aff dem, som bleff kleed til Printzens By-lager²⁾, fyndis uden thuiffuel pa Renteriet eller huos M: Ernst³⁾. Dog bliffuer dy y mynder antal tiil dette End til Printzens Bylager. *Galuner* och knypling formeener Ieg at uerre sa mange forhanden aff ded *confiscerede* godtz, som Behoff gørris. *Vale.*

Datum ut in prioribus.

Christian.

Udskrift: [*Postscriptum*]⁴⁾ Riigens Hoffmeister til hande.

289.

Juni-August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal gjøres Kister til Grev Valdemar Christians Tøj. —

¹⁾ I Følge Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har Korfits Ulfeldt paa-
tegnet Brevet: 30. Maj; heraf kan dog ikke ses, om det er
Datum for Udfærdigelsen eller for Modtagelsen.

²⁾ Se Kongens Fortegnelse af 30. Maj 1634 i Brevene 1632—35
S. 266 ff. Jvfr. Brevet af 8. Juni 1643.

³⁾ Hofskrædderen Ernst Møller.

⁴⁾ Det Indklamrede efter Langebeks Afskr.

Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.

Ded uyl haffuis y Acht, att der bliiffuer giordt kyster y tyde tyl Greff waldemar Christians Tøy y tyde, ty der er endnu ingen giordt tyl hans tøy.

Udskrift: Hoffmeisteren tiill Hande

290.

3. Juni 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har givet Ordre i Anledning af den norske Statholders og Kanslers Erklæring. Der skal gjøres Taksigelse i Kirkerne, fordi Hamborg er faldet til Føje. En Hest skal overlades den svenske Enkedronning, og en Sadel skal gjøres til hende. Baade Kejseren og Frankrig ønske Fred, men med Salvius har Kongen haft heftige Forhandlinger om den svenske Garnison i Petersburg. — *Geh. Ark.*

Huos den syste Post bekam ieg dyn skriiffuelse med Stadtholderen y Norrie och Chanseleren Bielckis Erkleering om allehande fornødenhed der y Riigit forstanden (!) Och dennom derpa, Eptherat ieg alting ygennem siiet haffuer, Skriifftlig Order (!) ¹⁾.

Herhuos fyndis befahling til Byspen y Siieland, Skaane

¹⁾ Under 13. Oktbr. 1642 havde Kongen paalagt Statholderen Hannibal Sehested og Kansleren Jens Bjelke at afgive Betænkning om, hvorledes Bønderne i Norge delvis eller ganske kunde befries for Skydsfærd og give Ægtpenge i Stedet for Ægt, samt om Vejenes Forbedring og Anordning af Postbude mellem Christiania og Kjøbenhavn. Denne Erklæring afgave de samtidig med, at de oversendte Andragender og Forslag fra den norske Adel, der var samlet i Christiania i April 1643. I sit Brev til Hannibal Sehested af 1. Juni erklærer Kongen sig tilfreds med hin Betænkning om Skydsfærden og ønsker den bragt i Udførelse, ligesom han ogsaa ytrer sig om Adelenes Forslag angaaende Rostjenesten og Trælastpriserne. (Se nærmere herom Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 348 ff. Norske Rigsregistr. VIII, 227. 283.) Jvfr. Brevet af 21. Novbr. 1643.

och dy Norske stychter ¹⁾ Om tacksiiigelse att gørere tyl wor herre, fordi at hand sa Nadeligen haffuer *disponerit* dy Ham: derhen, at dy sig haffuer betenckt och giordt ded, dy skyldig waar. At ansette fleere bededage End dem, uy haffuer, ded seer Ieg inted huortil, Mens ded er mere fornøden at holde styfft offuer dem, uy haffuer, At dy uel anuendis. Den ganger, som Enckedronningen aff Suerrig begerer, den skall hun bekomme, sa snart hun er ferdig at Segle ²⁾. Du skaldt tale med Hoffmeisteren, at hand lader gørere En sadel med dessen tilbehør tiil Enckedronningens behoff. *M: sintromein* er heer Och gør god forhabning tiil friid, hurpa Ieg inted thuiffler, aldenstund keysseren och fransossen Numer haffuer wyllie dertil.

Ieg haffuer hafft sadan optøger med *Saluio* om *garnisonen* y Petersburg ³⁾, at ded er inted at troe, dog habis Ieg, att hand lader sig siige. Dentid hand sa, at hans mening inted kunde ga, da begerede hand, at gustaff gustaffsøn ⁴⁾ med hans dagelige tiener motte bliiffue deroppe.

D: Langerman Er nu derhen ⁵⁾ at flii lossomendt til for myne gesandter.

Vale. Aff Rossenborg ⁶⁾ den 3 *Iunij* Anno 1643.

Christian.

¹⁾ I Følge Sjøell. Tegn. XXVIII, 56 er Kongebrevet (af 1. Juni) rettet til alle Bisperne i Danmark og Norge. Befalingen gaar ud paa, at Taksiiigelsen skal ske hver Prædikedag efter endt Prædiken i et Fjerdingsaar.

²⁾ I Juli 1643 overførtes Enkedronningen paa et dansk Skib til Preussen. Jvfr. Brevet af 29. Juni 1643.

³⁾ Slottet Petersburg ved Osnabrück holdtes besat af de Svenske. De maatte dog endelig i Juli drage Besætningen bort (Slange S. 1161 f. Lackmann, Einleit. zur Schleswig-Holstein. Hist. VII, 320 ff.).

⁴⁾ Gustaf Gustafsson, senere Greve af Wasaborg, en uægte Son af Gustaf Adolf, f. 1616 † 1653, var siden 1634 postuleret Administrator for Stiftet Osnabrück (Biogr. Lex. öfver namnkun. svenska män XX, 92 ff. Anrep, Svenska adelns ättar-taflor IV, 556).

⁵⁾ I Osnabrück.

⁶⁾ Kongen har skrevet fejl; uden Tvivl menes der Glücksborg.

Den 10 *Iulij* er dagen ansat y kolding til at fo[r]lengne *unions* hielpen¹⁾.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissen til hande.

291.

8. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Klæder til Hoffet i Anledning af Hertug Frederiks Bryllup og om Indkjøb af Safirer til Grev Valdemar Christians russiske Brud. Kurfyrsten og Kurfyrstinden af Bajerns Portræter skulle sendes til Kongen; der skal gjøres Vindueskarme til Hørsholm; en Stenpille skal føres til Haderslev; de anholdte Skibe skulle enten konfiskeres eller løslades; en Brudegave skal gives den svenske Enkedronnings Kammerpige. — *Geh. Ark.*

Ephtherdi myne gesandter²⁾ Nu Erre henad Hannoffuer Och werber Om ded frøcken, som myn Søn Hertug frederich skal haffue³⁾, Och Brylluppiit uden thuiiffuel bliiffuer berammit at Sta heer Imellom den 24 *Sep:* och *S:* Mychaelis dag førstkommende⁴⁾, Och brudden med hinders *commitat* inted kan komme hiid tiil landtz uden stor bekostning pa

¹⁾ 8. Juni udgik Kongebreve til Christen Thomesen Sehested, Just Høg, Anders Bilde og Gregers Krabbe, at de skulde møde i Kolding 10. Juli for sammen med Hertugen af Gottorps Af-sendinge at forhandle om Unionens Forlængelse, og 5. Juli fik hele Raadet Brev om at møde i Kolding 10. Juli (Sjæll. Tegn. XXVIII, 58. 61). Forhandlingerne i Kolding førte hurtig til et Resultat, idet allerede 11. Juli Unionen mellem Kongeriget og Hertugdømmerne fornyedes paa 5 Aar (Staatsbürg. Mag. IX, 514. Ratjen, Verzeichn. der Handschriften der Kieler Universitätsbibl. I, 252).

²⁾ Nemlig Ditlev Reventlov paa Kongens og den bremenske Landdrost Kaspar Schult paa Hertug Frederiks Vegne (Slange S. 1158. Danske Mag. IV, 137). Instruxen for dem udfærdigedes 8. Juni (Geh. Ark., Brunsvig-Lyneborg Nr. 60).

³⁾ Det maa dog erindres, at Forlovelsen mellem Hertug Frederik og Sophie Amalie allerede havde fundet Sted i Marts 1640, se forrige Bind S. 278.

⁴⁾ Brylluppet stod 18. Oktbr.

begge siider, Mens ma gaa tiil wandtz fraa Harborg hiid med myne galeiier, Huorfor folckit, som dertil brugis skal, uyl kleedis Røde och gule. Om der findis nu Raad til sliigdt kleede pa kammerit, ded skaldtu lade mig uylde, Paded ieg ded y Hamborg kan bestille, om ded inted y køben: Er att bekomme. Och ephtherdi tyden kommer oss flux y henderne, at man haffuer *Marselium*¹⁾ at foruente tilbage igen aff Riisland, Och greffuens Reiiisse derepther, sa snart skee kan, uyl anordnis,

Tiil huilcken der uyl y tyde tenckis pa dem, som icke allene pa myne uegne følger greffuen och haffuer y acht, at ded, som loffuit er, ded ochsa Eptherkommis, *item* uerre huos bylagerit, naar ded skall anstellis,

Da Eptherdi sliigdt uden *present* tiil Brudden²⁾ inted kan forrettis, Och Saphiirer offuer andre Steene *estimieris* der y landit, Och y danmarck pa wnderskedtlige steeder fiindis Saphiirer, Huorfor du skaldt uerre derom at Erphare, om man for penge kan bekomme nogen³⁾. Att *contentere* dem, som haffuer dem, Epther derris *contento*, ded Er⁴⁾ mehre end biilligdt. Och Eptherdi ieg haffuer Endnu selffuer En hab sma Saphiirer y Ett aff skaben y ded Røde kammer, som Ieg uylle haffue hiid, Da sender Ieg dig herhuos Nøggelen tyl samme kammer, Eptherdi ieg formener, at den forrige numer Er pa Reiiissen herud igen.

Du skaldt lade mig uylde, huad køb der Er y Sundit pa Riinsk och f.ans uyn.

Beiierfirstens och hans gemahls konterfeii henger y myt kammer paa Rossenborg, som skall indpackis och hiid sendis.

Der skal gørris Nii wyndueskarmer tyl Stenhussiit paa Hiirsholm.

Der ligger En Stenpiiller strax udenfor wrthehaffuen tiil frederigsborg, som skal derfra føris henad køben:, pa-

¹⁾ Residenten i Moskau Peter Marselis.

²⁾ Prinsesse Irene.

³⁾ Jvfr. Brevet af 19. Juni 1643.

⁴⁾ Her mangler vistnok Ordet: ikke.

ded Ieg densamme derfra tiil wandtz kan faa henad Hadersleff, huor den skal staa pa Briinden der pa Pladtzen.

Rettt som Ieg uar ferdig med dette breff och uylle haffue tilstillit greff woldemar Christians kaarl ded tyl, som greffuen sender ind y Rygit, Daa kam denne breffuisserr fraa køben: med dyn skriiffuelse, Huo[r]pa Ieg dig inted forholder, at aff den her Indlagde *designation* Erfahrer du myn mening om dem, som skal haffue Ehrekleeder.

At ded Lybske skiib, som Nyckel kock haffde y *Arrest*, dentid Ieg drog fra køben:, Er kommen løss, ded er inted sa wnderligdt, mens at Nyckel giick frii, ded forundrer Ieg mig offuer¹⁾. Du faar at werre derom, at dy andre, som ligger y *Arrest*, Endten *confischeris* eller ladiis løss. *Vale*. Aff Glyckxborg Den 8 *Iunij Anno* 1643.

Christian.

Eptherdi Ieg er beden til Bryllup tiil Enckedronningens kammerpigis Bryllup, da skaldtu gørrer den anordning, at naar hinder skal giiffuis gaffuer, at da en paa myne uegne *presenterer* hinder ty Rossonobell²⁾.

*D:*³⁾ *fabritius* } Skal kleedis y suardt blommit
Fodermarskalcken⁴⁾ . . } fløiiel med suardt kapper besat

¹⁾ v. Cracaus Sekretær omtaler i et Brev til sin Herre af 31. Maj en i Sundet anholdt Skipper, som var fragtet af en Lybækker; denne havde givet en Mand i Helsingør Ordre til at udstøde nye Certifikater for ham, og Skipperen var saaledes uskyldig (Rigsark. i Haag). Under 25. Maj havde Korfits Ulfeldt faaet Brev om at hjælpe nogle Lybekkere, hvis Skibe og Gods vare beslaglagte af Nikkel Kock, til deres Ret (Sjæll. Tegn. XXVIII, 36).

²⁾ Denne Udgift synes ikke at forekomme i Rentemestr. Røgnsk. 1643–44. Derimod ser man af dette, at den svenske Enkedronnings Kammertjener Nils Olufsen 8. Juni fik 50 Rdl. til adskillige Smaaandkjøb til sit Bryllup.

³⁾ Det følgende er skrevet paa en løs Seddel.

⁴⁾ Baltser Gertz beklædte denne Stilling siden 1638 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 159. Dsk. Mag. V, 205).

Capelmeisteren ¹⁾ } omkring med En guld galun och
 kammerskriffueren ²⁾ . . } ellers udstafferit, som brugeligdt
 kammertieneren ³⁾ . . . } Er.
M: Salomon ⁴⁾ } *Archlimeisteren* her pa Stedditt
 lyffkarlen } och *M: Iens* ⁶⁾, som Er huoswldrich
Apoteckeren ⁵⁾ } Christian skall regnis med y ded tall.

Sex Eddelknaber med thuende lakeyer skal kleedis med thuende klenninger, Som dy fick, som bleff kleed til Printzens Bylager.

Køckenskriffueren . . . } Skal kleedis y Røde fløiis
 thuende wiinskencke . . } Buxer och gule atlaskiis och
 Sølfuerpappen ⁷⁾ . . . } damaskiis trøiier med Røde kap-
 thuende Mundkocke . . } per besat med En snor aff guld
 30 drauandter } och sølff. Huilckit Røde fløiis
 13 trommeter med Pu- } och kleede med den atlask och
 ckenslageren } dammask, som kommer til trøii-
 erne, ded Er bestiildt huos En købmand y Ham., som
 loffuer at skaffe ded.

¹⁾ En Kapelmester havde Kongen ikke paa denne Tid; der menes Vicekapelmesteren, Jakob Ørn.

²⁾ Johan Thomesen var i Maj 1641 bleven Henrik Müllers Eftermand som Kammerskriver (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 203. Dsk. Mag. V, 211).

³⁾ Joachim Irgens.

⁴⁾ Salomon Gutfeldt, Kongens Livbarber.

⁵⁾ Hofapotheker var Samuel Meier bleven 1639. Han var født i Husum 1609 og døde 1658 i Kjøbenhavn. Han var Broder til den bekjendte Kaarttegner Johan Meier og Fader til den ligeledes bekjendte Gehejmeraad Henning Meiercrone (Archiv f. Pharmaci og Chemi XVII, 257. 260. XIX, 148 f. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I. 425. 427. 571. 573. Dsk. Mag. V, 212. Mansa, Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Hist. S. 451. Danske Saml 2. R. I, 344. Grundtvig, Meddelelser 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 483. III, 201 f. 249 f. 322 f. 325 ff. 354. 483. VI. 309. Burman Becker, En Borger i Odense i det 17. Aarh., Kbh. 1880, S. 5. Personalhist. Tidsskr. I, 204)

⁶⁾ Jens Dolmer, se ovfr. S. 24.

⁷⁾ Diderik Ditlevsen Bruus havde ved Paasketid 1642 faaet Ansættelse som Sølvpop (Rentemestr. Regnsk.).

Mussikanterne, Store och sma, kan Nocksom kleedis y ded Røde och gule kaffa, som er giordt y Børnehussit. Kleedit tyl kapperne til dem kan best købis y Ham:, ty om dy y køben: skøndt tager ded an at leffue[re] ded, daa skal dy dog haffue ded fraa Ham:

Bageren, thuende Meiistersuend y køckenit, *item* fihre Store dreng med keldersuenden y spyssekelderen med herremendens dugsuend och dugsuenden y Borgestuen skall kleedis y Rødt kleede, bebremmit med gule Snorer.

Myn fyrbøder skall gørris En klenning sa god, som den slettyste klenning Er, som Eddelknaberne faar.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

292.

11. Juni 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Der skal gjøres Lysestager og Sengepotter af Messing samt Stænger af Jern. Henning Valkendorf skal have sine Udlæg til Bygningen paa Taasing godtgjorte. Underhandlingerne i Osnabrück tegne vel; der skal tænkes paa Midler til at underholde Gesandter der. — *Gch. Ark.*

Eptherdi ieg star y thuiffuel, om ieg y min siste skriffuelse yblandt andit haffuer befahliid, at der skulle gørris 100 par messings Lysestader och 40 sengipotter aff slagen messing, Huorfor, saframdt ded er aff mig glemdt, da skal dy endnu bestillis, Och om der fattis messing dertil, da skaldtu dertill forbruge sa megit, som fornøden Er, aff den messing, som er y den pyller, som endnu inted er opsaat, Tii ieg er inted tyl siindtz at bruge nogen aff dy pyller, som der hiemme støbdt Er¹⁾, Aldenstund her findis sa mange ferdig och uel fliied, som man behøffuer. Och skal den

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 338.

pyller aff kobber, som siist bleff støbdt, forbrugis y gedhussit tiil anden fornødenhed.

Meiisteren pa hammermøllen ¹⁾ skal tilholdis at gørrer Elleffue Iern Stenger, fyordten allen lang, sa tycke aff Iern och y alle made sadan, som den er, som fyndis y den pyller, som staar offuerende.

Henning walckendorp haffuer giirdt anfoddering om penge, som hand haffuer forskudt tiil bigningen pa tassing ²⁾, Och her falder dageligen stor udgiift, Da Er hand foruyt tiil dig, Huorfor du skaldt handle med hannem, ded beste du kandt, at hand kand bliiffue *Contenterit*.

Tractaterne tiil Osnabriig lader siig Endomstund uel an, *Saluius* Er megit Smydiger, End hand pleier at werre. Der uyl tenckis y tyde pa penge tiil at holde myne abgesandter med tiil Osnabriigge, Aldenstund myn leilighed inted Er att forstrecke pengen och y lang tyd myste dem.

Vale. Glyckxborg den 11 *Iunij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

293.

18. Juni 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med Gangen i den hamborgske Strid, men tvivler om, at den vil behage de Svenske og andre Ligesindede. Han tror, at Sverig vil gjøre alt for at forhindre Fredsunderhandlingerne i Osnabrück, og han forsvarer Fremgangsmaaden i Sundet med Visiteren og Konfiskeren. — *Geb. Ark.*

Ded Star, gud uerre loffuit, Heer uel tiil, Den Allerhøieste hi[e]lpppe framybeder. Dii Hamborger kommer den 25 *Huius* til Itzehou der at affhandle ded, som ded huss

¹⁾ Adam Mussel.

²⁾ Valdemars Slot. Hans Ahnemøllers Besigtigelse af Slottet, dat. 18. Aug. 1643, findes i Afskrift i *Geb. Ark.*, Topogr. Saml., Nyborg Nr. 54.

Holsten och dennom kan uerre ymellom. Gud giiffue, hurledis ded uyl behage dy Suenske och andre, som vnder mig lydît gadt.

Ded lacker nu flux ymod tyden, at friidtz *tractaterne* tiil Ossnabriig skal anga, Och Er ingen thuiffuel pa, At kan dy Suenske forhindre samme *tractater*, da gør dy derris beste. Med ded, dy giiffuer for om den Skarppe *Visiteren* y Sundit, kommer dy ingenstedtz med, Tii der *confischeris* inted, wden at derpa først er gangen dom, Och huem der haffuer siig offuer dommen at besuerge, hannem staar ded friid for at *Appellere* for mig och Riigens Raad, Saat mig forlengis Epthet at Erfahre yndholden aff dronningens breff om samme leilighed.

Glyckxborg den 18 *Iunij* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wybe.

294.

19. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om Klæderne til 100 Baadsmænd. Kongen ønsker ikke flere Safirer end dem, han har. Hertug Frederiks Vogn skal prydes med et Gyldenstykke. Den svenske Regerings Brev til det danske Rigsraad skal besvares af de tilstedeværende Rigsraader. Skibet den store Lykkepotte bør istandsættes. Kongen vil have forskjellige Ting over til sig i Glückstadt: Sølvbordtøj, et Fløjelstæppe, Duge, Servietter, Lys m. m. Om Grev Valdemar Christians Følge til Rusland og om Udtagelsen af Rosenobler af Helsingørs Toldkiste. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriiffuelse, *daterit* den 14 *Huius*, er mig y dag tilhande kommen, hurpa ieg dig inted forholder, at dy 100 Badtzmend, som skal kledis, dy skal kledis y Røde troiiier och buxer, besat med Et streeg guld klede eller Snorer.

Dy Saphiirer med dy Demandter och gulliit med ded halssband haffuer ieg Emphanen, och skytter ieg ynted om

andre Saphiirer end dem, ieg haffuer, ty ieg kan faa nock aff dem i Ham: Ded gyldenstyck, som fyndis y ded røde kammer, skal tagis derud och forbrugis tiil H: frederigs wogen, som gørris tiil frede:

Regeringen y Suerrigs breff tiil dy danske Raad skal abnis och derpa aff dem, som ued handen Erre, igien suarris, ti ieg er uys pa, at dy med sandhed inted kan sige, nogit at uerre skeed, som kunde løbe ymod fordragit¹⁾.

Den store lyckepodt *meriterer* nock at flii igen, ty ieg troer inted, at den kan fattis megiiit. Denne breffuiss er afferdigit at hendte nogit Sylbergeskir, som hand haffuer y foruaring pa køben: Slott, huorfor du skaldt uerre hannem behiuelppelig at bekomme ded, som hand der tiil haffuer fornøden.

Der findis huos fogeden pa køben: slott Et langdt, uiit fløiiels tappet offuer bordiit uden Riigstick²⁾, som denne breffuiss skal tilstilles med thuende aff dy beste tappether offuer bordit med Riigstyck, der fyndes pa køben:

Hannem skal ochsa tiilstillis dugge och Bylegger³⁾ som fyndes y ded kammer ued kyrcken.

I dette herhuosføiiede breff tiil *Adam Berg* pa frede: befahlis hannem att sende vnderskedlig tøy hiid, huilcket wel yndpacket med En Regiister der pa skal tylstyllis denne breffuysser y Roskiild, naar hand drager tilbage Igen.

Der fyndis allehande y kelderer pa køben: Slott, som,

¹⁾ I den svenske Regerings Skrivelse til det danske Rigsraad af 3. Juni førtes Klage over Fremgangsmaaden i Sundet. Svaret, der udfærdigedes af de i Kjøbenhavn værende Rigsraader, Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested, 1. Juli, gik ud paa at tilbagevise Ankerne og paatale de falske svenske Certifikater (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 356 f.).

²⁾ o: et Bordtæppe, hvortil der ikke hørte et tilsvarende Stykke Tøj, der skulde tjene som Rygstykke paa Bænken (Lund, Danmarks og Norges Hist. i Slutn. af 16. Aarh. I, 2, 281).

³⁾ Bilægge, Serviet (Kalkar, Ordbog I, 202; jvfr. forrige Bind S. 56).

os her fattis, Epthersom huossføiede Seddel vduysser, Som skal sendis hiid. Der uyl gørris En temmelig kuantytet aff Stageliis och andre wox lys, *Item* Tellelys, som wiil wel foruaris och y foder Indpackit framskyckis.

Ieg skreff dig siist tiil ¹⁾, at man y tyde skulle tencke pa dem, som skal følge Greff woldemar Christian ind y Muskou. Aff Raadet faar H: Oluff Passberg deran, Gud giiffue, huem den anden bliiffuer ²⁾.

En dychtig Marskalck uyl med pa reiissen ³⁾, Tii kommer alle dy wnge *Monsørs* sammen, som Greffuen begerer med, da bliiffuer der Ett mechtig selskab sanckit, som uel behøffuer En god *Directorem*.

Ieg sender dig her huos Nøggelen tiil dy Nøggel, som lucker tolkysten y Helsingør op, tyl den Ende at du skaldt tage saa mange Rossenobel derud, som ded Riinske guld, der fyndis y Rundelen pa køben: Slott, kan med forsettis tiil Cronguld. Pengene skal tellis och y fyeringer indpackit settis op pa Slottit. *Vale*. Glyckxborg den 19 *Iunij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

295.

21. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Indkjøb af Vin. Kongen haaber snart at blive af med den svenske Enkedronning. Den følgende Dag skal der holdes et Møde i Itzeho mellem Kongens og Hertugen af Gottorps Raader paa den ene Side og hamborgske Udsendinge paa den anden. Stemningen i Sverig er ikke Kongen gunstig og vil næppe blive

¹⁾ Se ovfr. S. 350 (ikke Kongens sidste Brev til Korfits Ulfeldt).

²⁾ Det blev Sten Bilde til Kjærsgaard. Brevene til ham og Oluf Parsberg udgik 14. Juli (Norske Rigsregistr. VIII, 286).

³⁾ Af et Brev til Hofmarskalken Knud Ulfeldt af 17. Juli (Sjøll. Tegn. XXVIII, 63) fremgaar det, at Lavrits Ulfeldt (til Harriidslevgaard, en Broder til Korfits U.) blev forordnet til Valdemar Christians Marskalk.

bedre. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Den ene Skreddersuend, som Ieg best haffuer kund myste, den sendis nu fram med dette breff. Wiinen be-treffende, da skal aff Rinsk uyn købis 100 Ammer och leggis y kelderen pa københaffuens Slott Och sa megit Frans uyn, som *ordinari* pleiier at indkøbis til Hoffholdingen. Her haffuer ieg købdt 120 Ammer Riinsk wiin, Ammen for 30 daler, och 150 Ammer Fransk wyn, Ammen for 16 daler, Huormed ieg habis at komme til med, aldenstund Ieg haffuer endnu selffuer 230 Ammer Riinsk wyn y Forrad. Maluesiir och anden Spansk wiin wyl fattis heer.

Peder wybis breff, som mig y gar kam til hande, formeldte, at pengen, som Enckedronningen er loffuit, med hynders *mobilier* er den Brandenburgiske Gesandter, som nu uar y Suerrig, tylstillet, at hand hiinder ded skal leffuere, naar hun kommer y Pryssen, Sa at ieg habis, at uy nu med det første bliffuer hinder kuydt. I Morgen møder myne Raad dy Gottorpske y Itzehou, som skal *tractere* med dy Hamborger om ded, som ded Huus Holsten haffuer at *pretendere* ymod Hamborg. Huorledis ded uyl løbe aff, ded giiffuer tyden.

Huad for erlige Tancker dy Suenske haffuer om myn person, ded haffuer du vden thuiffuel forstanden aff Peder wybis Skriffuelse Ieg er y den Mening, at samme *opinion* huos dem skal før tage tiil, end at den skal tage aff, Naar Greffuens Reisse bliiffuer saat y werck. *Vale.*

Aff Glyckxborg den 21 *Iunii Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

296.

21. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal, saa vidt Ret og Billighed tillade det, hjælpe en Mand i en Sag mod en Kvinde, som grovelig har fornærmet

ham. Naar de skaanske Soldater komme tilbage til Sundet, skulle de aflevere deres Vaaben paa Kronborg og derpaa drage hjem. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Denne breffuissier haffuer werreit huos mig och vnderdanigst begiert, at, Epterdi den kuynde, som haffuer sa groffuelig *Iniuririit* hannem, Nu Er y køben:, motte *Arristeris* eller ochsa sette borgen, at hun indted uyl uiige, førend hun haffuer førdt sagen ud med hannem, Som du aff huossföiede *Suplication* kandt Erfahre. Da Eptherdi hans Ehre och lemppe staar derpa, da skaldu y alle muelige mader werre hannem behiieppelig, sa uyt Rett och bylligt Er.

Dy Skonske Soldater, som heer kam tiil skiibs, Er befahliit, at naar dy kommer y Sundet, at dy da skal sette gewehrit pa *Croneborg*, at drage hiiem. *Vale.* Glyckxborg den 21 *Iunij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

297.

25. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham Underretning om Mødet med Hamborgerne i Itzeho. Nogle Møllesten skulle snarest sendes til Haderslev. En Kontrakt med Villum Steenvinkel om Opførelsen af en Mur (i Glückstadt) skal sendes til Kongen. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Myne tiener, som uar y Itzehou och tracterede med dii Hamborger, dy kam hiid igen y Afttis. Huad dy aff Hamborg derris anbringen waar, Och huad dennem derpa suarit er, deraff fyndis *Copia* herhuos. Ieg habis dog, at dy *accommoderer sich*¹⁾. Der er for nogen tyd siiden be-

¹⁾ Underhandlingerne i Itzeho drejede sig om Elbtolden, Sømærkers Udløggelse paa Elben, Sundtolden, Farten til Island og Færøerne og Hamborgs Jurisdiktionsret. Der opnaedes ikke Enighed. Se nærmere Slange S. 1156 f.

fahlit at sende nogle Møllesten henad Hadersleben, huorom nu gørris Anfohdring, at dy Møller y Hadersleffhus Lehn, som haffuer Mangel for Steen, for wyndter med Steene motte forsørgis. Huorfor du skaldt werre derom, at sadan Stene med ded første kommer tilstede. *Vale.* Glyckxborg den 25 *Iunii* Anno 1643.

Christian.

Contracten, som er giirdt med wyllem Stenuynckel om den lange Mur fraa ded Islandsk packhus ud ymod Bluckhussit, skal Hendrich Møller sende hiid.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

298.

25. Juni 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Efter at der nu er sørget for Logis til de danske Gesandter i Osnabrück, maa der tænkes paa at skaffe de Penge tilveje, som ville medgaa til Fredsunderhandlingerne. — *Gch. Ark.*

Sauydt som man haffuer kundt gørrer anstilling med lossomenter y Osnabriig tiil gesandterne, som skal brugis pa myne uegne til friidtztractaterne, At forferdige, Saat dy derudi kan lossere, ded er sked.

Nu uyl der tenckis pa myddel tiil penge, som, ymidlertid *tractaterne* warer, wiil medga, *item* tyl *extraordinarię* wdgiift, som tiil dem, som Nogit gaadt huos Sagen kan wdrette, uyl *spenderis*. At skaffe pengem dertil aff kammerit, ded Er inted myn leilighed, Huorfor pa samme leilighed uyl tenckis y tyde. *Vale.* Glycksborg den 25 *Iunij* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

299.

29. Juni 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om en Dom, der er falden mellem Louis de Geer og Nikkel Kock; om Anvendelsen af noget forbrudt Garkobber; om en Hest til den svenske Enkedronning og hendes Overførelse til Preussen; om Ansættelsen af en ny Smed paa Hammermøllen ved Kronborg; om Fragtning af Skibe til at fare paa Spanien; om Hamborgs Opmærksomhed mod Kongen. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriffuelse, *daterit* den 21 *Huius*, haffuer ieg forstanden, At dommen ymellom *Louis de guer* och Nyckel kock inted er gangen ephther Nyckels mening¹⁾. Ded gaarkobber, du skriiffuer om at uerre forbrudt, ded kandtu lade forbruge, huortil ded best kan tyene.

Chanseleren haffuer skreffuit mig tiil Om en ganger til Enkedronningen, Mens skriffuer inted, huor den fyndis, ykeheller, huad farue den er aff, Ickeheller, huad stod den er falden pa. Och kan ieg inted tencke, huad hun uyl gørre med den, aldenstund hun dotthe²⁾ inted til at Riide, ymens hinders herre leffde, Icke heller haffuer hun begerit at Riide, al den tyd hun haffuer uerrit y danmarck. Ieg tencker, at hun uille gerne vnde en anden den.

Ret som Ieg kam ygar fra Althenau, da war Posten kommen med dyn skriffuelse, *daterit* den 24 *Huius*, Och ephtherdi Posten inted gaar førend pa Søndag, da haffuer Ieg afferdigit denne Breffuissier. Ephtherdi Meysteren pa Møllen ued *Croneborg* inted kan gørre ded, som Ieg begerer³⁾, da skal hand strax Rømme Møllen. Ieg uyl uel faa den dertil, som skal kunde *contentere* mig. Sa mange

¹⁾ Admiralitetsrettens Dom gik ud paa, at en ringe Del af Ladningen i Louis de Geers Skib, der var bleven beslaglagt om Foraaret, blev konfiskeret som uangivet Gods, men at Resten frigaves; en Del Jernstykker kjøbtes imidlertid til Kongens Brug (Slange S. 1190 f. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 357).

²⁾ o: duede.

³⁾ Mon de i Brevet Nr. 292 omtalte Jernstænger?

aff Skyben, som tyener til att ga pa fracht henad Spaunien, dem kandtu frachte tyl købmenden, Dog skal dy Rystis med Iernstycker.

Ieg thuiffler inted, at du Iø haffuer skiiben ferdig, som skal fliitte Enckedronningen offuer ad Prissen¹⁾, Tii Peder wybe skriiffuer ued denne Post, At Pengen Er forhanden och skal Sendis hynder tiil med ded første. Mens huorledis ded skal ga tyl med hinder, Naar hun kommer diid, derom haffuer man ingen wysshed aff Churfirten aff Brandenburg.

Igar, der ieg drog fra Althenau, da lod dy Hamburger ga alle derris Støcker løs, Och forehrede dy mig den forrige dag wyn, Øll och fersk mad, Saat ded gaar Nu wel tyl, gud giiffue, huor lenge ded uyl waare. *Vale.* Glycksborg den 29 *Iunij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

300.

29. Juni 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen melder, at han selv vil være tilstede ved Rigsraads-mødet i Kolding for at erfare, hvorfra han skal faa Penge til Underhandlingernes Førelse i Osnabrück. — *Geh. Ark.*

Den *Instruction*, du skriffuer om, Er y gere Och skal tylig Nock uerre y kolding, Ty ieg achter, om gud uyl, selffuer at uerre ymod den 10 *Iulij* y kolding och tage Chanseler Reuendtlou med mig²⁾. Riigens Hoffmeister er

¹⁾ 2. Juli fik Renteskriveren Jens Andersen 30 Rdl. med paa en Rejse. hvorpaa han var affærdiget med den svenske Enckedronning, og 5. Juli fik hendes Kjøkkenskriver Kaspar Rathke 10 Rdl. til samme Rejse (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ Den 10. Juli skulde Rigsraadet møde i Kolding, til hvilket Møde det imidlertid først indkaldtes 5. Juli. Der forelagdes det til Betænkning Instruxen for Kongens Afsendinge til Osnabrück (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 331), og det er vel altsaa denne, Kansleren har skrevet om til Kongen.

ochsa befahliit at møde der, ty ieg faar at Erfahre aff Riigens Raad, huad myddel dy ued tyl penning, som til gesandterne skal anuendis, som skal brugis y Osnabrig huos friidtz *tractaterne*, Ty myn leilighed Er ded inted at gørrer huer dag wexel offuer Och strax *contentere* købmenden heer med Reede Penge. Och motte Ieg uel uyde, huorfra dy myddel skulle komme at gørrer myn Søns Herdtzog friderigs Bylager, *item* Staa greff woldemar Christians Reisse henad Muskou, *item* at flytte Enckedronnigen aff Suerrig offuer ad Priissen, Och Enda skaffe penge til gesandterne, som Er sendt henad Osnabrigge ¹⁾. Den bekostning pa lossomendternis *Reparation*, *item* skaffit *D*: von der lyppe derhen, haffuer ieg aldt standen, Mens wyder at gørrer ded kan ieg inted loffue. *Vale*. Glycksborg den 29 *Iunij* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

301.

Omr. Juni 1643.

Til Korffts Ulfeldt.

Optegnelse om en Del forskjellige Hverv, han skal udføre. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Memoriall pa ded, som Hoffmeisteren skall bestille.

1. Der skal hendtis inden wyndter fra Norrie och leffueris y Ballum ²⁾ Danmarkcs deler, som snorhuggen er. 30000, gemene deler til hytter och Stelling ³⁾ 30000,

¹⁾ De egentlige Gesandter, Just Høg og Gregers Krabbe, vare endnu ikke afrejste til Osnabrück; først i Midten af August brøde de op fra Glückstadt. Derimod var Christoffer v. d. Lippe, der ligesom Lorens Langermann skuldè deitage i Underhandlingerne, taget afsted i de sidste Dage af Juni (Fridericia, anf. Skr. II, 334).

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 249.

³⁾ Stillads (jvfr. Brevene 1632—35 S. 148).

Peele, otte allen lang och otte Tommer y kandten, 30000, Tømmer tyl Styuer imod Peelen, et korter y kandten, 20000, Seiisten allen tømmer, en fod y kandten, 1200 Styck, Reueler¹⁾ 2000 Stycker.

2. Møllestene, kaalck och deeler skal ephther forrige befahling sendis hen til Hadersleffhus²⁾).

3. Iohan Ettersen skal inted forandre pa farueriit, som hand fyck aff mig, Mens lade ded bliiffue. som ded uar, den tiid han fyck ded³⁾).

4. Peder wybe skal tylskiickis *Copi* aff dy domme, som erre gangne offuer dem, som haffuer brugdt falske *certificatzer* y Sundit.

5. Den Snecker fra Lychtenberg⁴⁾ gør et smørfad aff Guld for mig, huilckit med et stort och et mynder Guld begger, som staar y Skabbit y det Røde kammer, skal sendis henad Glyckstad. Sneckeren kender samme begger best, ty hand haffuer giordt den.

¹⁾ Revle, Tværtræ.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 360.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 43 f.

⁴⁾ I Rentemestr. Regnsk. 1642—43 forekommer en Udgiftspost paa 125 Rdl., givet 21. Jan. 1643 til Kaspar Herbach, Hof-tischler, „som han har udlagt og fortæret selv niende udi 7 Uger og 3 Dages Tid paa en Rejse fra Lichtenberg, hvorfra han naadigst var forskreven udi næstforleden Aar 1642, og til Haderslev Færge“. Ligesom denne Notits giver Oplysning om, hvem Brevets „Snedker fra Lichtenberg“ er, saaledes tjener den ogsaa til at supplere og rette, hvad man hidtil har vidst om Kaspar Herbach, om hvem man har troet, at han først 1647 kom her til Landet fra Nederlandene paa Foranstaltning af Martin Tancke for at gjøre „det flygtige Guld i de norske Ertser fix“. Han synes at have været en temmelig alsidig Mand: 1643 faar han gjentagne Gange Betaling for Forfærdigelsen af matematiske Instrumenter (Rentemestr. Regnsk.), han virker ogsaa som Guldsmed (og Guldmager), driver forskjellige Fabrikker og bliver tilsidst Møntmester. Han døde 1664. Se om ham F. R. Friis's Efterretninger i Kjøbenhavns Amts Avis 1877 Nr. 40 og 42 og de øvrige i Hist. Tidsskr. 5. R. I, 716 anførte Skrifter samt Norske Rigs-registranter VIII, 325.

6. Ded wand, som Greffuen aff Oldenborg loffuede at sende mig, ded er inted kommen.

7. Der skal gørris en broe ued Helssingør, ligesom den er ued Helsingborre ¹⁾, til huilcken skal gørris *preparatoria*, sa udyt skee kan, y Aar, at dy fremmede kan see, at ded er Alwar, pa ded man kan gørre en begindelse med tollen til samme broes opbygning ²⁾.

8. Der skal gørris en treehest med sadel och tøy, som man kan drage affsted pa Ruller, til den vnge Herre aff Gottorp ³⁾.

9. Den liiden Dynkercker skal med ded første ga henad Ammerup ⁴⁾ och sammstedtz ware pa, at ingen løbber der ygenom och inted fortoller. Och skal et andiit lydit Skiib ga henad Heueren ⁵⁾, huor ded samme skal haffuis y acht.

10. Marckus Uyttis ⁶⁾ folck skal betalis, huad man dem skyldig er. Och uyl ded befahlis Gregers krabbe ⁷⁾, at han herepther aff Lehnens yndkomst betaler ded folck, som fiindis derømkring pa Skyben. Hand bør ochsa haffue indseend med dem, at dy gør ded, som dem befahlis.

11. Der skal strax sendis en Iacht hen vnder Fyn, huor dy ymmer steeler bade Øxen och Heste ud aff Landit och giffuer ingen toll.

12. En dychtig kaarl uyl opledis til en Marskalck,

¹⁾ Se forrige Bind S. 426. 434. 437.

²⁾ 31. Juli fik Tolderne i Sundet Brev om at opkræve Bropenge, 4 Sk. lybsk af hver Skibslæst, til Udgifterne ved Anlægget af en Bro ved Helsingør, hvor Skibene i Nød kunde redde sig hen, og hvor Baade kunde lægge an (Sjæll. Tegn. XXVIII, 70).

³⁾ Hertug Christian Albrecht, født 3. Febr. 1641. Her kan anføres af Christian IV's Dagbog for 1635, at han dette Aar kjøbte 4 Træheste til Ulrik (Nyerup, Mag. for Rejseiagttagelser IV, 555), hvormed maa menes hans femaarige Søn Ulrik Christian Gyldenløve (jvfr. Nyt hist. Tidsskr. IV, 255).

⁴⁾ Maaske Amrum, skriver Langebek i en Randnote.

⁵⁾ Heverstrømmen.

⁶⁾ Jvfr. ovfr. S. 253.

⁷⁾ Som Lensmand paa Riberhus.

som kan følge woldemar Christian henad Muskou, tii ded tiener inted, at en ung lecker *commanderer* en anden¹⁾.

13. Der uyl sanckis Tømmer tiil presten och kappel-lanen, *item* degnen, at gørere dennom waninger aff, som skall betiene *S: Annam Rotundam*²⁾.

14. Der skal sendis tynfade och talercken fraa københ: henad Glyckstadt ymod Hertug Frederigs Brillup.

15. At erfahre huos Meiister Hans pa den store Smydie, om hand icke ued en, som man kan bruge paa Hammermøllen ued Croneborg³⁾.

16. Der skall erfahris om en god kaarl, som man kan bruge til Toller y Renssborg.

17. Gregers Høgs Gard y Fyn er bøden mig tyl købs for 20000 daler, tyl huylcken at betale Iomfru Lyssebet Sophie før kan komme end tiil en stor Gard⁴⁾.

302.

10. Juli 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er kommen til Haderslev og vil der oppebie Rigs-raadet, naar Mødet i Kolding er forbi. Et glempt Punkt i Instruk-

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 357. Langebek antyder, at Læsemaaden „lecker“ er usikker.

²⁾ 26. April 1643 var M. Markus Christensen Humble, Sognepræst i Karleby paa Falster, bleven beskikket til Sognepræst ved den nye Kirke, „som vi naadigst lader bygge her udenfor“ Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 246). Foreløbig blev han dog i sit Kald paa Falster, hvilket han heller ikke fratraadte, fordi han i August 1643 fik Befaling til at gaa til Osnabrück som Gesandtskabspræst. Endnu 1647 betegnes han som designeret Præst ved den nye Kirke. 1650 kaldtes han til Sognepræst i Faarevejle, og 1655 blev han Biskop i Stavanger; † 1661 (Barfod, Den falsterske Gejstlighed Personalthist. I, 161. 166).

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 361.

⁴⁾ I Følge Langebeks Vedtegning var den sidste Post overstreget i Orig. — Gregers Høg ejede Rørbæk i Nærheden af Kjærteminde. Ligesom Christian IV havde skjænket sin Søn Ulrik Christian Gyldenløve det nærliggende Ulriksholm (Skinnerup) og endnu var i Færd med at udvide Godset dertil (jvfr. forrige Bind S. 3 og Brevet af 28. Novbr. 1643), saaledes var han

tionen for Gesandterne, der skulle til Osnabrück, skal forelægges Raadet til Betænkning. — *Geh. Ark.*

Ieg Er ydag formyddag, gud werre loffuit, wel hiid fra Roest ¹⁾ ankommen Och achter Nest gudtz hiiehp her att abuardte Riigens Raadtz ankomst, Naar ded, som y kolding er at forrette ²⁾, haffuer Erlangiit syn Ende.

Der Er forglemdt nogit y *Instruxtionen*, som gesandterne skal haffue med, som Endeligen uyl føris derind i, Huoroffuer Riigens Raad skal siige mig derris betenckende. *Valc.* Aff Hadersleffhus den 10 *Iulij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

303.

12. Juli 1643.

Til Rigsraadet.

Kongen vil vide, hvorledes det mener, at Gesandterne i Osnabrück bør stille sig til Spørgsmaalet om Pommerns Overladelse til Sverig. — *Geh. Ark.*

Epthersom ded er dy gode Herrer Danmarckis Riigis Rad bekendt, at uy pa derris vnderdanige Begering Nadigst haffuer giordt vorris beste at bringe dy krygende Partiier y tysland til at indga friidtz *tractaterne*, Och uy Nu ded formedelst den Allerhøiestis Nadige bystand med stor wmag och bekostning haffuer bracht ded sauyt, At dertil Er berammit en dag y Osnabriig, som bekendt er, Och

altsaa ogsaa betænkt paa at skaffe dennes Søster Elisabeth Sophie Gyldenløve en Herregaard i denne Egn. Der blev dog ikke noget af Handelen (se Danske Atlas VI, 815), lige saa lidt som det var blevet til noget med (Knud?) Ulfeldts Afstaaelse af sin Gaard (se ovfr. S. 339).

¹⁾ Om Godset Røst i Angel, der ved denne Tid ejedes af Henrik Rumohr, se Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. der Herzogthümer III, 31. Trap, Beskriv. af Slesvig S. 642 f.

²⁾ Nemlig bl. a. Fornyelsen af Unionen med Hertugdømmerne (se ovfr. S. 349) og Instruxen for Gesandterne til Osnabrück.

paded inted skulle bliiffue epher, som en Retskaffen *mediatori* uel anstod, Da haffuer uy diidhen sendt vorris Chanseliirad *D:* von der lyppe, sammestedt sig at opholde indtil uorre gesandters ankomst. Mens epherdi uy y *Instructionen*, som worre gesandter Skal Medgiiffuis, *desidereris* (!) nogit, som for worre Riiger och landis forseckering Och worris *Reputations manuteneus* Endeligen uiil haffuis y acht, Da haffuer uy for gadt ansiiet at lade tiil os kalde Danmarckis Riigiss Rad och med dem om samme leilighed *Deliberere*.

Der *generall* Baudessen senisten uar sendt til os fra kon: y Pohlen ¹⁾, och hand fornam, at uy til den begerede *Conferens* med hans herre oss inted uylle *Accommodere*, da begerede hand at uyde, Om uy uylle tilstede, keysseren for syn *commoditet* skiild skulle yndrømme Suensken Pommeren, Och sagde derhuos, at hans herre uylle sende syne gesandther henad Ossnabriig och *Contradicere* sliig keysserens forrehaffuende, Inted thuiffendis, at uy Io giorde worris dertiil, aldenstund worris *interesse* uar større derhuos som hans herris. Huorpa uy suarede, at der hørdte god betenckende til at suare hannem dertil y En hast, Mens nar hans herris gesandter kam til Ossnabriig, Da uylle uy oss ymod dem ued worre gesandter Erklere. Huorfor dy gode herrer samme leilighed skal betrachte och offuerueiie, huad derudi kan skee Oss och worre Riiger och lande tiil languarende friid och Roeligdt (!), Paded uorre gesandters *Instruction* Saledis kan bliiffue Stylerit, At dy deraff kan haffue den *Information*, som dy bør at haffue. Befahlendis dem hermed den Allerhøiestis beskermelsse, Och forbliiffuer Eder samdt och y Seer En Nadige herre och konning.

Aff Hadersleffhus den 12 *Iulij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigiss Rad tiil hande.

¹⁾ Om General Baudissins Sendelse fra Kongen af Polen til Christian IV i Foraaret 1643 se Fridericia, anf. Skr. II, 321.

304.

Omtr. 12. Juli 1643.

Til Rigsraadet (?).

Kongen fremhæver Betydningen af det pommerske Spørgsmaal ogsaa med Hensyn til Polen og tilraader at slutte sig til Kejseren mod Sverig. Der skal tænkes paa Midler til at dække Udgifterne ved Deltagelsen i Fredsunderhandlingerne. — *Geh. Ark.*

Huos dette kon: aff Polens anmoden, Pommeren angæendis, Er uel at haffue y acht, At saframdt kon: y Pohlen mercker, at uy intid lader oss Pommeren uerre angelegen, Da er at befriichte, at hand griiber Pommeren an, fordi at Suensken er hannem En fordechtig Naboe, Och keysseren som Suoger heller vnder kon: y Pohlen Pommeren End Suensken. Och om endskøndt Styllstanden ymellom Pohlen och Suerrig inted er Endt, Da kan ded inted gøre til sagen, ty densamme er oprettit pa dy Steder, som Suensken och Pohlen haffde y henderne, dentyd styllstanden bleff giirdt.

Slager man sig fra werckit, och Pohlacken spiller meyster y Pommeren, som lettelig ske kan, aldenstund *Nationen* Er let at bringe dertil, Eptherdi den haffuer gaffn deraff at foruendte. Saat den kan *pro libitu* skiiffte landit yblandt sig. Da bliiffuer uy werre fexerit med Polacken End med Suensken. Huorfor ded er best, at man y tyde tencker derpa, huorledis uorris gesandter skal *comportere* sig, Nar kon: y Pohlens gesandter haffuer hafft *Audiens* y Osnabriig och *proponerit* ded, som sagdt Er. Tii Eptherat samme gesandter haffuer hafft *Audiens*, da kan uorre gesandter inted lenger *Agere officium Mediatoris*, aldenstund sagen gaar os liige sa ner an som kon: y Pohlen. Huorfor ded er tygange Seckerer for oss, Naar keysseren haffuer *Ratificerit Amnistiam* y tyssland, at uy med kon: y Pohlen springer keysseren bye ymod Suensken, Tii ded er ded rette *fundamentum* til friid och Roelighed, at Enhuer far siit igen. Och er ded fuld och fast uorris mening, at Naar Suensken mercker, at den generall *Amnistia* aff keysseren beuylgis, Och uy med kon: y Pohlen

holder med keysseren, da kommer dy snardt y anden tancker.

Herhuos skal haffuis y acht, huor Reisse pengen tiil gesandterne skal tagis, *item* sa lenge dy fortøffuer y Ossnabrig, *item* tiil forehring til adskillige persohner, som man til *tractaternis* befoddering faar at bruge.

NB: Marskalck ¹⁾ och den, som skal haffue pengen y henderne.

Udskrift: *Memoriall* ²⁾.

305.

20. Juli 1643.

Til Peder Vibe.

Rygtet om Afsendelsen af en dansk Gesandt til Stockholm er falsk. Kongen hævder sin Ret til Pantet i Møklenborg. Har det danske Admiralitet afsagt uretfærdige Domme, vil Kongen paa ingen Maade tage det i Forsvar, men gjøre Uretten god igjen. — *Geh. Ark.*

Dyne thuende Skriiffuelser, *daterit* den 1 och 8 *Huius*, Erre mig pa en tyd tilhande kommen. Den første angæendis En gesandter, som herfra foruentis ³⁾, Da er mig derom inted beuyst. Pa ded Meckelborgiiske Pandt haffuer

¹⁾ 17. Juli udnævntes Frands Powisch til Marskalk hos Gesandterne, der skulde til Osnabrück, og det paalagdes ham at møde 30. Juli i Glückstadt (Fynske Tegn. VI, 239). Samme Dag fik Hofmarskalken Knud Ulfeldt Brev om at befale to Hoffjunkere at holde sig færdige inden 14 Dage til at opvarte de Gesandter, som skulde til Osnabrück; desuden skulde to af Kancelliet gjøre samme Tjeneste (Sjæll. Tegn. XXVIII, 63).

²⁾ Det er urigtigt, naar der hos Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 331 tales om to egenh. udaterede Memorialer af Kongen til Rigsraadet fra denne Tid. Den ene er den som Nr. 139 ovenfor aftrykte.

³⁾ Samme Rygte var ogsaa udbredt i Danmark, hvor Cracau's Sekretær i Sommerens Løb hørte Jørgen Vind og Christoffer Ulfeldt nævne som dem, der skulde gaa som Gesandter til Sverig (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 357).

ieg fihere keyssers *confirmation* Och achter inted at lade mig ded affsnacke, Tii ieg och mit pandt haffuer ingen gemenskap med kriigen y tyslandt.

Att H: aff Meckelenborg skulle haffue fat penge aff mig, fordi at hand skulle *fauorisere* mig y den sag, ded er inted Sanden, ty samme herre fyck aldrig en skylling aff mig, ickeheller skal hand faa dem, ty ieg achter inted at giiffue ud for ded, ieg haffuer ret tiil

Wiil dii gode herrer *comportere* sig saledis y samme sag, som ded for gud y himmelen och alle Erlige folck forsuarligdt kan were, da belader¹⁾ sig inted med den sag, ty ded er til ingen tyng godt vden til at sette vndt ymellom Riigerne, Huilckit du dennom med god leilighed skaldt *demonstrere*.

Angaendis dy, som wyl Steffne *Admiralitetit*, Om dy uyste, Nar herredagen skal Staa, dem skaldtu forseckere, at om dy uyl lade mig uyde, huorudi dy *Admiralitetit* haffuer at beskyilde, Och ieg befynder dennom at uerre sked for Neer, Da skal dennom uden uyder wmag derris godtz ygengiffuis. Wiil dy Steffne, da kan dy ded gøre thu eller tre vgger epher S: Myckelssdag, Pa huilcken tyd ieg achter med gudtz²⁾ at uerre heer Och huos mig haffue Riigens Raad³⁾.

At dy Suenske *ministri* Io gerne Saa, at myne vnderdan ochsa kunde nogen wrichtighed y tollen offueruyssis, ded er letteligen at troe, Mens huem der vnderstar sig Sliigdt at gøre, hand ma Sta syn Eiigen Ewentyr.

Aff københaffuen Slodt den 20 Iulij Anno 1643.

Christian.

Udskrift: A M: M: wybe. ,

¹⁾ Her mangler Ordet: de.

²⁾ Tilføje: Hjælp.

³⁾ 5. Septbr. fik Korfits Ulfeldt med flere (nemlig Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind) Brev, at da 4 Borgere i Stockholm havde ønsket Kommissarier til at undersøge og

306.

21. Juli (?) 1643¹⁾.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Arbejder ved en af Kaminene udenfor Kjøbenhavn og paa Rundetaarn. Kongen vil have Besked om den svenske Enkedronnings Ankomst til Preussen. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Dy huggen sten y kammen ued Lønporften²⁾ uyl affbrydis och tilsyde leggis, ty ded uaar skaade, at dy samme skulle komme tyl inted, ty dy haffuer kost mangan daler, førend dy kam der at liigge. Dy trende syder, nemblig kammen y sig selffuer och den ene Syde ud til Graffuen, der som Fysken uaar udi, ymod *D*: Pays Losso-
mendt, kan først brydis vd, och siiden den Siide ud til dammen, som nu fyllis. *M*: Anemøller skal tage taggit aff ded runde tyngist, som staar offuen pa den trinde Tarn, Och skal *M*: Hans paa Holmens Smydie gørre et werck. aff Iern derpa, som kan teckis med kobber. I Aften ephter Molyd skaldu komme tiil mig her ude och gørre *relation* om Enckidronningen aff Suerrigs Ankomst y Prissen. *Vale.*

Aff Rossenborg den 21 *Iunii Anno* 1643.

Christian.

Med ded Skiib med ded tømmer henad Glyckstadt uyl ylis, at ded kommer fordt.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

paakjende en Dom af Admiralitetet. hvorved deres Skibe og Gods vare tildømte Kronen, skulde de være Kommissarier (Sjæll. Tegn. XXVIII, 97, jvfr. 100). Jvfr. Brevene af 12. Oktbr. og 7. Novbr. 1643.

¹⁾ Brevets Datum er ikke rigtigt, thi 21. Juni var Kongen i Glückstadt, og at Brevet paa den anden Side ikke er skrevet her, saa at det er Dateringsstedet, der er fejlskrevet, fremgaar af Indholdet. Ogsaa Afskriften i Kallske Saml., 4., Nr. 441 har samme urigtige Datum.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 293.

307.

30. Juli 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal gjøres en Kjørevej op paa Volden om Kjøbenhavn.
— *Geh. Ark.*

Ieg haffter ydag wiist Hans Ohnemøller Och Tommiss wolmeister ¹⁾, huor Ieg uyl haffue En wey fraa den Murede broe ued lønpordten oppaa wollen, saat man kan køre derop, Huorfor du skaldt werre dem behielpelig til ded, som dy dertil behøffuer. *Vale.*

Aff køben: Slott den 30 *Julij Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren tiill hande

308.

1. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Tømmermanden, som har opført Spiret paa det store Taarn paa Kronborg, skal tage det ned og tække Taarnet, som det var før. En Mand, der er ansat til at skulle have Opsigt med Salpetersyderierne, skal afsættes. — *Geh. Ark.*

Eptherdi tømmermanden, som haffuer giordt Spiidzen her pa ded store tarn ²⁾, Indted den Epther myn befahling, mens epther siit egiit tycke giordt haffuer, Da skal hand tilholdis at begiiffue sig hiid och tage den Neder igen, Och skaffe tarnit Saledis teckiit igen, som ded uar før, Saat wyndteruandit inted gør skade pa Muren. Och bør hand betale mig tømmerit, som hand y dy made forderffuit haffuer ³⁾. Om Nu samme danneman uyl lenge trycke siig,

¹⁾ Thomas Hansen.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 313.

³⁾ Tømmermanden Jochim Qvandt i Helsingør arbejdede paa Kronborg, og blandt det meget, der opføres i Kronborg Lens Regnskab 1643—44 paa Udgiftskontoen til ham, findes ogsaa „Deler til at klæde det store Taarn med paa Kronborg, som igjen efter

saat tarnit inted for wyndther skulle bliiffue tackt igen, som sagdt Er, Da westu uel Raad tiil sliiggen *Munsoir*.

Christoffer Suencke haffuer med Lystighed bracht den forrige krudmager En bestyiling tiil weiie, At hand skulle haffue opsicht pa dem, som Syer Salpeiiter, aff huylcken Opsicht Ieg ingen tyeniste, mens skade haffuer, sauyt hans Løn angaar, Huorfor hand Strax skall affskaffis¹⁾. *Vale*. Aff *Croneborg* den 1 *Augu: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren til hande.

309.

2. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Skibet Havhestens Afrejse til Giückstadt skal paaskyndes. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg habis, at hauhesten Numehr Er tillad med ded gudtz, hand skall føre hen ad Glyckstadt, huor for du skaldt skynde pa dem, som Er befahlet samme skiib. *Capiteinen* skall befahliis att gaa²⁾ lyge herfra henad

kgl. Maj:s naadigste Befaling blev nederbrudt“. Ogsaa en Murmester, Peter v. Lüneburg, fik Betaling for Materialierne til en Mur, 2 Alen i Højden og 3 Alen i Tykkelsen; de vare brugte „til det store Taarn, som Spiret skulde have været paabygt paa Kronborg“. Tømmerarbejdet til Taarnet paa Kronborg leveredes 1642 af Tømmermanden Bertel Beyer i Kjøbenhavn, som i Arbejdsløn 1643 fik udbetalt i alt 547 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.). Skulde det maaske være ham, der sigtes til i Brevet Nr. 253?

¹⁾ 13. Marts 1641 havde Mikkell Gertsen faaet Opsynet over alle Salpetersyderierne i Danmark og Holsten. Der kan vist ingen Tvivl være om, at det er til ham, Kongen sigter, skjønt det hedder hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 206, at han fratraadte Bestillingen Aarsdagen efter sin Ud-nævnelser (jvfr. Dsk. Mag. V, 212). Listen hos Grundtvig over Krudtmagerne (anf. Skr. S. 202) ender med Aaret 1618.

²⁾ Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.); Klev. har: han.

Elffuen och saa søge Glyckstadt. *Vale.* Aff *Croneborg*
den 2 *Aug: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren till hande.

310.

5. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal antages en Murmester i Stedet for den syge til at opføre et Vandtaarn ved Frederiksborg. Christoffer Urne skal adspørges om en i en Dombog foretagen Rettelse. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg gerne haffde ded wand op pa myn stue her pa slottid, och ded inted kan skee, førend tarnit, som wandit først skal føris op, bliiffuer ferdigdt¹⁾, Och murmeisteren her Er med suaghed befalden, at hand dertil inted kan brugis, Huorfor du skaldt skaffe En anden hiid, som ded kan forrette. Der ligger Ingen macht pa, om hand Er inted sa konstig, ty der er ingen konst pa samme taarn att gøre

Och Epthherdi ieg formercker, at H: Christoffer wrne Er kommen til køben:²⁾, Och arsagen dig bekendt Er, huorfor der uar bud Epthher hannem, Da skaldtu Erfahre aff hannem y dy andriis Neruerrelse, Om ded er sked med hans wyllie, at ded, som y den dom med anden hand och bleck skreffuet Er, sked Er³⁾. *Vale.* Aff frederigsborg den 5 *Augusti Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren till hande.

¹⁾ Allerede tidligere var der lagt Vandledninger ind i Slottet (Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 261), men de maa være blevne ubrugelige (jvfr. forrige Bind S. 218).

²⁾ Fra Tranekjør, som han havde i Forlening siden 1642, da han fratraadte Stillingen som Norges Statholder. Han havde under 29. Juli sammen med Christoffer Ulfeldt og Hans Lindenov faaet Ordre til med det allerførste at begive sig til Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVIII, 69).

³⁾ Jvfr. Brevet Nr. 313.

311.

7. August 1643.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle udbetale en Sum Penge til Tolderen Henrik Müller.
— *Geb. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1643.*

Tollerne y Helsingør skal aff dy første penge, dy oppeberre, lade Hendrich Møller bekomme Nytussind Syuff hundriit och tre och halffierdesindtzyue daler.

Frederigsborrig den 7 *Augustj Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Tollerne y Helsingør till hande.

312.

7. August 1643.

Til Tolderne i Sundet.

Kongen sender dem en Del Penge til at udfylde den Sum, de skulle betale Henrik Müller. — *Geb. Ark., Bilag til Sundtoldregnsk. 1643.*

Tyl dy Nytussind syuhundrit fem och halffierdesindtzyue daler, som tollerne y Helsingør y forrige Ordinandtze ¹⁾ Erre befahliit at giuffue Hendrich Møller, skal disse tussind otte och halffemstentyue (!) Rossonobeler och sex och tyue goldt gylden, sauyt dy strecke kan, brugis ²⁾.

Frederigsborg den 7 *Augustj Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Tollerne y Helssingør tiil hande.

¹⁾ Brevet Nr. 311.

²⁾ Vedlagt Kvittering, udstedt af Henrik Müller, kgl. Maj.s Tolder for Kjøbenhavn, til Tolderne i Øresund Jonas Heinemark og Mads Mortensen, dat. Kjøbenhavn 31. Aug. 1643, lydende paa 1098 Rosenobler (hver beregnet til 17 Ort), 26 Guldgylden (hver beregnet til 5 Ort) og 5074 Rdl., i alt 9773 Rdl.

313.

8. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om de af Jens Bjelke i en Dombog gjorde Tilføjelser. Kongen drager paa Jagt og vil derefter over Kjøbenhavn rejse til Holsten. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Ieg fornemmer aff dyn skriffuelse, som Brockenhus¹⁾ haffde med sig, at H: Christoffer wrne er kommen tyl københ:, Mens ieg finder inted, huad hand suarer til ded, som Iens Byelcke haffuer lynirt y dommen *in margine*. Naar ieg seer H: Oluff Passbergs Erklering om samme Leiilighed, da uyl ieg sige myn mening derom. Ieg kan inted erindre mig sliigdt at haffue befahlit. *Prothocollit* bør at uysse os, huad affsagdt er. Ieg drager y dag henad Halsnes²⁾, der at iage y morgen. Strax epher ad Iachten er holden, da achter ieg, om Gud uyl, at begiiffue mig henad københ: och derfra offuer ad Holsten. *Vale. Frederigsborg den 8 Augusti Anno 1643.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

314.

8. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

En Befaling om at modtage Tolden ved Christianspris skal sendes til Axel Urup. og et Flag skal forfærdiges til Blokhuset ved Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Herhuos haffuer du den befahlning tiil Axel wrup om tollen ued Christianspriis at Emphange, Huilcken du, med ded første ske kan, hannem skaldt tiilskycke.

¹⁾ Sekretæren i det danske Kancelli Otte Brockenhuus.

²⁾ Den Halvø, der skyder sig ud nord for Roskilde Fjord ved Frederiksværk.

Der skal forferdigis En flag til Blockhussit ued glyckstadt Och med første leilighed diidhen forskyckis Endthen til landtz eller wandtz.

Vale. Friderigsborg den 8 *Au: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Hoffmeisteren til hande.

315.

8. August 1643.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle efterhaanden lægge 15,000 Rdl. til Side til Grev Valdemar Christians Rejse. — *Geh. Ark.*

Tollerne y Helsingør skal Eptherhanden sette femthen tussind daler tiilsyde, som dy ymod greff woldemar Christians Reiisse ad Muskou skal tiilstylle Riigens Hoffmeister Och aff hannem sig lade kuytere.

Frederigsborg den 8 *Augustj Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Tollerne y Helsingør tiil hande.

316.

13. August 1643.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham et Udkast til en Overenskomst mellem Prinsen og Hertug Frederik og forlanger hans Betænkning derover. — *Geh. Ark.*

Hiibei hastu den verdrag, So ich im wyllen gehabt zuiisken dem Prindtzen vndt dem Erdtzbiskop auf zurichten¹⁾,

¹⁾ Se herom flere Breve fra 1642 (Nrr. 143. 152 og 167) og Slange S. 1159. Det endelige Arveforlig er af 7. Oktbr. 1643 (*Geh. Ark.*, kgl. Testamenter Nr. 4 a). Den 10. Oktbr. skrev Prinsen fra Rendsborg til Korfits Ulfeldt: „Min Broders Bilager er Gud ske loff wel offverstanden, oc er Gud ske loff nu klart

welchen der Priindtz in viilen zu *corrigiren* sich vnderstanden, so *in margine* zu finden. Als sollestu denselben durchsehen vndt miir deine gedancken daruber Nach der Predichte Endtdecken. *Dubia* seindt leiicht zu machen, Aber der *Author* Soldthe dabei gesetzet haben, wii man durch Eiine bessere maniiir dii Briider *Me mortuo* in gute Bruderliche Eiinigkeitt Zu haldten steen (!).

Rossenburg den 13 *Au: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

317.

16. August 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Besættelsen af det ledige theologiske Professorat i Sorø.
— *Geh. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, at Ieg uar tylsindtz at bruge myn Hoffpredikandt y glyckstadt¹⁾ y Soer *Acchedemj*. Och ieg nu aff Chanseler Reuendtlou fornemmer, at hand sig vndskielder for siin alder skiild²⁾, Och fordi at hand haffuer lenge werrit fra samme *exersitio*, sliigdt inted kunde *Acceptere*, Da haffuer ieg uyllit dig sliigdt lade uyde. Chanseler Reuendtlous mening Er, at samme hoffpredikandt skal uerre y den mening, at der Er nogit tagen fra samme tiieniste och lagdt tiil en anden *professori*. Om ded saa Er, ded Er dig best bekendt, huilckit dog uyl *causere* dedsamme huos andre, om ded saledis siig befinder. Chanseler Reuendtlou beretter sig at haffue

imellem mig oc ham, huilket dog haffver holt hart“ (Afskr. i Geh. Ark., Danske Kong. Hist. Nr. 97.

¹⁾ Johan Rotlöben (jvfr. forrige Bind S. 418). At ansætte ham i Sorø maa være faldet Kongen ind, efter at Johan Reinboth havde sagt nej dertil (se ovfr. S. 341).

²⁾ Han var 50 Aar gammel (født 1593).

taliit med *D: Clodtziio* ¹⁾ om En anden, som haffuer slagiit *D: Bodtsack* for y dandtziig ²⁾, som hand formener at uylle *Acceptere* samme *profes*, fordi hand Er keed aff at *disputere* med dy *foyntinianer* ³⁾ och kaluenister. Huad nu worris *theologi iudicerer* om samme person, ded skaldtu lade mig uide.

Vale. Hadersleffhus den 16 *Au: Anno* 1643. -

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

318.

24. August 1643.

Til Otte Brockenhuus.

Der skal udstedes Forbud til Statholderen i Norge mod, at der leveres Brænde til Kongens Skibe, som komme til de norske Havne, naar de ikke opholdes meget længe af Modvind. — *Geh. Ark.*

Stadtholderen y Norrie skal Befahlis, At myne skiib, som kommer pa haffneren (!) der y Riigit, ingen brendeuyd skal skaffis, wdenat dy aff wynden sa lenge opholdis, at fetallien medgar, Tii der gar ingen aff Skyben Endten pa Orloff eller kopardi ud, som icke haffuer Brendeuyd Inde

¹⁾ Stephan Klotz, siden 1636 Generalsuperintendent over den kongelige Andel af Slesvig og Holsten.

²⁾ Johan Botsack, ligesom Klotz en Westfaler, fra 1630 ansat i Danzig først som Rektor, siden som Præst. Der blev intet af hans Forflyttelse til Sorø (jvfr. Brevene af 30. Aug. og 20. Novbr.), han forblev i Danzig til sin Død 1674 (Møller, *Cimbria lit.* II, 85. *Allgem. deutsche Biographie* III, 200 f.).

³⁾ I Følge Jöcher, *Allg. Gelehrten-Lex.* I, 1282 hedder et af Botsacks Skrifter: *Warnung für der neuen photinianischen Lehre.* Her have vi altsaa Navnet paa den theologiske Retning, med hvilken Botsack laa i Strid. Jvfr. ovfr. S. 291.

til sådan en tyd, som hans fetalliie kan ware pa den Reisse, som hannem befahlit Er att gørre ¹⁾).

Glyckxborg den 24 Au: Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Otte Brockenhus tiil hande.

319.

26. August 1643.

Til Korfts Ulfeldt.

Et Brev fra Peder Vibe skal leveres Kansleren til Opbevaring som Vidnesbyrd om de Svenskes Stemning mod Kongen. Til Anskaffelse af Gæværer behøves Penge, som Kongen ikke har. Tøjhuset i Glückstadt er forsynet med Skydevaaben til 15,000 Mand. Om Foranstaltninger mod de Engelske i Sundet og om Oversendelsen af en Seng til Glückstadt. — *Langebeks Afskr.* (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.

Huos dyn Skriiffuelse er mig Peder wiibis breff tilhande kommen, som herhuos dig tilskiickis til at leffuere Chansleren ded, At hand ded gemmer til en Eptherretning pa uorre Naboers gode benegenhed ymod mig.

At udstaffere Tøyhussit med Gewehr och andit, som dertil hører, ded kan uell ske, naar Myddelen dertil skaffis, som huos mig inted fyndis. Her fyndis, Gud uerre loffuit, Gewehr paa 15 tussind mand med aldt ded. dertil behøffuis aff Støcker, store och sma, *item* wogne aff allehande Slaags, Huilcken Antal aff Folck Danmark inted formar at holde y Marcken.

Naar Ieg erfahrer, huorfra Pengen skal komme tiil at betale gewehrit med tiil Landfolckit, da bliiffuer der uel rad til gewehrit.

At ieg haffuer husskit dy Engelske nogit heer, ded lod ieg dig ued *M*: Lennardt forsta, huoraff du nocksom

¹⁾ Et Kongebrev til Hannibal Sehested af det angivne Indhold udstedtes allerede samme Dag (Norske Rigsregistr. VIII, 292).

haffuer forstanden, huad y Sundit och pa Strømmen ske skall, naar dertil Leilighed giiffuis. *Vale.* Glyckxborg den 26 *Augusti Anno* 1643.

Christian.

Du faar at werre derom, at ieg offuer Land faar ded Sengisted hiid, som er bestildt tiil Erdtziiskoppen huos Sneckeren ¹⁾.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

320.

27. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Tinfade og Talerkenen, Sengepotter, Lysestager og Bækkener skulle snarest sendes til Glückstadt, ligesaa en Seng. — *Gch. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, at der bleff taliit om tynfade och talercken, *item* om sengiipotter, Lysestager och Messings Becken at bruge heer til denne forrestaende forsamling, huoraff Endnu inted Er ankommen, Huorfor du skaldt gøre diit beste, at man faar ded hiid med ded første.

Med den seng, Bardtel snecker haffuer vnder henderne, wiil hastiis, sauit mueligdt werre kan. *Vale.* Glyckxborg den 27 *Au: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

321.

30. August 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Gesandter fra Rusland ere ankomne. Kongen ønsker, at Grev Valdemar Christian snart var rejst, men han frygter, at det ikke

¹⁾ Sagtens Bertel Møller i Følge det næste Brev.

vil ske saa hurtig, og han vil ikke udstyre Greven efter den af denne ønskede Maalestok. — *Geh. Ark.*

Dii Muskouyterske gesandter Erre heer ankommen¹⁾, Gud giiffue, at man sa sandt haffde greffuen med hans *Compani* affsted.

Du skaldt see, at ded uyl staa hardt, førend greffuen kommer Nogenstedtz. Hand formener, at dy 15 tussind daler, som Ieg haffuer loffuit att forstrecke²⁾, skall først *amploeris*, Naar hand kommer y Musko.

Dy Perl, du skriiffuer Om at werre forhanden, dy erre høiinødig, Om dy ellers kan tylstrecke.

Greffuen bylder sig ind. at hand uyl *formere* syn *statum* heer pa den manehr, som grodtfiirsten hannem der y landit achter at holde, huilckit inted kan Skee. Naar hand kommer diid, da ma dy forliigis derom. *Vale.* Glyckxborg den 30 *Au: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

322.

30. August 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er tilfreds med, at Dr. Botsack strax kaldes til Professoratet i Sorø. De to Hollændere, hvis Skib og Gods er konfiskeret, skulle have det tilbage igjen under visse Forudsætninger. Med Hensyn til Nikkel Kocks Optræden bemærker Kongen, at enhver maa staa inde for sine Ord og Gjæringer. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer ieg dyn mening Om *D: Bodtsack* fornommen, Och Er ieg tilfriidtz, at hand bliiffuer Nu strax *Vocerit*, Paded hand kan med hust[r]u

¹⁾ De russiske Gesandter, hvorimellem Peter Marselis, kom i Anledning af det projekterede Ægteskab, se *Slange* S. 1159. Marselis's Ankomst omtales allerede i et Brev fra Kjøbenhavn af 12. Aug. (Rigsark. i Haag).

²⁾ Se ovfr. S. 378.

och Børn for wyndter komme y Riigit med dy skiib, som fører greff woldemar Christian Offuer tiil dandtzig¹⁾.

Dii thuende Hollender, huiis skiib och godtz Er *Confischerit*, fordi at dii haffuer hafft falske *certificatzer*, Skal faa derris igen, Naar dii beuyser sliigdt pa andre ste[d]er at ma *practiceris*, Indtil ded *pub: edicto* forbydis²⁾.

Angaendis Nyckel kockis *procedere*, Da tør der ingen tencke, at om hand gør nogit Endthen med Ord eller gerning, At ded bliiffuer hannem skenckiit. Skal hand haffue hold pa hans Mund, Da bør dy andre ochsa haffue hold pa derris, som dennom pa alle siider Nocksom kan *imponeris* vnder stor straff³⁾. *Valc.* Aff Glyckstadt den 30 Augustj Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil handen.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 380.

²⁾ I et Brev fra Cracau's Sekretær til sin Herre af 16. Juni 1643 omtales, at 3 hollandske Skippere ved Dom have faaet deres Skibe og Varer erklærede for Priser under Paaskud af. at Varerne maatte være hollandske, fordi Skibene vare befragtede i Holland af Hollændere, Certepartierne oprettede i Holland og Befragternes Navne nævnte i disse og ikke de svenske Kjøbmænds, hvem Certifikaterne lode paa. Det er muligvis den samme Sag, som Christian IV skrev om til Generalstaterne den 16. Septbr. i Anledning af disses Intercession for to af Admiralitetet dømte Skippere; Kongen tilbød, at, endskjønt de havde forsømt at appellere til Herredagen, maatte de dog forelægge Dommen for 3 Rigsraader, som vare tilstede i Kjøbenhavn for at dømme i svenske Sager (Rigsark. i Haag). 18. Septbr. fik Korfits Ulfeldt, Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind Brev om at være Kommissarier i Sagen mod to hollandske Skippere foruden i den mod de svenske Kjøbmænd (Sjæll. Tegn. XXVIII, 100; jvfr. ovfr. S. 371f.).

³⁾ Efter hvad den svenske Resident Strömfelt berettede til sin Regering 1. Septbr., var Christian IV meget misfornøjet med Nikkel Kocks Overgreb som Visitør og havde endog slaat ham med sin Stok i en Kirke (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 357).

323.

3. Septbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen sender ham til Efterretning Zarens Begjæring med Hensyn til de danske Gesandter og udtaler sin Forhaabning overfor den hele Ægteskabs-Forhandling. — *Geh. Ark.*

Herhuos haffuer du grodtfirstens *Resolution* pa ded, som Peter Marselius huos hannem haffuer *Negotierit*, at Emphange, Huoraf du Erfahrer, huad grodtfirstens hegering Er Iblandt andiit, At myne gesandter skal gørere, nar dy der ankommer. Huorpa du y tyde skaldt tencke Och ded lade forferdige, huad som dertiil hører.

Wiil gud y himmelen giiffue lycke dertiil, At ded, som loffuis derudi, bliffuer Eptherkommen, Da er ded werhørdt Och uyl uiist *causere* uorre Naboer graa haar, førend dy bekommer dem aff Alder. *Vale.* Gliixburg den 3 *Septem:* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

324.

3. Septbr. 1643.

Til Peder Vibe.

Han skal nøje give Agt paa de Svenskes Opfattelse af Grev Valdemar Christians forestaaende Rejse og Giftermaal. — *Geh. Ark.*

Huad for et Øiie dii Suenske, besønderligen aff dy Beste, altid haffuer hafft pa greff woldemar Christians giifftermal, ded er dig uel bekendt, Huorfor du skaldt anuende dyn største fliid at Erfahre derris mening om samme sags itziige beskaffenhed, Aldenstund derris *fauoriter* y Ham: uden al thuyffuel ued denne *post* lader dem forsta, at Peter Marselius Er fra Muskau hiid igen ankommen och aff mig uel Emphangen.

Der uyl y sønderlighed giiffuis acht pa derris *Myner*,

Nar dy mercker, at greffuens Reiiise aff danmarck settis sterck fordt, Tii ieg er uyss derpa, at dy gode herrer derudoffuer gerader y En *Curiositet* at Erfahre, huad weii greffuen uuil tage, Endten henad Riiga, *Reuell* eller Naruen, Huycke Pladtze dy uden thuiffuel formener inted at mue Søgis, udenad Regeringen derom først bliiffuer *Saluterit*.

Aff glyckxborg den 3 *Sep: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M: wiibe.*

325.

5. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

En engelsk Afsending, der er kommen til Kjøbenhavn, skal blive der, til Hertug Frederiks Bryllup er forbi, og naar Rigsraadet møder i Kolding, skal Svaret til ham ogsaa forhandles. Kongen glæder sig over Konfiskeringen af noget kostbart engelsk Klæde. Han lover i Tide at skaffe 4000 Geværer til Landfolket, naar han faar at vide, hvor Pengene dertil skulle faas. — *Geh. Ark.*

Ret som ieg uar ferdig at sende myn lakey fordt, da kam denne breffuiss med dyn skriffuelse, huorudi du *notificerer* kon: aff Engelandtz tyeners ankomst och vngferlig hans *petita* ¹⁾, Huorpa ieg dig inted forholder, At ded er best, at samme Engelen der bliiffuer der, som hand er, Indtil Bylagerit er offuerstanden, Nar Radit kommer til kolding at *deliberere* om suar pa ded Suenske breff ²⁾,

¹⁾ Den engelske Konges Afsending John Poley kom om Eiter-aaret til Danmark for at bede om Hjælp mod Parlamentet og tilbød til Gjengjæld Afstaaelsen af Ørkenøerne og Shetlandsøerne (Fridericia, anf. Skr. II, 316). For Traktament til ham og hans Folk i 9 Uger og 4 Dage fik Albert Jørgensen Skotte i Kjøbenhavn 12. Januar 1644 100 Rdl. i Betaling (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ Næmlig det svenske Rigsraads Svar af 19. August paa det danske Rigsraads Skrivelse af 1. Juli (se ovfr. S. 356). Fridericia, anf. Skr. II, 358.

som er heel uydtløftig, Och pa dette, du formener at kon:
aff Enge: begering Er.

Ded uar at ønske, at ded, som formenis at uerre for-
borgen y ded Engelske kleede, fandtis derudi, ty ded skal
uel bliiffue oplet, inden legen endis¹⁾).

Ded er uyst nock, at ded er et treffelig stycke kleede,
som her er. Och aff ded beste, som gørris y Engeland,
altiid offuer 100 tussend daler uerd. Kandt du ochsa fiske
nogit, da bliiffuer ded gadt for dem, man skiildig Er. At
du Errindrer om ded gewehr til landtfolckit, derudi gør
du ded, du bør at gørre, Mens du glemmer att Errindre,
huorfra pengen skal komme. Nar ieg Erfahrer ded, da
skall 4000 Musketter uerre y køben: for wyndter. *Vale.*

Glyckxborg den 5 *Sep: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

326.

5. Septbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Paa den svenske Regerings Skrivelse kan først svares, naar
Rigsraadet efter Brylluppet er samlet. Udkast til en Instrux for
dem, der som Gesandter skulle følge med Grev Valdemar Chri-
stian til Rusland, skal udarbejdes. — *Geh. Ark.*

Ded Suenske breff²⁾ haffuer du herhuos Igen at Em-
phange, Pa huyckkiit kan Suaris, Nar gud uyl, at Radit
kan kaldis sammen Epther Bylagerit. *Interim* kan man
betencke sig pa Suar derpa³⁾).

Den *Instrux* pa dem, som skall med greffuen, skal
med ded første fattis och hiidsendis⁴⁾ Tiil huilcken Ende

¹⁾ Om Beslaglæggelse af engelske Skibe og Varer paa Elben
jvfr. Brevene af 10., 15. og 28. Septbr. samt 12. Decbr. 1643.

²⁾ Det paa den foregaaende Side omtalte.

³⁾ Det danske Rigsraads Svar udfærdigedes først 26. Oktbr. i Odense
(Fridericia, anf. Skr. II, 358).

⁴⁾ Jvfr. Brevet Nr. 338.

ieg sende dig Grodtfirstens Erklæring paa Marselij anbringen, Huoraff *materien* kan tagis, Epthersom man kan tencke. at ded sig best kan skiicke.

Marseliius haffuer *inter alia* begerit, At man uylle *interponere* sig ymellom Grodtfirsten och kon: y Pohlen angaendis nogen grense irring, dy haffuer sammen, Som skal Indføris y samme *Instrux. Vale.*

Glyckxburg den 5 *Sep: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

327.

10. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om forskjellige Forberedelser til Grev Valdemar Christians Rejse. Bygmesteren Leonhard Blasius skal erklære sig om en Plan til at forhøje Kirken i Glückstadt. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

Epthardi tyden kommer flux heran, At Greffuens reiisse uyl settis y werck, Huorfor ieg haffuer uylt haffue en rigtig forrer zeddel paa Greffuens folck, Mens den inted kund erlange førend nu. Der er et farlig Selskab paa mens der uil komme flere paa¹⁾, inden dy skyllis fra københavn. Myne Gesandter med derris folck er inted derpa, aldenstund du dem kandt lade lossere paa huilckit Skiib dig sinis²⁾. Der uyl tenckis paa Hest och uogen til dem,

¹⁾ Saaledes Schlegels Afskr. (Kallske Saml., 4., 441), hvorimod Langebeks har i Stedet for de to sidste Ord: „flere, er inted derpa“.

3. Septbr. fik Oluf Parsberg, (Marskalken) Lavrits Ulfeldt og Sten Bilde Eriksen Befaling til at møde i Oktober i Kjøbenhavn for at følge Greven til Rusland (Norske Rigsregistr. VIII, 295), og 11. Septbr. fik Sivert Urne Brev om at holde sig rede til samme Rejse; han skulde daglig vente Grevens Ankomst til Kjøbenhavn (Sjæll. Tegn. XXVIII, 100). Jvfr. ovfr. S. 357.

ty huos mig findis ingen uogen. Huad forrad der er aff Heste, ded erfahrer du huos Stalmeisteren.

Peter Marselius haffuer ladit sig mercke, at ded skulle uerre heel uel tagen, om man sende Grodtfyrstens Søn nogle Ganger, som ieg ochsa gerne giiorde, om der uar rad dertiil, huorum du dig huos Stalmeisteren skaldt erkundige. Om man nu kan faa Sadel och tøy dertil, ded staar derhen.

Ded holdt hardt, førend man kunde bliffue ens om. huor man uylle lande y Priissen, dog er ded nu sluttit, At, om gud uyl, da skal Greffuen med dy fornemste ga henad Meemelen ¹⁾, Och ded gemene Gesindeken med Hest och uogen skal ga henad Riiga, Huorfor der skal haffuis Styremend ued handen, som erre kendt pa dii Steeder.

Ded wfaruede Engelsk kleede er soldt tiil Hamborg, ded. som faruyd er, ded uyl ieg sende henad københaffn, naar der kommer Skiib ²⁾. Hauhesten kan ieg for uysse Arsager skyld inted myste herfra. Ded kleede, som faruyd uar, haffuer suardt hiiolppen pa Greffuens *Lyberi*, ty der uar inted y Hamborg at bekomme.

Dii 3000 daler, som fattis y dii 15000 daler, ieg haffuer forstrackt Greffuen med, dem kandtu lade affoddere huos Tollerne y Sundit. Resten, som (!) dii 12000 daler, som Tollerne uden thuiffuel haffuer huos siig, dy skal sendis hiid, sa snardt skee kan. *Vale*. Aff Glyckxborg 10 *Sept: Anno* 1643.

Christian.

Der findis herhuos ett Offuerslag pa kyrcken her y byen at forhøie tre allen, som *M: Lennert* skal bese och

¹⁾ 24. Septbr. 1643 skrev Kurfyrst Georg Vilhelm af Brandenburg til Christian IV, at han havde givet sine Embedsmænd i Preussen Ordre til at gaa Valdemar Christian til Haande paa hans Rejse til Moskau (Geh. Ark., Brandenburg Nr. 32). Kongen af Polen oversendte under 18 Oktbr. Pas for Valdemar Christian (Geh. Ark., Polen Nr. 22).

²⁾ Der menes det konfiskerede Klæde, som omtales i Nr. 325.

siige syn Mening derom, aldenstund hannem leiligheden om samme kyrcke bekendt er.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

328.

10. Septbr. 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen er forberedt paa, at de Svenske med Misfornøjelse se paa Grev Valdemar Christians russiske Rejse. Han betvivler, at han har lovet nogen i Sverig en Tjeneste i Holsten. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse *sub Dato* den 26 *Augustj* Er mig den 7 *Huius* tiil hande kommen, Och deraff forstanden feldtmarskalcken wrangels Reiisse henad Lyffland¹⁾. At dy Suenske inted Seer graff woldemar Christian gerne y Muskou, ded Er inted wnder, Aldenstund der Er ingen thuiffuel pa derris gode *Affection* ymod mig.

Att Ieg skulle haffue loffuit Nogen tiieniste ud y landteholstein tiil Nogen, som findis y Suerrig, ded ued ieg mig inted at Errindre, Tii ded haffuer aldrig uerrit myn maner at tage tyener an, Som Ieg inted kender, Besønderligen til at bruge pa dy steeder, som nogiit *importerer*.

Glyckxborg den 10 *Sep: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

329.

11. Septbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Thomas Dyres Forlening med et norsk Fogderi. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse Tommis dyre angaendis haffuer Ieg Emphanen, Mens hurledis hand som En, der haffuer

¹⁾ Herman Wrangel blev 1643 Generalguvernør over Lifland, men døde allerede 10. Decbr. samme Aar (Biogr. Lex. öfver namnkunn. svenska män XXI, 107).

tiendt y Chanseliit, haffuer faat ded breff paa ded fagederi, som Niels Hammer haffde, ded kan ieg inted tencke ¹⁾, Tii manden ma uerre god Nock, mens ieg talede aldrig med hannem et Ord, Ieg ued ickeheller, at hand lod underskriffue et breff huos mig, sa lenge hand uar y Chanseliit. Hannem er heer giiffuen til beskeen, at Encken beholdte Indkomsten aff fogedriit indtil wolborg dag, huorfor Ieg mig inted før kunde Erkleere ²⁾. *Vale.* Glyckxborg den 11 *Septem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

¹⁾ 18. Maj 1640 havde Christian IV ved et aabent Brev givet Thomas Dyre Tilsagn om efter Niels Hammers Død at faa Dragsmark Kloster i Forlening (Norske Rigsregistr. VII, 682 f.). — Niels Hammer fik 1624 som Foged paa Dragsmark dette Kloster, der ligger i Baahus Len, i Forpagtning og forlenedes dermed 1628 (anf. Skr. V, 364 ff. VI, 102 f.). Han var desuden Skibskaptajn, men naar Holmberg, Bohusläns hist. och beskrifn., 2. uppl., II, 229, gjør ham til Viceadmiral, har han vist paa egen Haand ladet ham avancere. Endnu i April 1643 forekommer han (Norske Rigsregistr. VIII, 281), men kort efter maa han være død. (Jvfr. om ham anf. Skr. V, 661. VI, 713. VII, 789. Molbeck, Christ. IV's egh. Breve I, 102. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 46. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 99. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 170. Danske Saml. VI, 336. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 763.)

²⁾ Udfaldet blev dog det, at Thomas Dyre fik Dragsmark Kloster, hvilket han beholdt til sin Død 1651. Denne Thomas Iversen Dyre til Sundsby (i Baahus Len), hvilket Gods han havde faaet ved Giftermaal med Margrethe Hvitfeldt, var født 1605 paa Gaarden Hvidsted i Vendsyssel og tjente 1629—34 i det danske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 163). Om ham haves en Ligprædiken af Henning Stockfleth, Christ. 1653, og desuden kan dermed bl. a. jævnføres Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. I, 396. 399. V, 376 f. Holmberg, Bohusläns hist. och beskrifn. III, 26. 61. Norske Rigsregistr. VII, 621. VIII, 637. (Norsk) Hist. Tidsskr. I, 33. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 60. Bidrag t. kändedom om Göteborgs o. Bohusläns fornminnen o. hist. I, 447 ff.

330.

12. eller 17. Septbr.¹⁾ 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Grev Valdemar Christian, som har brugt mange Penge, og hvem man derfor maa passe paa, rejser den følgende Dag til Danmark. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 442.*

Greffue woldemar Christian begiiffuer sig y morgen herfra paa ueyen henad Danmarck, wor Herre giiffue hannem lycke til syn Reysse. Her haffuer hand kost mig store Penge, Gud giiffue, at ded motte Enda bliffue derued. Seer du hannem Icke pa henderne. da Er hand aff med dy Penge, Ieg haffuer forstræckt hannem med, førend hand kommer aff køben:, wansiit, att hand haffuer fat her aldt ded, hand fast haffuer pegiit pa, Saatt ded beløber sig foruden ded, som skredderen fiick med siig herfra, 20 tussind daler²⁾. Denne breffuiser Er tylstillit En kasiacke³⁾, som skal fodriis och med neste Post hiid sendis. *Vale.* Glyckxborg den 12 *Sep: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

331.

15. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

De ved Salget af det engelske Klæde indkommende Penge maa først anvendes til at betale den Gjæld, hvori Hertug Frederik

¹⁾ Langebeks Afskr. (Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980) har Datum 17. Septbr., og samme Datum findes ogsaa i Aftrykket i Elmquist's Læsefrugter XV (Aarhus 1822) S. 325, der dog maaske kun gjengiver Langebeks Afskrift, og i J. H. Schlegels Afskrift (Kallske Saml., 4., 441). Den Luxdorpske Afskr. (Ny kgl. Saml., 4., 986 b) har 12. Septbr.

²⁾ 18. Oktbr. udbetaltes der Philip Barstorf, Grev Valdemar Christians Staldmester, fra Rentekammeret 2000 Rdl. til den russiske Rejse, og 20. og 21. Oktbr. fik Renteskriveren Jens Andersen til samme Rejse 6000 og 2000 Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).

³⁾ Kasiak, en vid, stakket Kjortel (Vidsk. Selsk. Ordbog).

og Grev Valdemar Christian have bragt Kongen. Der kan mulig indrømmes Johan Braem Forlængelse paa hans Hvalfangst-Privilegium, men han kan ikke sælge sin Havn til hvem han vil. Peder Vibe frygter for Krig fra Sverigs Side, men Faren er næppe saa stor, om end de Svenskes Stemning er fjendtlig. Om Klæder til Grev Valdemar Christians Rejse. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Pa dyn skriffuelse angaendis ded Engelske klede¹⁾ forholder ieg dig Inted, Att ieg faar først betale den geld heer, Som Byskopen aff Brehmen och Greff woldemar Christian haffuer saat mig y, førend ieg tencker pa den y danmarck, aldenstund den geld kommer *ex alio Capite* heer. At Iohan Brahm begerer at beholde hualfangit, indtil *Anno* 1647 er forby, ded haffuer syn beskeen, Mens at hand skulle ma selge hans haffuen til huem hand uyl for nogle Hiitter skyld, hand haffuer bygd der, ded gar Inted an²⁾. *Residenten* y suerriig er full aff kriig och

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 387. 389.

²⁾ Lige siden 1618 havde Johan Braem været knyttet til Hvalfangsten i de nordlige Have. 1620 var han bleven en af Direktørerne i det grønlandske Kompagni. 1624 fik flere kjøbenhavnske Kjøbmænd med ham som Formand nye Privilegier paa at drive Hvalfangst under Grønland og Spitzbergen. Maaske var det samme Kompagni, der begunstigedes 1630, da der tilstodes ham og hans Konsorter Eneret i 7 Aar til at drive Hvalfangst paa Kongen af Danmarks Strømme under Nordland og Grønland, Christiansberg og alle omliggende Øer undtagen Island, et Privilegium, som allerede under 24. Maj 1634 forlængedes til at skulle gjælde endnu i 10 Aar, „indtil man skrivendes vorder Aar 1647“, og som da tillige udvidedes til hans Broder Gødert Braem og deres Arvinger. Tillige bestemtes, at deres Ret skulde begynde med den 67de Breddegrad og gaa til Nordpolen (Nielsen, Københavns Hist. og Beskriv. IV, 220 f. Norske Rigsregistr. VI, 644 f. Brevene 1636—40 S. 226 f.). Det er altsaa dette Privilegium, som ønskedes forlænget endnu et Aar. 1631 havde Brødrene paa „den grønlandske Insul“ Christiansberg tilegnet sig en Havn, som de kaldte Københavns-Bay, og som de og deres Konsorter fik udelukkende Ret til at besejle; ingen andre Fremmede end de, som tidligere plejede at søge derhen, fik Lov til at fiske der eller paa anden Maade gjøre sig Stedet nyttigt (Norske Rigsregistr. VI, 345). Denne „grønlandske Insul“

wroe, som dog med Gudtz hielp ingen Nød haffuer, om uy inted soffuer forlenge. Mens at greffuen for siin Person drager ygennem Pohlen och sende[r] siit folck och *Bagaise* henad Riiga, ded uyl fortryde dem mechtig. Den Teldt, som pleiier at brugis for køckenit, nar nogit er at gøre, den skal strax sendes hiid. Tøiiet til Greffuens *libery* Er sendt henad køben:, Och kan klederne snart gørris ferdig, om Skredderlauyd y køben: uyl uerre nogiit flitig derudj.

Der fyndis En *Designation* herhuos pa nogit, som Greffuens skrelder haffuer faat mere, End hand skulle haffue, som uyl haffuis y acht. *Vale*. Glyckxborg den 15 *Septem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande¹⁾.

332.

15. Septbr. 1643.

Til Peder Vibe.

Om Forholdet mellem Sverig og Danmark. Kongen haaber, at de Svenske, hvis de ville angribe ham, vare ham ad forinden. — *Geh. Ark.*

Dyn Skriiffuelse med dronningens Suar angaendis fyrstinde aff Pommerens lyffgeding Och wiittenbergs *Acchedemiis Saluagardi*²⁾ Er mig tilhande kommen, Och derhuos

Christiansberg er det samme som Spitzbergen, opkaldt efter den danske Konge, som ogsaa befalede, at Kjøbeuhavns-Bay skulde døbes om til Christianshavn (Slange S. 749. Jvfr. Geograf. Tidsskr. II, 148 f.).

¹⁾ Modtaget 19. Septbr.

²⁾ Christian IV havde under 14. Juni 1643 opfordret den svenske Regering til at forskaane Universitetet i Wittenberg for Kontributioner af og Indkvarteringer paa dets Gods under Krigen (Geh. Ark., Reg. 27, Nr. 281), og ved en Skrivelse af 26. Aug. tilkjendegav den svenske Regering sin Imødekommenhed overfor Kongens Ønske og meddelte ham, at den havde udstedt en Salvogarde for Universitetet (Reg. 26, Nr. 110 a). Universitetet takkede ved Skrivelser af 28. Juni til „Wittramus (!), consi-

forstanden, At dy gode herrer endnu inted uyl *Resoluere* siig pa myt Pandt y Meckelenborg. Ded. dy der y landiit taler om krieg och wroe ymellom Riigerne, dertil giiffuis dennom Ingen Aarsag, Mens uyl dy Endeligen daran, da habis ieg, at dy som Christen uarer oss ad. førend dy beginder nogit aff *importans*. Huad du huos dronningen skaldt forrette, ded Erfahrer du aff huosføiede Skriiffuelse ¹⁾. Ded uyl mueligdt inted behage dii Suenske, at greffuen for syn Person Reiisser Igenom Pohlen.

Naar du uylt lade mig nogiit uyde om # eller ander, da haffuer du anleiiding Nock dertiil, Om du Ellers uylt følge densamme och see ret tiil.

Glyckxstadt den 15 *Septem. Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wiibe.

333.

17. Septbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Om Besættelsen af det theologiske Professorat i Sorø. —
Geh. Ark.

Eptherad Ieg skreff dig siist Om den *Theologo*, som Er bleffuen *Superintendent* y ded fiirstendom Lyneborg ²⁾, Da haffuer ieg ladit Erfahre huos Hoffpredikandten Heer ³⁾,

liarius regis Daniæ“, og af 4. Oktbr. til Kongen selv denne for hans Virksomhed (Aug. Buchneri Epistolæ II, Dresdæ 1680, S. 52 ff. 57 ff.).

- ¹⁾ Der menes sikkert Skrivelsen af 14. Septbr. til Peder Vibe, hvorefter han skulde anmode den svenske Regering om at give sine Officerer i Lifland Ordre til at være Grev Valdemar Christians Folk behjælpelige, naar de kom dertil (Geh. Ark., Reg. 27, Nr. 281).
- ²⁾ Peter Røhbinder, f. 1609 i Lybek, var siden 1641 Superintendent i Lyneborg og forestod dette Embede til sin Død 1671 (Møller, Cimbria lit. I, 535). Han er ikke omtalt i noget nu kjendt ældre Brev af Kongen.
- ³⁾ Johan Rotlöben.

Om hand Ingen wiiste, som man kunde fa. Da haffuer hand Suarid ded, som herhuos fyndis¹⁾, och er der bud Epther samme Mand.

Naar hand kommer, och hand uyl lade siig *disponere* til ded, som man begerer, Da kan hand letteligen for wyndter komme tyl Soer. *Vale*. Glyckxborg den 17 *Sep: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen til hande.

334.

18. Septbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen sender ham en Toldrulle og Axel Urups Bemærkninger til Kanslerens Forslag om den Skat, der skulde udredes af Bønderne under Christianspris. — *Klevenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml, 4., 438.*

Herhuos haffuer du tolrulden at Emfange, som du sende mig hiid, sa och den, ieg der epther haffuer skreffuen²⁾. Der fyndes ochsa herhuos, huad axel wrup haffuer

¹⁾ Paa en indlagt Seddel er skrevet følgende med en fremmed Haand: „Doct. Corvinus, gewesener Pastor der hauptkirchen in Dantzig, Nun mehr, alss Ich aus etlichen Schreiben vernommen, in Lübeck, Ist dem hern Doctori Fabricio sehr wohl bekannt.“ Johannes Corvinus (Rabe) fra Meklenborg, f. 1583, var Præst ved Mariæ Kirke i Danzig fra 1618 til 1643, da han paa Grund af sine mange Stridigheder, saavel theologiske som verdslige, blev afsat af Magistraten. Han drog derefter til Lybek, hvor han levede som Privatmand til sin Død 1646 (Møller, *Cimbria* lit. II, 151 ff.). Den Dr. Fabricius, som angives at vide Besked om ham, er vel snarest Livlægen Jakob Fabricius, som ogsaa var fra Meklenborg. Besynderligt er det, at Kongen paa dette Tidspunkt er saa ivrig for at se sig om efter Kandidater til Professoratet i Sorø, da han jo nylig havde udtalt Ønske om at faa Dr. Botsack fra Danzig (S. 380 og 383 f.), og denne endnu ikke havde sendt Afslag (se Brevet af 20. Novbr. 1643).

²⁾ I Følge Sjøell. Tegn. XXVIII, 102 fik Korfits Ulfeldt 27. Septbr.

suarit paa ded, som Chandseleren formendte, at Bønderne, som ligger vnder Christianpris, skulle legge ud til *contributionen*. Mig synes, at, fynder dii ingen anden Rad til Penge End huos Bønderne, da faar dy bye lenge, førend dy faar der Penge. Pengen uyl y Landkysten. dy ma och komme, huorfra dy kan ¹⁾. *Vale*. Glycksborg den 18 *Sep*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

335.

24. Septbr. 1643.

Til Tolderne i Sundet.

Om Udbetaling af 6000 Rdl. til Korfits Ulfeldt. — *Gch. Ark.*, *Bilag til Sundtoldregnsk. 1643.*

Tollerne y Sundit skal lade Riigens Hoffmeister bekomme Sex tussind Riix daler, Naar hand dem begehret ²⁾. Glycksborg den 24 *Septem*: *Anno* 1643.

Glycksborg den 24 *Septem*: *Anno* 1643.

Christian.

336.

Omtr. 25. Septbr. 1643.

Til Otte Brockenhuus.

Der skal skrives til Gesandterne, som ere befalede at drage til Rusland, at der bliver sendt dem et Selvservice som Gave til

tilsendt en Toldrulle, som han skulde lade forkynde i sit Len (Møen) og i Kjøbenhavn.

¹⁾ Under 29. August havde Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested faaet Brev, at da Kronens Tjenere under Christianspris resterøde med en anselig Sum Penge til Landkisten, som de ikke kunde betale, skulde denne Sum for denne Gang betales af Riget (Sjæll. Tegn. XXVIII, 74). Jvfr. Brevene af 12. og 24. Oktbr. 1643. Om Kronens Forhold til Christianspris se Molbechs Udgave af Christian IV's Breve I, 469 f. og Kongens Forsikring til Rigsraadet af 24. April 1632 (Brevene 1632—35 S. 17).

²⁾ Korfits Ulfeldts vedlagte Kvittering paa de 6000 Rdl. er dat. Kjøbenhavn 9. Okt. 1643.

Storfyrsten og hans Datter, og der skal skrives til en Lensmand i Norge om at lade hugge 300 Egetræer. — *Geh. Ark.*

Et breff tyl gesandterne, som Er befahliit at drage henad Muskou, at man dem tilskycker Nogle Packfoder med Sylbergeskiir, Huoraff halffpardten skall *presenteris* grodtfiirsten Och den anden pardt grodtfiirstens datter, Naar gud uyl, at Bylagerit skal *selebreris* ¹⁾. Naar tyden Er, att dedsamme skall offuerleffueris, daa skall ded haffues y acht, att ded skeer ued mange folck pa den Riissiske maner.

Et Breff tyl den lensmand y Norrie. udi huiis lehn Egiitømmer Er at bekomme, Att hand lader tyl myt behoff y wyndter hugge 300 Riinge Eger. som Er Ett korter y kandten, Och dem ued myne skiib hiidsende ²⁾.

Udskrift: Otte Brockenhus til hande.

337.

28. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om nogle beslaglagte engelske Skibes Ladning og Behandlingen af Skibsfolkene. Solvtøj, som Gesandterne skulle have med sig (til Rusland), oversendes. En Smedesvend skal snarest skaffes over til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriffuelse, mig ued lakeien til hande kommen, haffuer ieg fornommen dii *Arresterede* Engelske skiibis lading, Som sig dog uden thuiffuel nogit høiier uyl beløbe, Inden dy ganske Erre lossiit. Ded Engelske folck ygenom benken, som pa samme skiib fyndis, Bør inted

¹⁾ En Fortegnelse over de Gaver, som Valdemar Christian og Gesandterne tilbøde den russiske Storfyrste 28. Januar 1644, findes i et Flyveskrift med Titel: *Moscovitische Tijdingen, Extract schrijven uyt de Schanse te Nyen de Dato den 26. April nieuwen, ofte den 16. April ouden Stijl 1644. Gravenhage 1644.*

²⁾ Kongebrevet herom til Palle Rosenkrands, Lensmand over Agdesiden, er af 25. Septbr. 1643 (Norske Rigsregistr. VIII, 296).

anderledis at *tracteris*, End som *tractamentit* pa myne folck falder y England¹⁾.

Denne breffuissér fører Nu ded Sylbergeskiir fram, som gesandterne skal haffue med siig. Och skal dedsamme sa Indpackit dennom tilstyllis Med ded herhuosfœiiede Breff, Huorudi *designationen* pa Sylbergeskiirit fyndis. *Vale*. Glyckxborg den 28 *Septem: Anno 1643*.

Christian.

Den²⁾ Smedesuend, som Er antagen at Boe heer. skal forstreckis med Penge och sendis hiid med første leilighed.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

338.

29. Septbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Instrux for Gesandterne (til Rusland) sendes. Peder Vibe skal anholde hos den svenske Regering om Pas for Grev Valdemar Christians Folk gjennem Lifland og lægge Mærke til, hvorledes

¹⁾ Hvad her sigtes til, fremgaar bl. a. af to Indlæg fra det engelske Parlaments Gesandter til Christian IV af 18. og 23. Decbr. 1643 (England Nr. 49). Kongen klagede nemlig dels over Fornærmelser mod Korfits Ulfeldt paa hans Sendelse til England 1642, dels over, at et kongeligt dansk Skib, der var ladet med Ammunition. var blevet beslaglagt ved den engelske Kyst. Med Hensyn til det første Punkt gjorde Gesandterne gjældende, at den Person i Ulfeldts Følge, som var bleven anholdt, var en født skotsk Undersaat, som var beskyldt for vitterligt Forræderi, og at de Krænkelser, som skulde være Ulfeldt personlig tilføjede af Oberst Hotham og andre Officerer i Parlamentets Tjeneste, vare dette ubekjendte. Hvad Skibet angik, havde man ikke troet, at det var Kongens Skib, da det vilde bringe Ammunition til Parlamentets aabenbare Fjender i Newcastle. — I John Poleys Indlæg til Christian IV af 21. Oktbr. 1643 findes en Opfordring til ham om ikke at laane Øre til de Gesandter, som Parlamentet siges at ville afsende „pro excusanda arrestatione vel potius latrocinio commisso circa navem S. R. Mtis vestræ armis et ammunitione onustam“ (Geh. Ark., England Nr. 49 b).

²⁾ Efterskriften findes paa en løs Seddel.

dette Andragende optages. Kongen er stemt for, at der gaas frem med Strengthed mod en Præst, og han mener, at det var bedst, om ingen kunde blive viede, som ikke havde Attest om at kjende Katekismus. Salvius skal være kommen tilbage til Hamborg, men den spanske Gesandt formodes at være død paa Vejen, hvorfor Kongen har Lyst til at kalde sine Gesandter hjem. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriffuelse haffuer ieg dyt betenckende om myne gesandters *Inst[r]uctions* Indhold forstanden, Som herhuos *Mutatis mutandis* ferdig framskickis ¹⁾. Den Allerhøieste giffue syn Nade dertil, at altyng ma begindis och Endis Hans aller helligste Naffn til loff, priis och Ehre Och disse Riiger och lande tyl gode.

Peder wiibe Er befaliit at holde an huos Regeringen Om En Paas for greffuens folck ygenom Lyffland ²⁾, Som uyl komme Chansleren Oxenstern wnderlig for, ysønderlighed nar hand fornemmer, at greffuen med gesandterne och herremenden gaar Igenom Lyttouen. Och forlengis mig at Erfahre, huad *Myner* der uyl falde, Nar Peder wiibe Erlanger beskeen derpa. Ieg haffuer med stor fliid befaliit, at hand skal giiffue acht derpa.

At uorris Byssper och *Theologi* Er y den mening om den fyne *penitens* Prest, som du skriffuer, ded uar alfor nadig for hannem, Mens myn mening Er, at bøddelen bør at Riiffue hans tunge aff hans halss, huormed hand satyt och offte forargit syne tilhører med, Tii ieg ued inted, huad der kunde siigis groffuer End ded, som den kompan wden ophør sagdt haffuer ³⁾. Ded haffde uerrit den Straff

¹⁾ Instruxen for Oluf Parsberg og Sten Bilde er af 29 Septbr. (Fridericia, anf. Skr. II, 320).

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 395.

³⁾ Jørgen Lavritsen Friis, Sognepræst i Sevel (Ribe Stift), var 1642 paa Landemodet i Varde bleven dømt til at miste sit Kald paa Grund af det Anstød, han havde vakt ved sine Angreb paa Anger og Bod og sin stærke Hævdelse af den ved Daaben tilsagte Syndsforladelse. Da han ikke vilde finde sig i denne Dom, men indankede Sagen for en højere Domstol, fik Biskopperne og de theologiske Professorer Befaling til at træde sammen i Kjøbenhavn i Septbr. 1643 for at afgjøre

uerdt, du skriiffuer om, Om man haffde kund beuysse hannem Offuer, at hand haffde Sagdt ded Engang. Siiden Ieg haffuer uerrit her, da Er ded fallen mig Ind, At ded skulle gørere den gemene mand flyttiger tiil at ¹⁾ lere derris børne lerdøm, End nu skeer, Nar Presterne inted ma lysse for nogen til Echteskab, som inted haffuer Prouystens *testimonium*, at dy, som hand lysser for, Er ferdig y derris *Catechismo*, Tii bliffuer der for den skyld En eller thu holdt fra *copulationen*, Indtil dy kan ded, dy bør at kunde, dy skal uerre tygange banger derfor End for nogit andiit, som paleggis kunde.

Der kam En fra Ham: ygar, som sagde for uyst, at *Saluius* uar kommen diid Igen ²⁾. Den, som skulle komme aff Spannien, den Er uyst død pa weien ³⁾, Saat Ieg seer

Spørgsmaalet. 28. Sept. forhandlede Sagen, og man kom der til det Resultat, at han overhovedet var uværdig til at beklæde noget Læreembede i Kirken, og at det var ønskeligt, om Kongen vilde paalægge ham at tilbagekalde sine Vildfarelser offentlig, hvis han vilde blive boende her i Landet. Kongen stadfæstede Dommen, og da Jørgen Friis ikke vilde gjenkalde sine Meninger, fordi han ikke var bleven overbevist af sine Modstandere. kastedes han i Fængsel i Blaataarn, hvilket det følgende Aar skærpedes til Arbejde paa Bremerholm. Efter et Aars Forløb blev han dog paa manges Forbøn sat i Frihed og drog til Udlandet. (Kongebrev til Niels Vind af 24. Oktbr. 1643. Sjæll. Tegn. XXVIII, 104. Dänische Bibliothec II, 209 ff. Pontoppidan, *Annales eccles. Dan.* IV, 335 ff. Engelstoft og Møller, *Hist. Calender III*, 225 ff. Helveg, *Den danske Kirkes Hist. efter Reform.*, 2. Udg., I, 399 ff. Kongens Brev af 28. Juni 1644.)

¹⁾ Ordet er skrevet to Gange.

²⁾ Rygtet for vistnok med Usandhed. Johan Oxenstjerna og Saluius skulde repræsentere Sverig paa Kongressen i Osnabrück, og de havde ogsaa begivet sig afsted, men vare ikke komne længer end til Minden, hvor de foreløbig gjorde Holdt og sendte Schering Rosenhane til Osnabrück. Først 17. Novbr. kom ogsaa Saluius derhen, medens Oxenstjerna blev tilbage i Minden (Slange S. 1177 f. Fridericia, *Danm. ydre polit. Hist.* II, 337).

³⁾ 16. Oktbr. kom de spanske Gesandter til Münster (Slange S. 1178).

inted, huortil myne skal ligge der forgeffuis och fortere penge. *Vale.* Glyckxborg den 29 *Sept: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

339.

Septbr. 1643.

Til Korfts Ulfeldt.

Om Oversendelsen af nogle Heste til Rusland som Gave til Storfyrstens Søn, hvilke ikke kunne komme før det følgende Foraar. Kongen sender nogle Smykker, der ere bestemte for Grev Valdemar Christians Brud. — *Langebeks Afskr. (efter Orig hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

Epherdi man inted kan fa Sadel och Tøy ferdig til dy ganger, som Grodtfyrstens Søn skulle sendis, da kan man sig imod Gesandten *Petro Marselio* vndskyldige, at ded nu inted skeer, fordi Ieg pa forarit achter at sende Grodtfyrsten nogle Heste, med huilcke samme Ganger skal komme ¹⁾, Ty ieg er uys derpa, at Prindtzen inted haffuer sadan Sadel, som tyener til en ung Herre. Och ephthersom ieg haffuer loffuit Greff woldemar Christian et *carchenet*, *item* thuende Armeband och thuende Ørgeheng til hans frøcken, Da sender ieg dig samme Stycker nu herhuos, Huilcke du huos dig skaldt beholde, indtil hand begerer aff dig, at du om samme Styck mig uylle errindre. *Vale.* Glyckxborg den *Sept: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ I den S. 398 nævnte Fortegnelse anføres „6 schoone bruyne Wagen-Peerden, met haer Decken met zijde geborduyrt“. Jvfr. ovfr. S. 389.

340.

4. Oktbr. 1643.

Ordre om Udbetaling af forskjellige Pengesummer¹⁾. — *Geh. Ark., Bilag til Kieler Omslags Regnsk. 1644.*

Glyckxburg den 4 Octo: Anno 1643 Ist diisses befohlen uy Obengemeldet zu bezahlen. Hiibeii sollen gezehlet werden dem Erdtzbiskoppen 2000 dl. vndt *Anthoni* feyst 2300²⁾ dl.
Christian.

341.

8. Oktbr. 1643.

Til Korffits Ulfeldt.

Kongen har sluttet Handel med en Kjøbmand i Hamborg om Leverance af 4000 Musketter inden Vinteren. — *Klervenfeldtsk Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Du uest dig nocksom at Erindre at haffue skreffuit mig tiil om gewehr tyl Landtfolckit at bringe tilueiee³⁾, Huorfor ieg haffuer nu handlet med Albret Baldzer Berns om fire tussind tolfppundige⁴⁾ Musketter, Som hand Inden wiindther y køben: skal leffuere och dem lade beskiide. Och Eptherdi med hannem Er giirdt køb, sa at hand skal haffue 3 Riixdaler for Styckit, da uyl der tenckis pa Penning at betale dem med. Ded stod hardt, at hand

¹⁾ Dette er skrevet paa Foden af et Aktstykke, som først angiver, hvad der er indkommet og kan indkomme før Omslaget, tilsammen 224,770 Rdl., og dernæst opfører en Række Poster, som kunne betales heraf, tilsammen 216,176 Rdl., altsaa med et Overskud af 8594 Rdl. Blandt de Personer, hvem der skal udbetales Penge, opføres ogsaa Juvelereren Anton Feust med et Par større Summer (ialt 30,198 Rdl.).

²⁾ Tallet er ikke ganske sikkert, da der er rettet ved det.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 387.

⁴⁾ Naturligvis angiver dette ikke Kuglens Vægt. Skulde derved mulig forstaas Musketternes egen Vægt (hvorom Oplysninger savnes i Følge Blom, Kristian IV's Artilleri S. 79)?

uylle leffuere dem for ded køb y køben: *Vale*. Glyckxborg den 8 *Octob*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

342.

8. Oktbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal udbetales Vognleje for to Saddeler til Grev Valdemar Christian. — *Geh. Ark.*

Denne breffuissere skal wogengleien for thuende Sadeler, som greff woldemar Christian skal haffue, Betalis.

Glyckxborg den 8 *Octo*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

343.

12. Oktbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

De Svenske, som klage over Admiralitetet, kunne møde i Odense for Rigsraadet. Da der medgaar mange Penge til Gesandterne i Osnabrück, bør nogle af dem for en Tid vende hjem. Rigsraadet skal overveje Midlerne til at dække disse Udgifter og til at betale en Gjæld til Landkisten i Hertugdømmerne. En Sag mod Bispens Hustru i Aarhus skal undersøges og straffes uden Lempe. — *Geh. Ark.*

Dy offuerskiickede Breffue sendis nu vnderskreffuen tilbage igen. Dii Suenske, som besuerger sig offuer *Admiralitetit*¹⁾. dy kan befahliis at møde y Ottense tiil Claus Seestedtz bryllup²⁾, tyl huilcken tyd Riigens Raad diidhen kallit Er, och Ieg, om gud uyl, ochsa kommer.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 371 og Nrr. 353 og 354.

²⁾ Som anført i forrige Bind S. 11 ægtede Klavs Sehested Christence Lindenov.

Angaendis myne gesandter til Ossenabrig, da haffuer ded aldrig uerrit myn mening, at dii gelerdte Raad tillige med Riigens Raad¹⁾ skulle drage derfra, Mens for bekostningen skiild skulle den Ene paardt *Ad tempus Retirere* sig, Tii der Er allerede gangen 8389 Riix daler med, Om huilcken udgiift der uyll taliis Nu y Ottense, Tii der fyndis icke altiit myddel y kammerit at *fornere* sa mange Penge, som tiil sligge *Extraordinarj* vdgiifter medgaar. Vdi liige made uyl der talis om penge, som Riigit er skiildig y landkysten for ded godtz, som ligger under Christianpriis, ty Ieg kreffuis huer dag for di penge²⁾.

Huad der taliis om Byspens kuynde y Arhus, ded haffuer lensmanden sammesteds berettid mig heer, huorfor hand aff mig bade Mundtlig och skriiftlig Er befahliit at tale pa sagen, sauyt hand kan med retten gørre³⁾. Hand

¹⁾ De „lærde“ Raader o: Dr. Christoffer von der Lippe og Dr. Lorenz Langermann i Modsætning til Rigsraaderne Just Høg og Gregers Krabbe.

²⁾ Jvfr. Brevet Nr. 334.

³⁾ Biskoppen i Aarhus Dr. Morten Madsen var gift med Kirsten Johansdatter, en Datter af Borgmester Johan Villumsen i Helsingør og en Datterdatter af Tolderen sammesteds Frederik Leiel. Blandt andre Børn havde de en Datter ved Navn Abelone, der — efter Sigende 1641 — ægtede Præsten og Kanniken M. Christen Nielsen Bonde eller Bundz i Aarhus. Disse fire Personer udvikledes, som det synes ved onde Menneskers Bagtalelser, i en højst uhyggelig Sag, idet Rygtet beskyldte Præsten for at have staaet i et utugtigt Forhold til Svigermoderen, et Rygte, som skal have lagt Biskoppen i Graven. Han døde, 49 Aar gammel (Gravskriften siger 47, s. Pontoppidan, *Marmora Dan.* II 89. Pontoppidan, *Annales eccles. Dan.* III, 173), 17. Oktbr. 1643 (i Følge Sønnens Opgivelse 16. Oktbr., s. Hübertz, *Aktstk. vedk. Aarhus* II, 136), og selve dette Dødsfald forøgede de onde Rygter, idet man endogsaa beskyldte hans Enke for ved Trolddom at have bevirket hans Sygdom. 20. Septbr. 1643 var der udgaaet et Kongebrev til Lensmanden i Aarhus, Erik Grubbe, i Anledning af, at der paa den til Domkirken i Aarhus hørende Kirkegaard var blevet fundet et ombragt Menneskefoster; thi da han havde angivet, at Sandemændene, der vare krævede for

berettede mig Iblandt andiit, huor høiit at Byspen y hans

at udfinde den Skyldige, ikke havde tilstrækkelig Tid hertil, forundtes der dem nu en Frist af 18 eller flere Uger for bedre at kunne opdage Barnets Banemand, ligesom det paa lagdes ham selv med største Flid og Iver at drive paa Sagen og erkynndige sig om Vidnesbyrd (Jydske Tegn. XI, 71, jvfr. Geh. Ark., Topogr. Saml., Aarhus Nr. 83). Det fundne Foster ansaa man i Almindelighed for Bispindens, og som Fader til det udlagde man hendes Svigersøn 17. Novbr. 1643 fik Erik Grubbe Befaling til at tage Borgen for, at M. Christen Nielsen vilde blive tilstede og svare til Tiltale, eller i modsat Fald lade ham indsætte i Blaataarn, og samme Dag udgik der Ordre til, at Prædikestolen skulde forbydes ham, og at den Præst, som havde berettet den syge Bispinde, skulde bevæges til at aabenbare, hvad hun havde betroet ham. Lensmanden, der med synlig Iver tog sig af Sagen, sendte strax M. Christen til Kjøbenhavn trods Tilbud om at stille Borgen, men i Kjøbenhavn vilde man ikke have ham og skikkede ham derfor tilbage til Jylland med Paalæg til Lensmanden om at passe godt paa ham og ligesaa paa Bispens Enke. at hun ikke tog sig af Dage eller undkom, et Hverv, som Erik Grubbe udførte saa skrappt, at det maatte befales ham at vise M. Christen større Hensyn. Imidlertid var Sagen bleven overgivet til de jydske Landsdommers Undersegelse, men kort efter skete det fjendtlige Indfald her i Landet, og derved synes man at have faaet andet at tænke paa, saa at Regeringen i Novbr. 1644 maatte spørge om. hvor vidt man var kommet. To Aar senere var man endnu ikke naaet til Ende dermed, thi da skulde der, efter at Vidnerne vare forhørte af Landsdommerne, udtages Nævninger. Endelig 1647 faldt Dommen, der dømte M. Christen fra hans Embede, medens Sagen for hans Svigermoders Vedkommende ikke blev afgjort, før hun under den følgende Konge opnaaede, at den optoges paa ny. Den afsatte Præst og Bispinden bleve vel forvarede hentede over til Kjøbenhavn og indsatte paa Slottet, og i Juni 1649 fældedes Herredagsdommen, lydende paa, at Bispinden burde være fri for Tiltale. Hun levede endnu i mange Aar og døde 1672 i Kjøbenhavn. Efter dette Sagens Udfald skulde man synes, at ogsaa Dommen over M. Christen Nielsen maatte være omstødt, men det var dog ikke Tilfældet, rimeligvis fordi den har været — i al Fald til Dels — begrundet paa andet; det lader til, at Klagen bl. a. er gaaet ud paa, og næppe uden Feje, at han inden sit Bryllup har staaet i utilladeligt Forhold til sin egen Kone (jvfr. Hübertz, Aktstk. vedk. Aarhus II, 133).

Egen, hans fruiis¹⁾ och andre folckis pahør forsoer sig aldrig at uylle giiffue siin datter til den prest, som formenis at uerre fader tiil ded barn, som dy nu dragis om, Och siiden faa dage derepther kam selffuer op pa garden tiil hannem och bad ham til festenøllit.

Ieg thuiffler inted, at man io med tyden kommer ret under wehrit dermed, Mens du skaldt se dyn wnder, huor dy skal dreye sagen, Inden den kommer ret for en dag, ty ded uyl ga ud offuer Ehre, lyff och godtz. Ded er høy tyd, at man holder en hand derhuos, ty ieg kender kruddit. Maa den ene suerge siig om Meen och den anden lehre, at man behøffuer ingen penitens²⁾, och dy skulle

Idet man dog nu overhovedet fra Regeringens Side stillede sig venligere overfor den forfulgte Familie, forelagdes der det theologiske Fakultet det Spørgsmaal, om det kunde til-lades M. Christen atter at faa Præstekald. Fakultetets Svar kjendes ikke. men 1652 udnævntes han til Kannik og Lector theologiæ ved Gymnasiet i Christiania. Her døde han 1679. Som de Mænd, der havde staaet bag ved og sat den hele Sag i Gang, ledede af Hævnfølelse, nævner man selve Lensmanden Erik Grubbe og Klokkeren i Aarhus, den bekjendte Litterat Hans Hansen Skaaning, hvis 1650 udgivne Digt „Kattenes Rettergang med Hundene“, denne „hjemlige Skarnagtighed“, som N. M. Petersen (Bidrag t. d. danske Lit. Hist. III, 604) kalder det, skal indeholde Stiklerier mod Biskoppen og hans Familie. Med en vis Tilfredsstillelse har Traditionen i de Ulykker, der overgik disse to Mænd og deres Afkom, set en straffende Nemesis. (Pontoppidan, Annales eccles. Dan. III, 171 f. Zwergius, Det Siellandske Clerisie S. 554 ff. Giessing, Jubel-Lærere II, 2, 332 ff. Hertel, Beskriv. over Aarhus Domkirke II, 395 ff. Budstikken III, 435 ff. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus I, Forord. S. VI. II, 105 ff. 110. 116. 121. 127 ff. 143. 191 f. Hundrup, Biogr. Efterr. om dem, der ved Kbhvn.s Univ. have erholdt de høieste akad. Værdigheder I, 20. Nyt hist. Tidsskr. VI, 551 f. Wiberg, Dansk Præstehist. I. 42. Danske Samlinger 2. R. II, 67. Personalhist. Tidsskr. IV, 52.)

¹⁾ Erik Grubbe var gift med Maren (eller Marie) Iversdatter Juel.

²⁾ Sigter til Jørgen Lavritsen Friis, se ovfr. S. 400 f.

gaa wstraffit derfor, da haffde uor herre stor arsaag tiil at straffe heer och knecht. *Vale.*

Glyckxborg den 12 *Octo: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

344.

22. Oktbr. 1643.

Til Jørgen Vind.

Fremstilling af Kongens Tilgodehavende hos Riget for Udlæg og Laan til Gesandtskaber og Krigsføretaget mod Hamborg. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer siiden tenckt pa ded, uy talede om y afftis, och befunden, At Eptherad Ieg haffde bekostit vnder-skedtlige kostbare *Ambassader* y tysland, ymens at Suen-sken *dominerede* derudi, *item* henad Spanniien och Engeland, Saoch tiil keyssern, Suerrig, Beyeren, Muskou och Stade, Da *demonstrerede* Ieg Riigens Raad, at Sliigge *Extraordi-narie* vdgiiffter inted kunde anmadis mig at vdsta, Mens dii burde at *contentere* mig derfor, Huorfor dy loffuede mig 220000 daler ¹⁾. At dy gode herrer Nu biilder sig Ind, at dy 102000 daler, som Ieg bekommit haffuer, skulle uerre aff den vdloffuede Summa, derudi fahrer dy mechtig wiild, Tii ded war aff dy 130000 daler, Ieg landte dem, dentiid folckiit kam at ligge ued Hamborg ²⁾, huoraff mig Rester 28000 dl, Saat dy Er mig denne tyme 248000 daler skyldig.

Och skal dy gode herrer inted tencke, at Nar Ieg Erlanger samme Summa Penning, at Ieg derfor *in Infinitum* er skiildig at gørre al bekostning, som y framtiden kan

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 161.

²⁾ Talen er om Lejrsamlingen ved Fulsbüttel i Efteraaret 1641 (jvfr. ovfr. S. 122).

pakomme. Denne Osnabriggeske *Ambassade* och inted wyder bekender ieg mig til, Naar leg faar pengen.

Vale. Ottensegard den 22 Octo: Anno 1643.

Christian.

Dette skal uysis dy andre, Om dy derudi nogit kan Errindre, som ¹⁾ mig kan werre glemdt ²⁾.

Udskrift: Riigens Admiral tiil hande.

345.

23. Oktbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal forhandles med Rigsraadet om Flaadens Udrustning til Tjeneste den følgende Sommer. — *Geh. Ark.*

Der skal Ochsa udaff Riigens Raad Erfahris, Om fladen y Sommer Icke skal uerre y den beredskab, saat

¹⁾ Her mangler Ordet: af.

²⁾ Som Svar paa dette Brev afgav Rigsraadet en Erklæring af 25. Oktbr. Det indrømmede heri, at der ikke var betalt Kongen, hvad han havde lagt ud til Gesandterne, men beklagede, at der ikke kunde findes Midler til Omkostningerne ved Gesandtskabet til Osnabrück. Det bad derfor Kongen lægge Pengene ud, indtil de kunde afbetales ved Skatterne. Tillige bad det om, at dets tidligere Obligation og Omslagsbrev paa 220,000 Rdl. maatte leveres det tilbage, hvorimod det lovede at holde Kongen skadesløs for denne Sum og for 2 Aars Renter af de 112,000 Rdl., som deraf vare anvendte paa de forrige Ambassader. Desforuden lovede det at holde Kongen skadesløs for de 28,000 Rdl., som endnu resterede af de 130,000 Rdl., der bleve forstrakte til Soldaterne ved deres Afmarsch, med ligeledes 2 Aars Renter, i alt en Sum paa 263,120 Rdl. Heraf var i Behold hos Kongen 108,000 Rdl., som ikke vare forbrugte til de forrige Legationer, og som kunde anvendes til Gesandtskabet til Osnabrück. Paa det Exemplar af denne Rigsraadserklæring, som leveredes til Kongen, har denne egenh. skrevet: „Riigens Ratz obligation“ (*Geh. Ark. Justitsmin. Ahev., Skab 9, Nr. 124*). I Rigens Raads Breve, Fasc. 53 findes en paa Tydsk skrevet Opgjørelse af Forholdet, som uden Tvivl har været udarbejdet til Oplysning for Rigsraadet.

man y alle tylfald den kan bruge, Naar behoff gørris. Saframdt dy nu siiger Ia, som ieg icke andit kan troe, at ded lo skeer, da wiil der tenckis y tyde paa ded, som dertil fornøden gørris¹⁾. *Vale.* Ottensegard den 23 *Octo:* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen til hande.

346.

24. Oktbr. 1643²⁾.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal træffes Forberedelser til at modtage Kongen paa Frederiksborg eller i Kjøbenhavn henad Vinterens Begyndelse. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 442.*

Eptherdi Ieg achter ymod *Aduent Søndag*³⁾ Eller nogiit før at begiiffue mig med Gudtz hielp henad friderigsborrig eller køben:, och der kan ingen aff kammerne bliiffue bethragdt med tapetter, aldenstund ded staar indpackiit paa Glycksborrig, och ded med andiit mehre faar der att forbliiffue indtil forahrid, da skaldtu lade med gemen Rødt klede betrecge wiindtherstuen med Sengekammerit. Imod huilcken tyd der uyl haffuis i forrad nogiit Sma mad aff dy nest omliggende Lehn, *Item* en Brining Øl, thu eller tre, med Rue och huedemel tyl Bageren, *Item* nogit saltiid kød och fysk tyl borgestuen. Nar sliigdt nu kand ued handen skaffis, da skal mig sliigdt *notificeris.* *Vale.* Otthensegard den 24 *Octobris* Anno 164 .

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Rigsraadet bevilgede 25. Oktbr. en Madskat (Rigens Raads Breve, Fasc. 53).

²⁾ At Brevet er fra dette Aar — i Orig. manglede det sidste Tal i Aarstallet, da Afskriften toges —, fremgaar med Sikkerhed af Dateringssted og Indhold.

³⁾ Første Søndag i Advent faldt 1643 paa 3. Decbr.

347.

24. Oktbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Rigsraadet skal mindes om Gjælden til Landkisten i Hertugdømmerne for Godset, som er lagt under Christianspris. *Geh. Ark.*

Chanseleren Skal Errindre Riigens Rad pa dy Penning, som kreffuis aff dy holsteiner y landkysten aff ded godtz, som er lagdt vnder Christianpriis, Tii den Post haffuer ganske Inted at gørrc med den Summa, som Riigens Raad giiffuer mig derris breff paa ¹⁾).

Vale. Ottensegard den 24 *Octo:* Anno 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

348.

24. Oktbr. 1643.

Til Peder Vibe.

Kongen udtaler sin Forundring over Axel Oxenstjernas Ytringer til ham om tidligere danske Prinsers Skjæbne i Rusland. Samme svenske Statsmands Bemærkninger til de lybske Gesandter om Sverigs Stilling til Fredsforhandlingerne ere ikke til at stole paa, men vare vel værd at faa skriftlig af Gesandterne. Kaptajn Erik Nielsen skal blive akkommoderet, naar han indfinder sig. Kongen vil vide, hvem der har set det fornyede Forbund mellem Frankrig og Sverig i Original, og naar Brylluppet mellem Kurfyrsten af Brandenburg og Dronningen af Sverig skal staa. — *Geh. Ark.*

Huad for *discurs* den Suenske Chanseler haffuer hafft med dig Om myn farbroder och myn Broders *fortiin* y Muskou ²⁾), ded haffuer ieg forstanden Och mig deroffuer

¹⁾ I Rigsraadets ovfr. S. 409 omtalte Erklæring af 25. Oktober hedder det med Hensyn til dette Forlangende af Kronen, at det ikke veed Raad til rede Penge, men maa bede Kongen forstrække det fornødne, omtrent 10,000 Rdl., der skal tilbagebetales ham med aarlig Rente. Jvfr. Nrr. 334 og 343.

²⁾ Hertug Magnus ægtede 1573 en russisk Prinsesse, men havde som bekjendt kun lidet Held med sig, uagtet han i nogle Aar

høiueligen forundrit, at hand sliigdt y dyn *præsens* uylle føre paa baanen. Ded hand giiorde dy lybske gesandter wiis om derris *intention* udi frydtz *tractaterne*, ded troer uel Ingen at uerre hans alwor, om hand Endske[n]dt haffde suoren En dobbeltd Eed. Huad dy danske Raad haffuer suarit den Suenske Regering pa derris skriiffuelse¹⁾, deraff er befahliit Chan: H: Christian tommissen at tilskycke dig *copiam*.

Den *capitein* Eriick Nylsen, som du haffuer skreffuen Riigens *Admirall* tiil Om, Skaldu lade forsta, At hand skal bliiffue *Accommoderit*, nar hand kommer, Och skaldu lade mig uyde, huad *tractament* hand y Suerrig hafft haffuer. Thuende tyng motte ieg well uyde, 1. huem der haffuer Siit *Innouationem fæderis* ymellom franckerige och Suerrig *In originalj*²⁾, 2. Naar Och huor Churfiirsten aff Brandenburgs Bylager med dronningen y Suerrig skal holdis.

Ded war megiiit werdt, Om man kunde faa ded skriiffblig aff dii Lybske gesandter, huad Chanseler Oxenstern sagde til dem Om maneren, huorpa dy uylle Indga friidden. Otthensegard den 24 *Octo: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: A M: M: wiibe.

349.

29. Oktbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Afsendelsen af to Personer til Rhinegnene for at kjøbe Vin. — *Geh. Ark.*

Epthersom leg haffuer y Synde, Om gud uyl, at sende

(1570–77) figurerede som Konge i Lifland. Hertug Hans døde 1602 i Moskau, hvor han var rejst hen for at holde Bryllup med Zarens Datter.

¹⁾ Se ovfr. S. 387.

²⁾ Traktaten af 20. Juni 1641. Se Fridericia, anf. Skr. II, 164.

En aff wynskæncken ¹⁾ henad Riinstrømmen, der at Indkøbe wiin til myn fornødenhed, Huorfor du skaldt werre om En person, som hannem kunde følge och haffue pengen y henderne, Som tilforn sked Er, Naar Ieg lod indkøbe wiin. Naar Ieg nu Erfahrer, dig at uyde sadan En person, Daa uyl Ieg gørrer anordning, huor pengen skal tagis. Derris fortering angaendis, ded Erfahrer man pa Renteriit, huorledis dermed y dy forrige tyder holden Er. Hand ma ²⁾ saledis, at hand kand Omgaes med folck, Tii hand bør at werre Om kelder tyl at legge wynen y, Indtil man den kan lade derfra hendte, Saat keldersuenden allene prøffuer wiinen och den haffuer y acht, Mens hand Bør at staa for werckiit. *Vale.* Hadersleffhus den 29 *Octo: Anno* 1643.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

350.

30. Oktbr. 1643.

Til Korffts Ulfeldt.

Den ene af de to Personer, som skulle sendes afsted for at indkøbe Vin, skal være Reinhold thor Smede, og der skal til Kjøbet udstedes en Vexel paa 6000 Rdl. — *Geh. Ark.*

Epthersom ieg lod dig siist forsta, At ieg vylle afferdige en aff wynskæncken henad Riinstrømmen Epthers wiin, Och at du skulle forordne En, som med hannem kunde ga Och *spendere* pengen, Huorfor du skaldt befahle Reiiholdt tor Smede, som warer kelleren pa frederigsborg, at hand dertil siig *Accommoderer*, Paded ³⁾ med den, som du dertiil forordner, Med den Siiste flaade kan ga offuer til Holland Och strax sette y werck ded, som befalit Er. Der skal tyl samme wiins Indkøb gørris wexel pa 6000 dl.,

¹⁾ Valget faldt paa Reinhold thor Smede, se det følg. Brev. Jvfr. om ham forrige Bind S. 105.

²⁾ Her mangler Ordet: være.

³⁾ Her mangler Ordet: han.

Pa huilcken Summa dig strax skal tilkomme Order til tollerne y Sundit, Naar Ieg Erfharer hans Naffn, Som dertil som sagdt Er, skal Brugis. *Vale.*

Hadersleffhus den 30 *Octo: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

351.

2. Novbr. 1643.

Til Otte Brockenhuus.

Lensmanden paa Havreballegaard skal hver Uge skaffe 8 Høns til Elisabeth Sophie Gyldenløves Bord paa Skanderborg, saa længe Prinsen er der. — *Geh. Ark.*

Der skal gørris befahling tiil lenssmanden pa Haffuerballe gard¹⁾, at hand skal skaffe huer ugge Otte høns henad Skanderborrig tyl Iomfru Eliisabet Sophiis fornødenhed, Imens och al den stund Prindtzen bliiffuer pa Skanderborg²⁾.

Haderssleffhus den 2 *Nouem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Otte Brockenhuus tiil hande.

352.

7. Novbr. 1643.

Til Korffts Ulfeldt.

Brevets Overbringer skal have sin Løn udbetalt. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Denne Breffuisser skal giiffuis ded, hand haffuer tiendt

¹⁾ Havreballegaards Len er det samme som Aarhus(gaards) Len. Lensmand der var Erik Grubbe. Gaarden hedder nu Marselisborg.

²⁾ Kongebrevet til Lensmanden udfærdigedes strax samme Dag med Dateringssted Odense (Jydske Tegn. XI, 83).

for, Endog hannem burde att giiffuis Ett slag aff En knippel till aftackning. *Vale.*

Hadersleffhuss den 7 *Nouem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigen[s] Hoffmeister till hande.

353.

7. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen erklærer sig ude af Stand til at skaffe nogle Svenske Penge i Stedet for konfiskeret Gods, som er tilstaaet dem igjen; ville de have deres Skibe tilbage, maa de vente, til disse komme tilstede. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, huoruydt der er giordt *preparatoria* tiil den Haffuen ued Helsingør ¹⁾).

Dy penge at forstrecke, som dy Suenske skal haffue y steden for ded *confischerte* Godtz, dennom er igen forundt ²⁾, dem kan Ieg inted skaffe, ty med den riinge Summa, der kan uerre huos mig. deraff skal ieg forrette myt Omslag Och holde myn Hoffstadt, indtil Skiiben gar igen.

Ieg kan mig inted errindre at haffue befahlit, at dii Suenske Skiib skulle *abalienaris* tiil nogen, ty ded uar mig bekendt, at dy uylle tale pa *Admiralitetens sentens*. Wiil dii Suenske haffue derris Skiib igen, daa faar dii biie sa lenge, indtil Skiiben kommer tilstede igen. *Vale.* Hadersleffhus den 7 *Nouemb: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

354.

15. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Forskjellen mellem de Summer, der ere opførte paa Told-sedlerne, og dem, der ere indsatte paa Kronborg. Hvis Kongen,

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 365.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 404.

hvad han betvivler, har givet Ordre til at sælge de Svenskes anholdte Skibe og Gods, maa han bære det derved forårsagede Tab. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Wdaff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden, dig inted at haffue kundt finde nogen vndersked pa den Summa, som y tolseddelerne fyndis, och den, som pa *Cronborrig* yndsats Er, Huorpa ieg dig inted forholder, At, Eptherat tolseddelerne mig kam tiil henle, da haffuer ieg dem først thuendegang selffuer *calculerit* Och siiden leest den ord for ord for dem, som den pa Ny *calculerede*, Och befunden Summen høiere, End der stod pa Seddel, du sende mig pa ded, som Er pa *Croneborg* Indsat, huilcken dog herhuos inted fyndis.

At ieg skulle forstrecke uyder penge, End som alle-rede sked Er, dertil haffuer du Erfahrit aff myn syste skriiffuelse Arsagen, huorfor ded inted kan skee.

Att myn befahling skulle findis, At dy Suenskiis Skiib och godtz skulle tiil købmenden¹⁾ leffueris, ded troer ieg inted, Mens findis myn hand derpa, da bør Ieg at staa den Skade. *Vale.*

Datum Astrup den 15²⁾ *Nouem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

355.

15. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Foranstaltninger med Hensyn til Hofholdningen under Kongens formodede hyppige Besøg i Kjøbenhavn til Vinteren,

¹⁾ Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den i Texten fulgte Afskr. har: Kjøbmanden.

²⁾ I sin Afskrift antyder Langebek, at der mulig skal læses: 18. Det er jo overhovedet ofte vanskeligt at skjelne mellem Kongens 5- og 8-Tal; men da Kongen i Brevet henviser til sin „sidste“ Skrivelse, og derved menes den af 7. Novbr. (Nr. 353), ikke den anden af 15. Novbr. (Nr. 355), maa Tallet vistnok her læses som 15. — Astrup er vel Landsbyen Aastrup tæt ved Haderslev Fjord.

idet Slotsskriveren intet skal have dermed at gjøre, men derimod Kjøkkensskriveren. — *Geh. Ark.*

Eptherdi ded lacker nu ymod tyden, at Ieg, om gud uyl, begiiffuer mig offuer tiil Sieland Igen Och pa frede: mig mueligdt En tydlang Opholder, Huoraff uyl følge, At nar gud uyl, ieg der haffuer anstyllit myt wynter kwarter, At ieg da for allehande Skiild tydt søger køben: och losserer pa Rossenborg, huor bade Ett och andiit uyl medga, som for Reede penning skal købis. Och ieg inted uyl, skriiffuerne pa Slottene skall haffue dermed at gørrer y nogen made, vden dy derpa haffuer wdtriickeligen befahling under myn hand, Mens sliigdt bør at indkøbis aff køckenskriffueren, som ded skeer herude, Huorfor ieg nu haffuer afferdigit denne breffuissar, som skal annamme aff Skriffueren pa køben: Slott¹⁾ alle landgiildtz hønsen for penge, som dii anslaaes y hans regenskab. Som skall settis y ded hønsehus, som findis ued stallen²⁾, huortill skal skaffis føde aff Prouiandt Och Briggergarden, saat slodtzskriffueren inted dermed haffuer at skaffe. Tiil den anden sma mad skal gørris Rom til y enden aff Stallene, huor man ded med foder kan forsørge fra ladgarden. Denne Breffuysser skall haffue dy samme kostpenge, den forrige haffde, Naar ieg Er y landit, mens Naar ieg drager herud, daa bliiffuer hand vnder køckenskriffueren, som hand Nu Er. *Vale. Datum Stenderup*³⁾ den 15 *Nouem. Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande⁴⁾

¹⁾ Peder Pedersen.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 311.

³⁾ Først har Kongen skrevet: „tystrup“, rimeligvis Tyrstrup mellem Kolding og Haderslev; men dette har han igjen overstreget og i dets Sted skrevet: „Stenderup“, sandsynligvis Landsbyen af dette Navn sydøst for Kolding.

⁴⁾ Modtaget 19. Novbr.

356.

20. Novbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Dr. Botsack ikke ønsker Ansættelse (som Professor i Sorø), maa der tænkes paa en anden. — *Geh. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, at Ieg haffuer hafft bud epther *D*: Bodtsack. Sa kommer Ieg nu y den Erfaring, at hand inted Er dertiil *inclinert* ¹⁾, Huorfor der uyl [t]enckiis y tyde pa En anden. Ded uaar at Ønske, at man haffde En sådan, som man kunde haffue ded aff, som man forlengis Epther. *Vale*. Aff Haderslebenhus den 20 *Nouem*: *Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

357.

21. Novbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtaler sig om det fordelagtige ved at afløse Ægt og Skyts i Danmark og Norge med Pengeafgifter og forlanger hans Erklæring derom. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Eptherdi ieg haffuer stor Arsag til at tencke pa myddel, huorued kronens *intrade* kunde nogit bedre na til, end som den nu gør, Da er ded falden mig ind, At, om Lehen y Danmarck bliffuer sat pa Eckepenge, som dy [i] Fiirstendommen sat er, da skulle Indkomsten megiiit bedre na til, end som den nu gør.

Tii wdaff Fiirstendommen haffde ieg tilforn ickun 45000 daler, Och ieg haffuer nu 120000 daler, Och Lensmenden haffuer dog derris deraff, sa at dy haffuer større Arsag til at tacke end at klage, Huorfor ieg formener,

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 380.

at ded lige sa uel kan *practiseris* y Danmarck som y Fiirstendommen, ty ieg seer huercken Geiistlig eller werslig *rationes*, som ded kan forhindre. Man skal med Forundring see, huad ded skal drage kronen om Aarit y Norrie, naar der giiffuis nogiit for Skydtzferden, som dy er plagit med ¹⁾, Och huorledis Bønderne skal erhale ²⁾ sig deroffuer, Tii Bønderne y Danmarck och Norrie erre nu nød tiil at holde for deris Ecken och Skydtzen skiild bade Folck och Heste med stor bekostning, som dy syden inted behøffuer ³⁾. Huorfor du skaldt tencke pa samme Leiilighed och derom lade mig dyn Mening forsta. *Vale.* Aff Hadersleffhus den 21 *Nov: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

358.

21. Novbr. 1643.

Til Peder Vibe.

Han skal udforske den svenske Regerings Stemning overfor en Fredsunderhandling med Polen med Kongen som Mægler, hvilken Rolle denne ikke har kunnet afslaa den polske Gesandt at overtage. — *Geh. Ark.*

Epthardi kon: y Pohlens gesandtør hiid er ankommen ⁴⁾ Och y hans *Audiens inter alia proponerit*, At Ieg mig *pro mediatore* ymellom hans herre Och kron Suerrig wylle lade Bruge, Aldenstund dy pa begge siider sich haffuer

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 347.

²⁾ o: erhale.

³⁾ Som bekjendt har man netop fremhævet det 17de Aarhundredes forholdsvis store Hestehold (se f. Ex. Samlinger til jydsk Hist. og Topogr. V, 36. VI, 154. (Norsk) Hist. Tidsskr. III, 409).

⁴⁾ Henrik Dönhoff. Hans Proposition, hvori han opfordrer Kongen til at mægle mellem Sverig og Polen, er af 21. Novbr. (Geh. Ark., Polen Nr. 22). Kongens Svar af 22. Novbr. var dog snarest undvigende (Geh. Ark., Latina). Jvfr. Slange S. 1174 (der med Urette henfører hans Sendelse til Juli 1643). Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 343. Brevet Nr. 365.

obligerit At tractere Om En Ewiguarende friid, Durantibus Adhuc indutiis, huilckit ieg hannem inted haffuer kundt wdsla, Huorfor du skaldt gøre dyt beste at *Expiscere* Regeringens mening y dy made, Om dy tiil sliigdt Er att *disponere*.

Hadersleffhus den 21 *Nouem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: *A M: M:* wybe.

359.

28. Novbr. 1643.

Til Henning Valkendorf og Knud Ulfeldt.

De skulle forhandle med Jørgen Kaas om Kjøbet af Østergaard. — *Henning Valkendorfs Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 b¹*).

Efterdie det berettis, At den Kaas, Som eyer Østergaard, endnu Skal verre tilsindtz At selge same gaard for 5000 daller, Om hand kand faa Nogen leilighed Af Kronen At Sidde paa, Da skal I fornemme Af hannom, huad hans Endelig Meningh ehr.

Ieg wil gierne gifue hannom mere for gaarden. end den ehr werdt, Och lade hannom gjøre sig bygningen paa gaarden Saa Nyttig, som hand kand, Medens At gjøre Nogen *Mutation* paa Nogit leen, som brugis til hoffhaltingen, for den gaardtz Skyld, som haffuer Ickun 2^{1/2} tønder, det skeer Intit. At Skaffe Nogen Lenssmand Af for den skyld, det skeer Icke heller, huorfor Ieg Seer Intit, huad hannom der Om kand siunis. Kand dehr findis It *Medium*, som kand verre *practicabile*, da wil Ieg gierne

1) Dette og det følgende udat. Brev ere afskrevne paa et Kvartblad af den ene af Modtagerne, som har tilføjet følgende: „At dette ehr Rigtig Copier Af begge hans Maytts: Naadigste Ørdere thil min Fætter Knud Wldfeldt Och mig, Ahnlangendis At handle medt Iørgen Kaas om Øster gaard, Bekiender Ieg Henning Valckendorff mppia.“

gjørre, huad Ske Kand. Ottensse gaar den 28 No: Anno 1643.

Christ.

Udskrift: Henningh Valckendorff Och hoefmarskalcken thilhende.

360.

28. Novbr. 1643.

Til Henning Valkendorf og Knud Ulfeldt.

Om de Indrømmelser, Kongen vil gjøre Jørgen Kaas for at faa hans Gaard. -- *Henning Valkendorfs Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 b.*

Nar Iørgen Kaas haffuer saa megitt huessrom paa lenit som Andre got folck, som mig tient haffuer, Och hand haffuer saa megit At·leffue Af, som hand nu hafuer Af sit godtz, da hobis Ieg Intit. At hand kand Klage, Naar hans godtz blifuer hannom Saaledis betaled, som her I landit brugeligt ehr. Enten Bønderne der I lenit ehre forarmede eller Icke da faaer han sin *Genant*. Gud gifue, huorledis det gaar till medt det, Ieg Skal haffue.

Huem der leffrerer hannom lenit. die faaer At gifue det vnder deris hender fra sig, huorledis det ehr fat I lenit, Och I huis tid die ehre forarmede ¹⁾).

¹⁾ 28. Novbr. (samme Dag) udstedte Jørgen Kaas paa Ulriksholm et Dokument om den Kontrakt, han da havde indgaaet med Henning Valkendorf og Knud Ulfeldt paa Ulrik Christian Gyldenløves Vegne. I Følge denne Kontrakt skulde han for sin og sin Broder Nielses Part i Østergaard have 70 Rdl. pr. Td. Hartkorn af Hovedgaarden og 60 Rdl. pr. Td. Hartkorn Bøndergods, og desuden skulde Bygningen betales efter den Taxation, der var sket paa Skiftet efter Faderen (Hans Kaas til Lindskov). Endvidere skulde han have Lister Len i Forlening med en Genant, der svarede til hans nuværende Indtægter af Østergaard. Han skulde have Lov til at blive boende paa Østergaard til 1. Maj 1644, men inden 1. Januar skulde han udlevere alle Gaarden angaaende Papirer, hvorefter Forleningsbrev og Skjøde skulde udstedes (Nye Dsk.

361.

10. Decbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Svaret paa en Skrivelse fra Hertugerne af Sønderborg skal opsættes af Frederik Günther i Henhold til de Etterretninger, der findes i Arkivet (paa Kjøbenhavns Slot). — *Geh. Ark.*

Herhuos haffuer du dii Herrer aff Sønderborgs skriiffuelse at Emphange, Huorpa frederich gunther skal gørere Suar och ded sende hiid at vnderskriiffue, Aldenstund der fyndis Eptherretning y huellingen Paa ded, som samme herrer gør anfoddering Om¹⁾. *Vale.* Friderigsborg Den 10 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissen til hande.

-
- Mag. II, 155 f.). 11. April 1646 fik Jørgen Kaas Kongens Gjælds brev paa de 4000 Rdl., der reterede af de 9680 Rdl., hvorfor han havde solgt og tilskjødet Ulrik Christian Gyldenløve Østergaard paa egne og Broderen Nielses Vegne, hvilke 4000 Rdl. skulde betales til 1. Maj 1647 (Fynske Reg. IV, 361). Da, som tidligere anført, Kancelliets Kopibog, hvori de norske Lensbreve indførtes, mangler for disse Aar, kan man ikke se, naar Jørgen Kaas har faaet Lister Len i Forlening, men at han har faaet det, fremgaar af, at han 30. Decbr. 1648, altsaa efter Thronskiftet, forlenedes dermed, „efter som han det hidindtil i Værge og Forsvar haft haver“ (Norske Reg. VIII, 184).
- ¹⁾ Formodentlig hentyder Kongen til en Skrivelse af 15. Novbr. fra samtlige Hertuger af den holsten-sønderborgske Linie, hvori de klagede over ikke at have faaet den dem tilkommende Del af Tolden i Rendsborg og Haderslev. Disse Klager besvarede Kongen 21. Decbr. Han gjorde gjældende, 1) at naar Hertugerne ikke havde faaet deres Kvotadel af den rendsborgske Told fra Martini 1635 til Martini 1637, var Skylden deres egen, fordi de gjorde Fordring paa mere, end der tilkom dem og blev dem tilbudt; 2) at det var urigtigt at anse den rendsborgske Told for at være forhejet og derfor at kræve et Tillæg til Hertugernes Kvota, eftersom den Afgift af 1 Rdl. paa hvert Stykke Hornkvæg og hver Hest, der udførtes af Hertugdømmerne, hvilken Kongen og Hertugen af Gottorp havde indført for at dække deres voxende Stats-

362.

11. Decbr. 1643.

Et falsk svensk Certifikat oversendes til Forvaring for senere at bruges imod de Svenske. — *Geh. Ark.*

Herhuos sender Ieg dig En *Certification*, som daniel d: Redtz¹⁾ Er giiffuen, at hand uar Borger y Stockholm, der hand dog aldrig war Borger sammestedt, Huilcken skall foruaris, yndtil man kan bruge den paa dy steeder, som dy Suenske kan haffue fortred deraff Ieg skal beflytte mig Om at Erlange fleere aff ded samme slags, Om ded skøndt skal koste Nogit. *Vale. Croneborg* den 11 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

363.

12. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Grunden til, at Kongen ikke før har givet Peder Vibes Tjener Penge at bringe hans Herre; de hessen-darmstadtske Gesandter ville intet opnaa hos Kongen; ved Hoffet skal bruges Sparsommelighed med Hensyn til Vinen; de Svenske maa frygte for deres Hærs Undergang; Peder Vibe bebuder Krig; Silketøj skal sendes til de unge Prinser paa Sorø; det engelske Parlaments Gesandter skulle modtages af de i Kjøbenhavn værende Rigsraader. — *Geh. Ark.*

udgifter, ikke var nogen Forøgelse af Tolden, men et ganske nyt Paalæg, som ikke alene oppebares i Rendsborg, men ogsaa i Kiel og Itzeho, og som ikke kunde komme Hertugerne af Sønderborg-Linien til gode, da de vare fritagne for de Udgifter, som havde foranlediget det; og endelig 3) at Tolden i Haderslev var saa ringe, at den ved Delingen efter Hertug Hans den søldres Død ikke blev opført under Toldindtægterne, men henregnet under Lensindtægterne, altsaa tillagt Kongen som Indehaver af Haderslev Len (Koncept med Fred. Günthers Haand i Inlænd. Koncept., *Geh. Ark.*).

¹⁾ Daniel de Rees nævnes ellers som Medhjælper for Nikkel Kock i Toldvisitationen i Sundet; 8. Febr. 1643 var han bleven udnævnt til Skibslieutenant. Hvad Landsmand han var, vides ikke (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 289).

Aff dyn skriffuelse haffuer Ieg forstanden, huad Peter wiibe dig om den. som med hannem *corresponderer*, haffuer skreffuen, Och at hans tiener Endnu Er y køben.; som wformerckt kunde tage ded med, som Ieg uylle vnde hannem, som hand skriiffuer Om, Huorpa ieg dig inted forholder, At Eptherdi man haffuer werit y den mening, at guld uar letter at føre End anden Myndt, Och ieg Endomstund inted haffuer haft guldit ued handen førend y morgen, daa haffuer ieg dermed sa lenge *temporiserit*. Dy darmstediske gesandter kan inted Na huos mig andit End Christlig Medliiden, Tii til andit ued ieg ingen Raad. Med En skriiffuelse til landtgreffuinden uyl ieg gerne tyene herren med, sauydt den kan hielpe ¹⁾. Den wiin wiil ieg inted haffue, wdenad Ieg den kan faa igennom bencken for 28 daler, Tii ieg haffuer forsohren at giiffue mer derfor, ded ma ga mig med wiin at dricke, so[m] gud wiil. Herremenden ma wenne dem tiil at dricke frans wiin, som ud paa landiit brugeligdt Er. Naar den franske wiin, som heer Er, Er vddrucken, da uyl uy haffue bud Epther mehre, Pa huilcken maner ded ogsa skal holdis y kelderer pa køben: slodt, ty hand haffuer herfra ingen Riinsk wyn at foruendte.

Epther den hest. du skriiffuer Om, Er Enn aff karlen henad woringborre, som den skal bringe til køben: Dy Suenske haffuer Et stoerdt Exempell y den weymerske *Armeis Ruin*, Saat dy haffuer stor arsaag tiil at bede wor herre, at ded gaar dem Icke liigesa.

Peder wybis siiste Skriffuelsis *contenta* Erre dig wden

¹⁾ De hessen-darmstadtske Gesandters Forebringende angik en i lang Tid svævende Strid imellem den darmstadtske og kaselske Linie, især angaaende Arvretten til det Marburgske (jvfr. Rehm, Handb. der Geschichte beider Hessen II, 451 ff.). Christen Thomesen Sehested opfordrede i et Brev til Kongen af 13. Decbr. denne til at give sig Ordre om den Expedition, som Fred. Günther skulde udfærdige til Gesandterne; han tilraadede at forebygge, at Sagen indblandes i Fredstraktaten i Osnabrück (Geh. Ark.).

thuiffuel bekendt, ty hand Reeder frammeligen tiil Barsell med kriig.

Du skaldt gøre *provision* aff sa megit sylcketøy, som der kan behøffuis tyl Søndags kleder tyl dy thuende vnge herrer ¹⁾ paa Soer, Och ded hiid sende.

Retnu fyck ieg Chanselerens skriiffuelse, huorud[i] hand *notificerer* mig ded Engelske Parlamentis gesandter derris ankomst, Huorpa du skaldt lade hannem forsta myn mening, At dysamme skall giiffuis *Audiens* aff Riigens Raad, som y køben: nu findis ²⁾. *Vale*. Friderigsborg den 12 *Decembris Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

364.

22. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Befaling om Udlevering af Klæder til de unge Prinser (i Sorø)
— *Geh. Ark.*

Denne Breffuiss haffuer Ieg send tyl dig, Paa ded hand kan faa ded, som hand haffuer fornøden tiil dy vnge herrers kleeder. *Vale*.

Frederigsborg den 22 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

¹⁾ Hertugerne Frands Philip og Hans Bugislav (se ovfr. S. 34).
Jvfr. det følgende Brev.

²⁾ Det engelske Parlament havde 23. Septbr. 1643 udstedt Kreditiv til Kongen for Theodorus Haack og Robert Lowther og 25. Novbr. for William Barker og Richard Jenkes. De skulde klage over Anholdelsen af engelske Skibe i Sundet og paa Elben. I deres ovfr. S. 399 omtalte Indlæg forsvarede de uden Parlamentet mod Kongens Klager.

365.

27. Decbr. 1643.

Til Christen Thomesen Sehested.

Et Kreditiv for den polske Gesandt skal udfærdiges. Korfits Ulfeldt skal tale med Nikkel Kock om et Parti Musketter, denne vil skaffe fra Danzig. — *Geh. Ark.*

Ded *Creditif*, som den Pollenske gesandter skal haffue, skal strax forferdigis och mig strax Epthersendis, ty hand kan indted gørere lenger her y landit ¹⁾.

Vale. Frede: den 27 *Decem: Anno* 1643.

Christian.

Nyckel kock *discurrerer* Om En Partj Musketter, hand uyl skaffe fra dandtzig, huorom Hoffmeiisteren kan tale med hannem Och gørere, huad ske kan.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tom: till hande.

366.

30. Decbr. 1643.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er kommen til Assens, hvor alt var temmelig forvirret, men hvor der nu er blevet større Ro; Geværer skulle sendes over, og Profossen skal indfinde sig; Hofmarskalken skal hverve Ryttere til Hoffanen. — *Afskr. i Geh. Ark.*

Ieg Er, gud werre loffuit, Igar kommen hiid, Och funden dem her y En temmelige *confusion* ²⁾, dog haffuer ded, gud werre loffuit. y dag flux saat siig, At Enhuer wed nu, huad dy skal gørere med dy Ringe myddel, forhanden Er. Om Fyndens Macht och *intention* Er inted at skriiffue, Aldenstund Ieg kam først y gaar.

Ded gewehr, som forhanden Er. skall sendis hiid, saa

¹⁾ Et Rekreditiv for Henrik Dönhoff udtærdigedes 6. Jan. 1644 (*Geh. Ark., Latina*).

²⁾ Nemlig paa Grund af den svenske Hærs Indfald i Holsten. 12. Decbr. var Grænsen bleven overskreden.

snardt see kan, Tii her taliis om gewehr och krud bade Aarle och Sylde.

Den general gewaldiger ¹⁾ skall sendis hiid med hans vnderoffiserer Och klenodiier, hand Pleiier att smykke skellmer Och tyue med.

Och Eptherdi Hoffmarskalcken ²⁾ Er befahliit at werbe Riitter tiil Hoffanen, saat den kan werre 150 Heste, Naar Herremenden for derris personer ma wardte op, Huorfor du skaldt uerre hannem derudi behiellpelig, sauydt see kan. *Vale.* Assens den 30 *Decem: Anno* 1643.

Eptherdi man aff trang haffuer tagiit breffuissier til Lythenandt vnder Hoffanen (der man dog hell Ilde kunde myste ham huos den Dageliige opuardtning, om Marskalcken bleff nogenstedtz forskycket), daa skaldtu uerre hannem behiellpelig y alting, sauydt see kan.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

367.

1643—1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Den gamle Jørgen Belov skal anbringes som Kaptajn paa et af Skibene. — *Geh. Ark.*

Der Er En gammel herremand her y byen ued Naffn Iørgen Belou, som Ieg haffuer loffuit *capiteins* pladtz, Och skall densamme brugis med første leilighed paa Ett aff skiiben ³⁾. Om samme person at fynde kandtu lade spørre Chanseler Reuendtlou ad.

Udskrift: Hoffmeisteren tiil hande.

¹⁾ Sebastian Heussler eller Heusseler. 6. Aug. 1644 fik han resterende Besolduing indtil 1. Jan. 1644, da hans Bestalling blev forandret (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ Knud Jakobsen Ulfeldt.

³⁾ Om denne Jørgen Belov, en Fætter til Jørgen Belov til Hustrup (f. 1594 † 1628), bemærker Klevenfeldt i sine Stam-

368.

1643—1645 (?)¹).

En Bøn. — *Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1299e. Nr. 252²*).

O Almechtige, Euiige Gud och Nadige fader, Du, som Sa Nadeligen mig indtil denne dag beuarit haffuer, Hiiehp mig framdellis for dyn kere Søn Iesu Christi skiild, Du, som haffuer teldt myne Aar och dage och mig Indtil denne dag sa Nadeliigen y adskillige Nød och fahre beuarit haffuer, Hiiehp herre, Nar tyd Er, at dy, som mig uden Arsag hader Och myne Riiger och lande liige ued andre begerer at forderffue, Ma Epther dyn Retferdighed Smage den wee, som alle dy truiis med, Som andre berøffuer, At dy igen skal berøffuis och Ødeleggis, Att al werden ma See, at du, myn gud, leffuer Endnu, Som inted lader wstraffit, Som Imod troe och loffue Och oprettede *pacta* handlis.

Pa dig, O herre, allene Setter Ieg aldt myt haab och tylliid, vdi ded faste tiilforsicht til dyn Nade forbliiffuendis, At du inted lader myne fyender fa offuerhand offuer mig, Mens at du gør sådan En Ende pa alting, Som for alding kan komme diit Allerhelligste Naffn tyl loff, priis och Ehre Och mig tiil timelig friid och Euige gode. Beuar och Nadeligen myne Eskelige kere Børn vnder dyn gudommelig beskiittelse och beskermelse, Du, som mig dem wundt, skenckit och giiffuit haffuer Och Indtil denne dag beuarit, Beuar dem framdellis lenge och wel, Diit Allerhelligste

taavler følgende: „Blev i hans unge Dage opfødt i Danmark i Christian IV's Tjeneste, rejste saa ud og giftede sig i Meklenborg, kom siden ind igjen og lod sig bruge i Kongens Tjeneste i mange Aar, og da den Træfning skete til Søs imellem de Danske og Svenske 1645, blev han der.“ Der menes vel Træfningen 13. Oktbr. 1644, der endte med Pros Munds Nederlag. Mellem dette Datum og Korfits Ulfeldts Udnævnelse til Rigshofmester (ovfr. S. 319) er i saa Tilfælde Brevet skrevet.

- ¹) Udtrykkene i Bønnen synes at tyde paa, at den er affattet under Kongens sidste Krig med Sverig.
- ²) Sammesteds findes Kongens egenhændige Afskrift af en tysk Psalme.

Naffn til loff, priis och Ehre, dennom seiffuer tiil Euig Och mig til tymelig gleede och gode for Iesu Christi Skiild. Och nar ded Er dyn Gudommelige wyllie, At liiff och Siiel skal skiillis ad, da vnd myg aff Nade for Iesu Christi diire fortiieniste Skiild, At ieg Epther dyn Nadige tiilsaun Inted friistis offuer myn formue, Mens at ieg y en fast tro til dyn Nade Maa offuerandtuorde myn arme Siiel y dyn gudommelige hender och sa leffue med dig y al Euyge Euighed. *Amen, Amen.*

369.

3. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen mener ikke, at det er muligt at give Albert Baltser Bernts Anvisning paa Penge, som allerede ere assignerede til andre, og tror heller ikke, at han har leveret saa mange Levnetsmidler til Glückstadt, som formodet. Hans Bøjesen skal bringe Omslagsregistret til Kongen. Om Tilbagebetalingen af de Penge, som de til Rusland sendte Gesandter fik med sig. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dyn skriiffuelse, *daterit* den 30 *Decem:* y forgangen Aar, Er mig y aftes tyl hande kommen. Huorpa Ieg dig Indted forholder. At gørre Albret Balsser ¹⁾ Induysning y dy Penge, Som allerede Er andre *assigneret*, ded seer ieg Inted, huorledis ded kan skee. At hand haffuer giordt sa Stor vndsetning aff *Viueres* ²⁾ y Glyckstadt, derpa findes inted huerken af h: key van Anefeldt ³⁾ eller Greff Pens. Hans Boiisen skall begiiffue sig hiid med Omslag Regiisterit, huorudj findis. huad samme Baldtzersen war forordnit at skulle haffue hafft til kiil, om ded hafde blefuen y den forrige stand. Dy Penge, som Gesandter y Riisland fick med sig,

¹⁾ Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) tilføjer: Bern.

²⁾ Efter Langebeks Afskr., medens den ellers i Texten fulgte har: Viuens.

³⁾ Efter Langebeks Afskr., medens den anden har: Alefeldt. Kaj v. Ahlefeldt var Krigskommissarius for de tyske Tropper.

dy kan bliiffue betalit Naar Riigit betaler mig, huad Greff waldemars Reiisse kostede, dentyd hand uar first der Inde¹⁾. Westu nogen anden Myddel, daa gørris dy nu behoff. *Vale.* Assens den 3 *Januar: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande²⁾.

370.

5. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der skal skaffes Dr. Peter Paynck fransk Brændevin til at lave Vinaand af. Feltartilleriet, som brugtes ved Blokaden af Hamborg, skal bringes i Orden, og andet Feltartilleri skal sendes til Hannibal Sehested for at forsøge et Angreb paa Sverig. Kongen maa have en Møntmester og giver Ordre angaaende de i den Anledning nødvendige Indretninger paa Kjøbenhavns Slot. Han haaber, at hans egne Skibe og de Fribytterskibe, man kan faa, ville være tilstrækkelige for i Aar, og er ikke stemt for at indlade sig med Albert Baltser Bernts om Levering af Skibe. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Du skaldt uerre derom at skaffe *D: Peter Paa* En hab franss Brendeuyt til at gørrer *Spiritus vini* aff, Tii om man skøndt kunde skaffe hannem En hab forderuet wiin, da giiffuer den lydet, saat den lønner inted wtagen.

Ded feldt *Artholorii*, som uar med for hamborg, skal saledis bringis y orden, att man ded kan bruge, Naar behoff gørris. Der skal ochsa anordnis Et lempeligdt feldt *Artholorie* tiil Stadtholderen y Norrie tiil at gørrer En *diuersion* y Suerrig, Naar man pa den østerkandt gaa[r] dem y

¹⁾ I Aarene 1641—42.

²⁾ Udenpaa Brevet er optegnet den Rejseroute, som dets Overbringer fulgte. Han afrejste fra Assens 3. Januar Kl. 6 om Morgenen, fra Odense Kl. 11^{3/4}, kom til Nyborg Kl. 3^{1/2}, naade Korsør 4. Januar og rejste derfra Kl. 8^{1/2} Formiddag, kom til Antvorskov Kl. 12, til Ringsted Kloster Kl. 4 og til Roskildegård Kl. 11 om Aftenen.

Skaane pa huden, Tii ded Er icke offuer 40 Myl fra Agerhus tiil Stockholm.

At ieg haffuer skreffuen Stadtholderen y Norrie tiil om En Myntemeister, ded haffuer du uden thuiffuel aff *Copien* forstanden ¹⁾).

Och Eptherdj Ieg Endeligen ma haffue en Myntemeister, hand komme och fra, huor hand komme kan, da uyl der y tyde tenckis pa lossomendt til hannem, Som ingenstedtz snarer och med mindre bekostning kan skee End pa køben: slott y dy huelffuinger, som Apoteckeren och sølffuerpopen nu en tiid lang haffuer hafft derris kuarter y, Saat smeldt offnen kommer y sølffkammerit op til den gaffuel, som skyller den store Saal ad och Radstuen, som Rett holdis udj. Och uyl skorstenen gandske tagis neder, saat Smeldtoffnen kan faa neden til syn wiidelse, och den anden Skorsten der offuen for kan føris ind y den. Samme gaul falder dog Engang Neder, før end man warer siig derfor. mens med den skorsten kan gaulen stytis.

Wercksteden och myntemeisterens werrilse kan komme y dy andre Huelffuinger, som findes pa Reien ²⁾).

Angaendis Albret Balsers *offerta*, da habis ieg, at man med gudtz hiielp inted haffuer y Aar anden skiib End myne Egne och uorre friibyter skiib fornøden. Skal mand bruge andre End myne Egne skiib, da uil der *Capituleris* med dem, huad dy skall haffue om Maneden, Ty y Albret

¹⁾ Kongen havde 3. Januar befalet Hannibal Sehested at give Hans Hempel, Proberer i Kongsberg, Ordre til at rejse til Kjøbenhavn, da Kongen ønskede at faa ham til at overtage Bestillingen som Møntmester der (Norske Rigsregistrarer VIII, 306). Dog blev det ikke ham, der blev udnævnt, men derimod Henrik Kehler, der fik Bestalling 27. Marts 1644 (Sjæll. Reg. XXI, 289). Den tidligere Møntmester i Kjøbenhavn Peter Grüner var i Aaret 1643 bleven forflyttet til Christiania (Brevene 1632 35 S. 287).

²⁾ Jvfr. Jens Lauritzøn Wolf, *Diarium s. Calendarium eccles., polit. et oecon. perpetuum*, Kbh. 1648, S. 624 f.

Balsersøn och hans Abgesandter skaldt du icke naa Bond y med en lang spiis

Ieg bliiffuer ued myn mening, att kan man Ruste dy skiib ud, som *Admiralen*¹⁾ haffuer sendt mig fortegnelsen pa, och faa dy Røffuer²⁾ aff køben: pa benen, daa haffuer uy sa mange skiib, som Danmarck formar at vnderholde. *Vale.* Assens den 5 *Ianu: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

371.

7. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Udrustningen af Skibet Trefoldighed til Kongen. Dr. Peter Paynck skal lave en Del Elixirer. Kongen ønsker en Møntmester til at omsmelte noget Sølvtoj. Der forhandles med Kongen af Polen om at lade General Baudissin i Christian IV's Navn hverve Tropper til et Indfald i Lifland. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ded skiib Trefoldighed skal kølhalis och gørris ferdig for mig selffuer. I samme skiib skal bruges huggen kamp til Ballast, som inted Er tønger, End at 4 karle dem kan berre y en lenge³⁾, huilcket ochsa skall skee med dy andre skiib, sauit skee kan. *D:* Peter Pay skal befahliis at forferdige En haab *Elixiria*, som ued *Balneo Marię*⁴⁾ snardt kan bliiffue giordt, aldenstund man om samme *Materie* altiid *molesteris*.

¹⁾ Jørgen Vind.

²⁾ Kaperskibe. I Sjæll. Reg. XXI, 274 findes under 11. og 19. Januar 1644 indført Formularer til Patenter for Kaptajner paa Fribytterskibe.

³⁾ Længe, en Strop af Tovværk, som lægges om svære Fade for at tage Tallier i til at hejse det op og ned (Vidensk. Selsk. Ordb.). Jvfr. Brevet af 8. Jan. 1644.

⁴⁾ Balneum Marię, Mariebad, et Kar med Vand i, hvorunder der gjøres Ild, og hvori der derpaa sættes et andet Kar (Vidensk. Selsk. Ordb.).

Ded uar at ønske, at man haffde En dychtig myndte-
meister, Som kunde døbe dy Sølfkander, kousken¹⁾ och
andiit sliig knaas om. Tiil myt Sølf, som Er bremmid her
och der pa frede:²⁾, skall gørris En Smeldtoffuen y dreyer-
kammerit, huor Porteneren, som Er En fordreffuit Guld-
smed³⁾, kan smeldte ded y teene⁴⁾.

Wy staar nu y tractat med den Polnske Gesandter,
At hans Herre skulle y myt Naffn lade Baudessen werbe
En haab folck, huormed hand skulle falde ind y lyffland,
paded man inted kunde siige, at kon: y Pohlen haffde
brudt Stylstanden⁵⁾. Huad Nu skeer, ded lehrer Oss tyden.
Vale. Assnes den 7 Ianu: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande⁶⁾.

372.

Omtr. 7. Januar 1644⁷⁾.

Til Korfits Ulfeldt⁸⁾.

Om Udrustningen af Skibet Trefoldighed, om Skuder og

-
- ¹⁾ Etter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i
Texten fulgte har: krusken.
- ²⁾ Jvfr. Brevet Nr. 377.
- ³⁾ Paa Kjøbenhavns Slot fandtes der (i Følge Lensregnskabet) to
Portnere, Niels Hansen og Anders Klavsen; men hvis, som
rimeligt er, den „fordrevne Guldsmid“ har været en Udlæn-
ding, er han jo næppe nogen af de to. Sikkert er det vel
ikke heller, at der menes Portneren paa Kjøbenhavns Slot og
ikke paa Frederiksborg.
- ⁴⁾ Langebeks Afskr. har: torne.
- ⁵⁾ Om denne Plan, der dog ikke førte til noget, se Fridericia,
Danm. ydre polit. Hist. II, 383, og Brevet Nr. 377.
- ⁶⁾ Om Brevets Forsendelse er bagpaa det skrevet følgende:
„Fraa Odense gaard den 7 Ianuarii klokken mod threj Slett
efftermiddag. Fraa Nyborg Slott den 7 Ianuarij aftenen klo-
cken 9, Samme thime och Minut det andkom. Den 8 Ian: till
korsøer och fraa klochen halffgaaen 2 efftermiddag wed Iørg.
Nielsen Captein Armis“ (de fem sidste Ord efter Langebeks
Afskr.).
- ⁷⁾ Det udaterede Brev maa antages at høre til samme Tid, som
Brevet Nr. 371.
- ⁸⁾ Dette kan sluttes af, at Orig. har været i Klevenfeldts Eje.

Skibe til at betjene Hæren og om Forfærdigelsen af en Bagerovn. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Nar ded Skiib Trefoldighed er kølhaliit och hiiolpen ued køllen, som ded sig bør, da skal derudi *ordineris* en kelder sa siidt nedder y soggiit och sa ner Achterstaunen, som skee kan. Ded røm y soggit, som falder al for sneuerdt til at legge Øl och uyn y, skal brugis til myt kammertøy, ded andit skal delis imellom wiinskencken och Spiiss keldersuenden, dog skal enhuer haffue en dør *apart* tyl siin kelder.

Fordeckit, Afftermasten och forkasteliit skal y alle Made forferdigis, som befahlit er. Støckerne pa samme steder skal med tienlige *Afeiter* ¹⁾ forsørgis, Att man dem til den Ende kan bruge, som (!) at man deraff kan haffue god tiieniste.

Der skal ingen dør ga ind y forkastellit, Mens huem der er befahlit at uerre y forkasteliit, den skal gaa fra offuen neder derudi.

Wdliggeren skal komme offuen offuer Støckerne y forkasteliit for Rom skiild, fuck redskabit skall ochsaa staa sammesteds.

Tiil 4 Herremend och *Docteren* och huer en dreng (!) skall bliiffue pa Skiibit huos mig och tage *quarter* y den store kaiithe ²⁾.

Wden for myn kaiite skal gørris kuarter tiil wiibecke och en dør dertil aff myn kaiite pa den høiere hand och paa den anden siide tiil kammertieneren, imellom huilcke der skal gaa en frii ueii henad Meysanen. Tiil 4 Eddelknaber med derris dreng, *item* Badsker, Badskersuend, køckenskriiffuer, alle self anden, *item* Herremendens dugsuend, dugsuenden y Borrestuen, fyrbøder, wiibekys dreng och fiirbøder, Bagerne med derris dreng Skal gørris kaiiter och Sengisteder. huor ded best kan skiicke sig, *Item* til Sex Trommeter och en Puckenslager. Kocken

¹⁾ Afskr. har: Afinter.

²⁾ Kahyt.

selff 3, wiinskencken selff 2, Den i Spiiskelderer selff 2, Dii skal lossaris y køcken och kelder, som ded sig best skycke kan. Dy Bade, som star vnder dy Huelfninger, skal uerre *parat*, Och uar ded at ønske, at man kunde fa fleere aff dem. Der uyl tenckis y tyde pa Skuder och Skiib, som kan wardte *Armeien* op y ali tilfald, som sig til-drage kan.

Der skal gørris en lyden Bagoffuen, som man kan flitte, huorthen man begerer. Samme Bagoffuen skal muris aff welbrendte Hollandtz klinckerdt, en Sielandtz allen uyd inden udi Och sa tyck aff Steen och Leer, som gørris fornøden at holde warmen inde, som kan komme aff den wed, som kan fa Rom y Offnen. Samme Bag-offuen skall med Iern Skeener rundtom forbindis, saat man den kan bringe, huorthen man wiil.

373.

8. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt ¹⁾.

Han skal sørge for hugne Kampesten til Ballast til de største Orlogsskibe. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Du skall lade opsøge alle dy huggen kampesten, som findes heer och deer, Som kand berris aff 4 Personer pa En bør eller y en lenge. Dii samme skall brugis y dy Største Orloff skiib tiil ballast, saat dy langs kølsuynit ²⁾ och y flaggit ³⁾ kommer at lygge paa den Slette Syde. Ded herre ballast Er gaadt tyl dy lempelige och sma Skiib at bruge. *Vale.* Assens den 8 *Ianu: Anno* 1644.

Christian.

¹⁾ Dette kan sluttes af, at der findes en Afskrift af Langebek efter Originalen hos Klevenfeldt (i Geh. Ark.).

²⁾ Efter Langebeks Afskr. Kjølsvinet er en stærk, stor Planke nederst i Skibet langs med Kjølen (Vidensk. Selsk. Ordb.).

³⁾ Flakket, en Del af Skibets Bund (Harboe, Dansk Marine-Ordbog S. 113).

374.

Efter 12. Januar 1644.

Hannibal Sehested maa ikke faa Tilladelse til at rejse til Danmark. — *Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 1299e, Nr. 280.*

Dette Breff skaldtu lesse, Och Eptherdi myn Mening Er, lyge som Riigens Hoffmeisters Er, att huad der skall gørris, ded skall gørris Snardt, Huilcket Indted kan skee, Om Haniball epther hans begering først Maa drage tyl mig, huor hand mig fiinder ¹⁾).

375.

20. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordre om Møntvæsenet, om nogle Glasflasker og nogle Vognstolper samt om Tømmer fra Norge til Inddæmningen ved Ballum. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg y Iesu Naffn achter at lade myndte paa københaffns Slodt, daa sender ieg dig herhuos et Model aff papiir, huorepther du skaldt lade gørrer en Stempel til att breege ²⁾ Myndten med. *Boniteten* aff samme Myndt

¹⁾ Disse Linier ere skrevne bagpaa et egh. Brev fra Hannibal Sehested til Kongen, dat. Aggershus 12. Januar 1644 (trykt i Mølbachs Nord. Tidsskr. f. Hist., Lit. og Konst II, 593 ff.). Han fremstiller heri, hvorledes han ved den udbrudte Krig er bleven forhindret i at rejse til Kongen for at gjøre ham Relation om Norges Fornødenhed og Tilstand; da han nu imidlertid har truffet en Række Foranstaltninger til Landets Forsvar, og Svensken efter hans Formodning ikke vil forsøge mere end den Bravade, som allerede er gjort, saa beder han Kongen om at tillade ham paa kort Tid at rejse til Danmark for at tale om et og andet, „som dette Rige ligger stor Magt paa, enten vi have Fred eller Ufred“. Det kan bemærkes, at det af et Brev til Sten Villumsen Rosenvinge af 30. Oktbr. 1643 fremgaar, at Hannibal Sehested skulde have rejst til Danmark i den nærmest følgende Tid; dog kom han ikke afsted strax, og under 21. Decbr. fik han paa Grund af Torstensons Indfald Ordre til at forblive i Norge (Norske Rigsregistrarer VIII, 298. 305).

²⁾ o: præge.

skal uerre lyge ued dy danske Marck, som er slagen y myn tyd, Sa tør ingen uyder ordre gørris om Myndtens *valør* ¹⁾. Myndtemeisterens besolding bliiffuer y alle made, som dy andris werrit haffuer, Naar ded haffuis y acht, som Ieg skreff dig syst om dy aff Rendteriit, som skulle ansiigis, Nar hand uyl gørrer Iild vnder dygelen, pa ded dy kan werre tiilstede, naar *Matherien* wiil wdgyde.

Och ephtherdi Ieg behøffuer nogle store flasker aff Glaas tyl et flaskefoder, da skaldtu uerre derom at bekomme en temmelig Parti deraff. Naar di er ickun stercke, da skader ded inted, at dy erre inted sa sønderlig aff Glaas.

Ieg behøffuer ochsa fihre aff dy *Indiansche* keppe, som man kan slage yld aff, som erre nogiit stercke huorfor du skaldt uerre derom, at ieg kan bekomme dem. Naar du bekommer dem, da skal dy sendis hen til Hyulemageren pa frederichsborg, som skal bruge dem tyl Stolpper y en lyden wogen tiil at sette Hymlingen pa ²⁾).

Sa snart Gud uyl, at wandit bliiffuer aben, daa skall der Skiib henad Norrie ephther ded Tømmer, som er bestiildt hen til ded dyguessendt ued Ballum ³⁾. Ieg sender diig herhuos Nøglerne tyl dy kyster, som Sølfuit staar y, som Sølfpapen haffuer y gemme. Huilckit Sølf du skaldt lade Styckuis regiisteere och ephther wechten ded Myndteren lade tiilstelle, at hand deraff myndter, som her offuen for befahlis. *Vale*. Otthensegard den 20 *Ianuar*: *Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 383.

²⁾ Om ældre Tidens Vogne se Lund, Danmarks og Norges Hist. I, 1, 160 ff. Mejborg, Billeder af Livet ved Christian V's Hof S. 153 ff.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 249 f.

376.

20. Januar 1644.

Til Korffts Ulfeldt.

Kongen giver Ordre til at hænge fjendtlige Spejdere. Han er misfornøjet med de Adelsmænd, som ikke ville levere Korn i Kjøbenhavn, men kun i Fyn. Der maa tænkes paa Øl og Brød til de Tropper, der skulle indkvarteres ved Kjøbenhavn, samt paa Kalk, der kan transporteres ad Søvejen. — *Geh. Ark.*

Epthersom heer berettis, at fynden haffuer haft Speiider pa Samsøe y kinde kleeder, som formenis at uerre Ertappit, Huorfor Hans lyndenou er befahliit at tage dom offuer dem och lade henge dem¹⁾, Huilcken *proccs* du ochsa skaldt holde med alle dem, der y Siieland kan Ertappis.

Dy Aff adelen, som uyl affsta korn til kronen, besuerger sig At leffuer ded y køben:, Mens uylle leffuere ded heer y landit wed søkandten, Huor ieg ingen leiilighed ued, at man men[g]den aff korn kunde henlegge, aldenstund H: Mogens kaas²⁾ formener Ingen Rom at uerre pa Nyborre Slott, Huor dog temmelige Rom fyndis y alle dy kammer och pa alle dy loffte, som der paa Slottit fyndis. Huorfor ieg ingen fordel seer pa Sadan Leffuerandtzi wden aff ded, som man y Skaane och Sieland kan bekomme.

Naar gud uyl giiffue lycke tiil, At man kan lossere folckit ued køben:, daa uyl der tenckis paa Øl och Brød, som gad Er til at *contentere* folckiit med, Tii pengen kan wmueligdt strecke tiil.

Der uyl tenckis pa kalck y tyde, som man kan Slaa ude ued tolboden Och lade y skyben, naar man uyl haffue

¹⁾ Hans Lindenov, Lensmand paa Kallundborg, fik under 21. Januar Brev om at lade sætte efter nogle Spioner paa Samsø; naar han havde faaet fat paa dem, skulde han hænde Dom over dem og efter Dommen strax lade ske Exekution (Sjæll. Tegn. XXVIII, 129).

²⁾ Lensmand paa Nyborg Slot.

den Enstedtz hen. *Valc.* Ottensegard den 20 *Ianu:*
Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

377.

28. Januar 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver nogle Ordre om Reberbanen i Kjøbenhavn samt om Forhandlingerne med Baudissin. Sølvbrønden og Taperne paa Frederiksborg skulle ikke borttages, da man ikke behøver at frygte for, at Svenskerne skulle komme til Sjælland. Kongen vil først se, hvad Stænderne ville laane Kronen, førend han giver yderligere af sit eget; dog maa Sølvbeslaget om et Spejl paa Frederiksborg omsmeltes til Penge. Der skal med aabent Vande sendes Skibe til Elfsborg, som kunne passe paa, indtil Hannibal Sehested med de norske Folk kommer til Hisingen. Der skal sørges for Transportskibe. — *Langebeks Afskr.* (efter *Orig. hos Klevenfeldt 1770*) i *Gch. Ark.*

Dyn Skriiffuelse, daterit den 24 *huius*, kam heer siilder an end ded, som uar *daterit* den 22 *eiusdem*, ued Lakeien framskyckit. Paa huilcke Ieg dig inted forholder, At ephtersom Reberbanen¹⁾ er 480 allen lang, da skal den delis y fiire parter, saat huer part bliffuer 120 allen lang och huer Stycke kleedis tyl pa Enderne med en ringe Gaffuel. Samme Husse kan bekuemmeligen sanckis bag Stallen, naar Pordtene holdis tiil for dem, som der inted haffuer at skaffe.

Tiil den Polnske Abgesandter sendis herhuos *creditif* och *Instruxion* paa dig och *Admiralen* tiil at leede aff hannem hans Mening om Baudissens werbing²⁾.

¹⁾ Kongens Reberbane i Kjøbenhavn laa paa Bremerholm (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. IV, 312).

²⁾ Henrik Dönhoff; se ovfr. S. 419. Et Kreditiv for Korfits Ulfeldt og Jørgen Vind til at konferere yderligere med ham før hans Afrejse udstedtes 27. Januar (Auslænd. Reg.). Alle-rede 11. Januar var der udfærdiget en Instrux for en Kap-

Den Sølf Brønd paa Frederichsborg ¹⁾ med tapetzeriit sammestedt ²⁾ skal bliiffue der *in loco*, dy Suenske lader ded med Gudtz hiielp der wel med friid. Och habis med Iesu Christi hiielp, at ieg uyl før komme y Suerrig, end dy skall komme offuer Sundit

Och uyl ieg først see, huad Adelen, dy Geistlige, Borger och Bønder uyl laane kronen, førend ieg lader uydere tyl aff myt egit, Ieg haffuer dog myst nock aff myt y fiirstendommen. Dog ma det Spegel med Sølf beslagen, som henger y Sommergemackit, huorudi det Bleckhorn hører. som ieg bruger, naar ieg er paa frederichsborg ³⁾, søndertagis och Sølfuit formyndtis, dog at Glassit bliiffuer *in esse* och der behengen.

Naar wandit bliiffuer abiit, da uyl der strax nogle Skiib hen til Elsborg, som der kan passe paa, indtil Stadtholderen y Norrie med ded Norske folck kan lossere sig paa Hyssingen och gørre der en Batheri tuerdt offuer fra Elssborg paa den Odde, som paa den Siide gør Haffnen. Paa den anden Siide ligger en kliippe, som er omflodt, huorpa ieg i den Suenske krig siist forleden lod *iustificere* den Bøsseskøtter, som uar mig vndløben ⁴⁾. Paa huilcke begge Pladtzer kan leggis Skandtzer. som kan forhindre, at ingen kan komme derind. Dii Skiib, som erre tienlige til at

tajn, der skulde føre den polske Gesandt til Danzig (Sjæll. Reg. XXI, 273).

- ¹⁾ Beskrivelser af den forgyldte Sølvbrønd, som stod i det saakaldte Sommergemak paa Frederiksborg, findes hos J. A. Berg, Kurtze Beschreibung des königl. Hauses Friederichsburg, 1646, Bl. Kijj, og hos Wolf, Encomion Regni Daniæ S. 506. Jvfr. ovfr. S. 433 Den nævnes imellem de Sager, som Tilsynsmanden paa Frederiksborg Johan Adam Berg leverede fra sig 20. Juli 1645 efter at have haft dem i Forvaring (Rasbech, Frederiksborg Slots Beskrivelse S. 178).
- ²⁾ Om Tapeterne paa Frederiksborg se Rasbech, anf. Skr. S. 171, og Burman Becker, Forsøg til en Beskrivelse af vævede Tapeter i Danmark, 2. Udg., S. 32 ff.
- ³⁾ Jvfr. Berg, Beschreib. des königl. Hauses Friederichsburg Bl. Kijj. Danske Saml. II, 136.
- ⁴⁾ I Maj 1612 belejrede og erobrede Christian IV Elsborg.

føre *munition, vivres* tiil Soldater. *item* tømmer tyl Hytter och andit sliigdt, wiil haffuis ued handen, Sa at man kan gaa med en god Maner, Naar Gud uyl giiffue syn Nade dertil.

Pa ded man nu kan werre uyss pa Baudissens werck, da er ded befahlid Offuerskencken at gaa med den Polske Gesandter offuer med Pengene tyl Baudissen och fornemme hans wysse *resolution* paa alding epther den *Instructions* indhold, hannem herhuos tiilskiickis¹⁾. *Vale*. Aff Othensegard den 28 *Januar: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

378.

Januar 1644²⁾.

Udkast til en Skrivelse til Generalstaterne, hvori udvikles det Traktatbrud, som Sverig har gjort sig skyldigt i ved Indfaldet i Holsten. — *Geh. Ark.*

An dii herren Stathen sol Ein skreiben abgeen
disses Eeihaldtz:

Weiiil der Suedisker *generall Tostesen* vns Ohne Eiinige
gegebener wrsache Ihn beiide firstenthum Slesswich vudt

¹⁾ Henrik Blome til Farve, Søn af Wulf B. til Seedorf, var Overskjønck 1642—46 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 126; jvfr. om ham Nyt hist. Tidsskr. IV, 414). Han blev sendt til General Baudissin for at forhandle med ham om at gjøre et Indfald i Lifland eller Pommern for danske Penge. Kreditivet for ham til Baudissin er af 27. Januar (Ausländ. Reg.), og hans Instrux er trykt i Udtog hos Slange S. 1208. Jvfr. Brevet Nr. 371. 12. Marts 1644 skrev Kongen til Baudissin, at han havde hørt hans Bemærkninger til Blome om Diversionen i Lifland eller Pommern; han erkjendte disse Bemærkningers Betydning, men han havde sendt et Gesandtskab til Kongen af Polen, som skulde ordne Sagen (Ausländ. Reg.).

²⁾ Udkastets Datum kan næppe bestemmes nøjere; dog maa det falde efter 9. Januar, paa hvilken Dag Torstenson overskred Jyllands Grænse (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 369).

Holstein vndt folgendt in Iudtlandt gefallen vndt miit Rauben vndt Plunderen diiselbe kuartiir *Ruiniret*, Da Es doch weldtkundich, das Selbige *Crone vns pro Mediatore pacis* auff vndt angenommen hatt, So hat doch selbiger *generall* sich das zu thun vndtherstanden, wofir Heiden vndt Tiircken skeu dragen ins werck zu stellen, welches Nun zu bementelen Er fohrgiibdt¹⁾. Das der *Cron* Sueden darzu ursache gegeben sei durch *Arrestirung* der skiiffe im Sunde, Da doch diiselbige sache durch wrtheil vndt Recht Erlossken, vndt den Sueden Mehr gnade wiiderfahren ist, dan sii werdt wahren, welches daraus Erhellet, das vndter 180 skyffe, So durch den Sundt gegangen, Nur drey *Visitiret* vndt Eiins *confischiret* worden.

Vndt ob skon in dem oder anderem fal zuiisken beiide *Cronen* Dennemarck vndt Sueden dergeleiche sachen furfallen muchten, So mus doch Dem Auffgerichtethen verdrage Nach solchess Erst auff der grendtzen fir beiderseidtz Rechte vndt *commissarien Ventiliret* vndt *desidiret* werden, Ehe vndt befor Es zu Eeiniger *Hosti[li]tet* kommen kan. Als gelanget an dii herren Stathen vnser freundt, Nachbarliches gesinnen, Sii wollen solchen bescaffenen dingen Nach, Godt im Himmel zu Ehren vndt zu Straffe Sodanne vnuerandt[wordt]liche *Attentaten*, vns In vnser Rechte sache zu wasser vndt lande dii hiilfflige hand biithen. Welches wiir etc.

379.

Omtr. 1. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Proviaivering af Skibe. En Ligger, der har udspreedt

¹⁾ Kongen kan ikke her have tænkt paa Torstensons Skrivelse til Anders Bilde af 14. Januar, hvori han ikke taler om Begivenhederne i Sundet (Manifest, huor'edis Kongl. May^{tt} udi Dannemarck offuerfalden er, 1644, Bl. Cijj f.). men maaske snarere paa selve den svenske Regerings Erklæring til Peder Vibe af 10. Jan. (Manifest, förklarandes Orsakerne, som kgl. May^{tt} til Swerige beweckt hafwe at resolvera til Krijgs, 1644, Bl. Oijj ff.).

falske Rygter, bør straffes med Vand og Brød. Om et Brev, der skal sendes til Norge. — *Langebøcks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Dy Skiib, som heromkring fyndis, wiil y tyde forsørgis med Prouiandt, ymens dy, som dy giiffuer for, inted haffuer faat med siig wiider end pa en Manid.

Den Ligger, som kam siist herfra, med ded, som skulle triickis, hand bør at *tracteris* en 14 dage med wand och brød for dy mange Løiiien, hand satte heer y folcken. Hand sagde siig at haffue siiet en Skude med Beeg och Neffuer, huormed dy uylle haffue saat floden y brand, Och at hand haffde siiet, at folckit aff samme Skude bleff førdt op pa det blaa Tarn, *item* hand sagde, at ded Blaa taarn war sa fuldt aff *Spions*, at derudi ingen rom uar mere. Den tyd Ieg haffde lest diit breff, som den samme Stalbroder machte¹⁾, da stod H: Mogens kaas och Hoffmarskalcken bag mig, som ieg uysede ded, du haffde skreffuen om sliigdt, da stode der nogen y Stuen, som hørde ded Och siiden sagde tyl Lyggeren, at ded waar Løiiien. Hand sagde Och suor derpaa, at ded uar sandt, hand haffde sagdt, och bleff ochsa derued, indtil hand drog saa drucken aff Garde, at hand icke kunde see.

Dette herhusføiiede breff²⁾ gaar syckerst fra Peder Skryffuers y warberre Len offuer til Norrie, Hyssingen forby, ty der kan ded gaa siickerdt offuer, huortill befahlingen tyl Lensmanden herhuoss fyndis³⁾.

380.

2. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om en Jørgen Vind given Ordre til at sende Slupper fra

¹⁾ Saaledes i Afskr.; maaske har der i Originalen staaet: brachte.

²⁾ I Orig. har staaet: bleff.

³⁾ 1. Febr. fik Lensmanden paa Varberg, Iver Krabbe, Brev om at befale Manden i Valdegaard, paa hvilken Peder Skriver tilforn boede, at skaffe Hannibal Sehesteds Tjener med en Baad fra Valdegaard over til Norge (Skaanske Tegn. VII, 38 f.).

Kjøbenhavn og fjerne alle Skibe fra Sønderborg og Flensborg. Kongen ønsker en Almanak for 1643. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438*

Eptherdj Ieg stackit syden befohl *Admiralen*, At hand, saa snart wandit bleff aben, skulle sende dii slupper hiid, som staar y huelffuingen ued Prouyandthussit, Epther huilcke nu ued dette Opslaag ¹⁾ huermand forlengis, Huorfor du skaldt gørere diin fliidt, att dy samme kommer med første henad Meelfardt. *Admiralen* Er ochsa befahlit Att *visitere* Synderborre och flensborg och deromkring och tage alle skuder och skiib bordt, som hand der fynder.

Du skaildt lade fornemme, om der fyndis icke En Almenack tyllit ²⁾ aff *Hermann de Verues* ³⁾ pa forgangen Aar, och om du kandt bekomme den, da skaldtu sende mig En. Saframdt der ⁴⁾ Nogen y køben:, der haffuer En, daa Er den huos M: Christen Lumborg ⁵⁾ eller dy andre aff den *profession* att finde. *Vale.* Ottensegard den 2 februari Anno 1644.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande ⁶⁾.

381.

3. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Man har Proviant i Glückstadt til April; men der bør i Tide sørges for Fæstningens Forsyning. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

¹⁾ Opslag, Tøbrud (Vidensk. Selsk. Ordb.).

²⁾ Ordet er maaske læst fejl af Afskriveren (for: styllit?).

³⁾ Eiter Langebeks Afskr. (i Gch. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: Viues. Af denne Forfatter haves en Bog fra 1634, „Die Zornruthe Gottes“, paa hvis Titelblad han kalder sig „Hermannus de Werve Esensis Frisius, Astronomus und Medicus“. Altsaa har han været fra Byen Esens i Ostfrisland.

⁴⁾ Her manger Ordet: er.

⁵⁾ Efter Langebeks Afskr., medens den ellers i Texten fulgte har: Luneborg. Talen er om den bekjendte astronomiske Professor Christen Sørensen Lomborg (Longomontanus).

⁶⁾ Modtaget 5. Febr.

Epthersom myn kammeriuncker¹⁾ kam hiid ygar och giorde *Relation* om tilstanden y Glyckstadt, Som, Gud uerre loffuit, Endnu Er god, den Allerhøieste hielppe fram ybeder med syn nade. Hand brachte Greff Pentzisz skriiffuelse, huorudj formeldis, at dii haffuer Endnu prouiantd Indtil *April* Manid, Huorfor udj tyde uyl tenckis paa *prouision* tyl samme sted, paa huilcket der ligger stor macht paa. *Vale*. Ottensegard den 3 *febru: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande²⁾.

382.

11. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Det skal tillades Lensmanden paa Antvorskov Wenzel Rotkirch at sælge noget Korn, hvis Proviandhuset kan undvære det. Dr. Peter Paynck skal lave noget Maveakvavit. Kongen vil flytte sit Kvarter for at faa Fodfolket bedre samlet og haaber snart at kunne undsætte Skaane. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg haffuer forstanden aff H: Christian Tommissen, at wendtzell Rodtkiirche haffuer begerit tylladelse at selge nogiit korn til Hollender tyl at betale Staldfolcken med pa Anderskou. Sa Eptherdj Ieg mig om den dondt inted bekymrer, Sa haffuer Ieg uyssit hannem tiill dig, Aldenstund mig indted bekendt Er, om ded samme kan mystis fra Prouiantdhussiit. Sa framdt ded nu kan mystes, daa fyndis herhuos En *permission*, ded at ma føris aff Landit, Sauyt Lenssmanden aff Anderskou haffuer at affhende.

D): Peter Paii skall befahliis at forferdige nogiit Magen *aguauit* och ded hiidsende, naar ded skee kan. *Vale*³⁾.

¹⁾ Enten Bartram Rantzau eller Philip Barstorf (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 133).

²⁾ Modtaget 6. Febr.

³⁾ Schlegel bemærker i sin Afskrift (Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 441), at den følgende Del af Brevet er skrevet med andet Blæk end den første.

Imorgen flytter Ieg herfra hen tiil En anden Prestegard, En halff myl herfra, paded at Ieg kan lossere fodfolckit heer Och haffue dem beder samliit at gørere nogiit med dem, naar behoff gørris.

Ieg habis med Gudtz hielp, at man Inden stackiid tiid kan vndsette Skaane med nogle Hundrede heste heer aff Landit, Tii her Er allerede Offuer halff Siiette hundrede heste sammen ¹⁾. Fodfolckiit samliis ochsa Epther handen igen *Vale*. Aff fins ²⁾ Prestegard den 11 *februarij Anno 1644*.

Christian.

Udskrift: Riigens Høffmeister tiil Hande.

383.

14. Febr. 1644.

Til Korfts Ulfeldt.

Kongen giver en Ordre angaaende Møntvæsenet. Brevet, som den svenske Herold har bragt, skal ikke modtages; derimod skal der paa Grænsen fordeles Aftryk af en Skrivelse fra Kongen til Dronningen af Sverig. Kongen skynder paa den tydske Oversættelse af hans Manifest. — *Geh. Ark.*

Ded offuerskiickede dammask dreel med dy Myndt-sorter Och beslagen kruus haffuer Ieg Emphanen. Huad Myndten angar, Da kan om samme leilighed med ingen bedre taliis End med lyttig ³⁾, som Nu Er pa Reiissen

¹⁾ 11. Febr. fik Lensmændene paa Malmøhus og Helsingborg Slot, Tage Thott og Christoffer Ulfeldt, Brev om at skaffe Kvarter til to gevorbne Kompagnier til Hest, nemlig Ritmester Henrik Rantzaus og Oberstlieutenant (Frederik) Buchwalds, som strax skulde sendes over til Skaane (Skaanske Tegn. VII, 39).

²⁾ Føns i Vends Herred ved Lille Bælt. — Præsten her hed Povl Jørgensen Rosenvinge (Ny kirkehist. Saml. VI, 327).

³⁾ Vel Hans Siegfried von Lüttichau, der var Oberberghauptmand i Norge (Brevene 1632—35 S. 140); hans Ophold i Bragnæs (Brageruæs) har næppe været saa stadigt, som Brünnich (Kongsberg Sølvbergverk S. 108) synes at antage.

henad køben:, huorledis man kan Syckerst myndte, herren uden Skaade, ty hand forstaar werckiit *ex fundamento*.

Ded Breff, som den Herrold siigis at haffue med siig ¹⁾, Ded achter Ieg inted at annamme Eller lade aff hannem annamme, Aldenstund hand med Breffuit burde at haffue uerrit huos mig, førend dy Suenske Saa Skelmisk, mig ganske waduarid, Offuerfaldt myne fiirstendom och lande, Mens paded icke allene dy Suenske, mens al werden kan See och Erfahre, huorfor man Indted haffuer wiilddt annamme Breffuit aff Samme Herrold, Da er arsagen dertil Skreffuen dronningen y Suerrig tiil, Huoraff dig *copia* herhuos tylskiickis ²⁾, Tiil den Ende at du y En hast skaldt lade trycke Nogle *Exemplar* derepther, som man kan forpardtere yblandt folckiit pa grendtzen Och ellers andre, som ded begeerer.

Herrolden med trommeteren skal med uysse folck føris pa grendtzen Igen, Och der dennom myn skriiffuelse tylstille med nogle *copier* bunden derhuos, Och saframdt Herrolden kaster ded breff fraa siig, som hand haffuer til mig, Naar hand mercker, at man ded aff hannem inted uyl annamme, Daa skall ded hiemmeligen optagis Och føris med tiil grendtzen, Och der kaaste bade ded breff tiil mig med *copierne* ind offuer grendtzen Och lade saa bade Herrold och trummeteren gaa Syn kaas. *Vale*. Aff gamborre Prestegard ³⁾ den 14 *febru*: 1644.

Christian.

Epthet ded *Manifest* paa tydsk ⁴⁾ forlengis huermand y Søstederne och y landte holsten.

¹⁾ Om Sendelsen af den svenske Herold Nils Nilsson Lindegren, der skulde overbringe en Krigserklæring, og om den Behandling, der blev ham til Del, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 378 f.

²⁾ Talen er vel om Kongens aabne Brev af 13. Febr., hvori han angiver Grundene til, at han ikke har villet modtage Herrolden (særskilt trykt).

³⁾ Her var Niels Nielsen Stenløse Præst 1632 - 53 (Wiberg, Alm. Præstehist. I, 421. Ny kirkehists. Saml. VI, 738).

⁴⁾ Kongen mener den tydske Oversættelse af hans danske Manifest, dat. 30. Januar, om Torstensons Indfald.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande ¹⁾).

384.

16. Febr. 1644.

Til Korffts Ulfeldt.

Ordrer angaaende Reberbanen, Udrustning og Forsyning af Skibene samt Arbejde i Smedien (paa Bremerholm). Den tydske Oversættelse af det aabne Brev skal trykkes og sendes til Lybek. Femern bør sikres. Hans Nansen skal indsættes til Borgmester i Kjøbenhavn. Besætningen i Glückstadt har leveret en heldig Træfning. Kongen stoler paa, at Fjenden ikke kan komme over til Øerne. — *Geh. Ark.*

Epthersom dig bekendt Er, At ieg for nogen tyd siiden befahlede. at den Rebberbane skulle delis y fire pardter ²⁾), Huilckit uden thuiffuel ochsa Er sat y werck, Da paded ieg kan Na myt *intent*, da skal Biiggemeisteren ³⁾) befahlis at gørre Et afriidtz, huorledis man best kan fa udi samme husse myt och myne dagelige opuardters kuarter. Paded hand Nu diste bedre kan forsta myn mening, da haffuer ieg vngeferlig tegnit ded saledis, Som ieg ded begerer, Och uil der tenckis y tyde pa tømmer tiil dii skylrom, som y dy made behøffuis til alle dy affskur, der Skal gørris, *item* deeler tiil at legge lofftid med, *item* Søm, Store och Sma. at bruge tiil samme huss. Naar Nu affdelingen Er giordt, som Saagdt Er, da uyl der tenckis pa Dørre och wiinduer tiil samme biugning med aldt ded, som dertiil hører. Der uyl ochsa udsøgis En hab aff dy bredyste deeler, som kan brugis tiil Bencke och Stole. *item* til Indbigningen y hussitt. Naar Stumpptit dorrete Och flaadlussen haffuer førdt wed til Prouyandtgarden. Da skal den Ene brugis tiil kalck och den anden tiil Mursten at føre.

¹⁾ Modtaget 17. Febr.

²⁾ Se ovfr. S. 439.

³⁾ Leonhard Blasius.

Der bleff for Nogen tiid siiden giordt Nogle kyster tiil at foruare flesk. Saldtit och Røgiit kød udy, Huoraff skal gørris sa mange, som tyl Hoffuid skiiben behøffuis Denne herhuosføiiede Seddel skal til Meiisteren pa den Store Smydie ¹⁾ leffueris, At hand inden Pasker først kommende haffuer ded ferdig, som samme Seddel om formelder.

Herhuos haffuer du ded *patent* pa tysk, som dig Stackiid siiden bleff tilskickit pa danske tyl at lade tilstille ded den Suenske Herrol at Emphange, tiil den Ende at ded skal triickis och siiden forskiickis henad Lybeck, huorfra ded siden wel kommer lenger ²⁾. Dy femmerske begehre Sex sma kobber Stycker Och fiire Stenstycker, *Item* krud och lod, huormed dennom skal hielppis sa snart mueligt, Tii der ligger Macht pa, at ded land *conserueris*.

Ieg haffuer disse dage forstanden, At Borgemeister Siimen Surbeck Er død ³⁾, Sa Er der ingen bekuemmer dertiil at filde talliit Igen Som Hans Nandixen ⁴⁾, Huorfor du hannem dertil skaldt Sette.

Dy aff glyckstad haffuer siiden klappit fiinden Nogiit ⁵⁾ och fat En Offuerste lytenandt ued Naffn Slebusk fangen

¹⁾ Mester Hans Ulrik Svitzer, se ovfr. S. 213.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 447.

³⁾ Borgmester i Kjøbenhavn Simon Surbæk var død 31. Januar 1644 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 111). Se om ham Nielsen, Kbhvns Hist. III, 206 f., og Brevene 1632—35 S. 414.

⁴⁾ Kongen mener den senere saa bekjendte Hans Nansen, der siden 1639 var Raadmand i Kjøbenhavn; men den Maade, hvorpaa han havde skrevet Navnet (jvfr. Brevet af 11 April 1645), gav vistnok Anledning til en Misforstaaelse, idet Korfits Ulfeldt synes at have tænkt paa en anden Borger i Kjøbenhavn ved Navn Hans Mandixen (se Brevet Nr. 389). Om Hans Nansens Udnævnelse til Borgmester se Historisk Tidsskrift 3. R. I, 179 f.; Nielsen, Kjøbenhavns Hist. III, 115. 215; Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 111 f., samt Kongens Breve Nr. 387, 389 og 390.

⁵⁾ Om de heldige Udfald fra Glückstadt i Januar og Februar jvfr. Slange S. 1229 og Neues staatsbürg. Mag. I, 877 ff.

pa En herregar¹⁾. Wnder fiinden Er deed En gemen Snack, At Om dii inted kan Eroberer dette land, daa Er dii ganske y En Seeck. Skall dy Nuhmer heroffuer til oss, da skal dy flyue heroffuer, Tii til wandtz skal dy med gudtz hiielp bliiffue her vde. *Vale.* Aff gamborre Prestegard den 16 febr: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

385.

18. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen udtrykker sin Glæde over en heldig Træfning i Halland og over Stillingen ved Lille Bælt og Glückstadt. Der skal sendes Krudt og Kugler til Hannibal Sehested. — *Geh. Ark.*

Dyn skriffuelse, ued Hanibal Seestedtz tiiner fram-skiickit, Er mig y dag tiil hande kommen, och dessen *contenta* forstanden, y sønderlighed at finden haffuer faat nogen hug y halland. Den Allerhøieste giiffue dem derris fortientde løn, sa bliiffuer ded uel gaadt med gudtz hiielp. Wy haffuer dy skelmer, gud uerre loffuit, y en temmelig Affue, saat dy bliiffuer holdt smuck waach. Y gar Nat hug myne soldater tre neder aff derris Riitter uacht Och førde thuende heste med Sadel och Piistoler med hiid offuer. Naar gud uyl, at Skerbaden ankommer, da skal ded først Reet gaa An.

¹⁾ Slange fortæller (S. 1230), at Bønderne i Kolenkerk og Ultzborg Sogne (d. e. Kaltenkirchen Sogn, hvori Landsbyen Ulzburg, i Segeberg Amt) overfaldt den svenske Oberstlieutenant Slebusch, som førte 400 Øxne fra Jylland med sig, og at han med Nød og næppe undkom med Tabet af Transporten og de fleste af sine Folk. Hvis denne Begivenhed, som det synes, er foregaaet i Foraaret 1644, og hvis Kongen har været rigtig underrettet, maa altsaa Slebusch være kommen løs i Mellemtiden. Senere paa Aaret huserede han i Jylland (Adler, Efterretn. ang. Ribe V, 21. 29. 55. 57).

For Nogle dage siiden da uar *generall* tostensøn tuerdtoffuer fra Melfardt och besa leiligheden, huor hand best kunde Sette syne baade y wandiit, som hand uylle gaa hiid offuer med. Sa laa der En aff myne Iachter ud y Søen, som skød y laauid tiil ded folck, som Reed langs Stranden, Och Rammede *generalen* y Skulderen, saat hand ligger siig paa Hade[r]sleffhuss.

Miit folck y glyckstadt begiinder fiinden at friichte mechtig tyng, Tii dii Erre, gud werre loffuit, allerede offuer Siu tussind mand stercke Och bliiffuer dageligen Stercker tyl hest och fodtz, Saat leg behøffuer indted woldemar daas¹⁾ werbing. Dy aff glyckstadt gør *continuerlig* vdfald. Saat dy holder fiinden y En skellig Affue.

Hanibal Seested skal wndsettis med krud och lod, som hannem kan tylskiickis med Ett aff Orloff skiiben, som skal ordnis tiil at gaa henad Norrie och huentde (!) Skatten, som samliid Er, henad køben:²⁾ *Vale*. Aff Gamborg Prestegard 18 *februarij* Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande³⁾.

386.

20. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Ordre om at sende nogle Penge til Glückstadt. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

- ¹⁾ Valdemar Daa, Søn af Klavs Daa. Han ejede Bunderup og fik siden, 1652, sammen med sin Broder Christian Borreby. Det blev næppe til noget med hans Hvervning, da han 5. Marts fik Brev om, at Kongen vilde bruge ham som Lieutenant i Ritmester Mogens Arenfeldts Kompagni (Sjæll. Tegn. XXVIII, 158). For øvrigt er han mest bekjendt for sine alky-mistiske Forsøg, der gjorde ham ganske fattig; † 1691. Se om ham Danske Samlinger 2. R. V, 70 ff.
- ²⁾ Under 11. Marts fik Hannibal Sehested Brev om, at Skriverne og Tolderne i Norge skulde paa det opsendte Orlogsskib begive sig til Danmark med de Penge, der vare i Behold af Skatterne og Tolden (Norske Rigsregistraranter VIII, 309 f.).
- ³⁾ Modtaget 22. Febr.

Her huos findis En kuiitandtz paa nogle Penge, som du aff Hans Boiissen skal Emphange och dem skaffe offuer tiil Lyckstadt, Som du dem best och Sickerst kandt bringe derhen. *Vale.*

Gamborg y Prestens Stue den 20 *februarij Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

387.

24. Febr. 1644.

Til Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn.

Da Borgmester Simon Surbæk er død, skulle de hver for sig skriftlig stemme paa en af Raadmændene til at være hans Etterfølger. — *Afskr. i Kjøbenhavns Raadstue-Arkiv, Resens Haandskr.: Kjøbenhavns Raadstue m. m. S. 234—35.*

Effterdi Borgemester Simon Surbech ved døden er hen kaldet, oc ieg i hanss Sted en Anden dychtig Mand af Raadmændene der till acter at Sette, da skall Borgemester oc Raad en huer a parte Sette deriss Nafn paa et Støcke papir, Som hand formenner dyctigst at vere til samme bestilling. Huiss Nafn hand nu i samme zettel Settis (!), ded maa ingen den Anden Aabenbare vnder sin æris fortabelsse, Mens naar nogen sin zeddel fundet har, da schall hand legge den fra Sig, indtill de alle ere funden Siden schall all zeddelene Suøbis i et papir oc mig forseiglede tilstillis¹⁾. Kjøbenhafns Slot den 24 *Febr:* 1644.

Christian.

388.

25. Febr. 1644.

Til Korffts Ulfeldt, Christen Thomesen Sehested og Jørgen Vind.

Der skal anstilles Undersøgelser angaaende Vogn Vognsen,

¹⁾ Om Voteringen se Historisk Tidsskrift 3. R. I, 180 og Brevet Nr. 390. Jvfr. ovfr. S. 449.

og denne skal begive sig frivillig til Kjøbenhavn eller føres med Magt dertil. — *Geh. Ark.*

Epthersom Eder bekendt Er, Huad den Skipper aff Olborg med hans S[tald]brødre ¹⁾, som førde den *capitein* fangen y Sundit, haffde for *discurs* om wogen wogensen ²⁾, som kommer mig heel vnderlig for Och gør mig'selsom tancker om samme wogensen, Isønderlighed Mens Ieg aldrig haffde Et gaat Øiie paa hannem, Huorfor y samme folck skal lade komme tyl Eder Och aff de[nnom] ¹⁾ Eifahre alting fraa begindelssen och tyl Enden. Skipperen wyl Ieg forehre 500 Riix daler. *Valete.* Aff køben: Slott den 25 febru: Anno 1644.

Christian.

Med samme Skipper skall handlis, at hand løbber henad Lessøe Och *insinuerer* wogen wogensen myn befahling att stille sig her Ind. Saframdt hand Nu inted goduilligen sig hiid uylle begiiffue, da skall skipperen be-mechtige sig hans Person med folcken paa landit derris hiiehp, huortil hannem et *patent* skall medgiiffuis.

Udskrift: Riigens Hoffmeister, Chanseleren Och Riigens *Admirall* til hande.

¹⁾ Noget af Papiret er afrevet.

²⁾ Vogn Vognsen til Stenshede (i Vendsyssel), f. 1594, forekommer allerede 1624 som Skibskaptajn. 1644 udmærkede han sig i øvrigt ved at fratage Svenskerne Herregaarden Vorgaard i Vendsyssel. † 1650. (Danske Atlas V. 283. 382. Slange S. 505. 1253. Danske Selskabs Begynd. og Tilvext S. 161. Suhms Samlinger II, 2, 176. Danske Samlinger 2. R. III, 135. Personalhist. Tidsskr. III, 63. Naar Slange S. 1253 lader ham være af Familien Normand, beror dette paa en Fejl, jvfr. Maanedskr. Orion IV, 75; han har aabenbart ment Mormand, med hvilket Navn Slægten Vognsen paa Grund af Vaabnet undertiden kaldes, s. Personalhist. Tidsskr. I, 307.) Et Udkast til et Brev fra Kongen viser, at denne allerede 1630 var Vogn Vognsen mindre velsindet (Molbechs Udg. af Christ. IV's Breve I, 449).

389.

26. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen tror ikke, at han nogensinde har nævnt Hans Mandixen som tilkommende Borgmester i Kjøbenhavn. Rygter om Torstensons Sygelighed. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

At ieg Nogentid skulle haffue neffndt Hans Mandix at skulle uerre Borgemeiister¹⁾, ded troer ieg inted, ty hand Er mig alfor ueli bekendt. Om tostensøn giick dy tyding, førend ieg drog fra fyn, at²⁾ laa slet ued sengen, och der kam Ingen til hannem. Om ded Suordte klede bleff samme tiid ocsa taliit, mens ded waar wrangels søn, som lod gørre sørgekleder til siit folck, fordj att hans fader uar død³⁾.

Ellers sagde dy dentyd, at tostensøn war sullen⁴⁾ offuer ded ganske lyff, saat ded wel kan uerre sanden⁵⁾.
Vale. Rossenborg den 26 Febru: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Jvfr. herom ovfr. S. 449. Hans Mandix eller Mandixen var en bekjendt Borger i Kjøbenhavn, se Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar., Registerbindet til 1—4. Bd. S. 94. V, 148. 181. 185. 219. 784 f. VI, 248. Molbech, Christian IV's Breve I. 107. 119. Rasmussen, Gisselfeldt S. 371 (?). Hvis det er ham, der nævnes i Kjøbenhavns Diplomatar. V, 110, var han (ligesom Hans Nansen) fra Flensborg. Om det er ham, der 1652 var Skriver paa Bremerholm (Danske Saml. 2. R. V, 281), vides ikke, men det er ikke usandsynligt.

²⁾ Her mangler Ordet: han.

³⁾ Herman Wrangel, Generalgouvernør i Lifland, var død 10. Decbr. 1643. Hans Søn, Generalmajor Karl Gustaf Wrangel, tjente i Torstensons Hær.

⁴⁾ o: svullen.

⁵⁾ Torstenson laa den meste Del af Vinteren til Sengs paa Grund af sit sædvanlige Onde, Podagra (Slange S. 1232).

390.

26. Febr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da de fleste af Borgmestrene og Raadmændene i Kjøbenhavn have stemt paa Hans Nansen til Borgmester, og Kongen synes godt om ham, skal han udnævnes. — *Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.*

Strax Eptherat Ieg y andendags gaar war kommen hiid, da befohl Ieg skriiftlig Borgemeiister och Raad heer y Byen, at dy mig skulle lade forsta derris Mening, Huem udaff Raadmenden dem Siindtis at uerre bekuemmist til at Sette tiil Borgemeiister, daa dii alle pa tre Neer Neffndt Hans Nandissen, som aff herhuosføiiede zeddeler Er at Erfhare. Samme Mand laa En heel Sommer y glyckstadt ¹⁾, huor Ieg tydt och Ofthe taledede med hannem Och aldrig kunde fornemme andit der, End at hand holdte sig Indgetagen och Style, Huorfor du skaldt fahre fordt med ded, diig tilforn befahliit Er ²⁾. *Vale.* Rossenborg den 26 *Febru:* Anno 1644.

Christian.

391.

27. Febr. 1644.

Til Rigsraadet.

Man bør først tage en Beslutning om Antallet paa Rytteriet, Fodfolket, Skibsmandskabet og de høje Officerer. Dernæst bør man tænke paa Hærens Underhold, og Kongen foreslaar i denne Henseende, at den deles imellem Sjælland, Fyn, Smaaløndene og Norge, saaledes at enhver Landsdel og enhver Stand faar sine Soldater at lønne — *Geh. Ark.*

-
- ¹⁾ Hans Nansen havde fra 1627 til 1639 det Hverv overdraget af det islandske Kompagni at sørge for Forhandlingen af alle de Varer, der bragtes til Glückstadt (Histor. Tidsskr. 3. R. I, 161), og maa vel derfor oftere have opholdt sig i denne By.
- ²⁾ Hans Nansens Indsættelse til Borgmester foregik efter nogen Vægning fra hans Side den 6. Marts. Jvfr. ovfr. S. 449 og de der anf. Skr.

Eptherdi man Seer tyd epther anden krigens laast at tage Offuerhand y disse kuarther, Och ieg for myn person ingen Reedning Seer, vden gud y Himmelen aff Nade uil skylle oss ued dy forsagthe hiierdter, som findis y os, At uy Igenom bencken griiber tiil dii middel, som forhanden Er, Paded at ded, som man Endnu haffuer, Indted skal komme uorris fiinder tyl beeste Och oss och worre Eptherkommere tiil Euig Spodt och Epthertall, Huorfor uy for alting ma *Resoluere* os pa, huor-mange til hest och til fodtz, *item* huor mange man uil haffue tiil fladen, Saoch huor mange høiie *officerer* man uyl haffue, och huad derris *tractament* skal uerre. Naar sliigdt haffuer siin Richtighed, Daa uyl der talis om *Armeiens* vnderholdning. Och Eptherdi Numehr ingen Myddel Er forhanden uden huos Sieland, fyn och Smalanden Och ded kongerige Norrie, Da er ingen thuiffuel pa, at Io Ritter och knechte med Søefolckiit uyl vnderholdis aff dii middel, dy¹⁾ benendte lande kan Erlangis. Huorfor siinis Radeligdt, att *Armeien* Skyfftis ymellom dii benendte Pladtze, liigesom ded skeer y Nedderland, huor *Armeien* Er deldt ymellom *Prouinsierne*, Saat kronen uyste sine, Adelen derris, Geiistligheden derris, købstederne derris Och bønderne derris, paded man huercken haffde at tencke pa at lade udga *patenten* Endten tyl heel Eller halff Skaat, Mens Enhuer, som Soldaternè skulle betale, Motte See, huorledis dii kunde betale dem med deed, som y landit findis. Naar Iudtland siiden Epther den Allerhøiiestis uel behag kommer y syn forrige *postur* ygen, daa kan ded uerre dy andre tiil stor lettelse. Huilckit y skal uel offuerueiie och siiden Eders mening deroffuer lade forsta. *Valete*. Rossenborg den 27 febr: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som nu tiilstede Erre, tiil hande.

¹⁾ Foran dette Ord mangler der: som af.

392.

28. Febr. 1644.

Til Rigsraadet.

Saa snart Sneen er smeltet, vil Kongen tage over til Skaane og undersøge, om man kan benytte Bønderne til noget. Der skal træffes Forholdsregler til at angribe Helsingborg. Fjenden vil indse, at Planerne mod Fyn maa opgives. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer siiden tenckt pa ded, uy taldtis om ygar, Och befunden, At ded werck at forsøge Nu, imens Sneen ligger, ded inted uden stor *hasardt* at kunde Skee, Mens naar Sneen Er sauuydt bordte, at man kan gørere Nogiit, Daa uyl ieg med gudtz hiielp selffuer deroffuer Och besee Bønderne, huorledis dy staar mig an, Om mig synis, at man kan *tentere* Nogit med dem. Seer Ieg da, at der kan skee nogiit, Da uyl Ieg med gudtz hiielp Nocksom fynde pa den *modum prosedendi*, at man sycker kan bruge Bønderne huos ded geworben folck. Aff Siielland uyl tagiis y En hast Sa megiit folck, som man kan affsted komme, wnde Och gode, Och haffue saa mange Baade ued handen, Saat man kan gaa liige fraa Helsingør offuer tiil Helssingborre ¹⁾ Och sette folckit yland vnder *fauor* aff Støckerne, Saat Naar dy skelmer Mener at *defendere* sig y derris wercke, at man daa med macht kan gaa bag pa dem. Myn Mening Er, At Naar dy gadt folck Erfahrer, at Ieg Er heer, da kan dy letteligen gette, at derris anslag pa fyn haffuer *fallierit*, och att man Nu kan dråge ded folck heroffuer tiil oss, Saat ieg habis Mød gudtz hiielp at komme tiil Rette med dy Be[r]nhytter, Saat ded ingen Nød med gudtz hiielp skal haffue. *Interim* ma Indted forsømmis, huad ued dy broer skall Skee, som ygar blef om taliit. *Valete.* Køben: Slott den 28 febru: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede Erre, til hande.

¹⁾ Helsingborg havde de Svenske under Gustaf Horn bemægtiget sig 17. Febr.; de havde derefter slaaet deres Lejr op i Nærheden af Byen (Boeclerus, *Historia belli Sveco-Danici*, Argent. 1679, S. 100. Follin, *Helsingborgs hist.* S. 211).

393.

29. Febr. 1644.

Til Rigsraadet.

Kronen bør ikke ene bære Byrderne ved Underholdet af de svenske Krigsfanger; men de bør fordeles blandt Rigsraaderne og andre i Riget. For øvrigt er Kongen stemt for ikke mere at gjøre Fanger, men slaa alle ihjel. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg Seer och formercker dageligen Io Mere och mere, Huad last mig uyl pabyrdis med dii fangen Suenske, Man faar Eptherhanden, Och ded Sleet inted Er myn mening, at ieg allene uyl føde dem, Mens uyl deele dem yblandt Riigens Raad och sa omkring y Riiget, Aldenstund ded Er Ett werck. som Ieg ingen Arsag haffuer giiffuen tiil, Mens Er mig pakommen, Som Huermand bekendt Er, Huorfor Ieg formener, At kriegslasten Bør aff huerman bekostis Och inted aff *Cronen* allene ¹⁾, Som Ieg nu Seenisten lod Eder forsta. Om huilcken leiilighed y mig Ochsa skal lade forsta Eders Betenckende Saoch fornemme Adelens Meening derom.

Myn mening Er, At tog man ingen til fangen, Mens Slog dem Ihiel, Endten dy waar aff høiie eller laaue slags, da fyck man Ende derpa, Ellers fortehrer uy Oss selffuer Om Sonst. Och skulle mueligdt icke mange aff derris Bønder Soldater haffue stor liist tiil at bliiffue ued handtuerckit, Naar dy mercker, at ded uyl saledis, som sagdt Er, gaa tyl. Huilckit man skulle *Notificere* den Suenske *generall* y Skaane. *Valē.* Rossenborg Den 29 febru: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede Erre, tiil hande.

¹⁾ I Følge Christian IV's Krigsartikler fra 1611 skulde alle tjendlige Betalingsmænd, Spejdere og Adelsmænd, der i Krigen toges til Fanger, for deres Personer tilhøre Kongen. hvorimod fangne Borgere og Bønder overlodes til dem, der havde fanget dem, kun at de ikke maatte løslades uden Kongens eller Feltherrens Samtykke (Jahn, Christian IV's Krigshist. I, 294 f. Jvfr. Hist. Tidsskrift 5. R. II, 607 f.).

394.

4. Marts 1644.

Til Iver Vind og Niels Vind.

Kongen giver dem Ordre angaaende det Forhør, der skal anstilles over Johan Khemme. — *Geh. Ark., Reg. 89, Skab 8, Pakke 21.*

*Interrogatoria, Som uyl haffuis y Acht*¹⁾:

1. Huorlengde ded uar ham bekendt, At fiinden haffde

¹⁾ Med den omhandlede Sag forholdt det sig saaledes: Johan Khemme, der var født i Lifland, havde i mange Aar været Sekretær hos den svenske Rigsmarsk Jakob de la Gardie og som saadan bosat i Stockholm; han var imidlertid ved sit Ægteskab kommen i Forbindelse med Danmark, idet han var gift med en Datter af en Agnete Neuhaus i Odense og derigjennem besvogret med den bekjendte hamsfortske Familie i denne By. Den danske Resident i Stockholm Peder Vibe var maaske herved kommen i Berøring med ham; i alt Fald benyttede han ham til at skaffe sig Oplysninger. I November 1643 opholdt han sig, uvist af hvilken Grund, i Haderslev hos en Mand ved Navn Valentin Slagter; ved sine udfrittende Spørgsmaal om Landets Tilstand paadrog han sig allerede her Mistanke. Da saa Torstenson var falden ind i Holsten, fik han fra denne et Salvegardebrev, dat. Kiel 28. Decbr., for sin Svigermoder i Odense og hendes Ejendele, samt et Pas, dat. 29. Decbr., til at rejse fra Haderslev til Kiel. I denne By opholdt han sig dog kun nogle faa Dage, hvorpaa han rejste til Odense, forsynet med et Brev fra Torstenson til Oberst Douglas, dat. 31. Decbr., hvorefter denne skulde være ham behjælpelig paa hans Rejse. Efter et Udsagn af Khemmes Tjener skal han paa Vejen fra Kiel til Flensborg have konfereret med Torstensons Hofmester om et passende Sted for den svenske Hær til at komme over til Fyn. Da han var kommen til Odense, var imidlertid hans Svigermoder ufor-sigtig nok til overfor Fremmede at tale om det udstedte Salvegardebrev. En vis Johan Krumme, der skal have været hans Uven paa Grund af en Strid om Arv, angav ham for Øvrigheden, og han blev forhørt af Christen Thomesen Sehested. Derpaa blev han af Slotsfogeden i Odense Oluf Olufsen i Slutningen af Februar under Forvaring sendt til Kjøbenhavns Slot, hvor der saa i Marts blev afholdt fire Forhør over ham og hans Tjener. Om hans senere Skjæbne vides intet (Forhørene og andre Aktstykker og Breve i *Geh. Ark., Reg. 89, Skab 8, Pakke 21, og Danske Kong. Hist. Nr. 91 a*).

y wiillen at bemechtige siig fyen, førend hand begaff siig henad Ottensee.

2. Huor lenge tilforn, førend den Indfald skedde y Holsten, hand warede siiu kunis moder ad derom, at sliigdt uaar forhanden.

3. Naar hand siiger Neii til ded, som hand sagde til Chanseleren, da skall hand førriis ind til Chanseleren. Och fornemme. huad hand daa siiger.

4. Siger hand Ney til ded, som Peder wiibe mig tilskreffuen haffuer, at hand uaar myn vnderdan, Daa skal hannem Suaris, at ieg holder Peder wiibe for den, som ingen lyffuer paa, Och seer ieg indted, huorfor Peder hannem sliggen løiiien skulle padychte. Hand haffuer faat penge aff Peder wiibe, fordi hand waar myn vnderdan, Och. at hand Seckerer med hannem End med andre kunde *conferere* om Regeringens *Intention* ymod mig

5. Om ded kniippe breffue Er taliit y dag, huorledis dermed skal holliis ¹⁾).

¹⁾ Dette Forhør afholdtes d. 4. Marts af Kancellisekretæren Iver Vind og Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot Niels Vind i Nærværelse af Sekretær Philip Julius Bornemann. Til 1. svarede han, at han i Kiel havde erfaret om de Svenskes Plan at angribe Fyn; dog havde han det ikke fra Torstenson selv, men fra hans Officerer. Til 2: han havde ikke advaret sin Svigermoder om noget Indfald i Holsten. Til 3: Kansleren havde spurgt ham, om han havde talt med Torstenson eller hans Officerer; han havde talt ganske i Almindelighed med Officererne, men ikke særlig om Salvegardebrevet og Passerne. Til 4: han havde ikke sagt til Peder Vibe, at han var Kongens Undersaat, men at han vilde bosætte sig under Kongens Jurisdiktion; derimod havde han af Vibe faaet 200 Rdl. og til sin Hustru 20 Rosenobler, fordi han havde tilbudt ham en Tegning af Slottet Arensburg (paa Øøel). Til 5: de i hans Svigermoders Seng bevarede Breve angik hans Arv (disse Breve vare blevne eftersøgte i Odense, men ikke fundne). Desuden bekræftede han, at han havde søgt Tjeneste hos Kongen. — Under 24. Marts fik Lensmanden paa Odense Slot, Henning Valkendorf, Brev, at da Katharina v. d. Hamsfort begjærede, at Johan Khemmes Gods, som stod i hendes Hus, maatte forvares paa andre Steder, saa skulde dette bevilges, fordi hun laa paa sin Sotteseng; tillige skulde Johan Khemmes

Saframdt hand Nu indted uyl herud med sanden, daa skal Skrapretteren leeden (!) den vd aff hannem med hans konst.

Køben: Slott den 4 *Martij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Ifuer wiind Och Niels wiind tiil hande.

395.

5. Marts 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Universitetet skal afgive en Erklæring om, hvorledes Christi Daab skal males paa Skibet Trefoldighed. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg haffuer befahliit, at Christi daab Skal Maliis Bag pa ded skiib, som kaldis Trefoldighed, Och der falder Et *dubium* for, Endten samme *historia* skal Maalis *more Antiquo*, Att den Røst aff hymmelen hørdtis, Och den Helligand, som kam y En dvis lignelse offuer Christum, Saiis *in ipso actu Babtismatis*, Eller och dentiid Christus Stod op af wandit och trad pa landit, Som *Matheus* y siit 3 *capittel* skriffuer, Da skall dy Høiilerde siig Erkleere, huilcken Maner Maleren Seckerst haffuer at følge. *Vale.*
Køben: Slot den 5 *Martij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

396.

6. Marts 1644.

Til Rigsraadet.

Det skal lade v. Cracau vide, at i den Tilladelse. som Kongen har givet Nederlændernæ til paa deres første Rejse til Østersøen

Svigermoder. som holdt til i hendes Hus, flyttes til et andet Sted i Byen (Fynske Tegn. V, 281).

at føre, hvad de ville, til Riga og Reval med Undtagelse af Munition og sligt, er Salt i større Partier ikke indbefattet. Kongen vil ikke erklære sig om Anders Bildes Forslag om Hvervning til Fyns Forsvar, førend Rigsraadet har udtalt sig om Størrelsen af den i det hele nødvendige Styrke. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg talede yaftis med *Residenten Crachou* om *trafichen* pa Riiga och Reuel, Da paded uy forstar hynanden Rett, Da Skal y Erfahre aff hannem, huad for ware dy begherer den første Reiisse at føre derhen, Aldenstund Ieg haffuer Erklerit mig, At dy ma gaa pa dy forbenendte steeder den første Reiisse med huad dy wyl vden med *Ammunition* och sliigdt. Mens saframdt hand uyl forsta ded derhen, At dy ma førre Saalddt derhen *in Copia*, som dii Siiden derfra kan lade gaa henad Suerrig, huor der Er stor mangel pa salddt, Da Er dett slet Inted myn mening, Och kan Staterne Inted andit siige. End at Ieg *rebus sic stantibus* huercken kan eller Bør tilstede dem sliigd, Tii faar dii ingen Saalddt, da uyl derris Strømning, derris Smør och andiit, som dii skal gaa tiil Søess med,¹⁾ due megiit Mens allehande slags wiin, Brendeuyn Och toback, Sucker och gewiirdtz, wullid och lynnit med al Siilcki waare, y huad Naffn ded och med Neffnis kan, ded ma dii førre sa habuiss derhen, som dy uyl²⁾.

Pa den werffuing, som Riigens Maars giiffuer for til fyns forseckering at anstille³⁾, kan Ieg inted suare, førend Riigens Raad Erklerer siig pa myn forrige skriiffuelse, At man først wed, huor megiit folck tiil hest och fodtz Riigit formenis at haffue fornøden tiil syn *defension* til

¹⁾ Her mangler Ordet: ikke, hvis det ikke er ironisk Tale.

²⁾ Ved en Skrivelse til v. Cracau af 14. Marts tillod Kongen, at Nederlænderne maatte handle paa Preussen, Lybek, Riga, Reval og Narva undtagen med Munition, Salt og Korn (Udkast i *Geh. Ark.*, Holland Nr. 70).

³⁾ Om de Forhandlinger, der i Maj Maaned fandt Sted om Forsvaret af Fyn, se Ak(stykker til Oplysning af Daam. indre Forh., udg. af Fyens Stitts literaire Selskab II, 107 ff.

landtz och wandtz¹⁾. *Valete*. Køben: slott den 6 *Martij*
Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad, som tilstede
Erre, til hande.

397.

17. Marts 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er misfornejt med den Holdning, som Borgmestre
og Raad i Kjøbenhavn have indtaget ligeoverfor Censuren over
en Præst. — *Geh. Ark.*

Ded forundrer mig Storligen, At Borgemeister och
Raad y københaffn haffuer vnderstanden siig at gøre En
destinction Imellom en *censur* och En dom, Aldenstund
En *censur* kan *induere naturam sententię*, Naar *executio*
følger, Som heer sked Er, at den Skelm haffuer maat kuy-
tere bade kallet och Embedit²⁾. Ded ladder sig anse, at
Borgemeister *Goliart*³⁾ wiil Errindre mig, att hand haffuer
werit y Chanseliit, Mens hand motte uel haffue lerdit hans
terminos Iuris nogit bedre, End man Nu Erfahrer.

Ieg motte gerne wiide, Om *Executionen* Indtid uylle
falde lige sterck, Om konningen Och Raadit wylle syge,
Derris mening war Saa Eller Sa, End om der bleff En
dom affsagdt, som Seduanligdt Er.

Saframdt den gudtzlasterer haffde paa Syn syde hafft

¹⁾ Se ovfr. S. 455 f.

²⁾ Kan der muligvis være ment den ovfr. S. 400 f. omtalte Præst
Jørgen Friis?

³⁾ Baade Reinhold Hansen og Hans Nikkelsen Lundt, der vare
Borgmestre i Kjøbenhavn foruden Jakob Mikkelsen og Hans
Nansen, havde været ansatte i det tydske Kancelli (Grundtvig,
Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 166 f. Nielsen,
Kbhvns Hist. og Beskriv. III. 211. 213), saa at det ikke kan
ses, hvem Kongen mener.

nogiit at *Reformere* derpaa, Da haffde ded standen hannem bedre an End Borgemeisterne An. *Vale*. Køben: Slott den 17 *Martij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

398.

20. Marts 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Der skal tilstilles den svenske Regering et løseligt Svar paa dens sidste Skrivelse; Svaret skal trykkes og sendes sammen med Manifestet. Overbringeren bør være en Mand, der en Tid lang kan undværes. — *Geh. Ark.*

Myn Mening Er, at man skulle *superficialiter* Suare Regeringen y Suerig paa ded siiste breff Och dennom derhuos tilskycke ded tryckede *Manifest* Med begering at wiide, huåd dy derymod med Sandhed kunde siige, Huilckit Er at wiise alle dem, som siig *Interponere* wylle, At man dem paa Indted Suare kan, førend man ued, Huorum *tracteris* skall ¹⁾.

Samme breff bør at tryckis, Paded huer mand kan faa ded att lesse och Erfahre, att man Er dedsamme gestendig och ingen sky derfor behrer. Den person, som med samme Breff framskickis, ma uerre sadan, att man hannem heer En tydlang kan Myste, Tii hand kommer inted sa snardt Igen. *Vale*. Aff køben: Slott den 20 *Mar: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

¹⁾ Det svenske Rigsraad havde 2. Marts tilskrevet det danske, at Dronningen ikke havde noget imod et Grænsemøde med Danmark, naar Sverig strax fik en uindskrænket Toldfrihed. Herpaa svarede det danske Rigsraad 23. Marts med en afvisende Erklæring (særskilt trykt).

399.

26. Marts 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen stiller som Betingelse for en Ombytning af Prinsesse Magdalena Sibyllas Livgeding, at Kurfyrsten af Sachsen skal tilbagelevere Kongens Revers om at skulle tilbagebetale Prinsessens Brudeskat, hvis Prins Christian dør uden Livsarvinger. — *Geh. Ark.*

Du uest dig vden thuiffuel Nocksom at Errindre, huad wii talede med hiin[an]den ydag formiddags Om Princessindens lyffgedings *permutation*¹⁾. Da Eptherdi ieg y en hast indted kunde alting Errindre. Da er ded siiden falden mig Ind, at ded ued samme *permutation* uyl haffuis y acht. At Naar samme *permutatio* Skriiftlig skeer, At mig da derymod ygen giiffuis myn *Reuers*, som Ieg gaff Churfyrsten aff Saxen y Prindtzens Bylager, At Ieg skal Erlegge Churfyrsten Princessindens Brudskadt Igen, Om myn Søn døer bordt y myn tyd uden lyffues arffuing.

At Nykøbing indted strax bleff Princessinden forskreffuen tyl Lyffgeding. ded wulde den Riinge Brudskadt, hun brachte med. Dentiid myn frummoder Saliig yhuekommelsse bleff forskreffuen Nyckøbing med dessen vnderliggende Lehn, Da war myn frummoder Ett Enyste Baarn, som haffde Nogle tønder guld at foruendte, Naar hiinders Herrefader²⁾ ueed døden bleff hedenkallit³⁾.

Nar Ieg ma uerre frii for myn *Reuers*, som Churfyrsten haffuer y henderne, daa lader Ieg ded gerne gaa, som den Allerhøieste ded *ordine[re]* uyl, Och gerne vnder Princessinden den begeerde *Permutation*. Churfyrsten aff Saxen Bør att giiffue mig myn *Reuers* Igen, Aldenstund hans datter derudoffuer kan komme tyl Ett bedre lyff-

¹⁾ Der var 1634 blevet tilstaaet Prinsesse Magdalena Sibylla Dronningborg og Stjernholm Slotte og Len som Enkesæde. Først 15. Juli 1647, efter Prins Christians Død, blev dette forandret derhen, at hun fik Laaland og Falster i Stedet (Geh. Ark., Reg. 10, Nr. 46. 52).

²⁾ Hertug Ulrik af Meklenborg, † 1603.

³⁾ Jvfr. Brevene 1632 · 35 S. 145.

geding, End hannem loffuit Er. Hand ma skamme sig for alle dem, som Nogiit forstar, Om hand y dy mader Icke hieelppe datteren. *Vale.* Aff københaffuen Huss den 26 *Martij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande ¹⁾).

400:

26. Marts 1644²⁾).

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen befaler, at der skal trykkes et aabent Brev til Indbyggerne i Elfsborg Len om, at han kommer derhen som Fjende, men dog saaledes, at enhver, der henvender sig til ham, skal forblive ubesværet i sit Hus. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg achter med gudtz hieelp med ded først at begiiffue mig henad Elssborg³⁾), Da skal Chanseleren fatte Et *Patent* tyl alle Prester och vndersater der y lehnit, Huorudi dennom *Notificeris* myn ankomst som En fiendt. Mens aldenstund mig bekendt Er, At dy ingen behagelighed haffuer tyl denne wnødige kriig, som Chanseleren Oxenstern haffuer affsted kommit, Da skall dy hermed

¹⁾ Christen Thomesen Sehested har paa et vedlagt Blad skrevet følgende: „Then 20 Aug: talde Ieg med hans May^t Igien om liffgedingen, daa bewilget hand, At Printzesse[n] maatte beholde Nykiehing etc.; dog skulle giøris regenskab for Saa meget, som Indkomsten beløb Sig høire end Dronningborg och Stiernholm.“

²⁾ Datum er tilskrevet bagpaa Brevet af Christen Thomesen Sehested.

³⁾ Kongen begav sig til Elfsborg i de første Dage af April (Slange S. 1235), maaske d. 3., hvis Iver Vind i sine Levnetsoptegnelser (Danske Saml. IV, 10) kun har taget Fejl af Maaneden, naar han opgiver Dagen til 3. Marts. En samtidig Beretning (Wolf, Diarium s. Calend., 1648. S. 625) henfører dog Afrejsen allerede til 1. April. 5. April kom Kongen for Elfsborg (se Brevet Nr. 404).

haffue frii secker geleyde at komme tyl mig Och fornemme den gode *Affection*. Ieg berrer tyl dem, Saat Enhuer skal kunde Boe Roeligen och wden besuehring y siit hus.

Dette skal tryckis, Och man haffuer dertil ringe tyd tyl beste, daa faar Chanseleren at skynde sig dermed ¹⁾, Tii ieg habis Nest gudtz Nadis hiielp at komme for Elssborg y denne vgge. *Vale*.

Christian

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

401.

26. Marts 1644.

Til Korffits Ulfeldt.

Der maa i Hast skaffes Tømmer til Bygningen af den Skanse, Kongen vil anlægge ved Elfsborg. Han haaber paa Frafald af Indbyggerne der i Lenet. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Samt., 4., 438.*

Siiden ieg talede med dig om tømmer och deeler tiil adskillig fornødenhed y den Skandtze, som ieg nest Gudtz hiielp achter ued Elssborg att anlegge, och du uarst y den Mening, at man y ded sted ²⁾ bruge Bøndernis Husse, da haffuer ieg siiden tenckt pa samme Leiilighed och befunden, At om Endskøndt Bønderhussen Epther dyn Mening well findis, Saa Seer ieg indted dy Myddel, huormed man kunde faa samme Husse tyl wandit, at man dem Siiden kunde skaffe uyder fordt, Huorfor der uyl tømmer tyl, skulle man och frachte skiib dertyl, Tii der ligger macht pa, at man yler dermed, aldenstund Ieg Er uys pa, at om Gud y himmelen uyl giiffue siin Nade der tiil, At

¹⁾ Det aabne Brev udstedtes allerede samme Dag, 26. Marts (Forordninger siden Recessen 1643, Bl. I).

²⁾ Her mangler Ordet: kunde.

Ieg kan sette En fod der y Landit, daa falder ded ganske Elssborre Lehn fraa deris Landsmend och suerger mig. *Vale. Aff køben: Slott den 26 Martij Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

402.

27. Marts 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen giver forskjellige Ordre angaaende Togtet til Elfsborg, især om hvem der skal følge ham. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom du Spurde mig Stackit siiden ad, Huormange Herremend ieg uille haffue med tiil skiibs, Da Epthardi ieg nu haffuer Sluttet huos mig Ingen at haffue med vden Iffuer wiind, Marskalcken¹⁾ och Ebbe wlfeldt, Som du y dy made skaldt lade forsta myn mening och derhuos dem lade forsta, at dy y morgen aften skall uerre pa Skiibit. Skiibit skal dog abuarde dy andre, Indtil dy Erre klaar. Trummeterne Alle skall sammetyd med aldt myt folck uerre pa Skybit sa neer som En aff trommeterne, som skall bliiffue huos offuerskencken²⁾ tyl at følge Riitterne ud, Naar dy skal exerceris³⁾. huorom offuerskencken skall Errindris, at ded skeer wden ophør y myn *Absens.*

Drauanterne skal deeles paa Skyben, och skåll der bliiffue pa myt skiib triidie Parten aff dem. Stalmeisteren⁴⁾

¹⁾ Knud Christoffersen Ulfeldt.

²⁾ Henrik Blome.

³⁾ Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den i Texten ellers fulgte har: beseis.

⁴⁾ Arent v. d. Kuhla. Han var 1642—45 forlenet med Dalum Kloster (Annaler f. nord. Oldkynd. 1855 S. 156).

ma drage hen tiil lehnit, Indtil Gud uyl, Ieg kommer tilbage Igen. *Vale*. Køben: Slott den 27 *Martij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

403.

31. Marts 1644.

Til Korffts Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

De skulle forhandle med nogle holstenske Adelsmænd, som have tilbudt deres Tjeneste til Hest. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg Erfahrer, at der Er hiid kommen Nogle herremend aff Holst[e]n, som derris tiieniste til hest *presenterer*, Huoryblandt Hendrich von Anefeldt ¹⁾ Er En, som mig tilforen tieendt haffuer Och sig uel *comporteret* haffuer, Huorfor y derris mening skall fornemme Och med dem paa den maner *tractere*, som med den Offuerste Lythena[n]dt firixen ²⁾ sked Er, dog indted høiier End paa Ritmei-

¹⁾ Henrik v. Ahlefeldt til Lemkuhlen. Han var 1630 af Kongen bleven sat til Ritmester over et Kompagni Ryttere, der skulde holde Grænsevagt (Slange S. 720). Han omtales som Oberstlieutenant i et Brev til Anders Bilde af 9. Novbr. 1644 (Skaanske Tegn. VII, 59). Se om ham endvidere Danske Magaz. IV, 118. Danske Saml. IV, 11. V, 379. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 147.

²⁾ Johan Firchs (Firix) til Aaby. Hans Eskadron omtales i det ovfr. anførte Brev til Anders Bilde af 9. Novbr. og i et Brev til Tage Thott af 28. Novbr. (Skaanske Tegn. VII, 60 f.); 1648 blev han Oberst for det baahusiske Regiment og senere Generalmajor i Norge (Samlinger t. d. norske Folks Sprog og Hist. III, 433. IV, 641. V, 702. Becker, Saml. t. Dann. Hist. under Kg. Fræderik III. I, 154 f. 274. II, 54 f. Norske Rigsregistr. VIII, 365. Danske Mag. 3. R. IV, 20. Meidell. Fra Enevældens Dæmring i Danm. S. 101. Suhms Samlinger II, 2, 163). 30. Marts 1644 udbetaltes der ham 8000 Rdl. til at hverve for (Rentemestr. Regnsk.).

sters bestilling. *Valete.* Rossenborg den 31 *Mar: Anno* 1644.

Christian.

Ieg lader Preddicke paa Skiibbiit ¹⁾.

Udskrift: Hoffmeisteren Och Chansleren til hande.

404.

5. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

Kongen underretter dem om sin Ankomst til Elfsborg Havn.
— *Geh. Ark.*

Epthersom bekendt Er, at ieg haffuer anstellit myn Reisse henad Elssborg, Da haffuer den Allerhøiieste giiffuen En lykkelig fremgang tyl samme Reysse, Saat ieg y dag god tyd Er kommen y haffnen ued Elssborg Och Nu achter, saa snardt skee kan, sammestedtz att legge En skandtze som Ieg aldtiid haffuer haft y synde. Den Alsommechtigste Herre och gud giiffue dertil syn Nade for Iesu Christi skiild.

Dette herhuos føiiede breff skal med et Egiit bud sendis fordt. *Valete.*

Aff ded skiib Trefoldighed y Elssborger haffuen den 5 *Aprilis Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister Och Chansleren H: Christian tommissøn til hande.

405.

5. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt (?).

Der skal snarest muligt bygges to Smakker. — *Afskr. i Manuscriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.*

Ieg befinder fornøden at uerre, at der bliiffuer med

¹⁾ Den 31. Marts faldt 1644 paa en Søndag.

ded første thuende Smacker giordt, som man kan bruge at forskycke, huorfor der skal strax thuende opsettis, som kan tole seglen. *Vale.* Aff ded skiib Trefoldighed y Elssborg haffuen den 5 *Apri: Anno* 1644.

Christian.

406.

9. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt og Christen Thomesen Sehested.

Kongen beklager de vanskelige Forhold ved Eltsborg, som forøges ved, at han mangler Tømmer til Anlæg af Befæstningsværker. Han har truffet forskjellige Foranstaltninger til at raade Bod derpaa. En Degn fra Halland, som førte Breve fra Sverig til Fjenden i Jylland, er bleven greben og hængt; Kongen sender de hos ham fundne Breve. — *Geh. Ark.*

Siiden Ieg haffuer uerrit her, da haffuer ieg aff mangel for tømmer inted kundt beginde nogit at gørrer pa den klyppe, som ieg haffuer vduald til at forhindre fyndens tilførsel pa denne syde, Tii ded tømmer, som kam fra køben: ¹⁾, ded tiener indted heer uden til Broekar och anden ringe werck. Ieg haffuer siiet mangan werckelig pladtz y myn dage, mens inted dennis mage, ty ieg seer inted, huorledis den (!) staar tiil at gørrer her Nogit, som kan uerre *Recall*, Tii pladtzen ²⁾ Skabdt pa den siide ud til haffnen Som en Briille, man setter pa Nessen, och pa den anden siide Er den Spiidtz, Huorfor ieg haffuer giiffuen den ded Naffn Gottenbrille ³⁾.

Ieg habis dog at bringe samme pladtz til den Ende, som den Er anlagdt tyl, ty den Er wmagen werdt. Man kan fra samme gottenbrille see Elsborg sa Riuelig ⁴⁾, som man kan see helsingborre, naar man Er midstrøms y

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 401.

²⁾ Her mangler Ordet: er.

³⁾ Den lille Klippe, som Kongen kaldte saaledes, hed tidligere Kirkegaardsholmen (Slange S. 1235).

⁴⁾ Rivelig, klar (Vidensk. Selsk. Ordb.).

Sundit. Haffnen kan man bestrige med Skrodt, saat ingen uden største fahre kan komme derind, Saat *Luiis de gerre* med hans Selskab inted Euentyrer sig at ga herind¹⁾. Mens der uyl nogit til at gøre samme Brille sadan, som den bør at uerre, At der kan ligge En *garnison* pa aff 200 mand med derris fornødenhed, Som med den Norske flade och ded Norske vds kud kan holde fiinden *Allert*. Naar ded kan bringis til ueie, som Ieg habis Med gudtz hielp at kunde skee, Da uyl uy med gudtz hielp komme til rette med dem y Østersøen.

Ieg er kommen y Erfaring, At der ligger oppe ued Berrestrøm en haab skøndt tømmer och Master. huorfor ieg haffuer sendt 200 mand aff Marstrand Och 100 aff *garnisonen* pa Bahus derhen med aldt ded folck, som Er at bekomme pa Indland²⁾, derhen at bemechtige siig samme tømmer och bringe ded Neder til Bahus³⁾. Saframdt ieg kan Erlange samme tøm[mer], Som Ieg habis med gudtz hielp at bekomme, Da kan werckit med gudtz⁴⁾ snardt komme y weiirid. Ieg haffuer, ymidler tyd Ieg haffuer Leyen heer, fait fat pa En deiien, som haffuer hiiemme y Halland och gangen y Iern for hans skalckhed skiild pa holmen for nogle Aar siiden, Som haffuer ladt sig bruge at føre breffue offuer fraa Suerrig til fynden y Iudtland. Der den skelmer nu skulle tilbage igen, Da Nødde dy En

1) Om Louis de Geers Flaadeudrustninger i Holland og Christian IV's Modforanstaltninger se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 414 ff. og Norske Rigsregistranter VIII, 312.

2) Den sydligste Del af Baahus Len, i Øst begrænset af Gøta Elven, i Vest af Havet og den lange Vig, som gaar ind fra Marstrand til Uddevalla.

3) Under 6. April havde Kongen befalet Sigvard Gabrielsen Akeleie, der samme Dag fik Ordre til at forblive liggende i Slotsloven paa Baahus Slot (i den som Gesandt i Rusland fraværende Lensmand, Oluf Parsbergs Sted), at sende 300 Musketerer afsted for at tage en Del Sverigs Krone tilhørende Tømmer, som laa under Bergestrømmen; Landfolket af Indland og nogle Baade skulde støtte Foretagendet (Norske Rigsregistranter VIII, 316 f., jvfr. S. 305).

4) Her mangler Ordet: Hjælp.

mand aff Skauen til at føre hannem offuer til gottenborg. Der Nu Samme S[k]auboe kan (!) y Søen med den dannen (!), da søgte hand Liige henad Bahus Lehn Och giorde deiinen wiis, at ded uar den Neste weii henad gottenborg. Der Bunden Nu saa syn leilighed, da lagde hand tiil landiit och brachte deiinen pa Bahus, huor hand ochsa Er hengdt ¹⁾. Dy breffue, som fandtis huos hannem, dy findis herhuoss, Huoryblandt der fyndis Et breff skreffuen med ziifferen, Och ziifferen fyndis derhuos. som hans *Confident* skal bruge, Naar dy haffuer nogiit at skriiffue hinanden tiil, Huoraff man vdenthuiffuel Erlanger Nogen Eptherretning Om dii andre breffue, som Er skreffuen med ziiffer. *Valete*. Aff ded Skiib, som kaldis Trefoldighed, den 9 *Apri*: *Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister Och Chanseler H: Christian Tommissen tiil hande.

407.

11. April 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen oversender et svensk Manifest, der bør gjendrives. Blokaden af Elfsborg forhindrer den forventede Tilførsel fra Holland. — *Geh. Ark*.

Du haffuer herhuos Et Suensk *Manifest* at Emfange, som mig her er tilhande kommen ²⁾, Som uyl *Refuteris*, Paded werden kan Erfahre, Huor ganske vforskammit dy

¹⁾ 6. April havde Sigvard Gabrielsen Akeleie faaet Befaling af Kongen til uden videre Proces at lade hænge Niels Jensen Degn, som havde været i Jylland med Brev til Fjenderne (Norske Rigsregistrarer VIII, 316).

²⁾ Det svenske Manifest om Aarsagerne til Krigen var dateret 16. Januar 1644 og trykt i Stockholm. Sigvard Gabrielsen Akeleie havde 8. April faaet Ordre til at sende Kongen de Kopier, han endnu maatte have af de svenske Manifeste (Norske Rigsregistrarer VIII, 318).

skelmer tør lyffue¹⁾. Der talis ganske inted aff dessen *Authore* om dy penge, dy motte giiffue mig²⁾, vden thuiffuel at hand inted skulle *contradicere* sig selffuer, y ded at hand giiffuer mig skiild for den Siiste krieg, Der dog kon: gustaff lagde pengen ud, fordi hans herfader gaff mig arsag tiil samme krieg.

Iøg er, gud uerre loffuit, kommen hiid y En wbeyleylyg tyd for dy Suenske, ty dy haffde wendtid dem stor *Assistens* aff *Viueres* och *Munition* fra holland, som nu slager dem feil. Her haffuer uerrit skiib udenfor haffnen, Som man haffuer formendt at uerre aff myne, Mens der dy bleff fladen herinde waar, da lagde dy udad Søen Igen. *Vale*. Aff ded skiib Trefoldighed Den 11 *Aprilis Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen til hande.

408.

17. April 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er tilfreds med Tilstanden ved Elfsborg og haaber paa at spærre Havnen saaledes, at han trygt kan gaa til Østersøen. Hannibal Sehested ventes en af Dagene. Der skal sendes Penge til Glückstadt. Gottenbrille befæstes. — *Geh. Ark.*

Endog Ieg haffuer inted haft aff danmarck, siiden Ieg haffuer werit heer³⁾, da haffuer ieg dog uyllet lade dig

¹⁾ Den danske Gjendrivelse af det svenske Manifest har til Titel: Sandfærdig Erklæring oc Svar paa det Swenske Manifest, Kbh. 1644, og er dat. 9. Aug. 1644. Udkom ogsaa paa Tydsk og Latin.

²⁾ Talen er om den Million Rdl., som Sverig ved Freden i Knæød 1613 forpligtede sig til at betale Christian IV for Indløsningen af Elfsborg, Gøteborg og Ny- og Gammel-Lødøse.

³⁾ Der findes dog et Brev fra Korfits Ulfeldt til Christian IV af 9. April med forskjellige Meddelelser (*Geh. Ark.*, Krigsministeriets Aflevering, Indkomne Sager, Christian IV, C); men Kongen havde vel altsaa endnu ikke modtaget dette.

uyde, At ded star, gud uerre loffuit, heer uel tyl. Dy fleste herreder y Elssborrig lehn haffuer *Accommoderit* sig tiil myn *deuotion*. Haffde ieg 1000 geworben Soldater, Ieg uilde, nest gudtz hielp, ga, huordt Ieg wylle.

Ieg uar pa Bahus stackit siiden ¹⁾ och satte dem sammestedtzt nogit tyl Rette, Som høiieligen giordis fornøden, Ty dy tordi kreffue ded, som dy ingen mangel haffde pa.

I myn frauerrølsse vnderstod siig En Suenske at løbe *perforse* ygenom fladen henad Elssborg, som saledis bleff Emphanen, at hand motte landløbe skiibit strax ued Elssborg ²⁾. Der uar En Boierdt med hannem, som lagde flux udad Søen igen, dentyd hand Saa, huor tygiick. Der haffuer uerrit vnderskedtlige skiib siiden, som haffuer uylt heerynd, Mens nar dy haffuer bleffuen flaadēn waar, da haffuer dy lagdt ad Søen Igen, Saat ded lader siig ansee, at derris største tilforsiicht Staar til denne Pladtz, Huorfor ieg den med gudtz hielp uyl haffue y acht, Saat Ieg kan ga Secker henad Østersøen ³⁾ och gørrø Oxenstern Sa lystig En Sommer, som hand haffuer giordt mig wyndteren. Huylcken worris tylstand skal *Notificeris* Riigens Marss och dem y landte holsten. Aff dy penge, som Erre myndtyd aff myt Egiit sølff, skal sendis henad glyckstadt, den Neste weii ske kan. Hanibal Seested kommer hiid y dag eller y morgen, huormed Ieg uyl gørrø den anordning pa disse steder, som skee kan.

Med worriss Gottenbrille Erre uy flux y werck med den at *fortificere*, Och uansiiet pladtzen er heel ubekuem,

¹⁾ Kongen var paa Baahus Slot 14. og 15. April, som det fremgaar af forskjellige derfra udstødte Kongebreve (Norske Rigsregistrarer VIII, 318 ff.).

²⁾ Talen er om et hollandsk Skib, St. Matthæus, der skulde bringe Underretning fra de Geer til Elfsborg, og som brød igjennem den blokerende danske Flaade d. 15. April (Slange S. 1236 f. Boeclerus, Hist. belli Svec-Danici S. 118 f.).

³⁾ Kongen blev dog nødt til at opgive denne Plan, da han erfarede, at de Geers Flaade var i Vesterhavet (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 398).

da er ded dog besuerliger at skaffe husse til dem, som derpa skal lossere ¹⁾. *Vale.* Aff mit skyb Trefoldighed den 17 *Aprilis Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

409.

Efter 20. April 1644.

Der skal svares Hertug Frederik, at der ikke er en saadan Bestilling ledig, som han har ansøgt om (for Otte Skade). — *Geh. Ark., Bremen Nr. 38.*

Hiirauff sol zu andtwordt gegeben werden, Das beii miir sodanes *offitium*, als begeret wiirdt, nit Leedig ist ²⁾.

410.

23. April 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen billiger, at Dr. Langermann skal afløses i Osnabrück af Hans Leonhard Klein. Naar Ove Gjedde og tillige et Skib kommer til Elfsborg, vil Kongen gaa til Østersøen. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse Er mig tilhande kommen, hurudi du

¹⁾ Under 14. April havde Hannibal Sehested faaet Brev om at sende Kalk, og Lensmanden paa Baahus, Oluf Parsberg, om at sende Tømmer til Gottenbrille ved Elfsborg (Norske Rigsregistrarer VIII, 318).

²⁾ Disse Linier har Kongen skrevet udenpaa et Brev til ham fra hans Søn Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen, dat. Stade 20. April, hvori han anbefaler en Ansøgning fra Otte Skade om at blive Oberstlieutenant i Kongens Tjeneste; han fremhæver, at Otte Skade tidligere har tjent i den nederlandske Krig, derpaa i 6 Aar været Lieutenant ved hans eget Livkompagni og endelig været Kommandant paa Slottet Rotenburg. — 28. Juni fik Hannibal Sehested dog Brev om at forunde Otte Skade Oberstlieutenants Plads under den norske Hær (Norske Rigsregistr. VIII, 332). Hvis Otte Skade har faaet denne Stilling, har han næppe beholdt den længe. I Generalkrigskommissarius Knud Ulfeldts Regnskab for Novbr. 1645 til April 1646 omtales Kaptajn Otte Skades Kompagni i Jylland (Geh. Ark.).

Errindrer mig om den *permutation*, som skulle skee med *D*: Langerman och Sekreta[r]io klein ¹⁾, Huorpa Ieg dig Indted forholder, at samme *permutatio* hafde bleffuen befahliit nu siist y køben:, Om ieg dentyd derom hafde bleffuen Errindriit.

Om ded andiit, du skriiffuer Om, Er befahliit Iffuer wiind dig at lade uyde myn mening ²⁾. Naar Ieg faar Stumpiit do[r]tte Och Offue gedde hiid ³⁾, Som Hoffmeisteren befahliit Er at skaffe hiid, Da uyl ieg Nest gudtz hielp begiiffue mig herfra henad Østersøen. *Vale*. Af myt skiib Trefoldighed tridie Paaske dag *Anno* 1644.

Ieg sender dig herhuos Ett breff tiil *D*: Langerman Och Ett andiit tiil Sekretari kleyn Om den *permutation*, der skall skee tiil Osnabriigge.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissen til hande.

¹⁾ Efter at de egentlige Gesandter, Just Høg, Gregers Krabbe og Christoffer von der Lippe, paa Grund af Krigens Udbrud havde faaet Ordre til at forlade Osnabrück, var Dr. Langermann bleven der tilbage, men paa Forslag af Christian Rantzau (i et Brev af 26. Marts) og af Christen Thomesen Sehested (i et Brev af 9. April) besluttede Kongen at kalde ham tilbage og lade Sekretæren i det tydske Kancelli, Hans Leonhard Klein, afløse ham; det officielle Pas for Klein udstedtes dog først 1. Juni (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 388 f.).

²⁾ I sit Brev til Kongen af 9. April havde Christen Thomesen Sehested, foruden sit Forslag om Langermann, omtalt Efterretninger fra Frederik Günther i Holland om Generalstaternes Holdning og de Geers Flaade, givet Oplysninger om Forholdene i Tydskland og underrettet Kongen om Manglen paa Tropper i Sjælland og paa Penge (Geh. Ark., Krigsministeriets Aflev., Indkomne Sager, Christian IV, C).

³⁾ Allerede under 5. April havde Sigvard Gabrielsen Akeleie faaet Ordre til at lade Ove Gjedde, hvis han var ombord paa Skibet Phenix ved Marstrand eller en anden nærliggende Havn, afgaa til Kongen ved Hissingen (Norske Rigsregistrarer VIII, 316).

411.

30. April 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen stoler paa sin gode Sag overfor Hollændernes Trusler.
— *Geh. Ark.*

Aff friiderig gunther[s] Breff, y dyn skriiffuelse Indlagdt ¹⁾, Erfahrer Ieg. Att man haffuer inted gaadt siig aff dy Hollender at foruendte, Saat haffde man Icke sa god En saag, som uy haffuer, da skulle dy uel kysse En kaarl. Mens gud leffuer Endnu, som hader al wreddelighed Och uden thuiffuel uel ued at sette dii Hollender Och Suenske til rette, naar tyd Er. Ieg wiil troe gud och gøre, huad Ieg kan, Och befahle hannem Resten ²⁾. *Vale.*

Aff myt skiib Trefoldighed for Elssborrig den 30 *Apri:*
Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn till hande.

412.

26. Maj 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen er ikke bange for Torstensons Planer; derimod er Laholm let at indtage. Om de berammede Bededage. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse Erfahrer Ieg, huad dii *Interciperede* breffue haffuer haft at betyde ³⁾, Huylckit Tostensøn och hans Selskab ochsa uel haffuer y acht. sa uyt see kan, Mens ieg forbliffuer y ded faste hab til gud y himmelen. som ued, at ieg ingen arsag haffuer uerrit til dette Optog,

¹⁾ Se ovfr. S. 477 Anm. 2.

²⁾ Natten efter, at dette Brev var skrevet, forlod Kongen paa Grund af den truende Fare fra Nederlandene sin Stilling for Elfsborg (Boeclerus, Hist. belli Sveco-Danici S. 117. Slange S. 1236).

³⁾ Maaske de ovfr. S. 473 omtalte Breve.

At hand ochsa *dirigerer* werckit derhen, som ded hannem behageligdt Er.

Dy pladtze, som Tostensøn skal besette och *manutenere* y Holsten och Iudtland, dy erre mig wbekendt. Hand kan Io nu y hans beste floer inted *defendere* ded, hand haffuer y henderne. Laholm at belegre och Indtage Er leet at gørre, Aldenstund man indted haffuer wiiltdt flii derpa, ymens man kunde flii derpa ¹⁾).

At Bededagen Er saat an den 3, 4 och 5 *Junij*, fordi at breffuen kam sa siildig fram, ded hugger uel hen ²⁾, Eptherdi dy ellers inted haffde kund bleffuen holdt, Mens heer pa skybit er dy aldt holden Epther den forrige befahling. *Vale*.

Aff myt skiib Trefoldighed y fleckerøen den 26 *Maj Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

413.

14. Juni 1644.

Til Korfits Ulfeldt (?).

En Person, som har talt ilde om Bernhard von Waldow, skal arresteres. — *Afskr. i Manuskriptsaml. paa Ledreborg, 4., 127.*

Epthersom Berndt von waldou ³⁾ haffuer uerrit heer huos mig Och begerit befahling tiil dig at lade tage y *Arrest* En person, som befindis y køben:, Som gans groffliig haffuer *deffamerit* hannem, da Eptherdi sagen mig bekendt

¹⁾ Laholm var allerede 13. Maj blevet indtaget af Gustaf Horn, og Befalingsmanden Bjørn Ulfeldt havde trukket sig tilbage til Halmstad, medens Major Christian Sinklar, der havde kastet sig ind i Fæstningen med 500 Mand, havde begivet sig til Christiansstad (Boeclerus, *Historia belli Sveco-Danici* S. 168 f. Slange S. 1256).

²⁾ Under 2. Maj var der udstedt aabne Breve om Afholdelsen af Bededage d. 3., 4. og 5. Juni (Sjæll. Tegn. XXVIII, 187).

³⁾ Om Bernhard v. Waldow se ovfr. S. 215 f.

Er, at samme waldou y den sag skeer stor wret, da skaldtu lade *Arrestere* samme person, Indtil hand *obligerer* siig at føre sagen ud huoss miig, som den haffuer fat siin begiindelsse. *Vale.* Aff ded Skiib Trefoldighed y Lyster dyb den 14 *Iunij Anno* 1644.

Christian.

414.

28. Juni 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Den „Penitensforagter“ (Præsten Jørgen Friis), som sidder fangen paa Blaataarn, skal smeddes i Lænker paa Bremerholm sammen med en af de værste svenske Fanger. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epthersom diig bekendt er, at den *penitens* forachtere Endnu sydder pa ded Blaa tarn aff arsag, at man haffuer haft andiit at tencke pa End pa den skeelm, da Endog der findis dy, som formener, at hand med dend Straff, hand haffuer vdstanden, skulle Slippe, Da Eptherdi ieg Er gandske y den mening, At ieg Sliigdt uden Gud y Himmelens store fortørnelssse indted kan skee (!), da skaldtu befahle, at den samme skelm bliiffuer Smed y Iern huos En aff dy Suenske, som myndtz duer Iblandt alle dy Suenske fanger, som findis pa Holmen ¹⁾. *Vale.* Aff Rossenborg den 28 *Iunij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

415.

5. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Efter at Flaaden er bleven repareret, vil Kongen paa ny gaa mod Fjenden, som siges at ligge i Kieler Fjord. Der trænges til Krudt. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 400 f. og 463.

Siiden Ieg skreff siist om dy Spiirer och wanger¹⁾ til at hielpe fladen med, haffuer Gud y himmelen hiiolppen, at ieg med ded, uy haffde ued handen, haffuer bracht fladen saa uyt tiil rette ygen²⁾, at ieg nu gaar liige pa finden Igen, som Siigis at uerre paa kylerfiord, huorom Ieg habis at haffue uyshed med gudtz hiielp, inden ieg souer. Saa tylig ieg diid ankommer, da uyl ieg lade dig uyder forsta myn mening om, huis der skal sendis fram til fladens fornødenhed. Krud uyl sendis til fladen. Haffde ieg inted hafft ded krud, som der bleff forordnet til dy fyre halffue kartauer, da haffde ieg inted kundt giordt dette tog. Man kan inted dømme om dy Suenskis Sundhed, mens ieg habis med Gudtz hiielp, at dy haffuer sa uel hiielp behoff, som uy haffuer. Wor Herre ued best, [huad]³⁾ oss tyenligdt Er. *Vale.* Aff myt skiib Trefoldighed Den 5 *Iulij* vnder Femmeren *Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.⁴⁾

416.

7. Juli. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har lagt sig med Flaaden i Kieler Fjord ved Christianspris, men Fjenden ligger indenfor denne Fæstning i Retning ad Kiel. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Siiden ieg skreff siist, da Er Ieg Epthet den Allerrøiistis welbehag kommen med floden hiid pa fiorden

-
- ¹⁾ Vange, Træ, som lægges om Masten for at styrke den (Molbeck, Dansk Ordbog).
²⁾ Efter Slaget paa Kolberger Heide den 1. Juli havde den danske Flaade lagt sig for Anker ved Femern for at istandsætte den lidte Skade (Bruun, Slaget paa Kolberger Heide S. 115).
³⁾ Det indklamrede Ord er indsat efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).
⁴⁾ Om Brevets Afsendelse jvfr. Bruun, anf. Skr. S. 122.

ved Christian Pris, Och Endog ieg uel haffde formendt at haffue funden fynden heer, da haffuer ded dog behagiit den Allerhøiieste, at derris store *Coraiise* haffuer iagiit dem Inden for Christianpriis, weyen op tiil kyl¹⁾, huilckit mig kommer wel tiil Pas, I sønderlighed Eptherdj at Ieg nu inted behøffuer at leede Epther dem y Søen. Huad Gud y Himmelen nu uyder med os pa begge siider uyl haffue forrettit, ded Staar tyl hans Guddommelige Anordning. *Vale.* Aff mit Skiib Trefoldighed den 7 *Iulij* Anno 1644.

Christian.

417.

12. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er misfornøjet med, at han har sendt Henrik Blome og en Lindenov til ham. Flaaden var istandsat, førend Skibet med Tømmer ankom. Kongen haaber at kunne indespærre den svenske Flaade og glæder sig til, at dette vil indvirke paa de nederlandske Gesandters Holdning. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn skriiffuelse haffuer ieg aff offuerskencken Emphanen och deraff forstanden, til huad Ende du hannem och denne Lydenou²⁾ haffuer hiidsendt. Sa forholder ieg dig derpa inted, at mig med derris opuartning inted Er tiiendt, Mens ded Er best, at Offuerskencken warer ded, hand haffuer at waare der hiemme och den anden lygesa.

Ded skiib med dy stenger, wanger och anden tømmerraise til fladens *Reparation* Er her, Gud uerre loffuit,

¹⁾ Om de to Flaaders Beliggenhed jvfr. Bruun, anf. Skr. S. 138 f. Herefter har den danske Flaade ligget ved den yderste Spids af Fjorden udenfor Bülck, medens den svenske ikke har ligget indenfor Christianspris, men i Farvandet lige Øst for denne Fæstning.

²⁾ Mon den Jakob Lindenov, som 1639—41 og 1643—44 var Hofjunker (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 151)?

ankommen¹⁾. Ieg haffde dog, Gud uerre loffuit, ymod allis mening flaadens *Repareret* igen, førend samme Skiib ankom, saat Ieg for dessen Ankomst la fynden sa ner, at fynden kan høre myn klokke slaa. Ied (!) setter myn sag tiil den Retferdige dommer y Himmelen, som ued mig ingen Arsaag at haffue giuen tiil dette werck. Hans Retferdighed haffuer ochsa iagiit dy Skelmer y Ett hul, saat man inted Epther Mendeskelige fornunft kan anderledis dømme, at, inden uy skiillis heer ad, da ma Endeligen En aff os Bucke. Ded kommer mig, Gud uerre loffuit, tiil Paas, at vdfardten Er sa sneffuer, at der kan Ickun et skiib ga der ud pa gangen.

Wiil gud y himmelen, at Ieg kan holde dem En tydlang der Inde, da faar dy uyst mangel pa aldt ded, dy skall leffue aff.

At dy hollandtske *Ambassadørs* sig y alting sa uel *Accommoderer*, ded Er mig keerdt at fornemme²⁾. Gud giiffue, at den ma *continuere* indtil Enden. Dette hul, wor Herre haffuer iagiit dy Suenske Skelmer y, skal suardt hiielp til, at derris *Accommodation* warer lenger End Ellers. *Vale*. Aff miit skiib Trefoldighed ude pa Reiiden for Christian Priis den 12 *Iulij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 481.

²⁾ Generalstaterne havde afsendt tre Gesandter, Gerard Schaap, Albert Sonck og Joachim Andrae, til Danmark med Ordre til at tilbyde Mægling. Disse Gesandter kom 3. Juli til Lappen ombord paa en stor Orlogsflaade, der tjente som Konvojeskadre for den medfølgende Handelsflaade. Det usædvanlig store Antal Krigsskibe fremkaldte en betydelig Misfornejelse i Kjøbenhavn, men paa Forestillinger fra Prins Christians og Korfits Ulfeldts Side gave Gesandterne uden at indhente Samtykke fra deres Herrer den største Del af Flaadens Ordre til at krydse mellem Skagen og Gøteborg og ved Norges Kyster; kun et ringe Antal Skibe holdtes tilbage ved Helsingør. De hollandske Koffardskibe betalte ogsaa uden Indvendinger den sædvanlige Sundtold (Slange S. 1272. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 421 ff. 427 f.)

418.

14. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har erfaret, at den kejserlige Hær er kommen til Meklenborg. Han har givet Admiralerne og Officererne Ordre for Tilfælde af Kamp og truet dem med Døden, hvis de ikke kæmpe bedre end sidste Gang. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Endog ieg y gar skreff dig til med Offuerskencken om uorris tilstand, da haffuer ieg dog nu uyllit skriffue med iomfru *Eliisabet* Sophias¹⁾ dreng, som førde En Eske kysseber hiid, En finger lang.

Fraa Rostock haffde uy y gar²⁾, at keysserens Army Er y Meckelenborg ankommen³⁾, y dag haffuer H: Christoffer wrne skreffuen Iffuer wiind ded samme. Ded Er skødt pa tiiden, om der skal skee nogiit y denne sommer. Den tiid offuerskencken war heer, da la uy smuck neer fiinden, Mens nu Erre wy hinanden saneer, at dy inted kan Røre sig, at man ded io kan see.

Ieg haffde myne Admiraler och derris vnder offiserer om borde och giiorde *ordre*, hurledis dy skal fechte, Naar uy nu skal deran Igen⁴⁾, och giiorde dem stor fortrøstning pa Steegel och hiiul, om dii icke fechter beder, End dy giorde siist. Riigens Admirals truppe lod hannem fechte Ett gaatt stund ganske allene. Mig brugte dy tiil Ett skerm Brett ymellom dem och fynden, En aff myne skød mig Igenom fucken, Saat ieg haffuer det Rette

¹⁾ Christian IV's uægte Datter med Vibeke Kruse; hun ægtede 1648 Klavs v. Ahlefeldt.

²⁾ Her mangler Ordet: Efterretning ell. lign.

³⁾ General Gallas, der i Slutningen af Maj var brudt op fra Bøhmen med den til Danmark bestemte Hjælpehær, kom i Juli til Meklenborg, hvorfra han rykkede frem til Holsten (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 395. 401).

⁴⁾ Den under 13. Juli udfærdigede „Ordinans“ er trykt hos Bruun, Slaget paa Kolberger Heide S. 135 f.

Selskab at dragis med ¹⁾. Naar wiinden springer om, da faar ieg myne Naboer tiil geest. Gud giiffue licke der til, at uy kan *tractere* dem, Epther som forskyldt Er. *Vale*. Aff mit Skiib Trefoldighed uden for Christianpriis den 14 *Iulii Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

419.

23. Juli 1644.

Til Korffts Ulfeldt.

Kongen haaber, at den indespærrede svenske Flaade maa faa et svært Knæk, og at han da med sin Flaade og nogle tusind Mand skal kunne gaa mod de svenske Skjær. Han sender en Del Penge. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4, 439.*

Epthersom ded lader sig ansee, at *moles belli* y Sommer mest y disse kwarter siig uil lade finde, aldenstund den Suenske flade heer aff mig opholdis, och tosteson siigis ochsa sig med syn armej her y negden uylle *retirere* ²⁾ aff Mangel for *Viuceres* ³⁾ pa dii steder, hand nu ligger. Huad for middel tostenson nu formener at faa her til syn Armej och fladen, ded seer ieg Inted. Fladen uil sto En stor Euentyr ud, førend den Naar Suerrig ygen. Den Allerhøieste, som haffuer iagit dy skelmer y dette hul, hand ued best, huad dem framybeder mest tiindligdt Er. Bekommer den Suenske flade heer Et stød, som den med Gudz hielp gør, da uyl der tenckis pa Middel tiil *provi-*

¹⁾ Om Christian IV's Misfornøjelse med Skibenes Holdning under Slaget paa Kolberger Heide se Bruun, anf. Skr. S. 65 f. 121 f.

²⁾ Torstenson samlede paa denne Tid sine rundt om paa Halvøen spredte Troppeskorpser, først ved Gottorp og derefter ved Rendsborg, for at kunne møde General Gallas (Fridericia, anf. Skr. II, 402).

³⁾ Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: *viuens*.

ant, at man herfra kan med nogle tussind mand gaa liige ind ad dy Suenske Skeer, hurom ieg dig tilforn haffuer skreffuit. Der haffuer uel inted y nogle hundriit Aar leiien thuende *potentaters* flaader, som fiinder uar, sa ner huos hinanden, som disse gør. Haffde al werden uyldt sagdt mig, at dy Bernhiitter haffde skuldt løbe y ded huul, da haffde ieg ded inted kund indbilde mig sliigdt.

Der findis herhuos 500 Rossenobler, for huilcke mig skal med denne breffuissier tilskickis anden miindt. Dii 300 daler, som her huos findes, skal Stalmeisteren tilskickes, som aff Iffuer wiind Erfahrer, huor til dy skal anuendis. *Vale*. Aff mit Skiib Trefoldighed den 23 *Iulij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

420.

25. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har ved Hjælp af de hvervede Folk fra Laaland sat sig fast lige overfor Christianspris og haaber derfra at kunne beskyde den svenske Flaade. Der skal sørges for, at de Huse, som ere opstillede bagved Kongens Stald i Kjøbenhavn, gjøres færdige til at kunne sendes til Vands, hvorhen Kongen ønsker det. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epthardi den Retferdige Gud haffuer iagiit dii Skelmske Suenske ind y ded hul, dy ligger y, och ieg nu y Nat med ded geworben folck aff Laland¹⁾ haffuer fattit En Pladtz pa ded faste Land tuert offuer fraa Christianpriis, fra huilcken ieg forhavis at *canonere* samme flade²⁾, Saat dy skelmer med Gudtz hielp skal fa ded, dy bør at haffue,

¹⁾ Allerede 6. Juli havde Kongen givet Ordre til at sende 1000 Mand af de laalandske Folk til ham (Bruun, anf. Skr. S. 123; jvfr. Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 79).

²⁾ Det var ved Labø paa den holstenske Kyst, at der blev gjort Landgang og anlagt en Skanse. Jvfr. Bruun, anf. Skr. S. 142 f.

daa skaldtu med stor fiid uerre derom, at dy Husse, som bag myn staa ued køben: Er opsat, kan bliiffue ferdig, saat man dem paa andre steder kan forflytte, och mig lade uede, ued huad middel ieg kan faa samme Husse paa dii steder tiil wandtz, som ieg dem begerer.

Den Suenske *Admirall* motte giiffue En aff siine Fenger¹⁾ dertil, at hand inted faat y Sinde at plyndre femmeren och laaland, ty ded brachte hannem y denne *laborint. Vale.* Aff myt skiib Trefoldighed den 25 *Julij Anno* 1644.

Christian.

Naar dy Husse, som om talis, skall forfliittis, da faar dy bliiffue derhuos, som haffuer tømrit dem.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

421.

26. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen glæder sig over den kejserlige Hærs Nærhed, især da den vil forhindre Svenskerne fra at faa Proviant. Han selv har ved at erobre en Mølle samt paa anden Maade skadet deres Tilførsler. Den anlagte Skanse skader Fjenden meget. Kongen gjentager sin Klage over Skibenes Holdning under Slaget paa Kolberger Heide og forlanger at høre Ulfeldts Mening om hans Plan efter den svenske Flaades Ødelæggelse at gaa mod Sverig og erobre Elfsnabben. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Aff dyn tiener haffuer ieg Emphangen dyn skriiffuelse och hannem forskiicket til *generall Gallas*, som inted ligger langdt herfra. En del aff hans *armej* ligger y Predtz, som Er thu myl herfra, och uar der et Partj aff dii samme y gaar Nat y kyl och Plyndrede Byen²⁾. Samme *Armeij* kan nu best gørere Suensken Affbreck her y Landit,

¹⁾ o: Fingre; efter Langebeks *Afskr.* (i Geh. Ark.), medens den ellers i *Texten* fulgte har: fanger.

²⁾ Om det natlige Anfald paa Kiel se Boeclerus, *anf. Skr.* S. 152.

Tii her kan dy slaaes med hunger, I sønderlighed fladen. som icke haffuer En tønde øll. Kød haffuer dy haft hidindtil aff Landit, mens liidit brø, Huilckit nu uyl bliiffue Ringer, Nar dy keiisserlige kommer nermer. I Nat fyck ieg Niimøllen¹⁾ ued kyl Ind, Saat dy inted kan faa Endten Meel Eller Maldt maliit. Ieg haffuer ochsa bekommen den *prouiant*, som bønderne skulle giiffue til fladen. Aff dii fanger, uy fyck y Nat, fornemmis, at *Major Wrangel* bleff med dem, som uylle tiil wandtz vndsette Niimøllen²⁾.

Aff ded Batherie, ieg skreff om y gar ued den dra-bandter, Som Ieg lod legge thuerdt offuer fraa Christianpriis, er den Suenske *Admirall exelent* tilrettit, saat hand med fladen er lagdt ind ad kyler fiord, huor hand med Gutz hielp ycke heller skal bliiffue glemdt³⁾. Riigens *Admirall* Salig satte siit Lyff til som En Erlig Mand⁴⁾, Mens huorledis hans *schadron* stod huos hannem ded bør dii, som den *commanderede*, forsuare. Pross Mundtz *Schadron*⁵⁾ holdte siig icke Ett Haar beder. Dii fleste haffde mig til skermbredt ymellom siig och finden, der uar dy, som skød myt skiib Igennem fucken⁶⁾. Och pa ded du diste bedre kandt rette y myt forrehaffuende, da haffuer ieg uylde lade dig uyde min mening at uerre, At om Gud y Himmelen uil giiffue mig lycke tiil, at ieg kand *Ruinere* den Suenske flaade, da uil ieg gaa lige henad Suerrig och bemechtige

¹⁾ Neumühlen, lidt Nordøst for Kiel.

²⁾ Det var et falsk Rygte, at Generalmajor Karl Gustaf Wrangel var falden; men hans Angreb paa de Danske ved Neumühlen havde været forgjæves, og han havde maattet trække sig tilbage med Tab (Bruun, anf. Skr. S. 142).

³⁾ Det var paa denne Dag, d. 26. Juli, at den svenske Admiral Klaes Fleming blev dødelig saaret ved et Skud fra Labø Skanse (Bruun, anf. Skr. S. 145).

⁴⁾ Jørgen Vind var som Følge af sine Saar i Slaget paa Kolberger Heide død d. 17. Juli i Kjøbenhavn, hvorhen han var ført paa Skibet Patientia.

⁵⁾ En Liste over Jørgen Vinds og Pros Munds Eskadrer og Skibschefer findes hos Bruun, anf. Skr. S. 34 f.

⁶⁾ Jvfr. ovfr. S. 484 f.

mig Elsnabelen ¹⁾, som ligger Allerframmist y Skerene. der som man løbber henad Stockholm. Kunde Ieg faa Øl til *Soldaterne* pa En tiid lang, da uylle ieg wel siiden faa Øl fra Lybeck, huor Ieg mener. at man wformerckit kunde *gørre provision* aff meel och Maldt och tønders, liige som ded skulle tiil Danmarck, ty huad man faar, ded uyl med rede Pening betalís. Huad du nu herom *iudicerer*, ded skaldtu med ded første lade mig wyde. *Vale.* Aff myt Skiib Trefoldighed den 26 *Iulij* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

422.

29. Juli 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har erfaret Prinsens og Rigsraadets Beslutninger med Hensyn til Malmøs Undsætning. Rigmarsken bør være ved Hæren og kommandere den i Kongens Fraværelse. Prinsen og Rigsraadet skulle give de nederlandske Gesandter Audiens, men bebrejde dem Generalstaternes Begunstigelse af Sverig. Kongen haaber at kunne forhindre den svenske Flaade fra at komme ud. Ved to Officerers Forsømmelse er Skansen ved Labø bleven tagen af Fjenden. Povl Sehested har derimod besat Neustadt. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg Emphanen och deraff forstanden ded, som ²⁾ Printzen med Riigens Rad med Malmøes befestnings undsetning for gadt haffuer ansiiet ³⁾, Den Allerhøieste giiffue dertil syn Nade. Riigens Maars betreffende, da bør hand at lade siig finde huos Riigens *Armej* pa huilckit sted hand kan *gørre tyeniste* Och y myn frauerrelse Nest Printzen den *Commandere* ⁴⁾.

¹⁾ Elfsnabben, Havn i Skjærgaarden ved Stockholm.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Gustaf Horn havde fra Midten af Juni samlet sine Tropper i Landsbyerne omkring Malmø for at belejre Byen.

⁴⁾ Denne Bemærkning hænger vistnok sammen med Kongens Befaling til Anders Bilde om med 6000 Mand fra Sjælland og Fyn at rykke over til Skaane for at undsætte Malmø (Slange S. 1257).

Angaendis di hollandtske gesandter, Da haffuer Ieg storligen forundrit mig deroffuer, at dii Icke lenge siiden haffuer begerit ded, Som dii nu begerer, Tii ieg kunde inted *presentere* dem *Audiensen* an.

Nu skal Prindtzen med Riigens Raad giiffue dem *Audiens* pa myne uegne¹⁾ *cum protestatione*, Att ded er whørliigdt at *presentere* sig tiil at *tractere* friid ymellom thuende Riiger, huoraff dy *fauoriserer* den Ene att Riiste siig ymod den anden *in ipsa tractatione pacis*²⁾. Huad tilforn passerit Er, ded kan wndskiildis med Staternis wuydenhed, Mens Nu Indted. Tii huad nu skeer, ded ma skee, fordi at dy formener Miig at haffue en wund sag, Saat dii bør at hiilppe Suensken och inted mig, Der dy dog lenger haffuer kendt mig for En Erliig Herre, End dy haffuer kendt den Suenske Regering for Erliige Regenter. Naar ded kommer til *communication*, daa habiis Ieg med gudz hiilp, att dii lader siig siige. Ded staar heer, gud uerre loffuit, Endnu uel tiil. Den Suenske flaade haffuer Endnu Inted kund komme herud, Nu forsøger dii at werppe siig ud, formenendis at faa Lowen fraa Oss³⁾. Huad nu derymod skee kan, ded skall med gudz hiilp indted bliiffue forsommit. Samme flaade haffuer mange siige och liidit at Eede til dem, som tylpas Erre.

Prindtzen tog en kompan an y køben: for En *Maior* ued Naff[n] georg Maas med En anden *capitein* Och sende dem offuer tiil Laaland. Der Ieg nu kam hiid, da lod ieg

¹⁾ Da Christian IV ikke var i Kjøbenhavn ved de nederlandske Gesandters Ankomst d. 20. Juli, havde de anmodet om Til-ladelse til at gaa til Søs for at træffe Kongen; dette var dog blevet afslaaet, og man enedes nu om, at Prinsen skulde modtage dem, hvilket skete d. 17. August (Slange S. 1272 f. Fridericia, Daun. ydre polit. Hist. II, 427 f.).

²⁾ Kongen tænker paa Louis de Geers Flaade.

³⁾ Den svenske Flaade, der efter Klaes Flemings Død kommanderedes af Karl Gustaf Wrangel, havde d. 28. Juli bevæget sig noget ud Øst for Christianspris, men laa dog endnu i Kieler Fjord; den 29. Juli forhindrede Vinden den fra at gaa videre (Bruun, anf. Skr. S. 147—51).

hendte dem tiil mig¹⁾ Och befohll dem att gørre En *Batheri* tuerdt offuer fra Christianpriis, aff huilcken man kunde Beskiide flaaden, som uaar krøbben bag Christianpriis. Tyl sliigdt nu at sette y werck bleff hannem *matherialia* tilstillit, Mens den skelm laa der pa femdte dag och rørde ingen *Matherialia*, mens mendte, at bønderne sliigdt skulle gørre, Huorfor fiinden giick paa samme skandtze och Iagede hannem med hans *Companion* med folckiit aff skandtzen²⁾. Oberster Liithenandt Pouel seested³⁾ haffuer y disse dage hafft god lycke y Nyenstadt, Huor hand haffuer *occuparit* Byen och skandtzen Och bekommen aldt ded, som fynden derudi haffuer samliit aff *prouiant* och *Munition*. *Vale*. Aff myt Skiib Trefoldighed den 29 *Iulij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

423.

30. Juli 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har af hans Brev erfaret, at Louis de Geers Flaade er i Søen; han vil vende sig imod den, naar han har fulgt den

¹⁾ Om de laalandske Folk jvfr. ovfr. S. 486.

²⁾ Den 28. Juli var det lykkedes Torstenson og Oberst Sack at indtage Skansen ved Labø; de danske Officerer bleve tagne til Fange (Bruun, anf. Skr. S. 148 f.; jvfr. Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 79).

³⁾ Om Oberstlieutenant Povl Sehesteds Regiment, der i Maj Maaned var omtr. 2500 Mand stærkt, se Aktstykker t. Oplysn. af Danm. indre Forhold, udg. af Fyens Stifts literaire Selskab II, 107. — Med Hensyn til Angrebet paa Neustadt kan bemærkes, at Kaptajn Movrits Brun paa Skibet Marekatten og Kaptajn Povl Mikkelsen paa Skibet Postillonon under 22. Juli havde faaet Ordre til at begive sig til Neustadt og bemægtige sig eller ødelægge de derværende svenske Skuder (Sjæll. Tegn. XXVIII, 190). Deres Erobring af en Skude omtales i et Brev af 27. Aug. (Sjæll. Reg. XXI, 302).

svenske Flaade henad Bornholm. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Dyn Skriiffuelse haffuer Ieg y Afften her y Søen bekommen och deraff forstanden *Luis de gerris* 22 skiib at uerre y søen¹⁾. Saa Erre uy nu tyluercks med den Suenske flaade at *confeiiere* den henad Borrigholm²⁾. Naar ded Er skeed, daa uyl ieg med En Party aff myne Skiib med Gudtz hielp gaa ymod samme *gerris*, Saat ded med Iesu hielp Ingen Nød skall haffue. *Vale.* Aff myt Skiib Trefoldighed den 30 *Iulij Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

424.

17. August 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen ønsker, at der skal foretages et Overrumplingsforsøg mod Staden Barth i Pommern, hvor Torstensons Hustru og Børn opholde sig. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Der ligger En kiøbsted y Pommeren ued Søkannten, som hedder Baardt, udj huilcken *Generall* tosstensøns hustru och Børn sig opholder, huylcken Pladtz Ieg formener uel waar at offuerrumple, om der uaar nogen, som den wylle *attachere* med skuder, som wforwardendis kunde komme pa dem, huorfore du skaldt slaage uore friibøtter sligdt for, om dy med andris hielp uyl forsøge samme *Antreprisse.* *Vale.* Aff Rossenborg den 17 *Augu: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ 9. August passerede de Geers Flaade under Admiral Martin Thijssen Kronborg; den bestod af 22 Orlogsskibe og nogle Brandere (Fridericia, anf. Skr. II, 428).

²⁾ Om Flaadernes Bevægelser den 30. Juli se Bruun, anf. Skr. S. 152—55.

425.

2. Septbr. 1644¹⁾.

Til Frederik Günther.

Han skal tale med Johan Braem om at faa Kirstine Munks Datter Dorothea Elisabeth gift. — *Gch. Ark.*

Was Ich diir mit Iohan Brahmen zu Reden anbefohlen, dass wiirdt diir zueiiffuels Ohn nit Endtfallen Sein, worauff du weitthter mit selbigem Brahm sollest Reden, ob dii beuuste fru kyrstens tochter in köllen oder anderswo Ein Man beiigesmyrett werden kondte.

Dii Restiirende gelder sollen im mit dem Ersten zugesandt werden.

Udskrift: Friderich gundter zu handen.

426.

5. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Anvendelsen af den nye Rigens Profos. Der skal skaffes nogle Folk til at bære Kongen i hans nye italienske Stol. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Memoriall.

1. Epthersom ieg talede med dig y gar om En *generall* gewaldiger att skaffue²⁾, da skaldtu tage samme Person med dig op y myn stue med dii beuyste Styrmen, Naar klokken slaar Ny. *Interim* skal hans *Instrumenta* bestillis huos Smidden paa Holmen, och skal den forrige³⁾ aftackis.

2. Eptherdj Ieg haffuer Nu lagdt En Italiensk Stoll tiil at lade mig berre udi⁴⁾, daa uyl der danske tølppel

¹⁾ Datum er tilføjet af Frederik Günther.

²⁾ Jvfr. det følgende Brev og Brevene af 10. Sept., 10. og 16. Okt. 1644.

³⁾ Sebastian Heussler. Se ovfr. S. 427.

⁴⁾ Dette er vist et af de tidligste Tilfælde, hvor Bærestole eller Portechaiser omtales her i Landet. Deres almindeligere Brug skriver sig først fra Tiden efter 1660, se Werlauff, Hist. An-

tyl at *mouere* den. Huorfor du skaldt lade lede 8 tyst-
øldrager op her y Byen, som sliigdt kan forrette, huilcke uyl
kledis och giørris En uys vnderholding om Maneden. Dii
skall med Gudtz hielp uel fortiene begge slags, inden
Aarriit ¹⁾ Endis, saatt dy ingen Nød skall haffue for skørbug.
Køben: Slott den 5 *Sep: Anno* 1644.

Christian

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

427.

6. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal forhandle med en Person ved Navn Roch om hans
Ansættelse som Rigens Profos. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske
Saml., 4., 438.*

Strax eptherad Ieg kam hiid, da talede Ieg med
Commissario wlfeldt ²⁾ om hans kuartermeiister, som man
formendte at kunde brugis tiil *generall* geweldiger, Mens
ieg forstar aff hannem och andre, at samme Person Er
alfor from tiil den bestilling och kan huerken skriiffue
Eller lesse. Ellers taliis her om En, som Er y køben:
och skall uerre diig bekendt, ued naffn Rock ³⁾, och haffuer
Ickun En hand. Sa fremd nu samme Person tyener dertiil,
da skaltu lade tale med hannem om samme Leilighed

tegnelser til Ludvig Holbergs atten første Lystspil S. 418 ff.
Jvfr. Brock, Rosenborg Slot, 1884, S. 85. Allerede Dronning
Sophie havde dog en Bærestol af Jern, som Christian IV senere
lod pynte op og forærede Prinsen (Friis, Saml. t. dansk Byg-
nings- og Kunsthist. S. 71). — Jvfr. Brevet af 3. Novbr. 1644.

¹⁾ Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har: Lawit.

²⁾ Krigskommissarius Knud Christoffersen Ulfeldt.

³⁾ Skulde det være den samme som den Peter Roch, der senere
paa Ulfeldts Anbefaling blev Resident i Holland, og som er
nævnet ovfr. S. 18? Hos Slange S. 1475 kaldes han urigtig
Christian Roch.

och hannem hiidsende, om hand samme bestilling antager ¹⁾. *Vale.* Malmøhus den 6 *Sept.* Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

428.

8. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Hestene til Kanonerne skulle hurtigst mulig sendes til Malmø. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthardi man kan Ingenstedtz gaa med armeien, førend Hesterne til Støckerne kommer hiid offuer, da uyl haffuis y acht, att dy, med ded første skee kan, kommer hiid. *Vale.* Aff Malmøhus den 8 *Septem.* Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil Hande.

429.

10. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er tilfreds med Stillingen ved Malmø. Ulfeldt skal søge at faa en Profos, som har været i Gustav Adolfs Tjeneste, til at antage Posten hos Kongen. Staldmesteren skal indfinde sig med Kongens Heste, og nogle Telte og en Vogn skulle sendes til Malmø. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Wii Erre, Gud uerre loffuit, nu kommen saa uyd med worris Campering ²⁾, att fynden skal lade ³⁾ staa, som uy staar.

Ieg haffuer bracht dii skelmer saa uyt med Støckerne,

¹⁾ Der blev dog ikke noget af denne Persons Ansættelse, jvfr. Brevet Nr. 429.

²⁾ Den danske Hær havde forskanset sig paa nogle Højder imellem Malmø og den svenske Lejr (Boeclerus, anf. Skr. S. 183).

³⁾ Her mangler Ordet: os.

at dy Indted tør haffue Rytteriet lenger huos sig y *transementet*¹⁾, men lagdt ded bag En landsbye. Tiilførselen tiil hans leiier haffuer nu pa En dags tiid eller thu suardt taget aff.

Du skreffuest mig tiil siist om En geualdiger, som skulle uerre y hamborg och haffuer tiendt kon: Gystaff, Salig Ihuekommelse, med huilcken mig uel uar tiendt, huorfor du skaldt wende dyn fliid an at bringe hannem y myn tiieniste²⁾.

Ieg kan inted nocksom forundre mig pa Stalmeisteren³⁾, at hand Indted stiller sig ind med myne heste. Ieg haffuer huercken heste for mig Eller mit folck. Huorfor du faar gørere diit beste, att ieg kand faa ham hiid.

Teldtmageren skaldtu sende hiid med thuende aff dy trinde taffelteldte, som hand haffuer. *Vale*. Aff Malmøhus den 10 *Septem: Anno* 1644.

Christian.

Myn wogn, som ieg pleiier at bruge pa Reiissen, skall sendis heroffuer.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

430.

12. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Hvis der er kommet et Forraad af Geværer til Kjøbenhavn, har Kongen ikke noget imod, at de sendes til Jylland til de Folk, som man haaber at kunne rejse der. Der skal ogsaa laves nogle Kanoner til Brug i Jylland. Der skal sendes Krudt til Skaane. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom Eriick Iull⁴⁾ Er hiid ankommen och holder an Iblandt andit om gewehr til ded folck, som y Iudtland

¹⁾ Trancheerne.

²⁾ Han kom ikke, se Brevet af 16. Okt. 1644.

³⁾ Arent v. d. Kuhla.

⁴⁾ Erik Juel til Hundsbæk, f. 1591, Landsdommer i Jylland, † 1657 som Rigsraad. Om hans og flere Adelige's Bestræbelser for

formen is at kunde bruges tiil weriie ¹⁾, forregiiffuendis, at der skall werre y køben: ankommen gewehr pa Nogle tusind mand, som hand begerer at ma bekomme til samme Iudtske folckis udriistning, Daa Eptherdj mig om samme gewehr inted bewyst Er, da haffuer ieg derpa inted kund suare, førend ieg aff dig Erfahrer om samme Gewehrs Ankomst. Safremdt nu ded samme Er ankommen, da uyste ieg inted, huortil man ded bedre kunde *emploire* End til samme Iudtske *Expedition*. Dy haffuer ochsa holdt an om nogle *Regimentdstykker*, daa Eptherdj dy Endeligen maa haffue nogle *Regimentdstykker*, daa skall dennem lanis Sex stycker med deris tilbehør.

Heer Er Riinge forrad aff krud huos Armeien, Huorfor der uyl sendis En temmelig haab krud hiid, ty her forslaar inted En Ringe ting til saa mange *Muskatiirer* och sa mange feltstycker, och huor man kommer, daa kan man Indted Blodte festningen med krud. Her Er Ickun 30 Centener krud Huoss Armeien. *Vale*. Malmøhus den 12 *Sep: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

431.

14. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Der maa skaffes 50,000 Rdl. over til Skaane. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Denne breffuiss er sendt offuer tiil køben: at hendte dii Penge hiid, som staar y ded Røde kammer, Aldenstund heer Er stor *lamentation* vnder folckit for Penge. Och

Jyllands Forsvar i Aug. og Septbr. se Aktstykker t. Oplysn. om Danm. indre Forhold, udg. af Fyens Stifts literaire Selskab II, 114 ff.

¹⁾ Langebeks *Afskr.* (i Geh. Ark.) har: bringis tiil weie.

Ephtherdj Commissarien ¹⁾ formeener siig indted att kunde Rette ud, med mynder hand kan faa 50 tussind daler, som indtid findis y samme kammer, daa faar du att werre derom, saauydt immer skee kan, at den *Summa* Nu strax kan bliiffue *Complet*. Ieg wiil skaffe saa mange Igen aff tollen y Sundit. *Vale*. Malmøhus den 14 *Sept: Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

432.

17. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Geværerne, som skulle bruges i Jylland. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml*, 4, 438.

Aff dyn skriiffuelse, som mig y gar aff kammerskriffueren ²⁾ Er tilstillit, haffuer ieg forstanden dyn Mening om ded Gewehr, som dii Iudtske begerer ³⁾. Mens Ephtherdj ieg dem y denne tiid *totaliter* inted kan wndfalde, daa skall dem Offuerlades gewehr paa to tussind mand, dii toe Pardter Musketter och den triidie pardt Piicker. Resten Er *Marselio* befahliit at skaffe dem. *Vale*. Aff Malmøhus den 17 *Sep: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

433.

19. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen kan ikke bruge to Oberster, som have tilbuds sig til at hverve Folk. — *Geh. Ark*.

Dyn skriiffuelse, mig ued den gammel Oberste tiilskickit, Er mig tilhande kommen, Ochsa taliit med den

¹⁾ Knud Christoffersen Ulfeldt.

²⁾ Johan Thomesen, Kammerskriver siden Maj 1641 (Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch*. 1872 S. 203).

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 496 f.

Oberster, som hannem fuldde, Och om derris person forstanden diit *Iuditium*.

Huorpa ieg dig indted forholder, At med den gammel Er mig Slett indted tiendt, Och tiil den anden Er der ingen middel tiil at skaffe hannem Endten werbpengen eller kwarter.

Ieg haffuer giiffuen dem tiil suar, At Ieg haffuer ladit dig forsta myn mening om aldting, paaded Ieg kunde bliiffue dem kuiidt. Man kan gørere dem wiis, at man kan inted forsta sig til nogen werbing tiil dandtziig. wden ad man først *commu[ni]cerer* derom med *generall* Baudessen. *Vale*.

Malmøhus den 19 *Sep: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

434.

21. Septbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har paa visse Betingelser tilladt, at Prins Christian tager Ophold paa Rosenborg for at gjenneegaa en Kur. Hvad der medgaar til Prinsen og hans Folk, skal afkortes i hans Genant. — *Afskr. i Kgl. Bibl, Kallske Saml., 4., 438.*

Ephtherdi Printzen¹⁾ haffuer ladet anholde huos mig, att hand pa tre eller fiire Uggers tyd motte lossere pa Rossenborg, der at lade sig *curere*²⁾, och ieg hannem sliigdt tillat haffuer, dog saledis at hand inted ma huos sig haffue flere folck End huosføjiede zeddel vduisser, och at dette, som nu skeer, inted skal andragis *pro exemplo*

¹⁾ Allerede i Februar havde Kongen tænkt paa at sende Prins Christian over til Skaane (Brev til Tage Thott og Christoffer Ulfeldt af 27. Febr.; Skaanske Tegn. VII, 39); men han var først kommen derover i August eller Septbr. Om hans Ophold i Malmø jvfr. det udaterede Brev af omtr. 23. Oktbr. 1644.

²⁾ Jvfr. Brevet Nr. 437.

til at gøre nogen forandring y den *Accordt*, som mig och hannem om hans vnderholdning Er gangen ymellom ¹⁾, da skaldtu gøre den Anordning, at hand med samme folck bekommer ded, som dy tiil Nøtturft behøffuer.

Och Eptherdj dig bekendt Er at uerre myn wyllie, at ded, som pa lehen medgar Pa Prindtzen och hans folck, Skall kordttis y hans genandt; da habis Ieg, at ded ochsa skeer, Tii saframdt ded indted haffues y Acht, da uyl ieg uyde ded huos dig. *Vale*. Malmøhus den 21 *Sep: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

435.

22. Septbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen giver ham forskjellige Meddelelser angaaende de berammede Bededage, Afholdelsen af Landsting i Sjælland, Guds-tjenesten ved Hoffet, en Anmodning fra Hannibal Sehested om at faa en dygtig Officer til sig, samt nogle militære Forhold. Den franske Gesandt maa ikke passere Malmø paa Vejen til de Svenske. — *Geh. Ark.*

Aff Iffuer wiind haffuer Ieg ygar Emphangen tuende dyne skriffuelse, Huorpa ieg dig inted forholder. Dy bededags breffue sendis nu vnderskreffuen tilbage igen ²⁾.

Landtztिंगit y Sieland *interims* uys at holde Er Oluff Brockenhus befahliit ued En skriiffuelse aff Chanseliit, Eptherdi hand Er offuerdragen tiil Sieland ³⁾. Hoffpredi-

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 287 f.

²⁾ Et Kongebrev af 22. Sept. befalede, at 4., 5. og 6. Novbr. skulde være almindelige Bededage (Meidell, Fra Enevældens Dæmring S. 4). Ogsaa i Juni holdtes der Bededage, s. ovfr. S. 479. I Norge holdtes de 1–3. Oktbr. (Norske Rigsreg. VIII, 331).

³⁾ Oluf Brockenhuus, Sekretær i det danske Kancelli, fik 23. Septbr. Brev om at sidde Landsting i Sjælland i Landsdommeren Jørgen Sefeldts Fraværelse (Sjæll. Tegn. XXVIII, 215).

kandten ¹⁾ betreffende, da brugis ²⁾ *D*: Peder wynstrup ³⁾ her til at gøre tieniste bade om Søndagen saoch om vggem, Naar her skall holdis predicken. Pa Hanibal Sestedtze begering Om En dychtig mand hannem at tylordne, som hannem *in militia* kunde *Assistere*⁴⁾, haffuer Ieg Suarit hannem, Mig ingen at kende, Som dertil kunde brugis, Och om sadan En fandtis heer, daa giordis hand heer høyeligen fornøden for mig selffuer at bruge.

Sauydt som ieg kunde mercke aff Offue gedde, da haffuer hand et øiie pa En Skotte, som hedder kyng med tilnaffn ⁵⁾, huilcken mig bekendt Er Sauydt, at hand tiierer hue[r]cken heer eller heer, Tii hand Er kommen Ilde fraa alldt ded, hand haffuer haft y *commando*. Paa ded folck fra fyn thuiffler Riigens Mars Indted, at dy Io snardt styller sig ind, Mens myn mening Er, at ded sker inted Sa snardt⁶⁾. Dy Smaa sküib, som kunde gaa henad fyn och ware pa fynden, dy Erre aldt befahliit Hoffmeisteren att sende fordt.

Den fransøssiske gesandter betreffende, da uar ded aldrig myn mening, at hand skulle tage syn weii tiil finden herfra, Mens fra helsingborre. Endten hand nu tager weii en henad Helsingborre eller henad Lanskrone, da Er

¹⁾ Jakob Madsen.

²⁾ De to sidste Ord ere skrevne to Gange.

³⁾ Biskop i Lund. Under Krigen havde han taget Ophold i Malmø (Wolf, *Encomion regni Daniæ* S. 567).

⁴⁾ En bekjendt dygtig Hjælper havde Hannibal Sehested i M. Kjeld Stub, hvem han 19. Sept. 1644 overdrog Direktionen over og Inspektionen af Landvagterne ved alle Passer paa Grænsen mellem Aggershus Len og Sverig (Giessing, *Samling af Jubellærere* III, 1, 314, jvfr. *Norsk militært Tidsskrift* XXXVI, 1873, S. 210 ff.).

⁵⁾ Maaske General James King, som 1640 var hos Kongen i Holsten (forrige Bind S. 368).

⁶⁾ De fynske Rigsraader Mogens Kaas, Christoffer Urne, Jørgen Brahe og Henning Valkendorf havde under 15. Septbr. faaet Brev om, at Henrik Rantzau's og Frederik Rantzau's Kompagnier strax skulde begive sig fra Fyn til Skaane (*Fynske Tegn*. V, 289). Jvfr. *Brevene* Nr. 436 og 438.

ded lygegodt, Mens heer haffuer hand Indted at bestille ¹⁾.
Vale. Malmøhuss Den 22 Septem: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissen til
 hande.

436.

28. Septbr. 1644.

Til Korflits Ulfeldt.

Da Fjenden har forladt sin Lejr, har Kongen fulgt ham, men mangler Artilleriheste, Proviant og Ammunition. Naar Oberstlieutenant Povl Sehested kommer med sit Regiment, trænger man ikke til mere Fodfolk, forudsat at Rytteriet gjør sin Pligt. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Imellom torsdag och fredag forgangen ²⁾ kuyterede fyn den siit leiier, Som uy fulde indtil hiid ³⁾. Wii haffuer nu stor hinder der aff, at Arckeliehestene med derris tøy inted Er ued haanden, huorfor bade Heste och tøy uil strax framskiickis. Ded fynske folck behøffuer man inted sa snardt, Om skøndt Riigens Mars formener inted uden dem at kunde forrettis ⁴⁾. Naar man faar Pouel Seested ⁵⁾ hiid med Resten af ded gamle *Regiimendt*, daa haabiis ieg med Gudtz hielp, att uy haffuer fodfolck Nock, wylle Ickun Riitteriit gørrer derris, som dii burde.

¹⁾ Den franske Gesandt de la Thuillerie, der skulde forhandle om Fredspræliminærer mellem Danmark og Sverig, besøgte dog kort efter Christian IV i Malmø, men rigtignok efter først at have været i den svenske Lejr (Fridericia, anf. Skr. II, 442 og Brevene Nr. 440 og 441).

²⁾ 26. og 27. Septbr.

³⁾ Gustaf Horn satte Ild paa sin Lejr for Malmø og brød op til Landsbyen Opager i Nærheden af Lund. Christian IV fulgte efter, men hindredes i sin Fremrykning ved Fjendens Rytteri og Artilleri (Slange S. 1258).

⁴⁾ Jvfr. ovfr. S. 501.

⁵⁾ Jvfr. ovfr. S. 491.

Ded *prouiandt*, *item* krud och lundter, du skreffuest siist at uerre framskiicket, Er indted ankommen, Som man dog Endeligen maa haffue. *Vale*. Allerupgard ¹⁾ den 28 *Septem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hofmeister till hande.

437.

1. Oktbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen ser ikke gjerne, at Prins Christian kommer tilbage til Hæren, især hvis hans Gemalinde skulde følge med, thi Forholdene ere for daarlige til, at han kan taale Opholdet. Kongen kan ikke give noget Svar paa det Brev, som Oluf Parsbergs Tjener har bragt fra Rusland. — *Geh. Ark.*

Epthersom Prindtzen stackit siiden drog fra Malmø offuer til københagen, sammestedtz at lade sig *Curere*²⁾ och siiden sig igen til *Armeien* at forføie, Da Eptherdi Ieg inted Seer, huad hand heer kan vdrette, ysønderlighed om hans gemahl skulle komme med, ty her findis icke Et hus, som der Er uynduer eller dørre y. I ded huss, ieg Nu ligger y, derudi findis huercken dørre eller uynduer, och loffiit ded Er lagdt tiil offuer myn seng med løsse fielle, som erre brudt andenstedtz fra. Folckiit tiil hest och fodtz staar under aben hymmel bade dag och Natt, Saat Ieg uil ingen skiild haffue, om hannem och hans gemahll derudoffuer kommer nogit tiil. S[k]ulle *Docterens*³⁾ *Cuur* inted holde faast, Och Prindtzen skulle befalde med hans

¹⁾ Allerup (nu Alnarp), liggende en lille Mil Nordøst for Malmø, tilhørte Gunde Rosenkrands.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 499.

³⁾ Efter Brevet Nr. 441 synes denne Læge at være Kongens Livlæge Dr. Jakob Fabricius og ikke de to Læger, som Prinsen ellers benyttede, Livlægen Henrik Køster og Tydskeren Helvig Dieterich (Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 291 f.).

forrige suagthed, da uyste ieg inted at *saluere* hannem. Hand er inted wandt tiill dette lau, och mueligdt ded uylle kamme hannem suurdtt an Nu att wenne sig dertil¹⁾, Huorfor du skaldd tale med hannem om samme leiilighed Och ued Marskalcken kørbiidtz²⁾ den samme mening lade forsta Princessinden.

H: Oluff Passbergss tiener holder an Om Suar pa ded breff, hand haffuer bracht mig³⁾, Da Eptherdi Ieg seer Indted, huad Ieg kunde suare Endten H: Oluff Eller greffuen selffuer pa ded breff, som Petter Redtz førddte mig, førend Ieg faar nogit fraa Marskalck Penss, som diidhen

¹⁾ Jvfr. Brevet af 23. Oktbr. 1644.

²⁾ Johan Christoffer v. Körbitz, f. 1612 † 1682. Han var født i Dresden, kom 1634 til Danmark og blev Prins Christians Hofjunker, rykkede strax efter Prinsens Bryllup op til Kammerjunker og blev 1639 Hofmarskalk hos Prinsen efter allerede i det foregaaende Aar at have bestyret dette Embede i nogle Maaneder. Ved hans senere Skjæbne, efter at hans Herre var død og Prinsessen var dragen bort fra Danmark igjen, og ved den mærkelige Rolle, han spillede i den følgende Tid, er der ingen Grund til her at dvæle. Se de autobiografiske Optegnelser i Danske Samlinger 2. R. VI, 279 ff. Jvfr. Fr. Bülow, Geheime Geschichten u. räthselhafte Menschen X (Leipz. 1858) S. 117 ff.

³⁾ Grev Valdemar Christians Rejse til Rusland havde, som bekendt, faaet en uheldig Udgang. I Stedet for at opnaa Ægteskab med Zarens Datter var han, da han nægtede at træde over til den græsk-katholske Religion, bleven behandlet som Fange. De danske Gesandter Oluf Parsberg og Sten Bilde havde da sendt Gesandtskabssekretæren Peder Reedtz hjem til Kongen for at underrette ham om det skete, og, som Texten viser, havde ogsaa Oluf Parsberg særlig sendt sin Tjener med et Brev til Kongen. I Slutningen af August havde Kongen befalet Grevens Marskalk Oberst Adam Heinrich Pentz (om hvem se Brevene 1636—40 S. 343), der var vendt hjem til Danmark, at rejse paa ny til Moskau for hos Zaren at udvirke enten det paatænkte Giftermaal eller i det mindste Grevens Frigivelse; hans Sendelse førte dog ikke til noget (Slange S. 1289 f.). 14. Sept. fik Pentz 125 Rdl. til Fortøring for sig og sine Folk, „imidlertid han her udi Byen [Kjøbenhavn] har forvagtet efter Afskeden“ (Rentemestr. Regnsk.).

sendt Er, da seer Ieg indted, huorledis Ieg kunde skriiffue med gedachte H: Oluff Passbergs tiener. *Vale.*

Aff Oggerup ¹⁾ den 1 *Octo: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn til hande.

438.

1. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal skynde paa, at der sendes Heste og Vogne til Artilleriet over til Kongen, der saa vil blive i Stand til at forfølge Fjenden. Forskjellige Ordre om Oversendelse af Tropper. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Eptherdi uy Nu, Gud uerre loffuit, haffuer bracht fynden sa langdt, siiden hand kuyterede hans Leyer, att hand ingen Stand uyl holde, Saat man nu uel kunde sette hannum y den Postur, som hand burde att Staa y, haffde man *Artholoriit* forseit med heste och wogne med tilbehørige tøy, huorfor der skal med fliid driiffues der pa, at man dem kan bliiffue mechtig med det første. Der sendis breff offuer til *Maior Bauør* ²⁾ och Clauss Sested ³⁾, som du med Ett uyst bud skaldt fordtskicke. Naar Pouel Sestedtz folck ⁴⁾ ankommer, da skall dy strax sendiis her offuer. Fredrig Randzou ⁵⁾ Er nu befahliit at begiiffue siig

¹⁾ Aagerup (nu Åkarp), Landsby i Burlev Sogn (se det følgende Brev) i Nærheden af Malmø.

²⁾ Generalmajor Frederik Bauer, se ovfr. S. 120. 314.

³⁾ Om ham se Brevene 1636—40 S. 11.

⁴⁾ Jvfr. ovfr. S. 491.

⁵⁾ Frederik Rantzau til Asdal, Søn af Frands R., † 1645. Han havde først deltaget i Forsvaret af Landskrone Slot og ført Befalingen over det Rytteri, der laa i Malmø; siden gav Anders Bilde ham sit Livregiment til Fods (Hans Mikkelsen, Ligprædiken over Fred. Rantzau, Kbh. 1647, S. 105. Wolf, *Diarium s. calendarium, 1648* (Peter Hakes Udg.), S. 595. Slange S. 1386). Jvfr. ovfr. S. 501.

offuer tiil fyn och hendte ded folck offuer, som dy der haffuer samliid, [huorfor] ¹⁾ du²⁾ skall uerre hannom behielpelig, Naar hans folck ankommer, att dy kan faa skuder at komme med her offuer. *Vale.* Aff Burlou ³⁾ Prestegard den 1 *Octobris Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

439.

3. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om Oversendelse af Faner fra Tøjhuset, om en Pelskjortel til Kongen og om noget Syltetøj. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Eptherdj dy fleste Regementter tyl fodtz Erre sledt forsørgit med fehnlyn⁴⁾, da skal mig forstendigis, huor mange fehnlyn der Endnu fyndis pa tøyhussit och aff huad farue, Och saa framdt der fyndis saa mange aff Ett slags, som kan uerre nock tyll Ett *Regimentt* pa 2000 Mand, da skall dy strax hiidsendes. Myn Bundtmager skall se sig om alleuegne, om hand kan spørre⁵⁾ nogle vnge wille skynd op tyl En kyordtel til mig, pa den gammel Maner giordt. Saframdt sligge skiind intid Er at bekomme, da skall hand see siig om loss tiil sadan En kyordtel⁶⁾. Tiil samme kyordtell skall Ieg hafue godt

¹⁾ Det indklamrede Ord er tilføjet efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.).

²⁾ Saaledes Langebeks Afskr., medens den ellers fulgte har: de.

³⁾ Burlev, Landsby omtr. 1/2 Mil Nordøst for Malmø. — Præst her var M. Hans Andersen Vedel 1625—61 (Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne I, 390).

⁴⁾ o: Faner.

⁵⁾ Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: syne.

⁶⁾ 5. Nov. 1644 fik Bundtmageren Jørgen Høyer Betaling for 5 Ulve, hvormed han havde foret Kongens lange Kjortler (Rentemestr. Regnsk.).

klede aff mørk Farue. Der skall skaffis ued handen Sex lempelige krucker, huor udj nogit Syldtiit tøy kand føris, tiil huilcke der skall gørris Ett foder och sendis hiid, Naar dy Erre fyldte. *Vale.* Aff Burlø Prestegard den 3 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

440.

6. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Den franske og de nederlandske Gesandter ventes til Kongens Lejr for at forhandle om en Dag til Fredstraktatens Begyndelse. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Den fransøssiske Gesandter kam Igar an y ded Suenske leiier, huor hand bleff vndfangen med den Suenske Løssen, Paa huylcken Man her kunde mercke hans Ankomst. Dy Hollender kam ochsaa an y Malmø, som kommer y dag hiid til mig och begiiffuer siig sa y fyndens leiier. Fransossen drager hen ad Malmø, huorfra hand kommer hiid y Morgen och drager sa til Malmø Igen. I Natt hafde Fransossen En wroelig Natt, ty Ieg lod gørrer fynden Larm pa thuende steder. Huad der bliiffuer *concluderit* om Dagen, Naar tractaterne skall anga, ded uil ieg lade dig forsta ¹⁾. *Vale.* Aff Burle Prestegard den 6 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

¹⁾ Om Forhandlingerne i Malmø med de la Thuillerie og de nederlandske Gesandter om Fredspræliminærerne se Fridericia, anf. Skr. II, 442. Først 29. Oktbr. enedes man om at fastsætte Dagen til Fredsunderhandlingernes Begyndelse til 15. Decbr. (anf. Skr. II, 446).

441.

6. Oktbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har modtaget en Meddelelse om Prins Christians Kur; hans egen Forbliven ved Hæren i Skaane er en Nødvendighed. De nederlandske Gesandter have været hos Kongen samme Dag, og den franske Gesandt ventes den følgende Dag. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse Er mig til hande kommen, huorudi du lader mig forsta *D: fauoritij*¹⁾ mening om Prindtzens *Cur Saoch* hans betenckende, om Prindtzen y dette lau sig lenge wylle Opholde.

Myn person betreffende, Da ued gud, at om Ieg uden fahre kunde uerre herfra, da uar ieg megiit helder hiemme, Mens Ieg seer huerdag for myne Øien, huorledis ded uylle ga mig och Riigit, Om dy gadtfolck heer skulle Raade siig selffuer. Man kan *me presente* Neppeligen haffue ded aff dem, som man bør at haffue. End at sige, huad man haffde aff dem at foruendte, Naar dii radde sig selffuer.

Dy gesandter Erre Nu, gud uerre loffuit, ankommen, Den Ene ygenom fyndens leiier, dy andre tyl Malmø. Dii hollandtske haffuer ueriit heer ydag och dragen y fyndens leiier, y acht och mening att dy ymorgen uyl derfra henad Malmø Igen. Den fransøssiiske drager ydag henad Malmø och kommer hiid ymorgen, dog inted att bliiffue heer, mens strax at forføiie sig tilbage Igen²⁾. *Vale.* Aff Burle Prestegard den 6 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissøn til hande.

¹⁾ o: Fabritii. Jvfr. ovfr. S. 503 og Brevet Nr. 442.

²⁾ I et Brev fra Kongens Lejr af ⁹/₁₆ Oktbr. beder Ditlev Reventlov de la Thuillierie om, at han vil møde Christian IV i Malmø i Stedet for i Lejren (Udenrigsministeriets Arkiv i Paris).

442.

8. Oktbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har givet Pros Mund Ordre til at blive længere Tid i Søen end oprindelig befalet af Hensyn til de Geers Flaade. Kongen holder paa Christiansstad som Mødested for Fredsforhandlingerne og fordrer Sikkerhed for de Kommissærer, han vil sende; han haaber paa en Forandring i Sverig, hvis der tilstøder dette Rige en Ulykke i Krigen. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer ieg forstanden *Fabritij Iuditium* om Prindtzens *Cur.* Om dii suenske hollender haffuer Ieg skreffuit Pros Mund tiil, at hand dem til gefallen skall bliiffue nogiit lenger ude, end som den første order uar ¹⁾).

Wy dragis nu stiift om Pladtzen, som *tractaterne* skal forretagis, Mens ieg bliiffuer ued Christianstad ²⁾). Den største *disputation* uil uerre Om forseckring paa derris persohner, som pa myne uegne skall *tractere*, Aldenstund ded er inted Niit, att brendt baarn skiier Ilden. Der fyndis dy, som mener, att ³⁾) dermed giiffuer arsag, at dy begerer dedsamme aff mig, Mens Ieg suarer derpa, Att naar dy kan beuyse mig sliigdt offuer, som Ieg kan beuyse dem offuer ⁴⁾), da haffde dy stor rett til, at dy bege[re]de ochsa sliigdt aff mig. Ieg haffuer begerit aff gesandterne, at dy uylle *Cauere* derfor, mens dy sagde, sig

¹⁾ Pros Mund havde 17. Septbr. faaet Ordre til med 17 Skibe at holde sig mellem Femern og Laaland for at hindre de Geers Flaade fra at gjøre Angreb paa de danske Øer (Garde, Den dansk-norske Sømagts Historie 1535—1700 S. 205).

²⁾ I Modsætning til Christian IV ønskede de Svenske, at Fredsmødet skulde afholdes paa et Sted mellem Laholm og Halmstad (Slange S. 1280).

³⁾ Her mangler Ordet: jeg, eller: man.

⁴⁾ Kongen sigtede herved særlig til de Hindringer, som Torstenson havde lagt Just Høg i Vejen, da han ved Krigens Udbrud vendte tilbage fra Osnabrück til Danmark (Fridericia, anf. Skr. II, 395. 442).

sligt uden derris *principalers consens* inted kunde gørrre ¹⁾. Dedsamme uyl giiffue nogen ophold y sagen, Mens ded Er tyd, at man seer siig for ded beste, gud y himmelen uyl giiffue syn Nade tiil.

Den fransøssiske gesandter sagde y fortroend til Reuendtlou, att man Inden sex vgger skulle spørre wuiderlige (?) tyding aff Suerrig.

Der Er ingen thuiffuel paa, at om dy skulle haffue den ringiste vlycke y marcken, att man skulle høre En stor forandring der y landit ²⁾. *Vale*. Aff kuarterit den 8 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen till hande.

443.

10. Oktbr. 1644³⁾.

Udkast til en Instrux for Rigens Profos. Kongen vil i de nærmeste Dage rykke frem mod Fjenden. — *Geh. Ark.*

Vnser Reiiix gewaldiger Soll

1. Fiir allen dingen godt vndt dii Erbarkeiit In acht haben vndt dii Soldaten zu Ross vndt fuss dahiin haldten, das sii Ihr gebedt abendt vndt morgen nit verseumen. Dy sich in Suehren, fluchen vndt gotteslesterung belystigen, dy soll er myt Eyssen vndt banden Erst straffen vndt folgen miit dem gaalgen straffen.

¹⁾ Da Christian IV ikke kunde sætte dette Ønske igjennem, forlangte han, at ikke alene Formynderregeringen, men ogsaa Dronningen og alle de svenske Rigsraader skulde underskrive Lejdebrevene for de danske Kommissærer til Fredsmødet (Fridericia, anf. Skr. II., 442 f. og Brevet af 13. Oktbr.).

²⁾ Om Axel Oxenstjernas Stilling og Partiforholdene i Sverig paa dette Tidspunkt jvfr. Odhner, Sveriges inre historia under drotn. Christinas förmyndare S. 123 ff.

³⁾ Philip Julius Bornemann har udenpaa Brevet skrevet: „In Feltlagher zue Buerlöff Den 10 Octob. anno 1644.“

2. Keyne frauens, ohne Eheweiber, sollen bei der *Armeij* geduldet werden, sii mugen dan vndter dem tyttell weskersken oder kychesten Bei hohem oder Nii-drigen gefunden werden.

3. Niihmandt, Er seii auch wer Er wolle, soll Er auszureiithen Ohne Order verstatten, sondern diiselbe, so den vndthertanen das geringesten leiid zufügen werden, dii soll Er ohn weiierten *proces* hangen lassen.

4. Dii gefangen soll Er in acht haben, das Niihmandt beii sii ohne express befehll dehren, so darum müssen befragdt werden, kommen kan. Dy gefangen, wohran Er zueiffuel traget, das sii nit genuncksam beii dem klaudit-tigen ¹⁾ können verwahret werden, dy soll Er beii zeiiiten von sich in besserer verwahrung thun.

5. Er soll gutte achtung haben anff dii Soldathen zu Ross vndt fuus, das sii keine zusammenkomst haldten An Eiinigem Ordt, Es seii auch wor ess wolle, vndt so balde Er Ess inne werd, so soll Er diiselbe nit allein beii dem kopphe nemmen lassen, Sondern auch dem *generall* oder dem, der in dessen Pladtz *commandiret*, wyssen lassen, auffdas solches bei zeiiiten kan ²⁾ in acht genommen werden.

7. (!) Auff dy Marketenter soll Er fleiissig acht geben, das sii dii Soldaten nit Skynden mit wbersetzung ³⁾ der *Viueres*, vndt was beii ihnen zu kauffe Ist, wass den wnther-tanen im lande gestolen oder abgenommen wiirdt, das sollen dii Markotenter nit annehmen oder Ihn ⁴⁾ verwah-rung haben. Wass herkommens ist, das sollen sii dem gewaldiger zu geben skuldig sein.

8. Er soll *inspection* haben miit dem Rumormeiiister ⁵⁾,

¹⁾ Klauditchen, Slutter, Bøddel. Se Brevene 1636—40 S. 53.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Übersetzung, Salg til for høj Pris.

⁴⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁵⁾ En af Generalgevaldigerens Underbetjente, som skulde paase, at der ikke skete Uorden paa Marschen (Vid. Selsk. Ordb. Danske Mag. 3. R. II, 96).

das Er seiinen dyngen dy genyge thue nach Einhalt
seiiner bestallung.

9. Alles dass, wass Redlich geskiiet im Rauffen oder
anderen zufellen, das soll fihr das kriigsrecht angegeben
vndt geendiigett werden.

10. Da Eiiniger *officirer* Etwas verbrechen wiirdt
kegen den Artyckelsbriiff, So soll Er denselben anhaltten
vndt strax dem *generall* oder dessen *substitut* solches
wiissen lassen, das Er darein verordnen kan, wass Recht Ist.

11. Keiin Spiilendt, Es habe auch nahmen, wii Es
haben Mag, soll in den *Cordegarden* zugelassen werden,
daa aber solches geskyet, allssdan soll das, worum ge-
spiilet wirdt, dem Reix gewaltdtiger heymgefallen sein.

Eptherdi¹⁾ Ieg habiis med gudz hielp att Rieke
fiinden nogiit Nermer inden tree dage²⁾, huorfor du skaldt
lade siige bønderne til, att ded feehe, som gaar Imellom
dette Och Malmøe, driiffues bag y landiit, paded att
huercken fynden Elleer worre Egne kan gørre skade derpa.

444.

12. Oktbr. 1644.

Til Korffts Ulfeldt.

Mester Hans Ahnemøller har bragt nogle Sager. Kongen
venter paa Artillerihestene og noget Folk fra Fyn for derefter at
angribe Fjenden. Der kommer en Del Overløbere af forskjellige
Nationaliteter fra den svenske Lejr. Dr. Peter Paynck skal til-
berede mere af Vandet fra Helene Kilde. — *Afskr. i Kgl. Bibl.,
Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg haffuer annammet ded tøy, som *M:* Hans Ane-
møller haffde med sig, och Er hand for siin Person for-
løffuit at drage hiem Igen. Naar Gud uyl, at Hestene til

¹⁾ Dette findes, adskilt fra det øvrige, paa Optegnelseis fjerde
Side.

²⁾ Jvfr. Brevet af 16. Oktbr. 1644.

A[r]tholoriit och ded Ringe Øffuerlige folck fra fyn kommer heroffuer ¹⁾, da habis ieg at komme finden Nermer, End uy indtil diis uerrit haffuer. Der løbber flux folck aff fyndens aff adskillige Nationer offuer tiil os, Saat ingen skulle kunde Indbilde sig, at der waar sa mange slax folck y deris *armej*. Ded samme folck Er kommen aff lyffland och holdis for kernnen aff derris *Armej*. Den Allerhøieste Herre och gud giiffue, at alding ma skee hans Allershelligste Naffn tiil Ehre och disse Riger och Lande tiil En bestandig friid och Roelighed. *Vale*. Aff kuarteriit den 12 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Aff ded siiste wand, som er giordt aff *S:* leehne kyld, skall *D:* Petter gøre mere aff och haffue y forrad ²⁾

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

445.

13. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

De tilstedeværende Rigsraader kunne modtage Gesandterne fra det engelske Parlament. Kongen frygter ikke for den svenske Flaade. Folkene paa de Geers Flaade ere misfornøjede med den Betaling og de Fødemidler, de faa af de Svenske. Om Betaling til Albert Baltser Bernts. De danske Gesandter ved Fredsmødet skulle tage Ophold i Christianopol. Kongen forlanger, at de svenske Lejdebreve skulle undertegnes af Dronningen og alle Rigsraaderne. — *Geh. Ark.*

Ret som ieg haffde afferdige denne breffuiss, Da kam dyn skriiffuelse med myn kiirdtel ³⁾ och ded, som *D:* Peter Pay haffuer fatt med, *item* ded salpetter. Dy Parlamenttz abgesandter betreffende, Da kan diisamme

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 506.

²⁾ Korfits Ulfeldt meddelte ved et Brev af 14. Oktbr. Dr. Peter Paynck Kongens Befaling (Kgl. Bibl., Bøllingske Brevsaml.).

³⁾ Maaske den i Brevet Nr. 489 bestilte.

Epther dyn Errindring höris aff Riigens Raad, som tilstede Erre¹⁾. At dy suenske lader siig sommetiid see, ded Er derris gammel Maner, Mens dii Pleiier indted att biie lange. Naar Prammene Och dii skiib, som du skriiffuer Om, holdiis uel y acht, som ded siig bør, daa skall ded komme dem Suurdt an, Inden dy slipper Igenom.

H: Christoffer wlfeldt skreff hiid y dag, at dy Suenske hollender ligger Endnu y kalmersund, *moll contant* for betaling och *Viueres* paa derris skiib, ty dy uyl slett inted lade sig nøie med ded *tractament*. som giiffues dy suenske²⁾. Dy Ostindianske ware, som fyndis y Engeland, skall giiffuis Albredt Baldtzer Berndt och hans selskab y be-thaling, sauydt dy Strecke kan³⁾.

Dii 200 Mand aff Malmø skall med guttz hiiepl med ded første komme offuer til Malmø.

Ded, som den fransøssiske och dii Hollandtske gesandter y disse dage haffuer *tracterit*, Er kommen sa uydtt, att Steden til *tractaterne* paa myn siide Er Christianopell⁴⁾.

¹⁾ Det engelske Parlament havde sendt Richard Jenkes og Thomas Skynner til Kongen for at klage over Overgreb mod de engelske Kjøbmænd. Deres Kreditiv var af 27. Septbr., og deres første Proposition overleveredes i Kjøbenhavn 28. Oktbr. (Geh. Ark., England Nr. 49 b).

²⁾ Allerede 24. August var de Geers Flaade ankommen til Kalmar, hvor dens Øverstbefalende Martin Thijssen af den svenske Dronning var bleven adlet under Navnet Anckarhjelms. I de sidste Dage af September havde, imod hvad man haabede fra dansk Side, den svenske Hovedflaade under Wrangel forenet sig med Thijssens Eskadre. 3. Oktbr. gik de forenede Flaader til Søs fra Kalmar, og netop samme Dag, som Kongen skrev sit tillidsfulde Brev, 13. Oktbr., tilføjede de Pros Munds Flaade et afgjørende Nederlag (Garde, Den dansk-norske Sømagts Historie 1535—1700 S. 205 f.).

³⁾ Det danske Skib Solen, som var paa Hjemrejsen fra Trankebar, strandede i Aaret 1644 ved den engelske Kyst; dets Varer bleve givne i Betaling til Albert Baltser Bernts og hans Handelsfæller for de til Kongen ydede Leverancer (Slange S. 1291).

⁴⁾ Man enedes om, at de danske Kommissærer skulde opholde sig i Christianopel og de svenske i Kalmar, men det fælles Mødested skulde være Brømsebro (Slange S. 1280).

Och Eptherdi Ieg inted haffuer uylt Nøies med Regeringens *Assecuration* pa Myne *deputeredis* Persohner Och *commitat*, Menss den uylle haffue vnderskreffuen aff dronningen Och alle Riigens Raad ¹⁾, Aldenstund sauell Regeringen som dii andre Er Bunden tiil att krønne dronningen den 18 *Huius* ²⁾, Huilckit Horn indted haffuer wiildt eller kund Indgaa, Huorfor den fransøsiiske gesandter haffuer tagiit siig ded paa at bringe tiilueiie inden 3 vgger. Huad Nu skeer, ded giiffuer tyden, dii hollender Erklerede sig, att dy uylle sliigdt driiffue huoss derris *colleger*, som der tilstede Erre ³⁾. *Vale*. Aff kuarterit Den 13 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

446.

16. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om noget Arbejde, der skal udføres paa den store Smedie paa Bremerholm. Kongen har antaget en Adelsmand til Rigens Profos. Han vil bryde op med Hæren den følgende Dag. Noget Salpeter og en Mixtur skal leveres Dr. Peter Paynck. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg sender dig herhuos en *designation* pa nogiit, som M: Hans ⁴⁾ pa den store smyddie skal gøre for mig. Den Person, som ieg beføl, at du skulle tale med om *general* gewaldigers *scharse* ⁵⁾, bleff sa lenge wde, at ieg inted kunde tencke, huorledis fat uar. Imidlertyd kam mig En heer ⁶⁾

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 510.

²⁾ Først 6. Decbr. overtog Christina som fuldmyndig Herskerinde Regeringen i Sverig, og selve hendes Kroning fandt ikke Sted før i Aaret 1650.

³⁾ Der menes de til Sverig sendte nederlandske Gesandter, Andries Bicker, Cornelis van Stavenisse og Jacob de Witt.

⁴⁾ Hans Ulrik Svitzer, se ovfr. S. 213.

⁵⁾ Jvfr. ovfr. S. 493 f. og 510 ff.

⁶⁾ Saaledes Langebeks *Afskr.* (i Geh. Ark.).

tilhande, som Er en Herremand, som Noglegange haffuer uerrit Offuerste Luttinandt til fodtz, som ieg sagde Ney, fordi ieg wendtede den anden.

Mens dentiid denne indted kam, och *Exorbitantierne* toge tiil, da tackede ieg Gud, at ieg fyck den, Ieg nu haffuer.

Den, som nu Er *generalgewaldiger*, som Er En Hymeken aff slecht¹⁾, uar uliige beder at *Contentere*, End denne lod siig mercke at uylle haffue giirdt, om hand haffde bleffuen *accepterit*²⁾. Imorgen, om Gud uyl, for Dag Briider ieg op med Armeien och gaar den weii henad Lund, at komme ymellom fiinden och Landskrone. Den Allerrhøieste Herre och Gud giiffue lycke til ded, som allermest kan gerade hans allershelligste Naffn til loff, Priis och Ehre och disse Riiger och lande tiil friid och Roelighed. *Vale*. Aff karteriit den 16 *Octo: Anno 1644*.

Christian.

Den Salpetter³⁾ och den *Mixtur*, som kam siist heerfram⁴⁾, Er tilstillet denne breffuisser, huilcket skall leffueris *D: Peter Pay*.

Udskrift: Rigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Christoffer v. Hüenecke ell. Hünicke, af en gammel, fra Mark Brandenburg stammende Slægt (Kneschke, Allg. Deutsches Adels-Lexicon IV, 514), angives at være født i Meklenborg. 1627 og 1628 træffes han som Oberstlieutenant i Christian IV's Tjeneste. Stillingen som Rigens Profos har han sagtens ikke beholdt længer end til Krigens Ende, thi 1646 findes han som Berghauptmand over Kobberværket i Østerdalen. Afvexlende var han Overberghauptmand i det Nordenfjeldske og i det Sendenfjeldske, indtil han i Jan. 1654 fik Afsked og samtidig udnævntes til Assessor i Overbergamtet. (Suhms Samlinger II, 3, 67. Molbeck, Christian IV's Breve I, 308. 322 ff. Carlsen, Gammelkjøgegaard I, 141. 262. 264 f. Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 112—28. Danske Mag. IV, 352. Saml. t. det norske Folks Sprog og Hist. III, 3. IV, 476. Norske Rigsreg. VIII, 643.)

²⁾ Langebeks Afskr. har: *ampleirit*.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 513.

⁴⁾ Langebeks Afskr. har: heroffuer.

447.

16. Oktbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen har erfaret den Besked, som han har givet Oluf Parsbergs Tjener. Kongens Resolution om Fredspræliminærerne skal trykkes. Han vil bryde op med Hæren den følgende Dag. — *Geh. Ark.*

Dyn skriffuelse, huorudi du lader mig uyde, at H: Oluff Pasbergs tiener ¹⁾ haffuer uerrit huos dig, Och at du haffuer ladt hannem uyde, huorepther hand sig haffuer at rette, Er mig tilhande kommen. Huorledis *tractaterne* her Erre affløben, ded Erfahrer du aff H: Iost høg Och Chanseler Reuendtlou. Nar du bekommer ded, som passerit Er, da skal ded triickis ²⁾, Paded werden kan See, att man inted haffuer ded for, som wtilbørlygt Er.

I morgen, Om gud uyl, Briider Ieg Op med *Armeiiën* y den forhabning, at den Allerhøiieste giuffuer mig lycke tiil att ³⁾ gørrer fynden dette land nogiit Sneffrer, End ded nu En tydlang uerrit haffuer. Den Allerhøiieste herre och gud, som alting formar, giuffue lycke tiil ded, som allermest kan gerade hans allerhelligste Naffn til loff, priis och Ehre och disse Riiger och lande tiil friid och Roelighed. *Vale.*

Aff kwarterit den 16 *Octo:* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tømmessen til hande.

448.

19. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen har modtaget Efterretning om Flaadens Nederlag, men vil dog ikke fortvivle. De i Skaane værende Officerer ere

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 504.

²⁾ Kongen sigter uden Tvivl til sin Resolution af 11. Oktbr. til den franske og de nederlandske Gesandter om Stedet til Fredsmødet og om Garanti for de danske Kommissærer (særskilt trykt).

³⁾ Ordet er skrevet to Gange.

ubrugelige med Undtagelse af Rigsmarsken; dog roser han en Ahlefeldt. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg forstanden den wformodtlige och bedrøffuede tilstand, fladen Er geradin udi ¹⁾, Och Endog Ieg sliigdt aff den gode gud Nocksom fortiiendt haffuer, da uyl ieg dog Indted forsage, Mens forhabe, At den samme herre Och gud, som mig straffit haffuer och mig y dy mader bedrøffuit, Hand skal mig y andre mader glad gøre.

Ded Er En stor lycke, at dy thuende *offiserer* Erre ankommen, Ty her Er y al sandhed ycke En wden Riigens Mars, man kan bestille Nogiit med. Den Anefeldt ²⁾ holdte sig uel ued den Paas, Ieg kam Igennem forgangen torsdags ³⁾. Fiinden myste sammestedtz thuende fornemme offiserer, som hand uel skal saune. Nu gud y himmelen wiil Ieg alding befahle, hand ued best, huad oss pa alle siider best tiener. *Vale.* Aff garstand Prestega[r]d ⁴⁾ wed geddinge Broe ⁵⁾ den 19 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

-
- ¹⁾ Kampen mellem Pros Munds Eskadre og den svenske Flaade havde fundet Sted 13. Oktbr. mellem Femern og Laaland; kun tre af de danske Fregatter reddede sig tilbage til Kjøbenhavn, Resten var opbrændt, sat paa Grund eller tagen af Fjenden; Pros Mund var selv falden og en stor Del Officerer med mange Menige gjorde til Fanger (Garde, anf. Skr. S. 206 f.).
- ²⁾ Vel Oberstlieutenant Henrik Ahlefeldt; se om ham Brevet Nr. 403.
- ³⁾ 17. Oktbr.
- ⁴⁾ Dens nuværende Navn er Gårstånga, omtr. 2 Mil Nordvest for Lund. — Præst her var Niels Hansen Vadbæk 1639—73 (Ca-wallin, Lunds Stifts Herdaminne III, 89).
- ⁵⁾ Geddinge Bro over Kevlinge Aa. I et Brev til Tage Thott, dat. Feltlejren ved Lund 18. Oktbr., omtaler Kongen sin Hensigt at bemægtige sig Geddinge Bro (Skaanske Tegn. VII, 56).

449.

Omr. 23. Oktbr. 1644.

Forskjellige Optegnelser om Ordenens Opretholdelse i Hæren, om dennes forestaaende Bevægelser, om Otte Thotts Fraværelse fra sit Len og om Forfærdigelsen af en Sølvysestage samt Udkast til en Skrivelse til Kongen af Polen¹⁾. — *Geh. Ark.*

Ordinantz, wii Es Morgen soll gehaldten werden.

1. Der Reixmarskalck vndt Beiide generall *Maior*²⁾ sollen fleiissig achtung haben, das Niihmandt, Er seii auch wehr Er uyll, Endtwedder selber Oder durch andere dii Bauern oder landtman Etwas abnehme, vndter wass nahmen Oder *pretext* Es auch geskeen kan oder mag, vndt daa dy *Offisierer*, gross Oder kleiin, sich darbei gebrauchen lassen mit Raadt oder thadt, alsdan soll der Reix Marskalck sii von der *Armej* strax verwiissen, Sii nugen auch Hohess oder Niidriges standes sein.

Alle dii von Réuther vndt knechte Oder andere, so sich bei der Armeii finden, verlusten lassen auszureithen vndt Maussen³⁾, dii sollen alsofordt gehangen werden.

Dy Marsen soll Morgen, ob godt wiil, geleeich dem tage von hinnen Nach dagstrup gehen, souern der feindt sich von dem Pladtze, da Er itzo steet, *mouiret* vndt weiiter von vnss gehett. Da Er aber besteen bleiibet, alsdan soll disse *Armej* auch besten bleiiben vndt miit dem

¹⁾ Disse Optegnelser ere af Kongen skrevne bagpaa et Par sammenklistrede Stykker Papir, paa hvis anden Side findes tegnet med en anden Haand en „Ordre de bataille“, som uden Tvivl hører til Feltoget i Skaane. Det er ikke muligt med Sikkerhed at afgjøre, i hvilken Orden de forskjellige Optegnelser ere skrevne, saaledes at der kun er en Sandsynlighed for, at den i Texten givne er den rette. Nogenlunde samtidige maa de dog formodes at være, og Tiden for dem kan tilnærmelsesvis bestemmes ved Anm. 5 paa S. 523. Af S. 519 fremgaar, at Kongen paa den Tid maa have opholdt sig ikke langt fra Dagstrup og Store Harager Sydøst for Landskrone i Harager Herred, hvilket ogsaa stemmer med Kongens Tilstedeværelse 23. Oktbr. i Nørre Hveding Præstegaard.

²⁾ Frederik Bauer og Ebbe Christoffersen Ulfeldt.

³⁾ o: stjæle, jvfr. ovfr. S. 332.

feiiendt den Pass *disputeren*, Den Ich Endtlich zu meiner *deuotion* haben Muss, Ehe wiir weiither gehen.

* * *

NB. Naar fynden gaar fra landtzkrone den weii opad Suerrig, Endten henad hand gaar henad (!) Halmsted Eller andenstedtz hen, da uyl Ieg gaa liige henad Christianstad med ded fleeste folck Och lade Nogen trupper till hest och feldt(!) ligge y Store haragger Och ware paa den landtzkroniske Och Helsingborgiske *garnison* ¹⁾. Ded folck, som følger med henad Christianstad, skall lossere y den lund, som ligger ued Enden aff Broen, som gaar tiil Christianstad, Och ued Lylløe. Fraa Christianstadt kan man gaa den Neste wey Indad Suerrig Och tage Paa Nogle dagss tyd Prouyandt med aff Christianstad til *Armeieen* Och siiden leffue aff ded, som man kan faa aff Suensken ²⁾.

* * *

NB. Naar der blyffuer sa mange Riitter och knechte aff myne tilbage, som *garnisonen* y landtzkrone Er aff fynden besatt, da Er ded Nock. *NB.* Safremdt der bliiffuer Ingen Rytteri aff fyndens y landtzkrone, da behøffuer Man Ingen fodfolck att lade tylbage, ty Nogle *companier* tiill hest kan holde fynden Inde y landtzkrone Och helsingborre.

* * *

NB. Myn mening Er, at huercken Hoff: ³⁾, Chanseler eller Nogen kan uden myn *consens* giiffue Nogen lensmand,

¹⁾ Som Følge af en mangelfuld Rettelse er derefter blevet staaende: „Nogen heer y Eiinen til bage“.

²⁾ Kongen maa dog have opgivet Planen om at gaa mod Christianstad, da han i de følgende Dage vendte sig mod Helsingborg.

³⁾ Forkortelse for: Hofmester.

som haffuer lehn pa grensen, forloff at drage derfra, End att siige sa lang En tyd at *Absentere* siig derfra¹⁾. Dii gode Raad, hans fader²⁾ skulle søge huos hannem y hans alderdom, som hand formener arsagen att werre tiil ded forloff, hommeisterens (!) breff om formelder, staar mueligdt derudi, att hanss fader Och Prindtzen aldrig kunde Stallis Om ded, som y Byen och Pa hussit skulle forretagis, Mens aldt tiid uylle holde Byen och slotttydt for thu *separat* werck, saat man dageligen y køben: med optøger Plagiit war.

* * *

Att Otte tott sig med andre lensmend sig uil vndskyldde, ded seer ieg Inted, hurledes ded kan skee, Tii Bleginge Er sadan En *prouintie*, som magen tiill indted findis vnder *Cronen* aff folck och Naturen y sig selffuer, som for Øiien Er att See, att dii sig indtill denne tyme haffuer *mantinerit* for finden, Och finden indted kan komme til Søllisborre, førend hand Er Meiister for Bleginge. Haffde Otte uerrit ued lehnit, daa burde hand att haffue sendt ded folck fraa Bleging, som kam till *Armeiien*, som skedde hannem waffuydendis, sauiddt mig Endomstund bekendt Er, ty aff hannem bleff mig derris ankomst indted *Notificerit*, megiiit Miinder adspurdt, vnder huem dii skulle stellis.

* * *

At Otte tott sig med andre lensmendtz Exempel uyl vndskilde, ded gar inted an, ty der Er ingen lenssmand,

1) Talen er om Otte Thott, der siden 1642 havde Sølvitsborg Len (se ovfr. S. 171). Jvfr. Brevet Nr. 453. I Peder Vinstrups Ligprædiken over Otte Thott (Sorø 1656) S. 59 hedder det om den omtalte Sag: Otte Thott var 1643 forlenet med Sølvitsborg, og „efterdi samme Sted hverken var fast, han det og ikke havde i Slotsloven eller nogen anden Lensmand før ham haft havde, begav han sig, og det alt efter Ordre, til Malmø“.

2) Tage Thott, Lensmand paa Malmøhus.

som haffuer sliggen en *prouintie* att *commandere*, som Bleginge Er bade aff folck och *situation*, Som deraff kan Erfahris, at finden Endnu indted haffuer toridt griibe Bleging an. Nu kan ingen gørere Søluisborre hus noget, førend hand Er Meiister aff Bleging. Hussitt kan heel uell holdis, ser (?) Naar Ingen Støcker¹⁾ kommer derfor, Isønderlighed om ded haffde weriit forpalesaderit, huortill hand sa uel haffde kund gørere, som hand [haffde sa gode myddel, som vnder kronen findis kan]²⁾, Huylcket sig Nocksom skall vduisse, Naar der kommer sligge folck derhen, som forstaar, huad En Erlig Mand bør och kunde pa samme Pladtz gørere.

* * *

Naar man gar aldt ded forby, som Passerit Er, da motte Ieg uel uyde, huormed nogen Menske kan vndskylda hannem denne tyme, Att hand indted Er paa lehnit Och gør den dell, En Erlig mand anstar Och hans federne land kan werre tyendt med. Kan skee hand mener, ded at uerre Nock, att hand Riider omkring med Riigens Mars fra Ett sted til Ett andet.

* * *

Des Herren generall Baudessens anbringen In nahmen Ihr kön: l: von Pohlen haben wiir verstanden, das S: L: Niit allein sich . . .³⁾ *salutiren* lassen, Sondern auch vns in vnseren fuhrhaben guthe hiilffe vndt *Assistens promitteren* fihr welchem allem wiir S: l: hoen danck sagen, vndt Endtbiiten wiir vns hiinwiderum das zu thun vndt leiisten, was in vnseren Eussersten Machten vndt krefftten steett.

* * *

Auff des Herren general Baudessen anbringen In Nahmen vnser vielgeliebthen Ohm vndt Br[u]der des könnigs in

¹⁾ Ordet er skrevet to Gange.

²⁾ Det indklammede er udslettet, men sikkert ved en Fejltagelse.

³⁾ Papiret er her afrevet.

Polens L: haben wiir S: l: frundt, Ohm vndt Briiderlihes Erbiiten verstanden. Weil S: l: aber vns Niichtes gewisses fihr dem ausganck dess forstanden Reixtages versichern kan, So müssen wiir Es dahin besteen lassen vndt dancken S: l: frundt, Ohm vndt bruderlichen fihr solche S: l: vns angekundigthe frundt, Ohm vndt Bruderliche *Affection* vndt guthen willen. Wiir wollen vns hinuyderum in allem dem, was S: L: zu Ehren, diinst vndt guthen gereiichen kan, finden lassen, das S: l: Erfahren sollen, das der mangel an vns nit gewesen das zu thun, was thunlich gewesen¹⁾. Datum im kuartiir den

Weil Ich Nechten abendt mit dem herrn²⁾ wegen meines Sons graf woldemar Christians Endtleiidigung geredett, vndt Er sich mercken lassen, das der könig vndt andere Ein gutes auge auff gedachten graffuen hetten, Alss soll Er versicherdt sein, das da Er S: l: den könig in Pohlen vndt dii *senatoren* dahin *disponiren*³⁾ kan, dass sii gedachter mein sohn Endtfriiung wollen behiilfflich sein, das ich⁴⁾ alsdan Ihm zehen daussendt Reixdaler wiill zehlen lassen an Ordt vndt Ende, wor Es im zum besten kan gelegen sein.

* * *

En firkanstedt lyssestage aff Sølf med En leddicke pa En aff syderne tyl att legge lack udi⁵⁾. NB. Der uil uerre En las derfor, som fyrbøderen haffuer at foruare

* * *

Memoriall.

Att der sees Epther y tyde, huor stercke *companierne* till hest och fodtz Nu Erre⁶⁾.

¹⁾ Om Baudissins Ophold hos Kongen i Efteraaaret jvfr. Brevet af 12. Novbr. 1644.

²⁾ Baudissin.

³⁾ Stykket fra „S: l:“ er skrevet to Gange.

⁴⁾ De to sidste Ord ere skrevne to Gange.

⁵⁾ Øjensynlig en Optegnelse til det følgende Brev Nr. 450.

⁶⁾ Desuden har Kongen paa en ellers ubeskreven Side skrevet: „Den 61 Spalme. Rossonobell 991, goldtgylden 34, daler 2777“.

450.

23. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal lade en Guldsmed forfærdige en Sølvlysestage til Kongen. — *Geh. Ark.*

Du skaldt lade gørre mig huos den guldsmid, Som boer y wybeckis gard ¹⁾, En sølff lyssestage, som Er fiirkandt och y fyrkandt saa stor, som dette breff Er bredt til. I den Ene siide aff samme lyssestagen (!) skal der werre En leddicke med En laas for, huorudi man kan legge Laack y. Lysse Piiben skall staa sa siidt neder Paa Platten, som Mueligdt Er.

Saframdt samme guldsmyd ingen anden Raad ued tyl Sølf til samme lyssestage, da skall hand slaa sa mange aff dy begger y sønder, som hand haffuer aff myne, at hand kan gørre densamme aff. *Vale.*

Aff Nørrehueding Prestegard ²⁾ den 23 *Octo: Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

451.

23. Oktbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen foretrækker, at Prins Christian opholder sig paa Laaland og Falster, fremfor at han kommer over til Skaane.

¹⁾ Rentemestr. Regnsk. viser, at der 2. Novbr. gaves Guldsmeden Alexander Trægaard i Kjøbenhavn 30 Rdl. til en Lysestage, og at det er ham, der boede i Vibeke Gaard, fremgaar af Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. VI, 243 (hvor han angives 1645 at bo i Læderstræde) og III, 168 f. (Skjødet paa denne Gaard til Vibeke Kruse). Han var fra Nürnberg og havde 1633 nedsat sig som Guldsmed i Kjøbenhavn, hvor han døde 1654 (anf. Skr. III, 117. Personalhist. Tidsskr. I, 215. II, 150. Smith, Leonora Christina (Ulfeldt) p. Maribo Kloster S. 134).

²⁾ Omtrent midtvejs mellem Helsingborg og Malmø i Harager Herred. — Præst her var Gregers Rasmussen 1638—52 (Ca-wallin, Lunds Stifts Herdaminne III, 254).

Hvis Ulrik Christian Gyldenløve er tilstrækkelig undervist, har Kongen ikke noget imod, at han nyder Alterens Sakramente. — *Geh. Ark.*

Dyn skriiffuelse haffuer Ieg Emphanngen Och deraff forstanden. at Prindtzens kuur inden fa dage Er offuerstanden, Och at hand uil med ded første offuer tiil Malmøe, Huorpa ieg dig indted forholder, Att Ieg formener, at Prindtzen kan gørere siig och Riigit En større tyeniste, Om hand bliiffuer y Negden ued falster och laland End heer offuer¹⁾. Wldrig Christian angaendis, Da saframdt hans *preceptor* ²⁾ Er foruysserit, at hand forstaar ded, hand bør att uyde om altarens Sakramentis Nytte och brug, daa Er ded best, at hand bruger ded Io før Io bedre ³⁾. Haffde hand før Errindret derom, da haffde ded ochsa før sked. *Vale.*

Aff Nørrehueding Prestegard den 23 *Octo: Anno* 1644.
Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

452.

28. Oktbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen føler sig overfor Ulykken til Søs trøstet ved Bevidstheden om at have gjort alt sit mulige til Rigets Forsvar. Erik (o: Christoffer) Stensen og Falk Lykke ere sendte over til Sjælland med en Del Tropper. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg med bedrøffuelse forstanden den Store wlycke til Søes, den Allerhøieste haffuer uyllit straffe mig med, Mens Eptherdi ded saledis Hans gudommelige Maiestadt behagiit haffuer, Da kan

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 503 f.

²⁾ Jens Dolmer, se ovfr. S. 24.

³⁾ Ulrik Christian Gyldenløve var født i April 1630 og altsaa dengang 14½ Aar gammel.

Ieg trøste mig derued, at Ieg Ingen arsaag tiil dette werck haffuer giiffuen Och giort aldt ded, Ieg haffuer kund, tiil disse Riiger och landtz *conseruation* Och inted sparit lyff, godtz Eller helbred. Hans gudommelige Maiestadt skaffe alding Epther syn gudomelige wyllie.

Erick Stensen¹⁾ Er sendt offuer tiil Siueland, falck lycke med hans *schadron* følger Epther, *item* 300 Mand, som Erre vdtagen y Christianstadt lehn²⁾. Den Alsommechtigste herre och gud *dirigere* alding hans allerhelligste Naffn tiil loff, priis och Ehre Och oss arme meniske tiil trøst Och Ewig salighed, *Amen. Vale.*

Datum y En Bundegard ued Helsingbore den 28 *Octo:* *Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissøn tiil hande³⁾.

453.

28. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen er misfornejt med, at Otte Thott i saa lang Tid uden hans Vidende har været borte fra sit Len. Han finder Trøst i Sorgen over Ulykken til Søs ved Bevidstheden om ikke at have forsømt noget. Forskjellige Troppeafdelinger skulle gaa

¹⁾ Det er en Fejlskrift af Kongen at kalde ham Erik Stensen i Stedet for Christoffer S., som han nævnes i Brevet Nr. 453, thi Tage Thott havde under 25. Oktbr. faaet Brev om at tilholde Christoffer Stensen at forføje sig over til Kjøbenhavn, hvor han skulde modtage Ordre hos Korfits Ulfeldt (Skaanske Tegn. VII, 57).

²⁾ Falk Lykke fik 28. Oktbr. Befaling til strax at begive sig med sin Eskadron til Helsingborg, hvorfra han skulde sætte over til Helsingør og derpaa begive sig til Kjøbenhavn. Samme Dag fik han Brev om at tage Aage Svendsen med hans underhavende Folk, omtr. 300 Mand, over til Sjælland (Skaanske Tegn. VII, 79).

³⁾ Kansleren har udenpaa Brevet skrevet: „Der floden waar Slagen“.

over fra Skaane til Sjælland Kongen ønsker Oplysninger om Wrangels Foretagender ved Kiel. — *Geh. Ark.*

Aff dyn skriiffuelse haffuer Ieg fornommen, at du haffuer giiffuen Otte tott forloff at begiffue sig Ind y Malmø, der at *secundere* faderen, Sa ladder ieg nocksom passere ded, som y begiindelsen skeed Er, dentyd ded uaar aldt-sammen *in confusione*, Mens at hand mig waffuydendis siiden saa lenge uaar fra lehnit, ded Er aff ingen lens-mend hiidindtil skeed. Att hand skulle haffue uerrit arsaug tiil att styлле god Order y Malmøe, ded haffuer Ieg inted kund Erfhare aff Prindtzen, ymens hand uaar tilstede¹⁾.

Den skade, som sked Er tiil Søess, Er stor och gar mig storligen til hierttit, Mens ded Er myn trøst, att ded Er gud y himmelen bekendt, at Ieg Ingen arsaug haffuer giiffuen tiil dette werck, Ieg Icke heller haffuer sparit nogit, som haffuer kund gøre disse Riiger Och lande tiil *conseruation*, mens saat tiil lyff, godtz och hylbredden.

Christoffer Stensøn med hans folck Er befahliit att drage Offuer tiil Sieland, Och følger falck lycke Epther, saoch 300 Nii vdkreffuen knechte aff Christianstادتz lehn²⁾, Och skall med ded første følge fleere Epther. Huad du kandt Erfahre Om den galne wrangels *Expedition* ued kyl³⁾, ded lad mig uyde, Saa snart mueligdt Er. *Vale.* Aff En bundegard ued helssingborg Den 28 Octo: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffm[e]jster tiil hande.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 520 f.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 526.

³⁾ Wrangels Flaade havde i Kampen med Pros Munds Eskadre lidt saa meget, at den maatte søge ind i Kieler Fjord for at reparere (Garde, anf. Skr. S. 207). Karl Gustaf Wrangel havde næppe Tilnavnet „den gale“; Kongen har vist forvexlet ham med Helmuth Wrangel, som kaldtes „der tolle“ (Biogr. lex. öfver namnkunn. män XXI, 156; jvfr. Kinch, Ribe Bys Hist. 1536—1660 S. 377).

454.

31. Oktbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Borgerskabet i Kjøbenhavn skal vælge 10 eller 12 Personer, som skulle møde hos Kongen. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Borgeriit heer y Byen skall gøre Et udskod aff 10 eller 12 Personer, som skall siig huos mig Indstille. huor Ieg y Morgen befahlendes worder, at dy skal komme tiil mig. *Vale.* Aff køben: Slott ¹⁾ den 31 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiil hande.

455.

31. Oktbr. 1644.

Til Rigsraadet.

Da Kongen vil formindske sin Hofstat og begynde med Hofjunkerne, skal det lade disse vide, at Grunden kun er Mangel paa Penge. Da de fleste af Tropperne skulle føres over til Sjælland, skal Raadet tænke paa Proviant og paa Midler til deres Underhold samt overveje, til hvilke Steder de skulle sendes. — *Geh. Ark.*

Eptherdi myddelen inted kan tylstrecke, at ieg kan holde myn hofstadt pa den maner, som før sked Er, Da haffuer ieg Erachtit best at uerre, at Ieg y tyde den *Reformerer*. Da Eptherdi den bestaar udi hoffiuncker, Musikandter och drauandter, Da uyl ded begindis paa hoffiunckerne, Huorfor Riigens Rad sig skal lade uerre angelegen, at dy sliigt dem med En god maner anbringer, saatt dy sig inted *Imaginerer*, at ded skeer af nogen wnade, mens at ded skeer aff den arsg, som sagdt Er²⁾.

¹⁾ 30. Oktbr. var Kongen kommen tilbage til Kjøbenhavn (Jens Lauritzen Wolf, Diarium s. Calendarium S. 633).

²⁾ Under 5. Novbr. fik Hofmarskalken Knud Ulfeldt Brev om at aftakke følgende Hofjunker og „Opvartere“, nemlig Otte Kruse, Peder Brockenhuus, Christian Friis, Jakob Lindenov,

Folckit tiil hest och fodtz Er befahliit at begiiffue sig heroffuer, Saner som Riigens Marssis och wllefeldtz Regiimendt tiil fodtz Och Iohan de waals *schadron* tiil hest ¹⁾. Huorfor der uyl tenckis pa myddel y tyde at skaffe *pro- uiandt* y tyde tyl Malmø for fodfolcken Och haffuer tiil hesten, aldenstund ded uyl ga langsam til med Indskibningen sammesteds. 2. Huordthen Riitter och knechte skal ga, Eptherhanden som dii kommer hiidoffuer, paded dy *Recta* kan komme hen pa dii steder, som dy kan gøre tyeniste 3. Wiil der tenckis paa myddel tiil derris vnderholding paa dy steder, dy skal losseris, Aldenstund her Er ingen myddel tyl penning *Valete*.

Aff køben: Slott den 31 *Octo: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Raad tiil hande, Som heer tiil- stede Erre.

456.

Novbr. 1644²⁾.

Til Christen Thomesen Sehested.

Forskjellige Klagepunkter mod Korfits Ulfeldt. — *Kgl. Bibl.*

Berge Rosenkrands, Jørgen Friis, Hans Friis, Korfits Ulfeldt, Erik Holck, Ejler Bilde, Gregers Friis og Erik Gyldenstjerne (Sjæll. Tegn. XXVIII, 224). Afskedigelsen foregik for de flestes Vedkommende 6. Novbr. (jvfr. Listen over Hofjunckerne hos Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 151 f.). Efter det nævnte Brev skulde Hofmarskalken tillige aftakke forskjellige „vore Servitørs“ Heste samt alle Drabanterne med Undtagelse af 9.

- 1) 29. Oktbr. havde Anders Bilde faaet Brev om strax samme Aften med Hæren at bryde op fra Helsingborg til Malmø; ankommen dertil skulde han beordre Generalmajor-Adjutant Kretz med hans underhavende Kompagni til Christiansstad, medens Ebbe Ulfeldts Regiment og Jean de Vals Eskadron til Hest skulde forblive i Malmø; det øvrige Folk til Hest og Fods skulde overføres til Kjøbenhavn (Skaanske Tegn. VII, 58).
- 2) Dette Brev er maaske næppe ældre end det sidste Brev til Korfits Ulfeldt (Nr. 454), men kan paa den anden Side næppe

1. Der Er bleffuen . . .¹⁾, mig waffuydendis, afftackiit.
2. Rendtemey[s]terne haffuer Ingen Penge uyllit telle pa myn hand, udenad hoffmeisterens hand uaar derhuos²⁾.
3. Dy y kramboden haffuer inted uylt lade myn skredder følge Nogiit, vden att hoffmeisterens hand uaar derhuos.

4. En andell aff dy Penge, som Indkommer, annammis aff andre, som alderiig tilforen skeed Er.

Huilckit aldt sammen Ingen Hoffmeister eller Stadtholder tylforn siig haffuer vnderstanden at gørre.

5. At Nogle faa her y byen haffuer all leffuerandtzen, derpa Er Indted att thuiffle. Om dy nu *contribuerer* mehre End dii andre, som Ingen fordell haffuer hafft aff leuerandtzen, ded staar tiil att Erfahre. I myn vngdom da fick dy leffuerandtzen, som uylle giiffue best køb,

være meget yngre; thi allerede 12. Novbr. (uden Tvivl ny Stil) omtaler den kejserlige Gesandt Georg von Plettenberg i et Brev til Grev Trautmannsdorf, hvorledes man giver Ulfeldt Skylden for Flaadens Nederlag, og at han har taget sin Afsked. Den 19. Novbr. fortæller Plettenberg yderligere i et Brev til den samme, at Ulfeldt har modtaget et meget skarpt Brev fra Kongen, hvorpaa han har forlangt sin Afsked; dette har dog bevæget Kongen til at skrive nye Breve til ham af en mildere Tone, hvori han har bedet ham ikke at sætte ham Stolen for Døren under de farlige Forhold, og herved er Uenigheden bleven bilagt. Under 26. Novbr. tilføjer Plettenberg, at Ulfeldt paa ny har overtaget sit Embede (Kgl. Bibl., Allens Papirer Nr. 16; jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 127 ff. LI).

- 1) Hul i Papiret. Af Korfits Ulfeldts udat. Moderklæring (Histor. Tidsskr. III, 452 f.) fremgaar, at der har staaet: 500 Baadsmænd, og at deres Aftakkelse er sket i August og September Maaned.
- 2) I sit Brev til Christen Thomesen Sehested af 14. Oktbr. 1647 omtaler Kongen, at da Vibeke Kruse, medens han under den sidste Krig var til Søs, havde forlangt, at Rentemesteren Sten Beck skulde udbetale hende nogle Penge af hendes Deputat, havde han nægtet at gjøre det uden Hofmesterens Haand (Molbech, Nordisk Tidsskr. for Historie, Literat. og Konst II, 434).

Och motte dog biie Epther Pengen, Indtil man kunde komme dem affsted.

6. Att Ieg skulle haffue *Approberit*, at lauers Eskelssøn skulle bliiffue Radmand her y byen, der thuiffler ieg pa aff den arsaag, att hand uaar alderig uel skreffuen huoss mig, siiden hand kam aff myn tyeneste¹⁾, Och huoss Borgeriet uar hand huoss faa Eller Ingen achiit, Som deraff kan Erfahris, att hand drog herfra byen henad Roskiild at Boe.

Udskrift: Chanseleren H: Christi²⁾ tiill han[de].

457.

3. Novbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

De Karle, som vare antagne til at bære Kongen i hans Bærestol, skulle igjen aftakkes. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Dii karle, som uar med offuer y Skaane och skulle haffue borren mig³⁾, dy skall Igen afftackis och beholde klederne, som dy fyck tiill samme derris opuardtning. *Vale. Køben: Slott den 3 No: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

¹⁾ Lavrits Eskildsen, der først havde været Byfoged og derpaa Raadmand i Kjøbenhavn fra 1626 til 1631, blev i dette Aar Proviantskriver hos Kongen; men 15. Marts 1644 blev han paa ny Raadmand efter at have opgivet Bestillingen som Proviantskriver. Se Brevene 1632—35 S. 200, Nielsen, Kbhvns Hist. og Beskr. III, 236, og Nielsen, Kbhvns Diplom. VI, 112.

²⁾ Hul i Papiret.

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 493 f.

458.

5. Novbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen tænker paa at bruge Peder Vibe som Resident i Frankrig, og denne skal derfor høre den franske Gesandts Mening derom. — *Geh. Ark.*

Epthersom Ieg haffuer haftt y synde at bruge Peder wybe y Pohlen, Och Ieg formercker, hannem Indted att kunde besta med hans latein eller Italiensk, som der mest brugelig Er, da formener Ieg att bruge hannem y franckerige, Eptherdi hand Er der *nobiliteret*¹⁾ och haffuer der feldtmarskalcken²⁾ ued handen, huis systemsøn³⁾ skal haffue Iomfru Eliisabet Soffia.

Huorfor samme wybe sig skall huos den fransøssiske gesandter *insinuere* Och hannem sliigdt y fortroen abenbare, paded man kan Erfahre, huorledis ded hannem behager⁴⁾. *Vale.*

Køben: Slott den 5 *Nouem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian Tommissen tiil hande.

459.

7. Novbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Da Otte Marsvin har erklæret ikke at ville have noget at

- ¹⁾ Peder Vibe var bleven adlet af Ludvig XIII 1634 (Genealogisk og biographisk Archiv S. 78).
- ²⁾ Den bekjendte franske Feltmarskalk Josias Rantzau, † 1650.
- ³⁾ Klavs v Ahlefeldt til Klein Nordsee og Schierensee († 1678), som 1648 ægtede Kongens Datter med Vibeke Kruse, Elisabeth Sophie, var en Søn af Klavs v. Ahlefeldt til Gelting og Beate Rantzau, en Søster til Josias (Jahrbücher f. d. Landes. d. Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenb. X, 141 f. Efter Benzons Stamtavler i Geh. Ark. var Beate Rantzau gift med Karl Ahlefeldt til Koselau og ved ham Moder til Klavs).
- ⁴⁾ Der blev dog ikke noget af Peder Vibes Ansættelse i Frankrig, men efter Freden 1645 blev Peder Reedtz udnævnt til Resident i Paris.

gjøre med Kirstine Munks Sager, skal Kansleren lade Kongen vide, hvem der ved Lov og Dom kan tvinges til at forsvare hende, naar Kongen anlægger Sag mod hende. — *Geh. Ark.*

Ephtherdi Ieg inted y lengden Inted kan tale. at fru Ellen Marsuyn med hinders anhang Raber mig ud yblandt folck, Att fru kyrsten aff mig skeer stor wret, y ded at Ieg inted holder hinders øngste datter for myt at uere, Da skaldtu lade mig uyde dyn mening y ded, Att Ephtherdi Otte Marsuyn under syn hand haffuer siig Erklerit, siig indted at uille haffue at skaffe med fru kyrstens sager, som du aff herhuosföiiede *copie* haffuer at Erfahre ¹⁾, Huem der daa dertill ued lou och Rett kan thuynGIS tyl at suare mig y dy sager, som Ieg achter att føre ud med fru kyrsten ²⁾.

Myn mening Er, at Ephtherdi Otte Marsuyn indted uyl haffue dermed att skaffe, att fru Ellen bør ded att gørrer Offendtlig, som ³⁾ dog gør y andre mader. *Vale.* Aff køben: Slott den 7 *No: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian Tommissøn till hande.

¹⁾ Vedlagt findes en Kopi af Otte Marsvins Erklæring, dat. Christianshavn 6. Novbr. 1644. Han udtaler heri, at da Kongen ved to Breve, som den foregaaende Dag vare leverede ham af to Kancelliherremænd, havde forlangt hans Tilkjendegivelse af, om han vilde befatte sig med Kirstine Munks Sag, saa er det hans Beslutning aldeles intet at ville have med den Sag at gjøre, ligesom han heller aldrig tidligere har haft det i Sinde

²⁾ Det kan bemærkes, at den kejserlige Gesandt Plettenberg under 19. Novbr. (n. St.) skrev til Grev Trautmannsdorf, at Christian IV havde besluttet at „forny“ Processen mod Kirstine Munk (Allens Papirer paa Kgl. Bibl. Nr. 16). Jørgen Brahe omtaler i sin Dagbog, at han 28. Novbr. sammen med Henning Valkendorf forrettede et Ærinde hos Ellen Marsvin (Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S 79). Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Historie I, 128. LI.

³⁾ Her mangler Ordet: hun.

460.

12. Novbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested (?).

I Anledning af General Baudissins Samtaler med Peder Vibe skal der tænkes paa, hvem der kan sendes til Polen. — *Geh. Ark.*

Du haffuer herhuoss at Emphange, huiis som *general* Baudessen haffuer *discureriit* med Peter wiibe, som synis at haffue gode *fundamenta*¹⁾, Och uyl dermed y tyde begindis, om dedsamme skal settis y werck, Och tenckis pa Den Person. som sliigdt kan *Negotiere* y ded Polnske hoff och paa Riixdagen, om behoff gørris²⁾. *Vale.* Pa køben: Slott den 12 *No: Anno* 1644.

Christian.

461.

13. Novbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Rigsraaderne skulle hver for sig paa en Seddel gjøre Forslag om, hvem de anse for dygtige til at optages i Raadet. — *Geh. Ark.*

Ded er dig uel Inted vndfallen, huad Ieg talede med dig Om nogle forstandige folck at Neffne, som man kan

¹⁾ Kongen sigter sandsynligvis til, at Kongen af Polen igjennem General Baudissin havde stillet ham en Undsætning paa 5000 zaporogiske Kosakker i Udsigt, hvis Kejseren vilde støtte denne Plan og selv foretage en Diversion mod Pommern (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 383 f.).

²⁾ Der blev dog ikke afsendt nogen ny Gesandt til Polen, men Dionysius v. Pudewils, der i Septbr. havde været sendt dertil (Kreditiv af 5. Septbr.), fik 28. Novbr. et nyt Kreditiv til Gerhard v. Dönhoff om, at han før sin Bortrejse endnu skulde udføre nogle Sager (Ausländ. Reg.). Samme Dag skrev Christian IV til Kongen af Polen, takkede ham for, hvad han havde ladet fremføre ved sin Kammerherre og Oberst Baudissin, og bad ham, da han selv nu tænkte paa noget stort, om at formaa Baudissin til at støtte sig (Latina). Jvfr. ovfr. S. 433. 435. 522 f. og Brevet Nr. 473.

sette y Radiit, Tii Ieg kender Ingen y landit uyder, End at Ieg haffuer siett dem, Huorfor Riigens Raad, Enhuer *a pardt*, skall tegne nogle personer pa En Seddell, huem der *meriterer* at uerre Riigens Raad, Epther den ¹⁾, hand mig Suoren haffuer, Och mig samme Seddel forsegliid lade tiilhande komme. Naar Ieg nu seer derris Naffn, som der formenis at uere *capabile* tyl den forframmelse, da uyl Ieg nocksam Errindre mig om derris personer och *qualitet*, Saat ded inted skall uare lenge, at Ieg mig uyl Erklere, huem ded skall uerre ²⁾.

Vale. Aff Rossenborg den 13 No: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Chansleren H: Christian tommissen till hande.

462.

17. Novbr. 1644.

Til Rigsraadet.

Kongen ønsker, at der skal paalægges en Accise paa Øl og Vin. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Riigens Rad Er bekendt, huor hel Slet ded Er med kronens yndkomst bestilddt, Saat der uyl ytid radis bod pa, huorpa best kan gørris begindelse pa, nar der giiffuis ygenom bencken ziisse aff Øl och wiin. Dentyd Ieg lod mig offuertale, at tystøllit bleff forbøden ³⁾ da bleff der inted talit om nogen persons forskanelse. Och loffuede Riigens Rad mig sammetyd uden Nogen *exemption*, at dedsamme forbud skulle uerre kronen uden skade y alle made, Huorfor Ieg formener, at Riigens Raad pa samme ziisse och andiit, som mueligdt Er at *inuentere* pa den hollendtske maner, Bør at *dirigere* werckit, at

¹⁾ Her mangler Ordet: Ed.

²⁾ Jvfr. Brevene Nr. 468 og 471.

³⁾ Ved Forordningen af 16. Febr. 1621, se Brevene 1632—35 S. 387.

kronen Nogenlunde bliiffue wed y disse besuerlige tyder.
Valete. Aff køben: Slot den 17 *Nouem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Rad til hande, Som
ued handen Er.

463.

20. Novbr. 1644.

Til Rigsraadet.

Det skal overveje Maaden, hvorpaa Skatter kunne paalægges
i de Dele af Landet, som ikke ere i Fjendens Magt. — *Geh. Ark.*

Epttherdi uy pa vndersk[e]dtlige tyder haffuer taliit med
Riigens Raad Om denne itziige tilstand, At Epttherdi
denne gans wformodtlige krieg Er kommen os pa halssen.
Som al werden bekendt Er, Att dy gode herrer derfor
uylle y tyde tencke pa tyenlige middel, som denne tiidtz
tilstand vdkreffuer, y betrachtning at worris och Riiger
och landis *conseruation*, Nest gud y himmelens Nadige
Bystand, bestar derudi, Att der tenckis pa y tyde, huor-
ledis man kan faa Penge tiil at Erholde kriigen med tyl
landtz och wandtz. Huorfor Riigens Raad Nu skal lade
oss forsta derris Endelige Mening och betenckende, Huor-
ledis *contributionen* y dy kuarther, som Endnu holden Er,
kan anstiillis. Att densamme kan strecke tyl den wdgiift,
Som Ingen forhaling eller lang Omgang kan tolle. Be-
fahlendis Eder samdt och y seer den Allerhøiiestis be-
skermelse. Aff køben: Slott den 20 *Nouem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Rad, som wed handen
Er, til hande.

464.

23. Novbr. 1644.

Til Korfts Ulfeldt.

Om Forsendelsen af et Brev til Tage Thott og Knud Ulfeldt.
— *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ded breff tyl H: tage tott och *Com:* wlfeldt, ded bliiffuer ferdig y afften, huilcket du syden kandt sende fordt med En wiis Person¹⁾. *Vale.* Køben: Slott den 23 *No-uem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

465.

3. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Slotsfogeden paa Kjøbenhavns Slot skal føre den franske Gesandt bag op i Slotskirken til den latinske Prædiken, som han har ønsket at overvære. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Ieg haffuer aff dyn skriiffuelse forstanden, at den fransøisike Gesandter begerer at komme herop til den latynske Predyken, huorfor Slodtz fogeden²⁾ skal faa befaling at føre hannem bagop y kyrcken, Gud giiffue, huorledis hand uyl komme dii høiie trapper op. Musikandterne Er befahliit Marskalcken³⁾ at lade tiilsiige y afften, dii skall warre pa y kyrcken y morgen⁴⁾. *Vale.* Aff køben: Slott den 3 *Decem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

¹⁾ Det omhandlede Brev af 23. Novbr. gik ud paa, at Tage Thott og Knud Ulfeldt strax skulde sætte de omkring Malmø liggende Herreder i Kontribution, saa højt ske kunde; ingen, hverken Kronens, Adelsens eller Gejstlighedens Tjenere, skulde skaanes (Skaanske Tegn. VII, 60).

²⁾ Joachim Waldburger. se ovfr. S. 16.

³⁾ Knud Jakobsen Ulfeldt.

⁴⁾ Den 4. Decbr. var en Onsdag. Jvfr. for øvrigt Brevene Nr. 466 og 472.

466.

3. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Da Slotsfogeden paa Kjøbenhavns Slot ikke har været til at finde, maa den franske Gesandts Overværen af den latinske Prædiken opsættes i otte Dage. — *Geh. Ark.*

Siiden Ieg skreff dig til, att den fransøssiske gesandter kunde komme op til Preddycken, da haffde Ieg bud Epther fogden Pa Slottit och uylle befahle hannem ded, som du Skreffit om, att hand skulle gørere, Mens hand Er Ingenstedtz att fynde, saat ded faar at haffue En anstand med samme Predicken att høre Indtil y morgen Otte dage ¹⁾. *Vale.*

Aff køben: Slott den 3 *Decem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

467.

7. Decbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal tale med Biskop Jesper Brochmann om, at de dygtigste Præster i Sjællands Stift skulle prædike for Kongen under Hofprædikantens Upasselighed. Kongen har selv gjort en Forsegnelse over de dygtigste i Fyn. — *Geh. Ark.*

Ieg haffuer tydt hafft y sy[n]de at tale med dig. At du skulle befahle Bysskoppen her sammestedtzt, at hand skulle giiffue mig En *designation* pa dii prester y hans Stiicht, som haffuer dy beste gaffuer tyl at predycke, Och dog altyd glemdt ded, Huorfor du Nu skaldt om samme leilighed tale med Bisspen, Saat man Nu, Imidlertyd hoffpredikandten ²⁾ Er Ilde tiil Paas, kunde høre dy fornemste Om søndagen Och om fredagen.

Dy wylliste y fyn haffuer Ieg optegnit, Saat Ieg ued

¹⁾ Jvfr. Brevet Nr. 472.

²⁾ Dr. Jakob Madsen.

vndersked pa dem. *Vale*. Køben: Slott den 7 *Decembris*
Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til
hande.

468.

8. Decbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Kongen sender ham den Ed, som de nye Rigsraader skulle
aflægge, og befaler ham at tilkjendegive sin Mening om den. En
Afskrift af den skal tilstilles hver af de nye Rigsraader til Gjennem-
læsning, førend han stedes til dens Aflæggelse. — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg haffuer y siinde, Om gud wiil, med ded
første at forstercke Raadit ¹⁾, da haffuer Ieg fattiit Eeden,
som dy skal gøre, som herhuos fyndis, til den Ende at
du deraff skaldt tage En *copie* Och mig dyn mening derom
lade uyde, Om densamme, *Iustitien* at fordtsette, Icke
nogiit kunde forbedris. Och paded dy gadt folck, som nu
y Radiit tagis, dyste bedre samme Eed kan Errindre Och
siig indted Indbylde, at man dennom Mere End dy forrige
impossibilia wylle anmode, Da skall huer *a part* tistillis
En *Copie* aff Eden, Som hand kan lesse, førend den-
samme hannem bliiffuer forreholdt. *Vale*. Køben: Slott
den 8 *Decem*: *Anno* 1644.

Christian.

Aller ²⁾ Nadigste Herre och konning, Eptherdi E: k: M:
Nadigst mig N: haffuer tilbetroet at uerre E: k: M: och
Riigens Rad, da loffuer och tilsiiiger ieg E: k: M: sand
huldskab, troskab och lydachtighed. Worriss Christelige

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 534 f. og Brevet Nr. 471.

²⁾ Dette findes paa et indlagt Blad. Muligvis have Kanslerens
Bemærkninger givet Anledning til Forandringer i Kongens
Udkast, hvilke have ført til den endelige Affattelse af Eden,
som findes under Nr. 469. En ældre Rigsraadsed fra 1596 er
trykt hos Erslev, Aktstykker til Rigsraadets og Stændermedernes
Historie i Krist, IV's Tid I, 78 f.

Religion, som Nu y disse Riiger och lande. gud uerre loffuit, Er y suang, wiil ieg aff al macht och formue hielpe at fordedige for dennom, som derudi søger nogen forandring at gøre. Wdi dy sager, mig forrekommer at dømme y, ded uerre sig lyff, Ehre, godtz eller penge angæendis, wiil ieg dømme retferdeligen Och inted anse wiild eller venskab, frendskab, fyndskab, haad, affuind eller Niid, Mens hielpe sauel den fattige som den Riige Och den Riige som den fattige tiil Rette.

Ieg uyl ingen Radføre y Nogen Sag, som Ieg skal dømme y, Ickeheller Abenbare nogen, huad myne medbrødris *Votum* weriit haffuer, Endten sagen haffuer uerriit aff Stor eller lyden *importans*.

Offuer E: k: M: Mandater och forordninger uyl ieg holde, At dy Icke allene Eptherkommis y ded lehn, som E: k: M: mig Nadigst med forlend haffuer, Mens ochsa y dy omliggende Pladtze. som derudi findis, Och lade sauel dy Ny som dy gamle til huermandtz vnderretning huerdt Aar nogle gange lesse aff Predyckestolen. Aldt ded, Ieg hører, lesser eller Erfahrer, som nogit pa siig haffuer, ded uyl Ieg yngen abenbare, mens tage ded med mig y myn graff Och mig y aldt andiit, som ded En Erlig mand och E: k: M: Raad Egner, Bør och well anstar (!). Sa sandt hielpe mig gud y hemmelen her tymelig och hiisset y al Euighed, *Amen*.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

469.

Omr. 8. Decbr. 1644¹⁾.

Eden, som de nye Rigsraader skulle aflægge. — *Geh. Ark.*

Allernadigste herre och kon:, Eptherdi E: k: M: mig

¹⁾ Den udaterede Ed staar sikkert i Forbindelse med Kongens Udkast af 8. Decbr., se ovfr. S. 539.

N: N: nadigst haffuer tilbetroet at uerre E: k: M: och Riigens Rad, da loffuer och tilsiger Ieg E: k: M: sand huldsckab, trosckab och lydachtighed. Al skade och forderf uyl ieg af myn yderste formue och macht affuerge, Derymod uyl Ieg med yderste fliid forfremme aldt ded, E: k: M: och dessen Riiger och land kan komme til *Reputation*, gafn och beste. Worris Christelige *Religion*, som nu udi disse Riiger och lande, Gud uerre Ehrit, Er y suang, wiil Ieg af al macht och formue hielppe at befohdere for dem, som derudi søger nogen forandring at gøre Vdi de sager, mig forrekommer at dømme y, ded uerre sig liiff, Ehre, godtz eller penge angaendis, uyl ieg dømme Retferdeligen Och indted anse wyld eller wensckab, frendsckaft, fiindsckab, haad, affuind eller Niid, Mens hielppe sa uel den fattige som den Riige och den Riige som den fattige tiil Rette.

Ieg uil ingen Radføre y nogen sag, som ieg wed, ieg skal dømme y, Ickeheller abenbare nogen, huad myne medbrødris *Votum* verrit haffuer, Endten sagen var aff stor eller lyden *Importans*.

Ieg uyl och Indted sette myn hand vnder ded, Om huilckit mit *Votum* tilforn haffuer uerit anderledis. Offuer E: k: M: *Mandater* och forordninger wiil ieg holde, at de Eptherkommis, Icke allene y myt Eiigit Lehn, Som E: k: M: mig Nadigst med forlendt haffuer, Mens ochsa haffue Indseend, huorledis dy udi den *prouinsie*, Ieg y boer. holdis och *Obserueris*, Och derom først lensmendene, huor Eptherladenhed fyndis, paminde, Och om ded da Icke hielper, da sadandt pa tillbørlige steder at giiffue tilkende. Aldt ded ieg hører, lesser Eller Erfahrer, som bør at holdis hiiemmeligdt, ded uyl Ieg Ingen Abenbare, mens tage ded med mig y myn graff, Och mig y aldt andit, som ded En Erlig Mand och E: k: M: Raad uel anstar och Egner, forholde. Saa sandt hielppe mig Gud her tymelig och hiissit y al Euighed.

Paaskrift: Heraff skall leggiss En *Copia* y Chanseliit *sub titulo*, att den Er Epther myn Eigen hand.

470.

9. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal meddele Kongen, hvad Pross Mund har givet i Afgift af Island. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Epthersom dig bekendt Er, at Pross Mund, som haffde Issland, Er død¹⁾, och der kommer uden thuiffuel snart En anden, som samme Land ygen begerer, da Eptherdj her fyndis En, som begerer at beseille Landet pa den Maner, som ieg ded for Nogle Aar siiden besejlede med myne Egen Skiib och uare²⁾, och uyl giiffue mig nogle hundrede daler mere aff landiit, som Ieg nu haffuer deraff, huorfor du skaldt lade mig uyde, huad Pross mund gaff deraff om Aarit³⁾. *Vale.* Rossenborg den 9 *Decem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

471.

10. Decbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Knud Ulfeldt, Iver Vind, Jørgen Brahe og Frederik Reedtz skulle den følgende Dag aflægge Ed som Rigsraader. — *Gch. Ark.*

-
- ¹⁾ Pross Mund var falden i Søslaget 13. Oktbr. Han var bleven forlenet med Island ved Lensbrev af 25. Oktbr. 1633 (Ketilson, Forordninger, som til Island ere udgivne II, 370 ff.).
- ²⁾ Det islandske Kompagni, som var blevet oprettet 1602, havde faaet sine Privilegier stadfæstede 1634, men det synes omtrent 1640 at have været sin Opløsning nær, hvorfor Kongen maaske paa denne Tid selv har ladet Landet besejle (jvfr. Historisk Tidsskrift 3. R. I, 231).
- ³⁾ Pross Munds aarlige Afgift af Island var i Følge hans Lensbrev af 25. Oktbr. 1633 3200 Rdl. af den visse Indtægt (Ketilson, anf. Skr. II, 370; jvfr. Danske Saml VI, 339). Der kom imidlertid ikke nogen ny Lensmand paa Island, idet

Eptherti her Er nu fire tilstede aff dem, som Ieg achter at tage y Radiit¹⁾, Nemblig knud wlfeldt Iacobson, Iffuer wiind²⁾, H: Iørgen Brade och H: frederich Redtz, Och Ieg thuiffler inted, at du Io haffuer Eden ferdig, som dy kan lesse, førend dii den aflegger³⁾, Daa formener Ieg, att dysamme Eeden skulle gørere y Morgen Epther Pre-dycken y Myn Stue⁴⁾.

Vale. Aff køben: Slot den 10 *De: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen til hande.

472.

10. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Den franske Gesandt skal den følgende Dag føres til Prædiken paa Slottet og have Plads i Kongens Stol. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4, 438.*

Den fransøssiske Gesandter betreffende, da Er ded befahlit slodtzfogeden, at hand skal gaa neder tyl hannem och føre hannem y myn Stoll y Morgen, huortill hand

Jens Sørensen, Borger i Kjøbenhavn, 13. Januar 1645 fik Bestalling som Foged paa Island, saaledes at han skulde gjøre Regnskab for al Indtægt mod en Lønning af 100 Rdl. om Aaret (Ketilson, anf. Skr. II, 440 ff.).

- ¹⁾ Sammen med de nævnte blev ogsaa Niels Trolle udnævnt til Rigsraad (Slange S 1383, der med Urette henfører Udnævnelsen til 1645).
- ²⁾ Knud Ulfeldt og Iver Vind gik i Anledning af Udnævnelsen kort efter af fra deres Stillinger henholdsvis som Hofmarskalk og som øverste Sekretær i Kancelliet (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 125 f.).
- ³⁾ Jvfr. ovfr. S. 539 f.
- ⁴⁾ Baade Iver Vind og Jørgen Brahe nævne ogsaa i deres Levnetsoptegnelser, at de aflagde Eden 11. Decbr.; den sidste omtaler den skete Forandring med Eden (Danske Saml. IV, 10 f. Vedel Simonsen, Jørgen Brahes Levnetsbeskrivelse S. 79).

skal faa Nøggelen¹⁾. Skall hand Nu hendte hannem aff dyt lossemendte, da kandtu lade hannem ded wiide. *Vale.*
 Køben: Slott den 10 *De: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister till hande.

473.

16. Decbr. 1644.

Til Korfts Ulfeldt.

Om Instruxen for Dionysius v. Pudewils, hvorefter han skal søge at formaa Kongen af Polen og de polske Stænder til at gjøre Indfald i Lifland. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 438.*

Den tyske Chanseler uar huos mig, førend Ieg drog fra køben:, Och leste mig Podeuils²⁾ *Instruction*³⁾ for, som hand skulle haffue pa Riixdagen y Pohlen til kon: och Stenderne, huorudj ieg Erindrer dem, att dy ingen Stylstand med Suensken uylle indga, den tyd den bleff slutyt, førend Ieg derudj med bleff begreben⁴⁾. Der nu den samme war lest, da kam Chanseleren H: Christian tommessøn ind y stuen, huorfor Chanseler Reuendtlau den samme Igen motte beginde. Der hand nu kam til den Punct, da befohl ieg Chanseler tomissen at giiffue god acht pa den samme. huorfor ieg nu haffuer wyldt lade dig sliigdt forsta, pa ded sliigdt inted slagis y weirit⁵⁾, Tii om ded behager den Allerhøieste, at Polacken for Aluor taster Suensken an y lyffland, och uy gør ded, uy

¹⁾ Jvfr. Brevene Nr. 465 og 466.

²⁾ Efter Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: Podoculs.

³⁾ Pudewils's Instrux er af 14. Decbr. (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. II, 384).

⁴⁾ Talen er vel ikke om Stilstanden i Stumsdorf 1635, i hvilken Danmark ikke nævnes, men om den i Altmark 1629.

⁵⁾ Efter Langebeks Afskr., medens den ellers i Texten fulgte har: wint.

kan afstedkomme, da for Piiben well En anden lye. *Vale.*
 Frede: den 16 *Dec: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tyl hande.

474.

19. Decbr. 1644.

Til Rigsraadet.

Kongen er ikke tilbøjelig til at gaa ind paa nogen Instrux for Kommissærerne ved Fredsmødet, der giver dem Lov til at slutte Freden paa de Vilkaar, som kunne opnaas, førend han kjender Resultatet af Forhandlingerne med Polen. — *Geh. Ark.*

Epthersom uy Nadigst aff Riigens Radtz *Votis* haffuer forstanden, derris vnderdanige Erklæring at uerre, At man skulle paa forrestaende fridtz *tractater Acceptere* friidden, saledis som man den kunde Erlange, Och uy derudi Nadigst *consenterit* haffuer, Dog saa at samme Punct indted Indføris y den *Instruction*, som uorris *commissarier* medgiuffuis, Mens y En *Byinstruction*, som bliiffuer tylbage, Da Eptherdi ded os heel betenckeligdt den *Byinstruction* att vnderskriiffue, førend uy Erfahrer, huad *Resolution* uorris gesandter Erlanger pa Riixdagen Huos H: ker: konningen y Pohlen och Stenderne sammestedtzt,

Huorfor oss siinis Radeligt at uerre, At man seer, huorledis man med god lemppe kunde bringe den *prolongationem terminj* pa banen Igen, som den fransøssiske gesandter holdt an Om, och uy den vdslog.

Tii uy seer Inted, huorledis wy kunde *salua Reputazione* forbynde oss tilded, som kunde faalde anderledis, saat *posteriteten* med al byllighed kunde *Iudicere* hel Selssam bade om her och knecht. Huad nu herudi sker eller *tracteris* skall, derpa uyl tenckis y tyde. Befahlendis Eder hermed samdt och y seer den Allerhøiiestis besker-melsse ¹⁾.

Aff frederigsborrig den 19 *Decem: Anno* 1644.

¹⁾ Fredsmødet skulde efter den oprindelige Bestemmelse have været aabnet 15. Decbr., men blev allerede ved en Aftale af

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Samdtligen tiil hande.

475.

21. Decbr. 1644.

Til Christen Thomesen Sehested.

Han skal skaffe Oplysninger om, hvor vidt den Person, der er kaldet til Helliggejstes Sogn i Kjøbenhavn, har lovet Slotsprædikantens Søster Ægteskab. — *Geh. Ark.*

Huad Slodtzpredikandten ¹⁾ heer *suplicando* haffuer Søgdt huos mig, ded haffuer du aff herhusføiiede zeddel at Erfahre, Och Eptherdi mig om samme leiilighed inted beuyt Er, Om samme person, som Nu tiil kappellan y hellig geistis Sogen kalliit Er ²⁾, haffuer loffuit denne Slodtzpredikandtis Søster, som haffde den forrige kappellan samme-stedtz, Echteskab, daa skaldtu dig om samme leiilighed Erkundige, paded ingen aff dem skeer for Neer. *Vale.* Frederigsborg den 21 *Decem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian tommissen tiil hande.

9. Novbr. udsat til 2. Januar 1645, og ved en ny Overenskomst af 13 Decbr. til 15. Januar (Geh. Ark., Latina). Tilsidst blev det berammet til 8. Febr. Jvfr. Fridericia, anf. Skr. II, 446 f., og Brevene Nr. 476 og 480. Instruxen for Kommissærerne udstedtes først 13. Januar 1645; en Biinstrux kjendes ikke (Fridericia, anf. Skr. II, 451 f.).

¹⁾ M. Johan Damianus, Slotspræst 1643–51 (Personalhist. Tidsskr. IV, 57 og de der cit. Steder).

²⁾ Jørgen Povlsen Kolding skal være bleven ordineret som Kapellan ved Helliggejstes Kirke 30. Marts 1644 (Wiberg, Alm. dansk Præstehistorie II, 148); men Rigtigheden af dette Datum turde være mer end tvivlsom, da hans Navn ikke findes i Listen i Ny kirkeh. Saml. I, 509. Hans Forgænger M. Jesper Hansen døde 1644 (Wiberg, anf. St.).

476.

23. Decbr. 1644.

Til Rigsraadet.

Kongen fastholder Ønsket om at faa Tiden for Fredsmødets Begyndelse udsat. — *Geh. Ark.*

Eptherdi wii haffuer aff Riigens Radtz suar pa worris Syste skrifuelse forstanden, Derris vnderdanige mening at uerre, At den *prolongatio terminj* skulle falde dii Holandske abgesandter besuerlig, Huorpa uy Riigens Raad inted forholder, at uy thuiffler Indted, att dy Io gerne skal Indga samme *prolongation*, Huorfor uy for beuyste arsag skiild bliiffuer y worris forrige mening¹⁾. Befalendis dem hermed samdt och y seer den Allerhøiestis beskerelse. Aff frederigsborg den 23 *Decem: Anno 1644.*

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad Samdtligen til hande.

477.

23. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Om et hos Karl v. Mander bestilt Maleri, om nogle Fyrretræer, om Heste fra Island samt om noget Vand, der skal sendes til Kongen. — *Afskr i Kgl Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epthersom Ieg haffuer befahlit Carll von Manderen att gøre Ett Modell aff Christi Nedertagelse aff korsset, huortil hand haffuer begeret lengden och bredden aff Pladzen som ded skall staa, daa skaldt du lade hannem forsta, at samme stycke skall uerre 3½ allen høiit och 2½ allen Bredt, och paded ieg indted forlunge bliiffuer opholdt dermed, da skal hand lade mig uyde, naar ieg samme Stycke kan bekomme, och huad hand derfor be-

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 545 f.

gerer, aldenstund ieg samme Hystorie letteligen kan bekomme pa huilcken Catholickis Pladtz ieg uil sende bud Epther sadan Ett støcke. Saframdt hand haffuer Modellen aff samme stycke ferdig, daa skaldtu sende mig den.

Och Eptherdi Ieg behøffuer her pa Steden thuende fyrretreer aff 21 Allen, daa skaldtu lade mig uyde, om dy Erre pa holmen eller y køben: at bekomme.

Och Eptherdj ded staar y affgangen Pross Mundtz forleningsbreff, att hand huer Ar skall skaffe mig tuende Isslandtske ganger, som Indted skeed Er¹⁾, da Skall hans Eptherleffuerske²⁾ holdis derhen, at hun skaffer mig thuende aff dem, som y ar Er kommen derfra, gud giiffue, hun der ochsa haffuer dem at afflade³⁾.

Der staar pa Rossenborg y myt daglige kammer Ett stortt Glaas med nogiit wand, huoraff den, som Er *in laboratorio*⁴⁾, skall tage En flaske pa En halff Potte aff och sende mig hiid. *Vale.* Aff frede: den 23 *Decem:* Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister tiill hande.

478.

24. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Kongen vil ikke betro Brevets Overbringer Stillingen som Overberghauptmand, førend han kjender ham bedre. Sammes

¹⁾ Der findes intet derom i Pros Munds Lensbrev af 25. Oktbr. 1633 (Ketilson, Forordninger, som til Island ere udgivne II, 370 ff.); derimod fik han 30. April 1641 Brev om at sende Kongen to gode Gangere, de mindste, han kunde faa (anf. Skr. II, 434 f.), men efter Brevet har Meningens kun været en Gang for alle.

²⁾ Edle Urne til Rønnebæksholm.

³⁾ Aflade o: afgive (Kalkar, Ordbog til det ældre danske sprog I, 21).

⁴⁾ Dr. Peter Paynck eller vel snarere hans Medhjælper i Laboratoriet, vistnok Niels Jensen Holst, som efter hins Død 1645 blev Destillerer (Brock, Efterr. om Rosenborg I, 55).

Plan om at lægge Blokhuse i Sundet lader sig ikke udføre. —
Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.

Denne Breffuissier haffuer ieg *Examinerit* och be-
 funden, hannem at haffue nogen wyssenskafft om Berg-
 werck, Mens at betroee hannem strax ded, som Lyttyckou
 salig betroet war, ded skeer indted, førend ieg kender
 hannem beder, End ieg hannem Endnu kender¹⁾.

Om hand kan *probere*, ded kandt du Erfahre huos dig
 y københaffuen, ty du haffuer aff ded Guld Erdtz, Och
 huos kunst kassper²⁾ fyndis En *probiir* Offuen.

Dii blockhus, som hand giiffuer for at uylle legge y
 Sundiit, dii formar Riiget inted att biigge, megiiit mynder
 att vnderholde och besette, som ded sig bør, Tii uy³⁾ sa
 ded y ar, huad gaffuen uy haffde aff woris Pramme ued
 Amager⁴⁾, den tiid dy huercken uaar besatt med folck
 och *munition*, som dy burde att haffue uerrit. Der uille
 ochsa tyl samme Bolwerck fem⁵⁾ gange sa mange store
 Ancker och tou, End som nu til den heele flode brugis.
 Naar wyndteren kommer heran, da seer ieg Indted, huor
 man samme Boluerck skulle kunde bringe *in saluo*, ty y
 københaffuens haffuen haffde dy ingen Plaadtz, och y

1) Som det fremgaar af Ulfeldts Paaskrift paa Brevet („lyppiin“),
 er Talen om Johan Christian Lepine, der 27. Decbr. 1644
 antoges paa Prøve i et Aar som Overberghauptmand i Norge
 i Stedet for Hans Siegfried v. Lüttichau, der var død i Novbr.
 1644. Denne foreløbige Ansættelse gik over til en fast, men
 var ikke af lang Varighed, da han i Novbr. 1653 fik sin Af-
 sked. (Norske Rigsregistr. VIII, 335. 338 f. 373 f. 451 f. (hvor han
 nogle Steder kaldes Joh. Christopher Lepil). Slange S. 1420
 („Lopin“). Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 109 ff. 126.
 Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 466. V, 708.
 Hjort og Krag, Efterr. om Røraas Kobberverk S. 11. Jvfr.
 Breve af 14. Jan. og 19. Oktbr. 1645.)

2) Kaspar Herbach, se ovfr. S. 364.

3) Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.) har: ieg.

4) Kongen sigter sikkert til Begivenhederne 10. August, da
 Martin Thijssens Flaade passerede Sundet og vexlede Skud
 med de to ved Dragør liggende Pramme (Slange S. 1261).

5) Saaledes Langebeks Afskr., hvorimod den, der ellers er fulgt,
 har: Boluercks færre.

Sundet kan dy inted bliiffue for Iiss. *Vale.* Frede: den
24 *Decem: Anno* 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande.

479.

24. Decbr. 1644.

Til Korfits Ulfeldt.

Han skal sammenkalde alle de medicinske Doktorer og befale dem at overveje, hvad Kongen skal bruge imod de Lidelser, han har i sit Hoved som Følge af det Saar, han fik i Slaget paa Kolberger Heide. — *Geh. Ark.*

Du skaldt lade kalde for dig alle *Doctores Medicinę* och dennom befahle, at dy skal stycke hoffuederne sammen och *consultere*, Huad Ieg skal bruge, at Ieg kan bliiffue *Restituerit* y myt hoffuit, huorudi ieg *continuerlig* haffuer uerrit besuehrit, som Ieg aldtid waar drucken, Siiden den tyd miit Øhre bleff slagen y sønder, den tyd dyn broder knud bleff skamfehrit, och Eyler bleff død ¹⁾, aff huilckit Slag ded høiier Øiie fyck skade, att Ieg seer indted dermed, der dog Øiestenen ingen skade fiick. Om Natter (!) kan Ieg, gud uerre loffuit, well soffue pa 4 tymers tyd, Och Naar Ieg daa Staar op Och bliiffuer en tiime eller thu oppe, Daa kan Ieg siiden Soffue En tyme Eller thu Igen. Om Epthermiddagen ued tre sleet indtil flux ud paa Afftenen Er Ieg sa Søffnig, at Ieg Neppeligen kan holde myne Øiien aben, Dog Naar Ieg setter mig lydit

¹⁾ Under Slaget paa Kolberger Heide ramte en fjendtlig Kugle en Kanon paa Kongens Skib Trefoldighed. Stykkerne af Kuglen sammen med Splinter fra Kanonen saarede baade Kongen, Ejler Ulfeldt, der dræbtes paa Stedet, og Hofmarskalken Knud Ulfeldt, hvis Arm blev sønderslaaet og som døde af dette Saar to Aar efter, 3. Juni 1646 (Bruun, Slaget paa Kolberger Heide S. 79 ff.).

Neder at soffue, da forgar ded mig udi Ett korthet och Ringer ¹⁾).

Vale. Aff frederigsborg den 24 Decem: Anno 1644.
Christian.

Udskrift: Riigens Hoffmeister til hande ²⁾).

480.

26. Decbr. 1644.

Til Rigsraadet.

Naar Kongen ønsker Forlængelse af Tidsfristen for Fredsmedets Begyndelse, da er det ikke, fordi han venter stor Hjælp af Polen, men fordi han tror, at Forhandlingerne paa den polske Rigsdag ville lette Fredsunderhandlingerne. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Kallske Saml., 4., 439.*

Epthersom uy Nadigst aff Riigens Radtz vnderdanige skriiffuelse haffuer forstanden deris betenckende om *prolongationem termini* tiil friidtztractaterne, da forholder wy dem Nadigst Inted, Att ded Er inted woris Mening, at uy skulle haffue stor *Assistens* att foruendte aff krone Pohlen, Mens at dy *tractater* pa Rixdagen, som Oss angar, skal *facilitere* friidtztractaterne pa Grendtzen, att man Icke saa liige haffuer behoff att inga Nogiit, som os inted anstar. Att kon: y Pohlen och stenderne siig indted skulle skøtte om woriss Itzige tylstand, ded kan ingen siige, før end Podouels ³⁾ kommer fra Rixdagen, wdenad man holder *totaliter* kon: och Stenderne y Pohlen for

1) Allerede 28. Decbr. 1644 afgave Lægerne Thomas Fincke, Jakob Fabricius, Ole Worm, Esbern Nielsen, Niels Foss, Otto Sperling, Simon Paulli, Christian Stougaard og Niels Wichmann en Erklæring om Kongens Tilstand og de tilraadelige Lægemidler (Bruun, anf. Skr. S. 99 ff. 225 ff.).

2) Nederst til højre under Udskriften har Kongen skrevet: Reuendtlou.

3) Saaledes Langebeks Afskr. (i Geh. Ark.), medens den ellers i Texten fulgte har: Podoculss.

folck, som Inted achter, huad dy gør¹⁾. Befahlendis Eder Samdt och y Seer den allerhøiestis Beskermelse. Aff Friderigssborg den 26 Dec: Anno 1644.

Christian.

Udskrift: Riigens Raad Samdtligen til hande.

481.

Decbr. 1644 (?).

Til Korffts Ulfeldt.

De nederlandske Gesandter begynde at tale om Forlængelse af den tidligere tilstaaede Frihed for nederlandske Skibe til at sejle paa Sverig. De fynske Tropper kunne formentlig føres i større Antal over til Anders Bilde. Denne bør lade protokollere, hvad der bestemmes i Krigsraadet. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Geh. Ark.*

Memoriall.

Dii Hollandtske Gesandter begynder at tale om *prolongation* at gaa pa Suerrig²⁾, uansiuet dii ma giiffue tre gange sa megit til Tol som y Sundit, Saat ded siinis, at dii achter ingen skade, naar dii kun kan gørere oss skade. Dy holder ded sa hiimmeligdt, at man y al sandhed besuerligens kan faa at uyde, huad dy giiffuer, huilckit uyl haffuis y acht, nar dii *urgerer* pa *prolongation*.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 544.

²⁾ 4. Septbr. 1644 havde Kongen givet Tilladelse til, at nederlandske Skibe indtil Aarets Udgang maatte sejle paa alle svenske Havne med Undtagelse af de blokerede (Fridericia, anf. Skr. II, 432). I de nederlandske Gesandters Beretning (Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., Nr. 629) omtales under 3. Januar 1645 (ny Stil, altsaa 24. Decbr. 1644 efter gammel Stil) første Gang en Henvendelse fra dem igiennem deres Sekretær til Kansleren om Forlængelse af den tilstaaede Frist, men det tilføjes, at Gesandterne tidligere personlig havde talt derom. De opnaaede først 25. Febr. 1645 deres Hensigt, idet et Kongebrev af denne Dag forlængede Tilladelsen til at gjælde for hele den Tid, Fredsunderhandlingerne varede (Fridericia, anf. Skr. II, 483).

Ded siinis, at ded fynske folck uel kunde gaa stercker offuer tiil Riigens Maars *hoc tempore anni*, sa at hand kunde ga secker paa fiinden ¹⁾).

Riigens Maars wiil erindris, att hand lader *protocollere*, huis som sluttis *in consilio*, sa at dy høiie *Officerer* kan faa ded skriftlig strax, epheratt ded er sluttit, huad skee skall, Ellers bliffuer der Skaam aff, Tii huad dy uyl, ded kommer dy ihu, Och ded andit siiger dy, at dy indted haffuer ded forstanden.

¹⁾ Talen er vistnok om at sende de Tropper fra Fyn, som nu stode i Sjælland efter tidligere at have været i Skaane, over til Rigmarsken for at støtte hans Operationer i Jylland (jvfr. Meidell, Fra Enevældens Dæmring S. 12).

Rettelser og Tilføjelser.

1632—1635.

- S. 258 Nr. 293. Den i dette Brev omtalte Designation findes i Afskrift i „Register-Bog over Breve, som til Rentemestrene ere udgaaede fra 1622 til 1635“ (i Geh. Ark.), Nr. 251. De omtalte Materialier skulde bruges til en ny Stald ved Nykjøbing Slot.
- 441 - 528. Om denne Drabssag se Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. V, 783 f.

1636—1640.

- S. 199 Anm. 1. Ordet „maaske“ skal udgaa. Jvfr. nærværende Bind S. 298 Anm. 2.
- 240 L. 18 f. n. bed[r]agis, læs: bedagis. (Saaledes ogsaa i Forordn. af 8. Juni 1639.)
- 305 Anm. 1. Jvfr. Hist. Tidsskr. 5. R. IV, 409.
- 414 — 5. Ikke Josias Schytte, men Hans Steenbuch; se nærværende Bind S. 26 Anm. 2.
- 420 L. 9 f. o. Om den nye Arkelimester paa Aggershus se Norske Rigsregistr. VIII, 82.

1641—1644.

- S. 18 L. 1 f. n. En Familie Tanck(e) hørte hjemme i Rostock. Den bekjendte Christoffer v. d. Lippe († 1652) var anden Gang gift med Agnete Tanck, en Datte af Borgmester Markus Tanck i Rostock (Personalhist. Tidsskrift IV, 87). Da Martin Tancke 1629 studerede i Leyden, angives han i Universitetsmatriklen der at være fra Wismar (Album studiosorum academiae Lugduno-Batavae S. 220).
- 39 - 3 f. o. Efter „hans“ skal staa Komma¹⁾.

¹⁾ Overhovedet maa det beklages, at ved Rentrykningen af nærværende Bind ere enkelte Bogstaver og en betydelig Mængde Skilletegn faldne rent bort eller blevne utydelige. Navnlig savnes der ikke faa Punktumer, og Kommaerne se paa mange Steder ud som Punktumer.

- S. 43 L. 2 f. n. Morten Villumsen, læs: Villum Mortensen.
- 46 Anm. 1. En ny Forklaring af Navnet Morten i denne Sammenhæng er given i Nationaltidende for 22. Nov. 1883.
- 57 — 2. Det Barn, der stod Lig paa Kjøbenhavns Slot, maa være Maria Kathrine, f. 29. Maj 1628 † 1. Sept s. A. sammesteds. Jvfr. Smith, Grevinde Ulfeldts Hist. I, 30. XVIII.
- 98 — 1. Om Morten Pletzius se Nielsen, Kjøbenhavns Diplomat. VI, 242.
- 138 — 2. Om den yngre Johan Lorenz, Organisten, jvfr. Kirkehist. Saml. 3. R. I, 467.
- 151 L. 15 f. n. ange, læs: lange.
- 189 - 14 — S. 46, læs: S. 146.
- 207 - 4 — Christiane, læs: Christianes. (Sidetallet er blevet til 20 i Stedet for 207.)
- 268 - 15 — ryggers, læs: Bryggers.
- 281 - 3 f. o. Indtægterne, læs: de til Haderslev nylig sendte Penge samt Indtægterne.
- 300 - 15 f. n. Efter „folk“ sættes Punktum.
- 313 Anm. 1. Jvfr. S. 374 Anm.
- 318 L. 14 f. n. Haarburg, læs: Harburg.
- 333 Anm. 2. Om Ahasverus Paynck jvfr. Wad, Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm (II) S. 32 ff.
- 349 — 4. At dette Datum 18. Okt. er urigtigt, fremgaar af S. 378 Anm. 1. Det rette Datum for Hertug Frederiks Bryllup er, som det synes, 1. Okt. (Lackmann, Einleit. zur Schlesw.-Holst. Hist. VII, 505 f.).
- 388 — 2. Notetegnet mangler.
- 389 L. 7 f. n. Georg, læs: Frederik.
- 468 - 6 — Christoffersen, læs: Jakobsen.
- 482 - 11 — Efter „hiemme“ sættes Komma.
- 505 - 2 — Peter Hakes, læs: Peder Andersens.
- 511 - 15 f. o. anff, læs: auff.
- 543 Anm. 1. Niels Trolle blev først 1645 Rigsraad.

Fortegnelse

over

de Personer, til hvem Brevene ere skrevne.

- Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, Nr. 162 (Udkast).
Akeleie, Sigvard Gabrielsen, Nr. 70 (Udkast).
Bauer, Frederik, Nr. 255 (Udkast).
Beck, Sten, Nr. 63, 66—69, 202(?), 216(?). Jvfr. Rente-
mestrene.
Bilde, Anders, Nr. 208.
Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn, Nr. 387.
Brøchmann, Jesper, Nr. 193.
Brockenhuus, Otte, Nr. 218, 220, 318, 336, 351.
Christina, Dronning af Sverig, Nr. 214 (Udkast).
Frederik, Ærkebiskop af Bremen, Nr. 1, 110 (Udkast), 195,
409 (Udkast).
Gejstligheden i Sverig, Nr. 58 (Udkast).
Generalstaterne, Nr. 378 (Udkast).
Gesandter fra Kejseren, Frankrig og Sverig, Nr. 257 (Udkast).
Gyldenløve, Hans Ulrik, Nr. 63, 69.
Günther, Frederik, Nr. 58, 97, 103, 142, 143, 145, 152, 162,
215, 231, 244, 255—60, 268, 274, 279, 280, 316, 425.
Hamborg, Nr. 240 (Udkast), 274 (Udkast), 275 (Udkast).
Hans Borchardsen, Nr. 194.
Hans Bøjesen, Nr. 340.
Hertugerne af Sønderborg og Pløn, Nr. 97 (Udkast).
Høg, Just, Nr. 150.
Jakob Madsen, Nr. 14, 23.

- Kaas, Mogens, Nr. 150.
 Kock, Nikkel Helmer, Nr. 177 (Udkast).
 Kurfyrsterne, Nr. 256 (Udkast).
 Leonora Christina, Nr. 94.
 Oldeland, Melchior, Nr. 9. Jvfr. Rentemestrene.
 Pentz, Christian, Nr. 182.
 Reventlov, Ditlev, Nr. 24, 167, 182.
 Rentemestrene (Jørgen Vind, Sten Beck og Melchior Oldeland),
 Nr. 2, 3, 52, 61, 62, 72, 95 (?), 99—101, 108, 121, 132,
 135, 181, 226.
 Rigens Profos, Nr. 443 (Udkast).
 Rigsraadet, Nr. 41, 81, 118, 139 (Udkast?), 140, 151, 206,
 207, 247, 249, 276 (?), 303, 304 (?), 391—93, 396, 455,
 462, 463, 474, 476, 480.
 Sehested, Christen Thomesen, Nr. 12—14, 24, 25, 29, 32, 37,
 45, 51, 56, 57, 77, 79, 85, 88, 91, 93, 96, 98, 102, 104—
 7, 109, 112, 113, 115, 117, 124, 127, 130, 131, 135,
 136, 141, 149, 151, 154—57, 159, 160, 163—66, 170—72,
 174—76, 183, 187, 188, 196 (?), 204, 205, 208, 217,
 219, 225, 227, 229 (?), 232—34, 241—43, 248, 250, 252,
 267, 278, 284, 290, 298, 300, 302, 317, 322, 323, 326,
 329, 333, 338, 343, 345, 347, 356, 361, 365, 374 (?),
 388, 395, 398—400, 403, 404, 406, 407, 410—12, 422,
 435, 437, 441, 442, 447, 451, 452, 456, 458, 459, 460 (?),
 461, 467, 468, 471, 475.
 Stænderne i Slesvig og Holsten, Nr. 258 (Udkast).
 Tolderne i Sundet, Nr. 53, 87, 197, 199, 311, 312, 315, 335.
 Ulfeldt, Knud, Nr. 359, 360.
 Ulfeldt, Korfits, Nr. 4, 5, 8, 10, 11, 15—19, 21, 22, 26—28,
 31, 33, 35, 40, 42, 47, 49, 50, 71, 73, 75, 78, 83, 90,
 111, 114, 116, 119, 123, 135, 161, 198, 236—39, 241,
 245, 250, 251, 254, 262, 263, 264 (?), 265—67, 269—73,
 277 (?), 282, 283, 288, 289, 291, 292, 294—97, 299,
 301, 306—10, 313, 314, 319—21, 325, 327, 330, 331,
 334, 337, 339, 341, 342, 346, 349, 350, 352—55, 357,
 363, 364, 366, 367, 369—73, 375—77, 379—86, 388—90,
 397, 401—4, 405 (?), 406, 408, 413 (?), 414—21, 423,
 424, 426—34, 436, 438—40, 444—46, 448, 450, 453,
 454, 457, 464—66, 470, 472, 473, 477—79, 481.

Urne, Frederik, Nr. 6, 7, 20, 30, 34, 36, 38, 39.

Urne, Jørgen, Nr. 91, 92.

Valkendorf, Henning, Nr. 359, 360.

Whitte, Markus, Nr. 192 (Udkast).

Vibe, Peder, Nr. 48, 54, 55, 59, 60, 64, 65, 76, 80, 82, 84, 86, 89, 126, 129, 134, 146, 147 (Udkast), 148, 153, 168, 169, 173, 179, 180, 185, 186, 189—91, 203, 222, 224, 228, 261, 281, 285—87, 293, 305, 324, 328, 332, 348, 358.

Vind, Iver, Nr. 23, 43, 44, 394.

Vind, Jørgen, Nr. 85, 120, 122, 125, 128, 133, 137, 138, 144, 184, 200, 201, 209—12, 216 (?), 219, 223, 241, 344, 388. Jvfr. Rentemestrene.

Vind, Niels, Nr. 394.

Vladislav IV, Konge af Polen, Nr. 178 (Udkast), 449 (Udkast).

Register*).

- Aage Svendsen, Kapt., 526.
Aagerup (Åkarp) 503, 505. *Dat.* 505.
Aalborg 190, 204, 453 — Aalborgshus 204.
Aalholm Len 245.
Aarhus 277, 288, 405, 407. — Domkirke 24, 405. — Aarhusgaard 277, 414.
Aastrup 416. *Dat.* 416.
Abelone Madsdatter (g. m. Chr. Nielsen Bonde) 405 ff.
Admiralitetetsret 6, 11 f., 20, 361, 371 f., 384, 404, 413.
Adolf Frederik, Hertug af Meklenborg, 217 f., 297 ff.
Agdesiden 277, 398.
Aggershus 170, 431, 436, 554.
Aggershus Len 501.
v. Ahlefeldt 518. — Henrik 469, 518. — Kaj 109, 331, 334 f., 429. — Karl 532. — Klavs t. Gelting 532. — Klavs t. Kl. Nordsee († 1678) 484, 532.
Ahnemøller (Ohnemøller), Hans, Mester-Tømmermand, 17, 26, 98, 213, 354, 372 f., 512.
Akeleie, Sigvard Gabrielsen, 88, 105, 472 f., 477.
Albert Jørgensen Skotte, Borger i Kbhvn., 257, 386.
Alchenbrecht (Albrecht), Christen, Smed i Kbhvn., 213.
Alexander, Hertug af Sønderborg, 135.
Den store Alexander, hollandsk Skib, 133.
Alexander Henrik, Hertug af Sønderborg, 135.
Aller, Flod i Tydskland, 122.
Allerup (Alnarp) 502 f. *Dat.* 503.
Alteland (i Stiftet Bremen) 149.
Altenburg 341.
Altmark, Stilstand i, 544.
Altona 86, 144, 149, 321 f., 330 f., 361 f.
Amager 243, 313, 549.
Amalie Elisabeth, Landgrevinde af Hessen, 229, 424.
Ammerup 365.
Amrum 365.
Amsterdam 18, 87, 133, 328.
Anckarhjelm s. Thijssen.
Anders Bentsen 2. — Klavsens, Portner p. Kbhvns Slot, 433.
Andreae, Joachim, nederlandsk Gesandt, 483.
Angel 367.

*) En Stjerne efter et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes udførligere Oplysninger i Noterne om vedkommende Person eller Sted. *Dat.* ved Stedsnavne betyder, at Stedet paa de følgende Sider i Texten forekommer som Dateringssted.

- Anne (g. m. Vibold Johansen)
 2. — Mortensdatter (g. m. Jak
 Mikkelsen) 1 f., 36, 60, 72, 162.
 Anna Kathrine, Dronning, 217
 Anna Kathrine, Christian IV's
 Datter, 60, 62, 72 ff., 218.
 Anna Sophie, Hertuginde af
 Brunsvig-Lyneborg, 188, 195 f.,
 207, 226 ff., 230, 239, 252.
 Anton Gynther, Greve af Ol-
 denborg 365.
 Antvorskov 51, 65, 77 f., 82, 96,
 137, 167, 181, 430, 445. *Dat.*
 85, 102 ff., 136 f.
 Arenfeldt, Axel, 19, 289 f., 294,
 326 f. — Mogens 451. — Niels
 176, 205, 210, 263 f. — Ove 176,
 264.
 Arensburg, Slot p. Øsel, 460.
 v. Arnim, Hans Georg, sachsisk
 Statsmand, 5.
 Assens 426 f., 429 f. *Dat.* 427,
 430, 432 f., 435.
 Asverus, Dr. med., 333.
 Auersperg, Johan Weichard
 Greve af, kejserlig Gesandt,
 182, 207, 222, 231 f., 240, 244,
 246.
 Augsburg 135.
 August, Hertug af Brunsvig-
 Lyneborg, 200.
 August Philip, Hertug af Søn-
 derborg, 135.
 d'Avaugour, fransk Resident i
 Stockholm, 32, 233 f., 239 f.,
 336.
 d'Avaux, Claude Mesme, fransk
 Diplomat, 146, 158, 183, 222,
 231, 246 ff.
 Avery, Joseph, engelsk Resident
 i Hamborg, 149, 255.
Baahus 170 f., 309, 472 f., 475 f.
 Baahus Len 391, 472 f.
 Baahusiske Regiment 469.
 Baden-Hochberg jvfr. Johanne
 Margrethe.
 Bajern 404. Jvfr. Maximilian.
- Ballerup Jagtgaard *Dat.* 282.
 Ballum 249 f., 266, 363, 437.
 Banér, Johan, svensk Hærfører,
 8, 45, 95, 115, 174.
 Barchmann, Hans, Snedker p.
 Kronborg, 213.
 Barker, William, engelsk Ge-
 sandt, 425.
 Barstorf, Joachim Philip, 392,
 445.
 Barth, By i Pommern, 492.
 Basnæs 290.
 Basse, Familie, 163. — Anne 163.
 — Helle 163. — Maren 163. —
 Margrethe 163. — Peder 163.
 — Sophie Jensdatter 204 f.
 v. Baudissin, Wolfg. Heinr.,
 Generallieut., 238 f., 368, 433,
 439, 441, 499, 522 f., 534.
 Bauer, Frederik, Generalmajor,
 120*, 125, 314 f., 331, 505, 519.
 Beck, Anne, 12. — Jochum 326 f.
 — Lisbeth 12. — Margrethe
 12. — Sten 12, 99 f., 102-5,
 166, 261, 274 f., 530. (Jvfr.
 Rentemestrene.)
 Belov, Jørgen, († 1628) 427. —
 Jørgen († 1644?) 427-8*.
 Berg, Johan Adam, Forvalter
 p. Frederiksborg, 356, 440.
 Bergen 99 f., 106, 214 ff. — Hanse-
 kontoret 214 ff.
 Bergens Stift 215.
 Bergestrømmen (i Baahus Len?)
 472.
 Bernts, Albert Baltser, Kjøb-
 mand i Hamborg, 276, 403,
 429, 431 f., 514.
 Beyer, Bertel, Tømmermand i
 Kbhvn., 374. — Christoffer,
 Borger i Kbhvn., 239.
 Bicker, Andries, nederlandsk
 Gesandt, 515.
 Bidenbach, Vilhelm, Dr. jur.,
 31, 129 f., 154, 157, 244.
 Bjelke, Hogenskild, 228. — Jens
 347, 377.
 Bilde, Anders, 177, 195, 202, 241,

- 268 f., 331 ff., 349, 442, 462, 469, 475, 489, 501 f., 505, 518 f., 522, 529, 553. — Ejler 529. — Mogens 326 f. — Peder 176. — Sten 134, 357, 388, 400, 504.
- Bilenberg (ved Hamborg) 296.
- Biskop, Henrik, Borger i Kbhvn., 97, 134.
- Den hvide Bjørn, Skib, 88, 292.
- Den sorte Bjørn, Skib, 292.
- Blankenese 149.
- Blasius, Leonhard, Bygmester, 85, 182, 270, 321, 325, 330, 381, 389 f., 448.
- Bleking 105, 213, 521 f.
- v. Blixen, Sophie Hedeveg, 47, 178.
- Blome, Henrik, 441, 468, 482, 484. — Wulf 441.
- Bodil Hansdatter, Mejerske paa Kbhvns Ladegaard, 33.
- Boitzenburg, By og Amt i Meklenborg, 298 f.
- Boller 64, 76.
- Bonde, Christen Nielsen, Præst i Aarhus, Lektor i Christiania, 405-7*.
- Bordesholm 342.
- Bordesholm Amt 288 f.
- Boreel, Theodor, Prinsen af Oraniens Sendebud, 29, 31. — Willem, Raad i Amsterdam, 87, 117, 143.
- Bornemann, Philip Julius, Kancellisekr., 223, 270, 286, 295, 336, 460, 510.
- Bornholm 15, 240 f., 492.
- Borreby 451.
- Botsack, Johan, Præst i Danzig, 230, 380, 383 f., 396, 418.
- Botslot Kog 249.
- Brabant 259.
- Braem, Gødert, Tolder i Helsingør, 35, 40, 393. (Jvfr. Sundtold.) — Johan, Borger i Kbhvn., 6, 23, 97, 259, 320, 393, 493.
- Bragnæs (Bragernæs) 446.
- Brahe, Jørgen, 501, 533, 543. —
- Per, svensk Rigsdrost, 83 f. 95, 207, 344. — Tyge 38 f., 235.
- Bramstedt (i Holsten) 198.
- Brandenburg 113, 132, 192, 245 ff., 251 f., 262, 271, 284, 358. Jvfr. Elisabeth Charlotte; Frederik Vilhelm; Georg Vilhelm.
- Brandenburg, Mark-, 154, 162, 516.
- Brasser, nederlandsk Familie, 18.
- Bredsted 250.
- Breide, Bendix, 176.
- Bremen, By, 146, 203, 210 ff., 219 ff., 303 334. Jvfr. Hansaen.
- Bremen, Stift, 149 f., 154, 302, 321. Jvfr. Frederik.
- Bremervörde 124, 149.
- Brochmann, Enevold Rasmussen, Borgmester i Kjøge, 312. — Jesper, Biskop, 51, 169, 230, 253 f., 333 f., 341, 538.
- Brockenhuus, Frands, 163. — Oluf 500. — Otte 212, 229, 236, 275-8, 377, 380 f., 398, 414. — Peder 528.
- Bruay, kejserlig General, 120. — Kejserlig Ritmester 121.
- Brunsvig-Lyneborg 115, 122, 140 f., 143, 154, 157, 162, 200 f., 283, 301 f. Jvfr. Anna Sophie; August; Christian Ludvig; Dorothea; Frederik; Frederik Ludvig; Vilhelm.
- Bruun, Henrik, Enspænder, 145. — Morits, Skibskapt., 491.
- Bruus, Diderik Ditlevsen, Sølvpop, 352.
- Bryssel 141, 146, 184.
- Brømsebro 514.
- Buch, Hans, Borgmester i Kjøge, 312.
- Buchow, Amt i Meklenborg, 298.
- v. Buchwald, Frederik, 314, 446.
- Budde, Anne Kathrine, 131. — Frederik 131.
- Bunderup 451.
- Bundz, Chr.. s. Bonde.

- Burlev (i Skaane) 506, 508. — Præstegaard *Dat.* 506 ff., 510.
 Buxtehude 318, 324.
 Bülow, Christian, 93.
 Bützow, By og Stift i Meklenborg, 217 f.
 Bælt (Store) 292.
 Bøhmen 45, 336, 484.
- C**alais 247.
 Calenius, Arnold, 127.
 Calvinister 380.
 Christen Bentsen, Raadmand i Kbhvn., 212. — Jensen, Hofprædikant, 59, 71. — Jensen, Klejnsmed i Kbhvn., 213. — Thomesen s. Sehested.
 Christian III 42, 256.
 Christian IV's Børn 4, 13, 20, 28, 45, 51, 53, 62, 64, 66, 74, 76 f., 80, 82, 133, 151, 162, 178, 207, 217 f., 241, 428 f.
 Christian, Prins, 58 ff., 71 ff., 164 f., 178, 185, 196 f., 205 f., 225 f., 245, 253 f., 260, 272, 287 f., 320, 323 f., 337, 346, 352, 378 f., 402, 414, 465, 483, 489 f., 494, 499 f., 503 f., 508 f., 521, 525, 527.
 Christian V 37.
 Christian Albrecht, Hertug af Gottorp, 165, 365.
 Christian Ludvig, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 200.
 Christiane, Christian IV's Datter, 14, 20, 34, 207, 210, 242, 272, 279.
 Christiania 347, 431 — Gymnasium 407.
 Christiania Fjord 237.
 Christianopel 514.
 Christiansberg (= Spitzbergen) 393 f.
 Christianshavn (p. Spitzbergen) 394.
 Christianspris 8, 11, 16, 49 f., 86, 157, 162, 169, 377, 482 f., 485 f., 488, 490 f. *Dat.* 164, 167 f., 170, 173. — Gods 145 f., 397, 405, 411.
 Christiansstad 97, 479, 509, 520, 529. — Trefoldighedskirke 138.
 Christiansstads Len 526 f.
 Christina, Hertuginde af Savoyen, 173, 183.
 Christina, Dronning af Sverig, 10, 91 f., 95 ff., 132, 151, 158, 175, 199 ff., 208, 246, 272 f., 279 f., 298 f., 394 f., 412, 510, 515.
 Christina Margrethe, Hertuginde af Sachsen-Lauenborg, 262.
 Cochran, John, engelsk Gesandt, 257.
 Corvinus, Johannes, Præsti Danzig, 230, 396*.
 v. Cracau, Karl, nederlandsk Resident, 6, 22 f., 134, 327 f., 351, 370, 384, 462.
 de Cuyla, Gerh. Severin, brandenborgsk Afsending, 262.
- D**aa, Christian, 451. — Klavs 451. — Valdemar 451.
 Dagelykke Slette 50.
 Dagstrup 519.
 Dajon, Jens, Boldmester, 54 ff., 67 f., 229.
 Dalum Kloster 53-7, 67 ff., 166, 178, 468 f.
 Damianus, Johan, Slotspræst p. Kjøbenhavns Slot, 546.
 Danzig 230, 292, 380, 384, 396, 426, 440, 499.
 Dargun, Amt i Meklenborg, 298.
 Darmstadt s. Hessen.
 v. Delden, Johan Becker, Raadmand i Kbhvn., 312.
 Delmenhorst, Skib, 291.
 Diepholt v. d. Rothfelser, Hans, Hofjunker, 47.
 Dieterich, Helvig, Læge, 503.
 Ditmarsken 302.
 Dolmer, Jens, Mag., Præst, 24-5*, 352, 525.

- Donau 45.
 Stumpede Dorethe, Skib, 448, 477.
 Dorothea, Hertuginde af Bruns-
 vig-Lyneborg, 256.
 Dorothea Elisabeth, Kirstine
 Munks Datter, 61, 65 f., 73 f.,
 77-80, 82, 493, 533.
 Douglas, svensk Oberst, 459.
 Drachard, Bjørn, Professor i Sorø,
 229.
 Dragsholm 166.
 Dragsmark Kloster 391.
 Drager 549.
 Drammen 237.
 Dresden 196, 504.
 Dronningborg 465 f. — Mølle 165.
 Durlach 290.
 Dybendal, Skib, 291.
 Dünkercken 146, 365.
 Dyre, Hans, 205. — Karen 176,
 205, 263 f. — Thomas Iversen
 390-1*.
 Dömitz, By i Meklenborg, 299.
 Dönhoff, Gerhard, polsk Em-
 bedsmand, 534. — Henrik,
 polsk Gesandt, 419, 426, 433,
 439 ff.
 Edgehill, Træfning ved, 269.
 v. Eitzen, Albrecht, Borgmester
 i Hamborg, 296.
 Elben 96, 109, 139, 142 f., 198,
 296, 300, 304, 320, 322, 324,
 328-31, 343, 359, 375, 387, 425.
 Elbtold 148, 159 f., 295, 318, 343,
 359.
 Eldena, Amt i Meklenborg, 298.
 Elfsborg 440, 466 f., 470 ff., 474-8.
Dat. 470 f., 478.
 Elfsborg Len 466 ff., 475.
 Elfsnabben, Havn i den svenske
 Skjærgaard, 489.
 Elisabeth, Christian IV's Datter,
 217.
 Elisabeth Augusta, Christian
 IV's Datter, 66, 78.
 Elisabeth Charlotte, Kurfyrst-
 inde af Brandenotte, 216.
 Elisabeth Sophie s. Gyldenløve.
 Ellen, Fru, s. Marsvin. — An-
 dersdatter, Mejerske paa Kjø-
 benhavns Ladegaard, 33.
 Ellensborg 13, 28, 81.
 Elmshorn 337.
 England 2-5, 8 f., 15, 22, 88,
 107 f., 110, 123, 129, 133, 143 f.,
 148 f., 154 f., 161, 165, 170, 221,
 255, 257 ff., 269, 292, 300, 314,
 340, 343, 381, 386 f., 389, 393,
 398 f., 408, 425, 513 f. Jvfr.
 Karl.
 Erik Nielsen, Kapt., 412. —
 Ottesen s. Orning.
 Ernst Gynther, Hertug af Søn-
 derborg, 135.
 Esbern Nielsen, Læge, 551.
 Esens, By i Ostfrisland, 444.
 Faarevejle Sogn 366.
 Fabricius, Christian, Dr. med.,
 134. — Jakob, kgl. Livlæge,
 134, 179, 351, 396, 503, 508 f.
 551.
 Falster 245, 465, 525.
 Femern 449, 481, 487, 509, 518.
 Ferdinand II, Kejser, 335.
 Ferdinand III, Kejser, 8, 110,
 114 f., 122 f., 127 ff., 132, 140,
 158, 161, 171, 173, 182 f., 192 f.,
 200 f., 207, 212, 222 f., 231, 240,
 244, 246 ff., 283, 296 ff., 305,
 315 ff., 335, 339 f., 348, 368 ff.,
 408, 484, 534.
 Ferdinand, Kardinal-Infant, 141,
 146.
 Feust, Anton, Juveler, 403.
 Fincke, Kaspar, Smed, 213, 338.
 — Thomas, Professor, 551.
 Finspång, Gods i Sverig, 122.
 Firchs, Johan, Oberstlieut., 469*.
 Flaaden 10, 15, 21, 86, 88, 92,
 94, 99, 105, 109, 162, 165 f., 169,
 178, 180 f., 186 f., 189, 206,
 209, 217, 241, 246 f., 249, 260,
 36*

- 265, 267, 271, 291 f., 300, 303, 320, 322, 340, 343, 348, 362, 365, 380, 398 f., 409 f., 427, 431 f., 435, 440, 443 f., 449 ff., 456, 468, 471, 474 f., 481-6, 488, 490, 492, 501, 509, 514, 518, 525, 527, 530, 542, 549.
- Fladluse, Skib, 448.
- Fleming, Klas, svensk Admiral, 487 f., 490.
- Flensborg 291, 444, 454, 459.
- Flensborg Provsti 341.
- Floris Reinersson 6.
- Flækkerøen 189. *Dat.* 479.
- Foss, Niels, Læge, 551.
- Francop (Framkop), Landsby i Hannover, 149.
- Frands Albrecht, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 226 f., 262.
- Frands Philip, Hertug af Glücksborg, 34, 36 f., 136, 169, 180, 229, 425.
- Frankrig 4 f., 32, 64, 76, 110, 112, 139, 143, 146, 148, 173, 183, 193, 201, 222, 233, 239, 247 f., 316 f., 336, 345, 348, 412, 501, 532. *Jvfr.* Ludvig; Maria.
- Freberg, Svend, 176.
- Fredericia 250.
- Frederik II 38, 182.
- Frederik (III), Ærkebiskop af Bremen, 1, 18 f., 31, 37, 42, 64, 76, 84, 86, 89, 92, 111 ff., 117, 124, 149 f., 164 f., 185, 196 f., 200 f., 205 f., 212, 223-6, 245, 254 ff., 300, 302, 333, 346, 349, 356, 363, 366, 378 f., 382, 386, 393, 403, 406, 476, 555.
- Frederik, Christian IV's Søn († 1599), 217.
- Frederik, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 256.
- Frederik III, Hertug af Gottorp, 32, 91 f., 95, 108, 125, 155, 234, 249, 285 f., 300, 314 f., 318, 323 f., 336 f., 341, 349, 358, 422.
- Frederik, Landgreve af Hessen, 229.
- Frederik, Hertug af Nordborg, 34.
- Frederik Christian, Christian IV's Søn, 57, 69, 218.
- Frederik Henrik, Prins af Oranien, 29 ff., 122, 143, 221.
- Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 188.
- Frederik Vilhelm d. Store, Kurfyrste af Brandenburg, 132, 188, 227, 239, 245 f., 251, 262, 271, 362, 389, 412, 555.
- Frederiksborg 34, 44, 46 f., 49 f., 59-64, 71-7, 102, 104, 164, 167, 179 f., 185, 190, 208 ff., 256, 263, 269, 272, 295, 320 f., 356, 375, 410, 417, 424, 433, 437, 440, 548. *Dat.* 44, 46 f., 101, 188, 190 f., 212, 217 f., 256, 260 f., 263 ff., 269 ff., 273-80, 318-22, 324 ff., 375-8, 422, 425 f., 545-8, 550 ff. (Drejerkammer (?) 433. Kirke 138. Kjøkken 338. Ridderstue 62. Sommergemak 440. Sølvbrønd 440. Vandtaarn 375. Vinkjælder 413 Vinterstue 410.) — Badstue 47. — Dyrehaver 17, 46, 261. (Chr. IV's Sten 46, 61, 73.) — Jægergaard 104. — Haver 44, 47, 350. — Gamle Ladegaard 98, 256. — Lille Ladegaard 5, 46 f., 50, 61, 73, 256. — Mølle 44. — Sparepenge 47. — Stald 46. — Sø 44. — Tegllade 338. — Vognhus 57, 69.
- Frederiksborg Len 37.
- Freiberg, By i Sachsen, 196, 200.
- Freiberg, Svend, s. Freberg.
- Friis, Barbara, 20. — Christian t. Kragerup († 1639) 79, 114. — Christian t. Lyngbygaard († 1657) 528. — Gregers 529. — Hans 529. — Jørgen 529.
- Friis, Jørgen Lavritsen, Præst i Sevel, 400-1*, 407, 463, 480.
- Frost, Søren, Borgmester i Aarhus, 277*.

- Fuglevad Mølle s. Lyngby Krudtmølle.
- Fulsbüttel (i Holsten) 3, 122, 139, 141, 149, 157, 214, 219, 221, 408. *Dat.* 144 f., 147, 149, 151 ff., 155 ff.
- Funcke, Johan, Opsynsmand ved Rosenborg, 167, 181.
- Fyn 64, 76, 81, 172, 294, 339, 365, 438, 450 f., 454, 456 f., 459 f., 462, 489, 501 f., 506, 513, 538, 553.
- Fynske Kompagni 331.
- Færøerne 359.
- Föckler, Isak, Superintendent i Durlach, 290-1*.
- Føns 446. — Præstegaard *Dat.* 446.
- Förde s. Bremervörde.
- Gagelmann, Peter, Apotheker i Kbhvn., 195.
- Gak med, Skib, 11, 20, 22, 292.
- Gallas, kejserlig General, 171 f., 484 f., 487.
- Gamborg Præstegaard *Dat.* 447, 450 ff.
- Garstang (Gårstånga) 518. — Præstegaard *Dat.* 518.
- Gebhard, kejserlig Hofraad, 244.
- Geddinge Bro (i Skaane) 518.
- de Geer, Louis, nederlandsk-svensk Handelsmand og Fabrikerer, 118, 121 f., 361, 472, 475, 477, 490, 492, 509, 514.
- Generalstaterne s. Nederlandene.
- Georg Christian, Landgreve af Hessen, 229.
- Georg Frederik, Hertug af Sønderborg, 135.
- Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenburg, 215.
- Gersdorf, Joachim, 130.
- Gertz, Baltser, Fodermarskalk, 351.
- Gjedde, Ove, 477, 501.
- Giske Len 294, 327.
- Gjøe, Christoffer, 15.
- Glücksborgske Hertuger jvfr. Frands Philip; Hans; Philip.
- Glückstadt 22, 37, 45, 49, 86 f., 92, 94, 96, 102, 106 f., 111, 113 ff., 124, 139 ff., 153, 156 f., 164, 169, 175, 198 ff., 214 f., 219, 231 f., 242, 244, 246 f., 290, 296, 300, 303, 305, 316, 318, 323, 331, 337, 339 f., 343, 345, 349 f., 352, 356-9, 363 f., 366, 370, 372, 374 f., 379, 381 ff., 392, 394, 399, 429, 445, 449, 451 f., 455, 475. — Blokhuss 296, 360, 378. — Glücksborg 126, 162, 198, 410. *Dat.* 87 ff., 91-4, 105, 107, 109, 111 f., 114 ff., 118, 123, 125-9, 140 ff., 159, 161 f., 174 ff., 227 f., 231 f., 242, 244, 247 f., 250, 340, 342 f., 345, 348, 351, 354 f., 357-60, 362 f., 381-92, 394-7, 399, 402 ff., 408. — Kirke 389 f. — Islandske Pakhus 360. — Raadhus 199. — Told s. Elbtold.
- Gnoien, Amt i Meklenborg, 298.
- Goslar 141, 154, 200.
- Gotfred Mikkelsen, Materialskriver p. Bremerholm, 89, 166, 179 f., 259.
- Gothenborg s. Gøteborg.
- Gothenbrille, Ø ved Elfsborg, 471 f., 475 f.
- Gottes Gabe s. Guds Gave.
- Gottorp 32, 165, 285, 323, 485.
- Gottorp Provsti 341.
- Gottorpske Hertuger jvfr. Christian Albrecht; Frederik; Johan Adolf.
- Grabov, Køn Jochum, 163, 189, 312.
- Gregers Rasmussen, Præst i Nørre-Hvedinge, 524.
- Grothe, Thomas, brunsvigsk Af-sending, 141.
- Grubbe, Erik, 163, 277, 405 ff. — Lavrits 163.
- Grüner, Peter, Møntmester, 212, 431.

- Groeningen 333.
Grønland 393.
Grønlandske Kompagni 393.
Guds Gave, Kobberværk (i Kvikne), 212*, 309 f., 516.
Gulland 94, 105.
Gustaf Gustafsson, Søn af Gustav Adolf, 348.
Gustav Adolf, Hertug af Meklenborg, 298.
Gustav II Adolf af Sverig 84, 139, 272 f., 344, 348, 474, 496.
Gutfeldt, Salomon, Kongens Livbarber, 352.
Gyldenløve, Christian Ulrik, 311 f. — Elisabeth Sophie 163, 325, 366 f., 414, 484, 532. — Hans Ulrik 36, 99 f., 104 f., 131, 256, 276, 278, 312, 320. — Ulrik Christian 16 f., 24, 27, 136 f., 169, 228 f., 352, 365 f., 421 f., 525.
Gyldenstjerne, Erik, 529. — Henrik 243 f.
Gyllenhjelm, Karl, svensk Rigsadmiral, 95.
Günteroth, hessisk Oberst, 141.
Günther, Frederik, Sekr. i det tydske Kancelli, 94, 135, 140 f., 195-9, 201, 205 f., 218, 232, 244, 271, 273, 286 f., 295, 301 f., 314-8, 324 f., 329, 334 ff., 378 f., 422 ff., 477 f., 493.
Güstrowske Linie af de meklenborgske Hertuger 298.
Göteborg 90, 473 f., 483.
v. Götze, brandenborgsk Afsending, 246.
Haack, Theodorus, engelsk Gesandt, 425.
Haag 17 f., 153.
Haderslev 18, 45, 98, 118, 201, 270, 281, 342, 351, 360, 367, 422 f., 459. — Færge 364. — Haderslevhus 185, 252, 364, 451. *Dat.* 32 f., 119 f., 137 f., 185, 251 f., 254 f., 367 f., 380, 413 ff., 418 ff. — Kirke 138. — Skole 341.
Haderslev Amt 168, 230, 341, 360, 423.
Haderslev Fjord 416.
Haderslev Provsti 341.
v. Hagen, Gotlieb, diplomatisk Agent, 154.
Hagenskov 165.
Halland 450, 472.
Halmstad 479, 509, 520.
Halsnæs 377.
Halsted Klosters Len 245.
Hamburg 8, 18, 23, 30, 45, 52, 84, 93, 107 f., 127 ff., 134, 139 f., 142, 144, 146-9, 151, 159 ff., 183, 185, 196, 201, 213, 215, 220, 222 f., 231 f., 244, 246, 248, 255, 276, 281 ff., 293, 295 ff., 299 f., 303-8, 313-9, 321, 323, 329-32, 336-40, 342-5, 348, 350, 352-6, 358 f., 362, 385, 389, 401, 408, 430, 496. Jvfr. Hansaen.
Hammer, Lukas, Farver i Kbhvn., 38 f., 43 — Niels, Foged, Skibskapt., 391*. — Peder 243.
Hammershus 241.
Hamsfort, Familie, 459. — Kathrine 460 f.
Hanerau Amt og Slot 224 f., 301-2*.
Hannover 349.
Hans, Hertug, Frederik I's Søn, 423.
Hans, Hertug, Frederik II's Søn, 218, 411 f.
Hans, Hertug af Glücksborg, 341 f.
Hans, Mester i den store Smedie, s. Svitser. — Snedker s. Barchmann. — Borchardsen, Biskop, 254, 341. — Bøjesen, Hofmynsterskriver, 97, 133, 157 f., 162, 239, 281, 429, 452. — Christensen, Borgmester i Kjøge, 311: — Jensen 134. — Lavritsen, Præst p. Tønset, 212. — Mandixen, Borger i

- Kbhvn., 449, 454*. — Mikkel-
sen, Biskop, 28. — Nansen,
Borgmester i Kbhvn., 449,
454 f., 463. — Nikkelsen s.
Lundt.
- Hans Bugislav, Hertug af Nord-
borg, 34, 37, 136, 169, 180, 229,
425.
- Hans Christian, Hertug af Sen-
derborg, 135.
- Hans Ulrik s. Gyldenløve.
- Hansaen 194, 203, 210 f., 214 ff.
- Harager, Store-, 519 f.
- Harbo, Hans, 176. — Niels 176.
- Harburg 300, 318, 324.
- Hardenberg, Herremand, 55, 68.
- Hasebart, Wichmann, Biskop
190, 243.
- v. Hatten, Heinrich, holstensk
Landkansler, 232, 244.
- Havhesten, Skib, 374, 389.
- Havreballegaards Len 414.
- Hedevig, Christian IV's Datter,
14, 20, 34, 133, 207, 210, 242,
272, 279.
- Hedevig, Hertuginde af Pom-
mern, 247 f., 394.
- Hedevig, Kurfyrstinde af Sach-
sen, 150, 158, 195 f., 200, 298 f.
- Heinemark, Jonas, Tolder i Hel-
singer, 35, 127, 276, 376. (Jvfr.
Sundtold.)
- St. Helene Kilde 513.
- Hellekande, Rasmus Jensen
Kjøbmand i Kbhvn., 89.
- Helms, Hans, russisk Tolck, 32.
- Helsingborg 457, 471, 501, 520,
526, 529. — Bro 365. — Slot
446, 520.
- Helsingør 89, 101, 118, 127, 186,
213, 259, 275, 278, 313, 338,
351, 373 f., 405, 457, 483, 526.
— Bro 365, 415. — Havn 415.
— Told s. Sundtold. — Told-
bod 6. *Dat.* 98. — Jvfr. Kron-
borg; Lappen.
- Hempel, Hans, Proberer p.
Kongsberg, 431.
- Hennings, Simon, Kapellan i
Kbhvn., 230, 334.
- Henrik Hermansen, Urtegaards-
mand ved Frederiksborg, 47.
- Herbach, Kaspar, Hofsnedker,
364*, 549.
- Herlufsholm Skole 190.
- Herredage 119, 172, 204, 208 ff.,
214, 230, 268, 284, 384, 406.
- Herredsvad Kloster 166.
- Hessen 115, 139, 141, 143, 148,
151, 424. Jvfr. Amalie Elisa-
beth; Frederik; Georg Chri-
stian; Vilhelm Christof.
- Heussler, Sebastian, General-
profos, 427, 493.
- Heverstrømmen 365.
- Hildesheim, By, 200.
- Hildesheim, Stift, 141, 154, 200,
212.
- Hindsgavl 326 f.
- Hinhöver, Philip, fra Augsburg,
135.
- Den flyvende Hjort, Skib, 291.
- Hissingen, Ø ved Elfsborg, 440,
443, 477.
- Hoffanen 427.
- Hofmann, Morten, Boldmester
i Sorø, 229. — Peter, Brønd-
mester p. Kronborg, 213.
- Holek, Christian, 37. — Erik
529.
- Holland s. Nederlandene.
- Den hollandske Galej 247, 291.
- Hollænderbyen 313.
- Holst (Holstein), Henrik, 146,
150 — Herman, Tolder i Hel-
singer 6, 35, 40. (Jvfr. Sund-
told.) — Niels Jensen, Destil-
lerer, 548.
- Holsten 3, 32, 84, 118, 120, 152,
155 ff., 163, 168, 171 f., 197,
205 f., 215, 225, 232, 241, 245,
250, 266, 281, 285 f., 291, 297,
302 f., 314 f., 317 f., 321, 324 f.,
329, 331, 334 f., 341, 349, 355,
358, 367, 374, 377, 380, 390,
411, 418 f., 422, 426, 440, 442,

- 447, 459 f., 469, 475, 479, 484-8, 501. Jvfr. Gottorpske Hertuger. Hoorn, By i Nederlandene, 87. Horn, Gustaf, svensk Feltherre, 457 f., 479, 489, 502, 515. — Johan 127. — Philip 117. Hornburg (ved Wolfenbüttel), Træfning ved, 120. Hotham, engelsk Oberst, 399. Humble, Markus Christensen, Præst, Biskop, 182, 366*. Husum 128, 142, 352. Husum Provsti 341. Hutzing, Enoch, Professor i Rostock, 230, 341. Hvalfangstkompani 393. Hvas, Christoffer, 202. — Jens 204. — Margrethe 204. Hveding, Nørre-, 519, 524. — Præstegaard *Dat.* 524 f. Hverringe 339. Hvidsted 391. Hvitefeldt, Henrik, 130. — Margrethe 391. — Øllegaard 130. v. Hünecke (Hünicke), Christoffer, Oberstlieut., Overberghauptmand, 516*. Høg, Gregers, 366. — Just 119, 136, 139, 151, 156, 159, 161, 163 f., 176, 202 f., 349, 363, 405, 477, 509, 517. Højenhald, Skib, 291. Højer, Jørgen, Bundtmager, 506. Hørsholm 350.
- Jakob Madsen**, Borgmester p. Christianshavn, 274 f. — Madsen (Matthisen), Hofprædikant, Biskop, 13 f., 28 f., 51, 131, 179, 501, 538. — Mikkelsen, Borgmester i Kbhvn., 1, 6, 35 f., 463. v. Jasmund, Stenzel, Skibskapt., 247. Ibstrup 91, 273. *Dat.* 236. Jeger, Hans Klavsen, Præst i Taarnby, 243. Jeget 204.
- Jenkes, Richard, engelsk Gesandt, 425, 514. Jens Boldmester s. Dajon. — Andersen, Renteskriver, 97, 362, 392. — Andersen, Boldmester ell. Sølvpop, 97. — Sørensen, Foged p. Island, 543. — Thomesen, Byfoged i Stavanger, 100. Jesper Hansen, Kapellan i Kbhvn., 546. Jnderøens Fogderi 310. Indland (i Baahus Len) 472. Joachim Ernst, Hertug af Plön, 135. Johan i Haven s. Funcke. — Bøjesen s. Hans Bøjesen. — Ethersen, Borger i Kbhvn., 43-4*, 98, 364. — Laurentsen, Orgelbygger, 138. — Thomesen, Kammer skriver, 352, 498. — Villumsen, Borgmester i Helsingør, 405. Johan Adolph, Hertug af Gottorp, 288 f. Johan Albrecht, Hertug af Meklenborg, 262, 298. Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, 196, 252, 283, 465 f. Johanne Margrethe, Markgrevinde af Baden-Hochberg, (g. m. Johan Banér) 174. Jomfrusvenden, Skib, 291. Ipswich, By i England, 259. Irene, russisk Prinsesse, 87, 350, 398, 402, 504. Irgens, Joachim, kgl. Kammer tjener, 310, 352. Irland 4, 144, 148. Island 18, 359, 393, 542 f., 548. Islandske Kompagni 42 f., 455, 542. Italien 532. Itzeho 354, 358 f., 423. Juel (Juul), Erik, 496. — Malte 290. — Maren (Marie) Iversdatter 407. — Ove 34. Iver Bergesen, Skibskapt., 320.

Jydske Kompagni 331.
 Jylland 168, 171, 175, 250, 406, 441 f., 450, 456, 472 f., 476, 479, 485, 496 ff., 553.
 Jørgen Danielsen, Borgmester i Kbhvn., 43. — Nielsen, capt. d'armes, 433.
 Maas, Erik, 163. — Hans 421. — Jørgen 420 ff. — Mogens 119, 202 f., 438, 443, 501. — Niels 421 f.
 Kallundborg Slot 438.
 Kalmar 514.
 Kalmarsund 514.
 Kaltenkirchen (i Holsten) 450.
 Kanal gennem Sverig 90.
 Karen Andersdatter, Chr. IV's Mætresse, 35 f.
 Karl I af England 108, 110, 123, 129, 143, 149, 221, 257 f., 269, 386 f.
 Karl IX af Sverig 474.
 Karl Ludvig, Pfalzgreve, 3, 8, 108, 110, 123, 144, 149, 335.
 Karleby Sogn 182, 366.
 Kassel s. Hessen.
 Kattegat 90.
 Kevlinge Aa 518.
 Khemme, Johan, 459*-61.
 Kiel 8, 155, 162, 168, 288 f., 423, 429, 459 f., 482, 487.
 Kieler Amt 288 f.
 Kiøler Fjord 481 ff., 485 f., 488, 490, 527.
 King, skotsk Officer, 501. — James, engelsk General, 501.
 Kippinge Kirke 58, 70 f.
 Kirkegaardsholmen, Ø ved Elfsborg, 471.
 Kirstine (Kirsten), Fru, s. Munk. — Johansdatter (g. m. Bisk. Morten Madsen) 405-6*. — Madsdatter (g. m. Reinhold Hansen) 13.
 Kjærstrup 81.
 Kjærteminde 366.

Kjøbenhavn 2, 7, 11 f., 16 ff., 22 f., 25-8, 33 f., 37-45, 48 ff., 53, 56 f., 60, 63, 67, 69, 72, 74, 76, 80, 87, 89, 94, 97 f., 102 f., 113, 131, 134, 137 f., 140 f., 156, 160, 169, 171 ff., 175, 185 f., 195, 204, 212, 214, 217, 220, 230, 232 f., 239, 242, 244, 247, 257, 260, 263, 269, 272 ff., 279, 284-7, 293, 303, 310, 312 f., 318, 321, 324 f., 347, 350-3, 359, 366, 371, 374-7, 384, 386-9, 392 ff., 397, 400, 403 f., 406, 410, 417, 424 f., 431, 438, 444, 447, 449, 451 f., 454 f., 463 f., 471, 477, 479, 483, 488, 490, 494, 497, 503 f., 514, 521, 524, 526, 528-31, 543 f., 548 f. — St. Anne By 27. — Bremerholm 11, 17, 20 ff., 26, 89, 99 ff., 166 f., 172, 180 ff., 186, 209, 259 f., 280, 312 f., 322, 401, 454, 472, 480, 548. (Drøgstue 103. Reberbane 103, 166, 180, 186, 213, 260, 312, 439, 448. Sejlhus 103, 312. Store Smedie 166, 180, 186, 213, 269, 449, 493, 515.) — Amagerbro 42. — St. Anne Bros Toldkiste 150. — Knippelsbro 42. — Børnehuset 17, 19, 21, 26, 38, 87, 165, 179, 186, 346, 353. — Bersen 209. — Christianshavn 43, 230, 275, 533. — Delehaven 180. — Kgl. Farveri 38*-40, 43, 364. — Gaarde og Huse: M. Henriks Bod 313. Prinsen 87. Vibeke Kruses G. 524. — Gader: Farvergade 38. Frederiksholmskanal 40. St. Færgestræde 87. Gammelønt 48. Løngangsstræde 39. Pilestræde 213. — Gjethus 48, 167, 354. — Haver: Joh. v. Deldens H. 312. Vibeke Kruses H. 312 f. — Haven 246, 549. — Skarnholmen 42*. — Slotsholmen 40, 42. — St. Anne Kirke 26 f., 182, 338, 366. — Frue Kirke 190. —

Helligøjstes Kirke og Sogn 341, 546. — Holmens Kirke 26. — Nikolaj Kirke 43, 138. — Petri Kirke 186, 230, 334. — St. Klara Kloster 48. — Danske Kompagnihus 130. — Ladegaard 33, 137, 417. — Grynmølle 186. — Krudtmølle(?) 167, 186. — Vandmøllen ved Vandkunsten 40, 41*. — Vesterports Mølle 40, 328. — Mønt 48. — Nyboder (Baadsmandsboder) 26 f. — Lønporten 293, 372 f. — Vesterport 40. — Østerport 48. — Proviantgaarden 16, 19, 57, 81, 100, 166, 181, 209, 279, 295, 417, 435, 444 f., 448. (Bagers 186. Bryggers 166, 180, 186, 209, 269 f., 303, 311, 417.) — Amalienborg Slot 138. — Kjøbenhavns Slot 13, 16, 20, 32, 42, 57 f., 60, 69 f., 80, 83, 165, 179, 181, 194, 205, 255, 263, 265, 274, 279, 288, 311, 356 f., 406, 417, 431, 433, 459 f., 493, 538, 543, 555. *Dat.* 35 ff., 46, 49-52, 85, 97, 130-5, 189, 191, 194, 197 ff., 201, 205, 208, 240 f., 258 f., 266 ff., 280, 282 ff., 287, 290, 292, 294, 299, 301 ff., 307, 309-14, 319, 327 f., 330, 333, 336, 371, 373, 452 f., 457, 461, 463 f., 466, 468 f., 494, 528 f., 531-4, 536-9, 543 f. (Arkiv (Hvælving) 256, 422. Blaa-taarn 20, 43, 401, 406, 443, 480. Bro 59, 72. Drejerkammer (?) 433. Røde Kammer 350, 356, 364, 497. Kancelierne 186. Kirke 16, 58, 70, 356, 537, 543. Kjælder 356, 358, 424. Klædekammer 17, 179. Løngang 40, 42, 293. Mønt 431, 436 f. Port 80, 433. Raadstue 22, 186, 208, 278, 280, 431. Rentekammeret 186. Runddelen 59, 71, 357. Røge-

kammer 181. Sengekammer 60, 72. Stald 42 f., 417, 439, 487. Vedhaven 181.) — Rosenborg 51, 57, 69, 167, 181, 293, 350, 372, 417, 499, 548. *Dat.* 40, 48, 83, 96, 187, 209, 211, 218 ff., 233 ff., 256, 293, 334, 348, 372, 379, 454 ff., 470, 480, 492, 535, 542. (Haver 167, 180. Laboratorium 548.) — Krudttaarn 41. — Rundetaarn 235, 372. — Vandmøllotaarn 38-9*. — Toldbod 438. — Tøjhuset (Arsenalet) 24, 42, 70, 166, 209, 235, 246, 381, 506. (Arkeliet 181, 292, 320. Havn 246.) — Universitetet 24, 189 f., 235, 243, 333, 338, 341 f., 400, 407, 461. — Vandhus 43. — Vandkunsten 39 f., 43. — Vartov 38. — Vold (og Voldgrave) 39 f., 48, 137 f., 293, 372 f. (Helmers Bastion, Jermers Skanse 137.)

Kjøbenhavns-Bay (p. Spitzbergen) 393 f.

Kjøge 230, 311 f.

Kjorsingegaard 244.

Klavs Johansen, Enspænder, 145.

Klein, Hans Leonhard, Sekr. i det tyske Kancelli, 477.

Kletti, Christoffer, Sejermager i Helsingør, 213.

Klotz, Stephan, Generalsuperintendent, 291, 380.

Klump, Kornelius Klavsen, Kjøbmand i Amsterdam, 133

Klædekompagniet 43.

Knud Christensen, Klædekammerskriver, 25, 42, 166, 179.

Knæred, Fred (1613) i, 132, 276, 474.

Kock, Anders, Møller i Kbhvn., 328. — Andreas, Bogtrykker i Glückstadt, 232. — Nikkel Helmer, Toldvisitør, 93, 97,

- 236 ff., 292, 327 f., 351, 361, 384, 423, 426.
- Kola, By i Lapland, 169.
- Kolarius, Arnold, s. Calenius.
- Kolberger Heide, Slag paa, 481, 485, 488, 550.
- Kolding 6, 29, 31, 34, 36, 79, 162, 234, 253, 331, 349, 362, 367, 386. — Koldinghus 3, 8, 12, 28, 34, 45, 165, 179 f., 209, 275, 326, 341. *Dat.* 1 ff., 6 ff., 11-4, 16, 19, 21, 23 ff., 27, 29 ff., 34.
- Kolding, Jørgen Povlsen, Kapellan i Kbhvn., 546.
- Den koldingske Galej 291.
- Kongsberg 431.
- Korning Sogn 333.
- Korsør 37, 137, 430, 433.
- Kosakker 534.
- Krabbe, Erik, 327. — Gregers 87 f., 96, 139, 156, 161, 176 f., 234, 250, 253, 349, 363, 365, 405, 477. — Iver 443.
- Krag, Jørgen, 202.
- Krakewitz (Krakowitz), Barthold, Superintendent i Pomern, 202-3*. — Joachim, Prof. i Sorø, 202, 230. — Mikkel, Organist i Kbhvn., 138.
- Kretz, Bendix, Oberst, 286*, 529. — Johan, tysk Oberstlieut., 286.
- Kronborg 7, 24, 26, 35, 40 f., 53, 56 f., 59, 64, 67, 69, 71, 96, 133, 165, 179 f., 209, 213, 256, 276, 320, 359, 416, 492. *Dat.* 43, 100, 213, 215, 295, 374 f., 423. (Kancelliet 213. Orgel 138. Sejerværk 26, 32, 97, 213. Taarn og Spir 313, 373 f.) — Gjethus 213, 338, 353. — Hammermøllen 180, 354, 361, 366.
- Kronborg Len 37.
- Kronen, Skib, 291.
- Krumme, Johan, 459.
- Kruse, Gabriel, 163. — Otte 528. — Tyge 20.
- Kruse, Vibeke, 4, 13, 51, 64, 77, 80 ff., 163, 198, 312, 321, 434, 484, 524, 530, 532.
- v. d. Kuhla, Arent, 47, 88, 389, 468, 486, 496.
- Kullen 99, 106.
- Kvikne Præstegjæld 212, 309. — Kobberværk s. Guds Gave.
- v. Kückelsom, Alexander, Dansemester, 178.
- v. Küssow, Hans, Hofjunker, 148, 160.
- Köhler, Henrik, Møntmester, 431.
- Köln, By, 23, 493.
- Köln, Stift, 201.
- Königsberg 216.
- v. Körbitz, Johan Christoffer, 504*.
- Körssener, Hans, Drabant, 59.
- Köster, Henrik, Læge, 503.
- Maaland 245, 465, 486 f., 490 f., 509, 518, 525.
- Labö, Landsby i Holsten, 486, 491.
- de la Gardie, Jakob, svensk Rigsmarsk, 175, 459.
- Laholm 93, 479, 509.
- Lammet, Skib, 291.
- Landdage i Hertugdømmerne 155, 168, 172.
- Landretten i Hertugdømmerne 140 („Kvartal-Gerichtet“), 215, 222, 231, 285.
- Landskrone 501, 516, 520. — Slot 505, 520.
- Lange, Gunde, 176 f., 204.
- Langermann, Lorens, Dr. jur., 222, 231, 339 f., 345, 348, 363, 405, 477.
- Lapland 29.
- Lappen (ved Helsingør) 483.
- de la Thuillierie, fransk Gesandt, 501 f., 507 f., 510, 514 f., 517, 532, 537 f., 543 ff.
- Lausitz 222.
- Lavrits Eskildsen, Raadmand i Kbhvn., 531.

- Lavrkullen (i Christiania Fjord) 237.
- Leganés, Marqvien af, spansk . Feltherre, 112.
- Leiel, Frederik, Tolder i Hel- singer, 405.
- Lennart (Leonhard) s. Blasius.
- Leonora Christina 133.
- Leopold Vilhelm, østrigsk Ærke- hertug, 140.
- Lepine, Johan Christian, Over- berghauptmand, 549*.
- Leslie, Alexander, skotsk Ge- neral, 143.
- v. Leuchtmer, R., brandenborgsk Gesandt, 113, 246.
- Leven, Jarlen af, s. Leslie.
- Leyden 333, 342, 554.
- Lichtenberg, Slot i Sachsen, 150, 195 f., 200, 364.
- Lifland 96, 193, 236, 390, 395, 400, 412, 433, 441, 459, 513, 544.
- Lillø 520.
- Lindgren, Nils Nilsson, svensk Herold, 447.
- Lindemann, Thomas, Præst i Kbhvn., 230.
- Linden, Skib, 291.
- Lindenov 482. — Christence 404. — Christoffer 101. — Hans t. Hundslund († 1642) 327. — Hans t. Iversnæs († 1659) 234, 375, 438. — Jakob 482, 528.
- Lindormen, Skib, 99, 291.
- Linköping 228.
- v. d. Lippe, Christoffer, 31, 37, 147, 184, 298 f., 307, 363, 368, 405, 477, 554.
- List 267.
- Lister Len 421 f.
- Listerdyb 249, 253, 265-8. *Dat.* 480.
- Lithauen 400.
- Longomontanus (Lomborg), Chri- sten Sørensen, Professor, 235, 444.
- Lorck, Otto Jakobsen, Borg- mester i Thronhjøm, 309-10*.
- Lorenz, Johan, Orgelbygger (1641), 138*. — Johan, Organist i Kbhvn. († 1689), 138, 555.
- Lowe, Robert, engelsk Kjøb- mand, 259.
- Lowther, Robert, engelsk Ge- sandt, 425.
- Ludvig XIII af Frankrig 112, 148, 336, 343, 532.
- Ludvig XIV af Frankrig 345.
- Lukas Farver s. Hammer. — Henriksen, Skibskapt., 320.
- Lund 501, 516, 518. — Gymna- sium 243.
- Lundenæs 166.
- Lundt, Hans Nikkelsen, Borg- mester i Kbhvn., 6, 463.
- Lybek 30, 90, 146, 193, 203, 210 f., 214, 219 ff., 303, 317, 351, 395 f., 412, 449, 462, 489. Jvfr. Han- saen. — Fred (1629) i L. 209, 344.
- Lykke, Anne, 62 f., 75 f. — Erik 167. — Falk 526 f.
- Lykkepotten, Skib, 292, 356.
- Lyneborg 230, 395.
- Lyneborg s. Brunsvig.
- Lyngby (Fuglevad) Krudtmølle 50, 134, 167 (?), 186 (?).
- Lütjenburg 225.
- v. Lüttichau, Hans Siegfried, kursachsisk Hofmarskalk, 195 f., 273, 446 f., 549.
- Lützen. Slag ved. 272.
- v. Lützwow, Curt, kejserlig Re- sident i Hamborg, 52. 140, 207, 240, 246 ff.
- Læssø 453.
- Loebe, brandenborgsk Gesandt, 262.
- Lødøse, Gammel- og Ny-, 474.
- Løsning Sogn 333.
- Den hvide Løve, Skib, 292.
- Den norske Løve, Skib, 86, 291, 322.

De to Løver, Skib, 291.
De tre Løver, Skib, 291.

Maas, Georg, Major, 490 f.
Madrid 185.

Mads Mortensen, Tolder i Helsingør, 35, 127, 276, 376. (Jvfr. Sundtold.)

Magdalena Sibylla, Prinsesse, 178, 272, 324, 465 f., 503 f.

Magnus, Hertug, Christian III's Søn, 411.

Mailand 112.

Malmø 172, 489, 494-7, 499, 501 ff., 505, 507 f., 512, 514, 521, 525, 527, 529, 537. — Malmøhus, 446, 521. *Dat.* 495-500, 502.

v. Mander, Karl, Maler, 22, 547 f.

Mandix, Hans. s. Hans Mandixen.

Marburg 424.

Marekatten, Skib, 258, 320, 491.

Marfée, Træfning ved, 112.

Margrethe Pedersdatter (g. m. Henrik Rosenmeyer) 134.

Maria af Medici, Dronning af Frankrig, 345.

Maria, Jomfru i Kirstine Munks Tjeneste, 58, 70.

Maria Eleonora, svensk Dronning, 8, 52, 84, 86, 91 f., 94 f., 97, 113, 117, 120, 126, 132, 134, 147, 151, 158, 188, 196, 199 ff., 207 f., 215 f., 226 ff., 230, 239, 246 f., 251 f., 261 f., 271 ff., 279 f., 282, 284, 348, 351, 358, 361 ff., 372.

Maria Elisabeth, Hertuginde af Gottorp, 324.

Maria Kathrine, Christian IV's Datter, 218, 555.

Marnitz, Amt i Meklenborg, 298.

Marselis 314, 320. — Gabriel, Kjøbmand i Hamborg, 276, 498. — Peter, Resident i Moskau, 350, 383, 385, 388 f., 402.

Marselisborg 414.

Marsfeldt, Heinrich, Præst i Hollænderbyen, 313.

Marstrand 472, 477.

Marsvin, Ellen, 13, 28 f., 51-7, 61-70, 73-82, 131, 533. — Helvig 79. — Otte 79, 533.

St. Matthæus, hollandsk Skib, 475.

Maximilian, Kurfyrste af Bajern, 289 f., 335 f., 350.

Meier, Bernt, Præst i Kbhvn., 230, 342. — Hans Berntsen, Rektor i Ribe, 342*. — Johan, Kaarttegner, 352. — Samuel, Hofapotheker, 352*.

Meiercrone, Henning, Gehejmeraad 352.

Meklenborg 113, 168, 298 f., 301, 307, 336, 344, 370 f., 395 f., 428, 484, 516. Jvfr. Adolf Frederik; Gustav Adolf; Johan Albrecht; Ulrik.

Meldorf 147.

de Melo, Francisco, Generalstatholder i Nederlandene, 146.

Memel 389.

de Mendoza Furtado, Tristan, portugisisk Gesandt, 90.

Mette Christoffersdatter (g. m. Johan Erttersen) 44.

Michael Feodorowitsch, russisk Zar, 88, 383, 385, 388, 398, 402.

Middelfart 444, 451.

Midsunde, Færgegaarden ved, *Dat.* 9.

Mikkel Gertsen, Tilsynshavende ved Salpetersyderierne, 374.

Minden 401.

Monrad, Erik, Biskop, 341.

Mormand, Familie, 453.

Mortaigne, Officer i svensk Tjeneste, 121.

Morten 46, 555. — Madsen, Biskop i Aarhus, 405 ff.

Morten Karl, Urtegaardsmand ved Frederiksborg, 47.

Moskau 350, 383, 412. Jvfr. Rusland.

- Movat, Axel, 320.
 Mund, Pros, 428, 488, 509, 514, 518, 527, 542, 548.
 Munk, Kirstine, 13, 28, 46, 53-80, 82, 218, 493, 533. — Niels 176.
 Mussel, Adam, Mestersvend p. Hammermøllen, 354, 361.
 Müller, Henrik, Tolder i Kbhvn., 328, 352, 360, 376.
 Münster 139, 144, 173, 401.
 Mähren 227.
 Møen 166, 178, 397.
 Møller, Bertel, Snedker, 382. — Ernst, Skrædder, 27, 346.
- Narva 88, 93, 193, 386, 462.
 Nassau jvfr. Vilhelm Otto.
 Neapel 112.
 Nederlandene (Holland) 4, 6, 18 f., 23, 29 ff., 37, 41, 84, 86 f., 89 f., 92 ff., 102, 106, 108-14, 116 f., 122-6, 128, 143, 148, 152 f., 160 f., 165, 180, 216, 219, 221, 236, 259, 289, 327 f., 364, 384, 413 f., 441 f., 445, 456, 462, 472, 474-8, 483, 490, 507-10, 514 f., 517, 535, 547, 552.
 Nederlande, spanske, 146.
 Nidersachsiske Kreds 140, 223, 300 f., 306.
 Neudorf, Gods i Holsten, 225*.
 Neuhaus, Agnete, 459 ff.
 Neumühlen (ved Kiel) 488.
 Neumünster Amt 288 f.
 Neustadt 10, 15, 491.
 Newcastle 399.
 Niels Erlandsen, Teltmager i Kbhvn., 303. — Hansen, Portner p. Kbhvns Slot, 433. — Jensen, Degn, 472 f. — Jørgensen, Bryghusskriver, 311. — Nelausen 36. — Olsen, Kamertjener hos den svenske Enkedronning, 282.
 Nochera, Hertug af, spansk Felt-herre, 112.
 Norby, Bendix, 176.
- Nordborgske Hertuger jvfr. Frederik; Hans Bugislav.
 Nordlandene 31, 215, 393.
 Norge 15, 19, 87 f., 96, 100 ff., 106, 109, 150, 181, 237 f., 276, 286, 294, 296, 309 f., 327 f., 347 f., 363, 375, 380, 398, 419, 430, 436 f., 440, 443, 446, 451, 456, 469, 472, 476, 483, 500 f., 549.
 Normand, Familie. 453. — Ernst 274 f., 326.
 Nyborg 28, 430. — Slot 165, 433, 438. *Dat.* 105.
 Nykjøbing (p. Falster) 58. — Slot 554.
 Nykjøbing Len 245, 465 f.
 Nürnberg 524.
 Nældebladet; Skib, 10, 291.
- Oddernæs Ting (i Norge) 277.
 Odense 28, 45, 57, 118, 158, 284, 290, 293 f., 387, 404 f., 430, 443, 459 ff. — St. Hans Kloster 178. — Odensegaard 165, 414, 433, 459 f. *Dat.* 409-12, 421, 437, 439, 441, 444 f. — O.-Reces (1560) 214.
 Ohnemøller s. Ahnemøller.
 Oldeland, Melchior, 6, 11, 275. (Jvfr. Rentemestrene.)
 Oldenburg 149, 154. Jvfr. Anton Gynther.
 Oldenburg, Skib, 246 f.
 Olmütz 333.
 Oluf Olufsen, Foged p. Odensegaard, 459.
 Opager (i Skaane) 502.
 Oranien jvfr. Frederik Henrik. Orkedalen 309.
 Orning, Erik Ottesen, 31, 99 ff., 104, 106, 166, 260. — Søren Villumsen 202*-3, 210.
 Oslo Domkapitel 24, 294.
 Osnabrück 139, 144, 158, 161, 173, 175, 184, 336, 345, 348, 354 f., 360, 362 f., 366-70, 401, 405, 409, 424, 475, 509.
 Ostfrisland 151, 444.

- Ostindien 514.
 Ostindiske Kompagni i Holland 112.
 Otto Hansen. Enspænder. 141.
 Otto. Rhingreve. 54. 67.
 Otto Ludvig. Rhingreve. 53-7, 61 f., 67. 69. 74.
 Oxenstjerna, Axel, 10, 83 f., 90, 95, 117, 120, 125, 129, 143, 152, 174 f., 188, 207 f., 241, 249, 262 f., 279, 343, 400, 411 f., 466, 475, 510. — Gabriel Bengtsson 84. — Johan 203. 401.
- Paris** 532.
 Parsberg. Oluf, 21, 170 f., 212, 309 f., 357, 377, 388, 400, 472, 476, 504 f., 517.
 de Pas, Simon. Kobberstikker, 97.
 Passow, Hartwich, meklenborgsk Gesandt, 297 f., 301.
 Patientia, Skib, 291, 488.
 Patmos (ved Lilleasien) 119.
 Pauli, Broderus, Syndikus i Hamborg, 128, 142, 337 f.
 Paulli, Simon, Læge, 551.
 Paynck, Ahasverus, Hofmedikus. 333*-4, 555. — Christian 333*-4. — Ferdinand, Præst i Løsning, 333*. — Peter Diderik, Hofchemicus, 2, 23, 27, 59 f., 72, 167, 179, 333 f., 372, 430, 432, 445, 513, 516, 548.
 Peder Skriver 443. — Ibsen, Foged p. Frederiksborg, 47. — Karl- sen, Raadmand i Kbhvn., 134. — Nielsen, Borger i Kbhvn., 212. — Pedersen, Skriver p. Kbhvns Slot, 417.
 St. Peder, Skib, 291.
 Pelikanen, Skib, 291.
 Pentz, Familie, 225. — Adam Heinrich 178, 504. — Christian 8, 40, 118 f., 200, 225, 231, 242, 282, 300, 337 f., 340, 429, 445. — Marqvard 225. — Ulrik 223.
 Persien 32, 114.
- Peter, Dr., s. Paynck. — v. Lüne- burg, Murmester, 374.
 Petersburg, Slot ved Osnabrück, 348.
 Pfal, Hieronymus, Vognmester, 50, 102 f., 295.
 Pfalz 31, 110, 228 f., 335 f. (Øvre- Pfalz 45.) Jvfr. Karl Ludvig; Ruprecht.
 Pfuel, Adam, tysk Officer, 222 f. — Conrad Bertram, tysk Officer, 222 f.
 Philip, Hertug af Glücksborg, 34.
 Philip IV af Spanien 141, 146, 221.
 Philip Ludvig, Hertug af Søn- derborg, 135.
 Photinianerne 290 f., 380.
 Photinus 291.
 Pinneberg 8, 108, 127, 129, 144, 197, 206, 224.
 Phønix, Skib, 279, 291, 477.
 v. Plettenberg, Georg, kejserlig Gesandt, 530, 533.
 Pletzius (Pletius), Morten, Rek- tor og Præst i Haderslev. Præst i Slesvig, 98. — Morten, Borger i Kbhvn., 98, 555.
 Plönske Hertuger jvfr. Joachim Ernst.
 Polen 228, 239, 368 f., 388 f., 394 f., 419 f., 426, 433, 439, 441, 522 f., 532, 534, 544 f., 551. Jvfr. Vla- dislav.
 Poley, John, engelsk Gesandt, 386, 399.
 Pommern 5, 113, 117, 132, 154, 162, 192 ff., 202, 222, 368 f., 441, 492, 534. Jvfr. Hedevig.
 Portugal 4, 45, 48 f., 84 f., 90 f., 113, 117, 119, 122, 126.
 Postillon, Skib, 292, 491.
 Powisch, Frands, 370.
 Povl Mikkelsen, Skibskapt., 491.
 Preetz, 487.
 Preussen 86, 132, 188, 196, 207, 215, 227, 246, 251, 348, 358, 362 f., 372, 389, 462.

- Priis, Generalkvartermester, 69.
 Prip, Iver, 310.
 Provinsmøder 172, 347.
 v. Pudewils, Dionysius, 298 f.,
 534, 544, 551.
 v. Qvalen, Henrik, 235.
 Qvandt, Jochim, Tømmermand
 i Helsingør, 313, 373.
- Rambler, Matthias, Enspænder,
 145.
 Rammel, Henrik, 136, 229 f.
 Randuif, Lavrits, Toldskriver,
 23 f.
 Rantzau, Familie, 225, 302. —
 Bartram 445. — Beate 532. —
 Christian 477. — Frands
 († 1612) 505. — Frands († 1632)
 56, 59, 62, 69, 71, 74. — Fre-
 derik 501, 505. — Hans t. Neu-
 haus 225. — Hans t. Putlos
 285. — Henrik 446, 501. —
 Joachim 285. — Josias 532. —
 Marqvard 125.
 Rasmus Jensen s. Hellekande.
 Rathke, Kaspar, Kjøkkenskriver
 hos den ' svenske Enkedron-
 ning, 362.
 Ravn, Klavs Iversen, Byfoged
 i Kbhvn., 36.
 Ravensborg Len 245.
 Reedtz, Frederik, 543. — Peder
 504, 532.
 de Rees, Daniel, Skibslieut., 423.
 Regensburg 8, 31, 37, 45, 52,
 107, 110, 121, 125, 155, 165.
 v. Regenstein, Gotfred, 176.
 Rehbinders, Peter, Superinten-
 dent i Lyneborg, 230, 395.
 Reinboth, Johan, Provst i Ha-
 derslev, 230, 341*, 379.
 Reinhold Hansen, Borgmester
 i Kbhvn., 13, 35 f., 312, 463.
 Rendsborg 140, 215, 231, 285,
 337, 366, 378, 422 f., 485. —
 Slot 302. *Dat.* 86, 178, 183 f.,
 221, 223.
- Rentemestrene (Sten Beck, Jør-
 gen Vind og Melchior Olde-
 land) 1 f., 9, 86, 88, 97 f., 107,
 133, 136 ff., 147, 162, 164-8,
 177 f., 185 ff., 189, 241, 265,
 282, 323, 530.
 Resen, Hans Povlsen, Biskop,
 230.
 Reval 117, 236, 386, 462.
 Reventlov, Ditlev. 1, 3, 29 f.,
 37, 52, 87, 89 f., 92 ff., 106, 111,
 113 f., 160, 166, 168, 178, 201,
 226, 234, 242, 282, 307, 337 f.,
 349, 362, 379, 427, 508, 510,
 517, 544, 551.
 Rhinen 413.
 Rhingreven s. Otto; Otto Ludvig.
 Ribe 32, 253, 266. — Domkapitel
 341. — Skole 342. — Riberhus
 250.
 Ribe Stift 254, 341.
 Riberhus Len 266, 365.
 Riga 88 f., 96, 117, 236, 259, 386,
 389, 394, 462.
 Rigsdag 1627 i Odense 158.
 Rigsraadet 31, 48 f., 109, 118 f.,
 152 f., 156 f., 159 ff., 167, 171 ff.,
 178, 184, 189, 192-5, 197, 202-5,
 209 ff., 214, 216, 219, 232, 263,
 265-8, 280 ff., 284, 290, 293 f.,
 297, 300, 305-9, 315, 329 f., 355 ff.,
 362 f., 367-71, 384, 386 f., 397,
 404 f., 408-12, 425, 456 ff., 462 f.,
 489 f., 514, 528 f., 535 f., 539 ff.,
 543, 545, 547, 551 f.
 Ringsted Kloster 430.
 Roch 494. — Peter, Resident i
 Haag, 18, 494.
 Rochow, tysk Officer i svensk
 Tjeneste, 121.
 Rode, Steffen, Borger i Kbhvn.,
 98, 134.
 Roe, Thomas, engelsk Gesandt,
 3, 23, 107 f., 110, 122 f., 129,
 154 f., 170.
 Rom 333.
 Rosen, Skib, 291.
 Rosenberg, Frands, Biskop, 243.

- v. Roseneck s. Transehe.
 Rosenhane, Schering, 401.
 Rosenkrands, Beate, 159. —
 Berge 529. — Gunde 503. —
 Holger 285 ff. — Mette Hol-
 gersdatter 159. — Otte 285 f.
 — Palle 277 f., 398.
 Rosenmeyer, Henrik, Borger i
 Kbhvn., 134.
 Rosenvinge, Familie, 35. —
 Henrik Villumsen 184 f., 220. —
 Povl Jørgensen, Præst i Føns,
 446. — Sten Villumsen 436. —
 Villum Mortensen, Tolder i
 Helsingør, 35, 43, 98, 555.
 Rosenvold 64, 76.
 Roskilde 356, 531. — Domkirke
 57, 217 f. — Roskildegaard 165,
 430.
 Roskilde Fjord 377.
 Rostock 16, 37, 229 f., 484, 554.
 Rotenburg, Slot i Stiftet Ver-
 den, 476.
 Rothkirch, Wenzel, 136, 445.
 Rotlöben, Johan, Hofprædikant
 i Glückstadt, 379, 395 f.
 Ruden, Ø ved Pommern, 344.
 Rumohr, Henrik, 367.
 Ruprecht, Pfalzgreve, 3.
 Rusland 29, 32, 87 f., 93 f., 96,
 103, 160 f., 165, 169, 193, 211,
 233, 236, 240, 350, 357, 363,
 366, 378, 383, 385, 387 ff., 392,
 398 ff., 408, 411 f., 429 f., 472,
 504. Jvfr. Irene; Michael.
 Ruun, Jakob, Student, 87.
 Rytteren, Skib, 291.
 Røraas Kobberværk 310.
 Rørbæk 339, 366.
 Røst, Gods i Angel, 367.
- Sachsen** 5, 45, 324. Jvfr. Hede-
 vig; Johan Georg.
 Sachsen-Lauenborg jvfr. Chri-
 stina Margrethe; Frands Al-
 brecht.
 Sachsen-Weimar 115, 120, 122,
 142, 148, 151, 424.
- Sack, svensk Oberst, 491.
 de Saint-Romain, Melch., fransk
 Gesandt, 222, 316, 319, 345, 348.
 Salvius, Johan Adler-, svensk
 Statsmand, 93, 146 f., 158, 222,
 246, 248, 316, 319, 344 f., 348,
 354, 401.
 Samsing, Rasmus (d. æ.), Over-
 skipper, 99 f., 106 f. — Rasmus
 (d. y.), Overskipper, 99, 166,
 280.
 Samsø 438.
 Santow (Santkow), Gods i Mek-
 lenborg, 298.
 Sauerland (i Westfalen) 85.
 Savoyen jvfr. Christina.
 Scavenius, Lavrits Mortensen,
 Professor, Biskop, 189 f.
 Schaap, Gerard, nederlandsk
 Gesandt, 483.
 Schandorf, Niels Povlsen, Pro-
 fessor, 190*.
 Schaumburg, Grevskab, 8. —
 Otto, Greve af S., 108, 144.
 Schenck, brunsvigsk Afsending,
 141.
 Schlesien 201, 222, 226.
 Schulte, Kaspar, Landdrost i
 Bremen, 302, 349.
 Schwaan, Amt i Meklenborg,
 298.
 Schwabsted Amt 197, 206, 224.
 Schweidnitz, Slag ved, 226.
 Schwencke, Christoffer, Arkeli-
 mester, 104, 181, 374.
 Schwerin 218, 298.
 Schytte, Josias, Sejermager i
 Kbhvn., 213, 554.
 Schöningen, By og Slot i Wol-
 fenbüttel, 188, 196, 226 f.
 Sefeldt, Jørgen, 20, 86 f., 89 f.,
 92 ff., 106, 111, 113 f., 119, 128,
 163, 171, 177, 234, 500.
 Segeberg Amt og Slot 224 ff., 302.
 Sehested, Christen Thomesen,
 12 ff., 29 ff., 34, 36 f., 45 f., 52,
 86 f., 92 ff., 113-6, 119, 124 f.,
 127 f., 130, 132, 134 ff., 139-49,

- 151 ff., 155 f., 158-61, 167, 170-3, 175 f., 178, 183 ff., 189 f., 194 f., 202, 204 f., 208-12, 214-7, 219-23, 228-36, 243 f., 248-51, 255 f., 263 ff., 268, 274-7, 281-4, 287 ff., 297-301, 307, 309-12, 323 f., 328, 333 f., 341 f., 347 ff., 360-3, 367, 371, 379 ff., 383 ff., 387 f., 390 f., 395 ff., 400 ff., 404-12, 418, 422, 424 ff., 445, 453, 459 ff., 464-7, 469-74, 476-9, 489 ff., 500-5, 508 ff., 517, 520, 525 f., 530-5, 538 ff., 543 f., 546, 552. — Hannibal 20, 45, 90, 119, 128, 133, 141, 146, 152, 158, 165, 170 f., 173, 175, 189, 207, 210, 212, 221, 254 f., 269, 272, 290, 347, 380 f., 430 f., 436, 440, 443, 450 f., 475 f., 501. — Karen 20*, 34. — Klavs 326 f., 404, 505. — Povl 491, 502, 505.
- Sevel Sogn 400.
- Shetlandsøerne 258, 386.
- Sigismund, Konge af Sverig, 228.
- Silkeborg Slot og Len 37, 47, 171, 326 f.
- Sinklar, Christian, 479.
- Sjælland 54, 67, 86, 96, 105, 172, 232, 338, 417, 438, 456 f., 477, 489, 500, 526 f., 553. — Lands-ting 500.
- Sjællands Stift 189, 253, 347, 538.
- Sjællandske Kompagni 331.
- Skaane 105, 172, 347, 359, 431, 438, 446, 458, 489, 499, 501, 519, 531, 537, 553.
- Skaaning, Hans Hansen. Klokker i Aarhus. 407.
- Skade, Niels, 176. — Otte 476.
- Skagen 473, 483.
- Skanderborg 165, 179, 215, 220, 277, 287 f., 323, 414.
- Skibsbyggeri 10 f., 15, 17, 295.
- Skinnerup 366.
- Skjærgaard, svenske, 486, 489.
- Skotland 4, 110, 143, 148 f., 338, 399, 501.
- Skygger, Thomas, engelsk Gesandt, 514.
- Skytte, Johan, svensk Rigsraad, 95.
- Slagelse 65, 77. — Skole 190.
- Slebusch, svensk Oberstlieut., 449 f.
- Slesvig, Domkirke i, 98.
- Slesvig, Hertugdømme, 87, 118, 152, 155 f., 168, 171 f., 197, 205 f., 225, 234, 249 f., 266 f., 281, 285 f., 291, 314 f., 317 f., 324 f., 335, 341, 349, 367, 380, 418 f., 422, 440 f., 447, 485. Jvfr. Got-
torp.
- Slesvigske Kompagni 135.
- Smaalandene 105, 456.
- Smørum Herreds Ting 243.
- Snarensvend, Skib, 237.
- Snoghøj 250.
- Socinianerne 290 f.
- Soissons, Greve af, 112.
- Solen, Skib, 514.
- Sonck, Albert, Borgmester i Hoorn, 87, 483.
- Sophie, Dronning, 58, 70, 288 f., 298, 307, 465, 494.
- Sophie, Christian IV's Datter, 217.
- Sophie Jensdatter s. Basse.
- St. Sophie, Skib, 10, 15, 99 f., 104-7, 169, 291. *Dat.* 98.
- Sophie Amalie, Dronning, 200 f., 224, 302, 349 f.
- Sorø Akademi og Skole 34, 37, 136 f., 169, 180, 190, 202, 228 ff., 341, 379 f., 383, 396, 418, 425. — Kloster 85, 228 f.
- Sousa Coutigno, Francisco de, portugisisk Gesandt, 45, 48 f., 84 f., 90 f., 113, 117, 119, 122.
- Spanien 4, 45, 48 f., 88, 90, 112, 119, 133, 146, 152, 161, 165, 169, 180, 184 f., 189, 193, 220 ff., 276, 289, 292, 319, 362, 401, 408. Jvfr. Ferdinand; Philip.
- Spanske Sø 117.
- Sparre, Anne, 163. — Christian

163. — Erik 228. — Jens 163.
 — Klare 12. — Susanne 163.
 — Villum 163.
- Sperling, Otto, kgl. Botanikus.,
 167, 179, 551.
- Spes, Skib, 59, 71.
- Spitzbergen 320, 393 f.
- Spormand, Peder, Professor, 338.
- Stade 31, 37, 54, 67, 84, 86 f.,
 89, 92 ff., 96, 102, 106, 110 f.,
 113, 116 f., 124, 141, 165, 318,
 324, 340, 408, 476.
- Stapel, Frands, Dr. jur., 322,
 337.
- Stargard, Amt i Meklenborg, 298.
- Statholderen i Kjøbenhavn 166.
- Stavanger 100.
- Stavanger Stift 366.
- v. Stavenisse, Kornelis, neder-
 landsk Gesandt, 515.
- Steenbuch, Christen, Professor,
 97. — Hans, Sejermager i
 Kbhvn., 26, 32, 97*, 213, 554.
- Steenwinkel, Villum, Byg-
 mester, 360.
- Steinberg, Jakob, svensk Raad,
 283 f.
- Sten Pedersen, Guldsmed i
 Kbhvn., 242.
- Stenderup *Dat.* 417.
- Stenløse, Niels Nielsen, Præst
 i Gamborg, 447.
- Stensen, Anne Hansdatter, 163.
 — Christoffer 526 f. — Hans
 163.
- Stenshede 453.
- Stettin, Fred (1570) i, 132, 228
- Stjernholm 294, 326 f., 465 f.
- Stockholm 113, 121, 233, 245 f.,
 262, 371, 423, 431, 459, 489.
- Stokfisken, Skib, 291.
- Stormarn 108.
- Stougaard, Christian, Læge, 551.
- Stralsund 10, 16, 117, 202 f., 249.
- Strandmøllen 43 f.
- Strömfelt, Johan, svensk Re-
 sident 101 f., 118 f., 236, 241,
 275 f., 278, 280, 384.
- Stub, Kjeld, Præst i Ullensager,
 501.
- Stumsdorf, Stilstand (1635) i,
 544.
- Sundsby (i Baahus Len) 391.
- Sundtold 2-6, 9 f., 15, 17, 22 f.,
 92, 101 f., 106, 109, 111 f., 118 f.,
 122, 125, 157, 170, 185, 214,
 216, 219 f., 233 f., 236, 239, 262 f.,
 276, 280, 344, 355, 359, 364 f.,
 384, 416, 464, 483, 498, 452. —
 Toldere 6 ff., 9 f., 15, 23, 35,
 40, 89, 127, 186, 214, 220, 256,
 259, 365, 376, 378, 397, 414.
 (Jvfr. Gødert Braem; Jonas
 Heinemark; Herman Holst;
 Fred. Leil; Mads Mortensen;
 Villum Mortensen Rosen-
 vinge.) — Visiter 98. — Told-
 kiste 6 f., 35, 91, 127, 338, 357,
 376, 389, 397. (Jvfr. Helsingør.)
- Surbæk, Simon, Borgmester i
 Kbhvn., 449, 452.
- Svanen, Skib, 291.
- Svave, Arild, 12.
- Svend Andersen, Skibsbygger,
 295.
- Svendborg 81.
- Sverig 5, 8, 10, 16, 23, 32, 52,
 59, 71, 83 f., 86, 90-7, 101 f.,
 105, 112-23, 125 f., 128 f., 131 f.,
 134, 139, 142 ff., 146 ff., 150 f.,
 154, 157, 161 f., 165, 174, 178,
 180, 183, 188, 192 ff., 196, 199-
 203, 207 f., 222 f., 226 ff., 230 f.,
 234, 236, 239 ff., 246-9, 251 f.,
 261 ff., 271, 273, 275 f., 280, 283,
 298 f., 302, 307, 316 f., 319, 336,
 340, 343 ff., 348, 354 ff., 358, 368-
 71, 381, 384-7, 390, 394 f., 400 f.,
 404, 408, 412, 415 f., 419 f., 423 f.,
 426, 428, 430 f., 436, 438, 440 ff.,
 447, 449 ff., 453, 457-60, 462,
 464, 472-5, 478-92, 495 f., 501 f.,
 505, 507-10, 512-22, 544-7, 551 ff.
 Jvfr. Christina; Gustav; Karl;
 Maria Eleonora; Sigismund.
- Svitzer, Hans Ulrik, Mestersmed
 37*

- p. Bremerholm 213, 274, 339, 366, 372, 449, 515.
- Søby 204.
- Selvitsborg 171, 521 f., 527.
- Den forlorne Søn, Skib, 292.
- Sønderborg 444.
- Sønderborgske Hertuger 135, 422 f. Jvfr. Alexander; Alexander Henrik; August Philip; Ernst Gynther; Georg Frederik; Hans Christian; Philip Ludvig.
- Søren Jensen, Borger i Christiansstad, 97.
- Sørup 163*-4.
- Taarnby 243.
- Taaasing 354.
- Tancke (Tanck), Familie, 18 f., 554. — Agnete 554. — Markus, Borgmester i Rostock, 554. — Martin, Resident i Haag, 17-8*, 86, 122, 143, 153, 335, 364, 554.
- Thijssen (Anckarhjelm), Martin, nederlandsk Admiral, 492, 514, 549.
- Thomas Hansen, Voldmester i Kbhvn., 373.
- Thor Smede, Reinhold, Vinskjænk, 127, 413.
- Thott, Agnete, 163. — Anne 163. — Erik 163. — Henrik 159. — Korfits 163. — Otte 171, 521 f., 527. — Tage Andersen 12, 171, 327. — Tage Ottesen 119, 171, 446, 469, 518, 521, 526 f., 537.
- Throndhjem 286, 309 f.
- Throndhjem Len 21, 37, 171, 212, 309 f.
- Thrutmand, Anders, s. Trautmann.
- v. Thurn, Heinr. Matth., tydsk Greve, 60, 72.
- Thüringen 37.
- Timmermann, Jakob, Borger i Kbhvn., 49.
- Torstenson, Lennart, svensk Feltherre, 95 f., 125 f., 139, 142 f., 150 f., 154, 162, 222, 436, 441 f., 447, 451, 454, 459 f., 478 f., 485, 491 f., 509.
- Tranekjær 171, 375.
- Trankebar 514.
- Transehe v. Roseneck, Joachim, svensk Hofraad, 283.
- Trautmann, Anders, 176.
- v. Trautmannsdorf, Maximilian, kejserlig Minister, 530, 533.
- Trefoldighed, Skib, 260, 432, 434, 461, 468, 470, 550. *Dat.* 470 f., 473 f., 476-83, 485 ff., 489, 491 f.
- Trolle, Niels, 6, 33, 91, 163, 543, 555.
- Trøegaard, Alexander, Guldsmed i Kbhvn., 524*. — Hans, Købmand i Kbhvn., 43.
- Tydskland 5, 8, 32., 45, 52, 54 f., 57, 67 f., 70, 81, 95 f., 107 f., 110, 112-7, 120 ff., 126, 129, 139 ff., 143 f., 146 ff., 151, 154 f., 157, 162, 186, 193, 221 ff., 226 f., 230 f., 244, 252, 283 f., 298, 304 f., 311, 313, 315 f., 319, 324 f., 335 f., 340, 344, 367, 369, 371, 408, 429, 477. Jvfr. Ferdinand.
- Tyre, i Tjeneste p. Kbhvns Slot, 60, 73.
- Tyrkiet 54 ff., 67 f., 442.
- Tyrstrup 417.
- Tøllist, Gaard p. Øsel, 131.
- Tønset Præstegjæld 212.
- Udsen, Lavrits Ebbesen, 134.
- Ulfeldt, Bjern, 479. — Christoffer 119, 370, 375, 446, 514. — Ebbe Jakobsen († 1654) 468. — Ebbe Christoffersen († 1682) 133, 207, 210, 272, 519, 529. — Ejler 133, 220, 550. — Knud Christoffersen t. Svenstrup, Krigskommissær († 1657), 7, 109, 195, 290, 294, 306, 308, 327, 476, 494, 498, 537. — Knud Jakobsen t. Hellerup, Hofmarskalk († 1646), 249, 293 f., 339, 357, 367, 370, 420 f., 427, 443, 468,

- 528 f., 537, 543, 550, 555. — Korfits, Rigshofmester, 3-12, 15-27, 31 ff., 35 f., 38-43, 48 ff., 80, 83-6, 106-12, 114 f., 121 ff., 129 f., 150-5, 157, 162, 165 f., 169 ff., 178, 189, 195, 217 f., 237 f., 249 f., 257 f., 270, 286 f., 291-5, 297-301, 303, 309 ff., 313 f., 319-29, 331 ff., 337-40, 346-66, 371-5, 377 f., 381-1, 386-90, 392 ff., 396-9, 402 ff., 410, 412-9, 424-7, 429-41, 443-55, 463 f., 467-77, 479-89, 492-503, 505 ff., 512-6, 518, 520 f., 524, 526 ff., 530 f., 537 f., 542-5, 547-53. — Korfits t. Matrurp 529. — Lavrits 357, 388.
- Ulm 333.
- Ulrik (d. y.), Hertug, 60, 63, 72 f., 76, 218, 296, 305, 312, 342.
- Ulrik (d. æ.), Hertug, 217 f.
- Ulrik, Hertug af Meklenborg, 465.
- Ulrik Christian s. Gyldenløve.
- Ulriksholm 366, 421.
- Den graa Ulv, Skib, 258, 291.
- Ulzburg (i Holsten) 450.
- Urne, Christoffer, 58, 70, 88, 103, 170 f., 375, 377, 484, 501. — Edle 548. — Erik 56. — Frederik 6 f., 23 f., 35, 37, 40, 44, 46 f., 171, 212, 310. — Jørgen 45, 79 f., 119, 130 f., 151, 156, 159, 161, 176, 194 f. — Sivert 388.
- Urup, Axel, 86, 377, 396. — Karen 131.
- Utrecht 87.
- Waagen (ved Bergen) 99.
- Vadbæk, Niels Hansen, Præst i Garstang, 518.
- de Val, Jean, Ritmester, 529.
- Valby 83.
- Waldburger, Joachim, Slotsfoged p. Kbhvns Slot, 16*, 338, 356, 537 f., 543 f.
- Valdegaard (i Halland) 443.
- Valdemar Christian, Greve, 12 ff., 27, 46, 51, 66, 78 f., 87 f., 94, 96 f., 114, 116, 165 f., 178, 211, 231, 233, 236, 240 f., 319 f., 331, 347, 350 f., 357 f., 363, 366, 378, 383-90, 392-5, 398, 400, 402, 404, 430, 504, 523.
- Valdemars Slot 354.
- v. Waldow, Bernhard, Raad, 196, 215-6*, 479 f.
- Valentin Slagter, i Haderslev, 459.
- Valkendorf, Henning, 56, 354, 420 f., 460, 501, 533.
- Wallenstein 286.
- Vandal, Hans, Biskop i Viborg, 189.
- Wandsbeck 225.
- Varberg Len 443.
- Varde 401.
- Warne, Flod, 218.
- Warnemünde 217.
- Wasaborg, Gustaf Greve af, 348.
- Vedbæk 44.
- Vedel, Hans Andersen, Præst i Burlev, 506.
- v. Weede, Johan, Borgmester i Utrecht, 87.
- Weimar s. Sachsen-Weimar.
- Weimar (Weiner), Christian, Kancellisekr., 140.
- Weitz Hieronymus, Mag., 37*.
- Verden, Stift, 150.
- v. Werve, Herman, tydsk Astro-
nom, 444.
- Vesterhavet 475.
- Vestervig 202.
- Westfalen 85, 151, 380.
- Whitte, Markus, Skibskapt., 253, 365
- Vibe, Peder, 5, 9 f., 32, 52, 83 ff., 89-93, 95 ff., 101 f., 113, 115-20, 123 f., 126-9, 131 f., 135, 174 f., 182 f., 188, 199 ff., 207 f., 226 ff., 230, 233 f., 239 ff., 245-8, 251 f., 261 ff., 271, 274, 279 f., 283 f., 298 f., 307, 319, 336, 343 ff., 354 f., 358, 362, 364, 370 f., 381, 385 f., 390, 393 ff., 400, 411 f., 419 f., 424 f., 442, 459 f., 532, 534.

- Vibeke s. Kruse.
 Vibold Johansen, Teltmager i Kbhvn., 2.
 Viborg 159. — Skole 190. -- Snapsting 176.
 Viborg Stift 189 f., 243.
 Wichmann, Niels, Læge, 551.
 Wien 129, 244.
 v. Wietersheim, Anton, gottorpsk Kansler, 201.
 Vildkatten, Skib, 4.
 Vilhelm, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 256.
 Vilhelm Christof, Landgreve af Hessen, 229.
 Vilhelm Otto, Greve af Nassau, 120f.
 Villum Evertsen, Skibskapt., 88.
 Vind, Joachim Frederik, 131. — Iver 28 f., 51 f., 63, 76, 166, 178, 204, 264, 459 ff., 466, 468, 477, 484, 486, 500, 543. — Jørgen 10, 22, 86 f., 89 f., 92 ff., 106, 111, 113 f., 124 f., 161-6, 168, 171, 173 f., 177-82, 187, 190 f., 197 f., 234, 245, 259, 262, 269 ff., 274, 276 f., 279, 281, 297 ff., 337, 370 f., 384, 408 f., 412, 432, 439, 444, 453, 484, 488. (Jvfr. Rente-mestrene.) — Niels 123, 401, 459 ff.
 Winke, Matthias, Kapellan p. Christianshavn, 230.
 Vinstrup, Peder, Hofprædikant, Biskop, 65, 77, 79, 501.
 Wismar 16, 554.
 de Witt, Jakob, nederlandsk Gesandt, 515.
 Wittenberg, Universitetet i, 394.
 Wittramus (?) 394.
- Witzleben, Jørgen, Professor i Sorø, 230.
 Vladislav IV af Polen 238, 368 f., 522 f.
 Vognsen, Familie, 453. — Vogn 453*.
 Vordingborg 424. — Slot 91.
 Vorgaard 453.
 Worm, Ole, Professor, 551.
 Wrangel, Helmuth, svensk Oberst, 527 — Herman, svensk Feltmarskalk, 390, 454. — Karl Gustaf, svensk General, 454, 488, 490, 514, 527.
 Wulf, Hans, Smedesvend, 339.
 Vörde, s. Bremervörde.
- Ytterøen 309.
- Zaporogiske Kosakker 534.
 Zegeler, Nicolaus, Enspænder, 145.
- Ø(Øhe), Gods i Angel, 81.
 Øresund 89 f., 113, 292, 350 f., 355, 359, 364, 382, 425, 440, 442, 453, 472, 549 f. Jvfr. Sundtold.
 Ørkenøerne 258, 386.
 Ørn, Jakob, Vicekapelmester, 352.
 Ørnen, Skib, 291.
 Øsel 64, 77, 131, 269, 271.
 Østerdalen 309 f., 516.
 Østergaard 339, 420 ff.
 Østerlev Kirke (i Skaane) 244.
 Østerseen 90, 105, 113, 193, 241, 472, 475, 477.
 Østrig 5. (Øvre Ø. 335 f.) Jvfr. Ferdinand; Leopold Vilhelm.